101

[illegible] de S. Ant.° Yaguilo.
hijo de Aparicuetas.

1778.

Es del P. M. L.

Es del P. M. S. de Lus.

10

Teología Dogmática y católica

CATECHISMUS
ROMANUS
EX DECRETO
SACROSANCTI
CONCILII TRIDENTINI
JUSSU PII V. PONTIFICIS MAXIMI EDITUS,

In capita, & sectiones distinctus, variisq; SS. Patrum Sententiis, & utriusque tum novi, tum veteris testamenti auctoritatibus munitus, & omni cura emendatus.

Cui etiam duo Indices adjecti: Alter earum rerum, quæ ad Evangelia Dominicalia, & aliquot Festorum accommodari possunt.

Alter earum, quæ in toto opere continentur.

R/6591

BASSANI, MDCCXLIII.
Ex Typographia Remondini.
SUPERIORUM PERMISSU.

CLERICO LECTORI.

CUM Cætera omnia graviter, & ſapienter a Concilii Tridentini Patribus pertractata ſunt, tum certe illud ſapientiſſime inſtitutum, ut per homines non in Theologicis modo diſputationibus, ſed in humanioribus etiam Litteris plus, quam mediocriter verſatos, compendiaria quadam methodo ea traderentur, quæ Clericos Divino cultui addictos, & animarum ſaluti procurandæ deſtinatos & ſcire, & facere maxime decet. Eja igitur quiſquis huic tantæ rei te, tuamque operam devoviſti: habes hic brevi comprehenſa volumine, quæcunque ab innumeris pene Scriptoribus tum Græcis, tum Latinis, prolixe non minus, quam erudite al-

lata ſunt ad Clericorum inſtitutionem pertinentia, adeo ſtrictim, adeo eleganter, ut neque quicquam deſideres, quod abdere neceſſe ſit, & omnia abunde ſuppetant, quæ excolere ingenium valent, ſi qua præterea humanitate delecteris. Aſſidua porro lectione opus eſt; idque tibi perſuadeas velim, tuo te muneri ſatis tum demum facturum, cum, quæ hoc libro continentur, optime perfecta habueris, & ea, qua par eſt, ſedulitate, præſtiteris. Vale.

AR-

ARGUMENTORUM PRINCIPALIUM

INDEX.

Proœmium generale. pag. 1.

De Symbolo Apoſtolorum.

Symbolum in communi. pag. 9.

Art. (I. 12
(II. 26
(III. 36
(IV. 44
(V. 55
(VI. 65
(VII. 71
(VIII. 78
(IX. 85
(X. 101
(XI. 107
(XII. 118

De Sacramentis.

Sacramenta in genere. pag. 127
Baptiſmus. 145
Confirmatio. 179
Euchariſtia. 192
Pœnitentia. 234
Extrema Unctio. 276
Sacra Ordinatio. 286
Matrimonium. 305

De Præceptis Decalogi.

Præcepta in communi. pag. 322

Præceptum (I. 330
(II. 344
(III. 357
(IV. 368
(V. 379
(VI. 389
(VII. 396
(VIII. 408
(IX. 410
(X. 425

De Oratione Dominica.

Oratio in communi. pag. 429
Neceſſitas Orationis. ibid.
Utilitas Orationis. 431
Partes, & gradus Orationis. 434
Petenda in Oratione. 438
Pro quibus orandum. 439
Quis orandus. 442
Præparatio in Oratione. 443
Modus, & ordo orandi. 447
Proœmium Orationis. 450

Petitio (I. pag. 461
(II. 465
(III. 473
(IV. 483
(V. 493
(VI. 504
(VII. 514

INDEX CAPITUM,

ET

SECTIONUM

Totius Operis.

PARS PRIMA.

PRÆFATIO *agens de Paſtorem in Eccleſia neceſſitate ; auctoritate , officio , & præcipuis doctrinæ Chriſtianæ capitibus , diviſa in ſectiones xiii. Pagina* 1. *& ſeq.*

Cap. I. *De Fide, & Symbolo fidei, diviſum in ſectiones iv. pag.* 9. *& ſeq.*

Cap. II. *De primo Symboli Articulo* , Credo in Deum Patre Omnipotentem, Creatorem cœli, & terræ, *diviſum in ſectiones xxiii. pag.* 12.

Cap. III. *De ſecundo Symboli Articulo*, Et in Jeſum Chriſtum filium ejus unicum, Dominum noſtrum , *diviſum in ſect. xii. pag.* 26.

Cap. IV. *De tertio Symboli Articulo*, Qui Conceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine, *diviſum in ſectiones xi. p.* 36. *& ſeq.*

Cap. V. *De quarto Symboli Articulo* , paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepul-

ſepultus, *diviſum in ſectiones xvi. pag.* 44. *& ſequentibus.*

Cap. VI. *De quinto Symboli Articulo*, Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit a mortuis, *diviſum in ſectiones xv. pag.* 55. *& ſeq.*

Cap. VII. *De ſexto Symboli Articulo*, Aſcendit ad cęlos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis, *diviſum in ſect. ix. p.* 65. *& ſeq.*

Cap. VIII. *De ſeptimo Symboli Articulo*, Inde venturus eſt judicare vivos, & mortuos, *diviſum in ſectiones xi. pag.* 71.

Cap. IX. *De octavo Symboli Articulo*, Credo in Spiritum Sanctum, *diviſum in ſectiones viii. pag.* 78.

Cap. X. *De nono Symboli Articulo*, Sanctam Eccleſiam, &c. *diviſum in ſect. xxvii. pag.* 85.

Cap. XI. *De Decimo Symboli Articulo*, Remiſſionem peccatorum, *diviſum in ſectiones pag. xii.* 101. *& ſeq.*

Cap. XII. *De undecimo Symboli Articulo*, Carnis reſurrectionem, *diviſum in ſectiones xiv. pag.* 107.

Cap. XIII. *De duodecimo Symboli Articulo*, Vitam æternam, *diviſum in ſectiones xiii. pag.* 118. *& ſeq.*

PARS SECUNDA.

Cap. I. *De Sacramentis in genere*, *diviſum in ſectiones xxxii. pag.* 117.

Cap. II. *De Sacramento Baptiſmi*, *diviſum in ſe-*

ctiones lxxvi. pag. 145. *& ſeq.*

Cap. III. *De Sacramento Confirmationis, diviſum in ſect. xxvi. pag.* 179. *& ſeq.*

Cap. IV. *De Sacramento Euchariſtiæ, Miſſæ ſacrificio, & Communione, diviſum in ſectiones Lxxxi. pag.* 192. *& ſeq.*

Cap. V. *De Pœnitentiæ Sacramento, & tribus ejus partibus, Contritione, Confeſſione, & Satisfactione, diviſum in ſectiones Lxxix. pag.* 234. *& ſeq.*

Cap. VI. *De Sacramento Extremæ unctionis, diviſum in ſect. xvi. pag.* 276. *& ſeq.*

Cap. VII. *De Sacramento Ordinis, diviſum in ſect. xxxiv. pag.* 286. *& ſeq.*

Cap. VIII. *De Sacramento Matrimonii, diviſum in ſect. xxxiv. pag.* 305. *& ſeq.*

PARS TERTIA.

Cap. I. *De Decalogo, diviniſque legibus obſervandis, diviſum in ſect. xiv. pag.* 322. *& ſeq.*

Cap. II. *De primo legis præcepto,* Ego ſum Dominus, &c. *diviſum in ſect. xxxiv. pag.* 330. *& ſeq.*

Cap. III. *De ſecundo legis præcepto,* Non aſſumes nomen Domini, &c. *diviſum in ſectiones xxx. pag.* 344.

Cap. IV. *De tertio legis præcepto,* Memento &c. *diviſum in ſectioues xxviii. pag.* 357.

Cap. V. *De quarto legis præcepto,* Honora patrem tuum, &c. *diviſum in ſect. xxii. p.* 368.

Cap.

Cap. VI. *De quinto legis præcepto*, Non occides, *diviſum in ſectiones xxv. pag.* 379.
Cap. VII. *De ſexto legis præcepto*, Non mœchaberis, *diviſum in ſectiones xiii. pag.* 389.
Cap. VIII. *De ſeptimo legis præcepto*, Non furtum facies, *diviſum in ſectiones xxv. pag.* 396.
Cap. IX. *De octavo legis præcepto*, Non loqueris, &c. *diviſum in ſectiones xxiii. pag.* 408.
Cap. X. *De nono, & decimo legis præcepto*, Non concupiſcens domum proximi tui, &c. *diviſum in ſectiones xxiii. pag.* 419.

PARS QUARTA.

Cap. I. *De oratione, ejuſque neceſſitate, diviſum in ſectiones iv. pag.* 429.
Cap. II. *De orationis utilitate, diviſum in ſectiones xi. pag.* 431.
Cap. III. *De partibus, & gradibus orationis, diviſum in ſectiones vii. pag.* 434.
Cap. IV. *De his, quæ petenda ſunt, diviſum in ſectiones v. pag.* 438.
Cap. V. *Pro quibus orandum ſit, diviſum in ſectiones viii. pag.* 439.
Cap. VI. *Quis orandus ſit, diviſum in ſect. iv. pa.* 442.
Cap. VII. *De præparatione adhibenda ad orationem, diviſum in ſectiones vi. pag.* 443.
Cap. VIII. *Quæ ratio in orando requiratur, diviſum in ſectiones ix. pag.* 447.
Cap. IX. *De proœmio orationis Dominicæ*, Pater noſter, qui es in Cœlis, *diviſum in ſectiones*

nes xx. pag. 450.

Cap. X. *De prima Petitione Orationis Dominicæ*, Sanctificetur nomen tuum, *diviſum in ſectiones ix. pag.* 461.

Cap. XI. *De ſecunda Petitione Orationis Dominicæ*, Adveniat regnum tuum, *diviſum in ſectiones xix. pag.* 465.

Cap. XII. *De tertia Petitione Orationis Dominicæ*, Fiat voluntas tua, *diviſum in ſectiones xxiv. pag.* 473.

Cap. XIII. *De quarta Petitione Orationis Dominicæ*, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, *diviſum in ſectiones xxiii. pag.* 483.

Cap. XIV. *De quinta Petitione Orationis Dominicæ*, Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, *diviſum in ſectiones xxiii. pag.* 493.

Cap. XV. *De ſexta Petitione Orationis Dominicæ*, Et ne nos inducas in tentationem, *diviſum in ſectiones xx. pag.* 504.

Cap. XVI. *De ſeptima Petitione Orationis Dominicæ*, Sed libera nos a malo, *diviſum in ſectiones xii. pag.* 514.

Cap. XVII. *De extrema Orationis Dominicæ particula, quæ eſt*, Amen, *diviſum in ſectiones vi. pag.* 521.

Addidimus in fine Bullam Pii IV. quæ fidei profeſſionis formulam continet, pag. 525.

FINIS.

IN-

INDEX

EVANGELIORUM

DOMINICALIUM

In gratiam piorum Divini Verbi Declamatorum facili ordine digeſtus, quo demonſtratur, quodnam hujus Catechiſmi argumentum ad quam partem cujuslibet Evangelii referri, & accommodari poſſit: ex quo conciones ornare, & amplificare valebunt non ſolum illi, verum omnes, quibus ad ſedandos hominum affectus, componendam vitam, animaſque Chriſto venandas, plebem hortari, & paſcere famelicas oves datum eſt: quales ſunt Parochi, quique animarum curam ex profeſſo adepti ſunt. Porro nullum fere erit Evangelium alicujus ſolemnitatis, cui uberrimam dicendi copiam non ſuppeditet, vel more oratorio fuſe, & copioſe, vel Scolaſtico breviter, profunde, & acute, ita ut ſufficienter unicuique animum explere liceat.

Dominica Prima Adventus.

Erunt ſigna in Sole, & Luna, &c. Luc. 21. Hoc Evangelium ad argumentum de judicio generali traducendum eſt. Quare hic recurrat Parochus ad Articulum Symboli, *Inde venturus eſt judicare vivos, & mortuos*. Pag. 71. & ſeq. prout faciendum præcipitur p. 8. vel ſecundum aliarum Eccl. ritum.

Ecce rex tuus venit tibi, &c. Matth. 21. Hic opportune tractabit Parochus ea, quę de Incarnatione, & cauſis Adventus Chriſti Dom. noſtri habentur art. 2. & 3. Symboli Apoſtolici, pag. 26. 27. & 36. & ſeq.

Invenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea, ſolvite, &c. D. Athanaſius in ſermone de verbis hujus Evangelii oſtendit, ex hoc loco Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus factam eſſe poteſtatem ſolvendi eos, qui inſtar aſino-

asinorum, peccatorum pondere pressi, ad eos confugerent. Quare hic populo exponet Parochus, quæ habentur de confessione, pag. 252. & seq. & absolutione, pag. 261. & de potestate remittendi peccata in Ecclesia, p. 101. & seq.

Dominica Secunda.

Cum audisset Joannes in vinculis, &c. Tu es, qui venturus es, &c. Matth. 12. Ista Joannis interrogatio tam sedula ostendit, quanto cum studio curare debeamus, ut de rebus fidei & nos, & ii qui nobis subsunt, rite, & a Catholicis Doctoribus instruamur. Vide, quæ huic argumento inserviunt, initio Catechismi usque ad primum Symboli articulum, p. 2. & seq.

In vinculis. Fides usque ad vincula, imo ad necem usque, cum opus est, & a judice urgemur, profitenda est: nec est satis eam pectore inclusam habere, quantumvis rectam, & sinceram, ut ostenditur p. 14. vel, *Erunt signa in Sole, & Luna, &c.* ut Domin. præced.

Dominica Tertia.

Confessus est, & non negavit. Joan. 1. Ex hoc loco simpliciter verum fateri docemur, nec intermiscere jusjurandum, ut nobis fides adhibeatur. Vide quando, & sub quibus pœnis jurare prohibitum, p. 353. & seq.

Quid ergo baptizas, si tu non es Christus? &c. Agendum hic de ministris baptismi, de quo pag. 155. & 156. Et quomodo se habeant in dispensatione sacramentorum Christus Dominus, & minister, quantum ad effectum sacramenti, pag. 139. & 140.

Cujus ego non sum dignus, &c. Hic monere Parochus populum sibi creditum debet, ut se se prosestis Natalitiis ad sacram Synaxim præparet, & agere de condigna tanti hospitis (cujus corrigiam calceamenti solvere indignum se Joan. Baptista censet) susceptione. Vide de præparatione ad Eucharistiam, p. 221. & 222. vel, *Cum audisset Joannes in vinculis*, ut in Dominica præced.

Dominica Quarta.

Anno quintodecimo Imperii Tiberii Cæsaris, &c. Luc. 3. Cum hic de Principibus mundi fiat mentio, eadem ratio afferri potest, quæ affertur p. 45. de eodem Pontio Pilato.

Factum est verbum Domini super Joannem, &c. Quoniam Joannes non nisi a Deo legitime vocatus, officium verbi Dei prædicandi exercuit, ideo hic de legitima vocatione ministrorum Ecclesiæ Parochus differet, ex

pag.

pag. 287. 297. & seq.; legitimosque eos ministros non esse dicet, qui missi non sunt, ut traditur pag. 3. & 4.

In deserto. Hic de probitate, & morum integritate ministrorum verbi (qui sunt Sacerdotes) agatur ex pag. 302. & de castitate, quæ eis, quando fiunt Subdiaconi, indicitur, ut habetur pag. 295.

Prædicans baptismum pœnitentiæ. Quomodo adulti, qui baptismum suscipere debent, affecti esse debeant, & præterite eos vitæ pœnitere, traditur p. 163. quomodo hic baptismus Joannis repeti debuit, pag. 140.

Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri. Hic de præparatione ad Eucharistiam, de qua in superiori Dominica, & de necessaria mandatorum Dei observantia, de qua p. 325. 326. vel, *Et confessus est, & non negavit*, ut in Domin. præc.

In die Nativitatis Domini.

Peperit primogenitum filium suum, &c. Luc. 2. Explicetur art. Symboli, *Natus ex Maria Virgine*, qui est hujus loci maxime proprius, pag. 40.

Eadem die ad Missam Majorem.

In principio erat Verbum, & Verbum erat, &c. Joan. 1. Quoniam hic locus, dum agitur de æterna Christi Domini generatione, adducitur; hinc Parochus petet hujus loci expositionem a pag. 32.

Et Verbum caro factum est. Hic exponatur mysterium Incarnationis, prout habetur, pag. 37. & 38.

Gloriam quasi unigeniti a Patre. Quomodo hic unigenitus sit etiam frater noster, vide pag. 457.

Dominica inf. Oct. Nativitatis.

Tuam ipsius animam pertransibit gladius, &c. Luc. 2. Ex hac Simeonis prædictione ansam sumere poterit Parochus explicandi, cur Deus fideles jam baptizatos, quos filios habet carissimos, non eximat ab incommodis vitæ hujus; qua de re agitur pag. 168. 169. Et quo confugiendum tunc sit, de quo pag. 436. & seq.

Non recedebat a templo, jejuniis, & orationibus, &c. De privata, & publica orationes habes pag. 447. Quomodo ad orationem jejunium, & eleemosyna jungenda sint, pag. 449. Et quomodo ista tria conducant, ad satisfactionem peccatorum, pag. 272. & seq.

In Circumcisione Domini.

Et postquam consummati sunt

dies octo, ut circumcideretur puer, &c. Luc. 2. Quoniam circumcisioni succesſit baptiſmus, hic in genere dici poterit de vi, & efficientia ſacramentorum novæ legis ſupra antiquæ legis ſacramenta, ut habetur p. 136. 242.

Vocatum eſt nomen ejus Jeſus, &c. Quam convenienter hoc nomen inditum fuerit Chriſto Domino, & quare vide pag. 29. 30. Obſervandum hic etiam eſt, pueris nunc in baptiſmo, ut olim in circumciſione, nomen eſſe imponendum, cujus rei quænam ſit ratio, & quale nomen puero imponi debeat, habes pag. 182. Denique cum impoſitio nominis ſit una ex cæremoniis in baptiſmo uſitatis, hic de baptiſmi cæremoniis, & ritibus apta concio haberi poterit, ex pag. 173. & ſeq.

In die Epiphaniæ.

Vidimus ſtellam ejus in Oriente, &c. Matth. 2. Quoniam non inepte per hanc ſtellam philoſophica de Deo ſcientia poteſt intelligi, ſicut per reſponſum ſacerdotum fidei lumen, non male hic adaptari poterunt, quæ de differentia ſapientiæ Chriſtianæ a philoſophica notitia habentur pag. 14. & 15.

Et procidentes adoraverunt eum, &c. Matth. 2. Hic de adoratione Dei, quæ *Latria* dicitur, & ſimul de veneratione Sanctorum, quæ *Dulia* nominatur. Vide in expoſitione Decalogi, pag. 331. uſque ad ſecundum præceptum. Hic agi etiam poteſt de Euchariſtiæ veneratione, & adoratione. Nam ſi eundem Chriſtum, quem Magi adoraverunt, præſentem in Euchariſtia agnoſcimus, & confitemur, ut diſertis verbis probatur pag. 206. ſi pii eſſe volumus, cur non æque ac Magi cum adorabimus? Vide pag. 192.

Dominica infra Oct. Epiph.

Secundum conſuetudinem dici feſti, &c. Luc. 2. De obſervatione dierum feſtorum lege pag. 361. & ſeq.

Et erat ſubditus illis, &c. De officio liberorum erga parentes, vide pag. 372. & ſeq.

Dominica Secunda poſt Epiph.

Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ, &c. Joan. 2. De ſacramento Matrimonii vide pag. 305. & ſeq.

Hoc fecit Jeſus initium ſignorum ſuorum. Hæc converſio aquæ in vinum valet plurimum ad confirmandos rudiores in fide tranſubſtantiationis, quæ fit in auguſtiſſimo altaris Sacramento, de qua vide pag. 212. & ſeq.

Dominica tertia post Epiph.

Ecce leprosus veniens adorabat eum. Matth. 8. Per lepram hæresim significari, docent Patres. Qui vero sint censendi hæretici, & qui a castris Ecclesiæ, ut olim leprosi, ejiciendi, habetur p. 89.

Vade, ostende te Sacerdoti. De honore Sacerdotibus Domini, & Ecclesiæ præfectis exhibendo vide p. 374.

Vade, ostende te Sacerdoti, &c. Longè excellentiorem virtutem nostris Sacerdotibus tributam docet Chrysostomus lib. 3. de Sacerd. quam Mosaicis: quod illi oblatos sibi leprosos non mundarent, sed mundatos tantum esse declararent: nostri vero hominem peccati lepra maculatum, dum absolutionis beneficium rite ei præparato impendunt, vere emundant, & perfectę sanitati restituunt. Hic de potestate clavium Sacerdotibus concessa, ut habetur p. 241. 242.

Dominica Quarta.

Ascendente Jesu in naviculam. Matth. 8. Inter multa, quæ Ecclesiam repræsentant, est navicula illa, seu arca Noe, de qua p. 89. Hic ergo de Ecclesia Catholica, & notis, quibus internoscitur, Parochus agere poterit, prout habetur p. 90. & seq.

Domine salva nos, perimus. Quoniam nullum est tempus, in quo ita hominum vita, quam in propinquo animæ exitu, periclitetur; ideo Parochus ex hoc loco hortari poterit suos subditos, ut, cum mortis dies instabit, ad Deum maxime recurrant, & extremæ unctionis Sacramentum accipiant, de quo p. 276. & seq.

Qualis est hic, qui venti, & mare obediunt ei? Quomodo creaturæ omnes eum, quem a Deo ab initio acceperunt, cursum teneant, homine dempto, vide p. 474.

Dominica Quinta.

Inimicus homo superseminavit zizania. Matth. 13. In Ecclesia duo sunt hominum genera; bonorum, qui tritici nomine designantur; & improborum, qui nomine zizaniorum, vide p. 88. Vel per zizania intelliguntur odia, atque rixæ, quas pater dissensionis diabolus seminare conatur in agro filiorum pacis, cujus morbi remedium habes p. 467.

Inimicus homo hoc fecit. De odio dæmonis in nos, & ad tentandum audacia, & perversitate, vide p. 507. & seq. & ut omnis mali culpæ auctor, mali verò pœnæ sit exactor, vide p. 519.

Do-

Dominica Sexta post Epiph.

Simile est regnum cœlorum grano sinapis. Quoniam juxta Doctores per granum sinapis fides intelligitur, hic tractanda sunt, quę de ejus necessitate habentur pag. 9. & quomodo scrutanda non sint ea, quę fide credenda proponuntur, pag. 13. & ejus excellentia, & quantum differat Christiana de Deo sapientia a philosophica divinarum rerum notitia, p. 15. & 16.

Cum autem creverit. Fidem augeri posse, traditur p. 446.

Iterum simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier. Hanc mulierem Ecclesiam interpretantur, quam in doctrina fidei, aut morum (per fermentum designata) errare non posse traditur pag. 95.

Donec fermentatum est totum. Hic de communione Sanctorum, & meritorum participatione explicari possunt, quę sunt pag. 98. 99.

Dominica in Septuagesima.

Simile est regnum cœlorum homini Patrifamilias. *Matth.* 20. Hic paterfamilias est Deus, qui cur Pater dicatur, habes pag. 18. & 450.

Receperunt ipsi singulos denarios. Denarii nomine cœlestis beatitudo designatur, quam hic Paterfamilias alacriter, & sincere in vinea sua, idest in cultura mandatorum divinorum laborantibus præstat. De hoc vitę æternæ denario lege, quæ diffuse traduntur pag. 119. & seq. & 326. & 470. Hujus verò beatitudinis consequendæ certam viam, ac rationem habes pagin. 125. & 471. & sequ. Item exhortatio ad colendam hanc vineam mandatorum illustris habetur p. 326.

Singulos denarios, &c. In cœlo tamen varietas est mercedis, & gloriæ, pro ratione laboris, & affectus, quo quis operatur, p. 114. & 125.

Dominica in Sexagesima.

Exiit, qui seminat, seminare semen suum, &c. Luc. 8. Semen hoc in terram sparsum est verbum Dei, exponente Domino, de quo vide p. 491. & quomodo sit audiendum, p. 2.

Venit Diabolus, &c. De dæmonis conatu, & impugnatione habes p. 506. & seq.

Et a sollicitudinibus, & divitiis, &c. Quantum divitiæ, & effrænes rerum temporalium cupiditates impediant hujus divini seminis fructum, habes p. 428. tibi hæc ipsa verba habentur.

Dominica in Quinquagesima.

Tradetur enim gentibus, & illudetur, &c. Luc. 18. Ut Christi milites ejus crucem, tanquam vexillum sui ducis, contuentes ad arma pœnitentiæ sumenda extimulentur, ideo hoc evangelium ineunte quadragesima legitur, quod passionis dominicæ summa complectitur: quo loco non importune Parochus exponet, quæ de passione Domini fuse traduntur, pag. 44. &seq. Vel si in aliud tempus commodius differre malit hoc argumentum, hodie alteram evangelii partem pertractabit, ut sequitur.

Cæcus quidam sedebat secus viam. Hic cæcus genus humanum denotat, de cujus post peccatum statu misero vide pag. 475.

Jesu fili David miserere mei. Hic quomodo Deum aliter oremus, ac Sanctos, ex hac formula demonstrabis, ut habes pag. 442. Porro si angustiis, aut tribulationibus premimur, aut re aliqua indigemus, ad Dominum cum hoc cœco nobis recurrendum est, precibusque solicitandus Deus, ut nobis adsit. Vide de necessitate, & utilitate orationis pag. 429. 431.

Quid tibi vis faciam? Hic causas, ob quas clementissimus Deus vult a nobis rogari, etiam si sciat, quibus rebus indigeamus, ex p. 433. proferes.

Feria quarta Cinerum.

Cum jejunatis, &c. Matth. 6. Cum Quadragesimæ jejunium eo nomine sit institutum, ut totius anni peccata hac quasi solemni mulcta redimeremus, hodie Parochus excitare fidelem populum debebit ad pœnitentiam amplectendam, de cujus necessitate scribitur pag. 256. 257. & docere, quibus gradibus ad pœnitentiam liceat ascendere, p. 237. & 238. & quibus operum generibus pro peccatis satisfacere possimus, p. 272. & seq.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. Vide adversus eos, qui opes congerere undequaque student, pag. 398. & seq.

Thesaurizate vobis thesauros in cœlo. Quoniam Parochi frequenter fidelem populum ad eleemosynas pauperibus erogandas excitare debent: hic hoc studiose præstabunt ex his, quæ habentur, pag. 403. & seq.

Dominica prima Quadrag.

Ut tentaretur a Diabolo, &c. Matth. 4. Cum sit tentatio vita hominis super terram, ut dicit Job. 7. hic de tentatione agendum de generibus tentationum,

ad quid permittantur homines tentari, quibus armis tentationibus resistendum, & cætera hujusmodi, quæ habentur pag. 506. & seq.

Non in solo pane vivit homo. De pane spirituali, de quo hic agit Christus Dominus, vide pag. 492.

Angelis suis Deus mandavit, &c. De Angelorum custodia erga homines, pag. 451.

Dominum Deum tuum adorabit. De adoratione Dei, quæ Fide, & Spe, & Charitate perficitur, vide p. 331. & seq.

Dominica secunda Quadrag.

Assumpsit Jesus Petrum, & Jacobum, & Joannem, & duxit eos, &c. Matth. 17. Hic afferri possunt ea, quæ de loco, & tempore, quo homines ad divina contemplanda aptiores sunt, habentur pag. 329.

Bonum est nos hic esse. Hic tractari possunt ea, quæ de summa eorum dignitate, qui Deo obediunt, habentur p. 478. Vel de intimis hominum sanctorum gaudiis, p. 491. Poterunt etiam Parochi de duodecimo articulo hic habere sermonem, de quo p. 118.

Hic est filius meus dilectus, &c. Hic de æterna Filii generatione latissimus sese offert dicendi campus, de qua pag. 32. & 33. Vel secundum aliarum Ecclesiarum ritum.

Miserere mei fili David Matth. 15. Hic typum habes perfectæ orationis, quantum spectat ad duas conditiones, quæ in oratione maxime desiderantur, fidem videlicet, & perseverantiam, de quibus p. 447. & seq.

Filia mea male torquetur a dæmonio, &c. Hujus mulieris exemplo parentes monentur diligentem liberorum curam gerere: de qua pag. 377. & 378.

Dimitte eam, quia clamat post nos, &c. Si Apostoli in hac vita degentes adhuc pro se solliciti pro Chananea interpellant, & exaudiuntur, in cœlo mutire num audebunt? Inquit D. Hier. contra Vigilantium. Hic de intercessione Sanctorum, prout habetur p. 333. & 334.

Dominica tertia.

Erat Jesus ejiciens dæmonium, & illud erat mutum, &c. Luc. 11. Dæmonis proprium est, eum, quem possidet, reddere mutum, id est a confessione peccati revocare. Sed tamen non est alia ratio ejiciendi dæmonis, quam ut linguam solvas ad detegendum coram Sacerdote peccatum. Vide quæ de Confessione habentur p. 254. & seq.

Omne regnum in seipsum divisum desolabitur. Ecclesia est Christi regnum, ut habetur p. 462. Id autem, ut in seipsum non sit divisum, unum esse necesse est:

eſt: unde hic de unitate Eccleſiæ agendum eſt ex pag. 90. 91. & ſeq.

Revertar in domum meam. De relabentium in peccata gravitate, p. 51. Et quid poſt confeſſionem agendum, p. 274.

Tunc aſſumit alios ſeptem ſpiritus nequiores ſe. Hic locus, p. 507. inducitur ad probandum, non unum tantum dæmonem, ſed plures etiam interdum hominem tentare; patet autem ex hoc loco, Dæmonem acrius eos tentare, qui ab eo defecerunt, ut eſt pag. 504.

Beatus venter, qui te portavit. Glorificatione B. Mariæ Virginis hoc Evangelium concluditur, de qua habes p. 38. & 39.

Dominica quarta.

Unde ememus panes, ut manducent hi, &c. Joan. 6. Hic aperte explicari poterit illa petitio Dominicæ orationis: *Panem noſtrum quotidianum da nobis*, pag. 483.

Notandum præterea, quod panis iſte vim etiam habebat ſedandi ſitim, ut tenent Doctores. Ita & panis Euchariſtiæ laicis pro calice eſt. Lege de Communione ſub una ſpecie, p. 226.

Hoc autem dicebat tentans eum. Quomodo Deus homines tentet, vide p. 508.

Diſtribuit diſcumbentibus. Chriſtus non diſtribuit, ſed dedit Apoſtolis, & illi diſtribuerunt turbæ. *Matth.* 14. 19. ſic a mundi initio per Patriarchas, & Prophetas, & poſtea per Apoſtolos, eorumque ſucceſſores Deus Verbum Dei, & Sacramenta ſubminiſtrat, ut habetur pag. 139. Chriſtus tamen eſt, qui hæc omnia præcipue efficit, pag. 198. & 140.

Hic eſt vere propheta. De gratiarum actione, p. 441.

Dominica Paſſionis.

Quis ex vobis arguet me de peccato? Jo. 8. Innocentia Chriſti in hodierno Evangelio convenienter profertur in medium, ut in promptu ſit nobis cauſa Dominicæ paſſionis, quam hodie repræſentare incipit Eccleſia, nimirum non propter illius delicta, ſed noſtra. De cauſis paſſionis Chriſti habes pag. 50. 51.

Si veritatem dico vobis. Hic a mendacio cavere docemur, de quo multa p. 415. ſeq.

Qui ex Deo eſt, verba Dei audit, &c. De Verbo Dei audiendo p. 144. 145.

Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus, &c. Ex hoc loco Parochus anſam poterit arripere ad excitandos ſuos fideles ad injurias condonandas, qua de re multa habentur p. 384. 385. & 386. & 441. & alibi.

Sed honorifico Patrem, & vos

inhonoraſtis me. Chriſtus ſæpe, & a multis graviter inhonoratur; ſed ab iis maxime, qui ejus verbum vel male interpretando, vel ad vana convertendo polluunt, de quo pag. 354.

Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum. Ex hoc loco perſpici poteſt & tempus, & genus mortis a Chriſto delectum fuiſſe, qua de re, p. 48.

Dominica Ramis Palmarum.

Evangelium, ut in prima Dominica Adventus, de quo ibidem. Cæterum, quoniam ad Euchariſtiam percipiendam ex præcepto Eccleſiæ eo tempore omnes diſcretione præditi obligantur; ideo ex his Evangelii verbis, *Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus*, ad ejus ſumptionem fideles hortari poterit Parochus ex his, quæ habentur p. 194. 195. & 222. & alibi paſſim. Et quoniam patentes, ut plurimum negligentiſſimi ſunt ad liberos ſuos ad Euchariſtiæ perceptionem præſentandos, ideo eis maxime Parochus inculcabit, quę de ætate, qua pueri ad eam percipiendam, tenentur, habentur p. 226.

In die ſancto Paraſceves.

Hoc die quoniam ſolemnis de myſterio paſſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti concio haberi ſolet, ideo præter ea, quæ in expoſitione art. 4. Symboli habentur p. 44. & ſeq. hæc inſuper hoc die tractari poſſe videntur; De ſingulari amore, quo Deus genus humanum proſecutus eſt, cum illud morte unigeniti Filii ſui redimere voluerit, de quo p. 454. De primi parentis lapſu, & miſeriis, quæ illum conſecutæ ſunt, de quibus p. 27. & 474. & ſeq. Quomodo ex paſſione Chriſti omnis remiſſio peccatorum emanarit, de quo pag. 493. & 105. & proinde omnia Sacramenta ex hac Chriſti paſſione virtutem acceperint, ut eſt p. 104. De ſacrificio Chriſti tam cruento, quam incruento ex pag. 231. De ſatisfactione, & merito Chriſti, de quo pag. 232. Denique quomodo nulli unquam patuit, ſed nec patere quidem poteſt aditus ad regnum cœlorum ſine hac de redemptionis humanæ per Chriſtum fide, ut eſt pag. 27. idque eſſe ſummam, & cardinem totius Chriſtianæ religionis, ſcire Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum, ut habes pag. 5.

Dominica Paſchæ.

Surrexit, non eſt hic, &c. Marc. ultim. De reſurrectione Domini exponetur articulo Symboli Apoſtolici: *Tertia die reſurrexit*

xit a mortuis, pag. 55. & sequent.

Feria secunda post Paschа.

Duo ex discipulis Jesu ibant ipsa die in castellum, &c. Luc. 24. Quoniam fieri vix potuit, ut Parochus omnia, quæ ad resurrectionem Christi pertinent pridie explicuerit, ideo hoc ille poterit ea, quæ prætermisit, ex eo loco repetere.

Oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam. Hic locus est proprius causas exponendi, ob quas necesse fuit Christum resurgere, quæ habentur p. 62. & exemplo Christi fideles hortandi, ut omni studio incumbant, ut cœlesti regno potiantur, quod habetur pag. 472. & de commodis tribulationis, p. 520.

Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem. Hic locus proprius est ad probandum utramq; Eucharistiæ speciem laicis necessario non exhibendam, de quo multa p. 226.

Feria tertia post Paschа.

Stetit Jesus in medio discipulorum suorum. Luc. 24. Hic de quatuor dotibus corporis glorioſi agi potest; ut habetur p. 114. & seq.

Pax vobis. Quoniam regnum Dei, teste Apostolo, pax est, & gaudium in Spiritu Sancto; hic, quale sit regnum Christi in pios, tractari potest, ut habetur p. 469.

Prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum. Quomodo pœnitentiæ prædicatio a Christo Apostolis injuncta sit, ex hoc ipso loco probatur pag. 101. Unde potes tam ex expositione articuli de remissione peccatorum, quam ex his, quæ de sacramento Pœnitentiæ hic habentur, longissimam habere concionem.

Dominica prima post Paschа.

Cum sero esset die illa una sabbatorum. Joan. 20. Christi resurrectionis exemplar quam maxime stabilire necesse fuit, ut pariter nostra stabiliretur: quibus autem, tum scripturis, tum rationibus nostra stabiliatur resurrectio, Vide pag. 108. & seq. Una Sabbatorum autem quid sit, vide pag. 360.

Quorum remiseritis peccata, &c. Joan. 20. De potestate clavium Sacerdotibus concessa, p. 104. & seq. & 255. & seq.

Mitte digitum tuum in loca clavorum, &c. Qualia futura sunt corpora post resurrectionem; & cur Christus, & Martyres cicatrices retinebunt, habes p. 113. & seq.

Dominica ſecunda poſt Paſcha.

Ego ſum Paſtor bonus, &c. Joan. 10. Paſtorum nomine comprehenduntur non tantum Epiſcopi, & animarum Rectores, ſed etiam Reges, Magiſtratus, Parentes, & Magiſtri. Quid vero Paſtores ejuſmodi ovibus debeant, & quid viciſſim oves Paſtoribus, habes pag. 374. & ſeq.

Mercenarius autem, & qui non eſt Paſtor. Quis ſit iſte mercenarius, & non paſtor, vide pag. 288.

Et fiet unum ovile, & unus Paſtor. Hic de unitate Eccleſiæ, de qua pag. 92. & 90. unoque univerſali Eccleſiæ Paſtore D. Petro, & D. Petri ſucceſſore Romano Pontifice, de quo pag. 92. 93. 94. & 301. & 302.

Dominica tertia poſt Paſcha.

Modicum, & non videbitis me, &c. Joan. 16. Efficax conſolationis genus, dum temporarius mœror pro Chriſto ſuſceptus æternis gaudiis compenſatur. Vide, quæ de vita æterna habentur pag. 119. & ſequentibus.

Vos vero contriſtabimini, mundus autem gaudebit. Quare perverſi minus, pii vero acrius a dæmonibus infeſtentur, & proinde illi gaudeant, iſti veru triſtentur, vide p. 507.

Triſtitia veſtra vertetur in gaudium, &c. Spe futurorum bonorum quomodo alacri, & conſtanti animo adverſa omnia tolerare debeamus, vide pag. 119. & cur Deus ſinat affligi bonos, p. 505.

Dominica quarta.

Si non abiero, Paraclitus non veniet, &c. Joan. 6. De Spiritu ſancto, deque admirandis ejus effectibus, & donis habes p. 78. & ſeq.

Arguet mundum de peccato, &c. Spiritus Sancti proprium munus eſt, corda ad compunctionem movere, & peccantem intrinſecus arguere. Quæ autem contritio vera ſit: quaſque res ea habere debeat, p. 236. Huc etiam referri poſſunt ea, quæ de peccatis, quæ remitti non poſſint, habentur pag. 243.

Dominica quinta.

Si quid petieritis Patrem in nomine meo, &c. Joan. 16. De oratione, & ejus adjunctis hic proprius eſt dicendi locus, de qua p. 429. & ſeq.

Uſque modo non petiſtis quicquam; &c. Hic proprie de modo, quo Deum per Chriſtum orare debemus, de quo p. 515. Hæc etiam locus adducitur ad pro-

probandum, in nomine Christi orandum esse.

In festo Ascens. Domini.

Assumptus est in cælum, & sedet a Dextris Dei, &c. Marc. 16. Hoc in loco art. Symb. Apostolici, qui de Ascensione est, explicabitur, ut habetur pag. 65. & seq.

Dominica post Ascensionem.

Cum venerit Paraclitus, qui a Patre procedit. Joan. 15. Hic de processione Spiritus Sancti a Patre, & Filio, ex p. 82.

Ut omnis, qui vos interficit, &c. Joan. 15. Hic præceptum Decalogi. *Non occides*, exponi poterit, de quo pag. 379. & seq.

Arbitretur se obsequium, &c. De omnibus adversis, & calamitatibus hujus vitæ idem judicandum est, quod de his, quæ Christi causa patimur, nempe eas esse magnum Dei in nos benevolentiæ signum, ut habetur pag. 448.

In festo Pentecostes.

Si quis diligit me, sermonem meum servabit, &c. Joan. 14. Spiritus sanctus ideo credentibus datur, ut sermonem Dei, qui Decalogo comprehenditur, servare possint, ad quam rem ut promptiores sint, afferat Parochus, quæ habentur initio explicationis Decalogi, pag. 322. & seq. Vel, quoniam hic locus adducitur ad probandum Dei mandata non esse impossibilia, ideo de hac re aget, ex p. 326.

Vel hodie exponet, quæ traduntur de Confirmationis Sacramento pag. 176. & seq. Quandoquidem tali die Apostolos a Spiritu sancto confirmatos fuisse docent Patres.

Feria secunda post Pentec.

Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, Joan. 4. Hic locus proprius est ad ea populo exponenda, quæ de eximia charitate cœlestis Patris in genus humanum in creatione, & gubernatione demonstrata, sed multo magis in redemptione, habentur p. 451. & seq.

Ut omnis, qui credit in eum, non pereat. Hic quomodo fides in Christum omnibus hominibus ab omni ævo necessaria fuerit, docendum est, ea pag. 27. & seq.

Qui credit in eum, non judicatur. De verbo *credere* habes pag. 13. quæ hic accommodare poteris; ex qua etiam dicendi forma, Filium Dei vere Deum esse, demonstrabis ex p. 32. & 33.

Quia non credit in nomine uni-

geniti Filii. Quomodo Dei Filius sit unigenitus, poterit declarare ex his, quæ habentur pag. 32. & contra, qua ratione huic unigenitus fratres habeat, vide p. 457.

Feria tertia post Pentec.

Qui non intrat per ostium in ovile ovium, &c. Joan. 10. Hic locus proprius est ad ea explicanda, quæ de legitima ordinatione ministrorum Ecclesiæ habentur pag. 288. & seq. & de legitimo ministro sacramenti Ordinis, pag. 301.

Et oves vocem ejus audiunt. De obedientia, & honore, qui debetur Episcopis, & Sacerdotibus, agitur pag. 374. & 375.

Alienum autem non sequuntur. Hæreticorum Ministros non esse sequendos. Vide pag. 3. qui autem eos sequuntur, non oves, sed hœdi sunt, pag. 509.

In festo Sanctissimæ Trinitatis.

Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra. Matth. 28. Hic explicanda sunt, quæ de regno Christi in pios, & ratione, qua regnat in suis fidelibus, habentur pag. 469. & seq. de regno etiam gloriæ ejusdem, p. 468. item de potestate ipsius in Sacramentis tam instituendis, quam conferendis, pag. 139. & de potestate item clavium ejusdem, qua remittuntur peccata, pag. 104.

Baptizantes eos. Hic locus adducitur ad probandum, quo tempore baptismus obligare cœperit, pag. 154. & ideo de necessitate ejusdem, & præsertim in infantibus, ea proferri possunt, quæ habentur pag. 160. & deinceps.

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancto. Hic de materia, & forma quæ sunt pag. 148. & sequent. accurate agendum est. Hic etiam de Sanctissimæ, & gloriosissimæ Trinitatis mysterio poterunt agere Parochi, de quo pag. 18. docebunt autem præsertim vulgus imperitum, Sanctissimam Trinitatem pingi, & formati non posse; atq; adeo si quando pingatur, illam picturam proprietates quasdam illius exprimere, ut habetur pag. 338.

Docentes eos servare quæcunque mandavi. Hic de necessitate, & possibilitate servandæ legis divinæ proferentur, quę habentur pag. 325.

In eadem Dominica.

Estote Misericordes, sicut & Pater vester cœlestis, &c. Luc. 6. de hoc Evangelio in Dominica 4. juxta aliarum Ecclesiarum morem.

Date, & dabitur vobis. Hic de communicandi cum proximis

nis hujus vitæ ſubſidiis dici poſſunt; quæ habentur pagin. 490. & 491. vel de eleemoſynis, pag. 414.

Hypocrita, ejice primum trabem. De hypocritis, quorum orationes Dominus rejicit, habes pag. 448. Item ſecundum aliquos.

Niſi quis renatus fuerit, &c. Joan. 3. Hic de neceſſitate baptiſmi, qui in nomine Sanctiſſimæ Trinitatis confertur, de ejus effectibus, & in univerſum quicquid de eo habetur pag. 145. & ſeq. explicabit.

In feſto Corporis Chriſti.

Caro mea vere eſt cibus, &c. Joan. 6. De Euchariſtiæ Sacramento, p. 192. & ſeq.

Dominica ſecunda poſt Pentecoſten, quæ eſt infra Oct. Corporis Chriſti.

Homo quidam fecit cœnam magnam, &c. Luc. 14. Cœnæ nomine, quæ ſub finem diei ſumitur, cœleſtis gloria nobis ſignificatur, quam hic paterfamilias in ipſa vitæ clauſula beatis donabit, in hoc argumentum, vide quæ ponuntur p. 119. Vel cœnæ nomine cum Paulo 1. Cor. 11. intelligitur Sacroſanctum Chriſti Corpus in Sacramento altaris: de quo vide, ut ſup. pag. 192.

Et cœperunt omnes ſimul excuſare. Quoniam omnes hę excuſationes ex mala concupiſcentia proveniunt; ideo hic adverſus concupiſcentias pravas agendum erit, ex pag. 422. & ſeq. Simulque miſeria noſtra ob oculos ponenda, quia ea reſpuimus, quæ ſalutaria nobis ſunt, rebus autem pernicioſis nos addicimus, ut hi fecerunt. Vide pag. 459.

Villam emi. Vide in ſuperbos, & ambitioſos, qui per hunc deſignantur, quæ habentur p. 308.

Juga boum emi quinque. V. in avaros p. 398 & 399.

Uxorem duxi. Hic deteſtanda libido, & commendanda continentia, & caſtitas, quæ aditum nobis ad cœlorum regnum facilem præbet. Vide p. 392. vel ſecundum alios.

Homo quidam erat dives, qui induebatur, &c. Luc. 16. De vanitate in veſtibus fugienda. Vide quæ habentur p. 394. Et quomodo neceſſariis tantum rebus ad veſtitum pertinentibus contenti eſſe debeamus, p. 487.

Sepultus eſt in Inferno. Ecce quam pœnam incurrant improbi, qui morte præoccupati, ſceleribus pleni decedunt, de quo vide p. 76. 77.

Ut portaretur ab Angelis. Inter Angelorum officia hoc non poſtremum eſt. Vide pagin. 451.

In

In ſinum Abrahæ. De receptaculis animarum poſt mortem habes p. 56. & 57.

Dominica tertia poſt Pentecoſten.

Gaudium erit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, &c. Luc. 15. Inter cætera, quæ pœnitentiam agendam peccatorum exſtimulare debent, eſt iſta cœlitum lætitia, qua perfruuntur ob peccatoris converſionem. Plura habes in hanc ſententiam p. 102. & ſeq. & 234. & ſeq. vel

Homo quidam fecit; ut in Dominica præcedenti.

Dominica quarta poſt Pentecoſten.

Cum turbæ irruerent in Jeſum, ut audirent verbum, &c. Luc. 5. Vide exhortationem ad audiendum diligenter verbum Dei, p. 3. & 5. Et quomodo pro captu cujuſque tradenda ſit doctrina Evangelii, p. 6. Idque præſertim diebus feſtis audiendum, p. 365.

Aſcendens in unam navem, quæ erat Simonis, &c. Petri navem non alterius ex Apoſtolis ingreſſus eſt Chriſtus: ut hoc ſuo facto inſinuaret, Petrum cum ſucceſſoribus caput eſſe, & Principem Paſtorum Eccleſiæ: de hac re, vide p. 91. & ſeq.

Exi a me, Domine. Qui adſacram Synaxim accedunt, hoc Petri exemplo, & Centurionis, *Matth.* 8. agnoſcant eſſe ſe tanti hoſpitis præſentia indigniſſimos. Vide quæ de præparatione Euchariſtiæ traduntur pag. 222. Vel ſecundum aliarum Eccleſiarum ritum: *Eſtote miſericordes, ſicut & Pater, &c. Luc.* 6. Ut Chriſtus nobis condonet, prius condonare ipſi debemus ii, a quibus læſi fuerimus. Vide explicationem illius petitionis. *Dimitte nobis debita noſtra, &c.* p. 493. & ſeq. Vide item de hoc Evang. in Concil. Trid.

Dominica quinta poſt Pentecoſten.

Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, Non occides, &c. Matt. 5. Hujus loci erit hoc decalogi præceptum exponere, prout habetur, p. 379.

Ego autem dico vobis: omnis, qui iraſcitur. Hæc verba exponuntur p. 388.

Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, Non mœchaberis, &c. Hic ſimiliter exponatur hoc præceptum; de quo habetur p. 389. vel. *Cum turbæ irruerent in Jeſum*, ut ſup.

Dominica ſexta poſt Pentecoſten.

Miſereor ſuper turbam, quia ecce

ecce jam triduo ſuſtinent me. Mat. 8. Præter ea, quæ notata ſunt in Dom. 4. Quadrag. poterit Parochus ex huc proferre, quę de paterna Dei de hominibus cura habentur p. 451. & ſeq.

Si dimiſero eos jejunos, deficient in via. Hic de imbecillitate hominum, qui nullum opus Deo gratum ſine adjumento Dei poſſunt inſtituere, agendum eſt, ut habetur, pag. 480. vel *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis. Non occides*, ut ſup.

Dominica ſeptima poſt Pentecoſten.

Attendite a falſis prophetis, &c. Matth. 7. Hic cavendum præcipitur ab hæreticis. Quis vero cenſendus ſit hæreticus, habes, p. 86. Quomodo autem hi, cum in Eccleſia non ſint, ab ea puniri poſſint, habes pag. 89. 90. Quibus autem artibus hi falſi prophetæ utantur ad impia ſua dogmata diffundenda, habes p. 3.

In ignem mittetur &c. De hoigne infernali, pag. 76.

Sed qui facit voluntatem Patris mei, &c. Hæc ſententia eſt veluti methodus breviſſima docens, qua ratione ad regnum cœlorum pervenire poſſimus. Quare quicunque cupimus illud adipiſci, hanc ſententiam præ oculis habere debemus. Vide pag. 472. 473. & deinceps, ubi hæc tertia petitio, *Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, & in terra*, explicatur. Vel: *Miſereor ſuper turbam*, ut præcedenti Dominica.

Dominica Octava poſt Pentecoſten.

Redde rationem vallicationis tuæ. Luc. 16. De ratione reddenda, cum unuſquiſque migrat e vita, vide pag. 72. & 73.

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Ideo divites a Deo bonis cumulantur, ut pauperibus ea erogent, pagin. 493. Hic ad eleemoſynas ſuos poterit exhortari Parochus, prout eſt pag. 403. Hic etiam locus pro interceſſione Sanctorum facit, de quo pag. 333. 334. Vel, *Attendite a falſis prophetis*; ut in præcedenti Dominica: ſicque deinceps omnia Evangelia, quę conſequenter in reliquis Dominicis proponuntur, in quibuſdam Eccleſiis in præcedenti Dominica legi conſueverunt, quod notare ſuperſedebimus.

Dominica nona poſt Pentecoſten.

Flevit ſuper illam. Luc. 19. Flet Chriſtus, ut nos flere doceat, quomodo vero in penitudine erratorum ſint adhibendæ lacrymæ, & quam diligenter pro-

procurandæ, habes p. 246. ubi de contritione agitur.

Quia si cognovisses, & tu. Summa est status nostri miseria, nostram miseriam non agnoscere, vide pag. 475.

Quia venient dies in te, & circumdabunt te, &c. Jerusalem in exemplum ponitur ejus hominis, qui multis a Deo beneficiis ornatus, male eis in sui perniciem abutitur, vide p. 520.

Dominica decima post Pentecosten.

Hæc apud se orabat. Luc. 18. Quibus virtutibus oratio debeat esse comitata; ut Deo placeat, & ab eo exaudiatur, vide pag. 447. & seq.

Deus propitius esto mihi peccatori. Hoc veri pœnitentis exemplum inter alia proponitur pagin. 503. Quare cum istius, tum aliorum exemplo, qui habentur ibid. & 248. ad veram pœnitentiam Parochi fideles excitabunt. Est præterea exemplum eorum, qui cum peccatores sint, Deum orant, & exaudiuntur, p. 436. Denique quanta humilitate ad Deum precaturi accedere debeamus, hic demonstratur p. 443.

Qui se exaltat humiliabitur. Christi humilitatis exemplum maximum pondus habet ad nostram superbiam deprimenda, pag. 42.

Dominica undecima post Pentecosten.

Et deprecabantur tum, ut illi imponat manum. Mar. 7. Istorum exemplo, qui Christum pro muto, & surdo ad eum adducto, ut sanaretur interpellant, monemur pro aliis orare. Quomodo vero id faciendum, & pro quibus orandum, habes pag. 439.

Misit digitos in auriculas eius. Christi exemplo pueris in baptismo aures, oculi, pectus, humeri signo crucis recte insigniuntur. Vide de his, & aliis baptismi cæremoniis: & earum significatione pag. 173. & seq.

Suscipiens in Cœlum ingenuit, &c. Cum Deus sit ubique, cur potius in cœlum, quam alio oculos convertamus; & cur in cœlis esse dicatur, pag. 459. Præterea, quoniam sacræ litteræ nos surdos, & cæcos, & omnibus membris captos sæpe appellant, ut habetur pag. 496. hic de malis, quæ peccatum invehit, ut ibid. habetur, differrere Parochus commode poterit.

Dominica duodecima post Pentecosten.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Luc. 10. in hanc sententiam populo proponantur, quæ habentur initio ex-

explicationis Decalogi, pag. 330. usque ad secundum præceptum: vel quia hoc Evangelium concurrit cum Dominica decimaseptima, posteriorem hujus Evangelii partem, priori prætermissa, exponet.

Homo quidam descendebat in Hierusalem in Hierico, &c. Hominis hujus ita miserabiliter a latronibus vulnerati nomine Doctores intelligunt humanam naturam post Adæ lapsum; quę quot, qualia, & quanta vulnera acceperit, habes p. 467. & alibi frequenter.

Samaritanus autem infundens oleum, &c. Hic de sacramentis agat Parochus, quæ a nostro Samaritano, ideſt a Christo, instituta sunt, tanquam remedia contra vulnera humanæ naturæ per Adæ lapsum inflicta, habetur pag. 134.

Curam illius habe. Nota genus humanum, & Ecclesiam uni homini a Christo commissam, qua de re vide p. 90. & seq.

Quis homo tibi videtur fuisse proximus? Ex hoc loco quis in proximus explicatur p. 409.

Dominica decimatertia post Pentecosten.

Jesu præceptor, miserere nostri, Luc. 17. De nomine Jesu, vide pag. 29.

Ite, ostendite vos sacerdotibus, &c. Vide quæ in hanc sententiam dicta sunt Dominica secunda post Epiphaniam. Vide præterea pag. 254. ubi nominatim hic locus adducitur. Quomodo item beneficio contritionis peccata remittantur, ex hoc loco probatur pag. 255. Quæ tamen confessionem requirit, ut habetur pag. 254.

Dominica decimaquarta post Pentecosten.

Ne soliciti sitis animæ vestræ, &c. Matth. 6. Quantum immoderata sollicitudo congerendarum opum, ceteręquæ cupiditates animæ saluti obsint. Vide pag. 423. & seq. Et hujus morbi remedium habes pag. 427.

Sit Pater vester, quod omnibus his indigetis, &c. Etiamsi Deus sciat desideria nostra, & indigentiam, cur ei preces porrigamus, p. 433.

Primum quærite Regnum Dei, &c. De iis, quæ petenda sunt, & quo ordine, habetur p. 438. & 461. Porro hic commode secunda petitio Dominicę orationis tota explicabitur, ut habetur pag. 465.

Et hæc omnia adjicientur vobis, &c. Quatenus temporalia petenda, p. 484.

Dominica decimaquinta post Pentecosten.

Et resedit, qui erat mortuus. Luc.

Luc. 7. Si hic mortuus, & quidam alii ſint revocati ad vitam, quomodo intelligendum, quod Chriſtus primus omnium reſurrexit, vide pag. 60. Hic tractari poterit art. Symboli Apoſtolici penul. de carnis reſurrectione, p. 107. & ſeq.

Dominica decimaſexta poſt Pentecoſten.

Si licet Sabbato curare, &c. Luc. 14. De ſanctificatione dierum feſtorum, & a quibus tunc abſtinendum, quidve agendum ſit, habes p. 364. & ſeq.

Cum invitatus fueris ad nuptias, &c. Hic locus eſt cohortandi Chriſtianos omnes, ne alii aliis ſe præferant, ut eſt p. 458. neve ambitioſi ſint, bonorumque cupidiores, ut eſt ibid.

Dominica decimaſeptima poſt Pentecoſten.

Diliges Dominum Deum tuum, &c. Matth. 22. Vide Evangelium Dominicæ 12. ut ſup.

Quid vobis videtur de Chriſto? &c. Chriſtus quomodo ſit Davidis filius, vide p. 40.

Quomodo item non ſit filius Davidis ratione divinitatis, habes p. 32. 33.

Dominica decimaoctava poſt Pentecoſten.

Videns autem Jeſus fidem eorum, &c. Matth. 9. Ecce quantum fide aliena moveatur Deus ad aliquod donum alteri non modo non potenti, ſed ne cogitanti quidem impertiendum. Hinc fit, ut in baptiſmo infantes regenerationis fiant participes, non quia mentis ſuæ aſſenſione credant, ſed quia ſuſceptorum, vel parentum, ſi fideles fuerint, ſi minus, Eccleſiæ Catholicæ (ut ait Auguſtinus) fide muniantur pag. 161. & de patrinis, p. 58.

Remittuntur tibi peccata tua, &c. Chriſtum, ut hominem, primum omnium poteſtatem remittendorum peccatorum habuiſſe, ex hoc loco probatur, p. 104. Porro dum Sacerdos juriſdictionem habens vel ordinariam, vel delegatam, rite pœnitenti peccata remittit, non minus abſolvitur, quam hic paralyticus, quantum eſt ex parte ſacramenti. De forma abſolutionis habes, p. 241.

Hic blaſphemas, &c. De blaſphema habetur p. 355. & juramento, p. 347. & ſeq.

Dominica decimanona poſt Pentecoſten.

Qui nuptias fecit filio ſuo. Matth. 22. Quibus de cauſis vir, & mulier conjungi debeant, vide p. 310. Et quæ ſponſæ magis ſint quærendæ, pag. 311. Et quod Deum orandi cauſa certis tem-

temporibus a matrimonii officio abſtinere debent, pag. 321. Item de tribus matrimonii bonis, pag. 316.

Contumeliis affectos occiderunt, &c. De contumelia, detractione, murmuratione, cæteriſque vitiis, quibus proximus læditur, vide p. 411. & ſequentibus.

Non habens veſtem nuptialem. Veſtem hanc nuptialem veſtis candida, vel ſudariolum, quod baptizatis datur, deſignat, de quo p. 179.

Mittite in tenebras exteriores, &c. De ſententia, & pœna damnatorum, p. 75. & ſeq.

Dominica vigeſima poſt Pentecoſten.

Erat quidam Regulus, cujus filius infirmabatur. Joan. 4. Unde tot miſeriæ, & adverſitates, & quæ, quotque illæ ſint, p. 485. Quo in malis, & rebus adverſis confugiendum, pagin. 504. & ſeq. Hic exponi poterit ultima petitio Dominicæ orationis: *Sed libera nos a malo*, pag. 514. & ſeq.

Dominica vigeſimaprima poſt Pentecoſten.

Redde quod debes, &c. Matt. 18. Reſtitutio pœnitenti eſt neceſſaria, antequam abſolvatur, quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, ut inquit Auguſtin. Vide de reſtitutione, pag. 398. Item de furto, rapina, uſuris, & aliis illicitis rerum uſurpationibus, p. 399. & ſeq.

Si non remiſeritis, &c. Hic exponatur petitio illa orationis Dominicæ, *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus, &c.* p. 493. & ſeq.

Dominica vigeſimaſecunda poſt Pentecoſten.

Magiſter ſimus, quia verax es, &c. Genus aſſentationis peſſimum, quæ ad proximi calamitatem, & perniciem adhibetur. De adulatione habes, p. 412.

Quia verax es, &c. De mendacio vide p. 408. & ſeq. ubi notatur hoc ipſum teſtimonium ex hoc Evangelio decerptum.

Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, &c. Vide, quæ debentur principibus, & ſuperioribus in poteſtate conſtitutis, p. 275.

Dominica vigeſimatertia poſt Pentecoſten.

Ecce princeps unus acceſſit, & adorabat eum, dicens, &c. Matt. 9. Hic de differentia, qua infideles, & Chriſtiani a morbis liberari cupiunt, de qua p. 516. & quomodo in morbis Deum, non ad præſtigiatorum incantationes ſit recurrendum, ibid.

Filia mea modo defuncta eſt. Hic de morte, & noviſſimis, de quibus ſæpe ad populum agendum eſſe, præcipitur p. 276.

Si tetigero tantum fimbriam veſtimenti. Hic de reliquiis Sanctorum, & cultu, & veneratione earum aget Parochus, ex p. 336. & ſeq.

Et cum veniſſet Jeſus in domum principis, &c. Hic de ratione juvandi mortuos per ſacrificium Miſſæ, & orationes, de qua pa. 232. & 440. Vel in quibuſdam Eccleſiis legitur Evangelium Dominicæ 4. Quadrageſimæ, de quo ibidem. Si plures ſint Dominicæ inter Pentecoſten, & Adventum, ſervetur, quod de his in breviarii rubricis habetur.

Dominica vigeſimaquarta poſt Pentecoſten.

Cum videritis abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto, &c. Matth. 24. Hic de ſignis præcedentibus diem judicii agendum eſt, de quibus p. 75.

Orate autem, ne fiat fuga veſtra, &c. Hic locus ad probandum, temporalia a Deo peti poſſe inducitur, p. 487. Unde de hoc argumento Parochi etiam agere poterunt: de quo tum ibid. p. 433. agitur.

Sed propter electos breviabuntur dies illi, &c. Hic de dæmonum poteſtate poterit agi, qui, quantum poſſunt, & quandiu volunt, homines tentare non poſſunt, ut habetur, p. 508.

LAUS DEO.

IN-

INDEX

IN CATECHISMUM

Melior, & omni cura emendatus.

A

Abbatibus permiſſum eſt, ut interdum minores ordines adminiſtrent. fol. 301
Abrahæ peregrinatio. 228
Abrahæ ſinus. 57
Abrenunciant Satanæ baptizandi, & cur. 176
Abſolvendi qui ſint. 269
Abſolvendi poteſtas, quibus data. 261
Abſolutionis forma. 241
Abſolutio quando pœnitentibus deneganda. 265
Abſolutio peccatorum eſt effectus pœnitentiæ. 253
Accidentia in Euchariſtiæ Sacramento manent ſine ſubjecto. 216
Accuſatores quo pacto non recte ſuo fungantur officio. 415
Actiones Deo gratas ſine adjumento divinæ gratiæ ſuſcipere non poſſumus. 480
Actio gratiarum erga Deum quomodo fiat in petitione de facienda Dei voluntate. 487
Actio gratiarum eſt una de partibus orationis. 434
Adam ſibi, & poſteris donum juſtitiæ originalis amiſit. 485
Adam cibo indigebat in ſtatu innocentiæ ad reficiendas vires. 484
Inter Adam neceſſitates, & noſtras multum intereſt. ibid.
Adam non indiguiſſet multis rebus, quibus non indigemus, ſi non peccaſſet. ibid.
In Paradiſo voluptatis otioſus non erat futurus. ibid.
Adam, & ejus poſteritas fructus ligni vitæ immortalis permanſiſſet. ibid.
Adam in Paradiſo nulla moleſtia affectus fuiſſet. ibid.
Adæ poſteritas fructu vitalis arboris privata, & horribili ſententia maledicta. 491
Adam, & Chriſti comparatio. 41
Adoratio triplex, Dulia ſanctis, & Prælatis, hiperdulia Mariæ, latria vero ſoli Deo. 335
Adulterium quid. 370
Adulterii interdicto quæ peccata prohibeantur. ibid.
Adulterii deteſtatio. 390
Adulterium quare prohibitum. ibid.
Adulterii interdicto omne impuritatis, & impudicitiæ genus, quo corpus polluitur, prohibetur. ibid.
Adulterio intima animi libido prohibetur. ibid.
Adulterium inſignem turpitudinis notam inurit. 392
Adulterorum ſupplicium, & damna. 393
Advocatus tempore neceſſitatis pauperi gratis debet patrocinari. 415
Advocatorum alia officia. ibid.
Affectus carnis ita domitos habere, ut omnino non excitentur, non eſt in hominis etiam juſtificati poteſtate. 468
Affinitas patrinorum cum quibus contrahatur. 158
Ad agnitionem peccati quomodo homo

mo perducatur. 494
Amen quid significet. 523. interpretatio 524 cur in Sacrificio Missæ reservetur sacerdoti pronunciandum. 517
Cur in aliis precibus hac voce minister utatur. ibid.
Amici amico periculose ægrotanti quomodo perniciose assententur. 416
Amor Dei in nos in redemptione erga homines ostensus maxime. 454
Angelorum creatio. 23
Angeli ab ortus sui initio gratia præditi, sapientia, & potentia ornati. ibid.
Angelicæ salutationi adjunxit Ecclesia preces, & implorationem Beatæ Virginis. 441
Angelorum plurimi ex cœlestibus sedibus deturbati. 23
Angelorum scientia qualis. ibid.
Angelorum potestas qualis. ibid.
Angeli quare Virtutes dicti. ibid
Angelus multa edocuit Tobiam de ratione Matrimonii. 311
Angeli quomodo adorentur. 333
Angeli quare humanæ speciei effingantur, & cum aliis. 338
Angelica salutatione Deus laudatur 441
Angelica salutatio est actio gratiarum. ibid.
Angelum custodem singuli habent. 451
Angelorum custodia erga homines. 452
Angelorum obedientia erga Deum. 473
Angeli non adorantur, ut Deus. 333
Angelorum opera quotidie a maximis periculis liberamur. 333
Angelorum opera quanta Deus humano generi beneficia contulerit. 451
Angelos esse invocandos, & colendos ex Scripturis demonstratur. 343
ab Anima Christi nunquam separata est divinitas. 47
in Anima Christi ab instanti suæ creationis fuit omnis gratiæ plenitudo 39
Anima Christi ab cruciatus in utraque sui parte sensit. 45
Anima Christi re, & præsentia ad inferos descendit. 57
Anima Christi descendens ad inferos communicavit meritum passionis animabus Patrum. 58
Anima est immortalis. 108
Animæ piorum ante Christi mortem in sinum Abrahæ deferebantur. 58
Anima, quæ peccaverit, quomodo mori dicatur: & ob peccatum parentum puniatur. 343
Animæ præter naturam perpetuo seperantur a corpore. 108
Anima separata a corpore propensionem habet ad corpus. ibid.
Anima duabus alis ad Cœlum pervenit 436
Animantia omnia præter hominem in ea statu permanserunt, in quo creata sunt. 474. & 475
Apostoli quare a Christo dati. 10
Apostolis auctoritas a Christo data. ibid.
Apostoli in duodecim articulos distinctum symbolum composuerunt, & quare. ibid.
Apostoli cæremoniarum institutores. 173
Apostoli a Domino Christmatis compositionem didicerunt. 181
Appetitio proprii boni rebus omnibus ingeneratur. 475
Appetere Deum a principio homini datum. ibid.
Appetitionibus corruptæ naturæ etiam reclamantibus, & adversantibus, voluntas remittendi injurias sufficit. 502
Aqua, vide Baptismus. 300
Archiepiscopi partes quæ sint. 388
Artibus malis quæ acquiruntur, nostra non sunt. 514. & seq.
Articuli quare singulæ Symboli sententiæ sint dictæ. 11
de Articulo fidei Primo. 12. & seq. de Secundo. 76. de Tertio. 37 de Quar-

Quarto. 44. de Quinto. 55. de Sexto. 65. de Septimo. 71. de Octavo. 78. de Nono. 85. de Decimo. 101. de Undecimo. 107. de Duodecimo. 118
Articulus de Aſcenſione Chriſti ejus majeſtatem, & gloriam declarat. 66
Aſcendit Chriſtus, ut homo, corpore, & anima in Cœlos. ibid.
Aſcendens Chriſtus in Cœlum, ſedet ad dexteram Patris, & quomodo intelligatur. 67
Aſcenſio Chriſti eſt tanquam finis, ad quem cætera myſteria referuntur. 67
Aſcenſionis in Cœlum Chriſti cauſæ. 68
beneficia, quæ ex aſcenſione Chriſti nobis donatur. 68
Aſſentatio vitio deterrimum. 412
Aſſentatores homines vitio obtrectationi peccant ſæpiſſime. 412
Avari reprehenduntur. 405

B

BAptiſmi cognitio maxime neceſſaria. 145. illud ſacramentum in quanta veneratione habendum. 155. illud ſacramentum cum conditione non eſt ſine diſcrimine adhibendum. 171
Baptiſmus quare a Parochis ſit docendus. 145
quo tempore a Parochis de Baptiſmo differendum ſit. 146
Baptiſmi vox quid ſignificet. 146
Baptiſmi ſacramentum quibus nominibus ſignificetur. ibid.
Baptiſmi, ut ſacramentum eſt, definitio. 147
Baptiſmi ſacramentum quibus rebus conficiatur. 148
Aqua, quæ in ſacro fonte ad baptiſmum conficiendum aſſervatur, non eſt ſacramentum. ibid.
Baptiſmi materia eſt aqua elementaris. 148 Aqua cur potiſſimum ad id inſtituta. 149
Baptiſmus ignis quis ſit. 148
Baptiſmi figuræ, & prophetiæ. 149
Baptiſmus pignus eſt redemptionis noſtræ. 455
Baptiſmus cur myſterium, ſeu ſacramentum fidei dicatur. ibid.
Aquæ in Baptiſmo quare chriſma adhibetur. 150
Baptiſmi forma quæ. 150
hæc explicatur. ibid.
Baptiſmi forma apud Græcos varia. 151
cur baptizabant Apoſtoli in nomine Jeſu, 151. quomodo intelligendum ſit, declaratur. ibid.
Baptiſmus tribus modi confici poteſt. 152
in Baptiſmo unica, an trina ablutio fiat, nihil refert. 153
in Baptiſmo caput abluendum. ibid.
in Baptiſmo verba ſimul cum ablutione proferenda. ibid.
Baptiſmus a Chriſto Domino inſtitutus, & quando. ibid.
Quando vis ſanctificandi per baptiſmum aquis fuerit tributa. 154
in Baptiſmo Chriſti tota Trinitas paruit, & cur. ibid.
Baptiſmi lege, quo tempore homines teneri cœperunt. 154
Baptiſmi miniſtri qui, & quot. 155
Baptizare Sacerdotes quare præſente etiam Epiſcopo poſſint. 156
ordo inter Baptiſmi miniſtros ſervandus. 157
Baptizandos ſuſcipere quibus non liceat. 159
Baptiſmus neceſſarius ad ſalutem. 160
Baptiſmi ſacramentum pueris dandum. ibid.
Baptizantur pueri in fide parentum, & Eccleſiæ. 163
Baptizandi ſunt quamprimum parvuli. 161
in Baptizandis adultis diverſa ratio eſt ſervanda ab ea, quæ in pueris. ibid.
Baptiſmus adultis quando ſit ſtatim conferendus. 162
Baptizandi quomodo affecti eſſe debeant. ibid.

Baptizandi cur interrogentur, an velint baptizari 136
Quando baptizandi amentes, & dormientes. 163
ad Baptiſmi gratiam conſequendam fides eſt neceſſaria. ibid.
Baptizandum peccatorem pœniteat oportet. 164
Baptiſmi Sacramento omne peccatum condonatur. 165
In Baptiſmo prorſus tolluntur peccata, & radicitus evelluntur. 196
In Baptizatis concupiſcentia remaner ſed peccatum non eſt. ibid.
Baptiſmi proprius effectus peccatorum omnium remiſſio. 156
Peccata, & peccatorum pœnæ per Baptiſmum remittuntur. 167
Pœnæ civilibus judiciis perſolvendæ per Baptiſmum non condonantur. 167
Poſt Baptiſmum quare non reſtituamur in ſtatum naturæ integræ. 168
Baptiſmi fructus alii. 169
Per Baptiſmum Chriſto incorporamur. 170
Cur poſt Baptiſmum ægre virtutes exerceamus. ibid.
Baptiſmus characterem imprimit. 171
Baptiſmum iterari ſacrilegium eſt. ibid.
Baptiſmus Cœli aditum patefacit. 173
Ceremoniæ, & precationes, quæ in Baptiſmo fiunt, ad tria capita rediguntur, & ab Apoſtolis emanarunt. ibid.
Fons Baptiſmi conſecratur addito oleo myſticæ unctionis. 174
certi dies expectantur ad conſecrandam Baptiſmi aquam. ibid.
Baptizandi cur mox in Eccleſiam non admittantur. 174
Baptizandi fidei ſuæ profeſſionem faciunt. 176
Baptizandis quæ nomina imponenda, & quare. 177
Beatitudo æternæ vitæ nomine deſignata. 119. & cur. 120. amitti nunquam poteſt. 120. quid ſit. ibid. comprehendi non poteſt; ibid. omnium bonorum adeptione, & omnium malorum liberatione definienda. 121
Beatitudo eſſentialis, in quo ſita. 122
Beati lumine gloriæ elevantur ad divinam eſſentiam videndam. 123
Beati quomodo Dei formam induant. 122
Beati omnes iiſdem præmiis non afficientur. 125
Beatitudinis imagines, & ſimilitudines. 123
Beatitudo accidentalis, in quo conſiſtat. 124. conſtat omnibus bonis. 125
Bella inteſtina hominis. 496
Bellum ſceleratis eſt cum Deo. ibid.
ſine benedictionibus Dei, opera noſtra proſpere non cedunt. 486
Benignitas Dei non uno modo eripit nos a malis. 518. & ſeq.
Beſtias occidere, & eas edere licet. 380
Blaſphemare nomen Dei, & Sanctorum deteſtabile ſcelus. 355
Bona humanæ vitæ quare optanda, & petenda. 484
Bona temporalia quomodo petenda. ibid.
Bona omnia a Deo. 430
Bona temporalia a Deo peti poſſunt. 487
Bona humanæ vitæ ad bona divina nos dirigunt. 484
Bona humanæ vitæ adjumenta ſunt ad divinorum bonorum adeptionem, ibid.

C

Coelorum præſtantia. 460
Charitatis præcepta duo. 376
Charitas proximi a charitate Dei ortum habet. 370
Charitatis officia quæ ſint. 384
Charitatis officium præſtantiſſimum quod. 385
Carnalis nequitia quæ ſit. 506
Caſtitas recte petentibus non negatur. 395

Caſtitas non ſolum virginibus, ſed iis, qui cœlibem vitam agunt, & iis, qui matrimonio juncti ſunt, convenit. 391
Caſtitatem ſervare cupienti, quæ cogitanda. ibid.
Caſtitatis remedia, quæ in actione conſiſtunt. 393
Catechiſmi neceſſitas. 4
Catechiſmi doctrina ad captum cujuſcunque accomodanda. 6
Cauſæ ſecundæ ſunt adminiſtræ Dei manus. 463
Ceremoniæ, & precationes: quæ in baptiſmo fiunt, ad tria capita rediguntur. 172
Ceremoniæ, quæ ad pœnitentiæ ſacramentum adhibentur. 242. & 256
Ceremoniæ, quæ in Sacramento Extremæ Unctionis adhibentur. 279
Cereus, quem tenet baptizatus, quid ſignificet. 177
Character trium Sacramentorum effectus. 143
Character quid præſtat. 244
Characterem imprimit Baptiſmus. 171
Characterem imprimit Confirmatio. 190
Characterem imprimit ordinis Sacramentum. 304
Chriſma in Baptiſmo cur adhibeatur. 176
Chriſma, materia confirmationis, Epiſcopi conſecratione conficitur. 182
Chriſma quare ex oleo, & balſamo conficiatur. 183
Chriſma cur ſacris precationibus conficiendum Epiſcopo. 182
Chriſtianorum omnium unius ſpiritualis ortus, & una nobilitas, & unus pater. 456. & ſunt ideo maxima neceſſitudine copulati. ibid.
Chriſtiani nunquam Deum in ipſorum oblivionem venire cogitare debent. 453
Chriſtiani cur Deum Patrem noſtrum invocemus. ibid.
Chriſtiani qua ratione Chriſti fratres cenſeantur. 457
Chriſtiani alii aliis præferre ſe non debent. 456
Chriſtianorum dignitas ſumma eſt, Dei eſſe filios. 459
Chriſtiani hominis ſcientia uno capite comprehenditur. 5
Chriſtiani Doctoris opera, in quo præcipue verſari debeat. ibid.
Chriſtiani vita non in otio degenda. 6
Chriſtiana Philoſophia, & ſæculi ſapientia, in quo differant. 14
Chriſtianus homo quantum Chriſto debeat, & ſe totum Chriſto debet tradere. 34
Chriſtiani non de ſe ſolum, ſed de aliis ſolliciti eſſe debent. 481
Chriſtiani in omnibus calamitatibus Deum habent perfugium. 507
Chriſtiani quare ſancti dicantur. 92
Chriſti cauſa libenter ſtultitiæ fama ſubeunda. 490
Chriſtus quomodo in nobis regnet. 461
Chriſtus frater noſter. 455
Chriſtus Eccleſiæ caput primarium caput unum viſibile Eccleſiæ præfecit. 92
Chriſti ſanguinis triplex effectus. 203
Chriſti corpus mox atque formatum eſt, ei anima, atque divinitas eſt adjuncta. 38
Chriſti tria in Eccleſia inſignia beneficia. 71
Chriſtus imitandus in referenda noſtra voluntate ad voluntatem Dei. 477
Chriſtus verus animæ panis eſt. 491
Chriſti paſſionis myſterium maxime Dei potentiam, & benignitatem oſtendit. 518. & ſeq.
Chriſti adventus duplex. 72
Chriſti regnum ſpirituale. 31
Chriſti nomen quid ſignificet. 30
Cur hoc nomen Domino noſtro ſit tributum. ibid.
Chriſtus a diverſis naturis diverſas proprietates accepit. 31
Chriſtus quare Dominus noſter di-

cendus. 33
Chriſtus non eſt dicendus filius Dei adoptione, ſed natura. 39
Chriſtus a Davide originem traxit ſecundum carnem. 40
Chriſtus quare noviſſimus Adam appellatus. 41
Chriſtus naſcens ſalutari doctrina nos inſtituit. 42
Chriſti ſanguine ſcelera noſtra expiantur. 105
Chriſtus ſacramentorum omnium auctor. 139
Chriſtus totus in ſacramento Euchariſtiæ continetur. 210
Chriſtus qua ratione ſit in ſacram. 215
Chriſtus qua ratione pœnitentia ſacramentum inſtituerit. 23
Chriſti, & ejus Matris, & Sanctorum imagines pingi non interdicitur præcepto legis. 338
Chriſti reſurrectio fraternitatem Chriſti cum hominibus non dirimit. 457
Chriſti divinitas nunquam a corpore ſejuncta. 47
Chriſtus pro peccatoribus paſſus. 50
Cibus multiplex, & delicatus non poſtulandus a Deo. 480
Cibus multiplex animæ. 482
Circumſtantiæ peccatorum ſunt in confeſſione patefaciendæ. 259
Clavium poteſtas eſt in Eccleſia. 102
Clavium dignitas, & amplitudo. 103
Clavium poteſtatem non omnes habent. ibid.
Clavibus Eccleſiæ aditum in cœlum aperiri. 253
Clerici nomen unde deductum. 292
Clericorum corona unde ornatum habuerit, & quid ſignificet. 293
Colere Deos alienos, & qui maxime dicti ſint. 337
Communia tribus perſonis divinis ſunt omnia opera ad extra. 38
Communio unium ex nominibus Euchariſtiæ. 193
ante Communionem præparatio qualis eſſe debeat, & quam ſit neceſſaria. 222
præparatio ad Communionem maxime neceſſaria eſt, & pacem cum aliis habere. 233
Communionem ſumpturus nihil habere debet, quod conſcientiam gravet. 223
Communicare volens, aliquam etiam corporis curam habere debet. 223
Communicandum ſæpe eſſe demonſtratur. 225. quod fuiſſe olim in Eccleſia uſitatum oſtenditur. 224
Communicandum omnibus eſſe ſaltem in Paſchate. 225
Communicandi ſub una ſpecie, quare Eccleſia conſuetudinem approbaverit. Vide Euchariſtia. 226
Concio ſacra a fidelibus attente audienda. 6
Concupiſcentia in renatis remanet, ſed peccatum non eſt. 166
Concupiſcentia prava, ſtirps malorum omnium eſt. 419
Concupiſcentia rerum alienarum, & alienæ uxoris quid inter ſe differant. ibid.
Concupiſcentia quid. 321
Concupiſcendi vis non ſemper in vitio ponenda. 422
Concupiſcendi vis recta Deo auctore a natura nobis inſita eſt. ibid. hæc quæ nobis præſtet, ſi rectæ rationis ſit conformis. ibid.
Concupiſcentia primorum parentum peccato depravata. ibid.
Concupiſcentiæ vis, ſi moderata eſt, quaſnam utilitates afferat. 422
Concupiſcentia quare a Paulo peccatum ſit dicta. 423
Non concupiſces, quam ſenſum habeat. ibid.
Concupiſcenda non eſt aliena uxor. 426
Concupiſcere alienam uxorem, quam grave peccatum ſit. ibid.
Concupiſcendi vitio qui maxime laborent.

borent. 428
Concupiſcentia perpetua in membris noſtris latitat. 468
Concupiſcentia quomodo peccatum eſſe cognoſcatur. 423. quando eſt peccatum. 424
Concupiſcentiæ remedia. 427. & incommoda, quæ ab ea emanant. 427
Confeſſarius qualis deligendus. 262. nunquam debet audita in confeſſione manifeſtare. ibid.
Confeſſarius erga pœnitentem quomodo ſe gerere debeat. 263
Citra confeſſionem ſalutem recuperare non poſſunt, qui peccatis ſunt obnoxii capitalibus. 250
Confeſſio contritionem perficit. 252
Confeſſio peccatorum, & ejus neceſſitas. 253
Confeſſio quare inſtituta. ibid.
Confeſſionis utilitas. ibid.
Confeſſio quid ſit, & cur accuſatio dicatur. 254
Judicium Eccleſiaſticum, quod ſit in Confeſſione, longe diſſimile eſt forenſibus judiciis. ibid.
Confeſſio a Chriſto ob ejus bonitatem, & miſericordiam inſtituta. 254
Confeſſio Sacerdoti facienda. 255
Confeſſionis figuræ. ibid
Confeſſionis legi quinam parere debeant. 257
Confeſſio quo tempore puero indicta. ibid.
Confeſſio quando facienda. 257
Confeſſio integra eſſe debet. 258
Confeſſio nuda, & aperta eſſe debet. 260. item prudens, & verecunda. ibid. per internuncium, & per litteras fieri non debet. ibid.
Confeſſio quando iteranda. 259
& quando non. 260
Confeſſionis miniſter idoneus, & legitimus quid ſit. 261
in Confeſſione ſcelera non excuſanda. 264
Culpa eorum, qui verecundia impediti, peccata confiteri non audent. 264
peccata diligenter perveſtiganda, antequam quis confiteatur. 265
Confeſſor quando a ſe pœnitentes dimittere debeat. ibid. pudori quorundam confitentium quomodo conſulet. 165
Confidere oportet in officio precandi. 445
Confirmationis ſacramentum. 179
Confirmationis nomen unde ducatur. 180
Confirmatio eſt vere ſacramentum. 180
Confirmationis Sacramentum a Baptiſmo maxime disjunctum. 181
Confirmationis Sacramenti Chriſtus auctor. 182
Confirmationis Sacramentum Chriſma appellatur. ibid.
Confirmationis materia Chriſma. 182
Confirmationis Sacramenti forma quæ ſit. 184
in Confirmatione tria obſervanda. ibid.
Confirmationis Sacramenti miniſter proprius Epiſcopus. 185
ad Confirmationem quare patrinus advocetur. 186
Affinitas, quæ cum patrinis Confirmationis contrahitur. 186
Confirmandi qua ætate eſſe debeant. 187
Confirmationis Sacramentum, quomodo ſit neceſſarium. 186
Confirmationis Sacramentum ad univerſos fideles æque pertinet. ibid.
Confirmationis Sacramentum ſuſcipientes adulti dolere debent de peccatis. 187
Confirmationis Sacramentum præcedere debet confeſſio in adultis. ibid.
Confirmationis Sacramentum novam gratiam tribuit. 188
Confirmationis vocabulum unde deductum. ibid.
Confirmationis effectus. 189
Confirmatio non poteſt iterari. 190

Confirmationis Sacramenti cœremoniæ, & ritus. ibid.
Confirmationis Sacramentum quo tempore potissimum administretur. 190
Consilia Evangelica sequi nemo obligatur, ea tamen contemnes peccatum. 353
Contra eos, qui medicamentis utuntur dæmonum arte compositis. 517
Contritio cur peccati detestatio nominetur. 247. cur hoc nomine, & aliis hæc pœnitentiæ pars dicatur. ibid.
Contritio quid. 245. dolor cur dicatur. 246
Contritionis vix, & efficacia. 251
Contritionis proprius dolor ad singula peccata mortalia adhibendus. 249. quandoque tamen contineri generatim sufficit. 249
Ad contritionem veram, quæ sint necessaria. 249
Ad excitandum eum ad contritionem, qui de peccatis non doleat, quid faciendum. 252
Coronæ viventibus paratæ a Deo, dæmones, & alios hostes vincentibus. 514
Creationis opus ab iis facilius creditur, qui de Dei omnipotentia non dubitant. 21
Quare Deus creavit omnia. 20
De creatione Angelorum. 23
De creatione hominis. 24
Creator visibilium, & invisibilium Deus. 24
Quæ creavit Deus, & ea conservat. ibid.
Creatio omnibus personis Trinitatis communis. 18
Creatura nova in Christo, quæ. 320
Verbi hujus, *Credo*, in materia fide Evangelicæ acceptio, & professio. 13
Credere quis proprie dicatur. ibid. quid primo credendum. 12
Credes inquirendi curiositate est liber. 13
Credendum esse Deo. 14
Credens interiorem fidei actum aperta fidei professione proferre debet. 14
Crucis supplicium cur Christus subierit. 45
Crucis signum quare in Baptismo toties adhibeatur. 175
Cultus divini cupidos homines esse quantum oporteat. 341
Cultus externus Deo præcipitur adhiberi tertio præcepto. 357
Cultus sabbati quo tempore sublatus est. 359
Cultus diei festi quare institutus. ibid.
Cupiditas vitiosa quare prohibeatur. 423.
Cupiditates propriæ etiam justis adversantur. 471

D

Dæmones in exitu animæ quomodo nobis insidientur. 384
Dæmones eos maxime tentant, qui ab eis defecerunt. 507
Dæmonum odium in homines implacabile. 471
Dæmon, simulans angelum lucis, quæ bona non sunt, tanquam bona postulare persuadet. 506
Dæmonum externi impetus, & impressiones. 506
Dæmones, quare princeps appellati, & rectores mundi tenebrarum. 507
Dæmones perpetuum bellum nobiscum gerunt. ibid.
Dæmones quomodo a nobis vincantur. 513
Dæmones non singulis, sed plures quandoque sinum hominem impugnant. 567
Dæmones quos non oppugnent, & quos maxime infestent. 507
Dæmonum vis alligata. 508
Dæmon quare malus præcipue dicatur. 509. est peccati auctor. ibid.
Dæmoni assignamus omnia mala, quæ in nos a proximis proficiscuntur

feuntur tanquam auctori, & impulsori. 508
Debita, quæ dimitti postulamus, quæ sint. 498
Cujus debiti solutio sit ad salutem necessaria. ibid.
Debita quare dicantur nostra. 499
De Decalogo. 322
Decalogus legum omnium summa, & epitome. ibid. & seq.
Decalogi præcepta decem ex duobus charitatis pendent. 322
Decalogi Deum esse auctorem credere, maximam vim habet ad homines excitandos ad eam legem servandam. 323. & 324
Decalogi lex quanta majestate data. 324. Vide lex. Vide item præceptum.
Descensus Christi ad inferos causa. 58
Ex descensu Christi ad inferos nihil ejus dignitati detractum est. 57
Descendere ad inferos cur Christus voluerit. 58
Desideria piorum exaudit Deus. 433
Detractionis vitium quam grave, & quanta incommoda hoc vitium consequantur. 412
Detractores qui dicendi sint. 411
Detractoribus aures præbentes quantum peccent. 412
Deum unum solum esse, non plures confitendum est. 52
Deum pœnitere quomodo intelligatur. 236
Deus solus remittit peccata auctoritate propria. 104
Dei nomen creaturis cur aliquando tribuatur. 16
Deus generali ratione omnium hominum, peculiari vero Christianorum pater dicitur. 17
Deo omnipotens vis tribuitur. 19
Deus omnipotens cur in symbolo prætermissis cæteris attributis dicatur. 20
Deus suam excellentiam etiam ethnicis cur manifestaverit. 15
Deo quomodo nulla fieri possit accessio. 461
Deo cur Patris nomen tribuatur. 450
Deus omnium creator. 22. 23
Deus, qui creavit, conservat. 24
Deo, & non Sancti, Sacrificium offeretur. 230
Deus est legis auctor. 323
Deus quare fortis in decalogo dicatur. 339
Deus totus est in singulis mundi partibus. 459
Deus auctor non est peccati. 500
Deus quare zelotes appellatus. 341
Deus quare pœnam ad tertiam, & quartam generationem comminetur. 345
Dei bonitas superat ejusdem justitiam. 456
Dei nomen quomodo sit intelligendum. 345
Dei nomen quomodo honoretur. 340
Deo multa imposita nomina. 348
Deus quibus modis laudamus. 346
Deus non habebit insontem eum, qui nomen ejus frustra assumpserit. 356
Deus primum diligendus, deinde parentes. 368. 369
Deus desideria piorum exaudit. 433
Deus omnium hominum pater vocatur. 454
Dei providentia erga homines. 451
Deus hominum non obliviscitur. 453
Dei benignitas & misericordia erga homines. 456
Dei amor erga homines in redemptione ostensus. ibid.
Dei manus cum nos tangit, id non hostiliter facit, sed amanter. 455
Deus quare castigat, quos amat. 456
Deus calamitates nostras non ignorat. ibid.
Deus omnium Dominus est. 458
Deus est ubique, & quomodo. 458
Deus quare in cœlis esse dicatur. ibid.
Deus quomodo ex animo ametur. 461
A Deo quid primo petendum. ibid.
Dei gloria quomodo petatur. ibid.
Dei nomen quomodo sanctificari petamur.

famur. 462
Deo non pretio aliquo, ſed amore ſerviendum. 481
Deo ſervire regnare eſt. 478
Dei nomen ſanctum, & terribile ſanctificatione non eget. 462
Dei nomen re, non verbis tantum ſanctificandum. 464
Dei providentia erga hominum ſalutem plane regia. 466
Dei potentia, & providentia. 468
Deus non ad otium, & inertiam nos vocavit. 472
Deus nunquam non deſerit. ib
Deus adminicula nobis concedit ad regnum cœlorum conſequendum. 472
Deum amare, ut par eſt, ſine divinæ gratiæ adminiculo non poſſumus. 475
Deum amare ſine modo debemus. 250. 251
Ad chriſtianam prudentiam, niſi Deo auctore, & adjutore, nos aſpirare non poſſumus. 476
Deus in juſtificatis mentem ſanat, non carnem. 476. & ſeq.
Deus requirit ſummum amorem in opera, & ſtudio, quod ei navamus. 481
Dei opera omnia bona. 482
Deus omnibus operibus ſuis ſuam bonitatem impertivit. ib.
Dei voluntatem quare maxime colamus. ibid.
Dei viæ inveſtigabiles. ibid.
Deus nobis melius conſulit, quam nos optare poſſumus. 488
Ad Dei gloriam omnia ad uſus vitæ neceſſaria ſunt referenda. 484
Dei infinita potentia colenda. 489
Deus promptus, & paratus ad condonandum peccata pœnitentibus. 498
Deus beneficentiſſimus parens. ibid.
Deus quomodo tentes ſuos. 510
Deus quomodo tentari ſinat bonos. ibid.
Dei benignitas nullis hominum injuriis exhaurit. 454
Deus negat propitius, quæ concedit iratus. 432
Deus cur rogari velit, cum ſciat, quibus indigeamus. 433
Deo magis curæ eſt noſtra ſalus, quam nobis. 1482
Ad Deum confugere in malis naturale eſt. 516
Deus quomodo nos in tentationem inducere dicatur. 509
Deus dat vires ad Satanam proſternendum. 512
Dei benignitas non uno modo eripit nos a malis. 518
Deus non vult nos ab omnibus incommodis ſolutos eſſe. 508
Deus dat ſolatia iis, qui adverſis premuntur. ibid.
Deus utitur dæmone miniſtro in repetendis pœnis a ſceleratis. 519
Diabolo ſeſe homines per peccatum addicunt. 496
Diaboli crudelis dominatus. ibid.
Diabolus quare mundi princeps, & tenebrarum dicatur. ibid.
Diaboli proprium officium tentare homines. 509
Diabolus, cur malus dicatur. 519
Diabolus, quo animo tentet homines. ib.
Diabolus quare tentator dicatur. ib.
Diabolus quibus modis utatur ad tentandum. 503
Dies dominicus cur pro ſabbatho inſtitutus. 360
cur diei dominico alia feſta acceſſerint. 363
Dies Dominici Chriſti noviſſimus adventus dicitur. 72
Die dominico quid agere, & a quibus abſtinere fideles oporteat. 366
Divitiæ non amandæ. 426
Divites quare panem quotidianum petere debeant. 489
Divites facultates ſuas Deo acceptas referant. 493
Divites, quare bonis cumulentur a Deo. ibid.
Divortio nullo matrimonii vinculum diſrumpitur. 315
Doctoris legitimi opera neceſſaria fidelibus. 2
Doctrina Catechiſmi ad captum cujuſque

juſque accommodanda. 6
Doctrina fidei Catholicæ quibus rebus contineatur. 7
Doctrinæ Chriſtianæ capita quatuor. 8
Domus vocabulo quid intelligatur in nono præcepto. 424
Dubitare in oratione non debemus. 432

E

Ecclesiæ nomine quid ſit proprie intelligendum. 86. & ſeq.
Eccleſia cur fidelium cœtus vocetur. 87
Eccleſia, & ſynagogæ differentia. ibid.
Eccleſia multis nominibus vocatur. ibid.
Eccleſiæ nomen multa ſignificat. 90
Eccleſia militans, & triumphans quales ſint. ibid.
Eccleſia militans, & triumphans una eſt. 88
In Eccleſia ſunt boni, & mali. ibid.
Eccleſiam credere quomodo ad articulo fidei pertineat. 96
Eccleſiæ quanta ſint majeſtas propter Euchariſtiæ in ea myſterium. 209
Eccleſiæ Catholicæ agnitione Dei nomen ſanctificatur. 464
Eccleſiæ prærogativæ. ibid.
Eccleſia eſt regnum Chriſti. 4470
Eccleſiæ figuræ, & ſimilitudines. 89
Quinam ab Eccleſia excludantur. ibid.
Eccleſiæ Catholicæ proprietates, & prærogativæ. 90
Eccleſiæ caput viſibile Pontifex Romanus. 91
Eccleſia eſt una. 92
Eccleſia cur ſancta appelletur. 93. & 94
Eccleſia cur catholica ſit. ibid
Eccleſiæ veræ dignoſcendæ a falſa certiſſima regula. 95
Eccleſia eſt Apoſtolica. ib.
Eccleſia non poteſt errare. 96
Extra Eccleſiam verus Dei cultus non reperitur. ib.
Eccleſia originem ſuæ veritatis traxit ab Apoſtolis. 95
Eccleſiam univerſalem omnes tenere debent, qui ſalutem conſequi cupiunt. 95
Eccleſiæ author Deus. 96
Eccleſiam claves regni Cœlorum habere fide intelligimus. 97
Quare credere ſanctam Eccleſiam & non in ſanctam dicatur. 97
Effundere ſe in conſpectu Domini quid ſit. 436
Eleemoſyna purgat peccata. 504
Eleemoſynæ neceſſitas. 403
Cohortatio ad Eleemoſynam faciendam. 404
Eleemoſynæ faciendæ cauſa parce vivendum eſt. ib.
Eleemoſyna orationi addenda. 449
Eleemoſyna medicina eſt accomodata ſanandis animæ vulneribus. 504
Epiſcopi tantum, & ſacerdotes poteſtatem habent remittendi peccata. 103
Epiſcopi adminiſtratio quæ ſit. 302
Epiſcopus tantum ordines confert. ibid.
Epiſcopi, & ſacerdotes quomodo honorandi. 376
Eſcarum conquiſitiſſima genera perſequi non licet. 498
Euchariſtiæ, & pœnitentiæ uſu, quæ aliquandiu carent, plurimum damni patiuntur. 144
Euchariſtiæ inſtitutio. 193
Euchariſtiæ dignitas, & excellentia. ibid.
Euchariſtiæ ſacramentum pluribus nominibus appellatur. ibid.
Euchariſtia quare dicatur communio, viaticum, & cœna. 194. & ſeq.
Euchariſtiam poſt cibum, & potum ſumere non licet. ib.
Euchariſtia vere eſt ſacramentum, & unum ex ſeptem. ib.
In Euchariſtiæ ſacramento adoramus corpus, & ſanguinem Chriſti. ibid.

Quæ proprie ſacramenti rationem habeant in Euchariſtia. ibid.
Euchariſtiæ a cæteris ſacramentis differentia. 196
Euchariſtiæ ſacramentum perfectum facit materiæ conſecratio. 197
Euchariſtia eſt unum tantum ſacramentum, & non plura. ibid.
Euchariſtia ſacramentum ſignificat. ibid.
Euchariſtiæ ſacramenti materia duplex. 198
Panem, ex quo Euchariſtia conficitur, azimum eſſe conveniens eſt. ibid. non tamen omnino neceſſarium. 199
Aqua modica vino quare admiſceatur in Euchariſtia. 200
Aqua in Euchariſtia adhiberi non omnino neceſſarium. ibid.
In Euchariſtiæ ſacramento quid ſignificet panis, & vinum. 201
Euchariſtiæ ſacramenti forma. ibid
In hac forma quæ ſint non abſolute neceſſaria. 202
Forma conſecrationis vini, & ejus declaratio. 203
In Sacramento Euchariſtiæ tria ſunt maxime admiranda. 206
In Euchariſtia verum corpus Chriſti, & ſanguinem contineri. 212
Euchariſtiam verum Chriſti corpus continere demonſtratur. 206. & ſeq.
Euchariſtiæ ſacramentum non eſt tantum ſignum corporis Chriſti. 209
In Euchariſtiæ ſacramento totus Chriſtus continetur. 210
In Euchariſtiæ ſacramento quæ ſint ex concomitantia. ibid
Duæ conſecrationes quare ſeparatim fiant in ſacramento Euchariſtiæ. 211
In qualibet utriuſque ſpeciei particula Euchariſtiæ totus Chriſtus continetur. ibid.
Panis, & vini ſubſtantia poſt conſecrationem in ſacramento Euchariſtiæ non remanet. 212
Poſt conſecrationem quare Euchariſtiæ ſacramentum panis vocetur; 213
Converſio mirabilis in Sacramento Euchariſtiæ tranſubſtantiatio vocatur. 214
Euchariſtiæ ſacramentum non curioſe ſcrutandum. ibid.
Qua ratione Chriſtus ſit in Euchaſtiæ Sacramento. 215
Panis, & vini ſpecies in ſacramento Euchariſtiæ ſine aliqua re ſubjecta manent. 216
Euchariſtiæ ſacramentum quare ſub panis, & vini ſpecie adminiſtrari Chriſtus inſtituerit. ibid.
Euchariſtia fons omnium gratiarum. 217
Euchariſtia ea commoda animæ confert, quæ cibus corpori. ibid.
Euchariſtia quomodo gratiam tribuat. 218
Prima gratia nemini tribuitur, niſi prius Euchariſtiæ ſacramentum voto perceperit. ibid.
Euchariſtia omnium ſacramentorum finis. ibid.
Euchariſtiæ figura eſt manna. ibid.
Euchariſtiæ utilitates. 219
Euchariſtiæ ſacramenti ſumendi tres modi. 220. 226
Maximis bonis ſe privant, qui cum parati ſint ſacramentaliter ſumere Euchariſtiam, ſpiritu tantum accipiunt. 221
Euchariſtiam accipere nemini licet ante ſacramentalem confeſſionem, ſi ſacerdotis facultas data ſit, ſi peccatum mortale conſcientiam ſtimulet. 222
Jejuni ad Euchariſtiæ ſacramentum accedere debemus. 223
Aliquot dies ab uxoribus abſtinendum iis, qui matrimonio junctí ſunt, cum ad communionem accedere volunt. ibid.
Euchariſtiæ communio ſæpius iteranda. 224
Euchariſtiæ ſacramento quotidie alenda eſt anima. 205
Euchariſtiam olim fideles quotidie ſumebant. ibid.

Ab Eucharistiæ communione excipiuntur, qui per ætatem rationis usum non habent. 225
Eucharistiæ quare infantibus negetur. 226
Eucharistiæ sacramentum amentibus non detur. 225
Eucharistiam sub utraque specie laicis sumere non licet. ib.
Vide, communio, & transubstantiatio.
Quare Ecclesiæ consuetudinem communicandi sub utraque specie prohibuerit. 226
Solis Sacerdotibus potestas tradita est sacramentum Eucharistiæ conficiendi. 227
Eucharistia est sacrificium. 228
Eucharistia victima Deo gratissima. ibid.
Eucharistia a Christo instituta duabus de causis. 229
Eucharistia, ut Sacramentum est merendi, ut autem sacrificium non solum merendi sed etiam satisfaciendi vim habet. ib.
Eucharistiæ sacrificium quando institutum. 230
Eucharistiæ figuræ, & oracula. 231
Eucharistiæ sacramentum inexplicabile pignus charitatis est. 492
Eucharistiæ sacramentum quare dicatur panis noster. ibid.
Eucharistiæ sacramentum quare dicatur quotidianus panis. ibid
Execrationes Sanctorum in Scripturis sunt prædictiones. 441
Exempla, quæ ad bene sperandum nos inducere possunt. 312
Exempla humanæ infirmitatis. 506
Exitus petitionum nostrarum Deo permittendus. 492
Exorcismi usus in Baptismo. 175
Extrema unctio. 276

F

FAlsum testimonium quid. 408
Falsi testimonii damna. 410
Falsum testimonium non solum in judicio, sed extra judicium vetatur. 409
Falsum testimonium dicere contra se non licet. ib.
In falsis testimoniis mendacium numeratur. 410
Felicitas cur æternæ vitæ nomine significetur. 119. hæc nequaquam comprehendi potest. 120
Felicitas in omnium bonorum aggregatione consistit. 122
Felicitas in quo consistat. 120
Felicitas semel adepta nunquam amittitur. Vedi Beatitudo. ib.
Festorum dierum præceptum. 364
Festi dies cur instituti. 357
Festi dies præter sabbatum alii apud Judæos fuerunt. 363
Festi dies præter diem Dominicum quare instituti ab Ecclesia. 364
Dies festi celeberrimi in Ecclesia. ib.
Festis diebus quibus operibus Christiani se exercere debeant. 365
Fideles ad complectendam cœlestem doctrinam quando sint propensiores. 329
Fides quid sit, & quomodo sit ad salutem consequendam necessaria. 9
Fidei multi gradus. 10
Fides unde concipiatur. 11
Notitia, quæ fidei disciplina comparatur, multo certior est quam quæ humanis est rationibus comprehensa. 14
Fides de omnipotentia Dei quam necessaria, & utilis. 22
Fides redemptionis ad salutem necessaria semper fuit. 27
Fides veterum, & nostra eadem. ib.
Fides pœnitentiam antecedat oportet. 237
Fides non vere dicitur pars pœnitentiæ. ibid.
vides firmos esse, caput est ad rite orandum. ib.
Fides ad justificationem necessaria. 61
Fides duodecim capitibus cur ab Apostolis comprehensa. 10
Fidei Christianæ excellentia. 15. 16
Fidei doctrina præter philosophicas scientias est ad salutem necessaria. ibid.

Fides in matrimonii bonis numerata quid ſit. 317
Fiducia impetrandi a Deo, quæ in oratione petimus, unde ſit. 446
Fiduciam conciliat nomen patris in oratione. ibid.
Fiduciam orationis in nobis quæ juvare poſſunt. 446
Figuræ, & Prophetiæ Conceptionis, & Nativitatis Jeſu Chriſti. 41
Figuræ Crucis Chriſti. 45
Figuræ confeſſionis. 261
Filius Dei, & vere Deus eſt Jeſus Chriſtus. 32
Filius Dei quomodo generetur. 31
Forma ſacramenti Euchariſtiæ declaratur. 201
Forma ſacramenti Pœnitentiæ. 241
Forma ſacramenti Extremæ Unctionis. 279
Forma Confirmationis ſacramenti. 148
Forma aliorum ſacramentorum. Vide in propriis locis.
Formula orandi diverſa ad Deum, & ſanctos. 442
Fornicationis peccati calamitas propria. 392. Variæ ejus ſpecies. 390. Vide adulterium, concupiſcentiam. 404
Frugalitatis conſulendum. ib.
de Furto non faciendo præceptum auditoribus inculcandum maxime. 396
Hoc præcepto Dei benignitas erga nos maxime percipitur. 396
Hoc præceptum in duas partes diviſum monſtratur. 397
Furti nomine quid intelligatur. ibid.
Quare hoc præceptum ſub Furti nomine, non rapinæ datum ſit. ib
Furti, quod eſt injuſta poſſeſſio, & uſus rerum alienarum, variæ ſpecies. 397
Furandi etiam animus lege Dei prohibetur. ibid.
Furtum quam grave ſcelus ſit. 398
Furti immanitatem declarant, quæ furtum conſequuntur. ib.
Furtorum multa genera. 399
Furto ablata reſtituenda. 398
Furtum quibus rationibus ſit deteſtandum. 405
Fœnerari eſt rapinam committere, & quam grave ſcelus illud ſit. 401
Furti excuſation. nullam accipit Deus. 405
Excuſationes, quibus ſe homines defendunt in Furtis. ib.
Fur divinum nomen dedecorat. 406

G

Gaudia intima Sanctorum. 492
Gloria inenarrabilis Sanctorum. 120
Gloria Dei quomodo in oratione petatur. 461
Gloria quid. ibid.
Gradus, quibus ad orationem accedimus. 444
Gratia quid. 170
Gratiæ divinæ in baptiſmo virtutes adjunguntur. ibid.
Gratiarum actione maxime utimur, cum ſanctos veneramur. 370
Gratia iterum quid ſit. 470. 471
Gratiæ regno plerumque hic excidimus. ibid.
Gratia Dei præcedit converſionem. 468
Gratia prævenit, comitatur, & ſequitur bona noſtra opera. 303
Gratia Chriſti quomodo ex eo, quod nobis communicetur, copioſior appareat. ibid.
Gratiæ gratis datæ, & cætera dona toti ſunt Eccleſiæ communia. 99
Gratiam quomodo Euchar. conferat. 218
Gratiarum actio cum oratione jungenda. 449
Gradus in Eccleſia diverſi non tollunt fraternæ neceſſitudinis nexum. 458
Gravitas habentium in ſcelera. 51

H

Hæreſis quam late ſerpſerit. 3
Hæreticis adhærentes, legitimis relictis Eccleſiæ paſtoribus, damnantur. 491. 492
Hæretici ſunt adminiſtri diaboli ad tentandos homines. 509
Hæreticorum artes, quibus ſunt uſi ad

ad impia dogmata infundenda. 4
Hæreticus quis dicatur. 86
Hæreticorum peſtis quo irrepſerit. 4
Hebræorum gentem quare Deus delegerit. 238
Hebraici populi liberatio ab Ægypto. 328
Hebræos duriſſima ſervitute premi quare Deus permiſerit. 329
Hebræo populo promiſſa præſtita poſt 459. annos quare. 258
Homicidium prohibens præceptum auditu jucundum. 379
Homicidium prohibens præceptum duo continet. ibid.
Homicidium caſuale, quando citra peccatum ſit. 381
Homicidium cauſale quando eſt peccatum. ibid.
Homicidium ſui ipſius interdictum 382
Homicidium peccatum eſt nefarium. 383
Homicidium, quod hoc præcepto non vetatur. 380
Homicidii qui ſint rei. 382
Homicidii voluntas eſt peccatum. 383
Hominem occidere privata auctoritate vetitum eſt omnibus. 382
Omnes homine hujus legis vi, Non occides, defenduntur. ib.
Homo ad imaginem, & ſimilitudinem Dei formatus ſecundam animam, & corpus. 24
Homo poſtremo creatus non vi naturæ, ſed divino beneficio immortalis. ibid.
Homo Chriſtianus quantum Chriſto debeat. ib.
Homo quid debeat Deo. 455
Homo quæ bona per peccatum amiſerit. 474
Homo pueris comparatur. 479
Homo etiam juſtificatus non ita habet domitos carnis affectus, ut illi poſtea excitari non poſſint. 477
Homo qua maledictione condemnatus poſt Adæ peccatum. 485
Homo nullus eſt, qui ſe peccatorem non debeat vere agnoſcere. 494
Homo ne unius quidem diei victum per ſe parare poteſt. 488
Homines nos perſequentes Dei miniſtri ſunt. 386
Homines divini cultus quam cupidos eſſe oporteat. 341
Homine comparantur ægris iis, qui guſtum amiſerunt. 475
Homines voluptuoſi a divina voluntate alieni. 470
Hominis inſtabilitas. 408
Hominis imbecillitas tanta eſt, ut ſine Dei auxilio peccata vitare non poſſit. 480
Hominis inſcitia, & imbecillitas. 505
Hominum miſeriæ propter peccatum primi parentis. 474. 475
Hominum omnis labor niſi Deus faveat, inanis. 486
Honor Deo habendus quomodo, & ubi præcipiatur. 339
Honorare quam vim habeat. 371
Honoris vox rite in præcepto poſita. ib
Honorandi a nobis patres cujuſcunque generis. 372
Honoris officia, quæ in parentes conferri debent. 339
Honorantes parentes quos fructus percipiant. 376
Honor mortuis parentibus tribuendus. 374
Honorantes parentes, etiamſi cito moriantur, hujus præcepti præmium capiunt. 375
Non honorantium parentes pœnæ. 377
De honorandis parentibus præceptum explicatur. 308
Hoſtes humani generis, quando omnes adverſus nos artes excogitent. 500
Humiliter regnum Dei a nobis perendum. 472
Hypocritæ ex animo non orant. 498
Hypocritarum mos in orando fugiendus. ibid.

I

JEjunium, & eleemoſyna orationi ſocianda. 449
JESUM Chriſtum filium Dei credentes quam utilitatem capiant. 26
Jeſus Dei filius ſolus potuit nos Deo reconcon-

reconciliare. 27
Jesus quid significet. 29
Jesus nomen quomodo alia ejus nomina contineat. 30
Jesus Christus Rex, Sacerdos, & Propheta supremus. ibid.
Jesus filius Dei, & verus Deus. 32
Imagines pingere qua ratione prohibitum sit. 337
Imagines pingere absolute non est prohibitum. ibid.
Imaginem Trinitatis pingere quomodo liceat. 338
Imagines Angelorum cur fiant. ib.
Imagines Christi, & Sanctorum in Ecclesia habere non solum licet, sed maximo fidelium bono factum est. ibid.
Ad Imaginem sanctorum cum quis orationem Dominicam enunciat, quid sentire debeat. 443
Impiorum pœna duplex, damni, & sensus. 76
Incarnatio Verbi quanti facienda. 37
Incarnationis mysterium non una sola persona confecit. ibid.
Per Incarnationem nulla facta est naturarum confusio. ibid
Incarnationis Verbi opus, quare Spiritui Sancto peculiari quadam ratione tribuatur. 38
In Incarnationis mysterio quædam supra naturæ ordinem, quædam naturæ vi effecta. ib.
mirabilia, quæ in Verbi Incarnatione acciderunt. 39
Incarnationis Jesu Christi mysterium quanto pietatis studio recolendum. 36
Incommoda omnia æquo animo ferenda. 520
Indigentiam habemus terrenarum rerum ad victum, vitamque excolendam. 484
Indignari non debemus, cum nostras preces non exaudit Deus: ib.
Infantes, Vide Baptismus
Infelicitas hominis quomodo cognosci possit. 467
Inferorum nominis significatio. 56
Inferorum loca quot sint. ib.
Inferorum ad loca quomodo Christus descenderit. 57
Vide Animæ Christi descensus
Infidelis ad fidem conversus primam uxorem retineat, 315
Inhumanitas in egenos fugienda ab eo, qui a Deo vult exaudiri. 444
Inimicorum dilectio præstantissimum charitatis officium. 385
Inimicos diligentes sunt filii Dei. 501
Inimicis non est irascendum, sed diabolo 500
Inimicis parcendum, si volumus nobis peccata dimitti. 251
Inimici diligendi. ibid.
Inimicis non parcentes quid a Deo petere debeant. 503
Inimici invisibiles quales. 506
Injurias oblivisci est Christianis omnino persuadendum. 385
Injurias oblivisci quomodo probandum. 502
Injuriæ remittendæ ab eo, qui vult, ut Deus sibi ignoscat. 444
Injuriarum oblivionem a nobis requirit Deus. 500
Injurias qui condonant, quæ commoda capiant. 389
Injurias condonare nolentes in quæ incommoda incidant. 387
Remedia ad deponendas injurias. 388
Injurias remittendi voluntas sufficit, reclamantibus corruptæ naturæ appetitionibus. 502
Injuriarum oblivio est optima eleemosyna. 504
Injurias non oblivisci in animo habentes, uti debent hac precationis conditione: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos*, & cur. 502
Instrumenta, quibus quæritur, & invenitur regnum Dei, paranda. 466
Interpretatio Cypriani verborum: *Sicut in cœlo, & in terra.* 482
Interpretatio hujus vocis, *Amen* 523 & seq.
Invocans Deus in suis calamitatibus cum

eum honorat, & contrafaciens, Deum inhonorat. 355
Iraſci quando ſit peccatum, vel non ſit. 385
Judex omnium Chriſtus quare futurus. 74
de Judicio finali. 72. & ſeq. quare Chriſtus ad judicandum venturus. 72
Judicium Chriſti de nobis dupl. fiet. 72
Judicii generalis neceſſitas. 73
Judicium cur non perinde Patri, Spiritui ſancto, ac Filio tribuatur. 75
Judicium præcedentia ſigna. ibid.
Judicii forma, & ratio. ibid.
Judicantis Chriſti ſententiæ verba explicantur. 76
Judicii univerſalis articulus, quam utilis. 77
Judices venales rapinas comittunt. 401
Judices in judicando quot peccata poſſint committere. 410
Judicia forentia jure, & ex legibus adminiſtranda. ibid.
Jurans quæ conſiderare debeat. 346
Jurando peccat, qui injuſtum aliquid promittit. 34
Jurare cur liceat. 350
Jurandi neceſſitas excuſationem habet. 352
Jurandi nimia conſuetudo multa mala parit. ibid.
Jurans temere gravi peccato ſe adſtringit. ibid.
Jurare falſum prohibitum eſt ſecundo præcepto. ibid.
Jurare falſum eſt pejerare, & quot modis pejerent homines. 353
Jurans verum, quod eſſe putat falſum, perjurus eſt. ibid.
Jurans falſum, quod putat eſſe verum, quomodo pejeret. ibid.
Jurans peccatum mortiferum, vel contra conſilia Evangelica, ut peccet. ibid.
Jurans per falſos Deos peccat. 354
Jurans levibus conjecturis adductus peccat. ibid.
Juramentum promiſſorium non ſervans perjurus eſt. 353
Jurandi præcepto quare minæ adjunctæ. 355
ad Jurandum male ſumma hominum proclivitas eſt. ibid.
Jurandi lex quæ jubeat, & quæ prohibeat. 345
Jurandi frequens uſus minime laudandus, quamvis jusjurandum in ſe ſit bonum. 347
Jurare quare ſit inſtitutum, & quando. ibid.
Jurare quid. 348
Jurare per creaturas jusjurandum eſt. 346
propter peccatum male jurandi diverſis ſuppliciis affligimur. 356
Juriſdictionis poteſtas unde probetur. 261
Jus naturale, ſeu lex naturæ quid ſit. 323
Jus naturæ violant, qui inimicis non parcunt. 501
Jusjurandum in judicio quomodo fiat. 349
Jusjurandum non exigitur a pueris ante pubertatem. ibid.
Jusjurandum quando ſit laudabile. 351
Jusjurandum a fide originem ducit. ibid.
Jusjurandum ad quem finem tendere oporteat. 351
quomodo Jusjurandum a Chriſto prohibeatur. ibid.
Jusjurandum a malo eſſe, quomodo Chriſtus dixerit. 352
Jusjurandum per execrationem. 350
Jusjurandum aſſertorium, & promiſſorium. 348
Jusjurandum ut rectum, ſanctumque ſit quæ requirantur. ibid.
Jusjurandum quomodo in veritate præſtetur. ibid.
Juſtificati mentem ſanat Dei gratia, non carnem. 477
Juſtificari non poteſt, qui non eſt paratus ad omnia Dei præcepta ſervanda. 326
Juſtificatio peccatorum eſt infinitæ

Dei potentiæ opus. 104
Fit per ſacramenta tanquam inſtrumenta. 135
Juſtitia originalis ſuper naturæ facultatem homini Deo data. 24
Juſtitia juramenti comes maxime in promiſſis requiritur. 350

L

LAbor omnis in Paradiſo jucundus fuiſſet. 470
Labore manuum ea quærenda, quæ pauperibus tribuamus. 404
Lacrymæ in pœnitentia ſummopere optandæ. 248
Lex naturæ lege ſcripta non diverſa. 323
Lex in Decalogo contenta non eſt nova lex, ſed naturæ lex illuſtrata. ibid.
Legis juſſa difficultatem non habent. 325
Legem mandans, dat etiam vim eam implendi. ibid.
Legem a Deo accepiſſe quantum ſit beneficium. 324
Lex cur tali loco, & tali tempore data ſit. 329
Legi obtemperandum. 319
Legis obſervantiæ fructus. 320
Ad Legem obſervandam propenſiores nos reddit ſcire, Deum eſſe Dominum noſtrum. 330
Lex omnis ad præcepta ſervanda homines præmio, aut pœna inducit. 340
Legis ſervandæ modus, & ratio. 343
Lege non concupiſcendi præſcripta quid a Deo proviſum ſit. 450
Lex Dei intimo animi ſenſu ſervanda. ibid
Legum divinarum, & humanarum differentia. 421
Lex divina quaſi ſpeculum quoddam eſt, in quo naturæ noſtræ initia intuemur. 421
Libellorum famoſorum auctores damnantur. 413
Libellus repudii ab Evangelica lege damnatur. 413
Libello repudii ſeparati rurſus conjungi poſſunt. 316
Liberum arbitrium homini datum. 24
Linguæ vitium communiſſimum. 408
Loquacitas in oratione prohibetur, non longæ præces. 448
Loquacitas vitanda. 417
Lucris honeſti tranquillitas ineſt. 488
Lumen divinum quid in nobis faciat. 13

M

MAgiſtratibus politicis honor deferendus. 375
iis quando eſt obtemperandum, & quando minime. 375
Mala cum patimur, ad Dei auxilium confugimus. 516
a Malis cum non liberamur, non indignari debemus. 520
Malorum omnium liberationem non petimus. 519
Mala quædam, quæ communiter mala putantur, ſunt tamen fructuoſa. 520
Mala illa deprecamur, quæ nullam animæ utilitatem afferre poſſunt. ibid.
a quibus malis liberari petendum ſit. 518
Mala, quæ in nos a proximis proficiſcuntur, dæmoni aſſignanda. 520
Malorum liberatio a Deo poſtulanda. 517
Mala animæ, & corporis deprecari debemus. 494
Maledictio, qua condemnatus eſt homo poſt Adæ peccatum. 485
Maria Dei, & hominis mater vere, & proprie dicitur. 39
Maria mater Dei quare. 40
Mariæ perpetua, & incorrupta virginitas

ginitas in partu ſervata. 41
Mariæ in partu Spiritus Sanctus affuit. ibid.
Maria cum Eva confertur. 41
Maria ex Regibus orta. 40
Mariæ felicitatem gratulamur, cum eam Angelica ſalutatione ſalutamus. 441
Mariam jure oramus, ut nobis peccatoribus veniam ſua interceſſione conciliet. ibid.
Maria mater miſericordiæ. ibid.
Maria advocata noſtra. ibid.
Mariæ merita apud Deum præſtantiſſima. ibid
Mariæ ſumma voluntas adjuvandi humanum genus. ibid.
Mariti quæ ſunt officia. 318
Materia Sacramenti Euchariſtiæ duplex. 197
Materia Sacramenti Extremæ unctionis. 278
Materiam aliorum ſacramentorum vide in propriis locis. 306
Matrimonium unde dictum. 308
Matrimonii ſacramentum variis nominibus appellatum. ibid.
Matrimonii definitio, & ejus declaratio. ibid.
in Matrimonio quot reperiantur res, quarum tamen ulla niſi conjunctio eſt Matrimonium. ibid
Matrimonium inire non poſſunt, qui legibus a Matrimonii conſortio excluduntur. ibid.
Matrimonii vis, & natura in quo conſiſtat. ibid.
conſenſus Matrimonium efficit. ibid.
conſenſus verbis, quæ præſens tempus ſignificat, exprimatur. ibid.
conſenſus alterius tantum ad Matrimonium conjungendum ſatis eſſe non poteſt. 308
Matrimonii obligatio qualis. ib.
Matrimonium non contrahitur per verba futurum tempus ſignificantia. ibid.
verborum loco in Matrimonio nutus, & ſigna ſufficiunt. ibid.
ad verum Matrimonium concubitus neceſſario non requiritur. 309
Matrimonii duplex ratio eſt, ut eſt officium naturæ, & ut eſt Sacramentum. ib.
Matrimonium, ut eſt officium naturæ a Deo inſtitutum. ibid.
Matrimonium indiſſolubile inſtitutum. 310
Matrimonium quibus cauſis inſtitutum. 311
Matrimonii natura, ut Sacramentum eſt. 312
Matrimonium quid ſignificet. ibid.
Matrimonium ſacramentum eſſe, & unum de ſeptem legis Evangelicæ ſacramentis probatur. 312
Matrimonii ſacramentum a Chriſto inſtitutum. 315
Matrimonium gratiam ſignificat, & tribuit. 315
Matrimonii Sacramentum quantus præſtet matrimoniis ante legem. ibid.
Matrimonia Judæorum ſanctiora fuerunt matrimoniis Gentilium. 314
Matrimonium neque in lege naturæ, neque in lege ſcripta decorem ſuum retinuit. 314
Matrimonium duorum tantum, & non plurium conjunctione definitur. ibid.
Matrimonii vinculum nullo divortio diſſolvi poteſt. ibid.
Matrimonium diſſolvi non poſſe utiliſſimum eſt. 315
Matrimonia fidelium perfectione, & nobilitate Gentilium, & Judæorum matrimoniis longe præſtant. 316
Matrimonii bona tria. 319
Matrimonia clandeſtina neque vera, neque rata eſſe poſſunt. ibid.
Matrimonii impedimenta tradenda ſunt. ibid.
Matrimonium contrahentes quomodo affecti eſſe debeant. ibid.
ad Matrimonium contrahendum parentum conſenſus requirendus. 320
Matrimonii uſus quis eſſe debeat; ibid.
a Matrimonii officio interdum orandi

cauſa abſtinendum. 321
Medicina a Deo homini data. 517
in Medicinæ remedii quomodo ſpes ponenda. ibid.
Meditationes de Chriſti Paſſione. 48
Mendacium qui ſit. 352
Mendacium dicere in utilitatem proximi non licet. 410
Mendacio fallere joco, & officii cauſa indignum eſt. 413
Mendacii ſumma miſeria, & turpitudo. 416
Mendacii pater dæmon. ibid.
Mendacium quot incommoda ſocietati humanæ inferat. ibid.
Mendacia excuſare error eſt. 417
Mendacio nemo ſtudeat. ibid.
Mens bona a Deo ubi poſtuletur. 489
Merendi ampla occaſio eſt patienti animo labores, & incommoda ferre. 273
Mereri poſſumus cum divina gratia vitam æternam. 271
Meretur oratio noſtra exaudiri per meritum Chriſti. 449
Meritum noſtrum ex divina gratia ortum habet. 271
Meritis paria reddentur præmia in cœlis. 125
Merentur fructum paſſionis, qui ſacrificio Euchariſtiæ communicant. 231
Meritum premii gloriæ immortalis operibus noſtris tribuitur. 271
Meritum operum noſtrorum ex merito Paſſionis Chriſti pendet. ibid.
Meritum noſtrum non obſcurat Chriſti paſſionem, ſed multo clariorem reddit. ibid.
Meritorum communicatio eſt in Eccleſia. 301
Miniſter Sacramenti Baptiſ. proprius. 155. Et qui extra ordinem miniſtrare hoc ſacramentum poſſint. 156
Miniſtrorum Baptiſmi ordo quis ſervandus ſit. 157
Miniſter proprius ſacramenti Confirmationis. 185
Miniſtrum confeſſionis ſcientia, & prudentia præditum eſſe oportet. 262
Miniſter Pœnitentiæ duplici poteſtate, ordinis ſcilicet, & jurisdictionis præditus eſſe debet. 261
Miniſtri Sacrificium facientes Chriſti perſonam ſuſcipiunt. 231
Miſeria hominis in hac vita demonſtratur. 467
Miſeria ſumma humani generis, quæ mala ſunt, non ut mala, judicare. 475
Miſeriæ humanæ cauſa potiſſima. 488
Miſeriæ hominis propter peccatum primi parentis quot, & quantæ. 474
Miſeriæ hominum unde. ibid.
Miſſæ ſacrificium idem eſt cum eo, quod in cruce oblatum eſt. 231
Miſſæ ſacrificium non eſt nuda commemoratio ſacrificii in cruce peracti, ſed vere propitiatorium. 232
Miſſæ ſacrificium pro mortuis offertur, & illis prodeſt. ib.
Miſſæ ſacrificium propitiatorium ſacrificium. ib.
Miſſæ omnes communes dicendæ. ibid.
Miſſæ ritus non ſunt inanes, & ſupervacanei. ib.
Mœchari prohibitum eſt præcepto ſexto. 389
Mœchia quare poſt homicidium prohibeatur. 390
Præceptum de Mœchia quibus verbis tractandum. ib.
Mœchiæ præcepti duplex vis. ib.
Mœchiæ, ſeu adulterii nomine quid prohibeatur. ib.
reliqua de Mœchia vide in Adulterio, & Fornicatione.
Mortem Chriſtus in ligno Crucis cur perpeſſus ſit. 45
Mortem Chriſti Parochi ſæpe exponere debent. 46
Mortem Chriſtus vere ſuſtinuit. 47
Mortem Chriſtus ſubivit ſponte. 48

Locum mortis, & tempus ipse delegit. ib.
Mulier quare ex latere viri formata non ex pedibus, aut ex capite. 318

N

NAtivitas Christi duplex non facit duos filios. 33
Necessitate nostra cognita, ad patrem adire cogimur. 480
Necessitati nostræ quæ supersunt cum aliis communicanda. 490
Nequitia carnis, & spiritus. 507
Nomen Dei Tetragrammaton non pronunciare inanis est superstitio. 345
Nomina quare imponenda baptizatis. 177
Nomina Gentilium imponentes baptizatis reprehenduntur. ib.
Nomina Deo imposita quot. 345
Nomini divino quomodo verus honor attribuatur. 346
Nomen clerici unde deductum. 293
Nomen Dei quomodo sanctificari petatur. 461
Nomen Dei cur a Gentilibus blasphemetur. 464
Nomen Dei quomodo in infidelibus sanctificari possit. 463. & in peccatoribus. ib.
Nomen Dei sanctum, & terribile sanctificatione non eget. 452
Nomen Dei re, non verbis tantum sanctificandum. ib.
Novissimorum commemoratio sæpe populo facienda, & cur. 176

O

OBedire debent omnia divinæ voluntati. 476
Observatio legis necessaria ad salutem. 325
Obtrectatio vitium pessimum. 411
Obtrectatorum multa genera. ib.
Odium Dei maximum omnium peccatorum. 343
Odium proximi multa peccata sequuntur. 387
Odium dæmonum in nos infinitum. 506
Officium Parochi, quid auditoribus præstare debeat. 465
Omnis doctrinæ ratio fidelibus tradenda, in scripturam, & traditionem distribuitur. 8
Opera, quæ sine fide, & charitate fiunt, grata Deo esse non possunt. 272
Opera nostra ex Christi gratia merentur. 271
Operibus regnum Dei comparatur. 474
Operibus cum gratia Dei factis divinæ legi satisfacere possumus. 371
Operibus nostris vitam æternam consequi possumus. ib.
Opus nullum Dei gratum sine gratia Dei nemo præstare potest. 482
Opus redimendi hominum genus eminet inter opera gubernationis, & creationis. 455
Orandas primo Deus, deinde Sancti. 442
Orandus Deus aliter, & aliter Sancti. ib.
Orandi optimus modus. 436. pro quibus orandus: 439
Orandi Sancti, & qua ratione, ut nostri misereantur. 465
Orandi ratio optima. 447
Orandum est in spiritu, & veritate. ib.
Orandi in spiritu consuetudinem infideles non habent. 448
Orandum in nomine Christi. 449
Orandus Deus, cum proximum nos lædit, & quomodo. 520
Orantes Deo honorem habemus. 451
Oranti majestas divina fit propior. 522
Orare intra cubiculum quid sit. 448
Orantem Christianum pro aliis Deus libenter audit. 457
Orare alii pro aliis debemus. 596
Orantes cum Deo colloquuntur. 522
Orantium fructus, & munera. ib.

Orare, ſicut oportet debemus, & qui non ſic orent. ibid.
Orandi modus, quem effundendi voce Scripturæ exprimunt quis ſit. 436
Orationis, ſeu petitionis, ſeu gratiarum actionis multi ſunt gradus. 346
Quos peccatores in Oratione Deus exaudiat, & juvet. 429
Oratio ad Deum neceſſaria. ib.
Orationis neceſſitatem quibus rationibus fideles intelligent. ib.
Oratione dæmones fugamus. 436
Orationes pias ſemper exaudit Dominus. 432. cur aliquæ non exaudiantur. ib.
Chriſtus in oratione pernoctabat. 499
Orationis utilitas, & fructus. 431
Oratio eſt quoddam religionis argumentum. ib.
Oratione Deo nos ſubjectos eſſe profitemur. ibid.
Oratio eſt cœli clavis. ibid.
Oratione ampliſſima dona conſequimur. ibid.
Oratio quibus partibus conſtet. 434
Orationis partes præcipuæ duæ. ibid.
Oratio eorum, qui nondum fidei lucem acceperunt, quomodo exaudiatur. 437
Orationum, quæ fiunt in Eccleſia in die Paraſceves, antiquitas. 440
Oratio requirit aſſiduitatem. 449
in Oratione Sanctorum fervor imitandus, & petitioni gratiarum actio adjungenda. ib.
Oratio noſtri deſiderii interpres. 461
Oratio, ſive impetretur, quod petitur, ſive non, quam ſalutaris. 493
Oratio Dominica quotidie recitanda, 411
Oratio quorum non exaudiatur a Deo. 438
Orationes pro impiis fieri debent. 440
Orationes pro mortuis in Purgatorio ab Apoſtolis fluxere. 441
Orationes pro peccantibus ad mortem non proficiunt. ibid.
Orationem Dominicam ante imagines ſanctorum pronuncians quid ſentire debeat. 443
Oratio humilis eſſe debet. ibid.
Orationis præparatio. ibid.
in Oratione qui vult exaudiri, a quibus ei ſceleribus abſtinendum. ibid.
Orationem noſtram facit execrabilem contemptus divinæ legis. 444
Oratio dubitationem non admittit. ibid.
Oratio mentalis vocalem non excludit, & mentalis principalem locum tenet. 447
Orationis vocalis propria utilitas, & neceſſitas. ibid.
Oratio privata, & publica. ibid.
Orationis Dominicæ expoſitio. 447 & ſeq.
Oratio pro altero facta Deo gratior, quam pro ſe. 457
quæ inanis eſt, niſi poſtulet cœleſtia, aut cum cœleſtibus conjuncta. 461
Orationes ſunt arma contra ſatanam. 514
in principio timoris plenæ, in fine exultationis. 522
Ordo ſervandus in oratione. 516
Ordo quid 291. eſt Sacramentum multos habet grados, & varias functiones. 291
Ordo ſacer inter Eccleſiæ ſacramenta quare enumerandus. ibid.
ab Ordinis Sacramento omnia alia ſacramenta pendent. 286
Ordinis dignitate nulla in terris excellentior. 287
Ordinanti rite ſunt legitimi Eccleſiæ miniſtri. ib.
Ordinandi quales eſſe debeant. 293
hi quem finem ſibi proponere debeant. 287
Ordinis ſacramento initiati præcipua gerunt Eccleſiæ munera. 298
Ordinis poteſtas ad quæ ſe extendat. 290
Ordines miniſtrorum quare plures inſtituti. 291

Ordinis ſacramenti quis ſit miniſter legitimus. 301
Ordinis ſeptem qui. 292 alii majores, alii minores. ibid.
Ordo oſtiarii, lectoris, exorciſtarum, accolytorum. 294
Subdiaconi, & eorum munera. ib. & ſeq.
Ordinibus ſacris lex perpetuæ continentiæ imponitur. 295
Ordo diaconi, & munus. 296. Sacerdotii. 297. vide ſacerdos, & ſacerdotium. ibid.
Ordines ſacris fiunt ſtatis diebus, quibus etiam jejunia indicuntur. 301
Ordinandi prius Sacramento pœnitentiæ conſcientiam purgent. ibid.
Ordinis ſacramentum pueris, & furioſis non conferendum. 303 qui ætatis annus in ſingulis Ordinibus expectandus. ibid.
Ordinis ſacramentum gratiam confert. 303
Ordini ſacramentum characterem imprimit. ibid
Originalis juſtitiæ donum homini datum. 24
Originale peccatum ex Adam propagatum. 27

P

PAnis nomine, multa in divinis litteris ſignificari. 486. & omnia neceſſaria victui, & veſtitui intelliguntur. ibid.
Panis ad neceſſitatem, non ad luxuriam petendus. 488
Panis a nobis jure acquirendus, non injuria, vel fraude. ibid.
Panis quare quotidianus appellatus. 488 & quare aſſidue a Deo petendus. ibid.
Panem quotidianum quomodo divites petere debeant. ibid.
Panis ſpiritualis. 491
Panis, qui Chriſtus eſt, incredibili lætitia perfundit piorum animos. ibid.
Panis noſter ſubſtantialis Chriſtus in Euchariſtiæ ſacramento continetur. ibid.
Parentibus honor quis debeatur. 471 & iis in neceſſitate ſubveniendum eſt. 372
Iiſdemque etiam mortuis honor tribuendus. 373
Parentum officia erga filios. 377 nimiam ſeveritatem, & indulgentiam fugiant. ibid.
Parochi, qui ſine diſcrimine cum conditione iterum baptizant, ſunt irregulares. 172
Paſſionis Chriſti myſterium maxime Dei potentiam, & benignitatem oſtendit. 493
Paſſionis Chriſti tempus quare obſervatur. 45
Paſſionis Chriſti cauſa. 47
Paſſionis Chriſti hiſtoria populo ſæpe inculcanda. 46
Paſſionis Chriſti beneficium, qua ratione contemplari conveniat. 49
Paſſus eſt Chriſtus pœnas graviſſimas. 51
Paſſiones Chriſti acerbiores, quam ſanctorum. ibid. & ſeq.
& quæ commoda nobis conferant, ibid.
Paſſio Chriſti nobis veniam peccatorum promeruit. 493
a Paſſione Chriſti omnis ſatisfactionis vis, & ratio fluxit. 499. & ſeq.
Paſtorum Eccleſiæ verba, tanquam Dei verba recipienda. 2
Paſtores etiam hodie neceſſe eſt verbum Dei prædicare. ibid.
Patris vox quid in Deo ſignificet. 18. 19.
Pater quare dicatur prima perſona in divinis. ibid.
Patris nomine qui vocentur. 361
Patres cujuſcumque generis a nobis honorandi. ibid. & ſeq.
Pater quare in principio orationis poſitum. 451
Pater omnium Deus. ibid.

Patrum veteris legis polygamia excusatur. 314
Patriarchæ olim quot, & eorum gradus. 300
Patrini quare adjuncti ad Baptismum, præter Sacramenti ministros. 157 158
Patrinorum usus antiquus. 159. & quot esse debeant. ib
Patrinorum affinitas cum quibus contrahitur. 158
Patrinis partes. ib.
Patrinus in baptismo esse cui non liceat. 159
Patrinus quare ad confirmationem vocetur. 186
Patrini Confirmationis, quam affinitatem contrahant. ib.
Peccatum, & peccati pœna ex Adam ad nos permanavit. 27
Peccata quædam remitti non posse, quomodo intelligatur. 243
Peccata cogitationis quantum referat a Deo fuisse prohibita. 421
Peccata omnia mortalia etiam cogitationis in confessione aperienda. 258. & 262
Peccata diligenter pervestiganda ad ea confitenda. 265
Peccata in Ecclesia quomodo remittantur. 101
Peccata pœnitentibus condonare, semper promptus est, & paratus Deus. 498
Peccata quare debita dicantur. 499
Peccata sine Dei auxilio vitare non possumus. 480
Peccati culpa dimissa, pœna non remittitur. 267
ad Peccati veniam consequendam tria requiruntur. 494
Peccati veniam postulans qualiter affectus esse debeat. 503
Peccati pestis teterrima. 496
ad Peccati condonationem dolor, & malorum sensus quam sit necessarius. 497
Peccatum consequuntur duo. 267
Peccatum, ideſt peccati fomes, ubi habitet. 477
Peccatorum nostrorum immanitate aversus a nobis Deus operibus nostris non benedicit. 485
Peccato omnes addictos esse. 494
Peccatorum recordatio qualis esse debeat. 495
Peccatorum, etsi ejus actio transierit, macula tamen, & reatus permanet. 497
Peccatorum turpido. ib.
Peccatum semper insequitur ira Dei. ibid.
Peccatis Deus offenditur. 458
Peccatorum remissionem petentes excusatione non utamur. 489
quomodo nostra sint. ib.
Pejerat is, qui jurando justitiam deserit. 354
Pejerare variis modis solemus. ibid.
summa hominum proclivitas ad pejerandum. ibid.
Pericula, in quibus assidue versamur, ante oculos ponenda. 506
Perjurii causa est, cur diversis supplicis affligamur. 354
Permissio in Deo quomodo intelligatur. 504
Personarum divinarum proprietates. 19
Persona prima in divinis, quare pater dicatur. ibid. quæ ad Divinas Personas pertinent subtilius exquirere non oportet. ibid.
Petere quid primum a Deo debeamus. 461
Petere regnum Dei non satis est ad illud acquirendum. 472
Petere, ut Deus nostris cupiditatibus non satisfaciat, difficile in animum inducimus. 479
Petere non debemus abundantem, & exquisitam copiam ciborum. 487
Petere subsidium rerum humanarum a Deo possumus. 487
cur hæc a Deo petere liceat. 484
Petere non sibi, sed omnibus, est pro proprium Christianæ charitatis. 490
Petere dimitti debita, quid sibi velit. 499

Petere debemus malorum depulsione, si id ad gloriam Dei faciat. 516
Petere non debemus, ut omnino non tentemur. 511
Petere non debemus, omnino ab omnibus malis liberari. 518
Petere debemus, ut Domini manus cibos suppeditet salubres. 479
Petenda a Deo quæ sint. 438
Petendum quid sit sine adjunctione. 439
Petentibus piis hominibus, si quid negat Deus, argumentum est id eis utile non fuisse. 492
cur cum petitio de regno Dei cum omnibus conjungatur, ea tamen separatim facienda sit. 466
Petitio, *Fiat voluntas tua*, quem ordinem habeat. 473
Petitiones quibus corporis, & animæ subsidia petuntur, quæ sint. 482
Petitionum ordo sequi debet ordinem rerum expetendarum. 461
Petitio omnis nostra ad cœlestia referri debet. ibid.
Petitores, & accusatores quomodo suo officio recte fungantur. 415
Petrus summus Pontifex, & caput omnium Apostolorum. 23. & a Christo caput Ecclesiæ constitutus. ibid.
Petri successor eandem cum Petro potestatem habet. ibid.
Philosophi quid de Deo senserint. 15
Philosophia Christiana a sæculari sapientia quia differat. 14
Pœnæ gravissimæ, quas Christus perpessus est. 52
Pœnitentiæ usu carcere diutius plurima damna affert. 144
Pœnitentiæ Sacramentum est necessarium. 234
reiterari debet. ib.
Pœnitentia secunda naufragii tabula. ibid
Pœnitentia multiplex. 235
Pœnitentiæ nominis varia notio, & potestas. ibid.
Pœnitere Deum, per translationem dicimus. ib.
Pœnitentiæ variæ significationes, in quo differant. 236
Pœnitentiam fides antecedat necesse est. 237
Pœnitentia virtus est, & Sacramentum. 236
Pœnitentia, ut virtus est, quid sit. ibid.
citra Pœnitentiam nullus condonationem peccatorum obtinere potest. 244
Pœnitentia quid sit. ibid.
per Pœnitentiam cur peccatum non ita dimittatur, sicut in Baptismo. 266
per Pœnitentiam Christo assimilamur. 270
Pœnitentia hæc intima, quare sit virtus. 236
Pœnitens vere quid sibi proponere debeat. 237
quibus gradibus ad Pœnitentiam liceat ascendere. ibid.
Pœnitenti regnum cœlorum sacræ litteræ pollicentur. 282
Pœnitentia exterior est sacramentum. 281
Pœnitentiæ sacramentum quare Deus instituerit. ibid.
Pœnitentiæ sacramenti materia, & forma. 241
Pœnitentiæ ceremoniæ, & ritus. ibid.
Pœnitentiæ sacramenti fructus, 242 & 243
Pœnitentia nos in Dei gratiam restituit. ibid.
Pœnitentiæ partes integrales. 244
Pœnitentia quare ex partibus constet. 245
Pœnitentia publica, quare publico peccato indicatur. 260
in Pœnitentia duo animadvertenda. 270
Pœnitentiæ pœna a nobis suscepta Dei animadversionem antevertit. ibid.
Pontificem Romanum catholica Ecclesia

Eccleſia patrem orbis terrarum appellat. 300
Pontifex Romanus eſt Eccleſiæ caput viſibile. 91
cjus auctoritas patrum ſententiis roboratur. 92
Pontifici Romano ſumma dignitas, & juriſdictio jure divino data. ibid.
Pontifex Romanus moderator univerſalis Eccleſiæ, Petri ſucceſſor, & Chriſti verus, & legitimus Vicarius. 301
Poſtulatio de regno Dei magnam vim donorum, & copiam continet. 467
Poſtulatio dimittendi debita, de quibus intelligatur. 518
Poteſtas Eccleſiaſtica duplex eſt, ordinis, & juriſdictionis. 290
Præcepta omnia legis Moſaicæ ex decem pendent præceptis, & illa decem ex duobus. 322
Præceptum primum decalogi. 330
Præceptorum ordinis ratio. ib.
Præceptum duplex continetur in verbis primi præcepti. 331
Præceptum omnium primum, & maximum eſt primum. ibid.
Præcepto primo non prohibetur ars ſculpendi, pingendi, & fingendi. 337
Præceptum primum quare a ſecundo ſeparatim traditum. 336
Præcepti ſecundi lex quid prohibeat, & quid jubeat. 334
Præceptis de diligendis parentibus uſus latiſſime patet. 332
Præcepta Decalogi duabus tabulis inciſa, & quare. 369
Præceptum de diligendis parentibus quare matrem explicet. 379
Præcepta ultima duo quare ſimul conjuncta. 419
Præcepta duo poſtrema qui ſervat, cætera omnia ſervat. ibid. quo pacto hæc inter ſe differant. 410
ex Præceptis his duobus poſtremis quanta ad homines promanet utilitas. 420
Præceptorum duorum ultimorum duplex utilitatis. ib.
Prædicatio divini verbi nunquam intermittenda. 2
Prædicare non debet aliquis, niſi mittatur. 1
Prædicatio verbi Dei fidem nobis acquirit. 2
Prædicantium verbum Dei auctoritas. ib.
Præmia victoribus propoſita. 387
Præparatio ad orationem in quo conſiſtat. 430. & ſeq.
Præparatio ante Communionem qualis, & quam neceſſaria. 221
requiritur, ut jejuni accedamus. 227
Præſidia quot, & quanta Deus nobis ad conſequendam ſalutem conceſſerit. 473
Precatione Dominica ſinguli quotidie uti debent. 491
Precantes omnes Eccleſiæ nomine precantur. 503
Preces Deo aſſidue faciendæ. 449
Preces etiam pro proximis faciendæ, etiamſi ab illis leſi fuerimus. ibid.
Preces chriſtianorum, & infidelium in quo differant. 516
Preces cum non audit Deus, indignari non debemus. 480
Preces, quæ in Litaniis fiunt, Dominicam orationem explicant. 518
Pretium Crucis Chriſti quanti ſit. 496
Prophetæ planius de Eccleſia, quam de Chriſto locuti ſunt. 85
Prophetæ falſi exierunt in mundum. 3
Prophetarum falſorum impietas, quam longe ſit progreſſa. 4
Providentia Dei erga homines. 488
Proximus quid ſit. 410
Prudentiam ad ſalutem neceſſariam, niſi Deo auctore, comparare non poſſumus. 41
Pudicitia, & continentia omni ſtudio colenda. 400
Purgatorius ignis probatur. 56
Purgatorius ignis ante Chriſti adventum Judæis perſuaſus. 58

R

Rapinæ majus peccatum, quam furtum. 397
Rapinæ, & quot earum genera. 400
Raptores qui dicendi. ib.
Redemptionis pondere quid acceperimus. 455
Regnum Dei ante omnia poſtulandum. 457
Regni Dei multæ ſignificationes. 458
Regnum Chriſti non eſſe de hoc mundo, quomodo intelligendum 490
Regnum Dei in nobis quale. ib.
Regnum Dei intra nos quomodo intelligendum. 469
Regni cœlorum prædicatio eſt initium, & finis Evangelii. 465
Regnum Dei quomodo petendum. 467
Regnum Chriſti quare juſtitia dicatur. 461
Regnum gloriæ quid. 470
Semel adeptum nunquam ammittitur. 471
Regnum gratiæ prius ponendum, quam gloriæ. 470
Regni Chriſti, quod eſt Eccleſia, petitur a Deo propagatio. 471
Regni Chriſti deſiderium, quibus rationibus in nobis excitabitur. 467
Regnum Dei quomodo veniat in peccatores. 471
Regnum Chriſti quomodo petatur, ut in nobis ſit. ib.
Regni Chriſti excellentia. 472
Regni cœlorum conſequendi adminicula a Deo nobis conceſſa. 484
Regnum cœlorum ingredi cupientes, petere debent a Deo, ut fiat voluntas ejus. 429
Rei per legitimum magiſtratum interrogati mentiri non poſſunt. 410
Reliquiarum Sanctorum virtus unde confirmetur. 336
Remedia ad diverſa noxia cupiditates. 426
Remedia ægrotanti animæ pœnitentia, & Euchariſtia. 484
Remedia ſanitatum tantum proſunt, quantum Deus voluerit. 503
Remiſſio peccatorum eſt cumulus bonorum, quibus per Chriſtum ſumus affecti. 493
Remiſſio peccatorum in Eccleſia reperitur. 64. ejuſque poteſtas. ib.
Remiſſionem peccatorum nemo ſine pœnitentia conſequitur. 490
Remiſſa culpa non ſemper pœna, quæ peccato debetur, condonatur. 267
Remittendi peccata poteſtatem Chriſtus Epiſcopis, & Sacerdotibus in Eccleſia conceſſit. 163
Remittuntur peccata in Eccleſia virtute clavium. 102
Remittendi peccata poteſtas nulli homine ante Chriſtum conceſſa. 104
Renati inter hujus vitæ miſerias ſolidis gaudiis non deſtituuntur. 170
Reſtitutio pœnitenti eſt neceſſaria. 402
Qui cogendi ſint, ut reſtituant. 276
Reſurrectio Chriſti, & de ejus glorioſo myſterio. 59
Chriſtus ſua virtute reſurrexit. 59
Reſurrectio Chriſti quas ob cauſas neceſſaria fuit. 62
Reſurrectio Chriſti quot commoda humano generi attulerit. 62
Reſurrectionis beneficio Chriſtus primus omnium eſt effectus. 60. hoc quomodo intelligendum ſit, exponitur. 60
Reſurrexiſſe Chriſtum tertia die, quomodo intelligatur. ib.
Reſurrectionis Chriſti myſterium maxime neceſſarium ad credendum. 61
Reſurrectionis Chriſti finis. 62
Reſurrectio Chriſti quæ nobis exempla ſumenda proponat. 63
Reſurrexiſſe aliquem ſecundum ſpiritum

ritum ex quibus indiciis colligatur. 64
Resurrectio quibus scripturis stabiliatur. 108. similitudines, & rationes, quæ idem probant. 109
Resurgentium corpora qualia sint futura. 112
Resurrectionis mortuorum fide fides nostra innititur. 107
Resurrectio hominis quare resurrectio carnis dicatur. 108
Resurgentium varia conditio. 114
Resurrecturi omnes morituri sunt, nemine excepto. 111
Resurgent corpora nostra immortalia, & eadem. 112
Resurrectio mortuorum probatur. ib.
eorum, qui resurgent, dotes. 115 & seq.
ex Resurrectionis articulo, qui fructus capiantur. 116
Romana Ecclesia omnium mater, & magistra. 279 ejus desertores damnantur. 491

S

SAbbati celebritas quare in sacris literis sæpissime præcipiatur. 357
Sabbatum quid significet. 361
Sabbatum quare Domino consecratum. 361
Sabbatum signum fuit. 362
Sabbatum cœleste, & spirituale, quod sit. 362
Sabbatum quare in diem Dominicum translatum. 363
Sabbatum qua ratione colendum. 365
Sacerdotibus solis data est facultas sacramentum Eucharistiæ conficiendi. 227
Hi, quamvis improbi, sacramentum consecrare, & ministrare possunt. ibid.
Sacerdotes quando Christus instituerit. 231
Sacerdos quilibet in necessitate quemlibet pœnitentem absolvere potest. 262
Sacerdotibus ad victum necessaria suppeditanda. 274
Sacerdotium Christi excellentius est Sacerdotio legis naturæ, & legis scriptæ. 290
Sacerdotum Christi potestas in dijudicanda peccati lepra quantum differat a potestate sacerdotum legis veteris. 242
Sacerdos quare presbyter nominetur. 297
Sacerdos silentio peccata in confessione audita comprimat. 263
Sacerdotes Dii, & Angeli vocantur. 287
Sacerdotes novi testamenti cæteris omnibus præstantiores. 287
Sacerdotum potestas maxima. ibid.
Sacerdotes qui mercenarii. 288
Sacerdotes per ostium Ecclesiam ingredientes qui sint. 289
Sacerdotes in omni lege fuerunt. 290
Sacerdoti ab Episcopo quanta potestas tradatur. 291
Sacerdotalis ordo tametsi unus est, varios tamen & dignitatis, & potestatis gradus habet. 299
Sacerdotes simplices qui. ib.
Quid in eo, qui Sacerdos creandus est, requirendum. 301 & quam cognitionem habere debeat. 302
Sacerdotis duo munera. ibid.
Sacerdotio initiandi quem finem sibi proponere debeant. 289
Sacerdotis dignitate nulla in terris excellentior. ibid.
Sacerdotii onus nemini temere imponendum. 287
Qui ad Sacerdotium vocari dicantur a Deo. ibid.
Sacerdotii potestas duplex. 290
Sacerdotii evangelici potestas a Christo ortum habet. 291
Sacerdotium externum non cadit in omnes Christianos. 298
Sacerdotium duplex, internum, & externum. 297

Sa-

Sacerdotii munera propria. 298
Sacerdotii functio præcipua. ibid.
Sacramenti nomen quomodo accipiatur. 131
Sacramentum quid. 135
Sacramentum non unam tantum rem præsentem designat, sed plures. 133
Sacramenta novæ legis in quo excellant veteris legis sacramentis. 136
Sacramenta septem unde ex Scripturis demonstrentur. 138
Sacramentorum virtus æqualis non est. ibid.
Sacramentum, & sacrificium in quo differant. 229
Sacramenti definitio ex Augustino. 129
Sacramenta inter eas res, quæ significant, referuntur. ib.
Sacramenta sunt signa a Deo tradita. 131
Sacramentum sanctitatem significat, & efficit. ibid.
Sacramenta non sunt imagines sanctorum, & cruces. ibid.
Sacramenta legis Evangelicæ quare instituta. 133 134
Sacramentum quodlibet ex duobus conficitur, ex materia, & forma. 135
Sacramentorum ceremoniæ sine peccato prætermitti non possunt. 136
Sacramenta quare cum solemnibus ceremoniis ministrentur. 137
Sacramentorum differentia inter se. 138
Sacramentorum auctor Christus. 139
Sacramenta quare per homines Deus ministrari voluerit. ibid.
Sacramentorum ministri Christi personam gerunt. ibid.
Sacramenta novæ legis impura conscientia ministrare, quam perniciosum sit ipsis ministris. 140
Sacramentorum effectus. 141
Sacramenta gratiam justificantem conferunt. 142
Sacramentorum ministri sua pravitate effectus sacramentorum impedire non possunt. 139
Sacramentorum effectus cur initio mirabiliter designati. 142
Sacramenta quibus rationibus veneranda sint. ibid.
Sacramentorum novæ legis excellentia ad vetera comparatorum. ibid.
Sacramenta tria characterem imprimunt. 143
Sacramentorum usu Christianum ædificium fulcitur. 144
Sacramenta per improbos, si quæ ad eorum rectam rationem attinent, rite serventur, conficiuntur. 228 229
Sacrificium nostrum quando fuerit institutum. 229
Sacrificium quibus figuris, & prophetiis designatum fuerit. 231
Sacrificium unum sunt, cruenta, & incruenta hostia. ibid.
Sacrificium idem est, quod in Missa, & quod in cruce oblatum est. ibid.
Sal in baptismo quare adhibeatur. 175
Saliva quare nares, & aures in baptismo liniantur. ibid.
Sanctorum communio quam utilis, & quid significet. 98
in Sanctis venerandis Dei gloria non minuitur, sed augetur. 344
Sanctorum patrocinium non est supervacaneum. 336
Christus etsi mediator propositus sit, non propterea sequitur, quin ad Sanctorum gratiam confugere liceat. ibid.
a Sanctis quomodo petere possimus, ut nostri misereantur. 443
Satanæ incursibus, qui maxime omnium petantur. 508
Satan quibus rebus vincatur. 520
de Satisfactionis doctrina. 266
Satisfactio, quæ nobis Deum placatum reddidit, solius Christi est. 266. & seq.
Satisfactio canonica quæ. 266
Satisfactio a nobis sumpta quæ sit. ibid.
Satisfactio, quæ est Sacramenti pars, quæ sit, ibid.

Satisfactione cur opus sit post peccatorum remissionem. 269
ad Satisfactionem necesse est, ut homo sit in gratia. 272
Satisfactoriæ sunt afflictiones, quæ extrinsecus inferuntur. 273
Satisfactionis definitio, & necessitas. 234
Satisfactio nostra Christi satisfactionem non obscurat; sed multo clariorem reddit. 271
omnes Satisfactionis genus ad tria præcipue confertur opera. 272
Satisfacere unus pro altero potest. 273
in Satisfactionis pœna irroganda quid sit servandum. 269
Satisfactionis opera a Sacerdote indicta pœnitens sæpe etiam ultro suscipiat. 272
Schismatici ut damnentur. 491
Scripturæ Christi cur fiat expressa mentio in Symbolo. 47
Servi aliorum non sunt per cupiditatem sollicitandi. 425
Servire Deo nihil magnificentius. 490
Sicut particula, cum dicimus, *Sicut & nos*, quam vim habeat. 500
Signa a Deo instituta, tam in veteri, quam in novo testamento. 131
Signa a natura adinventa, & divinitus data. 129
Signa quæ dicantur. ib.
Signa ante judicium quæ. 75
Signaculum totius orationis Dominicæ est vox, *Amen*. 521
Spes impetrandi maximum pondus ad impetrandum affert. 445
Spes cœlestium præmiorum quomodo nos Deo dicare debeamus. 481
Spem unde habere debeamus impetrandi veniam peccatorum. 497
Spes in tentationibus ex quibus nascatur. 511
Spiritus sancti personam non debemus ignorare. 78
Spiritus sancti nomen aliis personis commune esse potest. ib.
Spiritus sancti personæ cur proprium nomen tributum non sit. 79
Spiritus sanctus Patri, & Filio in omnibus omnino æqualis. ib.
Spiritus sanctus est Deus. ib.
Spiritus sanctus est una Trinitatis persona per se subsistens. 80
Spiritum sanctum a Patre, Filioque procedere demonstratur. 82
Spiritus sancti admirandi effectus qui, quales, & quanti. 84
Spiritus sanctus quare Dominus appellatus. 81
Spiritui sancto cur opera quædam, & dona peculiariter tribuantur. 83
Spiritus sanctus nostrarum orationum author est. 446
Superbia magnopere Deum offendit. 437
Symboli necessitas quæ sit. 11
in Symbolo proposita quomodo curiose scrutanda non sint. 7
in Symbolo quomodo dogma de veritate Eucharistiæ includantur. 209
Symbolum ab Apostolis compositum, & quare sic appellatum. 10
Symbolum in tres partes distributum. 11

T

TEntare quid sit. 508
Tentat, qui non impedit tentationem. 509
Tenter Deum quis in oratione. 408
Tentatio in hac vita triplex est. 507
Tentationum fluctibus agitati in precationis portum confugiamus. 505
in Tentationem ne inducamur, orandus est Deus. 511
Tentatio est vita hominis super terram. ib.
in Tentationem inducere quomodo Deus dicatur. 509
in Tentationibus superandis Dux Chri-

Christus est, socii Sancti. 512
Tentator quare diabolus dicatur. 509
Terra in media mundi parte consistit, & quomodo creata. 24
Testem juratum judex rejicere non potest. 409
Testimonii falsi non dicendi præceptum. 408. & seq.
quid præcepto non dicendi falsum Testimonium prohibeatur. 409
Testimonium falsum dicere, aut mentiri propter amicum non licet. 410
Testimonium falsum in seipsum dicere non licet. ib.
Testimonium falsum quod vocet Apostolus. ib.
Testimonii falsi damna. 411
Testimonium est confessio laudis Dei. 414
Testimonii veri in rebus humanis maximus usus. ib.
Tondendi caput in coronæ speciem consuetudinem S. Petrus primus induxit. 293
Tonsura prima quid sit. 292
Traditione Apostolica declaratur purgatorius ignis. 75
Traditio Apostolorum, qua Episcopus a tribus Episcopis consecratur. 301
Transubstantiatio in conciliis approbata, in scripturis fundamentum habet. 212
eam Patres quomodo agnoverint. ib. quomodo fiat transubstantiatio. 214
Tribulationum commoda. 520
Trinitatis opera sunt indivisa ad extra. 83
Trinitas apparuit in baptismo Christi, & cur. 154

V

VAsa sacra nemo non consecratus tangere potest. 228
Verbum Dei inhonoratur, vel male interpretando, vel jocando. 351
Verba inter omnia signa maximam vim habent. 136
Vide prædicatione, & Sacramentorum usu christianum ædificium fulcitur. 143. & 144
Verbi incarnatio. 37. Vide Incarnatio.
Verbum Dei cibus est animæ. 491
Verbi Dei fames quare a Deo mittatur. ib.
Verum tacere interdum licet, sed extra judicium. 414
Vestis candida in Baptismo data, quid designet. 177
Victoria contra diabolum quomodo paretur. 513
Victoria omnis est a Deo. 514
Vigiliæ tentationes vincunt. 513
Viri officium erga uxorem. 318
Virginitas conjugio præstantior. 310
Vita æterna quid significet. 118
Vita quantum bonum sit, etiam si multis sit calamitatibus obnoxia. 121
Vita, & salus nostra ex Deo pendet. 489
a Vitio linguæ innumerabilia mala proficiscuntur. 308
Unctionis extremæ sacramentum quare sic dictum. 276
Unctio extrema est vere sacramentum. ib. & unum tantum. 277
Unctionis extremæ materia, & forma, & ritus. 278
Unctionis extremæ Sacramentum quibus sit conferendum, & quibus non. 280
Unctionis extremæ Sacramentum a Christo institutum. 280
Unctionis extremæ sacramentum quo tempore adhibeatur. 280. & seq.
Unctionis extremæ sacramentum suscipere apti non sunt, qui rationis usu carent. 281. & pueri. ib.
quæ partes corporis sint ungendæ. ib.
Unctionis extremæ Sacramentum potest iterari. 282
Unctionis extremæ minister. ib.
Unctionis extremæ utilitas. 283
Unctionis extremæ tempus opportunissimum. 284

Vocationis ſuæ quiſque aquieſcat. 482
Voluntas Dei ut fiat, quare petamus. 473. & ſeq.
Voluntas Dei ut fiat, qui maxime petere debeant. 477
Voluntas ſigni quæ. ibid.
Voluntas tua fiat, quomodo Deo ex animo dicendum. 480
Voluntas Dei ſumma omnium ratio eſt. 483
Voluntate Dei omnia eveniunt. ibid.
Voluntatem Dei quare maxime celamus. 493
Votum non ſervans perjurius eſt. 253
Uſura quid ſit. 401
Uxoris, & viri mutua officia. 318
Uxoris partes erga virum. ib.

Z

ZElus quis Deo tribuendus. 341

FINIS.

CATECHISMI ROMANI

PRÆFATIO,

Agens de Paſtorum in Eccleſia Neceſſitate, Auctoritate, Officio, & præcipuis Doctrinæ Chriſtianæ Capitibus.

SECTIO PRIMA.

Homo non poteſt, ſuis relictus viribus, veram ſapientiam, & obtinendæ beatitudinis certas rationes conſequi.

Theologi in 1. ſent. diſt. 26. id oſtendunt. Conſulatur ſexta Sectio primi artic. ſymboli, & 3. Sect. 10. cap. de Oratione Dominicali. Pſ. 118. Lucerna pedibus meis, &c. Baruc. 3. 31. Non eſt, qui poſſit, &c. 2. Tim. 3. 16. Omnis Scriptura.

EA eſt humanę mentis, & intelligentiæ ratio, ut, quum alia multa, quæ ad divinarum rerum cognitionem pertinent ipſa per ſe, magno adhibito labore, & diligentia inveſtigaverit, ac cognoverit, maximam tamen illorum partem, quibus ęterna ſalus comparatur, cujus rei in primis cauſa homo conditus, atq; ad imaginem, & ſimilitudinem Dei creatus eſt, naturæ lumine illuſtrata cognoſcere, aut cernere nunquam potuerit. *a Inviſibilia quidem Dei* (ut docet Apoſtolus) *a creatura Mundi per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur: ſempiterna quoque ejus virtus, & divinitas.* Verum *b* myſterium illud, quod abſconditum eſt a ſæculis, & generationibus, ita humana intelligentiam ſuperat, ut, niſi manifeſtum fuiſſet Sanctis, quibus voluit Deus fidei munere notas facere divitias gloriæ ſacramenti hujus in gentibus, quod eſt Chriſtus, nullo ſtudio homini ad eam ſapientiam aſpirare licuiſſet.

a Rom. 1. 20. Dam. lib 1. c. 30.

b Col. 1. 26. Dei gratia fidei ęq; munere homo veram ſapientiam conſequitur. S. Th. 2. 2. q. 174. ar. 6. in corp.

2. *Unde tam præclarum fidei munus concipiatur?*

Cum autem *c* fides ex auditu concipiatur, perſpi-

c Rom. 10. 17. Dam. l. 4. c. 11

cuum eſt, quam neceſſaria ſemper fuerit ad æternam
a *Rom.10.14.15.* ſalutem conſequendam, doctoris legitimi fidelis opera,
b *Hebr. 1. 2. Deus miniſterio docentium fidem animis hominum inſtillat, D.Th. 2.2. q.6 ar.1.* ac miniſterium: ſiquidem dictum eſt: *a Quomodo audient ſine prædicante? Quomodo vero prædicabunt, niſi mittantur?* Et quidem ab ipſius Mundi origine, clementiſſimus, ac benigniſſimus Deus, ſuis nunquam defuit; ſed *b* multifarie, multiſque modis loquutus eſt Patribus in Prophetis, eiſque pro temporum conditione ad cœleſtem beatitudinem, certum, ac directum iter monſtravit.

Hoc luculēter docet B. Aug. in libr. de doctr. Chriſtian.

3. *Chriſtus in hunc Mundum venit ad docendum fidem, quam poſtea Apoſtoli, & ſucceſſores eorum propagarunt.*

c *Iſa. 49.6.* d *Pſal. 40 Joel 2. 23.* e *Hebr. 1. 1.* f *2. Pet.1.17.* g *ad Eph.4.11. Apoſt. & Diſcipul. quorū legitimi ſucceſſ. ſunt. Eccleſiarum Paſtores, hi ſunt. Videatur prine ſeſſ. 5. Conc. Tr.* h *Epheſ.4.14* i *Epheſ.2.22.* k *1.Theſ.2.13*

Sed, quoniam prædixerat daturum ſe doctorem juſtitiæ *c* in lucem gentium, ut *d* eſſet ſalus ejus uſque ad extremum terræ, *e* noviſſime loquutus eſt nobis in filio, quem etiam, voce e cœlo delapſa a magnifica gloria juſſit, *f* ut omnes audirent, ejuſque præceptis obtemperarent. Deinde vero filius alios *g* dedit Apoſtolos, alios Prophetas, alios Paſtores, & Doctores, qui verbum vitæ annuntiarent, *h* ne circumferremur, tanquam parvuli fluctuantes omni vento doctrinæ: ſed firmo fidei fundamento adhærentes, *i* coædificaremur in habitaculum Dei, in Spiritu Sancto.

4. *Quomodo verba Paſtorum Eccleſiæ ſint recipienda.*

Ac, ne quis *k* verbum auditus Dei ab Eccleſiam miniſtris, tanquam verbum hominum, ſed, ſicut vere eſt, verbum Chriſti acciperet; ille ipſe Salvator noſter tan-

l *Luc. 16.16.* *Quanta ſit auctor evangelii autium. Conc. Tr. ſeſſ. 23. c. in decr. de Sacram. Ordin.* m *Mat.28.20*

tam auctoritatem eorum magiſterio tribuendam eſſe ſtatuit, ut diceret: *l Quis vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit:* quod quidem non de iis tantum, quibuſcum ſermo habebatur, intelligi voluit; verum de omnibus etiam, qui legitima ſucceſſione docendi munus obirent, *m* quibus ſe omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi affuturum eſſe pollicitus eſt.

5. *Veritate jam manifeſtata, hodie etiam neceſſarium eſt, Paſtores verbum Dei prædicare.*

Verbi Dei perpetua eſſe debet in Eccleſia prædicatio.

At vero, cum hæc divini verbi prædicatio nunquam intermitti in Eccleſia debeat, tum certe hoc tempore majori ſtudio, & pietate elaborandum eſt, ut ſana, &

in-

incorrupta doctrina, tanquam pabulo vitæ, fideles nutriantur, & confirmentur. *a* Exierunt enim falsi Prophetæ in Mundum, de quibus dixit Dominus: *Non b mittebam Prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant*, ut *c* variis doctrinis, & peregrinis Christianorum animos depravarent. Qua in re illorum impietas, omnibus Satanæ artibus instructa, tam longe progressa est, ut nullis fere certis finibus contineri posse videatur. Ac, nisi Salvatoris nostri præclara illa promissione niteremur, qui se adeo stabile Ecclesiæ suæ fundamentum posuisse affirmavit, *d* ut portæ Inferi adversus eam prevalere nunquam possint; maxime verendum esset, ne hoc tempore, tot undique hostibus obsessa, tot machinis tentata, & oppugnata concideret. Nam, ut omittamus nobilissimas provincias, quæ olim veram, & Catholicam religionem, quam a majoribus acceperant, pie, & sancte retinebant, nunc autem derelinquentes viam rectam, erraverunt, atque in eo se maxime pietatem colere palam profitentur, quod a partum suorum doctrina quam longissime recesserunt: nulla tam remota regio, aut tam munitus locus, nullus Christianæ Reipublicæ angulus inveniri potest, quo hæc pestis occulte irrepere non tentarit.

a *Joan. 46. & Infra de Sacramen. Ord. sect. 3. & 4.*
b *Jer. 21. 22.*
c *Heb. 13. 9.*
d *Matth. 16. 18.*

Hæresis quam late serpserit.

6. *Catechismi potissimum hæretici Christianorum animos depravare studuerunt.*

Qui enim fidelium mentes corrumpere sibi proposuerunt, quem fieri nullo modo posse intelligerent, ut omnibus coram colloquerentur, & in eorum aures venenatas voces infunderent, idem alia ratione aggressi, multo facilius, ac latius impietatis errores dissemi-narunt. Nam præter illa ingentia volumina, quibus Catholicam fidem evertere conati sunt (a quibus tamen cavere, cum apertam hæresim continerent, non magni fortasse laboris, ac diligentiæ fuit) infinitos etiam libellos conscripserunt, qui cum pietatis speciem præseferrent, incredibile est, quam facile incautos simplicium animos deceperint.

Quo astu hæretici sint usi ad impia sua dogmata infundenda.

Catechismorum apud hæreticos pernicies.

7. *Pestilentibus Pseudo prophetarum vocibus, & scriptis occurrendum Sancta Sinodus recte statuit.*

Quamobrem Patres OEcumenicæ Tridentinæ Synodi,

Trid. Synod.

di, cum tanto, & tam pernicioso huic malo salutarem aliquam medicinam adhibere maxime cuperent, non satis esse putarunt, graviora Catholicæ doctrinæ capita contra nostri temporis hæreses decernere: sed illud præterea sibi faciendum censuerunt, ut certam aliquam formulam, & rationem Christiani populi ab ipsis fidei rudimentis instituendi traderent, quam in omnibus Ecclesiis illi sequerentur, quibus legitimi Pastoris, & Doctoris munus obeundum esset.

Sess. 24. cap. 7. & sess. 25. in fine.

Duplex antidotum pestis grassantis.

Primum.

Secundum.

8. *Necesse fuit etiam Oecumenici Concilii studio, summique Pontificis auctoritate, post tot Doctrinæ Christianæ conscriptas institutiones novum Catechismum Pastoribus proponere.*

Multi quidem adhuc in hoc scriptionis genere cum magna pietatis, & doctrinæ laude versati sunt, sed tamen Patribus visum est maxime referre, si liber Sanctæ Synodi auctoritate ederetur, ex quo Parochi, vel omnes alii, quibus docendi munus impositum est, certa præcepta petere, atque depromere ad fidelium ædificationem possent: ut, quemadmodum *unus est Dominus, una fides*; ita etiam una sit tradendæ fidei, ad omniaq; pietatis officia populum Christianum erudiendi communis regula, atque præscriptio.

Editionis hujus Catechismi ratio. Vide secundam sect. primi c. de Symbol. Apost. Ephes. 4. 5.

Comparatio hujus Catech. cum aliis Catholicorum Catechismis.

9. *Non sunt exacte universa nostræ religionis dogmata hic discussa.*

Ergo, cum multa sint, quæ ad Christianæ religionis professionem pertinere videantur, nemo existimet, illud Sanctæ Synodo propositum fuisse, ut omnia Christianæ fidei dogmata, uno libro comprehensa subtiliter explicarentur: (quod ab iis fieri solet, qui se profitentur universæ religionis institutionem, & doctrinam tradere: id enim & infiniti pene operis fuisset: & instituto minus convenire perspicuum est) sed, quoniam Parochos, Sacerdotesq; animarum curatores earum verum cognitione instituendos suscepit, quæ pastoralis muneris maxime propriæ sunt, & ad fidelium captum accommodatæ, ea tantum in medium afferri voluit, quæ hac in re pium Pastorum studium, si in difficilioribus divinarum rerum disputationibus non ita versati fuerint, adjuvare possent. Quæ cum ita sint, antequam ad ea sigillatim tra-

Pastorib. præcipue servit hæc instruct. & per eorum ministerium omnibus Christianis.

Multa, quæ ad Pastoris officium pertinent, tractantur fere posteriori parte cujusque sess. Conc. Trid. ubi agitur de reformatione.

tractanda accedamus, quibus hujus doctrinæ ſumma continetur; inſtitutæ rei ordo poſtulat, ut pauca quædam exponantur, quæ Paſtores conſiderare, ſibique ante oculos proponere in primis debent.

10. *Cum paſtores animarum hic inſtituendi ſuſcipiantur, quid illis potiſſimum, ut rite ſuo fungantur munere, ſit conſiderandum.*

Igitur, ut ſciant, quonam, veluti ad finem, omnia eorum conſilia, labores, & ſtudia referenda ſint, quove pacto id, quod volunt, facilius conſequi, & efficere poſſint: illud primum videtur eſſe, ut ſemper meminerint, omnem Chriſtiani hominis ſcientiam hoc capite comprehendi, vel potius quemadmodum Salvator noſter ait: *a Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti, Jeſum Chriſtum.* Quamobrem in eo præcipue Eccleſiaſtici Doctoris opera verſabitur, ut fideles ſcire ex animo cupient *b Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum*: ſibique certo perſuadeant, atque intima cordis pietate, & religione credant, *c aliud nomen non eſſe datum hominibus ſub cœlo, in quo oporteat nos, ſalvos fieri*: *d* ſiquidem ipſe propitiatio eſt pro peccatis noſtris. At vero, *e* quia *in hoc ſcimus, quoniam cognovimus eum, ſi mandata ejus obſervemus*; proximum eſt, & cum eo, quod diximus, maxime conjunctum, ut ſimul etiam oſtendat, vitam a fidelibus non in otio, & deſidia degendam eſſe, verum oportere, ut, *f quemadmodum ipſe ambulavit, ita & nos ambulemus*, *g* ſectemurque omni ſtudio juſtitiam, pietatem, fidem, charitatem, manſuetudinem: *Dedit* enim *h ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mandaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum*, quæ Apoſtolus Paſtoribus præcipit, ut loquantur, & exhortentur. Cum autem Dominus, ac Salvator noſter non ſolum dixerit, ſed etiam exemplo ſuo demonſtrarit, *i* Legem, & Prophetas ex dilectione pendere; Apoſtolus deinde confirmarit, *k* charitatem eſſe finem præcepti, ac *l* legis plenitudinem; dubitare nemo poteſt, hoc, tanquam præcipuum munus, omni diligentia curandum eſſe, ut fidelis populus ad immenſam Dei erga nos bonitatem amandam

Paſtores omnē ſuā doctrinā eo debent primum referre, ut omnes intelligāt, quārum beneficiū Deus generi humano per Chriſtū, præſtiterit, quod eſt primum.

a Jo. 17. 3.
b 1. Cor. 2. 2.
c Act. 4. 12.
d 1. Jo. 2.
e 1. Jo. 2. 3.

Secundum, quod Paſtores docēdo debēt reſpicere, ſūt mandata Chriſti, ad quæ ſubditi ſunt excitandi.

f 1. Joan. 2. 6.
g 2 Tim. 2. 22.

Opera eſſe fidei adjungenda, nec quenquam in hac ſola ſibi debere blandiri, clare oſtenditur ca. 11. ſeſſ. 4. Conc. Trid. & c. 20. ejuſdem, had Tit. 2. 14.

Paulus præcipit Paſtoribus ut fideles excitent ad pietatis, & charitatis opera, quod eſt tert.

i Matt. 22. 2.
k 1. Tim. 1. 5.
l Rom. 13. 21.

dam excitetur, ac divino quodam ardore incenſus, ad ſummum illud, & perfectiſſimum bonum rapiatur, cui adhærere, ſolidam, & veram felicitatem eſſe is plane ſentiet, qui illud Prophetæ dicere poterit: *a Quid enim mihi eſt in cœlo, & a te quid volui ſuper terram?* Hæc nimirum eſt via illa excellentior, quam idem *b* Apoſtolus demonſtrabit, quum omnem doctrinæ, & inſtitutionis ſuæ rationem ad charitatem, quæ nunquam excidit, dirigeret. Sive enim credendum, ſive ſperandum, ſive agendum aliquid proponatur, ita in eo ſemper charitas Domini noſtri commendari debet, ut quivis perſpiciat, omnia perfectæ Chriſtianæ virtutis opera, non aliunde, quam a dilectione ortum habere, neque ad alium finem, quam ad dilectionem referenda eſſe.

Solida felicitas hominis eſt Deo integre per amorē adhærere.

a *Pſal.72.25.*
b *1. Cor. 1.8.*

Omnis doctrina Catholico doctori ad charitatem dirigenda eſt.

Declaratur, quomodo pleraſque legis ſit dilectio.

Virtus nulla perfecta ſine charitate.

11. *Non ſatis eſt Paſtores ad duos illos fines inter docendum reſpicere; ſed ſe ad captum cujuſque debent accommodare.*

Cum autem in omni re tradenda plurimum intereſſit, utrum hoc, an illo modo aliquid doceas: tum vero hoc in Chriſtiani populi inſtitutione maximi momenti exiſtimandum eſt. Obſervanda eſt enim audientium ætas, ingenium, mores, conditio; ut, qui docendi munus exercet, omnia omnibus *c* efficiatur, ut & omnes Chriſto lucrifaciat, & *d* ſeipſum fidelem miniſtrum, & diſpenſatorem probare poſſit, ac, *e* veluti ſervus bonus, & fidelis, dignus ſit, qui ſuper multa conſtituatur a Domino. Neque vero unius tantum generis homines fidei ſuæ commiſſos eſſe arbitretur, ut præſcripta quadam, & certa docendi formula erudire, atq; ad veram pietatem inſtituere æque omnes fideles poſſit ſed, quum *f* alii, veluti modo geniti infantes; ſint, alii in Chriſto adoleſcere incipiant, nonnulli vero quodammodo confirmata ſint ætate; neceſſe eſt diligenter conſiderare, quibus *g* lacte, quibus ſolidiore cibo opus ſit, ac ſingulis ea doctrinæ alimenta præbere, quæ ſpiritum augeant, *h donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.* Id vero Apoſtolus in ſeipſo omnibus obſervandum indicavit, quum *i* dixit, ſe Græcis, & barbaris, ſapientibus, & inſipientibus debitorem eſſe, ut videlicet intelligerent,

Paſtori audiſtorum circuſtantia conſideranda, & inter docendum ad captum cujuſq; reſpiciendum.
c *1. Cor. 9.19 22.*
d *1. Cor. 4.21*
e *Mat. 25.23.*
f *1. Pet. 2. 2.*
g *1. Cor. 3.2. Hebr. 5. 12.*
h *Epheſ. 4.13*

Paulus veri Paſtoris exemplar.
i *Rom. 1. 14.*

rent, qui ad hoc ministerium vocati sunt, ita in tradendis fidei mysteriis, ac vitæ præceptis doctrinam ad audientium sensum, atque intelligentiam accomodari oportere; ut, cum eorum animos, qui exercitatos sensus habere, spirituali cibo expleverint, ne interim parvulos fame perire patiantur, ut, *a* qui panem petant, & non sit, qui frangat eis. Neque vero cujusquam studium in docendo retardari debet, propterea, quod interdum necesse sit auditorem earum rerum præceptis instrui, quæ leviores, & humiliores videntur, nec sine molestia ab iis potissimum tractari solent, quorum animus in sublimium rerum contemplatione versatur, ac conquiescit. Nam, si ipsa æterni Patris sapientia in terras descendit, ut in carnis nostræ humilitate cœlestis vitæ præcepta nobis traderet; quem non compellat charitas Christi, *b* ut parvulus fiat in medio fratrum suorum, & tanquam nutrix fovens filios suos ita cupide proximorum salutem desideret, ut, *c* quod de se ipso Apostolus testatur, *c* eis velit non solum Evangelium Dei, sed etiam animam tradere?

a *Tre. 44. Non esse hæ exercitium ob rerum levitatem contemnendum.*

Ab exemplo Christi.

b *1. Thess. 2. 7.*

c *Ibid. 2. 8.*

12 *Cum Deus visibilem sui præsentiam nobis subduxerit, Pastores ejus verbum haurient ex scriptura, & traditionibus.*

Omnis autem doctrinæ ratio, quæ fidelibus tradenda sit, verbo Dei continetur, quod in scripturam, traditioneque distributum est. Itaque in harum rerum meditatione Pastores dies, noctesque versabuntur, memores illius D. Pauli admonitionis, quam ad Timotheum scriptam omnes, quicumque animarum curæ præpositi sunt, ad se pertinere existimabunt. Est autem hæc admonitio in hunc modum: *d Attendite lectioni, exhortationi, & doctrinæ. Est enim e omnis scriptura divinitus inspirata, utilis ad docendum, ad argumentum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.* Sed quoniam, quæ divinitus tradita fuerunt, multa sunt, & varia, ut nec ita facile aut animo comprehendi, aut etiam mente comprehensa, memoria teneri possint, ut quum se obtulerit docendi occasio, eorum parata sit, & prompta explicatio: sapientissime majores nostri totam hanc vim, & rationem salutaris doctrinæ in quatuor hæc capita redactam distribuerunt,

Doctrina fidei Catholicæ Scriptura, & Traditionibus continetur.

d *1. Tim. 4. 13*

e *2. Tim. 3. 16. 17.*

De Verbo Dei scripto, & non scripto extat peculiare decr. sess. 4. Concil. Trid.

Traditionum Ecclesiæ varietas.

Traditiones in quatuor capita distributæ.

Primum. runt, Apostolorum Symbolum, Sacramenta, Decalogum, Dominicam Orationem. Nam omnia, quæ Christianæ fidei disciplina tenenda sunt, sive ad Dei cognitionem sive ad Mundi creationem, & gubernationem, sive ad humani generis redemptionem spectent, sive ad bonorum præmia, & malorum pœnas pertineant, Symboli doctrina continentur. Quæ autem signa sunt, & tanquam instrumenta ad divinam gratiam consequendam, hæc Septem Sacramentorum doctrina complectitur. Jam vero, quę ad leges referuntur, *a* quorum finis est Charitas, Decalogo descripta sunt. Quidquid denique ab hominibus optari, sperari, ac salutariter peti possit, Dominica Precatione comprehenditur. Quare sequitur, ut explanatis quatuor his, quasi communibus Sacrę Scripturæ locis, nihil fere ad eorum intelligentiam, quæ Christiano homini discenda sunt, desiderari possit.

Secundum.

Tertium.

a 1. Tim. 1. 5.

Quartum.

Traditionum quatuor capita sunt velut communes Scripturæ loci, ad quorum aliquem omnia labor docentis respicere debet.

13. *Qua methodo Parochi explicationem Evangelii cum Catechismi explicatione conjungent.*

Itaque visum est, monere Parochos, ut, quoties usu venerit, ut aliquem interpretentur Evangelii, vel quemvis alium Divinæ Scripturæ locum, intelligant ejus loci, quicumq; is fuerit, sententiam cadere sub unum aliquod quatuor illorum capitum, quæ diximus, quo, tanquam ad ejus doctrinæ fontem, quod explicandum sit, confugient. Exempli causa, si explanandum sit illud Evangelium primę Dominicæ Adventus: *b Erunt signa in Sole, & Luna, &c.* quæ ad eam rationem pertinent, tradita sunt illo Symboli Articulo: *Venturus est judicare vivos, & mortuos*: quibus inde assumptis, Pastor una, eademque opera fidelem populum & Symbolum, & Evangelium docebit. Quare in omni docendi, & interpretandi munere hanc consuetudinem tenebit dirigendi omnia ad prima illa quatuor genera, ad quæ referri universam Divinæ Scripturæ vim, atque doctrinam diximus. Docendi autem ordinem eum adhibebit, qui & personis, & tempori accommodatus videbitur: nos Patrum auctoritatem sequuti, qui in initiandis Christo Domino, & in ejus disciplina instituendis hominibus, a fide doctrina initium fecerunt, operæ prętium duximus, quæ ad fidem pertinent, prius explicare.

Vide indicem novum, quem huic operi adjunximus.

b Luc. 21. 29.

Pastores Ecclesiarum debere suas conciones juxta hujus Catechismi doctrinam instruere statuitur c. 7. Decret. de reform. sess. 14. Conc. Trid.

A Fidei doctrina incipiendum.

CA-

CATECHISMI ROMANI

PARS PRIMA.

DE FIDE, ET SYMBOLO FIDEI.

CAPUT I.

1. *Quid sit Fides hoc loco, & quæ ejus ad salutem necessitas.*

Sed quoniam in divinis literis multiplex est Fidei significatio; nos hic de ea loquimur, cujus vi omnino assentimur iis, quæ tradita sunt divinitus. Hanc autem ad salutem consequendam esse necessariam, nemo jure dubitabit; præsertim cum scriptum sit: *a Sine fide impossibile est placere Deo.* Cum enim finis, qui ad beatitudinem homini propositus est, altior sit, quam ut

A fidei doctrina inchoandum.

De fide, & Symbolo fidei Pars Prima.

a Hebr. 11. 6. *Quam sit fides ad justificationem, &*

Salutem conſequendam neceſſaria, reparatur ex ſeſſ. 5. Conc. Trid. decr. de juſtificatione, præſertim c. 6. 7. & 8.

ut humanæ mentis acie perſpici poſſit, neceſſe eſt eam ipſius a Deo cognitionem accipere. Hæc vero cognitio nihil aliud eſt, niſi fides: cujus virtus efficit, ut id ratum habeamus, quod a Deo traditum eſſe ſanctiſſimæ matris Eccleſiæ auctoritas comprobarit. Nulla enim fidelibus poteſt accidere dubitatio in iis, quorum Deus auctor eſt, *a* qui eſt ipſa veritas. Ex quo intelligimus, quantum inter hanc fidem, quam Deo habemus, interſit, & illam, quam humanæ Hiſtoriæ ſcriptoribus adhibemus. Fides autem quanquam late pareat, & magnitudine, ac dignitate differat (eſt enim ſic in ſacris litteris: *b Modicæ fidei, quare dubitaſti? & c Magna eſt fides tua*: & *Adauge nobis fidem*: item *e Fides ſine operibus mortua eſt*: & *f Fides, quæ per charitatem operatur*) tamen eſt idem genere, & diverſis fidei gradibus eadem definitionis vis, & ratio convenit. Quam vero fructuoſa ſit, & quantam ex ea utilitatem capiamus, in articulorum explicatione dicetur.

a Jo. 14. 6.
Fides Catholica etſi una ſit, tamen ex perſonarum qualitate diverſos habet gradus.
b Mat. 14. 31
c Luc. 17. 6.
d Mat. 15. 18
e Gal. 5. 6.
f Jac. 2. 27. 20

2. *Quando, & qua de cauſa, hæc duodecim fidei capita ab Apoſtolis ſint tradita.*

Quæ igitur primum Chriſtiani homines tenere debent, illa ſunt, quæ fidei duces, doctoreſque ſancti Apoſtoli, divino ſpiritu afflati, duodecim Symboli Articulis diſtinxerunt. Nam, cum mandatum a Domino acciperent, *g* ut pro ipſo legatione fungentes, in univerſum Mundum proficiſcerentur, *h* atque omni creaturæ Evangelium prædicarent; Chriſtianæ fidei formulam componendam cenſuerunt, ut ſcilicet id ipſum omnes ſentirent, ac dicerent; neque ulla eſſent inter ſe ſchiſmata, quos ad fidei unitatem vocaſſent, ſed eſſent *perfecti in eodem ſenſu, & in eadem* ſententia.*

g Matth. 28.
h Mar. 16. 16.
i 2. Cor. 1. 10.
** Quamvis vulgata editio habeat ſcientia. Græca tamen & Syriaca, & manuſcripta exemplaria habent, ſententia.*

3. *Symbolum unde ſit dictum.*

Hanc autem Chriſtianæ fidei, & ſpei profeſſionem a ſe compoſitam, Apoſtoli Symbolum appellarunt; ſive quia ex variis ſententiis, quas ſinguli in commune contulerunt, conflata eſt; ſive quia ex veluti nota, & teſſera quadam uterentur, qua deſertores, *k* & ſubintroductos falſos fratres, qui Evangelium adulterabant, ab iis, qui vere Chriſti militiæ Sacramento ſe obligarent, facile poſſent internoſcere.

k Galat. 2. 4.

4. Quæ Symboli hujus ſit neceſſitas, & quot in partes divideatur.

Credo in Deum. Cum multa in Chriſtiana religione fidelibus proponantur, quorum ſigillatim, vel univerſe certam, & firmam fidem habere oportet; tum vero illud primo, ac neceſſario omnibus credendum eſt, quod (veluti veritatis fundamentum, ac ſummam) de Divinæ eſſentiæ unitate, & trium perſonarum diſtinctione, earumque actionibus, quæ præcipua quadam ratione illis attribuuntur, Deus ipſe nos docuit. Hujus myſterii doctrinam breviter in Symbolo Apoſtolorum comprehenſam eſſe Parochus docebit. Nam, ut majores noſtri, qui in hoc argumento pie, & accurate verſati ſunt, obſervaverunt: in tres potiſſimum partes ita diſtributum videtur, ut in una, Divinæ naturæ prima perſona, & mirum creationis opus deſcribatur; in altera, ſecunda perſona, & humanæ redemptionis myſterium; in tertia, tertia item perſona caput, & fons ſanctitatis noſtræ variis, & aptiſſimis ſententiis concludatur. Eas autem ſententias, ſimilitudinem quadam a Patribus noſtris frequenter uſurpata, Articulos appellamus. Ut enim corporis membra Articulis diſtinguuntur; ita etiam in hac fidei confeſſione, quidquid diſtincte, & ſeparatim ab alio nobis credendum eſt, recte, & appoſite Articulum dicimus.

Chriſtiano præcipue credendum eſt, quod Deus ſit Trinus, & Unus.

Symboli Apoſtolorum tres partes tribus Perſonis Divinis ſunt accommodatæ.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Singulæ Symboli ſententiæ quæ ſunt veluti fidei Apoſtolicæ decretum, cur Articuli vocati.

Quid Articulus.

DE PRIMO SYMBOLI ARTICULO.

CAPUT II.

PETRUS.

Credo in Deum Patrem Omnipotentem Creatorem Cœli, & Terræ.

1. *Explicatur breviter Primus Articulus.*

Primi Articuli brevis expositio, quæ postea minutim examinatur.

HIs verbis ea sententia subjecta est: Certo, ac firmiter credo, & sine ulla dubitatione profiteor Deum Patrem, primam scilicet Trinitatis Personam, *a* qui sua omnipotenti virtute cœlum ipsum, & terram, & omnia, quæ cœli, & terræ ambitu continentur, ex nihilo condidit, & condita tuetur, ac regit: neque solum eum corde credo, & ore confiteor, verum summo studio, ac

a Gen. 1. 2. & seq. Esther. 13. Ps. 32. 6. 35. 5. Act. 14. 15. & 17. 24.

ac pietate ad illum, veluti summum, & perfectissimum bonum, contendo. Hæc igitur sit brevis quædam primi hujus Articuli comprehensio. Sed, quoniam magna mysteria in singulis fere verbis latent, ea nunc diligentius Parocho perpendenda sunt: ut, quantum Dominus permiserit, ad ejus majestatis gloriam contemplandam cum timore, & tremore fidelis populus accedat.

Singula Symboli verba diligenter exponenda.

2. *Credendi verbum quid significet?*

Igitur *Credendi* vox hoc loco *putare*, *existimare*, *opinari* non significat; sed, ut docent sacræ literæ, certissimæ assensionis vim habet, qua mens Deo, sua mysteria aperienti, firme, constanterque assentitur. Quamobrem is credit (quod ad hujus loci explicationem attinet) cui aliquid sine ulla hæsitatione certum, & persuasum est. Neque vero existimare quisquam debet, fidei notitiam minus certam esse, quod ea non cernantur: quæ nobis credenda fides proponit. etenim divinum lumen, quo ea percipimus, tametsi rebus perspicuitatem non afferat, nos tamen de his dubitare non sinit. *Deus* enim, *a qui dixit de tenebris lucem splendescere*, ipse illuxit in cordibus nostris; *b* ut non sit nobis opertum Evangelium sicut iis, qui pereunt.

Verbi hujus Credo, in materia fidei Evangelica acceptio, & professio. Conferantur hæc cum sect. 1. superioris capitis.

Fidei notitiam, propter infallibilem, qua a Deo mentibus infunditur, veritatem, esse certam.

a 2. Cor. 4. 6.

b Ibid. 5.

3. *Qua in Symbolo proponuntur, non curiose scrutanda, sed simpliciter asserenda sunt.*

Jam vero ex iis, quæ dicta sunt, consequitur, eum, qui cœlesti hac fidei cognitione præditus est, inquirendi curiositate liberum esse. Deus enim, cum jussit nos credere, non divina judicia scrutanda, eorumque rationem, & causam perquirendam nobis proposuit; sed immutabilem fidem præcepit, quæ efficit, ut animus in æternæ veritatis notitia conquiescat. Ac profecto quum Apostolus testetur: *c Deus verax est*, d *omnis autem homo mendax*: si arrogantis, & impudentis hominis est, gravi, ac sapienti viro aliquid affirmanti fidem non habere, sed præterea urgere, ut, quod dixerit, rationibus, aut testibus probetur; cujus temeritatis atque adeo stultitiæ fuerit, Dei voces audientem cœlestis, ac salutaris doctrinæ rationes requirere? Fides itaque, secluſa omni non solum ambiguitate, sed etiam demonstrandi studio, tenenda est.

Curiosus veritatis indagator est modicæ fidei.

c Rom. 3. 4.

d Psal. 115. *Minori ad majus.*

Fides non fert ambiguitatem, nec demonstrationem requirit.

4. *Non*

4. *Non ſufficit ad ſalutem credere, ſed etiam fidem profiteri neceſſarium eſt.*

Fidei actus interior, & exterior.

Actus fidei interior voce declarandus.

Verum illud præterea doceat Parochus, eum, qui dicit *Credo*, præterquam quod intimum mentis ſuæ aſſenſum declarat (qui interior fidei actus eſt) debere, id quod animo incluſum habet, aperta fidei profeſſione præferre, ſummaque alacritate palam fateri, ac prædicare. Oportet enim fideles eum ſpiritum habere, quo fretus Propheta dixit: a *Credidi, propter quod loquutus ſum:* imitari Apoſtolos, qui ad principes populi reſponderunt: b *Non poſſumus, quæ vidimus, & audivimus, non loqui:* Divi Pauli præclara illa voce excitari: c *Non erubeſco Evangelium: virtus enim Dei eſt in ſalutem omni credenti.* Item quo maxime hujus ſententiæ veritas confirmatur: d *Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.*

a *Pſal.* 115. 1.

b *Act.* 4. 20.

c *Rom.* 1. 16.

d *Rom* 10. 10.

Chriſtianæ ſapientia, qua fide, ſpe, & charitate perficitur, dignitas.

5. *Fidei Chriſtianæ excellentia.*

In Deum. Hinc jam Chriſtianę ſapientiæ dignitatem, & præſtantiam, ex eaque, quantum divinæ bonitati debeamus, cognoſcere licet, quibus datum eſt, ſtatim ad rei præſtantiſſimæ, maximeque expetendæ cognitionem, quaſi fidei gradibus aſcendere.

Profuerit hæc conferre cum iis, quæ de cęleſti, & perfectiori Dei cognitione ſect. 6. art. 12. explicantur.

6. *Quantum differat Chriſtiana de Deo ſapientia, a Philoſophica rerum divinarum notitia.*

In hoc enim multum inter ſe differunt Chriſtiana Philoſophia, & hujus ſæculi ſapientia: quod hæc quidem naturalis tantum luminis ductu ab effectibus, & ab iis, quæ ſenſibus percipiuntur, paulatim progreſſa, non niſi poſt longos labores, vix tandem e inviſibilia Dei contemplatur, primamque omnium rerum cauſam, & auctorem agnoſcit, atq; intelligit: contra vero illa humanæ mentis aciem ita exacuit, ut in cœlum nullo labore penetrare poſſit, atque divino ſplendore colluſtrata, primum quidem æternum ipſum luminis fontem, deinde, quæ infra ipſum poſita ſunt, intueri: f ut nos vacatos eſſe de tenebris in admirabile lumen, quod eſt apud Apoſtolorum Principem, cum ſumma animi jucunditate experiamur: g & credentes exultemus lętitia inenarrabili. Recte igitur fideles primo ſe in Deum credere profitentur, cujus majeſtatem, ex h Hieremiæ ſententia, in-

e *Rom.* 1. 20. *Obſcuram quandam Dei cognitionem Philoſophia vix præſtat. Chriſtiana ſapientia ad certam Dei notitiam adducit.*

Fidei ſumma Symbolo comprehenſa.

f 1. *Pet.* 2. 9.

g 1. *Pet.* 1. 8.

h *Jer.* 32. 13.

comprehenſibilem eſſe dicimus: *a Lucem enim, ut ait Apoſtolus, inhabitat inacceſſibilem, quam nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt:* cum enim ad Moyſem loqueretur: *b Non videbit me, inquit, homo, & vivet.* Nam, ut mens noſtra ad Deum: quo nihil eſt ſublimius, perveniat, neceſſe eſt eam omnino a ſenſibus abſtractam eſſe: cujus rei facultatem in hac vita naturaliter non habemus. Sed, quamvis hæc ita ſint, *c Non reliquit* tamen Deus, ut inquit Apoſtolus, *ſemetipſum ſine teſtimonio, benefaciens, de cœlo dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda hominum.* Quæ cauſa fuit Philoſophis nihil abjectum de Deo ſentiendi, &, quidquid corporeum, quidquid concretum, & admiſtum eſt, ab eo longiſſime removendi, cui etiam bonorum omnium perfectam vim, & copiam tribuerunt, ut ab eo, tanquam a perpetuo quodam, & inexhauſto fonte bonitatis, ac benignitatis, omnia ad omnes creatas res, atque naturas perfecta bona dimanent: quem ſapientem, veritatis auctorem, & amantem, juſtum, beneficentiſſimum, & aliis nominibus appellaverunt, quibus ſumma, & abſoluta perfectio continetur: cujus immenſam, & infinitam virtutem, omnem complentem locum, & per omnia pertinentem eſſe dixerunt. Hoc ex divinis litteris longe melius conſtat, & illuſtrius, ut illo loco. *d Spiritus eſt Deus*: item; *e Eſtote vos perfecti, ſicut & Pater veſter cœleſtis perfectus eſt*: tum; *f Omnia nuda, & aperta ſunt oculis ejus*: & illud; *g O altitudo divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei*: deinde; *h Deus verax eſt*: &; *i Ego ſum via, & veritas, & vita*: præterea, *k Juſtitia plena eſt dextera tua*; denique: *l Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione*: poſtremo; *m Quo ibo a ſpiritu tuo, & quo a facie tua fugiam?* Et; *Si aſcendero in cœlum, tu illic es, ſi deſcendero in infernum, ades: ſi ſumpſero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris, &c.* Et, *n Nunquid non cœlum, & terram ego impleo, dicit Dominus?* Magna, & præclara hæc ſunt, quæ de Dei natura ſacrorum librorum auctoritate conſentanea, & conſequentia ex rerum effectarum inveſtigatione Philoſophi cognoverunt: quamquam in eo etiam cœleſtis do-

a 1. Tim. 6. 16.
b Exod. 33. 20
c Act. 14. 16.

Deus ſumma excellentiam & bonitatem, Ethnicis, quo ſe magis a terrenis ſenſibus abduceret per ea, quæ facta ſunt, oſtenravit. Certius, & clarius ſe Deum hominibus cognoſcendum præbuit ſuo verbo.

d Jo. 4. 24.
e Matt. 5. 48.
f Heb. 4. 13.
g Rom. 11. 33.
h Rom. 3. 4.
i Joan 14. 6.
k Pſ 47. 11.
l Pſ. 144. 16.
m Pſal. 138. 7. 8. 9.
n Hie. 23. 24.

Ad Philoſophicam de Deo notitiam cur neceſſaria fuerit fidei doctrina.

doctrinę neceſſitatem cognoſcimus, ſi animadvertamus, fidem non ſolum hoc præſtare, quemadmodum ſupra dictum eſt, ut, quæ viri tantum ſapientes longo ſtudio conſequuti ſunt, ea rudibus quoque, & imperitis hominibus ſtatim pateant, atque in promptu ſint: verum, ut rerum notitia, quæ fidei diſciplina comparatur, multo, certior, atque ab omni errore purior in mentibus noſtris inſideat, quam ſi eas ipſas res, humanæ ſcientiæ rationibus comprehenſas, animus intelligeret. Sed quanto præſtantior Divini Numinis cognitio cenſenda eſt, ad quam non communiter omnibus naturę contẽplatio, ſed proprie credentibus fidei lumen aditum patefecit? Hęc autem Symboli Articulis continetur, qui nobis Divinę eſſentię unitatem, & Trium perſonarum diſtinctionem, tum vero ipſum Deum eſſe ultimum hominis finẽ aperiunt, a quo cęleſtis, eternaque beatitudinis poſſeſſio expectanda ſit: ſi quidem a Divo Paulo didicimus, a Deum inquirentibus ſe remuneratorem eſſe. Hęc quanta ſint, & an ejus generis ſint bona, ad quę humana cognitio aſpirare potuerit, multo ante eundẽ *b* Apoſtolum Iſaias Propheta *c* his verbis oſtendit: *A ſæculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus, non vidit, Deus, abſque te, quæ præparaſti expectantibus te.*

a *Hebr.* 11. 6.

b 1. *Cor.* 2. 9.

c *Iſa.* 64. 4.

7. *Unum Deum eſſe, non plures Deos confitendum eſt.*

Sed ex his, quæ diximus, unum etiam Deum eſſe, non plures Deos confitendum eſt. Nam, cum Deo ſummam bonitatem, & perfectionem tribuamus; fieri non poteſt, ut id, quod ſummum, atque abſolutiſſimum eſt, inveniatur in pluribus. Quod ſi cui aliquid ad ſummum deeſt, eo ipſo imperfectus eſt: quare nec Dei natura illi convenit. Hoc autem multis ſacrarum literarum locis comprobatur. ſcriptum eſt enim: *d Audi Iſrael, Dominus Deus noſter, Deus unus eſt.* Prẽterea eſt Domini juſſum: *e Non habebis Deos alienos coram me.* Deinde per Prophetam ſępe admonet: *f Ego primus, & ego noviſſimus; & abſque me non eſt Deus.* Apoſtolus etiam palam teſtatur: *g Unus Dominus, una Fides, unum Baptiſma.*

d *Deut.* 6. 4.

e *Exod.* 20. 3.

f *Iſa.* 41. 4. & 48. 12. *Apoc.* 1. 18 & 21. 13.

g *Epheſ.* 4. 5.

8. *Creatis naturis Dei nomen interdum tribuitur, ſed improprie.*

Neque

Neque vero nos moveat, quod interdum ſacræ literæ Dei nomen creatis etiam naturis imponunt. Nam, quod *a* Prophetas, & judices Deos appellarunt, non gentium more factum eſt, quæ ſibi plures Deos ſtulte, & impie finxerunt; ſed quadam loquendi conſuetudine ſignificare voluerunt excellentem aliquam virtutem, vel functionem, quæ Dei munere illis conceſſa ſit. Deum igitur natura, ſubſtantia, eſſentia unum, quemadmodum ad confirmandam veritatem in *b* Symbolo Nicæni Concilii dictum eſt, Chriſtiana fides credit, & profiterur: ſed altius etiam aſcendens, ita unum intelligit, *c ut unitatem in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneretur*: de quo nobis myſterio nunc dicere incipiendum eſt.

a *Exod.* 7. 15. & 22. 28. *Pſal.* 31. 6. *Prophetæ, & Judices interdum Dii vocati propter excellentem quandã virtutem, quæ in illis elucebat. Vide ſect.* 6. *ult. art.*

b *Symb. Nic. apud Ruf. li.* 1. *cap.* 7.

c *Ath. in Sy.*

9. *Deus generali ratione omnium hominum, peculiari autem Chriſtianorum* Pater *dicitur.*

Deus primaria, & generali ratione dicitur hominum Pater, quia eos ut res cæteras produxit, & ſingulari providentia gubernat.

Sequitur enim in Symbolo. *Patrem*. Sed, quoniam *Patris* vox non una ratione Deo tribuitur, illud prius declarandum erit, quæ ſit magis propria hujus loci ſignificatio, Deum nonnulli etiam, quorum tenebris fides lucem non attulit, æternam ſubſtantiam eſſe intellexerunt, a qua res ortæ eſſent, & cujus providentia omnia gubernarentur, ſuumque ordinem, & ſtatum conſervarent. Ex humanis igitur rebus ducta ſimilitudine, quemadmodum eum, a quo familia propagata eſt, cujuſque conſilio, & imperio regitur. *Patrem* vocabant: ita hac ratione factum eſt, ut Deum, quem omnium rerum opificem, & rectorem agnoſcebant, *Patrem* appellari voluerint. Eodem nomine ſacræ etiam literæ uſæ ſunt, cum de Deo loquentes, univerſorum creationem, poteſtatem, admirabilemque providentiam ei tribuendam indicarent. Legimus enim: *d Nunquid non ipſe eſt Pater tuus, qui poſſedit te, & fecit, & creavit te?* Et alibi: *e Non quid non Pater unus omnium noſtrum? Nunquid non Deus unus creavit nos?* At vero multo frequentius, & peculiari quodam nomine, præſertim in Novi Teſtamenti libris, Deus *Pater Chriſtianorum* dicitur, qui *f non acceperunt ſpiritum ſervitutis in timore, ſed acceperunt ſpiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamant, Abba pater. g Eam enim charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & ſimus: h quod ſi filii,*

Hac de re plura initio c. 9. p. 4. de Oratione Dominica.

d *Deut.* 32. 6.

e *Mal.* 2. 10.

Deus ſecundo peculiarius dicitur Pater fidelibus propter adoptionem.

f *Rom.* 8. 15. *Quæ obiter hic attingun-tur, latius ſe. 7. de precatione Dominica explicabuntur.*

g 1. *Jo.* 3. 1.

h *Rom.* 8. 17.

& hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti, qui eſt primogenitus in multis fratribus a nec confunditur vocare nos fratres. Sive igitur communem creationis, & providentiæ, ſive præcipuam ſpiritualis; adoptionis cauſam ſpectes, merito fideles Deum *Patrem* ſe credere profitentur.

a Heb. 2. 11.

10. *Ex hac voce* Patris, *colligenda myſteria, & de diſtinctione Perſonarum in divinis.*

Pia meditatio circa nomen Pater, in divinis, & de perſonarū proprietatibus.

Verum præter eas notiones, quas explicavimus, *Patris* nomine audito, ad altiora myſteria mentem erigendam eſſe Parochus docebit. Quod enim *b* in luce illa inacceſſibili, quam inhabitat Deus, magis reconditum, & abſtruſum eſt, quodque humana ratio, & intelligentia non conſequi, aut ne ſuſpicari quidem poterat, id *Patris* vocabulo Divina Oracula nobis aperire incipiunt.

b 1. Tim. 6.

Tertio Patris nomen unius eſſentiæ plures eſſe perſonas arguit. Damaſ. l. de orthod. fid. c. 9

indicat autem hoc nomen, in una divinitatis eſſentia non unam tantum perſonam, ſed perſonarum diſtinctionem credendam eſſe. Tres enim ſunt in una divinitate perſonæ, Patris, qui a nullo genitus eſt: Filii, qui ante omnia ſecula a Patre genitus eſt; Spiritus Sancti, qui itidem ab æterno ex Patre, & Filio procedit. Atqui Pater eſt in una divinitatis ſubſtantia, prima perſona, *qui cum unigenito Filio ſuo, & Spiritu ſancto, unus eſt Deus, unus eſt Dominus, non in unius ſingularitate perſonæ, ſed in unius Trinitate ſubſtantiæ.* Jam vere hæ tres perſonæ: quum in iis quidquam diſſimile, aut diſpar cogitare nefas ſit, tuis tantummodo proprietatibus diſtinctæ intelliguntur. Pater ſiquidem ingenitus eſt; Filius a Patre genitus; Spiritus Sanctus ab utroque procedit. Atque ita trium perſonarum eandem eſſentiam, eandem ſubſtantiam confitemur, *ut in confeſſione veræ, ſempiternæque Deitatis, & in perſonis proprietatem, & in eſſentia unitatem, & in Trinitate æqualitatem* pie, & ſancte colendam credamus. Nam, quod Patris primam eſſe perſonam dicimus, hoc non ita accipiendum eſt, perinde ac, ſi aliquid in Trinitate prius, aut poſterius, majus, aut minus cogitemus: abſit enim hæc a fidelium mentibus impietas, quum eandem æternitatem, eandem gloriæ majeſtatem in tribus perſonis Chriſtiana religio prædicet. Sed Patrem, propterea, quod ipſe ſit principium ſine prin-

Prafatio Miſſa de ſancta Trinitate, non ex diſſimilitudine eſſentiæ, ſed externa diſtinctione proprietatū, qua in Perſonis Divinis inveniuntur, exiſtimanda eſt.

In Trinitate nihil majus, aut minus. Sym. Athan.

Dam. li. 1. c. 11. lit. k. Prima Trinitatis Perſona cur Patris nomen tribuatur.

principio, primam esse personam, vere, & sine ulla dubitatione affirmamus: quæ quidem uti Patris proprietate distincta est, ita in unam illam præcipue hoc convenit, quod Filium ab æterno genuerit: semper enim Deum simul, & Patrem fuisse, nobis significatur, cum Dei, & Patris nomina conjuncta in hac confessione pronunciamus. Verum, quoniam in nullius rei, quam hujus omnium altissimæ, ac difficillimæ notitia, atque explicatione aut periculosius versari, aut gravius errare possumus, doceat Parochus, religiose retinenda esse essentię, & personæ propria vocabula, quibus hoc mysterium significatur: & sciant fideles, unitatem esse in essentia, distinctionem autem in personis. Sed hæc subtilius exquirere nihil oportet, cum meminerimus illius vocis: *a Qui scrutator est majestatis, opprimetur a gloria*: satis enim videri debet, quod fide certum, & exploratum habeamus, nos a Deo (cujus oraculis non assentiri, extremæ stultitiæ, atque miseriæ est) ita edoctos esse. *b Docete*, inquit, *omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Rursus: *c Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt.* Oret tamen assidue, ac precetur Deum, & Patrem, qui universa ex nihilo condidit, *d disponitque omnia suaviter, qui e dedit nobis potestatem filios Dei fieri*, qui Trinitatis mysterium humanæ menti patefecit; oret, inquam, sine intermissione, qui divino beneficio hæc credit, ut aliquando in æterna tabernacula receptus, dignus sit, qui videat, quæ tanta in Dei Patris fœcunditas, ut seipsum intuens, atque intelligens, parem, & æqualem sibi Filium gignat: quove modo duorum idem plane, & par charitatis amor, qui Spiritus Sanctus est, a Patre, & Filio procedens genitorem, & genitum æterno, atque indissolubili vinculo inter se connectat; atque ita Divinæ Trinitatis una sit essentia, & trium personarum perfecta distinctio.

Patris proprietas, Filii ab æterno genuisse. Divinitatis Unitas in essentia, Trinitas in Personis admittenda.

a Prov. 25. 27

b Mat. 28. 19

c 1. Jo. 5. 7.

d Sap. 1. 1.

e Joan. 2. 12.

11. *Nomine Omnipotentis quid hic intelligamus.*

Omnipotentem. Solent sacræ literæ multis nominibus Dei summam vim, & immensam majestatem explicare; ut ostendant, quanta religione, & pietate illius sanctissimum nomen colendum sit; sed in primis doceat

Dei majestas multis nominibus in Scripturis exponitur.

Omnipotentia Deo frequentius tribuitur.

Parochus, illi omnipotentem vim frequentiſſime tribui. Ipſe enim de ſe dicit: *a Ego Dominus omnipotens.* Et rurſus Jacob, cum filios ad Joſeph mitteret, ita illis precatus eſt: *b Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem*: Deinde vero in Apocalypſi ſcriptum eſt: *c Dominus Deus, qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt omnipotens*, & alibi: *d Dies magnus Dei omnipotentia appellatur.* Nonnunquam etiam pluribus verbis illud idem ſignificari ſolet. Atque huc pertinet, quod dicitur: *e Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum*: &: *f Nunquid manus Domini invalida eſt?* Item: *g Subeſt tibi, cum volueris, poſſe.* Et alia generis ejuſdem: ex quibus variis dicendi formis id percipitur, quod uno Omnipotentis verbo comprehendi perſpicuum eſt. Intelligimus autem hoc nomine, nihil eſſe, nihil animo, & cogitatione fingi poſſe, quod Deus efficere nequeat. etenim non ſolum hæc, quę tametſi maxima ſunt, aliquo tamen modo in cogitationem noſtram cadunt, efficiendi poteſtatem habet: nimirum ut omnia ad nihilum recidant, atque in plures mundi ex nihilo repente exiſtant: verum etiam multo majora in illius poteſtate ſua ſunt, quæ humanæ menti, & intelligentiæ ſuſpicari non licet.

a *Gen.* 17.1.
b *Gen.* 43.14
c *Apoc.* 18.
d *Ap.* 16.14.
e *Luc.* 1.37.
f *Nu.* 11.23.
g *Sap.* 12.18.

Omnipotens ideo Deus cẽſetur, quia omnia poteſt, quæ ſummæ ejus perfectioni non repugnant. Dam. l. 2. c. 29. in fin.

12. *Cum Deus ſit omnipotens, peccare tamen, vel falli non poteſt.*

Neque vero, cum omnia Deus poſſit, mentiri tamen, aut fallere, aut falli, aut peccare, aut interire, aut ignorare aliquid poteſt. Hæc enim in eam naturam cadunt, cujus imperfecta actio eſt: Deus vero, cujus perfectiſſima ſemper eſt actio, ideo hæc non poſſe dicitur, quia poſſe ex infirmitatis eſt, non ſummæ, & infinitæ omnium rerum poteſtatis, quam ille habet. Ita igitur Deum *Omnipotentem* eſſe credimus, ut ab eo tamen longe omnia abeſſe cogitemus, quæ perfectæ ejus eſſentiæ maxime conjuncta, & convenientia non ſunt.

Mentiri, fallere, ignorare, vel peccare ſunt actiones imbecillitatis, non potentiæ.

13. *Cur aliis nominibus, quæ de Deo dicuntur, prætermiſſis, ſolius Omnipotentiæ in Symbolo fiat mentio: quæque ſint ejus fidei utilitates.*

Omnipotẽtia vox quam multa ſuo ambitu concludat.

Recte autem, ſapienterque factum Parochus oſtendat, ut, prætermiſſis aliis nominibus, quæ de Deo dicuntur,

tur, hoc unum nobis credendum in Symbolo propone-
retur. Nam, cum Deum *omnipotentem* agnoſcimus,
ſimul etiam fateamur neceſſe eſt, eum omnium rerum
ſcientiam habere, omnia item ejus ditioni, & imperio
ſubjecta eſſe. Cum vero omnia ab eo fieri poſſe non
dubitemus, conſequens omnino eſt, ut cætera etiam ex-
plorata de illo habemus: quæ ſi deſint, quomodo Om-
nipotens ſit, prorſus intelligere non poſſumus. Præterea
nulla res tam ad fidem, & ſpem noſtram confirmandam
valet, quam ſi fixum in animis noſtris teneamus, nihil
non fieri a Deo poſſe. quidquid enim deinceps credere
oporteat, quamvis magnum, & admirabile ſit, rerum-
que ordinem, ac modum ſuperet; illi tamen facile hu-
mana ratio, poſtquam Dei omnipotentis notitiam per-
ceperit, ſine ulla hæſitatione aſſentitur: quin potius, quo
majora ſint, quæ Divina Oracula doceant, eo libentius
fidem eis habendam eſſe exiſtimat. Quod ſi boni etiam
aliquid expectandum ſit, nunquam animus rei magni-
tudine, quam exoptat, frangitur; ſed erigit ſeſe, atque
confirmat, ſæpe illud cogitans, nihil eſſe, quod ab *om-
nipotenti Deo* effici non poſſit. Quare hac fide præcipue
munitos nos eſſe oportet, vel cum admiranda aliqua
opera ad proximorum uſum, & utilitatem edere cogi-
mur, vel cum a Deo precibus impetrare aliquid volu-
mus. Alterum enim ipſe Dominus docuit, cum Apo-
ſtolis incredulitatem objiciens diceret: *a Si habueritis
fidem, ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, Tranſi
hinc illuc, & tranſibit; & nihil impoſſibile erit vobis*,
De altero autem Sanctus Jacobus ita teſtatus eſt: *b Poſtu-
let in fide, nihil hæſitans: qui enim hæſitat, ſimilis eſt
fluctui maris, qui a vento movetur, & circumfertur: non
ergo æſtimet homo ille, quod accipiat aliquid a Domino.*
Multa præterea hæc fides commoda, atque utilitates
nobis præbet: in primis vero ad omnem animi, mode-
ſtiam, & humilitatem nos inſtituit: ſic enim inquit
Princeps Apoſtolorum: *c Humiliamini ſub potenti ma-
nu Dei*, monet etiam non eſſe trepidandum, ubi non ſit
timor, ſed unum Deum timendum eſſe, in cujus pote-
ſtate nos ipſi, noſtraque omnia poſita ſunt; inquit enim
Salvator noſter: *d Oſtendam vobis: quem timeatis. Ti-
mete*

Dam. in Dial. contra Manichæum fol. 48. lit. R.

Omnipotentiæ perſuaſio fidem & ſpem maxime confirmat.

Fides omnipotentia quando ſit maxime neceſſaria.

a *Mat. 17. 19*

b *Jac. 1. 6. 7.*

Omnipotentia fides humilitatem, & confidentiam bonam præſtat.

c *Pet. 5. 6.*

d *Luc. 12. 5.*

mete eum, qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam. Utimur deinde hac fide ad immenſa erga nos Dei beneficia cognoſcenda, & celebranda. Nam qui Deum omnipotentem cogitat, tam ingrato animo eſſe non poteſt, quin ſæpius exclamat: *a Fecit mihi magna, qui potens eſt.*

Omnipotentiæ opinio ad laudandum Deum fideles excitat.

a Luc. 1. 49.

14. *Omnipotentiæ vox non ita Patri hic attribuitur, ut de Filio, vel Spiritu ſancto etiam non dicatur.*

Sed, quod Patrem omnipotentem in hoc Articulo vocamus, neminem eo errore duci oportet, ut arbitretur ita illi hoc nomen tributum eſſe, ut Filio etiam, & Spiritui ſancto commune non ſit. Nam *b* quemadmodum Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum ſanctum, neque tamen tres Deos, ſed unum Deum eſſe dicimus; ita æque Patrem, ac Filium, & Spiritum ſanctum omnipotentem, neque tamen tres omnipotentes, ſed unum omnipotentem eſſe confitemur. At vero præcipua quadam ratione Patrem, quia omnis originis fons eſt, hoc nomine vocamus; uti etiam Filio, qui æternum Patris verbum eſt, ſapientiam, & Spiritui ſancto, qui utriuſque amor eſt, bonitatem tribuimus; quamvis hæc, & alia hujuſmodi nomina comuniter de tribus perſonis, ex Catholicæ fidei regula, dicantur.

b Athanaſ. in Symb. Damaſc. l. 1. de fid. orth. c. 10. & 11. Idem li. 1. c. 15. in fin.

15. *Quo pacto, quaque de cauſa Deus cœlum, & terram creaverit.*

Creatorem cœli, & terræ. Quam neceſſarium fuerit, omnipotentis Dei cognitionem paulo ante fidelibus tradi, ex iis, quæ nunc de univerſorum creatione explicanda erunt, perſpici poteſt. Tanti enim operis miraculum facilius creditur, quod nullus de immenſa creatoris poteſtate dubitandi locus relinquitur. Deus enim non ex materia aliqua mundum fabricatus eſt, ſed ex nihilo creavit: idque nulla vi, aut neceſſitate coactus, ſed ſua ſponte, & voluntate inſtituit. Neque vero ulla alia fuit cauſa, quæ illum ad opus creationis impelleret, niſi ut rebus, quæ ab ipſo effectæ eſſent, bonitatem ſuam impertiretur: nam Dei natura, ipſa per ſe beatiſſima, nullius rei indigens eſt, ut inquit David: *c Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Quemadmodum autem ſua bonitate adductus,

Deus, ut ſuã bonitatem aliis communicaret, mũdum ex nihilo creavit. Dam. lib. 2. de orth. fid. c. 2.

c Pſal. 15. 2.

a quæ-

a quæcunque voluit, fecit; ita non exemplum aliquod aut formam, quæ extra ſe poſita eſſet, cum univerſa conderet, ſequutus eſt; verum, quia rerum omnium exemplar divina intelligentia continetur, id ſummus artifex in ſe ipſo intuens, ac veluti imitatus, ſumma ſapientia, & infinita virtute, quæ ipſius propria eſt, rerum univerſitatem initio procreavit. *b Ipſe* enim *dixit, & facta ſunt: ipſe mandavit, & creata ſunt.*

Deus in rerū creatione nulla idea extrinſeca uſus eſt, ſed ex ſeipſo exēplar ſumpſit.

a Pſal. 113.

b Pſal. 148. 5.

16. *Quid per cœlum, & terram hoc loco intelligendum ſit.*

Verum cœli, & terræ nomine, quidquid cœlum, & terra complectitur, intelligendum eſt. Nam præter cœlos, *c* quos opera digitorum ejus Prophetas appellavit, Solis etiam ſplendorem. Lunęque, & cæterorum ſiderum ornatum addidit; atque, *d* ut eſſent in ſigna, & tempora & dies, & annos, ita cœlorum orbes certos, & conſtanti curſu temperavit, ut nihil perpetua eorum converſione mobilius, nihil mobilitate illa certius videri poſſit.

Dam. l. 2. c. 5. Pſal. 145.

c Pſal. 8.

d Gen. 1.

17. *De creatione cœlorum ſpiritualium, ideſt Angelorum.*

Præterea ſpiritualem naturam, innumerabilemque Angelos, qui Deo miniſtrarent, atque aſſiſterent, ipſe ex nihilo creavit, quos deinde admirabili gratiæ ſuæ, & poteſtatis munere auxit, atque ornavit. Nam, cum illud ſit in divinis litteris, *e Diabolum in veritate non ſtetiſſe*, perſpicuum eſt, eum, reliquoſque deſertos Angelos ab ortus ſui initio gratia præditos fuiſſe: de quo ita eſt apud Sanctum Auguſtinum: *Cum bona voluntate, ideſt, cum amore caſto, quo illi adhærent, Angelos creavit, ſimul in eis & condens naturam, & largiens gratiam.* Unde ſine bona voluntate, hoc eſt, Dei amore, numquam ſanctos Angelos fuiſſe credendum eſt. Quod autem ad ſcientiam attinet, extat illud ſacrarum litterarum teſtimonium: *f Tu Domine mi rex, ſapiens es, ſicut habet ſapientiam Angelus Dei, ut intelligas omnia ſuper terram.* Poteſtatem denique eis tribuit divinus David illa verbis: *g Potentes virtute, facientes verbum illius;* atque ob eam rem ſæpe in ſacris litteris *h* virtutes, & exercitus Domini appellantur. Sed, quamvis omnes ii cæleſtibus donis ornati fuerint, plurimi tamen, qui a Deo parente, & creatore ſuo defecerunt, ex altiſſimis illis ſedibus deturbati, atque in obſcuriſſimum

Fulg. l. de fide ad Pet. Diac. cap. 3.

e Joan. 8. 44. Angeli omnes in gratia creati. Aug. lib. 12. de Civ. Dei cap. 9. Sapientes Angeli. Alex. de Ales 2. p. q. 19. memb. 2. S. Tho. 1. p. q. 62. ar. 3.

f 2. Reg. 14. 20.

g Pſal. 102. 20. Angeli cur virtutes, vel exercitus Domini dicantur.

h Pſal. 23. 45. & 58. Iſa. 6.

Angeli apoſtatæ in æternas pœnas conjecti.

terræ carcerem incluſi, æternas ſuperbiæ ſuæ pœnas luunt: de quibus Princeps Apoſtolorum ſcribit in hunc modum; *a Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in judicium reſervari.*

a 1. Pet 1.4. Ep. Jud ſc. 6. Job 26.

18. *De Terræ creatione.*

b Pſal. 103.

Terra orbis centrum.

c Ibid.

Terræ ornatus & plantis, & animantibus.

d Gen. 1.

Homoimmortalis, & impaſſibilis creatus etiam ſecundum corpus.

Conc. Milev. c. 1. Et de conſecr. diſt. 4. can. 152.

Hominis anima liberi arbitrii particeps creata, & in illa ratio domina ſenſitivi appetitus inſtituta.

Anima cum originali juſtitia creata.

An amiſſa poſt Adæ peccatum juſtitia, etiam liberum hominis arbitrium ut extinctum, declaratur ſeſſ. 6. Conc. Tr. can. 4. 5. & c.

At vero *b* terram etiam ſuper ſtabilitatem ſuam fundatam Deus verbo ſuo juſſit in media mundi parte conſiſtere; effecitque, *c* ut *aſcenderent montes, & deſcenderent campi in locum, quem fundavit eis*; ac, ne aquarum vis illam inundaret, terminum poſuit, quem *non tranſgredientur, neque convertentur operire terram.* Deinde non ſolum arboribus, omnique herbarum, & florum varietate conveſtivit, atque ornavit: ſed innumerabilibus etiam animantium generibus, quemadmodum antea aquas, & aera, ita etiam terras complevit.

19. *De creatione Hominis.*

Poſtremo Deus ex limo terræ *d* hominem ſic corpore affectum, & conſtitutum effinxit, ut non quidem naturæ ipſius vi, ſed divino beneficio immortalis eſſet, & impaſſibilis. Quod autem ad animam pertinet, eum ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam formavit, liberumque ei arbitrium tribuit; omnes præterea motus animi, atque appetitiones ita in eo temperavit, ut rationis imperio nunquam non parerent. Tum originalis juſtitiæ admirabile donum addidit, ac deinde cæteris animantibus præeſſe voluit, quæ quidem facile erit Parochis ad fidelium inſtitutionem ex ſacra Geneſis hiſtoria cognoſcere.

20. *Cœli, & Terræ nomine viſibilia omnia, & inviſibilia comprehenduntur.*

Hæc igitur de univerſorum creatione, cœli, & terræ, verbis, intelligenda ſunt; quæ omnia breviter quidem Propheta complexus eſt illis verbis: *e Tui ſunt cœli, & tua eſt terra: orbem terræ, & plenitudinem ejus tu fundaſti*: ſed multo etiam brevius Patres Nicæni Concilii, additis in Symbolo duobus illis verbis: *viſibilium, & inviſibilium*, ſignificaverunt. Quæcunque enim rerum univerſitate comprehenduntur, atque a Deo creata eſſe confitemur, ea vel ſub ſenſum cadunt, & viſibilia dicun-

Cœli, & terræ nomine omnia viſibi-

cuntur; vel mente, & intelligentia percipi a nobis poſſunt, quæ inviſibilium nomine ſignificantur.

lia, & inviſibilia denotantur

c *Pſal.* 88. 12 *Symb. Nic.*

2. *Res Dei virtute conditæ, citra ipſius gubernationem, & providentiam ſubſiſtere non poſſunt.*

Nec vero ita Deum creatorem, atque effectorem omnium credere oportet, ut exiſtimamus, perfecto abſolutoque opere, ea, quæ ab ipſo effecta ſunt, deinceps ſine infinita ejus virtute conſtare potuiſſe. Nam quemadmodum, omnia ut eſſent. Creatoris ſumma poteſtate, ſapientia, & bonitate effectum eſt; ita etiam, niſi conditis rebus perpetua ejus providentia adeſſet, atque eadem vi, qua ab initio conſtitutæ ſunt, illas conſervaret, ſtatim ad nihilum recidérent. Atque id Scriptura declarat, cum inquit; *a Quomodo poſſet aliquid permanere, niſi tu voluiſſes? aut quod a te vocatum non eſſet, conſervaretur.*

Res condita Dei virtute, & providentia ſubſiſtit, & gubernatur.

a *Sap.* 11. 26. *Pſal.* 103. *Joan.* 5.

22. *Deus ſua gubernatione ſecundarum cauſarum vim non evertit.*

Non ſolam autem Deus univerſa, quæ ſunt, providentia ſua tuetur, atque adminiſtrat; verum etiam, quæ moventur, & agunt aliquid, intima virtute ad motum, atque actionem ita impellit, ut, quamvis ſecundarum cauſarum efficientiam non impediat, præveniat tamen, cum ejus occultiſſima vis ad ſingula pertineat, &, quemadmodum Sapiens teſtatur, *b attingat a fine uſque ad finem fortiter, & diſponat omnia ſuaviter.* Quare ab Apoſtolo dictum eſt, cum apud Athenienſes enunciaret Deum, quem ignorantes colebant: *c non longe eſt ab unoquoque noſtrum: in ipſo enim vivimus, & movemur, & ſumus.*

Deus ita res a ſe conditas gubernat, ut tamen ſecundarum cauſarum virtutem non evertat, ſed hanc etiam præveniat.

b *Sap.* 8. 1.

c *Act.* 17. 27. 28.

23. *Rerum creatio ſoli Patri tribuenda non eſt.*

Atque hæc de Primi Articuli explicatione ſatis fuerint, ſi tamen illud etiam admoverimus, creationis opus omnibus ſanctæ, & individuæ Trinitatis perſonis commune eſſe. Nam hoc loco, ex Apoſtolorum doctrina, Patrem creatorem cœli, & terræ confitemur: in ſcripturis ſacris legimus de Filio: *d Omnia per ipſum facta ſunt*: & de Spiritu ſancto; *e Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*: & alibi; *f Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris ejus omnis virtus eorum.*

Creationis opus toti Trinitati commune eſt. Ex ipſo Patre effective, & per ipſum Filium exemplariter, & in ipſo Spiritu ſancto finaliter.

d *Joan.* 1. 3.
e *Gen.* 1. 2.
f *Pſal.* 32. 6.

DE

DE SECUNDO ARTICULO.

CAPUT III.

ANDREAS.

Et in Jeſum Chriſtum, Filium ejus unicum Dominum noſtrum.

1. *De ſecundo Articulo, & de profeſſionis ejus utilitate.*

Parochus docebit, Confeſſionẽ æternæ Chriſti Nativitatis, noſtræ ſalutis fundamentũ. a 1. *Jo.* 4. 15.

MIrificam, & uberrimam eſſe utilitatem, quæ ex hujus Articuli fide, & confeſſione confluxit ad humanum genus, & illud ſancti Joannis teſtimonium oſtendit: *a Quiſquis confeſſus fuerit, quoniam Jeſus eſt Filius Dei, Deus in eo manet, & ipſe in Deo,* & beatitudinis præconium declarat, quod a Chriſto Domino tributum eſt Principi Apoſtolorum: *b Beatus es, Simon Bariona, quia*

b *Mat.* 16. 17 2. *Cor.* 12. 11.

quia caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est. Hoc enim fundamentum firmissimum est nostræ salutis, ac redemptionis.

Nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu Sancto.

2. *Unde magnitudo beneficii hoc articulo propositi potissimum cognoscatur.*

Sed quoniam admirabilis hujus utilitatis fructus maxime ex fœliciſſimis illius ſtatus ruina intelligitur, in quo Deus primos homines collocaret, incumbat in hanc curam Parochus, ut fideles communium miſeriarum, & ærumnarum cauſam cognoſcant. Cum enim a Dei obedientia deſciviſſet Adam, interdictumque violaſſet illud, *a Ex omni ligno paradiſi comede; de ligno autem ſcientiæ boni, & mali ne comedas: in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris:* in ſummam illam incidit calamitatem, ut ſanctitatem, & juſtitiam, in qua conſtitutus fuerat, amitteret, & reliqua ſubiret mala, quæ ſancta Tridentina Synodus uberius explicavit. Propterea vero peccatum, & peccati pœnam in uno Adam non conſtitiſſe commemorabit, ſed ex eo, tanquam ex ſemine, & cauſa, ad omnem poſteritatem jure permanaſſe.

Juſtitia originalis deperdita, per ſolum Dei Filium recuperata.

Hic ponitur cauſa occaſionalis, & acceſſoria Incarnationis Filii Dei, ut veniret mortalis, & paſſibilis, ſed initio ponitur cauſa prima, & per ſe.

a *Gen.* 2. 19. *Trid. Syn. ſeſſ.* 5. *can.* 1. *&* 2. *& ſeſſ.* 6. *can.* 1.

3. *Nullus, præter Chriſtum, genus humanum potuit reſtaurare.*

Cum igitur ex altiſſimo dignitatis gradu concidiſſet noſtrum genus, ſublevari inde, & in priſtinum locum reſtitui nullo modo poterat hominum, aut Angelorum viribus: quare reliquum erat illud ruinæ, & malorum ſubſidium, ut Dei filii infinita virtus, aſſumpta carnis noſtræ imbecillitate, *b* infinitam tolleret peccati vim, *c* & nox reconciliaret Deo in ſanguine ſuo.

Peccatū Adæ ad poſteros eſt propagatum. Conc. Tri ſeſſ. 5. *can.* 2. *&* 3. *Dam. li.* 2. *ca.* 11. *&* 30.

Genus humanum non potuit ullius creaturæ viribus reſtitui.

4. *Citra redemptionis fidem nullus unquam ſalvari potuit; & propterea Chriſtus a mundi initio ſæpe prænuntiatus eſt.*

Hujus autem redemptionis fides, & confeſſio hominibus ad ſalutem conſequendam neceſſaria eſt, ſemperque fuit, quam Deus initio præmonſtravit: nam in illa damnatione humani generis, quæ ſtatim peccatum conſequuta eſt, oſtenſa etiam fuit ſpes redemptionis illis verbis, quibus proprium Diabolo damnum, quod

Vide Concil. Trid. ſeſſ. 6. *can.* 1. *&* 2.

b *Joan.* 1. 29.

c *Rom.* 5. 10.

Redemptionis fides ad ſalutem ſemper neceſſaria, & nox

ex

poſt hominis ipſum divinitus fuit oſtenſa.

ex liberatione hominum facturus erat, denunciavit: *d Inimicitias ponam inter te, & mulierem; ſemen tuum, & ſemen illius; ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo ejus:* & deinceps eandem promiſſionem ſæpe confirmavit, majoremque ſui conſilii ſignificationem in præſertim hominibus dedit, quibus voluit ſingularem benevolentiam præſtare. inter cæteros vero, cum *b* Patriarchæ Abrahæ ſepenumero hoc myſterium ſignificaſſet, tum eo tempore apertius declaravit, cum ille Dei juſſis obediens, filium ſuum unicum Iſaac immolare voluit. inquit enim: *c Quia feciſti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum, ſicut ſtellas cœli, & velut arenam, quæ eſt in littore maris: poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum tuorum, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obediſti voci meæ.* Ex quibus verbis facile colligi poterat, ex progenie Abrahæ futurum, qui omnibus ab immaniſſima Satanæ tyrannide liberatis ſalutem afferret: illum autem Dei filium, natum ex ſemine Abrahæ ſecundum carnem, fore neceſſe erat. Non ita multo poſt Dominus, ut ejuſdem promiſſionis memoria conſervaretur, idem fœdus cum Jacob Abrahæ nepote ſancivit. *d Nam cum ille in ſomnis vidit ſcalam ſtantem ſuper terram, & cacumen illius tangens cœlos, Angelos quoque Dei abſcendentes, & deſcendentes per eam*, ut teſtatur Scriptura; audivit etiam Dominum innixum ſcalæ dicentem ſibi: *e Ego ſum Dominus Deus Abraham patris tui: & Deus Iſaac: terram, in qua dormis, tibi dabo, & ſemini tuo: eritque ſemen tuum: quaſi pulvis terræ. Dilataberis ad orientem, & occidentem, & ſeptentrionem, & meridiem, & benedicentur in te, & in ſemine tuo cunctæ tribus terræ.* Neque poſtea deſtitit Deus eadem ſui promiſſi memoria renovanda, & generi Abraham, & multis præterea hominibus Salvatoris expectationem commovere: ſiquidem Judeorum republica, & religione conſtituta, notior populo ſuo fieri cæpit: nam & mutæ res ſignificarunt, & homines prædicerunt, quæ, & quanta nobis bona Salvator ille, & Redemptor noſter Chriſtus Jeſu allaturus eſſet. Ac *f* Prophetæ quidem, quo-

Primum ſub lege naturæ. D. Th. 2. 1. q. 2. art. 7.

a *Gen.* 3. 12.
b *Gen.* 12. 17 & 13. 1. 2.
c *Gen.* 22. 19.
d *Gen.* 28. 12.
e *Gen.* 28. 12. 14.

Sub lege ſcripta ſæpius memoria redemptionis humanæ renovata, per ſacrificia typos, & prædictiones Prophetarum.
f *Pſal.* 2. 25. 68. & 119.

quorum mens cœlesti lumine illustrata fuit. Filii Dei ortum, admirabilia opera, quæ honor natus effecit, doctrinam, mores, consuetudinem, mortem resurrectionem, cæteraque ejus mysteria, hæc omnia, quasi cum adessent, palam docentes, populo prænunciarunt; ita ut, si futuri, & præteriti temporis tollatur diversitas, nihil jam inter Prophetarum prædicta, & Apostolorum prædicationem, nihil inter veterum Patriarcharum fidem, & nostrum intersse videamus. Sed jam de singulis Articuli partibus dicendum videtur.

Isa. 7. 8. 9. 11. & 53. *per totum Hier.* 23. 5. 30 *Dan.* 7. 9. *& alibi sæpe Patriarchæ, Prophetarum, & Apostoli sola temporis circumstantia differt Jesus nomen humani generis redemptori Dei præcepto fuit impositum.*

5. *De Jesu nomine, & quod Christo proprie conveniat.*

Jesus proprium est nomen ejus, qui Deus, & homo est, quod Salvatorem significat; non quidem fortuito, aut hominum judicio, & voluntate, sed Dei consilio, & præcepto illi impositum. Angelus enim Mariæ matri ita annunciavit; *a Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum.* Ac deinde Joseph virginis sponso non solum ut eo nomine puerum appellaret, præcepit, sed etiam, cur ita nominandus esset, declaravit. inquit enim: *b Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est: pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.*

a *Luc.* 1. 11. *Isa* 7 14. 15. *D. Th.* 3 *p. q.* 37. *ar.* 2.

b *Matt.* 1. 20. 21.

Josue filius Nun dLXX. dicitur passim Jesus. Eccl. 46. 1. *Jesus filius Syrach. Eccl.* 50 29. *Jesus filius Josedech apud Esdram, Aggæum, & Zachariam sæpe, & iste est ille qui fuit Eliezer apud Lucam* c. 3. 29.

6. *Non est eadem ratio: cur aliis quibusdam hominibus idem nomen sit tributum.*

Multi quidem eo nomine fuerunt in divinis litteris: nam idem nomen Nave filio fuit, qui Moysi successit, & populum a Moyse ex Ægypto liberatum, in terram promissionis, quod illi negatum fuerat, deduxit: eodem etiam nomine filius Syrach Jerosolymita, qui renovavit sapientiam de corde suo, & Josedech sacerdotis filius, appellati sunt. Sed quanto verius Salvatorem nostrum hoc nomine appellandum existimabimus? qui non uni alicui populo, sed universis omnium ætatum hominibus, non quidem fame, aut Ægyptiaco, vel Babylonico dominatu oppressis; sed in umbra mortis sedentibus, & durissimis peccati, & diaboli vinculis obstrictis, lucem, libertatem, & salutem dederit: qui eis cœlestis regni jus, & hæreditatem acqui-

Jesus nomen propriissime Christo convenit, qui ut Rex reddidit libertatem, ut Propheta luce, & ut Sacerdos salutem.

sive-

a Iſa. 7. 14. Zach. 6. 12. Jeſus nomen ſua ăplitudine quicquid aliis nominibus per Prophetas Chriſto fuit attributum, complectitur.

ſiverit: qui eos Deo Patri reconciliaverit: in illis Chriſtum Dominum adumbratum videmus, a quo iis beneficiis, quæ diximus, cumulatum eſt genus humanum. Quæ præterea nomina *a* prædicta ſunt Dei filio divinitus imponenda, ad unum hoc Jeſu nomen referuntur: cum enim cætera ſalutem, quam nobis daturus erat, aliqua ex parte attingerent, hoc ipſum univerſæ ſalutis humanæ vim, rationemque complexum eſt.

Chriſtus eſt officii, & dignitatis nomen.

b 1. Reg. 12. 15. 24. & 26. 9. 1. Par. 16. 22 Pſal. 104. 15. Sacerdotum officium

c Exod. 29. 6. & 40. 13. 1. Reg. 9. 1. Regum offic.

d Luc. 8. 11. 12. Num. 3. 3. 2. Reg. 10. 2. & 16 22. 2. Reg. 4. 3. e 3. Reg. 10. 15. Sacerdotes, & Regesquæ ſoliti ſint inungi. Prophetæ inuncti.

Filius Dei incarnatus trium Perſonarum officia quia ſuſcepit, ideo Chriſtus dictus eſt. Chriſtus non humana auxilio ad ternas illas di-

7. *Quid ſibi hic velit Chriſti nomen, & quot rationibus Jeſu noſtro conveniat.*

Jeſu nomini Chriſti etiam nomen additum eſt, quod unctum ſignificat, & honoris: & officii nomen eſt, nec unius rei proprium, ſed commune multorum: nam veteres illi *b* Patres noſtri Chriſtos appellabant ſacerdotes, *c* & reges, quos Deus propter muneris dignitatem ungi præceperat. Sacerdotes enim ii ſunt, qui populum aſſiduis precibus Deo commendant, qui ſacrificia Deo faciunt, qui pro populo deprecantur. Regibus autem populorum gubernatio commiſſa eſt, ad eoſque pertinet maxime legum auctoritatem, innocentium vitam tueri, & nocentium audaciam ulciſci. Quoniam igitur utraque harum functionum Dei majeſtatem referre in terris videtur, ideò qui vel ad regium, vel ad ſacerdotale munus obeundum delecti erant, *d* unguento ungebantur. Prophetas etiam ungendi *e* mos fuit, qui Dei immortalis interpretes, & internuncii cœleſtia arcana nobis aperuerunt, atque ad emendandos mores ſalutaribus præceptis, & futurorum prædictione hortati ſunt. At vero cum Jeſus Chriſtus Salvator noſter in mundum venit, trium perſonarum partes, & officia ſuſcepit. Prophetæ, Sacerdotis, ac Regis, atque ob eas cauſas Chriſtus dictus eſt, & unctus ad illorum numerum functionem, non quidem alicujus mortalis opera, ſed cœleſtis Patris virtute, non terreno unguento, ſed ſpirituali oleo; quippe quum in ſanctiſſimam ejus animam Spiritus ſancti plenitudo, gratiaque, & omnium donorum uberior copia effuſa ſit, quam ulla alia creata natura capere potuerit: atque id præclare Propheta oſtendit, cum Redemptorem

rem ipsum affatus diceret: *a Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* Idem etiam, ac multo apertius Isajas iis verbis demonstravit: *b Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me, ad annunciandum mansuetis misit me.* Itaque Jesus Christus *c* summus Propheta, & magister fuit, qui nos Dei voluntatem docuit, & a cujus doctrina orbis terrarum Patris cœlestis cognitionem accepit: quod ei nomen præclarius, ac præstantius convenit, quod omnes, quicunque Prophetæ nomine dignati sunt, ejus discipuli fuerunt, atque ob illam præcipue causam missi, ut Prophetam hunc, qui ad salvandos omnes venturus erat, pronunciarent: Christus quidem sacerdos fuit, non quidem ex ordine, ex quo in veteri lege Leviticæ tribus sacerdotes extiterunt, verum ex illo, de quo David Propheta cecinit: *d Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Cujus rei argumentum Apostolus ad *e* Hebræos scribens, accurate persequutus est. Sed Christum, non solum ut Deus, verum ut homo, ac nostræ naturæ particeps est, regem etiam agnoscimus, de quo Angelus testatus est: *f Regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis:* quod quidem Christi regnum spirituale est, atque æternum, in terrisque inchoatur, in cœlo perficitur. Ac regis quidem officia admirabili providentia suæ præstat Ecclesiæ. Ipse eam regit, ipse ab hostium impetu, atque insidiis tuetur: ipse ei leges præscribit: ipse non solum sanctitatem, & justitiam largitur, verum etiam ad perseverandum, facultatem, & vires præbet. Quanquam autem hujus regni finibus tam boni, quam mali contineantur, atque adeo omnes homines jure ad illud pertineant: ii tamen præ cæteris summam regis nostri bonitatem, & beneficentiam experiuntur, qui ex ejus præceptis integrum, atque innocentem vitam degunt. Neque vero hoc illi regnum hæreditario, aut humano jure obtigit; tametsi genus *g* a clarissimis regibus duceret, sed Rex fuit, propterea, quod Deus in illum hominem contulit, *h* quidquid potestatis, amplitudinis, dignitatis hominis natura capere posset. Illi igitur totius

munificatus est eveluit, & e terreno unguento inunxit eum.

a Psal. 44. 8. Hebr. 1. 9. Eus. l. 3. ad Traſim. Reg. cap. 16.

b Isa. 61. 1. Luc. 4. 18. *Christus Prophetarum summus.*

c Deu. 18. 15. *Christus Sacerdos.* Bern. ſer. 15. ſup. Cant. poſt med.

d Psal. 109. 4.

e Heb. 5. 6. *Christus juxta utramque naturam est Rex.*

f Luc. 1. 33. *Christi regnum spirituale est quod paulo post. ar. 6. sect. 5. ostenditur.*

Christus quibus modis Regis officium obeat.

Videatur secunda petitio Dominicæ orationis.

Omnes homines ad Christi regnum generali quadam ratione pertinent, peculiarius tamen soli boni.

Christus jure divino secun-

dum humanâ etiam naturam totius mundi Rex.

mundi regnum tradidit, eique omnia, quod jam fier cœptum eſt, plene, *a* perfecteque in die judicii ſubjicientur.

g Mat. 1. 6. 7. 8.
h Mat. 28. 18
a Joan. 7. 17.
Apoc. 17. 19.
2. Cor. 15. 27. 28.

8. *Quo pacto Jeſum Chriſtum Filium Dei unicum nos credere, & confiteri conveniat.*

Filius Dei verus Deus eſt, & aliis duabus Perſonis omnino æqualis.

Filium ejus unicum. His verbis altiora myſteria de Jeſu credenda, & contemplanda fidelibus proponuntur; nimirum Filium Dei eſſe, & verum Deum, ſicuti Pater eſt qui, eum ab æterno genuit. Præterea illam Divinæ Trinitatis ſecundam perſonam, aliis duabus omnino æqualem confitemur, nihil enim impar, & diſſimile in divinis Perſonis aut eſſe, aut fingi animo debet, cum unam omnium eſſentiam, voluntatem, poteſtatem agnoſcamus. quod cum multis pateat divinæ Scripturæ oraculis, tum præclariſſime illud oſtendit ſancti Joannis teſtimonium: *b In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Sed, cum Jeſum Filium Dei eſſe audimus, nihil terrenum, aut mortale de ejus ortu cogitandum eſt: verum ortum illum, quo ab omni æternitate Pater Filium genuit; quem ratione percipere, atque perfecte intelligere nullo modo poſſimus, conſtanter credere, & ſumma animi pietate colere debemus, ac veluti myſterii admiratione obſtupefacti, illud cum Propheta dicere: *c Generationem ejus quis enarrabit?* Hoc igitur credendum eſt, Filium ejuſdem eſſe naturæ, ejuſdem poteſtatis, & ſapientiæ cum Patre, ut in Symbolo Niceno explicatius confitemur. inquit enim; *Et in unum Dominum Jeſum Chriſtum, Filium Dei unigenitum: & ex Patre natum ante omnia ſæcula; Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt.*

b Joan. 1. 1.
Spiritualis Filii Dei ex Patre nativitas, admiranda potius quâ ſcrutanda. Fulg. l. 3. ad Monim. c. 7.
c Iſa. 53. 8. Ex Symb. Ni. 1. & Conſtant. can 7 Et Gr. Naz. or. 40. Dam. li. 1. de orth. fid. c. 8.

9. *De modo generationis æternæ, ducta ſimilitudine a rebus creatis; & de duplici nativitate, & filiatione Chriſti.*

Modus æternæ Chriſti generationis ſimilitudine declaratur.

Ex omnibus autem, quæ ad indicandum modum, rationemque æternæ generationis, ſimilitudines afferuntur, illa propius ad rem videtur accedere, quæ ab animi noſtri cogitatione ſumitur: quamobrem ſanctus Joannes filium ejus *d Verbum* appellat. Ut enim

d Jo. 1. 1.

mens

mens nostra seipsam quodammodo intelligens, sui effingit imaginem, quam Verbum Theologi dixerunt: ita Deus, quantum tamen Divinis humana conferri possunt, seipsum intelligens, Verbum æternum generat: etsi præstat contemplari, quod fides proponit, & sincera mente Jesum Christum verum Deum, & verum hominem credere, & confiteri: genitum quidem, ut Deum, ante omnium sæculorum ætates, ex Patre: ut hominem vero, natum in tempore, ex matre Maria virgine. Et quanquam duplicem ejus nativitatem agnoscamus, unum tamen Filium esse credimus. Una enim persona est, in quam divina, & humana natura convenit.

Scot. de modo generationis æternæ profunde se habet in 1. sent. dist. 2. q. 6. li. A & H. & idem 3. dist. 5. q. unica.

Duplex Christi nativitas nō facit duos Filios, licet duas filiationes. Ath. in Sym.

10. *Quomodo Christus fratres habere, vel non habere censendus sit.*

Et, quod ad divinam generationem attinet, nullos fratres, aut cohæredes habet, cum ipse Patris unicus Filius, *a* nos vero homines figmentum, & opus manuum ejus simus. At si humanum ortum consideremus, *b* multos ille non solum fratrum nomine appellat, sed fratrum etiam loco habet, ut una cum eo paternæ hæreditatis gloriam adipiscantur: ii sunt, qui fide Christum Dominum receperunt, & fidem: quam nomine profitentur, re ipsa, & charitatis officii præstant, quare *primogenitus in multis fratribus* ab Apostolo vocatur.

Pluribus hæc explicantur sect. 9. c. 9. de oratione Dominica.

a *Isa. 64. 8.*
b *Hebr. 2. 12.*

Fratres Christi qui sint. Rom. 8. 29.

11. *Christus secundum utramque naturam Dominus noster dicitur.*

Dominum nostrum. Multa sunt, quæ de Salvatore nostro in sacris litteris dicuntur: quorum alia, ut Deus est, alia, ut homo, ipsi convenire perspicuum est, quoniam a diversis naturis diversas earum proprietates accepit. Igitur vere dicimus Christum esse omnipotentem, æternum, immensum, quod a divina natura debet. Rursus de illo dicimus, passum, mortuum esse, resurrexisse; quæ naturæ hominum convenire nemo dubitat. Verum, præter hæc, quædam alia utrique naturæ congruunt, ut hoc loco, cum *Dominum nostrum* dicimus. Igitur, si ad utramque naturam hoc nomen referatur, merito Dominus noster prædicandus

Diversæ proprietates juxta diversas naturas Christo tribuuntur. Communicatio idiomatū est in Christi persona, ratione diverſarum naturarum. Christus juxta utramque naturam noster Dominus est.

Dam. l. 4. de orth. fid. c. 19. eſt. Nam quemadmodum ipſe æternus Deus eſt, uti Pater, ita etiam omnium rerum æque Dominus eſt, ac Pater: & quemadmodum ipſe, & Pater non eſt alius, atque alius Deus, ſed idem plane Deus; ita etiam ipſe, & Pater non eſt alius, atque alius Dominus. Sed recte etiam multis rationibus, ut homo eſt, Dominus noſter appellatur. Ac primùm quidem, quoniam ipſe Redemptor noſter fuit, atque a peccatis nos liberavit, jure hanc poteſtatem accepit, ut vero Dominus noſter eſſet, ac diceretur, ita enim Apoſtolus docet: *a Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Jeſu omne genuflectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.* Atque ipſe de ſe poſt reſurrectionem, *b Data eſt*, inquit, *mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra.* Ob eam quoque rem Dominus dicitur, quod in una perſona duæ natura, divina, & humana conjunctæ ſint. Hac enim admirabili conjunctione meruit, ut quamvis pro nobis mortuus non eſſet, tamen Dominus conſtitueretur, communiter quidem omnium rerum, quæ conditæ ſunt, præcipue autem fidelium, qui illi parent, atque ſummo animi ſtudio inſerviunt.

Atha. in Sy. Pſal. 67. Iſa. 42. Joan. 13. Apoc. 19.

a *Philip. 2. 9.*

b *Mat. 28. 18*

Unio hypoſtatica cauſa eſt, cur Chriſtus Dominus dicitur: etiam ſi Adam non peccaſſet.

Leo Papa ſer. 2. de Nativ. Chriſti.

Greg. Naz. orat. 38.

Scot 3. diſt. 7. q. 3.

D. Th. 2. 2. q. 2. art. 7.

Quantum homo Chriſtianus Chriſto debeat.

Quanta ſit indignitas, poſtquam nos Deo addiximus, ſervire diabolo.

12. *Chriſtiani ſe totos Jeſu Chriſto, principe tenebrarum conculcato, tradere debent.*

Quod igitur reliquum eſt, Parochus fidelem populum ad eam rationem cohortabitur, ut ſciat, æquiſſimum eſſe præ cæteris hominibus, nos, qui ab eo nomen invenimus, Chriſtianique vocamur, & quanta ille in nos beneficia contulerit, ignorare non poſſumus, ob id maxime, quod ejus munere hæc omnia fide intelligimus, æquum eſſe, inquam, nos ipſos, non ſecus, ac mancipia, redemptori noſtro domino in perpetuum addicere, & conſecrare. Et quidem cum baptiſmo initiamur, ante Eccleſiæ fores id profeſſi ſumus: declaravimus enim, nos Satanæ, & Mundo renunciare, & Jeſu Chriſto totos nos tradere. Quod ſi, ut Chriſtianæ militiæ adſcriberemur, tam ſancta ſolenni profeſſione

ne nos ipſos Domino noſtro devovimus, quo ſupplicio digni erimus, ſi, poſtquam Eccleſiam ingreſſi ſumus, Dei voluntatem, & leges cognovimus, poſtquam ſacramentorum gratiam percepimus, ex Mundi, & Diaboli præceptis, ac legibus vixerimus; perinde ac ſi, cum baptiſmo abluti ſumus, Mundo, & Diabolo, non Chriſto Domino, ac redemptori nomen dediſſemus? ſed cujus animum amoris facibus non incendat tanti Domini tam benigna, & propenſa in nos voluntas, qui, tametſi nos in poteſtate ſua, & dominatu veluti ſervos, ſanguine ſuo redemptos habeat, ea tamen charitate complectitur, *a* ut non ſervos vocet, ſed amicos, ſed fratres? Hæc profecto juſtiſſima cauſa eſt, atque haud ſcio, an omnium ſit maxima, cur eum perpetuo debeamus Dominum noſtrum agnoſcere, venerari, & colere.

Dominatus Chriſti in redemptos quâ ſit plus.

a Joa. 15. 14.

DE TERTIO ARTICULO.

CAPUT IV.

JACOBUS.

Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine.

1. *Tertius fidei Articulus quid credendum fidelibus proponat.*

Quo consilio, & ratione Christus genus humanũ liberavit.

MAximo quidem, & singulari beneficio humanum genus a Deo affectum esse, qui nos e durissimi tyranni servitute in libertatem vindicarit, ex iis, quæ superiori articulo declarata sunt, intelligere fideles possunt. At vero, si consilium etiam, & rationem, qua potissimum id efficere voluit, nobis ante oculos ponamus, profecto nihil divina in nos beneficentia, ac bonitate illu-

illustrius, nihil magnificentius esse videbitur. Ejus igitur mysterii magnitudinem, quod nobis tanquam salutis nostræ præcipuum caput sacræ litteræ considerandum sæpissime proponunt, Parochus a tertii articuli explicatione offendere incipiet; cujus hanc esse sententiam docebit, nos credere, & confiteri, eum ipsum Jesum Christum unicum, Dominum nostrum, Dei Filium, cum pro nobis humanam carnem susceperit in utero virginis, non ex virili semine, ut alii homines, sed supra omnem naturæ ordinem *a* Spiritu sancti virtute conceptum esse, ita ut eadem persona Deus permanens, quod ex æternitate erat, Homo fieret, quod ante non erat. Ea autem verba ita accipienda esse, ex sacri Concilii Constantinopolitani confessione plane perspicitur: inquit enim: *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis: Et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, & homo factus est.* Atque id etiam sanctus Joannes Evangelista explicavit, ut qui ex ipsius Domini Salvatoris pectore altissimi hujus mysterii cognitionem hausisset. nam cum divini Verbi naturam declarasset illis verbis, *b In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*: ad extremum concluſit: *c Et Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.*

Sensus tertii articuli. Dam. lib. 3. c. 1. & 3.

a Matth. 1. 20. Luc. 1. 31.

Symb. Constantinopolit. apud extas cap. 7. Canonum ejusdem Conc. Similia habet Nicen. Conc. Dam. l. 3. de orth. fid. cap. 8.

b Joan. 1.

c Ibid. 14.

2. *Per temporariam nativitatem nulla facta fuit in Christo naturarum confusio.*

Verbum enim, quod divinæ naturæ hypostasis est, ita humanam naturam assumpsit, ut una, & eadem esset divinæ, & humanæ naturæ hypostasis, ac persona: quo factum est, ut tam admirabilis conjunctio utriusque naturæ actiones, & proprietates conservaret, atque, ut est apud Sanctum Leonem magnum illum Pontificem, *nec inferiorem consumeret glorificatio, nec superiorem minueret assumptio.*

Dua naturæ in una persona resinentes utriusque proprietates.

Leo ser. 1. de Nativ. Dom.

3. *Solus Spiritus sanctus Incarnationis opus non perfecit.*

Sed quoniam prætermittenda non est verborum explicatio, doceat Parochus, cum dicimus Dei Filium Spiritui Sancti virtute conceptum esse, unam hanc divinæ Trinitatis personam Incarnationis mysterium

Dam. l. 3. c. Quidquid extra tres Personarum Trinitatis proprietates sit divinitus, om-

ſtibus Perſonis eſt comm. Auguſt. li 1. de Trin. c. 4.

non confeciſſe. Quamvis enim unus Filius humanam naturam aſſumpſerit, tamen omnes divinæ Trinitatis perſonæ, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, hujus myſterii auctores fuerunt. ſiquidem illa Chriſtianæ fidei regula tenenda eſt; Omnia, quæ Deus extra ſe in rebus creatis agit, tribus perſonis communia eſſe, atque quam magis quam aliam, aut unam ſine alia agere. Quod autem una perſona ab alia procedat, hoc unum omnibus commune eſſe non poteſt; nam Filius a Patre tantum generatur, Spiritus Sanctus a Patre, & Filio procedit: quidquid vero extra illas ab ipſis proficiſcitur, tres perſonæ ſine ullo diſcrimine agunt. atque ex hoc genere Filii Dei Incarnatio cenſenda eſt. Quamquam vero hæc ita ſe habeant, ſolent tamen ſacræ litteræ earum rerum, quæ omnibus perſonis communes ſunt, aliam aliis tribuere: quemadmodum ſummam omnium rerum poteſtatem Patri, ſapientiam Filio, Spiritui ſancto amorem adſcribunt. Et quoniam divinæ Incarnationis myſterium ſingularem, atque immenſam Dei erga nos benignitatem declarat, ob eam rem peculiari quadam ratione hoc opus Spiritui Sancto tribuitur.

Proprietates, quæ in tribus Perſonis inveniuntur, non ſunt omnibus communes. Dam. lib. 1. c. 10. & 11.

Incarnatio Patri, & Filio, & Spiritui ſancto etiam tribuenda. Prov. 8. Prov. 9. Matth. 1. Ambr. l. 2. de Spir. S. cap. 8. Fulg. l. 3. ad Traſim. Reg. c. 27.

Cur Spiritui Sancto tribuatur.

4. *Omnia ſupra naturæ ordinem in Chriſti conceptione facta non ſunt, ſed plurima.*

In hoc myſterio quædam ſupra naturæ ordinem, quædam naturæ vi effecta eſſe animadvertimus. Nam, quod ex puriſſimo Virginis matris ſanguine Chriſti corpus formatum credimus, in eo naturam humanam agnoſcimus; cum illud omnium hominum corporibus commune ſit, ut ex matris ſanguine formentur. Quod vero & naturæ ordinem, & humanam intelligentiam ſuperat, illud eſt: ſimul atque beata virgo Angeli verbis aſſentiens dixit, *a Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum*, ſtatim ſanctiſſimum Chriſti corpus formatum, eique anima rationis compos conjuncta eſt; atque ita in ipſo temporis articulo perfecto Deus, & perfectus Homo fuit. Hoc autem novum fuiſſe, atque admirabile Spiritus Sancti opus, nemo dubitare poteſt, cum ſervato naturæ ordine, nullum corpus, niſi intra præſcriptum temporis ſpatium hominis

In Incarnatione Chriſti quædam ſecundum naturam, quædam ſupra naturā facta inveniuntur. Dion. Areop. ep. 3. ad Cajum. Leo Papa ſer. 2. de Nativ. Dom. Ambr. l. de Incarn. Verb. c. 6. Dam. l. 3. c. 2. & l. 4. c. 14. a Luc. 1. 38.

ani-

anima informari queat. Deinde vero illud accedit maxima admiratione dignum, quod, ut primum cum corpore anima conjuncta fuit, ipsa etiam divinitas cum corpore, & anima copulata est: quare simul corpus formatum, atque animatum est, corpori, & animæ divinitas conjuncta, ex quo fit, ut eodem temporis puncto perfectus Deus, & perfectus Homo esset, & Virgo sanctissima vere, & proprie mater Dei, & Hominis diceretur, quod eodem momento Deum, & Hominem concepisset. Hoc autem ab Angelo ei significatum est. cum ait; *a Ecce concipies in utero, & paries filium & vocabis nomen ejus Jesum: Hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur.* Et eventu comprobatum est, quo hujus prædixit: *b Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Idem quoque Elisabeth, cum Spiritu Sancto repleta, Filii Dei conceptionem intellexisset, his verbis declaravit; *c Unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?* Sed quemadmodum Christi corpus ex purissimis integerrimæ Virginis sanguinibus, sine ulla viri opera, ut antea diximus, verum sola Spiritus Sancti virtute formatum est; ita etiam, ut primum conceptum est illius anima uberrimam spiritus Dei copiam, atque omnem charismatum abundantiam accepit. neque enim, ut aliis hominibus, qui sanctitate, & gratia ornatur, ipsi ad mensuram, ut testatur sanctus Joannes, *d dat Deus Spiritum;* sed omnem gratiam tam affluenter in ejus animam infudit, *e ut de plenitudine ejus nos omnes acceperimus.*

Quo temporis articulo credatur Christi corpus formatum in utero Virginis.

Athanasius in Symb.

Quando divinitas sit humanitatis conjuncta.

Leo Papa ser. 8 de Nat. Dom. Dam. l. 3. c. 2.

Eodem momento Maria Deum, & Hominem concepit.

a *Luc.* 1. 31.
b *Isa.* 7. 14.
c *Luc.* 1. 43.
Dam. l. 3 de orth. fid. c. 2.

In Christi anima fuit plenitudo omnis gratiæ.

d *Joan.* 3. 34.
e *Joan.* 1. 16.

5. *Christus dici non potest filius Dei adoptivus.*

Neque tamen Christum Filium Dei adoptivum appellare licet: quamvis spiritum illum habuerit, quo sancti homines filiorum Dei adoptionem consequuntur. nam, cum natura Filius Dei sit, adoptionis gratiam, aut nomen in eum convenire nullo modo existimandum est.

Christus nequit dici Filius Dei adoptivus, quia est hæresis Bonosiana 24. q. 3. cap. 39. Ambr. l. 1. de fide cap. 9. Dam. l. 4. c. 8. Greg. Naz. orat. 51.

6. *Quid circa primam articuli partem præcipue meditandum sit.*

Hæc sunt, quæ de admirabili conceptionis mysterio explicanda visa sunt, ex quibus ut salutaris fructus ad nos redundare possit, illa in primis fideles memoria re-

Cur Deus incarnatus. Athan. disp. habita in Co.

petere, ac ſæpius cogitare cum animis ſuis debent, Deum eſſe, qui humanam carnem aſſumpſit; ea vero ratione hominem factum, quam mente nobis aſſequi non licet, nedum verbis explicare: ob eum denique finem hominem fieri voluiſſe, ut nos homines filii Dei renaſceremur. Hæc cum attente conſideraverint, tum vero omnia myſteria, quæ hoc articulo continentur, humili, ac fideli animo credant, & adorent; nec curioſe, quod ſine periculo vix unquam fieri poteſt, illa inveſtigare, ac perſcrutari velint.

Nican. contra Arium
Greg. Naz. carm. 2. de Filio.
Dam. l. 3. c. 18.
Ambr. l. 4. in Lucam.
Cant. 4. Vulnerasti cor meum, &c.
Vulnus cordis, vulnus amoris.
Heb. 2. Decebat enim eũ, &c.

7. *Chriſtum ex Maria virgine natum quid ſit.*

Natus ex Maria virgine. Hæc altera eſt hujus Articuli pars, in qua explicanda Parochus diligenter verſabitur; cum fidelibus credendum ſit, Jeſum Dominum non ſolum conceptum Spiritus Sancti virtute, ſed etiam ex Maria Virgine natum, & in lucem editum eſſe. Cujus myſterii fides quanta cum lætitia, & jucunditate animi meditanda ſit, Angeli vox, qui primus feliciſſimum nuncium mundo attulit, declarat; inquit enim; *a Ecce evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo.* Tum ex illius cœleſtis militiæ Cantico, *Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, quod Angeli cecinerunt, facile eſt intelligere. Hinc etiam ampliſſimum illud Dei promiſſum ad Abraham impleri incepit: cui dictum eſt, *b* fore aliquando, ut in ejus ſemine omnes gentes benedicerentur, Maria enim, quam vere matrem Dei prædicamus, & colimus, quod eam perſonam, quæ ſimul Deus, & Homo erat, peperit, *c* a Davide rege originem duxit.

Nativitas Chriſti quanta lat. cauſa.

a *Luc. 2. 10. Maria dicitur Mater Dei per communicationẽ idiomatum: ſicut & alia dicuntur matres ſimul animæ, & corporis, ita Maria Dei, & hominis. Da l. 3. c. 12.*
b *Gen. 22. 18. Maria quomodo Deipara ut. Quia Filius Dei ſubſiſtit in natura aſſũpta.*

8. *Chriſtus ſecundum communem naturæ curſum non eſt natus.*

Sed quemadmodum conceptio ipſa naturæ ordinem prorſus vincit; ita in ortu nihil non divinum licet contemplari. Præterea, quo nihil admirabilius dici omnino, aut cogitari poteſt, naſcitur ex matre ſine ulla maternæ virginitatis diminutione, & *d* quomodo poſtea ex ſepulchro clauſo, & obſignato egreſſus eſt, *e* atque ad Diſcipulos clauſis januis introivit: vel, ne a rebus etiam, quæ natura quotidie fieri videmus, diſcedatur, quomodo Solis radii concretam vitri ſubſtantiam penetrant,

c *Mat. 1. 18. Chriſti ortus quam fuerit admirabilis.*
d *Mat. 28. 2.*
e *Joa. 20. 26.*

trant, neque frangunt tamen, aut aliqua ex parte lædunt: simili, inquam, & altiori modo, Jesus Christus ex materna alvo, sine ullo maternæ virginitatis detrimento editus est; ipsius enim incorruptam, & perpetuam virginitatem verissimis laudibus celebramus. Quod quidem Spiritus Sancti virtute effectum est, qui in filii conceptione, & partu, Matri ita affuit, ut ei & fœcunditatem dederit, & perpetuam virginitatem conservarit.

Similitudo, ostenditur, Christi ortus qualis sit.

Mariæ perpetua virginitas Spiritus Sancti virtute fuit conservata.

9. *Christus secundus Adam, & Maria altera Eva recte dicitur.*

Solet interdum *a* Apostolus Christum Jesum novissimum Adam appellare, eumque primo Adam conferre: nam, ut in primo omnes homines moriuntur, ita in secundo omnes ad vitam revocantur: atque ut Adam, quod ad naturalem conditionem pertinet, humani generis parens fuit, ita Christus gratiæ, & gloriæ auctor est. Ad eum modum nobis etiam licet Virginem matrem cum Eva ita conferre, ut priori Evæ secunda Eva, quæ est Maria, respondeat, quemadmodum secundum Adam, hoc est Christum, primo Adam respondere ostendimus. Eva enim, *b* quia serpenti fidem habuit, maledictum, & mortem in humanum genus invexit; & Maria postquam *c* Angelo credidit, Dei bonitate effectum est, ut benedictio, & vita ad homines perveniret. Propter Evam *d* nascimur filii iræ: a Maria Jesum Christum accepimus, per quem filii gratiæ regeneramur. Evæ dictum est: *e In dolore paries filios.* Maria hac lege soluta est, ut quæ salva virginalis pudicitiæ integritate, sine ullo doloris sensu, ut antea dictum est Jesum filium Dei peperit.

a Rom. 5. 12. 1. Cor. 15. 21. Christus Adamo frequenter comparatus, & secundus Adam dictus.

Mariæ cum Eva comparatio, & quod illa sit altera Eva, Vide comparationem Mariæ cum Eva apud Iren. l. 3. c. 33. & l. 5. c. 16.

b Genes. 3.

c Luc. 2.

d Ephes. 2.

e Gen. 3. 16.

10. *Quibus præcipue figuris, ac prophetiis conceptionis, & nativitatis Christi sacramenta adumbrata sint.*

Cum igitur tanta, & tam admiranda sint hujus conceptionis, & nativitatis sacramenta, divinæ providentiæ consentaneum fuit, ut ea multis figuris, & oraculis significarentur. Quare huc pertinere sancti Doctores intellexerunt multa, quæ in variis sacræ scripturæ locis legimus, præcipue vero portam illam sanctuarii, *f* quam Ezechiel clausam vidit: *g* item lapidem de monte sine ma-

Prophetiæ figuræ Conceptionis, & Nativitatis Jesu Christi.

f Ezech. 44. 2. Vide Hier. ad Pammach.

g Dan. 2. 35.

manibus abſciſſum, ut eſt apud Danielem; qui *factus eſt magnus mons, & implevit univerſam terram*: deinde *a* Aaron virgam, quæ una inter virgas principum Iſraelis germinavit: *b* & rubum, quem Moyſes vidit ardere, & non comburi. Multis verbis ſanctus *c* Evangeliſta Chriſti nativitatis hiſtoriam deſcripſit: qua de re nihil eſt, quod plura a nobis dicantur, cum ea lectio Parocho in promptu ſit.

Vide Tren. li. 3 cap. 25.
a Num. 17. 8.
b Exod 3. 2.
c Luc. 2. per tot. fere cap.

II. *Incarnationis myſterium ſæpius populo eſt inculcandum, quidque utilitatis ex ejus meditatione capiatur.*

Roman 15 4.
Incarnationis myſteria ſæpius populo inculcandum, ut ſint grati tanto benefactori, & ejus humilitatem imitentur.

Danda autem illi eſt opera, ut hæc myſteria, quæ ad doctrinam noſtram ſcripta ſunt, infixa animo, & menſibus fidelium hæreant: primum quidem, ut tanti beneficii commemoratione aliquam gratiã ejus auctori Deo referant; deinde, ut eximium hoc, & ſingulare humilitatis exemplum eis ante oculos ad imitandum proponat. Quid enim nobis utilius, atque ad animorum noſtrorum ſuperbiam, & elationem comprimendam accommodatius eſſe poteſt, quam ſæpius cogitare, Deum ita ſeſe humiliare, ut cum hominibus gloriam ſuam communicet, & hominum infirmitatem, fragilitatemque aſſumat? Deum hominem fieri, ſummamque illam, & infinitam majeſtatem homini miniſtrare, *d ad cujus nutum columnæ cœli*, ut inquit Scriptura, *contremiſcunt, & pavent*: eumque in terra naſci, *e* quem in cœlis Angeli adorant? Quid igitur, cum hæc Deus noſtra cauſa faciat, quid, inquam, nos, ut illi obſequamur, facere oportet: quem libenti, atque alacri animo debemus omnia humiliatis officia amare, amplecti, præſtare? Videant fideles, quam ſalutari doctrina Chriſtus naſcens nos inſtituat, antequam vocem aliquam emittere incipiat. Naſcitur egenus; naſcitur ut peregrinus in diverſorio: naſcitur in vili præſepio: naſcitur media hyeme. Ita enim ſcribit ſanctus Luca: *f Factum eſt, cum eſſent ibi, impleti ſunt dies, ut pareret, & peperit filium ſuum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præſepio, quia non erat ei locus in diverſorio.* Potuitne Evangeliſta humilioribus verbis omni cœli, & terræ majeſtatem, & gloriam includere; Neque vero ſcribit,

d Job. 26. 11.
e Pſal. 96. 8.
f Luc. 2. §. 7.

bit, non fuiſſe locum in diverſorio, ſed ei non fuiſſe, qui dicit: *a Meus eſt orbis terræ, & plenitudo ejus.* Quod etiam alius Evangeliſta teſtatus eſt: *b In propria venit, & ſui eum non receperunt.* Hęc cum fideles ſibi ante oculos propoſuerint, tum vero cogitent, Deum carnis noſtræ humilitatem, & fragilitatem ſubire voluiſſe, ut humanum genus in altiſſimo dignitatis gradu collocaretur. Nam illud unum ſatis declarat excellentem hominis dignitatem, & præſtantiam, quæ illi divino beneficio tributa eſt, quod homo fuerit, qui idem verus, & perfectus Deus ſit: ut jam gloriari nobis liceat, Filium Dei *c* os noſtrum, & carnem noſtram eſſe: quod beatiſſimis illis ſpiritibus non licet. *Nuſquam enim*, ut eſt apud *d* Apoſtolum, *Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit.* Præterea cavendum eſt, ne maximo noſtro malo eveniat, ut, quemadmodum illi in diverſorio Bethlehem locus, ubi naſceretur, defuit; ita etiam, quando jam in carne non naſcitur, locum in cordibus noſtris invenire non poſſit, ubi in ſpiritu naſcatur. Hoc enim, cum ſalutis noſtræ cupidiſſimus ſit, vehementer optat. nam, ut ille Spiritus ſancti virtute ſupra naturæ ordinem homo factus, & natus eſt, ſanctuſque, atque adeo ſanctitas ipſa fuit; ita nos oportet, *e* non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo naſci; ac deinde veluti *f* novam creaturam *g* in novitate ſpiritus ambulare, ſanctitatem illam, ac mentis integritatem cuſtodire, quæ homines ſpiritu Dei regeneratos maxime decet. hac enim ratione ſanctæ hujus Filii Dei conceptionis, & nativitatis imaginem aliquam in nobis ipſis exprimemus, quam fideli animo credimus, & credentes *h* Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt, ſuſpicimus, & adoramus.

a *Pſal.* 49. 12
b *Joan.* 1. 12.

Incarnationis Filii Dei myſterium, quanto pietatis ſtudio recolendum.

Hominis quanta dignitas.

c *Gen.* 2. 23.
d *Hebr.* 2. 16.

Domicilium Chriſto in cordibus noſtris parandum.

e *Joan.* 1. 13.
f *Gal.* 6. 15.
g *Rom.* 6. 4.

Filii Dei nativitatis imago quomodo in nobis ipſis exprimi poſſit.

h 1. *Cor.* 2. 7.

DE QUARTO ARTICULO.

CAPUT V.

JOANNES.

Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus

1. *Articuli quarti cognoſcendi neceſſitas, & ejus ſententia.*

QUantam habeat neceſſitatem hujus articuli cognitio, & quam diligenter Parochus curare debeat, ut fideles Dominicæ Paſſionis memoriam ſæpiſſime animo repetant, *a* docet Apoſtolus, qui nihil aliud ſe ſcire teſtatus eſt, *niſi Jeſum Chriſtum, & hunc Crucifixum*. Quare in hoc argumento omne ſtudium, & opera adhibenda eſt, ut quam maxime illuſtretur, fideleſque tanti beneficii

Quo conſilio, Senſus prioris partis articuli.

ficii commemoratione excitati, totos ſe ad Dei erga nos amorem, & bonitatem ſuſcipiendam convertant. Fides itaque priore articuli parte (nam de altera poſtea dicetur) illud nobis credendum proponit, Chriſtum Dominum, cum Pontius Pilatus Tiberii Cæſaris juſſu Judeam provinciam adminiſtraret, cruci affixum eſſe: nam captus, irriſus, variis injuriarum, & cruciatum generibus affectus, demum in crucem ſublatus eſt.

2. *Anima Chriſti cruciatus ſenſit ſecundum utramque portionem.*

Nec vero cuiquam dubitandum eſt, Chriſti animam, quod ad inferiorem partem attinet, ab iis cruciatibus liberam non fuiſſe. nam, quod humanam naturam vere aſſumpſit, neceſſe eſt fateri, animo etiam graviſſimum dolorem ſenſiſſe: quare inquit: *a Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem.* Nam etſi Perſonæ Divinæ humana natura conjuncta fuit, tamen propter eam conjunctionem nihilo minus paſſionis acerbitatem ſenſit, quam ſi ea conjunctio facta non fuiſſet, cum in una Jeſu Chriſti perſona utriuſque naturæ, divinæ, & humanæ, proprietates ſervatæ ſint: atque idcirco, quod erat paſſibile, & mortale, paſſibile, & mortale permanſit: rurſus vero, quod impaſſibile, & immortale erat, qualem eſſe divinam naturam intelligimus, ſuam proprietatem retinuit.

Repleta eſt malis anima Chriſti. *Pſal. 87.* *Pſal. 68.*

a *Thren. 1. Ego plorans &c.* *Thren. 3. Inundaverunt aquæ &c.* *Dam. l. 3. c. 23. in fine.* *Scot. in 3. ſe. diſ. 15.* *Gregor Naz. orat. 52.* *Marc. 14. 34.*

3. *Cur in Symbolo exprimatur, ſub quo Judææ Præſide Chriſtus ſit paſſus.*

Quod autem hoc loco tam diligenter obſervari videmus. Jeſum Chriſtum eo tempore paſſum eſſe, quo Pontius Pilatus Judæam provinciam procuraret, id ea re factum eſſe docebit Parochus, quia tantæ rei, & tam neceſſariæ cognitio exploratior omnibus eſſe poterat, ſi rei geſtæ certum (quod & ab *b* Apoſtolo Paulo factum legimus) tempus deſcriberetur: tum etiam quia iis verbis declaratur, illam Salvatoris prædictionem exitu comprobatam eſſe: *c Tradent*, inquit, *eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum.*

In una Chriſti perſona duarum naturarum proprietates ſunt ſervatæ. Dam. l. 3. c. 13.

b *1. Tim. 6. 13*

c *Mat. 20. 19.*

4. *Non temere accidit, quod Chriſtus in ligno crucis mortem eſt perpeſſus.*

Sed, quod potiſſimum in ligno crucis mortem per-

Hoc opus no-

tulit

Ira salutis, &c. Hym. de Passione Domini.

tulit, hoc etiam divino consilio tribuendum est, *Ut* scilicet, *a unde mors oriebatur, inde vita resurgeret:* serpens enim, *b* qui indigno primos parentes vicerat, victus est a Christo in ligno crucis. Plures ejus rei afferri

a *Præfatio Missæ de S. Cruce.*

rationes possunt, quas sancti *c* Patres latius persecuti

b *Gen. 2. 23.*

sunt, ut ostendamus consentaneum fuisse, redemptorem nostrum mortem crucis potissimum subire. Verum satis esse Parochus admoneat, si fideles credant, illud genus mortis a Salvatore delectum esse, quod quidem ad humani generis redemptionem aptius, atque accommodatius videretur; quemadmodum certe nullum turpius, atque indignius esse potuit. Non solum enim apud Gentiles crucis supplicium execrandum, & dedecoris, ignominiæque plenissimum semper existimatum est, verum etiam in lege Moysis *d maledictus homo* appellatur, *qui pendet in ligno.*

c *Vide inter cæteros Irenæum l. 4. c. 17.*

Crucis supplicium apud Gentiles, & Judæos fuit execrandum.

d *Deu. 21. 23. Gal. 3. 13.*

5. *Historia passionis Christi frequentius populo est replicanda.*

Quam necessaria hujus quarti articuli professio, & fides mysterii absconditi in cruce.

Neque vero Parochus hujus articuli historiam prætermittet, quæ diligentissime a sanctis Evangelistis exposita est, ut saltem summa ejus mysterii capita, quæ ad confirmandam fidei nostræ veritatem magis necessaria videntur, fideles cognita habeant. Hoc enim articulo, veluti fundamento quodam, Christiana religio, & fides nititur: eoque posito, reliqua omnia recte constituta sunt. Nam si quid aliud humanæ menti, & intelligentiæ difficultatem affert, certe crucis mysterium omnium difficillimum existimandum est: vixque percipi a nobis potest, salutem nostram ex cruce ipsa, & ex eo, qui pro nobis ligno illi affixus est, pendere. Sed in hoc, ut docet Apostolus, summam Dei providentiam licet admirari. *e Nam, quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes.* Quare mirandum non est, si Prophetæ ante Christi adventum, & Apostoli post ejus mortem, & resurrectionem tantopere laborarunt, ut hominibus persuaderent hunc esse mundi redemptorem, eosque in crucifixi potestatem, atque obedientiam redigerent. Quare Dominus, cum nihil tam ab humana ratione remotum esset, quam

Crucis mysterium creditur omnium difficillimum; unde Gnostici Christum negabat cruci fuisse affixum, sed illius loco Simonem Cyrenæum. Iren. l. 1. c. 13.

e *1. Cor. 1. 21.*

Prophetæ, Apostolis, & Deus ipse, sur tantopere inculcarint crucis, & passionis mysteria.

crucis

crucis myſterium, ſtatim poſt peccatum nunquam deſtitit tum figuris, tum Prophetarum oraculis Filii ſui mortem ſignificare. Atque, ut de figuris pauca quædam attingamus. *a* Abel primum, qui fratris invidia occiſus eſt, deinde *b* Iſaac ſacrificium, præterea *c* agnus, quem Judei, cum e terra Ægypti egrederentur, immolarunt; tum *d* ſerpens æneus, quem Moyſes in deſerto exaltavit, Chriſti Domini paſſionis, ac mortis figuram præmonſtrabant. Quod autem ad Prophetas pertinet, quam multi extiterint, qui de ea vaticinati ſunt, id vero multo notius eſt, quam ut explicari hoc loco oporteat. Sed præ cæteris, ut *e* Davidem omittamus, qui omnia precipua redemptionis noſtræ myſteria in Pſalmis complexus eſt, *f* Iſajæ oracula tam aperta, & clara ſunt *g* ut recte dici queat, eum potius rem geſtam expoſuiſſe, quam futuram prædixiſſe.

Figuræ mortis Chriſti.

a *Gen.* 4. 8.
b *Gen.* 22. 6. 7.
c *Exod.* 12.
d *Num.* 21. 6. 7. 8. 9.
Joan. 3. 14.
e *Pſ.* 2. & 21. 68. 109.
f *Hier. in ep. ad Paulinu.*
g *Iſa.* 53.

6. *Quid hæc clauſula*, Mortuus, & ſepultus, *credendum ſignificet.*

Mortuus, & ſepultus. His verbis Parochus credendum explicabit, Jeſum Chriſtum, poſtquam crucifixus eſt, vere mortuum, ac ſepultum eſſe. Neque vero ſine cauſa hoc ſeparatim fidelibus credendum proponitur, cum non defuerint, qui eum in cruce mortuum negarent. Illi igitur errori hanc fidei doctrinam ſancti Apoſtoli merito opponendam cenſuerunt: de cujus articuli veritate dubitandi nullus nobis locus relinquitur: nam omnes *h* Evangeliſtæ conſentiunt, Jeſum ſpiritum emiſiſſe. Præterea, cum Chriſtus verus, & perfectus homo fuerit, vere etiam mori potuit: moritur autem homo, cum anima ſeparatur a corpore. Quare, cum Jeſum mortuum eſſe dicimus, id ſignificamus, ejus animam a corpore diviſam eſſe: neque tamen concedimus divinitatem ſejunctam a corpore: quin potius conſtanter credimus, & confitemur, anima ejus a corpore diviſa, divinitatem tum corpori in ſepulcro, tum animæ apud inferos conjunctam ſemper fuiſſe, *i* Decebat autem Filium Dei mori, *ut per mortem deſtrueret eum; qui habebat mortis imperium*, id eſt diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant ſervituti.

Chriſtus vere in cruce fuit mortuus.
Gnoſtici Chriſtum mortuum negarunt.
Iren. Tertul. lib. de præſcrips. Epiph.
h *Matt.* 27. 50. *Marc.* 15. 37. *Jo.* 19. 30.

Morte Chriſti divinitas a corpore, vel anima non fuit ſeparata.

i *Heb.* 2. 10. *Dam. lib.* 3. c. 27.

7. *In-*

7. Invictus, & coactus mortem Chriſtus non ſubiit.

Mors Chriſti fuit voluntaria.

Sed illud in Chriſto Domino ſingulare fuit, quod tunc mortuus eſt, cum ipſe mori decrevit, & mortem non tam aliena vi illatam, quam voluntariam obiit. Nec vero mortem ſolum, ſed locum etiam, & tempus, in quo moreretur, ipſe ſibi conſtituit: ita enim Iſajas ſcripſit: *a Oblatus eſt, quia ipſe voluit.* Atque idem Dominus de ſe ante paſſionem dicit: *b Ego pono animam meam, ut iterum ſumam eam; nemo tollit eam a me, ſed ego pono eam a meipſo: poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam.* Quod autem ad tempus, & locum attinet, cum Herodes ejus vitæ inſidiaretur, ipſe inquit: *c Dicite vulpi illi, ecce ejicio dæmonia, & ſanitates perficio hodie, cras, & tertia die conſumor, veruntamen oportet me hodie, & cras, & ſequenti die ambulare; quia non capit Prophetam perire extra Hieruſalem.* Ille igitur nihil invitus, aut coactus fecit, ſed ipſe ſe volens obtulit, atque inimicis ſuis obviam procedens dixit: *d Ego ſum*: & ſponte ſua ea omnia ſupplicia pertulit, quibus illum injuſte, & crudeliter affecerunt: quo quidem nihil ad commovendos animi noſtri ſenſus majorem vim habere poteſt, cum pœnas, tormentaque ejus omnia cogitatione perpendimus. Nam, ſi quiſpiam noſtra cauſa omnes dolores patiatur, non quos ipſe ſua voluntate ſuſcipiat, ſed quos vitare nequeat: hoc vero haud magni beneficii loco a nobis ponetur: verum, ſi noſtro tantum nomine mortem, quam defugere poterat, libenter occumbat, profecto hoc beneficii genus tantum eſt, ut omnem non ſolum referendæ, ſed etiam habendæ gratiæ facultatem vel gratiſſimo cuique eripiat: ex quo Jeſu Chriſti ſumma, & eximia charitas, ejuſque divinum, & immenſum in nos meritum perſpici poteſt.

a *Iſa.* 53. 7.
b *Jo.* 10. 12.
c *Luc.* 13. 32.
d *Jo.* 18. 5.

Magnitudo beneficii paſſionis ex eo quod fuerit ultro oblata, conſiderari debet.

Deũ dicimus mortuum, & ſepultũ propter unitatẽ perſonæ, & cõmunicationem idiomatum.

8. Cur Chriſtum non modo mortuum, ſed etiam ſepultum eſſe dicamus.

Jam vero, quod ſepultum eſſe confitemur, hoc quidem veluti articuli pars non conſtituitur, quod novam aliquam difficultatem habeat, præter ea, quæ jam de morte dicta ſunt. Nam, ſi Chriſtum mortuum credi-

mus,

mus, facile etiam nobis perſuaderi poteſt, cum ſepultum eſſe. Verum hoc addictum eſt, primum, ut minus dubitare de morte liceat; cum maximo argumento ſit, aliquem mortuum eſſe, ſi ejus corpus ſepultum probamus: deinde, ut reſurrectionis miraculum magis declaretur, atque eluceat. Neque vero hoc ſolum credimus, Chriſti corpus mortuum eſſe, ſed illud præcipuè his verbis credendum proponitur, Deum ſepultum eſſe: quemadmodum ex fidei Catholicæ regula veriſſime etiam dicimus, Deum mortuum, & ex Virgine natum eſſe, nam, cum divinitas nunquam diviſa fuerit a corpore, quod in ſepulcro conditum eſt, recte confitemur Deum ſepultum eſſe.

erat enim totus Deus in ſepulcro, & totus Deus in Inferno, totus, ſed non in totum. Dam. lib. 3. de orth. fid. cap. 7. Fulg. l. 3. ad Tra. c. 25. & 27. Chriſtus quod ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit.

9. *Quæ circa mortem, & ſepulturam Chriſti ſint maxime obſervanda.*

Ac de genere quidem, & loco ſepulturæ illa Parocho ſatis erunt; quæ a ſanctis *a* Evangeliſtis dicta ſunt. Duo vero in primis obſervanda ſunt; alterum, Chriſti corpus in ſepulcro nulla ex parte corruptum eſſe: de quo Propheta ita vaticinatus erat: *b* *Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem*. Alterum eſt, quod ad omnes hujus articuli partes attinet, ſepulturam ſcilicet, paſſionem etiam, & mortem Chriſto Jeſu, ut homini, non ut Deo convenire: nam pati, & mori in humanam tantum naturam cadunt; quamvis Deo etiam hæc omnia tribuantur: quoniam de illa perſona, quæ ſimul, *perfectus Deus*, *& perfectus homo fuit*, recte dici perſpicuum eſt.

Circa mortē & ſepulturā Chriſti, duo maxime obſervanda.
a Matt. 27. 58. 59. Marc. 15. 46. Luca 23. 53. Jo. 19. 39.
b Pſal. 15. 10. Act. 2. 31.

Quomodo Deus nec patitur, & tamen recte dicitur Deus paſſus, & mortuus.
c Ath. in Sy. Fulg. lib. 3. ad Traſ. Reg. c. 30. 31.

10. *Qua ratione contemplari oporteat paſſionis Chriſti beneficium.*

His cognitis, ea de Chriſti paſſione & morte Parochus explicabit, ex quibus tanti myſterii immenſitatem ſi non comprehendere, contemplari ſaltem fideles poſſint. Ac primum quidem conſiderandum eſt, quis ille ſit, qui hæc omnia patitur. Et quidem nullis verbis ejus dignitatem explicare, *aut* mente comprehendere poſſumus, Sanctus Joannes *d* *Verbum* eſſe dicit, *quod erat apud Deum*. Apoſtolus magnificis verbis deſcribit in hunc modum: *e* Eſſe eum, *quem Deus conſtituit hæredem univerſorum, per quem fecit & ſæcula: qui eſt ſplendor*

d Joan. 1. 1.
e Heb. 1. 2. 3. Sap. 7. 2. Cor. 4.

gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, qui portat omnia verbo virtutis ſuæ. Hic igitur purgationem peccatorum facient, ſedet ad dexteram majeſtatis in excelſis. Atque, ut uno verbo complectantur, patitur Jeſus Chriſtus Deus, & homo: patitur Creator pro iis, quos ipſe condidit: patitur Dominus pro ſervis: patitur is, per quem Angeli, homines, cœli, elementa facta ſunt: ille, inquam, *a in quo, per quem, & ex quo ſunt omnia.* Quare mirandum non eſt, ſi eo tot paſſionum tormentis commoto, totum etiam ædificium concuſſum eſt: nam, ut inquit Scriptura: *b Terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt: c tenebræ* etiam *factæ ſunt per univerſam terram, & Sol obſcuratus eſt.* Quod ſi mutæ etiam res, & ſenſu carentes Creatoris ſui paſſionem luxerunt, cogitent fideles, quibus lacrymis ipſi, tanquam *d* vivi lapides hujus ædificii, dolorem ſuum declarare debeant.

a *Ro.11.36.*

b *Mat.27.51.*

c *Luc.22.44. 45.*

d *1.Petri 2.5. Oſea 11. Joan. 3.*

II. *Cur Chriſtus voluerit extrema pati; quidque ſentiendum de his ſit, qui Chriſtianiſmum profeſſi, in peccatis ſordeſcunt.*

Sic Deus &c. Rom. 5. Commendat charitatem. Quod potuit gutta, voluit unda, ut nos alliceret magis ad amorẽ ſuum. Pondera ly, omnium ætatum, quia incarnatus eſt in mẽdio annorum, ut omnes aqualiter participarent in tertio, & medio. Abac. 3.

Jam vero cauſæ etiam paſſionis exponendæ ſunt, ut eo magis divinæ erga nos charitatis magnitudo, & vis appareat. Si quis igitur quærat, quæ cauſa fuerit, cur Filius Dei acerbiſſimam paſſionem ſubjerit, hanc potiſſimum fuiſſe inveniet, (præter hæreditariam labem primorum parentum) vitia, & peccata, quæ homines a mundi origine uſque ad hanc diem admiſerunt, ac deinceps uſque ad conſummationem ſæculi admiſſuri ſunt. Hoc enim in paſſione, & morte Filius Dei Salvator noſter ſpectavit, ut omnium ætatum peccata redimeret, ac deleret, & pro eis Patri abunde, cumulateque ſatisfaceret. Illud etiam accedit ad augendam rei dignitatem, quod non ſolum Chriſtus pro peccatoribus paſſus eſt, ſed etiam pro illis, qui pœnarum omnium, quas pertulit, auctores, & Miniſtri fuerunt. de quo Apoſtolus nos admonet, ita ad Hebræos ſcribens: *e Recogitate eum, qui talem ſuſtinuit a peccatoribus adverſus ſemetipſum contradictionem, ut ne fatigemini animis veſtris deficientes.* Atque hac culpa omnes teneri judicandum eſt, qui in peccata ſæpius pro-

e *Heb. 12. 3. Et de rigore juſtitiæ erat neceſſarium quod eſſet Deus & homo. O vere neceſſarium Ade peccatum, &c.*

la-

labuntur. Nam, cum peccata noſtra Chriſtum Dominum impulerint, ut Crucis ſupplicium ſubiret: profecto qui in flagitiis, & ſceleribus voluntantur, *rurſus*, quod in ipſis eſt, *c crucifigunt in ſemetipſis Filium Dei, & oſtentui habent.* Quod quidem ſcelus eo gravius in nobis videri poteſt, quam fuerit in Judæis, quod illi, eodem Apoſtolo teſte: *b Si cognoviſſent, nunquam Dominum Gloriæ crucifixiſſent*; nos autem & noſſe cum profitemur; & tamen factis negantes, quodammodo violentas ei manus videmur inferre.

Aug. in Ben. Cerei Paſch. Relabentes ſæpius in ſcelera Deum iterum crucifigunt, & gravius plerunque quã Judæi.
a Heb. 6. 6.
b 1. Cor. 2. 8.

12. *Chriſtus a Patre, & a ſemetipſo etiam traditus eſt.*

Sed a Patre etiam, & a ſemetipſo Chriſtum Dominum traditum eſſe ſacræ literæ teſtantur. inquit enim apud Iſajam: *c Propter ſcelus populi mei percuſſi eum.* Et paulo ante idem Propheta, cum Dominum plagis, & vulneribus affectum, ſpiritu Dei plenus videret; dixit: *Omnes nos quaſi oves erravimus, unuſquiſque in viam ſuam declinavit, & poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium noſtrum.* De Filio autem ſcriptum eſt: *d Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum.* Sed eandem rem Apoſtolus gravioribus etiam verbis expreſſit; cum tamen ex altera parte vellet oſtendere, quantum nobis de immenſa Dei miſericordia, & bonitate ſperare liceat: inquit enim: *e Qui etiam proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?*

Joan. 3. Rom. 8. Epheſ. 5. Matth. 4.
c Iſa. 53. 8.
Amb. l. 1. de fide ad Grat. c. 7. & l. 1. de Spiritu Sancto cap. 12.
d Ibid. 10.
e Rom. 8. 32.
* *Donabit Græca, & Syria exemplaria.*

13. *Chriſtus tormentorum acerbitatem corpore, & animo vere ſenſit.*

Sequitur nunc, ut, quanta fuerit paſſionis acerbitas, Parochus doceat. quamquam, ſi memoria teneamus *f* ſudorem Domini factum, ut guttas ſanguinis * decurrentis in terram; cum ille tormenta, & cruciatus animo perciperet, quibus paulo poſt afficiendus erat, facile ex eo unuſquiſque intelliget, nihil ad illum dolorem addi potuiſſe. Nam, ſi malorum imminentium cogitatio tam acerba fuit, *g* id quod ſanguinis ſudor declaravit, quid ipſam perpeſſionem fuiſſe exiſtimandum eſt?

Acerbitas Paſſionis.
f Luc. 22. 44.
* *Decurrentes habet Græcus textus.*
g Ibid.

Sed tamen Chriſtum Dominum ſummis tum ani- *Chriſtus in*

corpore quantas pertulit.

mi, tum corporis doloribus affectum eſſe conſtat. Ac primum quidem nulla fuit ejus corporis pars, quæ graviſſimas pœnas non ſenſerit. nam & pedes, & manus clavis crucis affixæ, caput ſpinis compunctum, arundine percuſſum, facies ſputis fœdata, alapis cęſa, totum corpus flagellis verberatum eſt. Præterea omnium & generum, & ordinum homines *a convenerunt in unum, adverſus Dominum, & adverſus Chriſtum ejus.* *b* Gentes enim, & Judæi paſſionis ſuaſores, auctores, miniſtri fuerunt. Judas eum prodidit, Petrus negavit, cæteri omnes deſeruerunt. Jam vero in cruce ipſa acerbitatem ne, an ignominiam, an utrumque ſimul quæremus? Ac profecto nullum aut turpius genus mortis, aut acerbius excogitari eo potuit, quo affici nonniſi nocentiſſimi, & ſceleratiſſimi homines conſueverunt; & in quo ſummi doloris, & cruciatus ſenſum mortis diuturnitas vehementiorem efficiebat. Augebat autem pœnarum magnitudinem ipſa Chriſti Jeſu corporis conſtitutio, & habitus; quod quidem cum Spiritus ſancti virtute formatum eſſet, multo perfectius, & temperatius fuit, quam aliorum hominum corpora eſſe poſſunt; atque ideo acriorem quoque ſentiendi vim habuit, & gravius tormenta illa omnia perpeſſum eſt.

a *Pſal. 2. 2.*
b *Matt. 26. & 15. Luc. 22. & 23 Jo. 13 & 19.*

Mortis Chriſti genus acerbiſſimum, & ignominioſiſſimum.

Corpus Chriſti perfectiſſimum, & temperatiſſimum fuit.

2. *Cor. 4. 7. in omnibus tribulationē, &c. uſque ad Non perimus.*

Nā Chriſtus anguſtiatus eſt a contrariis, deſtitutus ab Apoſtolis, derelictus a Deo, confuſus a Judæo.

Quod vero ad intimum animi dolorem pertinet, nemo dubitare poteſt, quin ſummus in Chriſto fuerit. Sanctis enim hominibus, quicunque ſupplicia, & cruciatus pertulerunt, non defuit animæ ſolatium divinitus datum, quo recreati tormentorum vim æquo animo ferre poſſent: imo vero in cruciatibus plerique intima lætitia efferebantur. inquit enim Apoſtolus: *c Gaudeo in paſſionibus pro vobis: & adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea, pro corpore ejus, quod eſt Eccleſia*, & alibi: *d Repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra.* Verum Chriſtus Dominus amariſſimæ Paſſionis calicem, *e* quem bibit, nulla ſuavitate permiſta temperavit. Humanæ enim naturæ, quam aſſumpſerat, ſentire omnia tormenta permiſit, non ſecus ac ſi homo, non etiam Deus fuiſſet.

c *Col. 1. 24.*
d *2. Cor. 7. 4.*
e *Matth. 25. 39. Pſal. 68. Et ſuſtinui &c. Et 141. Conſiderabam. Thren. 1. Longe factus eſt &c.*

14. *Quæ*

14. *Quæ potiſſimum commoda, & bona Chriſtiano generi Chriſti paſſio pepererit.*

Reliquum modo eſt, ut commoda etiam, & bona, quæ ex Paſſione Domini percepimus, a Parocho accurate explicentur. Primum agitur Domini paſſio peccati liberatio fuit. nam, ut eſt apud ſanctum Joannem: a *dilexit nos, & lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo* Et Apoſtolus inquit: b *Convivificavit vos cum illo, donans vobis omnia delicta, delens quod adverſum nos erat, chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci.* Deinde a demonis tyrannide nos eripuit. Ipſe enim Dominus inquit: c *Nunc judicium eſt mundi: nunc princeps hujus mundi ejicietur foras: & ego, ſi exaltatus fuero a terra, omnia trahan poſt me ipſum.* Pœnam præterea peccatis noſtris debitam perſolvit. Tum vero, quia nullum gratius, & acceptius Deo ſacrificium offerri potuit, d Patri nos reconciliavit, eumque nobis placatum, & propitium reddidit. Poſtremo, quoniam peccata ſuſtulit, cœlorum etiam aditum, communi humanam generis peccato intercluſum, nobis patefecit. Atque id Apoſtolus ſignificavit illis verbis: e *Habemus fiduciam in introitu ſanctorum, in ſanguine Chriſti.* Neque vero in veteri lege hujus myſterii figura, & imago quædam defuit. nam illi, f quibus interdum erat, ne in patriam ante ſummi Sacerdotis mortem reverterentur, hoc ſignificabant, nemini, quamvis juſte, & pie vixiſſet, aditum in cœleſtem patriam patere, antequam ſummus ille, atque æternus Sacerdos Chriſtus Jeſus mortem obiret: qua quidem obita, ſtatim cœli fores patuerunt iis, qui Sacramentis expiati, Fideque, Spe, & Charitate prædita; paſſionis ejus participes ſiunt.

15. *Unde vim habuerit Chriſti paſſio ad tanta nobis bona promerenda.*

Hæc autem omnia maxima, & divina bona Parochus docebit ex Domini paſſione ad nos perveniſſe. Primum quidem, quia eſt integra, atque omnibus numeris perfecta ſatisfactio, quam admirabili quadam ratione Jeſus Chriſtus pro peccatis noſtris Deo Patri perſolvit. Neque vero pretium, quod pro nobis perſol-

Luca 12. *Apparuit illo Angelus de cœlo, &c. nota ly. Confortans; Et ſolve, ex Pſa.* 9. *Exurge Domine &c. bene & ſubtiliter meditando quanta ſit illa confortatio.*

Primus fructus paſſionis Chriſti.

a *Apoc.* 1. 5.
b *Col.* 2. 13. *Secundus.*
c *Jo* 12. 31. *Tertius.*
d *Rom.* 5. 10. 2. *Cor.* 5. 18. *Quintus.*
e *Heb.* 10. 19.
f *Num.* 35. 25 *Patribus veteris teſtamenti ante Chriſti mortem cœli aditus non patuit, vide Iren. l.* 5. *c.* 21. *Tertul. l.* 4. *ad Marcionem. Orig. in c.* 5. *ad Rom.* 1. *Reg.* 9. *Quia de induſtria &c. Matth.* 17. *Et cum guſtaſſet.*

Petri 2. Chriſti paſſio verum ſacrificium.

vit, debitis noſtris par ſolum, & æquale fuit, verum ea longe ſeparavit. Deinde ſacrificium Deo acceptiſſimum fuit; quod cum illi Filius in ara Crucis obtulit, Patris iram, atque indignationem prorſus mitigavit. atque hoc nomine Apoſtolus uſus eſt, cum inquit: *a Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis.* Præterea redemptio, de qua eſt apud Apoſtolorum Principem: *b Non corruptibilibus auro, vel argento redempti eſtis de vana veſtra converſatione paternæ traditionis, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti, & incontaminati.* & Apoſtolus docet: *c Chriſtus non redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum.*

a *Eph. 5. 2. Redemptio.*

b *1. Petr. 1. Apoc. 5. Redemiſti nos Domine, &c. nota illa 4. ex omni tribu & lingua &c.*

16. *In Chriſti paſſione ſunt omnium virtutum exempla.*

Verum præter hæc immenſa beneficia, illud etiam vel maximum conſecuti ſumus, ut in hac una paſſione omnium virtutum clariſſima exempla habeamus. nam & patientiam, & humilitatem, & eximiam charitatem, & manſuetudinem, & obedientiam, & ſummam animi conſtantiam, non ſolum in perferendis propter juſtitiam doloribus, ſed etiam in morte oppetenda ita oſtendit, ut vere dicere poſſimus, Salvatorem noſtrum, quæcunque vitæ præcepta toto prædicationis ſuæ tempore verbis non docuit, ea omnia uno paſſionis die in ſe ipſo expreſſiſſe. Atque hæc breviter de Chriſti Domini ſaluberrima paſſione, & morte dicta ſint. Utinam vero hæc myſteria in animis noſtris aſſidue verſentur, & una cum Domino pati, & mori, & ſepeliri diſcamus: ut deinde, abjecta omni ſorde peccati, ad novam vitam cum illo reſurgentes, aliquando tandem, ipſius gratia, & miſericordia, digni ſimus, qui cœleſtis regni, & gloriæ participes efficiamur.

c *Gal. 3. 13. Sextus Chriſti paſſionis fructus.*

DE QUINTO ARTICULO.

CAPUT VI.

THOMAS.

Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit a mortuis.

1. *Prima pars hujus articuli quomodo ſit intelligenda.*

MAxime quidem refert noſſe gloriam ſepulturæ Domini noſtri Jeſu Chriſti, de qua proxime dictum eſt, ſed plus intereſt fidelis populi cognoſcere illuſtres triumphos, quos ex devicto diabolo, & ſpoliatis inferorum ſedibus deportavit: de quibus, ſimulque de reſurrectione dicendum eſt: qui locus eſt ſeparatim per ſe recte tractari poſſit, nos tamen ſanctorum Patrum

Iſa. 11. Et erit ſepulcrum ejus glorioſum.

auctoritatem ſecuti, eum cum deſcenſu ad inferos conjungendum putavimus. Ejus igitur priori parte hoc nobis credendum proponitur, Chriſto jam mortuo, ejus animam ad inferos deſcendiſſe, ibique tamdiu manſiſſe, quamdiu ejuſdem corpus in ſepulcro fuit. His autem verbis ſimul etiam confitemur eandem Chriſti perſonam eodem tempore & apud inferos fuiſſe, & in ſepulcro jacuiſſe. Quod quidem cum dicimus, nomini mirum videri debet, propterea quod, ut ſæpe jam docuimus, quamvis anima a corpore diſceſſerit, nunquam tamen Divinitas vel ab anima, vel a corpore ſeparata eſt.

Prioris partis quinti artic. ſententia.

Chriſtus eodem tempore in ſepulcro, & apud inferos fuit.

Vide ſect. 6. ſuperioris ar.

2. *Quid hic inferorum vocabulo intelligendum ſit.*

De multiplici vocis Inferni ſignificatione.

Inferni quid ſignificent.

Sed quoniam articuli explanationi plurimum lucis afferre poteſt, ſi Parochus prius doceat, quid hoc loco inferorum vocabulo intelligendum ſit; monere oportet, Inferos hoc loco pro ſepulcro non accipi, ut quidam non minus impie, quam imperite putaverunt. Superiori enim articulo, Chriſtum Dominum ſepultum eſſe, edocti ſumus; nec ulla cauſa erat, cur in fide tradenda alio, & quidem obſcuriori loquendi genere idem a ſanctis Apoſtolis repeteretur, verum inferorum nomen abdita illa receptacula ſignificat, in quibus animæ detinentur, quæ cœleſtem beatitudinem non ſunt conſecutæ. Ita vero ſacræ literæ hanc vocem multis in locis uſurparunt. Nam apud Apoſtolum legimus: *a in nomine Jeſu omne genuflecti, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum.* & in Actis Apoſtolorum D. Petrus teſtatur, *b Chriſtum Dominum ſuſcitatum, ſolutis doloribus inferni.*

a *Phil.* 2. 10.

b *Act.* 2. 24.

Receptacula inferna animarum non ſunt unius generis.

3. *Quot ſint loca, quibus animæ extra beatitudinem conſtitutæ poſt mortem detinentur.*

Neque tamen ea receptacula unius, & ejuſdem generis ſunt omnia. Eſt enim teterrimus, & obſcuriſſimus carcer, *c* ubi perpetuo, & inextinguibili igne damnatorum animæ ſimul cum immundis ſpiritibus torquentur, qui etiam *d* gehenna, *e* abyſſus, & propria ſignificatione *f* Infernus vocatur. Preterea eſt Purgatorius ignis, quo piorum animæ ad definitum tempus cruciatæ expiantur, ut eis in æternam patriam ingreſſus

c *Mat.* 25. 41.

Primus locus damnatorii.

d *Matth.* 5. & 10. 20. 29.

e *Apoc* 9. 11.

Ponderaly. torquentur, qua torſione, quia ſecundum Ambr.

patere

patere poſſit g, in quam nihil coinquinatum ingreditur. Ac de hujus quidem doctrinæ veritate, quam & Scripturarum teſtimoniis,& Apoſtolica traditione confirmatam eſſe ſancta Concilia declarant, eo diligentius, & ſæpius Parocho diſſerendum erit, quod in ea tempora indicimus, quibus homines ſanam doctrinam non ſuſtinent. Tertium poſtremo receptaculi genus eſt, in quo animæ Sanctorum ante Chriſti Domine adventum excipiebantur, ibique ſine ullo doloris ſenſu beata redemptionis ſpe ſuſtentati, quieta habitatione fruebantur. Horum igitur piorum animas, quæ in ſinu Abrahæ Salvatorem expectabant: Chriſtus Dominus ad inferos deſcendens liberavit.

form. 20 ſup. Beati immaculati.

Bern. Greg. 2. Pet. 2. Angelis peccantibus, &c.

Diabolus non habet pœnam ſenſus, ſed ſolum damni uſque ad diem judicii, & ſuæ utramque.

f *Luc. 16. 22.*

g *Apo. 21. 27.*

4. *Anima Chriſti non potentia tantum, ſed reipſa ad inferos deſcendit.*

Nec vero exiſtimandum eſt, eum ſic ad inferos deſcendiſſe, ut ejus tantum modo vis, ac virtus, non etiam anima, eo pervenerit. Sed omnino credendum eſt, ipſam animam re, & præſentia ad inferos deſcendiſſe: de quo extat firmiſſimum illud Davidis teſtimonium: a *Non derelinques animam meam in inferno.*

Secundus locus animarum eſt Purgatorium.

Tertium animarum receptaculum eſt ſinus Abrahæ Luc. 16.

Chriſtus like ravit omnes animas Patrum & omnes purgantes ſuas ibi exiſtentes.

Anima Chriſti reipſa deſcendit ad inferos. Jo: 12. Cum exaltatus &c.

5. *Aliquid dignitati Chriſti ex ejus deſcenſu ad inferos detractum non eſt.*

Verum etſi Chriſtus ad inferos deſcendit, nihil de ejus ſumma poteſtate detractum eſt, neque ejus ſanctitatis ſplendor macula aliqua aſperſus: cum potius hoc facto veriſſima eſſe omnia, quæ de illius ſanctitate celebrata erant, eumque Filium Dei eſſe, quemadmodum antea tot prodigiis declaraverat, apertiſſime comprobatum ſit: id quod facile intelligemus, ſi cauſas, cur Chriſtus, & alii homines in ea loca venerint, inter ſe conferamus. Cæteri enim omnes captivi deſcenderant; ipſe vero *b* inter mortuos liber, & victor, ad profligandos dæmones, a quibus illi ob noxam incluſi, & conſtricti tenebantur, deſcendit. Præterea alii omnes, qui deſcenderunt, partim pœnis acerbiſſimis torquebantur, partim vero, ut alio doloris ſenſu carerent, tamen Dei aſpectu, privati, & ſpe beatæ gloriæ, quam expectabant, ſuſpenſi torquebantur. At Chriſtus Dominus deſcendit, non ut aliquid pateretur, verum ut ſanctos, & juſtos

Unde dicit, deſcendit ad inferos, non ad infernum.

a *Pſal. 15. 10.*

b *Greg. Naz. orat. 42. Pſal. 87. 6.*

Alia fuit Chriſto cauſa deſcendendi ad inferos, quã aliis hominibus.

Ho-

homines ex miſera illius cuſtodiæ moleſtia liberaret, eiſque paſſionis ſuæ fructum impertiret. Quod igitur ad inferos deſcendit, nulla prorſus de ſumma ejus dignitate, & poteſtate diminutio facta eſt.

Dam. lib. 3. c. 29.

6. Quibus de cauſis Chriſtus ad inferos deſcendere voluerit.

Chriſtus animas inferno extractas mox effecit beatas.

His expoſitis, docendum erit, propterea Chriſtum Dominum ad inferos deſcendiſſe, ut ereptis dæmonum ſpoliis, ſanctos illos Patres, cæteroſque pios e carcere liberatos ſecum adduceret in cœlum, quod ab eo admirabiliter, ſummaque cum gloria perfectum eſt. ſtatim enim illius aſpectus clariſſimam lucem captivis attulit, eorumque animas immenſa lætitia, gaudioque implevit: quibus etiam optatiſſimam beatitudinem, quæ in Dei viſione conſiſtit, impertivit. quo facto id comprobatum eſt, quod latroni promiſerat illis verbis, *a Hodie mecum eris in Paradiſo*. Hanc vero piorum liberationem Oſeas tanto ante prædixerat in hunc modum; *b Ero mors tua, o mors: morſus tuus ero, inferne*. Hoc etiam ſignificavit Zacharias propheta, cum ait: *c Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua*. Idipſum denique expreſſit Apoſtolus illis verbis: *d Expolians principatus, & poteſtates traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo*. Verum ut hujus myſterii vim melius intelligamus, ſæpe illud memoria repetere debemus, pios homines, non ſolum qui poſt adventum Domini in lucem editi erant, ſed qui illum poſt Adam anteceſſerant, vel qui utique ad finem ſæculi futuri ſunt, ejus paſſionis beneficio ſalutem conſecutos eſſe. Quamobrem, antequam ille moreretur, ac reſurgeret, cœli portæ nemini unquam patuerunt: ſed piorum animæ cum e vivis exceſſiſſent, vel in ſinum Abrahæ deferebantur, vel, quod etiam nunc iis contingit, quibus aliquid diluendum, & perſolvendum eſt, Purgatorii igne expiabantur. Eſt illa præterea cauſa, cur deſcenderit ad inferos Chriſtus Dominus, ut ibi etiam, quemadmodum in cœlo, & in terris, vim ſuam, poteſtatemque declararet; & omnino, *e ut in nomine ejus omne genu flecteretur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum*. Quo loco qui ſummam Dei benignitatem in genus humanum

Quomodo latroni promiſſa eodem die beatitudo ſit præſtita.

a Luc 23.43.
b Oſe. 13.14.
c Zach 9.11. Eccl. 24.
d Col. 2.15.

Paſſionis Chriſti fructus ad omnium temporum fideles eſt diffuſus.

Purgatorii ignem Judæis ante Chriſti mortem fuiſſe perſuaſum colligitur ex 1. Reg. 31.13. Tob. 4. 17. 2. Mach. 12. 43. Vide Aug. l. de cura pro mortuis gerenda c. 2.

e Phil. 2.10.

non

non admiretur, & obſtupeſcat, qui non modo pro nobis acerbiſſimam mortem ſubire, ſed infimas etiam terræ partes penetrare voluerit, ut ſibi chariſſimas animas, inde ereptas, ad beatitudinem traduceret. *Vbi ſint inferi.*

7. *Alterius partis quinti Articuli ſenſus.*

Sequitur altera articuli pars: in qua explicanda quantum laborare Parochus debeat, declarant illa Apoſtoli verba: *a Memor eſto, Dominum Jeſum Chriſtum reſurrexiſſe a mortuis.* Quod enim Timotheo præcepit: idem etiam reliquis animarum curatoribus præceptum eſſe, dubitandum non eſt. Ea autem articuli eſt ſententia? Poſtquam Chriſtus Dominus ſexta feria, hora diei nona, in cruce ſpiritum emiſit, & eadem die veſpere ſepultus eſt ab ejus diſcipulis, *b* qui Pilati Præſidis permiſſit, corpus Domini e cruce depoſitum. In propinqui horti monumentum novum intulerunt: tertio a morte die, qui fuit Dominicus, *c* ſummo mane illius anima corpori iterum conjuncta eſt: atque ita is, qui triduum illud mortuus fuerat, ad vitam, ex qua moriens diſceſſerat, rediit, & ſurrexit. *De glorioſo reſurrectionis Chriſti myſterio.* a 2. *Tim.* 2. 8. b *Jo.* 19. 38. c *Matt.* 28 1. *Mar.* 16. 1. *Luc.* 24. 1. 2. 3 *Joan.* 20. 1.

8. *Non aliena virtute, ut cæteri homines, ſed propria vi Chriſtus reſurrexit.*

Sed reſurrectionis voce non illud ſolum intelligendum eſt, Chriſtum a mortuis excitatum eſſe, quod multis aliis commune fuit; ſed ſua vi, ac virtute reſurrexiſſe, quod proprium in illo fuit, & ſingulare. Neque enim natura patitur, nec ulli homini conceſſum eſt, ut ſeipſum poſſit virtute ſua a morte ad vitam revocare. Hoc vero ſummæ Dei poteſtati tantummodo reſervatum eſt, ut ex illis Apoſtoli verbis intelligimus: *d Etſi crucifixus eſt ex infirmitate, ſed vivit ex virtute Dei.* Quæ quoniam neque a Chriſti corpore in ſepulchro, neque ab anima, cum ad inferos deſcendiſſet, ſejuncta unquam fuit, divina vis tum in corpore inerat, qua animæ iterum conjungi, tum in anima, qua ad corpus denuo reverti poſſet, qua & licuit ſua virtute reviviſcere, atque a mortuis reſurgere. Id vero David ſpiritu Dei plenus, prædixit his verbis: *e Salvavit ſibi dextera ejus, & brachium ſanctum ejus.* Deinde ipſe Dominus divino oris ſui teſtimonio confirmavit: *f Ego pono animam meam, ut* *Suavi Chriſtus ab inferis eſt excitatus.* *Scot.* 4. *diſt.* 43 7. 3. *Joh.* 7. d 2. *Cor.* 13. 4. e *Pſal.* 97. 2. f *Jo.* 17. 18.

ite-

iterum ſumam eam; & poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Judæis etiam
a Jo. 2. 19. ad confirmandam doctrinæ veritatem dixit: *a Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Quod quidem tametſi de templo illo magnifice ex lapidibus ſtructo intelligerent, ille tamen, ut ſcripturæ verbis eodem in loco declaratum eſt, dicebat de templo corporis ſui. Quamvis autem in ſcripturis interdum legamus,
b Act. 2. & 3. 24. Rom. 8. 11. *b Chriſtum Dominum a Patre ſuſcitatum eſſe*, hoc ad eum, ut ad hominem, referendum eſt: quemadmodum illa rurſus ad eundem, ut Deum, ſpectant, quibus ſignificatur, eum ſua virtute reſurrexiſſe.

9. *Quomodo Chriſtus primogenitus mortuorum dicatur, cum alii ante ipſum reſuſcitati noſcantur.*

Sed illud etiam præcipuum Chriſti fuit, quod ipſe primus omnium hoc divinæ reſurrectionis beneficio af-
c Col. 1. 18. fectus eſt. Nam in ſcripturis & *c primogenitus ex mor-*
d Apoc. 1. 5. *tuis*, & *d primogenitus mortuorum* vocatur. Atque,
e 1. Cor. 15. 20. 21. ut eſt apud Apoſtolum, *e Chriſtus reſurrexit a mortuis, primitiæ dormientium: quoniam quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum: & ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur. Unuſquiſque autem in ſuo ordine: primitiæ Chriſtus, deinde ii, qui ſunt Chriſti.* Quæ quidem verba de perfecta reſurrectione interpretanda ſunt, qua ad immortalem vitam, omni prorſus moriendi neceſſitate ſublata, excitamur. Atque in eo genere Chriſtus Dominus primum locum obtinet. nam ſi de reſurrectione loquimur, hoc eſt de reditu ad vitam, cui iterum moriendi neceſſitas adjuncta eſt, *f* ante Chriſtum
f 3. Reg. 17. 22. multi alii a mortuis excitati ſunt, qui omnes tamen ea conditione revixerunt, ut eis iterum moriendum eſſet: at Chriſtus Dominus ita ſurrexit morte ſubacta, & oppreſſa, ut mori amplius non poſſet: quod quidem
g Rom. 6. 9. apertiſſimo illo teſtimonio confirmatur: *g Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur: mors illi ultra non dominabitur.*

10. *Quomodo, & qua ex cauſa Chriſtus in tertiam diem ſuam reſurrectionem diſtulerit.*

Quid vero articulo addjtur *Tertia die*, Parocho ex-

explanandum erit, ne fideles arbitrentur, totos ipſos tres dies Dominum in ſepulcro fuiſſe. nam quod integrum naturalem diem, partemque tum antecedentis, tum conſequentis diei in ſepulcro conditus eſt, ob eam rem veriſſime dicitur triduo in ſepulcro jacuiſſe, ac tertia die a mortuis ſurrexiſſe. ut enim divinitatem ſuam declararet: reſurrectionem uſque ad finem ſæculi differre noluit: rurſus vero, ut cum vere hominem, vereque mortuum eſſe crederemus, non ſtatim poſt mortem, ſed tertio die revixit: quod temporis ſpatium ad veram mortem comprobandam ſatis eſſe videbatur.

Tertia die non ſimpliciter, ſed ſecundum ſcripturas. *Oſea 6.* *Jonæ 2.* *Matth. 12.* *Greg. Nyſſ. orat. de Reſurrectione Chriſti.* *Alex. de Ales par. 3. qu. 20.* *Mem. 3. ar. 5.*

11. *Quare Patres Conſtantinopolitanæ Synodi huic Articulo clauſulam adjecerint*, Secundum Scripturas.

Patres primæ Conſtantinopolitanæ Synodi huic loco addiderunt *Secundum Scripturas*; quod quidem ab *a* Apoſtolo acceptum, in fidei Symbolum propterea tranſtulerunt, quod reſurrectionis myſterium maxime neceſſarium eſſe, idem Apoſtolus docuerit iis verbis: *b Si Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt ergo prædicatio noſtra, manis eſt & fides veſtra; & ſi Chriſtus non reſurrexit, vana eſt fides veſtra: adhuc enim eſtis in peccatis veſtris.* Quare D. Auguſtinus, cum hujus articuli fidem admiraretur, ita ſcripſit. *Non magnum eſt credere, quia mortuus eſt Chriſtus, hoc & Pagani, & Judei, & omnes iniqui credunt; hoc omnes credunt, quia mortuus eſt. Fides Chriſtianorum reſurrectio Chriſti eſt: hoc pro magno habemus, quia credimus eum reſurrexiſſe.* Ex quo factum eſt, ut frequentiſſime *c* Dominus de ſua reſurrectione loquutus ſit: ac nunquam fere de paſſione ſua cum diſcipulis collocutus eſt, quin de reſurrectione loqueretur: quare cum dixiſſet: *d Filius hominis tradetur gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur, &, poſteaquam flagellaverint, occident eum*; ad extremum addidit: *Et tertia die reſurget*: Et cum Judæi ab eo peterent, ut aliquo ſigno, & miraculo doctrinam ſuam comprobaret; reſpondit, *e nullum aliud ſignum eis datum iri, quam Jonæ Prophetæ ſignum: ſicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus; ſic futurum* affirmavit *filium hominis in*

a 1. Cor. 15. 3.

b 1. Cor. 15. 14.

D. Auguſt. in Pſal. 120.

c Matth. 16. & 17. & 20. 21.

d Luc. 18. 32

e Mat. 12. 38. Luc. 11. 29.

corde

corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus. Verum ut hujus articuli vim, & ſenſum melius perſpiciamus, tria nobis inveſtiganda, & cognoſcenda ſunt: primum quidem, quare neceſſe fuerit Chriſtum reſurgere: deinde quis reſurrectionis finis, & ſcopus ſit, & quæ ab ea utilitates, & commoda in nos ſint profecta.

12. *Quas ob cauſas neceſſe fuerit Chriſtum reſurgere.*

D. Th. 3. p. q. 53. art. 1. *Pſal. 63.* *Accedet homo ad cor altum, &c.* *Prima cauſa a Philip. 2. 8. 9. 4. Reg. 19.* *Mittet radicem &c.* *Secunda.* *1. Cor. 15. 12. 1. Petri 1.* *Lucæ 15.* *Congratulamini, &c.* *Tertia.*

Quod igitur ad primum attinet, neceſſe fuit eum reſurgere, ut Dei juſtitia oſtenderetur, a quo maxime decebat eum extolli, qui, ut illi obtemperat, depreſſus, atque omni ignominia affectus erat. Hanc Apoſtolus cauſam attulit, cum ad Philippenſes inquit: *a Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum.* Præterea, ut fides noſtra confirmaretur, ſine qua hominis juſtitia conſtare non poteſt. Illud enim maximo argumento eſſe debet, Chriſtum filium Dei fuiſſe, quod ſua virtute a mortuis reſurrexit. Deinde, ut ſpes noſtra aleretur, atque ſuſtentaretur. Cum enim Chriſtus reſurrexerit, certa ſpe nitimur fore, ut nos etiam reſurgamus: ſiquidem membra capitis ſui conditionem conſequantur, neceſſe eſt, ita enim Apoſtolus argumentationem concludere videtur, cum ad *b* Corinthios, & *c* Theſſalonicenſis ſcribit; & a Principe Apoſtolorum Petro dictum eſt: *d Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui ſecundum miſericordiam ſuam magnam regeneravit nos in ſpem vivam, per reſurrectionem Jeſu Chriſti ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem.* Poſtremo ob eam etiam rem Domini reſurrectionem neceſſariam fuiſſe docendum eſt, ut ſalutis, & redemptionis noſtræ myſterium abſolveretur. Chriſtus enim morte ſua nos a peccatis liberavit; reſurgens vero præcipua nobis bona reſtituit, quæ peccando amiſeramus. Quare eſt apud Apoſtolum dictum: *e Chriſtus traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter juſtificationem noſtram.* Ne quid igitur humani generis ſaluti deeſſet, quemadmodum illum mori, ita reſurgere etiam oportuit.

b 2. Cor. 15. 12. *c 1. Theſſ. 4. 14.* *d 1. Petri 1. 3. 1.* *Quarta.* *e Rom. 4. 25.*

13. *Quæ commoda ex reſurrectione Chriſti ad homines redeant.*

Ex-

Ex iis vero, quæ hactenus dicta ſunt, perſpicere poſſumus, quantum utilitatis Chriſti Domini reſurrectio fidelibus attulerit. in reſurrectione enim Deum eſſe immortalem, plenum gloria, mortis, & diaboli victorem agnoſcimus: quod de Chriſto Jeſu ſine ulla dubitatione credendum, & confitendum eſt. Deinde Chriſti reſurrectio nobis etiam corporis reſurrectionem peperit: tum quia ejus myſterii efficiens cauſa fuit: tum quia ad Domini exemplum reſurgere omnes debemus. Nam quod ad corporis reſurrectionem attinet, Apoſtolus ita teſtatur: *a Per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum*, quæcunque enim Deus in redemptionis noſtræ myſterio egit, ad omnia Chriſti humanitate, tanquam efficienti inſtrumento, uſus eſt. Quare ejus reſurrectio inſtrumentum quoddam fuit ad reſurrectionem noſtram efficiendam. Exemplar vero dici poteſt, quoniam Chriſti Domini reſurrectio omnium eſt perfectiſſima: ac quemadmodum Chriſti corpus reſurgens, ad immortalem gloriam immutatum eſt; *b* ita noſtra etiam corpora, quæ prius imbecilla, & mortalia fuerant, gloria, & immortalitate ornata reſtituentur. Ut enim Apoſtolus docet: *c Salvatorem expectamus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ*. Hoc etiam de anima in peccatis mortua dici poteſt: cui quo pacto Chriſti reſurrectio exemplar proponatur, idem Apoſtolus iis verbis oſtendit: *d Quomodo Chriſtus ſurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus, ſimul & reſurrectionis erimus*, & paucis interjectis, inquit: *Scientes, quod Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur: mors illi ultra non dominabitur. Quid enim mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel: quod autem vivit, vivit Deo. Ita & vos exiſtimate, vos mortuos quidem eſſe peccato, viventes autem Deo in Chriſto Jeſu.*

Utilitas reſurrectionis Chriſti.

Secundo.

a 1. Cor. 15. 21.

Reſurrectio Chriſti defunctis eſt vita, peccatoribus venia, ſanctis eſt gloria. Ambr. ſer. 52

b 1. Cor. 15. 41.

c Philip. 3. 20

Tertio.

d Rom. 6. 4. 5.

14. *Quæ ex Chriſti reſurrectione exempla ſint ſumenda.*

Duo igitur a Chriſti reſurrectione exempla petere debemus. Alterum eſt, ut, poſtquam peccati maculas eluimus, novum vitæ genus inſtituamus, in quo morum

inte-

integritas, innocentia, ſanctitas, modeſtia, juſtitia, beneficentia, humilitas eluceant. Alterum eſt, ut in eo vitæ inſtituto ita perſeveremus, ut, adjuvante Domino, a juſtitiæ via, quam ſemel ingreſſi fuerimus, non excidamus. Neque vero *a* Apoſtoli verba id ſolum demonſtrant, Chriſti reſurrectionem ad reſurrectionis exemplum nobis proponi; verum etiam reſurgendi virtutem nobis præbere, vireſque, & ſpiritum largiri, quo in ſanctitate, & juſtitia permaneamus, ac Dei præcepta ſervemus, declarant. Nam quemadmodum ex ejus morte non ſolum peccatis moriendi exemplum capimus, ſed virtutem etiam haurimus, qua peccatis moriamur: ita ejus reſurrectio ad juſtitiam conſequendam nobis vires affert; ut deinde pie, & ſancte Deum colentes, in novitate vitæ ambulemus, ad quam reſurgimus. Hoc enim maxime reſurrectione ſua Dominus effecit, ut qui antea una cum illo peccatis, & huic ſæculo mortui eramus, cum illo etiam ad novam vitæ inſtitutionem, & diſciplinam reſurgeremus.

a Rom. 6. 4. 5. Chriſti reſurrectio corporalis nos ad ſpiritualem hortatur reſurrectionem.

15. *Quibus indiciis colligatur, aliquem ſecundum ſpiritum cum Chriſto reſurrexiſſe.*

Hujus reſurrectionis quæ potiſſimum ſigna obſervanda ſint, Apoſtolus nos admonet. nam, cum iniquit: *b Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt, quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens*: plane oſtendit, eos, qui vitam, honores, otium, divitias ibi maxime, ubi Chriſtus eſt, habere cupiunt, vere cum Chriſto ſurrexiſſe: cum vero addit: *c Quæ ſurſum ſunt, ſapite, non quæ ſuper terram*: alteram etiam hanc veluti notam appoſuit, qua perſpicere poſſimus, num vere cum Chriſto ſurreximus. Ut enim corporis affectionem, & valetudinem guſtus indicare ſolet: ita *d* ſi quæcunque ſunt vera, quæcunque pudica, quæcunque juſta, quæcunque ſancta, alicui ſapiant, iſque cœleſtium rerum jucunditatem intimo mentis ſenſu percipiat, hoc maximo argumento eſſe poteſt, eum: qui ita affectus ſit, ad novam, & ſpiritalem vitam una cum Chriſto Jeſu ſurrexiſſe.

Quæ ſint ſigna reſurrectionis noſtræ ſpiritualis.

b Col. 3. 1.

c Ibid. 3. 2.

d Philip. 4. 8.

DE

DE SEXTO ARTICULO.

CAPUT VII.

IACOBUS MIN.

Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

1. *Hujus articuli excellentia, & prima partis ſententia.*

DAvid Propheta, cum beatam, & gloriosam Domini Aſcenſionem ſpiritu Dei plenus contemplaretur, omnes ad eum triumphum ſumma lætitia, & gaudio celebrandum illis verbis hortatur, cum inquit: *a Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis: Aſcendit Deus in jubilatione.* Ex quo intelliget Parochus, maximo ſtudio hoc myſterium explicandum eſſe, ſibique diligenter curandum, ut fideles illud non ſolum

a Pſal. 46. 1. 6

fide, & mente percipiant, ſed, quoad ejus fieri poterit, juvante Domino, factis etiam, & vita exprimere ſtudeant. Quod igitur ad ſexti Articuli explanationem attinet, in quo potiſſimum divino hoc myſterio agitur, a priori ejus parte incipiendum eſt, & quæ ejus ſit vis, atque ſententia, aperiendum. De Chriſto enim Jeſu illud etiam fideles ſine ulla dubitatione credere oportet; eum, perfecto jam, & abſoluto redemptionis noſtræ myſterio, ut homo eſt, in cœlum corpore, & anima aſcendiſſe: nam, ut Deus eſt, nunquam ab eo abfuit, ut qui divinitate ſua loca omnia compleat.

2. *Non ſolum divinitatis virtute Chriſtus aſcendit, ſed vi etiam humanitatis.*

Aſcendiſſe autem eum ſua virtute doceat, non aliena vi ſublatum, quemadmodum *a* Helias, qui igneo curru in cœlum evectus eſt: *b* vel Abacuch propheta, vel *c* Philippus Diaconus, qui divina virtute per aerem delati, longinqua terrarum ſpatia permearunt. Neque vero ſolum ut Deus, præpotenti divinitatis virtute in cœlos aſcendit, ſed etiam ut homo eſt. Quamvis enim naturali vi id fieri non potuerit; tamen virtus illa, qua beata Chriſti anima prædita erat, corpus, ut libuit, movere potuit: corpus vero, quod jam gloriam adeptum erat, moventis animæ imperio facile parebat. Atque hac ratione, ut Deus, & ut homo eſt, Chriſtum in cœlum ſua virtute aſcendiſſe credimus.

a 4. *Reg.* 2. 11. 12.
b *Dan.* 14. 35
c *Act.* 8. 39.

3. *Quo ſenſu Chriſtus poſteriore articuli parte dicatur ſedere ad dexteram Patris.*

Sedere denotat poſſeſſionem, & quietem gloriæ, non poſitionē corporis, quia Chriſtus ſtat, & non ſedet, ſicut & omnes beati ſtabunt, quia ſedere imbecillitatis eſt, ſtare vero eſt naturalis ſitus hominis perfectus,

In altera Articuli parte hæc ſunt: *Sedet ad dexteram Dei Patris*: quo loco tropum, ideſt verbi immutationem licet animadvertere, frequentem in divinis litteris, cum humanas affectiones, & membra ad noſtram intelligentiam accommodantes, Deo tribuimus. Neque enim, cum ſpiritus ſit, quidquam in eo corporeum cogitari poteſt. Sed, quoniam in humanis rebus ei majorem honorem tribui exiſtimamus, qui ad dexteram collocatus eſt; eandem rem ad cœleſtia etiam transferentes, ad explicandam Chriſti gloriam, quam ut homo præ cæteris omnibus adeptus eſt, eum in Patris dextera eſſe confitemur.

Sedere autem hoc loco non situm, & figuram corporis significat, sed eam regiæ, summæque potestatis, ac gloriæ firmam, & stabilem possessionem, quam a Patre accepit, declarat: de quo ait Apostolus: *a Suscitans illum a mortuis, & constituens ad dexteram suam in cœlestibus, supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro.* Et *b omnia subjecit sub pedibus ejus.* Ex quibus verbis apparet, hanc gloriam adeo propriam, & singularem Domini esse, ut cuivis alii creatæ naturæ convenire non possit. Quare alio loco testatur: *c Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: d Sede a dextris meis?*

Scot. 4. dist. 43. q. 1. 3. Cajet. in Marc. 16.

Sedere ad dexteram Dei quid denotet. Vide Ath ser. 1. cont. Arian. Basil. li. de Spiritu sancto c. 6. Dam. l. 4. c. 2.

Sedere ad dexteram Dei soli Christo est tributum a Ephes. 1. 20. 21. 22.

4. *Quare ascensionis Christi historia frequentius apud populum sit repetenda.*

Sed Articuli sensum Parochus latius explanabit, Ascensionis Historiam persequens, quam sanctus Lucas Evangelista in *e* Actis Apostolorum admirabili ordine descripsit. In cujus explicatione illud primum observare oportebit, cætera omnia mysteria ad Ascensionem, tanquam ad finem, referri, in eoque omnium perfectionem, & absolutionem contineri. nam, ut ab incarnatione Domini omnia religionis nostræ mysteria initium habent, ita Ascensione ejus peregrinatio concluditur. Præterea alia Symboli capita, quæ ad Christum Dominum pertinent, summam ejus humilitatem, & contemptionem ostendunt. neque enim abjectius, aut humilius quicquam cogitari potest, quam quod Filius Dei pro nobis humanam naturam, & imbecillitatem assumserit, patique, & mori voluerit. At vero, quod eum superiori Articulo a mortuis resurrexisse, nunc vero in cœlum ascendisse, & ad Dei Patris dexteram sedere confitemur, nihil ad ejus summam gloriam, divinamque majestatem declarandam magnificentius dici, aut admirabilius potest.

b Psal. 8. 8. c Heb. 1. 11. d Psal. 109. 1 e Act. 1. per totum fere c. *Ad Ascensione omnia Christi mysteria diriguntur.*

5. *Cur Christus in cœlum ascenderit, nec in terra potius regnum suum constituerit.*

Jam his expositis, accurate docendum est, cujus rei causa Christus Dominus in cœlos ascenderit. Primum enim ascendit, propterea quod ejus corpori, quod im-

Christi in cœlum ascensionis causa. Prima.

mortalitatis gloria in reſurrectione donatum fuerat, non terrenæ hujus, & obſcuræ habitationis locus, ſed altiſſimum, & ſplendidiſſimum cœli domicilium conveniret. Nec vero ſolum ut ejus gloriæ, & regni ſolio potiretur, quod ſanguine meruerat; verum etiam, ut ea, quæ ad ſalutem noſtram pertinebant, curaret. Deinde, *a* ut regnum ſuum non eſſe ex hoc mundo reipſa comprobaret. nam mundi regna terrena, & fluxa ſunt, magniſque opibus, & carnis potentia nituntur: Chriſti vero regnum non terrenum, quale Judæi expectabant, ſed ſpirituale, & æternum: itemque ejus opes, & divitias ſpirituales eſſe ipſe oſtendit, cum ſuam ſedem in cœlis collocavit: in quo quidem regno illi ditiores, & omnium bonorum copia affluentiores exiſtimandi ſunt, qui ea, quæ Dei ſunt, diligentius quæruntur. nam & ſanctus Jacobus teſtatur, *b* Deum elegiſſe pauperes in hoc mundo, divites in fide, & hæredes regni, quod repromiſit Deus diligentibus ſe. Sed etiam illud Dominus noſter in cœlum aſcendens efficere voluit, ut nos eundem aſcendentem mente, & deſiderio proſequeremur. nam quemadmodum morte, & reſurrectione ſua, moriendi, & reſurgendi ſpiritu exemplum nobis reliquerat; ita aſcenſu nos docet, atque inſtruit, ut in terris poſiti, in cœlum nos cogitatione conferamus, *c* confitentes nos peregrinos, & hoſpites eſſe ſuper terram, ac patriam inquirentes, *d* cives eſſe Sanctorum, & domeſticos Dei. *e* Noſtra enim, ut idem inquit Apoſtolus, converſatio in cœlis eſt.

Secunda.

Tertia.

a Jo. 18. 36. Vide 2 a. ſe. 7 Chriſti regnū non terrenū, ſed ſpirituale. Qui ex hominibus ſint in regno Chriſti ditiores.

b Jac. 2. 5.

Quarta.

c Heb. 11. 13.
d Eph. 2. 19.
e Phil. 3. 20.

6. Quæ beneficia ex Chriſti Aſcenſione hominibus ſint collata.

Quanta redeant ad nos commoda ex Aſcenſione Domini.

Jam vero vim, & magnitudinem inexplicabilium bonorum, quæ in nos Dei benignitas effudit, divinus *f* David, *g* Apoſtolo interprete, multo ante cecineret illis verbis; *h* *Aſcendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus*. nam decimo die *i* Spiritum ſanctum dedit, cujus virtute, atque ubertate complevit præſentem illam fidelium multitudinem, & vere tum magnifica illa promiſſa perſolvit: *k* *Expedit vobis, ut ego vadam: ſi enim non abiero. Paraclitus non veniet ad vos, ſi autem abiero, mittam eum ad vos*. Aſcendit etiam in cœlum ex Apoſtoli ſententia, ut appareat

f Pſal. 67. 19.
g Eph. 4. 8. Primum mittit Spiritum Sanctum.
h Act. 2. per tot.
i Jo. 16. 8. Secundo. Advocatum agit.
k Heb. 9. 24.

nunc

nunc vultui Dei pro nobis, & apud Patrem advocati officio fungatur. *a Filioli mei*, inquit S. Joannes, *hæc scribo vobis, ut non peccetis: sed & si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* Nec vero quidquam est, unde fideles majorem lætitiam, & animi jucunditatem capere debeant, quam Jesum Christum patronum causæ, ac deprecationem salutis nostræ constitutum esse, cujus sit apud æternum Patrem summa gratia, & auctoritas. *b* Paravit denique nobis locum, quod etiam se facturum promiserat: atque omnium nostrum nomine caput ipse Jesus Christus venit in cœlestis gloriæ possessionem. nam in cœlum abiens, portas, quæ Adami peccato intercluſæ fuerant, patefecit; nobisque viam munivit, qua ad cœlestem beatitudinem perveniremus; *c* quemadmodum ipse in cœna discipulis futurum prædixerat: quod quidem ut rei etiam eventu aperte comprobaret, piorum animas, quas ab inferis eripuerat, secum in æternæ beatitudinis domicilium introduxit.

a 1. Jo. 2. 1. *Tertio. Spem nostram erigit de remissione peccatorum. Quarto.*

b Jo. 14. 2. 3. *Locum amicis apparat, & viam ad eum præstruit, Tange instantiam ex Jo. 3. Nemo ascendit, &c.*

c Jo. 16. 24. 27. *Captivam abduxit captivitatem.*

7. *Commoda, quæ Christus sua Ascensione nobis attulit.*

Hanc cœlestium munerum admirabilem copiam salutaris illa commodorum series consecuta est. Primum enim fidei nostræ merito maximus cumulus accessit; nam fides earum rerum est, quæ sub aspectum non cadunt, atque ab hominum ratione, ac intelligentia remotæ sunt. Quare, si Dominus a nobis non discessisset, fidei nostræ meritum minueretur: siquidem a Christo Domino *d beati* prædicantur, *qui non viderunt, & crediderunt.* Præterea Christi in cœlum ascensus ad confirmandam spem in cordibus nostris magnum momentum habet. nam quoniam Christum hominem in cœlum ascendisse, & humanam naturam in dextera Dei Patris collocasse credimus, magna in spe sumus, fore, ut nos etiam, ejus membra, illuc ascendamus, atque ibi cum capite nostro conjungamur: quod ipse Dominus his verbis testatus est: *e Pater, quos dedisti mihi, volo, ut ubi sum ego, & illi sint mecum.* Deinde hoc quoque vel maximum beneficium consecuti sumus, quod amorem nostrum ad cœlum rapuit, ac divino spiri-

Primo. Fidem nostram confirmat, & meritum auget.

d Joa. 20. 29. *Secundo. Beatitudinis nostræ expectationem certam facit.*

e Joa. 17. 24. *Tertio. Charitatem nostram promovit, & affectum a terrenis ad cœlestia sustulit.*

a *Matth.* 6. 21. *Luc.* 12. 34. tu inflammavit; nam veriſſime dictum eſt, *a* ibi cor noſtrum eſſe, ubi theſaurus noſter eſt.

8. *Non fuit nobis utile Chriſtum in terris manere.*

Ac profecto, ſi Chriſtus Dominus in terris verſaretur, omnis noſtra cogitatio in ipſo hominis aſpectu, & conſuetudine defixa eſſet; & illum duntaxat hominem ſpectaremus, qui nos tantis beneficiis afficeret, eumque terrena quadam benevolentia proſequeremur. *b* verum in cœlum aſcendens, amorem noſtrum ſpiritualem reddidit; efficitque, ut, quem nunc abſentem cogitamus, eum, ut Deum, veneremur, & diligamus. Id autem partim Apoſtolorum exemplo intelligimus, quibus dum præſens affuit Dominus, humano fere ſenſu de illo judicare videbantur: partim vero ipſius Domini teſtimonio confirmatum eſt, cum inquit: *Expedit vobis, ut ego vadam.* Nam imperfectus ille amor, quo Chriſtum Jeſum præſentem diligebant, divino amore perficiendus erat, idque Spiritus ſancti adventu: quare ſtatim addit: *Si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos.*

b 2. *Cor.* 5. 16. *Eſt elevatus in cœlum, ut nos divinitatis ſuæ tribueret eſſe participes. Præfatio de Chriſti Aſc.*

c *Joan.* 16. 7.

9. *Poſt Chriſti Aſcenſionem Eccleſia maxime amplificata fuit.*

Accedit etiam, quod in terris domum ſuam, ideſt Eccleſiam, amplificavit, quæ Spiritus ſancti virtute, & ductu gubernaretur: *d* ejus vero univerſæ inter homines Paſtorem, & ſummum Antiſtitem Petrum Apoſtolorum Principe reliquit: tum vero *dedit quoſdam quidem e Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios vero Evangeliſtas, alios autem Paſtores, & Doctores.* Atque ita ad dexteram Patris ſedens, aliis atq; aliis diverſa dona ſemper impertitur: nam teſtatur Apoſtolus, *f unicuique noſtrum datam eſſe gratiam, ſecundum menſuram donationis Chriſti.* Ad extremum vero, quod antea de mortis, & reſurrectionis myſterio docuimus, idem etiam de aſcenſu fidelibus cogitandum eſt. Quamvis enim Chriſti paſſioni ſalutem, & redemptionem noſtram debeamus, qui merito ſuo aditum juſtis ad cœlum aperuit: tamen ejus Aſcenſus non ſolum velut exemplar nobis propoſitum eſt, quo alte ſpectare, & ſpiritu in cœlum aſcendere diſcamus; ſed divinam etiam virtutem, qua id efficere poſſimus, largitus eſt.

d *Joan.* 21. 15 *Petrus univerſa Eccleſiæ Paſtor relictus.*

e 1. *Cor.* 12. 28. *Eph.* 4. 11. *Chriſtus quotidie Eccleſiam ſuis donis auget.*

f *Eph.* 4. 11. *Aſcenſio Chriſti nobis aſcendi virtutem præſtat.*

DE

DE SEPTIMO ARTICULO.

CAPUT VIII.

PHILIPPUS.

Inde venturus est judicare vivos, & mortuos.

1. *Christi tria in suam Ecclesiam beneficia, & articuli septimi sententia.*

Christi tria insignia in suam Ecclesiam beneficia.

RIa sunt Domini nostri Jesu Christi ad suam Ecclesiam decorandam, & illustrandam insignia officia, & munera, redemptionis, patrocinii, & judicii. Cum autem superioribus articulis ab eo genus humanum passione, & morte redemptum esse, ascensu etiam in cœlum, nostram causam, & patrocinium in perpetuum susceptum constet: sequitur, ut ejus judicium hoc articulo declaretur: cujus articuli ea vis est, & ratio,

Articuli septimi sensus.

summo illo die Christum Dominum de universo hominum genere judicaturum esse.

1. *Duplex est Christi adventus.*

Sacræ enim litteræ duos Filii Dei adventus esse testantur: alterum, cum salutis nostræ causa carnem assumpsit, & homo in Virginis alvo effectus est; alterum, cum in consummatione sæculi ad judicandos omnes homines veniet. Hic adventus in sacris litteris *a* Dies Domini appellatur, de quo ait Apostolus: *b Dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet*: & Salvator ipse: *c De die autem illa, & hora nemo scit*. Ac de summo judicio satis sit illa auctoritas Apostoli: *d Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum*. Plena enim est sacra *e* Scriptura testimoniorum, quæ passim Parochis occurrent, ad rem non solum comprobandam, sed etiam fidelium oculis subjiciendam: ut, quemadmodum a mundi initio dies ille Domini, quo humanam carnem induit, omnibus optatissimus semper fuit, quod in eo mysterio liberationis suæ spem positam haberent: ita deinceps post Filii Dei mortem, & ascensum in cœlum, alterum diem Domini vehementissimo studio desideremus, *f expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei*.

a 1. *Pet.* 3. 10. *Apoc.* 3. 16.
b 1. *Thess.* 5. 2
c *Matth.* 24. 36. *Marc.* 13. 30.
d 2. *Cor.* 5. 10. *Rom.* 14. 10.
e 1. *Reg.* 2. 10 *Ps.* 95. 97. 13. *Isa.* 2. 13. 26. 27. 30. & 66. *Jerem.* 30 23 *Dan.* 7 9. *Joel.* 2. 1. 31. *Soph.* 12. 14. *Malach.* 4. 1. *Matth.* 12. 13. 16. & 29. *Luc.* 17. 29.
f *Act.* 1 & 3. 11 *Rom.* 2. 14. 1. *Cor.* 15. 1 *Thess.* 1. 4. 2. *Thess.* 1. 17. *Apoc.* 20. 11.

3. *Quoties quilibet homo Christi judicio sententiam coram subire debeat.*

Sed duo tempora Parochis ad rei explicationem observanda sunt, in quibus unicuique necesse est in conspectum Domini venire, & singularum cogitationum, actionum, verborum denique omnium rationem reddere, demumque judicis præsentem subire sententiam. Primum est, *g* cum unusquisque nostrum migrat e vita; nam statim ad Dei tribunal sistitur, ibique de omnibus justissima quæstio habetur, quæcunque aut egerit, aut dixerit, aut cogitarit unquam: atque hoc privatum judicium vocatur. Alterum vero, *h* cum uno die, atque uno in loco omnes simul homines ad tribunal Judicis stabunt, ut, omnibus omnium sæculorum hominibus inspectantibus, & audientibus, singuli, quid de ipsis decretum, & judicatum fuerit, cognoscant: cujus

Duplex cujusque hominis judicium, particulare, & generale.
g *Heb.* 9. 27. *Luc.* 16. 22. *Eccl* 11. 28. *Aug. li.* 2. *de anima, c.* 4.
h *Mat.* 25. 21 *Joel.* 3. 2. 3.

Aug. toto libro 20. *de Civ. Dei.*

sen-

sententiæ pronunciatio impiis, & scelestis hominibus non minima futura est pœnarum, & suppliciorum pars: rursus vero pii, & justi non parvum ex ea præmium fructumque percepturi sunt, cum, qualis quisque in hac vita fuerit, apparebit. Hoc autem generale judicium appellatur.

Causa ob quas privato judicio universale subjiciatur.

4. *Cur necesse fuerit privato judicio generale subjicere.*

Prima ratio. Mortuorum præmia, vel pœna augentur virtutibus, & vitiis suorum sectatorum. Vide Basilium lib. de Sancta virginitate ante medium. Scot 4. dist. 49. qu. 1. S. Tuum. 3 par. q. 59 a. 5.

De quo illud necessario ostendendum est, quæ causa fuerit, cur præter privatum de singulis, alterum etiam de universis hominibus judicium exerceretur. Nam, cum vel ipsis hominibus mortuis interdum superstites sint filii parentum imitatores, reliqui sint libri ac discipuli, exemplorum, orationum, actionum amatores, ac propugnatores, quibus rebus ipsorum mortuorum præmia, & pœnas augeri necesse est; cum hæc vel utilitas, vel calamitas ad plurimos pertinens, non prius finem habitura sit, quam extremus veniat mundo dies, æquum erat de universa hac recte, aut perperam factorum, dictorumque ratione perfectam quæstionem haberi, quod fieri non poterat, nisi facto communi omnium hominum judicio.

Secunda, ut laudem pii, ignominiam impii palam consequantur. Hac ratio sumitur ex Rom. 2. 6. 5. & 1. Cor. 4.

Accedit etiam, quod, cum piorum fama sæpe lædatur, impii vero innocentiæ laude commendentur, divinæ justitiæ ratio postulat, ut pii ereptam injuria apud homines existimationem in publico universorum hominum conventu, & judicio recuperent.

Tertia, ut corpora vel præmium, vel pœnam cum animo ex æquo participent. Athan. in Symb. Psal. 36. & 61. 2. Cor. 5.

Deinde vero boni, & mali homines, quæcunque in vita egerunt, cum non sine corporibus egerint, omnino sequitur, ut benefacta, sive malefacta ad corpora etiam pertineant, quæ actionum ipsarum instrumentum fuerunt. Maxime igitur conveniebat, corporibus una cum eorum animis debita æternæ gloriæ præmia, aut supplicia impertiri: quod quidem neque sine omnium resurrectione, neque sine generali judicio fieri poterat.

Quarta, ut divina providentia ratio omnibus constet; hac ratio sumitur ex Eccl. 9. 1. 2. 3. Psal. 9.

Postremo, quoniam in adversis, & secundis hominum rebus, quæ promiscue nonnunquam bonis, & malis eveniunt, probandum erat, nihil non infinita Dei sapientia, & justitia geri, ac gubernari; par fuit non solum bonis præmia, improbis supplicia in futuro sæculo constitui, verum etiam publico, ac generali judicio decerni, quo omnibus notiora, & illustriora fierent; atque ut Deo justi-

juſtitiæ, & providentiæ laus ab omnibus tribueretur, pro injuſta illa querela, qua ſancti etiam viri deplorare interdum, ut homines, ſolebant, cum improbos valentes opibus, & honoribus florentes animadverterent.

a *Pſal. 72. 2.* nam Propheta: *a Mei, inquit, pene moti ſunt pedes, pene effuſi ſunt greſſus mei, quia zelavi ſuper iniquos, pacem peccatorum videns.* & paulo poſt: b *Ecce ipſi peccatores, & abundantes in ſeculo obtinuerunt divitias; & dixi: Ergo ſine cauſa juſtificavi cor meum; & lavi inter innocentes manus meas; & fui flagellatus tota die, & caſtigatio mea in matutinis.* Atque hæc frequens querela c multorum fuit. Ergo neceſſe erat, ut generale judicium exerceretur: ne forte homines dicerent, d Deum circa cardines cœli perambulantem non curare terrena.

b *Idem 13. 13.*

c *Job. 28. 28. Jer. 12. 1. 2. Abac. 1. 13.*

d *Job. 22. 14.*

Quinta, ut boni perſeverarent, & mali reſipiſcerent.

Hæc autem veritatis formula, jure una ex duodecim fidei Chriſtianæ articulis conſtituta eſt: ut, ſi quorum animi in providentia, & juſtitia Dei nutarent, hujus doctrinæ ratione confirmarentur. Præterea propoſito judicio pios recreari, impios terreri oportebat, ut cognita Dei juſtitia, illi ne deficerent, hi a malis æterni ſupplicii metu, atque expectatione revocarentur. Quare Dominus, & Salvator noſter, e cum de extremo die loqueretur, declaravit futurum aliquando generale judicium, ſignaque adventantis ejus temporis deſcripſit: ut, cum illa viderimus, finem ſæculi prope eſſe intelligamus: ac deinde in cœlum aſcendens Angelos miſit, qui Apoſtolos ejus abſcentia mœrentes, his verbis conſolarentur: f *Hic Jeſus, qui aſſumptus eſt a vobis in cœlum, ſic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum.*

e *Matth. 24. 29. 39.*

f *Act. 1, 11.*

Chriſtus etiam ut homo judex omnium conſtitutus eſt.

5. *Juxta utramque naturam Chriſto tributa eſt poteſtas judicandi genus humanum.*

Verum Chriſto Domino non ſolum ut Deo, ſed etiam ut homini hoc judicium datum eſſe ſacræ litteræ declarant. quamvis enim judicandi poteſtas omnibus ſanctæ Trinitatis Perſonis communis ſit præcipue tamen Filio eam tribuimus, quod ipſi quoque ſapientiam convenire dicimus. Quod autem, ut homo, mundum judicaturus ſit, Domini teſtimonio confirmatur, qui inquit: g *Sicut Pater habet vitam in ſemetipſo: ſic dedit & Filio*

g *Joh. 5. 26. Aug. in Joan*

Filio habere vitam in semetipso, & potestatem dedit ei judicium facere, quia filius hominis est. tract. 21. & 1. de Trin. c. 13.

6. *Cur perinde Patri, vel Spiritui sancto hoc judicium non adscribatur.*

Decebat autem maxime a Christo Domino hoc judicium exerceri; ut, cum de hominibus decernendum esset, illi corporeis oculis judicem videre, & auribus sententiam, quæ proferebatur, audire possent, & omnino judicium illud sensibus percipere. Ac præterea æquissimum erat, ut homo ille, qui iniquissimis hominum sententiis condemnatus fuerat, omnium deinde judex sedere ab omnibus conspiceretur. Quamobrem Apostolorum Princeps, cum in Cornelii domo summa Christianæ religionis capita exposuisset, docuissetque, Christum a Judæis in ligno suspensum, atque occisum, tertia vero die ad vitam resurrexisse, subjunxit: *a Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est a Deo judex vivorum, & mortuorum.* *Judex Christus corporeis oculis videbitur.* *August. de verb. Dom. serm. 64.* *Job. 36. 17. Causa tua quasi, &c.* a Act. 10. 42.

7. *Quibus indiciis extremum judicium imminere agnoscetur.*

Tria hæc præcipua signa judicium antecessura esse sacræ litteræ declarant, Prædicationem Evangelii per universum orbem, Discessionem, Antichristum. inquit enim Dominus; *b Prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus; & tunc veniet consummatio.* & Apostolus nos admonet, ne ab aliquo seducamur, *quasi instet dies Domini: c quoniam, nisi venerit discessio primum, & revelatus fuerit homo peccati, judicium non fiet.* *Signa judicium præcessura Dam. de fide orth. l. 4. cap. 27.* b Matth. 24. 14. *Aug. de serm. Domini in monte l. 2. & c. 8. ad Hesith.* c 2. Thess. 2. 3.

8. *Quomodo fiet judicium, quaque ratione de omnibus feretur sententia.*

Quæ autem judicii forma, & ratio futura sit, Parochis ex *d* Danielis oraculis, tum ex sanctorum Evangeliorum, *e* & Apostoli doctrina facile erit cognoscere. Præterea sententia, quæ a Judice pronuncianda sit, diligentius hoc loco expendenda erit. Christus enim Salvator noster, lætis oculis pios a dextera stantes intuens, ita de illis judicium summa cum benignitate pronunciabit: *f Venite benedicti Patris mei: possidete regnum, quod paratum est vobis a constitutione mundi.* Quibus *Judicii forma* d Dan. 7. 9. e Matth. 24. & 25. Marci 13. Thess. n. 4. *Judicii sententia piis lata, impiis horribilis.* f Matt. 25. 34. *Vide Aug.*

ver-

ſer. 37. de Sanctis, & Cyrillum Alexa. in oras. de exitu animæ.

verbis nihil jucundius audiri poſſe illi intelligent qui ea cum impiorum damnatione contulerint, ac cum animo ſuo cogitaverint, iis verbis pios, & juſtos homines a laboribus ad quietem, a lacrymarum valle ad ſummum gaudium, a miſeriis ad perpetuam beatitudinem, quam illi charitatis officiis promeriti fuerint, vocari.

9. *Quibus pœnarum generibus impii afficientur.*

2 Mat. 25. 41.

Deinde ad eos, qui a ſiniſtra ſtabunt, converſus, ſuam juſtitiam in eos effundet, his verbis: *a Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis ejus.* Prioribus illic verbis, *diſcedite a me*, maxima pœna ſignificatur, qua impii plectendi erunt, cum a Dei aſpectu quam longiſſime ejicientur: neque ulla ſpes eos conſolari poterit, fore aliquãdo ut tanto bono perfruantur. atque hæc quidem a Theologis pœna damni appellata eſt, quod ſcilicet impii apud inferos divinæ viſionis luce perpetuo carituri ſint. Quod vero additur. *Maledicti*, mirum in modum auget illorum miſeriam, & calamitatem. Si enim, cum a divina præſentia expellendi eſſent, aliqua ſaltem benedictione digni haberentur, hoc profecto magno eis ſolatio eſſe potuiſſet: at, quoniam nihil hujuſmodi ipſis expectandum eſt, quod calamitatem leviorem faciat, jure optimo, cum expellentur, divina juſtitia eos omni maledictione perſequetur.

Duplex impiorum pœna una quæ eſt damni, & altera ſenſus: de pœna damni vide Chryſ. hom. 23. in Matt. Aug. in Ench. c. 112.

Pœna ſenſus quamvis futura ſit. Aug. ſerm. 181. de Tem. & in l. de tri. hab. c. 2. Gr. l. 9 mor. c. 46. & l. 4. dialo. c. 28 Sent. 4. d. 44 q. 2 & 3. Socii pœnarum non lenient pœnas inferni. Solatium eſt miſerorum ſocios habere pœnarum in mundo, non in inferno Sententiæ illius acerbiſſimæ æquitas.

10. *De pœna ſenſus, & ſocietate damnatorum.*

Sequitur deinde: *in ignem æternum*? quod quidem alterum pœnarum genus, Pœnam ſenſus Theologi vocarunt, propterea quod ſenſu corporis percipiatur, ut in verberibus, & flagellis, aliove graviori ſuppliciorum genere; inter quæ dubitari non poteſt, ignis tormenta ſummum doloris ſenſum efficere: cui malo cum accedat, ut perpetuum tempus duraturum ſit, ex eo oſtenditur, damnatorum pœnam omnibus ſuppliciis cumulandam eſſe. atque hoc magis declarant verba illa, quæ in extrema ſententiæ parte poſita ſunt: *qui paratus eſt diabolo, & angelis ejus.* Cum enim ita comparatum ſit, ut omnes molestias levius feramus, ſi calamitatis noſtræ ſocium aliquem, & conſortem habeamus, cujus prudentia, atque humanitate aliqua ex parte juvari poſſimus; quæ tandem erit damnatorum miſeria, quibus in tantis ærumnis

mnis a perditissimorum dæmonum societate divelli nunquam licebit? Et hæc quidem sententia in impios justissime a Domino Salvatore nostro feretur; ut qui omnia veræ pietatis opera neglexerint, & esurienti, ac sitienti nec cibum, nec potum ministraverint, hospitem non exceperint, nudum non operuerint, aut in carcere inclusum, ægrumque non visitarint.

11. *Judicii materia sæpius fidelis populi auribus inculcari debet.*

Hæc sunt, quæ Pastores fidelis populi auribus sæpissime inculcare debent. Nam hujus articuli veritas fide concepta, maximam vim habet ad pravas frænandas animi cupiditates, atque a peccatis homines abstrahendos. Quare in Ecclesiastico dictum est: *a In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis*. Ac profecto vix quisquam adeo præceps in scelera feretur, quem illa cogitatio ad pietatis studium non revocet, fore aliquando, ut ei apud justissimum Judicem omnium non solum factorum, dictorumque, sed occultissimarum etiam cogitationum ratio reddenda, & pro meritis pœna persolvenda sit. Justus vero ad colendam justitiam magis, ac magis incitetur, ac summa lætitia efferatur necesse est, quamvis etiam in egestate, infamia, cruciatibus vitam degat, cum animum ad eum diem refert, quo (post ærumnosæ hujus vitæ certamina) victor universis hominibus audientibus declarabitur; & divinis, atque illis quidem æternis honoribus in cœlestem patriam receptus afficietur. Quod igitur reliquum est, hortari fideles oportet, ut optime vivendi rationem comparent, ad omne pietatis studium se exerceant, quo possint adventantem magnum illum Diem Domini majori cum securitate animi expectare, atque adeo, ut filios decet, cum summa cupiditate expetere,

Basilius Magnus ser. super Psal. 33.

a *Eccl. 7. 40. Aug. ser. 120 de temp. Greg. Hom. 3. in Evang. Bern. serm. 1. in festo omnium sanct. & ser. de primordiis mediis, & novissimis nostris.*

DE OCTAVO ARTICULO.

CAPUT IX.

BARTHOLOMÆUS.

Credo in Spiritum Sanctum.

1. *Quanta ſit fidei in Spiritu Sanctum neceſſitas, & fructus.*

De Spiritu ſancto ſcite, & profunde diſputarunt. Gregor. Naz. orat. 37. quæ eſt 5. de Theologia.

HActenus, quæ ad primam, & ſecundam ſanctæ Trinitatis perſonam pertinebant, quantum propoſiti argumenti ratio poſtulare videbatur, expoſita ſunt; ſequitur nunc, ut illa etiam, quæ in Symbolo de tertia perſona, hoc eſt, de Spiritu ſancto traduntur, explicentur. Qua in re declaranda omne ſtudium, & diligentiam Paſtores adhibebunt, cum homini Chriſtiano non magis liceat hanc partem ignorare, vel de ea minus re-

cte

cte ſentire, quam de aliis ſuperioribus articulis exiſtimandum ſit. Quare *a* Apoſtolus non permiſit Epheſios quoſdam Spiritus ſancti perſonam ignorare a quibus, cum quæſiſſet, an Spiritum ſanctum accepiſſent, cum illi, ne ſi Spiritus ſanctus quidem eſſet, ſe ſcire reſpondiſſent, ſtatim rogavit: *In quo ergo baptizati eſtis?* Quibus verbis ſignificavit, diſtinctam hujus articuli notitiam fidelibus maxime neceſſariam eſſe: ex qua eum præcipue fructum capiunt, quod cum attente cogitant, *b* ſe quidquid habent, Spiritus ſancti munere & beneficio conſecutas eſſe, tum vero de ſeipſis modeſtius, & humilius ſentire, & in Dei præſidio omnem ſpem ponere incipiunt: qui primus homini Chriſtiano gradus ad ſummam ſapientiam, & felicitatem eſſe debet.

Amb. lib. de Spiritus ſancto. Baſilius & Damaſc.

a Act. 19. 2.

Fructus fidei hujus articuli.

b 1. Cor. 12. 3. 4.

2. *Spiritus ſancti verbum non ita tertiæ perſonæ Trinitatis convenit, ut etiam aliis tribui non poſſit.*

Hujus igitur articuli ex planationem a vi, & notione, quæ hoc loco Spiritus ſancti vocabulo ſubjecta eſt, exordiri oportebit. Nam, cum illud æque de Patre, & Filio rectiſſime dicatur (uterque enim *c* Spiritus eſt, & *d* ſanctus, ſiquidem Deum ſpiritum eſſe confitemur) deinde vero hac vace *e* Angeli etiam, & *f* piorum animæ ſignificentur; cavendum eſt, ne populus verbi ambiguitate in errorem inducatur. Quare docendum eſt, in hoc articulo Spiritus ſancti nomine tertiam Trinitatis perſonam intelligi; quomodo in ſacris literis tum veteris nonnumquam, tum novi teſtamenti frequenter accipitur. Nam David precatur: *Et g Spiritum Sanctum tuum ne auferas a me*, & in libro Sapientiæ legimus: *b Senſum tuum quis ſciet, niſi tu dederis ſapientiam, & miſeris Spiritum ſanctum tuum de altiſſimis?* & alibi: *i Ipſe creavit illam in Spiritu ſancto.* In novo vero teſtamento jubemur *k* baptizari in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti: & Sanctiſſimam Virginem de Spiritu ſancto concepiſſe legimus: tum vero a ſancto *l* Joanne ad Chriſtum mittimur, qui nos in Spiritu ſancto baptizat: ac plurimis præterea aliis in locis ea vox legentibus occurrit.

Pater & Filius etiam dicuntur Spiritus ſanctus, quin etiam omnes ſpiritus cœleſtes, ſanctorum. que animæ.

c Joan. 4. 24. 2. Cor. 3. 17.
d Iſa. 6. 3. Apoc. 4. 8.
e Pſal. 103. 4. Hebr. 1. 7.
f Pſal. 145. 4. Eccle. 12. 7.

Tertiæ Trinitatis perſonæ proprie dicitur Spiritus Sanctus.

g Pſal. 50. 12.
h Sap. 9. 17.
i Eccl. 1. 9. Matth. 48. 16. Matt. 1. 18. Luc. 1. 35.
k Joan. 1. 33. Marc. 1. 8.

3. *Quare tertiæ perſonæ Trinitatis, perinde ac aliis duabus proprium nomen non ſit tributum.*

Ve-

Cur Spiritus Sancti commune nomen tertiæ perſonæ tribuatur ſit. vide Aug. in 15. de Tri. c. 19 & in Joan. tra 99.

Verum nemo mirari debet, tertiæ perſonæ, quemadmodum primæ, & ſecundæ, proprium nomen tributum non eſſe. Nam ſecunda perſona ideo proprium nomen habet, & Filius dicitur, quia ejus æternus a Patre ortus proprie generatio vocatur, ut in ſuperioribus articulis explicatum eſt. Ut igitur ortus ille generationis nomine ſignificatur: ita perſonam, quæ emanat, proprie Filium appellamus, & a qua emanat, Patrem. Nunc, cum tertiæ perſonæ productioni proprium nomen impoſitum non ſit, ſed ſpiratio & proceſſio appelletur; ſequitur, ut etiam perſona, quæ producitur, ſuo nomine careat. Nullum autem proprium nomen ejus emanatio habet, propterea quod nomina, quæ Deo tribuuntur, a rebus creatis mutuari cogimur: in quibus quoniam nullam aliam naturæ, & eſſentiæ communicandæ rationem, quam generandi virtute agnoſcimus; ob eam cauſam fit, ut rationem, qua ſeipſum totum Deus vi amoris communicat, proprio vocabulo exprimere non poſſimus. Quare communi Spiritus Sancti nomine tertia perſona appellata eſt: quod quidem illi maxime convenire ex eo intelligimus, quia ſpiritalem vitam in nos infundit; ac fine ejus ſanctiſſimi numinis afflatu, nihil æterna vita dignum efficere poſſumus.

Mens humana non aliam eſſentiæ communicandæ rationem agnoſcit, quã per generandi virtutem, Tertia perſona cur dicatur Spiritus Sanctus.

Spiritum ſanctum omnino Patri, & Filio in omnibus æqualem præter Scripturam, docuerunt D. Dion. Areop. l. de Div. no. c. 2. fren. l. 4. c. 14.

4. *Spiritus ſanctus Deus eſt, ejuſdem omnino cum Patre, & Filio potentiæ, & naturæ.*

Verum explicata vocabuli ſignificatione, docendus in primis erit populus, Spiritum ſanctum, æque ac Patrem, & Filium, Deum eſſe, eidem æqualem, æque omnipotentem, æternum, & infinitæ perfectionis, ſummum bonum, ac ſapientiſſimum, ejuſdemque cum Patre, & Filio naturæ. Quod quidem illius vocis, *In*, cum dicimus *Credo in Spiritum ſanctum*: proprietas ſatis indicat, quæ ad exprimendam fidei noſtræ vim, ſingulis Trinitatis perſonis appoſita eſt. Atque id etiam aperta ſacrarum literarum teſtimonia confirmant. Nam cum ſanctus Petrus in Actis Apoſtolorum dixiſſet: *a Anania, cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto?* mox inquit: *Non es mentitus hominibus, ſed Deo*: quem prius Spiritum ſanctum appellaverat, eundem ſtatim Deum vocat. Apoſtolus etiam ad Corinthios,

Quæ ſit hoc & ſymbolo particulæ In, energia. Amb. l. 1. de Spiritu Sancto. c. 13. & 14.

a Act. 5. 1. Spiritu ſancti divinitas pulcherrime confirmatur.

rinthios, quem Deum dixerat, Spiritum sanctum esse interpretatur, *a Divisiones*, inquit, *operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus*. deinde subjungit: *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult*. Præterea in Actis Apostolorum, quod uni Deo Prophetæ tribuunt, ille Spiritui sancto ascribit: dixerat enim Isaias: *b Audivi vocem Domini, dicentis: Quem mittam? & dixit mihi: Vade, & dices populo huic: Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude: ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat*. Quæ verba cum Apostolus citaret, *c Bene*, inquit, *Spiritus sanctus locutus est per Isaiam Prophetam*. Deinde vero cum Scriptura Spiritus sancti personam cum Patre, & Filio conjungit, ut *d* cum Patris, & Filii, & Spiritus sancti nomen in baptismo adhiberi præcipit; nullus nobis de hujus misterii veritate dubitandi locus relinquitur. nam si Pater Deus est, & Filius Deus, omnino fateri cogimur, etiam Spiritum sanctum, qui cum eis pari honoris gradu conjungitur, Deum esse. Accedit autem, quod is, qui in nomine cujusvis rei creatæ baptizatur, nullum ex eo fructum consequi potest: *e Nunquid in nomine Pauli*, inquit, *baptizati estis*: ut ostenderet hoc eis nihil ad comparandam salutem profuturum esse. Cum igitur baptizemur in nomine Spiritus sancti, eum esse Deum fateri oportet. Sed hunc eumdem trium personarum ordinem, quo Spiritus sancti divinitas comprobatur, licet animadvertere, tum in epistola Joannis: *f Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt*: tum ex præclaro illo sanctæ Trinitatis elogio, quo divinæ laudes, & psalmi concluduntur, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*. Postremo, quod ad eam veritatem confirmandam maxime pertinet, quæcunque Dei propria esse credimus, ea Spiritui sancto convenire sacræ literæ testantur. Quare illi templorum honorem tribuunt, ut cum Apostolus ait: *g An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti?* Item *h sanctificationem*, & *i vivificationem*, & *k scrutari profunda Dei*, & *l per Prophetas loqui*, & *m ubique esse*. quæ omnia divino tantum numini tribuenda sunt.

a 1. Cor. 12. 16. Ibid. 11.

b Isa. 6. 8.

c Act. 28. 5.

d Matt. 28. 19. 1. Joan. 5. 7. e 1. Cor. 1. 13.

Vide ex hoc loco pulcherrimam rationem apud. D. Greg. Naz. orat. 5. de Theol. quæst. 37. in ordine.

f 1. Joa. 5. 7. *Vide ex hoc loco argumentum apud Aug. lib. 1. Trin. c. 6.*

g 1. Cor. 6. 19. h 2. Th. 2. 13. 1. Pet. 1. 2. i Joan. 6. 63. k 1. Cor. 2. 10. 2. Cor. 3. 6. l 2. Pet. 1. 21 m Ps. 138. 7. Sap. 1. 17.

Spiritũ ſanctum Perſonam ſubſiſtẽtem per ſe probant Patres, qui contra Sabellium dimicarunt.

5. *Certo credendum eſt, Spiritus ſancti vocabulum tertiam Diuinitatis perſonam per ſe ſubſiſtentem ſignificare.*

Sed illud præterea fidelibus accurate explanandum eſt, Spiritum ſanctum ita Deum eſſe, ut eum tertiam perſonam, in divina natura a Patre, & Filio diſtinctam, & voluntate productam confiteri oporteat. Nam, ut alia ſcripturarum teſtimonia omittantur, baptiſmi forma, *a* quam Salvator noſter docuit, apertiſſime oſtendit, Spiritum ſanctum tertiam eſſe perſonam, quæ in divina natura per ſe conſtet, & ab aliis diſtincta ſit. Quod etiam Apoſtoli verba declarant, cum inquit: *b Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio ſancti Spiritus ſit cum omnibus vobis, Amen.* Idem vero multo apertius demonſtrant, quæ Patres in Conſtantinopolitano primo Concilio hoc loco ad confutandam impiam Macedonii amentiam addiderunt. *Et in Spiritum ſanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit: qui cum Patre, & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur, qui locutus eſt per Prophetas.* Quod igitur *Spiritum ſanctum* Dominum confitentur, in eo declarant, quantum Angelis antecellat, qui tamen nobiliſſimi ſpiritus a Deo conditi ſunt: illos enim omnes ſanctus *c* Paulus teſtatur eſſe *adminiſtratorios ſpiritus, in miniſterium miſſos, propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.* Vivificantem vero appellant, quod anima cum Deo conjuncta magis vivit, quam corpus animæ conjunctione alitur, ac ſuſtinetur. Quoniam vero Spiritui ſancto *d* ſacræ literę hanc animæ cum Deo conjunctionem tribuunt, rectiſſime *vivificantem Spiritum ſanctum*, vocari perſpicuum eſt.

a *Mat.* 28. 19.
b 2 *Cor.* 13. 13
In Symbol. Conſtantin. pri. & Nicæno ill a vox, Filioque, non fuit, ſed poſtea a latinis addita eſt, quæ potius fuit explicationem in Cõ. Lugdunenſi, & Floren. confirmarunt Græci.
c *Heb.* 1. 14. *Deus eſt vita animæ Aug. l.* 19. *de Civ. cap.* 26. *& de verb. Apoſt. ſer.* 16.
d *Rom.* 8. 1. *Cor.* 12. 1.

Spiritũ ſanctum a Filio procedere, Græci Patres ſcribũt, Ath. in Symbol. & ſerm. 4. cont. Ari. Baſil. li. 1. *& 3. & cõt. Eun. & alii. Conc. Later.* 1. *Lugdun. in Decr. l.* 6. *& Florentinũ inſtit. uniuers.*

6. *Spiritum ſanctum a Patre, & Filio, tanquam ab uno principio, procedere, declaratur.*

Jam vero quod ſequitur, *qui ex Patre, Filioque procedit*, docendi ſunt fideles, Spiritum ſanctum a Patre, & Filio, tanquam ab uno principio, æterna proceſſione procedere: id enim Eccleſiaſtica regula, a qua Chriſtiano non licet aberrare, credendum nobis proponit, & divinarum literarum, & Conciliorum auctoritate confirmatur. Nam Chriſtus Dominus, cum de Spiritu ſancto loqueretur, dixit: *e Ille me clarificabit, quia de*

c *Jo.* 16. 14.

meo

meo accipiet. Hoc idem ex eo colligitur, quod in ſcripturis ſacris Spiritus ſanctus nonnunquam ſpiritus *a* Chriſti, interdum ſpiritus Patris appellatur: modo a Patre, & modo a Filio mitti dicitur, ut æque a Patre, & Filio procedere non obſcure ſignificetur. *b Qui ſpiritum Chriſti non habet*, inquit ſanctus Paulus, *hic non eſt ejus*: & idem ſpiritum Chriſti vocat, cum ad Galatas inquit: *c Miſit Deus ſpiritum Filii ſui in corda veſtra, clamantem, Abba pater*. Apud ſanctum Matthæum ſpiritus Patris appellatur: *d Non vos eſtis, qui loquimini, ſed ſpiritus Patris veſtri*; & Dominus in cœna inquit: *e Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me*. Tum alibi eundem Spiritum ſanctum a Patre mittendum affirmat his verbis: *f Quem mittet Pater in nomine meo*. Ex quibus verbis cum proceſſionem Spiritus ſancti intelligamus, perſpicuum eſt, eumdem ab utroque procedere. Hæc ſunt, quæ de Spiritus ſancti perſona credenda erunt.

a *Act.* 16. 7. 1. *Petr.* 1. 11.
b *Rom.* 8. 9.
c *Gal.* 4. 6.
d *Matth.* 10. 20.
e *Jo.* 25.
f *Jo.* 14. 26.

De admirandis Spiritus ſancti effectibus, & donis vide Aug. li. de ſer. Domini in monte, c 9. *& Greg. hom.* 19. *in Ezech.*

Trinitatis opera indiviſa ſunt ad extra. Aug. l. 1. *de Trinitate c.* 4 *& in Jo tr.* 10 *& alibi ſequenter. Cur peculiariter quædam opera Spiritui ſancto tribuantur.*

Spiritus ſanctus cur donum vocetur Aug. in Enc. c. 57. *& in* 6. *de Trin c.* 15.

g 3. *Cor.* 4. 7.

7. Cum opera Trinitatis ſint indiviſa, quare peculiariter quidam effectus, & dona Spiritui ſancto tribuantur.

Docere præterea oportebit, quoſdam eſſe Spiritus ſancti admirabiles effectus, & ampliſſima quædam munera, quæ ab ipſo, tanquam a perenni bonitatis fonte, oriri, & manare dicuntur. Quamvis enim ſanctiſſimæ Trinitatis opera, quæ extrinſecus fiunt, tribus perſonis communia ſint: ex iis tamen multa Spiritui ſancto propria tribuuntur, ut intelligamus illa in nos a Dei immenſa charitate proficiſci. Nam, cum Spiritus ſanctus a divina voluntate, veluti amore inflammata, procedat, perſpici poteſt, eos effectus, qui proprie ad Spiritum ſanctum referuntur, a ſummo erga nos Dei amore oriri. Quare exeo conſequitur, ut Spiritus ſanctus donum appelletur: nam doni vocabulo ſignificatur id, quod benigne & gratuito, nulla ſpe remunerationis propoſita, donatur. Ac proinde quæcunque dona, & beneficia a Deo in nos collata ſunt (*g* quid autem habemus, quod a Deo, ut inquit Apoſtolus non acceperimus?) ea no bis Spiritus ſancti conceſſu, & munere data eſſe, pio & grato animo agnoſcere debemus.

8. *Qui, qualeſve, & quanti ſint Spiritus ſancti effectus.*

Plures ſunt Spiritus ſancti effectus.

Ejus autem plures effectus ſunt. nam *a* ut mundi creationem, *b* creaturumque rerum propagationem, & gubernationem omittamus, de quibus in primo articulo commemoravimus; vivificationem Spiritui ſancto proprie tribui, paulo ante demonſtratum eſt: & Ezechielis teſtimonio confirmatur: *c Dabo*, inquit, *vobis ſpiritum: & vivetis*. Præcipuos tamen, & maxime proprios Spiritus ſancti effectus Propheta enumerat, *d Spiritum ſapientiæ, & intellectus, ſpiritum conſilii, & fortitudinis, ſpiritum ſcientiæ, & pietatis, & ſpiritum timoris Domini*: quæ dona Spiritus ſancti vocantur: interdum autem Spiritus ſancti nomen eis tribuitur. Quare ſapienter D. Auguſtinus monet, animadvertendum eſſe, cum in ſacris literis hujus vocis Spiritus ſancti mentio fit, ut dijudicare poſſimus, tertiam ne Trinitatis perſonam, an ejus effectus, atque operationes ſignificet: nam hęc duo eodem intervallo diſtinguenda ſunt, quo etiam Creatorem a rebus creatis differre credimus. Atque hæc eo diligentius explicanda ſunt, quod ex hiſce Spiritus ſancti donis Chriſtianæ vitæ præcepta haurimus, ſentireque poſſumus, an Spiritus ſanctus in nobis ſit. Verum præ cæteris ejus ampliſſimis muneribus gratia illa prædicanda eſt, quæ nos juſtos facit, *e* ſignatque ſpiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ. Hæc enim mentem noſtram arctiſſimo amoris vinculo Deo jungit, ex quo fit, ut ſummo pietatis ſtudio accenſi novam vitam inſtituamus, ac *f* naturæ divinæ participes effecti, *g* filii Dei nominemur, & vere ſimus.

a *Job.* 13. 4. *Pſal.* 32. 6.
b *Sap.* 1. 7.
c *Ezech.* 37 6
Spiritus ſancti dona.
d *Iſa.* 11. 2. *D. Aug. lib.* 15. *de Trin. c.* 18. & 19. *Fulg. l.* 2. *ad Mon. cap.* 7. & 8.
Juſtificatio noſtra eſt Spiritus ſancti ſignaculũ, de qua copioſe agitur ſeſſ. 6. *Conc. Trid.*
e *Epheſ.* 1. 13
f 2. *Pet.* 1. 4.
g 1. *Jo.* 3. 1.

DE NONO ARTICULO.

CAPUT X.

MATTHÆUS.

Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum Communionem.

1. *Quibus de cauſis nonus articulus omnium frequentiſſime populo inculcandus ſit.*

De Eccleſia ex veteribus ſcripſerunt Aug. concione 2. ſuper Pſ. 30 & Cy. li. de unit. Eccl. Cur prophetę planius de Eccl. qua de Chriſto ſint locuti. Aug. in Pſ. 30. vide prophetarum.

QUanta diligentia curare Paſtores debeant, ut hujus noni articuli veritatem fidelibus explicent, ſi duo potiſſimum conſiderentur, facile cognoſci poterit. Primum enim, teſte ſancto Auguſtino, Prophetæ planius, & apertius de Eccleſia, quam de Chriſto locuti ſunt, cum in eo multo plures errare, ac decipi poſſe, quam in Incarnationis ſacramento præviderent. Neque enim

teſtimonia apud eundē in l. de uti, cted. c. 7. 8 & 9. & adhuc fuſius in lib. 17. de Civ. Dei c. 4. 5. 8. 16. 20. & li. 18. fere per totum.

defuturi erant impii, qui ad ſimiæ imitationem, quæ ſe hominem eſſe fingit, ſolos ſe Catholicos eſſe profiterentur, & Catholicam Eccleſiam apud ſe tantum, non minus nefarie, quam ſuperbe affirmarent. Deinde ſi quis hanc veritatem firmo animo conceptam habuerit, facile horrendum hæreſis periculum effugiet. Non enim, ut quiſque primum in fide peccarit, Hæreticus dicendus eſt: ſed qui, Eccleſiæ auctoritate neglecta, impias opiniones pertinaci animo tuetur. Cum igitur fieri non poſſit, ut aliquis ſe hæreſis peſte commaculet, ſi iis fidem adhibeat, quæ in hoc articulo credenda proponuntur: curent omni ſtudio Paſtores, ut fideles, cognito hoc myſterio, contra adverſarii artes muniti in fidei veritate perſeverent. Pendet autem hic articulus a ſuperiori: quia, cum jam demonſtratum ſit, Spiritum ſanctum omnis ſanctitatis fontem, & largitorem eſſe, nunc ab eodem Eccleſiam ſanctitate donatam confitemur.

Verus non articuli profeſſor nequit dici Hæreticus.

2. *Quid peculiari ratione nomine Eccleſiæ, quidque generatim denotetur.*

Eccleſia eſt evocatio a verbo græco ἐκκλέω. Et bene Eccleſia dicitur quia omnes ad ſalutem vocat, & colligat, ut ait Dominus, Levit. c. 8. 3.

Ac quoniam Eccleſiæ vocem Latini a Græcis mutuati, poſt divulgatum Evangelium ad res ſacras tranſtulerunt, quam vim habeat hoc vocabulum, aperiendum eſt. Significat autem Eccleſia Evocationem: verum ſcriptores poſtea uſurparunt pro concilio, & concione. Neque vero refert, utrum populus ille veri Dei, an falſæ religionis cultor extiterit. in Actis enim de Epheſino populo ſcriptum eſt, cum ſcriba turbas ſedaſſet, dixiſſe; *a Si quid autem alterius rei quæritis, in legitima Eccleſia poterit abſolvi.* Legitimam vocat Eccleſiam populum Epheſinum, Dianæ cultui addictum. Neque ſolum gentes, quæ Deum non noverunt, ſed etiam malorum & impiorum hominum concilia interdum Eccleſia nominantur. *b Odivi*, inquit Propheta, *Eccleſiam malignantium, & cum impiis non ſedebo.* Communi vero deinde ſacrarum ſcripturarum conſuetudine hęc vox ad rempublicam Chriſtianam, fideliumque tantum congregationes ſignificandas uſurpata eſt; qui ſcilicet ad lucem veritatis, & Dei notitiam per fidem vocati ſunt; ut, rejectis ignorantiæ, & errorum tenebris, Deum verum,

a Act. 19. 39.

b Pſal. 25. 5.

Eccleſia peculiari, & uſitata conſuetudine ſignificat omnium fidelium multitudinē: cætera ſignificationes nominis Eccl. exponuntur.

verum, & vivum pie & ſancte colant, illique ex toto corde inſerviant: atque, ut unico verbo hæc res tota abſolvatur, Eccleſia, ut ait Sanctus Auguſtinus, *eſt populus fidelis per univerſum orbem diſperſus.*

ſect. 9. hujus articuli.

Definitio Eccleſiæ Aug. in Pſal. 140. vide Cyprianū Ep. 69.

3. *Quæ potiſſimum myſteria in vocabulo Eccleſiæ contemplanda offerantur.*

Nec vero levia myſteria in hoc vocabulo continentur. Etenim in Evocatione, quam Eccleſia ſignificat, ſtatim divinæ gratiæ benignitas, & ſplendor elucet, intelligimuſque Eccleſiam ab aliis rebus publicis maxime differre. illæ enim humana ratione, & prudentia nituntur; hæc autem Dei ſapientia, & conſilio conſtituta eſt; vocavit enim nos intimo quidem Spiritus ſancti afflatu, qui corda hominum aperit; extrinſecus autem Paſtorum, & Prædicatorum opera, ac miniſterio. Præterea ex hac vocatione quis nobis finis propoſitus eſſe debeat, nimirum æternarum rerum cognitio, & poſſeſſio, is optime perſpiciet, qui animadverterit, cur olim fidelis populus ſub lege poſitus, ſynagoga, ideſt congregatio diceretur. Nam, ut docet ſanctus Auguſtinus, *hoc ei nomen impoſitum eſt, quia pecudum more, quibus magis congregari convenit, terrena, & caduca tantum bona ſpectaret.* Quare merito Chriſtianus populus non ſynagoga, ſed Eccleſia dicitur: quia terrenis, & mortalibus rebus contemptis, cœleſtes, & æternas tantummodo conſectatur.

Eccleſia quo a cæteris gentilibus politiis differat. Deus qui ſuā Eccleſiā vocarit. Duplex Eccleſiæ vocatio.

Finis vocationis verus qui eſt æternarum rerū poſſeſſio cognitionem poſſeſſio. Aug. in Pſ. 77 & 81.

Eccleſia quo differat a Judæorum republica.

4. *Quibus nominibus Chriſtianorum univerſitas in ſacris literis deſcripta inveniatur.*

Multa præterea nomina, quæ plena ſunt myſteriis, ad Chriſtianam rempublicam ſignificandam traducta ſunt. Nam & *a* domus, & *b* ædificium Dei ab Apoſtolo vocatur; *Si tardavero*, inquit ad Timotheum, *ut ſcias, quomodo oporteat te in domo Dei converſari, quæ eſt Eccleſiæ Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis.* Domus autem Eccleſia idcirco appellatur, quia ſit veluti una familia, quam unus paterfamilias moderatur, & in qua eſt bonorum omnium ſpiritualium communio. Dicitur etiam *c* grex ovium Chriſti, quarum ille oſtium eſt, & Paſtor: vocatur & ſponſa Chriſti. *d Deſponſi vos uni viro virginem caſtam exhibere*

a Luc. 6. 48. & 15. 25. 1. Tim. 3. 15. 2. Tim. 2. 20. Hebr. 3. 4.

b Ædificiū. Mat. 16. 18. Rom. 15. 20. 1. Cor. 3. 9.

Domus Dei cur ſit dicta Eccleſia.

Grex ovium.

c Joan. 10. 1. 2.

Sponſa Chriſti.

d 2. Cor. 11. 2.

Chriſto, inquit Apoſtolus ad Corinthios. Idem ad Epheſios: *a Viri diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam*: ac de matrimonio: *Sacramentum hoc*, inquit, *magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia*. Dicitur denique Eccleſia *b* corpus Chriſti, *c* ut ad Epheſios, *d* & Coloſſenſes licet videre. Et hæc ſingula plurimum valent ad fideles excitandos, ut ſe dignos immenſa Dei clementia, & bonitate præbeant, qui eos, *e* ut populus Dei eſſet, elegit.

a *Epheſ. 5. 25. vide Cypr. ep. 61. & in li. de unit. Eccl.*
eodem c. 32
b *Eccleſia eſt corpus Chriſti.*
Rom. 12. 3. 4. 1. Cor. 12. 12.
c *Ephe. 2. 23.*
d *Col. 1. 24.*
e *1. Pet. 1. 9. 10.*

5. *Duæ præcipuæ Eccleſiæ partes recenſentur, triumphans una, militans altera.*

His vero explicatis, neceſſe erit ſingulas Eccleſiæ partes enumerare earumque differentias docere, quo magis Deo dilectæ Eccleſiæ naturam, proprietates, dona, & gratias populus percipiat; & ob eam cauſam ſanctiſſimum Dei numen laudare nunquam intermittat. Eccleſiæ autem duæ potiſſimum ſunt partes, quarum altera triumphans, altera militans vocatur. Triumphans eſt cœtus ille clariſſimus, & felicisſimus beatorum ſpirituum, & eorum, qui de Mundo, de Carne, de iniquiſſimo Dæmone triumpharunt, & ab hujus vitæ moleſtiis liberi ac tuti, æterna beatitudine fruuntur. Militans vero Eccleſia eſt cœtus omnium fidelium, qui adhuc in terris vivunt: quæ ideo militans vocatur, quod illi cum immaniſſimis hoſtibus Mundo, Carne, Satana perpetuum ſit bellum.

De Eccl. militante, & triumphante An in Ench. c. 56. & l. 10. de Civ. Dei c. 7.
Triumphans Eccl. quidſit. Aug. in Enc. c. 57.
Anima purgandorũ triumphant in ſpe certa.
Militans Eccleſia.

6. *Eccleſia militans, & triumphans una eſt.*

Neque idcircò tamen duas eſſe Eccleſias cenſendum eſt: ſed ejuſdem Eccleſiæ, ut antea diximus, partes duę ſunt; quarum una anteceſſit, & cœleſti patria jam potitur; altera in dies ſequitur, donec aliquando cum Salvatore noſtro conjuncta, in ſempiterna felicitate conquieſcat.

Aug. l. 12. de Civ. Dei c. 9.
Quia idem Princeps, idẽ populus, eadẽ lex, idem cibus, & eadem civitas eſt.

7. *In Eccleſia militanti duo hominum ſunt genera, boni ſcilicet, & mali.*

Jam in Eccleſia militanti duo ſunt hominum genera, bonorum, & improborum; & improbi quidem eorundem ſacramentorum participes, eandem quoque, quam boni, fidem profitentur, vita ac moribus diſſimiles: boni vero in Eccleſia dicuntur ii, qui non ſolum

In Eccleſia militãti duo ſunt hominũ genera. Vide Aug. in Breviculo, col. 3.

fidei

fidei professione, & communione sacramentorum, sed etiam spiritu gratiæ, & charitatis vinculo inter se conjuncti, & colligati sunt: de quibus dicitur: *a Cognovit Dominus, qui sunt ejus.* possunt vero etiam homines aliquibus conjecturis opinari, quinam sint, qui ad hunc piorum hominum numerum pertineant, certo autem scire minime possunt. Quare existimandum non est, Christum Salvatorem de hac Ecclesiæ parte locutum esse, *b* cum ad Ecclesiam nos remisit, eique ut pareamus, præcepit. Nam cum illa sit incognita, cui certum esse poterit, ad cujus judicium confugiendum, & cujus auctoritati obtemperandum sit? Bonos igitur, & improbos Ecclesia complectitur, quemadmodum *c* & divinæ literæ, & sanctorum virorum scripta testantur: in quam sententiam scriptum est illud Apostoli: *d Unum corpus, & unus spiritus.*

8. *Ecclesia visibilis est, & bonos, & malos suo sinu concludit.*

Hæc autem Ecclesia nota est, *e* urbique supra montem sitæ comparata, quæ undique conspicitur: nam *f* cum illi ab omnibus parendum sit, cognoscatur necesse est. Neque bonos tantum, sed etiam malos complectitur, ut multis parabolis Evangelium docet: veluti cum *g* regnum cœlorum, ideſt militantem Ecclesiam, simile esse sagenæ in mare missæ commemorat: vel agro, in quo zizania superseminata sunt; vel *h* areæ, in qua frumentum cum paleis continetur: vel *i* decem virginibus partim fatuis, partim prudentibus. Sed multo ante etiam in *k* arca Noe, qua non solum munda, sed etiam immunda animantia concludebantur, hujus Ecclesiæ figuram, & similitudinem licet intueri. Quamvis autem bonos, & malos ad Ecclesiam pertinere Catholica fides vere, & constanter affirmet, ex iisdem tamen fidei regulis fidelibus explicandum est, utriusque partis diversam admodum rationem esse: ut enim paleæ cum frumento in area confusæ sunt, vel interdum membra varie intermortua corpori conjuncta, ita etiam mali in Ecclesia continentur.

9. *Quinam Ecclesiæ militantis finibus non contineantur.*

Ex quo fit, ut tria tantummodo hominum genera ab ea excludantur: primo infideles, deinde Hæretici, & schis-

a 2. *Tim.* 2. 19
Electorum Eccl. esse incerta. Consulatur cap. 12 *sess.* 6. *Conc. Trid. decret. de justificatione: vide item Aug. tract.* 45. *in Joan.*
b *Mat.* 18. 17
c *Mat.* 3. 12. & 13. 4. 22. 25. & *seq.*
d 1. *Cor.* 5. 3. 4. 2. *Tim.* 2. 20. *Grego. Naz. ora.* 51. & 52. *adv. Apol.*
e *Eph.* 4. 4.
e *Mat.* 5. 14.
f *Mat.* 18. 17. *Caterum Ecclesiam visibilē esse præter hac loca, confirmat etiam.*
g *Num.* 20. 4.
g *Mat.* 15. 47
h *Mat.* 3. 13.
i *Mat.* 25. 1. 2
k *Gen.* 7. 2. 1. *Pet.* 2. 6.

Duarum Ecclesiæ partium diversissimam esse sortem.

Vide Aug. tract. 6. *in Jo. & ser.* 107. *de temp. & in Psal.* 47.

Tria hominum

Genera ab Eccleſia excluduntur, & primo infid.

a 1. Cor. 5. 13. 2. Hæretici.

b 1. Ti. 1. 19. *Cipr. in epiſt. ad Jul.*

Sunt tamen in poteſtate Eccl. ut ab ea puniantur.

c Deut. 17. 12. *Ro.* 13. 4. *unde leges in hæreticos latæ. Excommunicati non ſunt in Eccleſia.*

d *Matth.* 18. 17. 1. *Cor.* 5. 4. *Antiſtitis dignitati nihil deperit, etiam ſi illi mali ſint. Jo.* 11. *Unus autem &c.*

e 1. *Cor.* 1. 2.

f *Gal.* 1. 2.

g *Col.* 4. 16.

h 1. *The.* 1. 1. *Privatæ fidelium familiæ Eccleſiæ appellantur.*

i *Rom.* 16. 4.

k 1. *Co.* 16. 19

l *Phil.* 1. 2.

m *Matt.* 18. 17. *Eccleſia pro ipſius præpoſitis, & paſtoribus aliquando uſurpatur.*

n 4. *Reg.* 8. *Eccleſia pro loco. Deut.* 23. & 1. *Cor.* 11. 20.

ſchiſmatici, poſtremo excommunicati: *a* Ethnici quidem, quod in Eccleſia nunquam fuerunt, neque eam unquam cognoverunt, nec ullius ſacramenti participes in populi Chriſtiani ſocietate facti ſunt: *b* Hæretici vero, atque ſchiſmatici, quia ab Eccleſia deſciverunt: neque enim illi magis ad Eccleſiam ſpectant, quam transfugæ ad exercitum pertineant, a quo defecerunt. *c* Non negandum tamen, quin in Eccleſiæ poteſtate ſint; ut qui ab ea in judicium vocentur, puniantur, & anathemate damnentur. Poſtremo etiam *d* excommunicati, quod Eccleſiæ judicio ab ea excluſi, ad illius communionem non pertineant, donec reſipiſcant. De cæteris autem, quamvis improbis, & ſceleratis hominibus, adhuc eos in Eccleſia perſeverare dubitandum non eſt: idque fidelibus tradendum aſſidue, ut ſi forte Eccleſiæ Antiſtitum vita flagitioſa ſit, eos tamen in Eccleſia eſſe, nec propterea quidquam de eorum poteſtate detrahi, certo ſibi perſuadeant.

10. *Nominis Eccleſiæ ſignificationum varietas.*

Verum univerſæ etiam Eccleſiæ partes Eccleſiæ nomine ſignificari ſolent: ut cum Apoſtolus Eccleſiam, *e* quæ eſt Corinthi, *f* Galatiæ, *g* Laodicenſium, *h* Theſſalonicenſium nominat: privatas etiam fidelium familias Eccleſias vocat; nam *i* Priſcæ, & Aquilæ domeſticam Eccleſiam ſalutari jubet; item alio in loco: *k Salutant vos*, inquit, *in Domino multum Aquila, & Priſcilla cum domeſtica ſua Eccleſia*: ad Philemonem *l* etiam ſcribens eandem vocem uſurpavit. Interdum quoque Eccleſiæ nomine ejus Præſides, ac Paſtores ſignificantur, *m Si te non audierit*, inquit Chriſtus, *dic Eccleſiæ*: quo in loco præpoſiti Eccleſiæ deſignantur, *n* ſed locus etiam, in quem populus ſive ad concionem, ſive alicujus rei ſacræ cauſa convenit, Eccleſia appellatur. Præcipue vero in hoc articulo Eccleſia bonorum ſimul, & malorum multitudinem, nec præſides ſolum, ſed eos etiam, qui parere debent, ſignificat.

11. *De Notis veræ Eccleſiæ; & primo cur una dicatur.*

Aperiendæ autem ſunt fidelibus hujus Eccleſiæ proprietas, ex quibus licebit agnoſcere, quanto beneficio a Deo affecti ſint, quibus contigerit in ea naſci, atque

educari.

educari, Prima igitur proprietas in Symbolo Patrum deſcribitur, ut una ſit: *a Una enim*, inquit, *eſt columba mea, una eſt ſpecioſa mea.* Vocatur autem una anta hominum multitudo, quæ tam longe lateque diffuſa eſt, ob eas cauſas, quæ ab Apoſtolo ad Epheſios ſcriptæ ſunt: *b Unum enim Dominum, unam fidem, unum baptiſma* tantum eſſe prædicat. Unus eſt etiam ejus rector ac gubernator: inviſibilis quidem Chriſtus, quem æternus Pater dedit *c* caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius; viſibilis autem is, qui Romanam cathedram Petri Apoſtolorum Principis legitimus ſucceſſor tenet.

Hic Eccl. proprie accipitur pro omnium fidelium tam bonorum quam malorũ multitudine.

Prima Eccleſiæ nota eſt, ut ſit una.

Qua quidem nota ab hæreticorũ omniũ cœtibus diſtinguitur.

a *Cant. 6. 8. Cy. l. de unit. Eccleſiæ.*
b *Eph. 4. 5.*
c *Epheſ. 1. 22.*

12. *Quid de Romano Pontifice viſibili Eccleſiæ Chriſti capite ſentiendum ſit.*

Poſt viſibile Eccl. caput, neceſſario ſtatui viſibile caput colligitur ex Scriptura, in qua Eccl. comparatur Exercitui. Can. 6. Corp. humano, in quo eſt caput.

De quo fuit illa omnium Patrum ratio, & ſententia conſentiens, hoc viſibile caput ad unitatem Eccleſiæ conſtituendam, & conſervandam neceſſarium fuiſſe. quod præclare & vidit, & ſcripſit ſanctus Hieronymus contra Jovinianum iis verbis: *Unus eligitur, ut capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur occaſio.* & ad Damaſum: *Faceſſat invidia: Romani culminis recedat ambitio: cum ſucceſſore piſcatoris, & diſcipulo crucis loquor. Ego nullum primum, niſi Chriſtum ſequens, Beatitudini tuæ, ideſt Cathedræ Petri, communione conſocior;* d *ſuper illam Petram ædificatam Eccleſiam ſcio.* e *Quicunque extra hanc domum agnum comederit, profanus eſt:* f *ſi quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio.* Quod & longe antea ab Ireneo probatur, & Cypriano, qui de unitate Eccleſiæ loquens, ait: *Loquitur Dominus ad Petrum: Ego, Petre, dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Super unum ædificat Eccleſiam: & quamvis Apoſtolis omnibus, poſt reſurrectionẽ ſuam, parem poteſtatem tribuat, & dicat:* g Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos: accipite Spiritum ſanctum; *tamen ut unitatem manifeſtaret, unam cathedram conſtituit: & unitatis ejuſdem originem, ab uno incipientem, auctoritate ſua diſpoſuit,* &c. Optatus deinde Melevitanus ait: *Ignorantia tibi aſcribi non poteſt, ſcienti in urbe Roma Petro primo cathedram Epiſcopalem eſſe collatam, in qua ſederit omniũ Apoſtolorum caput Petrus: in quo uno Cathedræ unitas*

S. Hier. l. 1. cont. Jovi in med. & ep. 57 Cant. 7. 3. Regno. Dan. 2. 44. Ovili. Jo. 10. 16 Domuũ 1. Tim. 3. 15. Navi ſeu arca Noe.

Iren. l. 3. contra har. c. 3.

S. Cypr. de ſimpl. prælatis in principio fere.

In his autem omn. viſibilis rector cerni-

ab

ab omnibus ſervaretur, ne cæteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſque defenderent: ut jam ſchiſmaticus, & † prævaricator eſſet, qui contra ſingularem Cathedram alteram collocaret. Poſt vero Baſilius ſic ſcriptum reliquit: Petrus collocatus eſt in fundamento; dixit enim: Tu es Chriſtus filius Dei vivi: & viciſſim audivit ſe eſſe petram: licet enim petra eſſet, non tamen petra erat, ut Chriſtus. Nam Chriſtus vere immobilis petra, Petrus vero propter petram. Dignitates enim ſuas Deus largitur aliis: Sacerdos eſt, & facit Sacerdotes: Petra eſt, & Petram facit; & quæ ſua ſunt, largitur ſervis ſuis. Poſtremo verò Sanctus Ambroſius idem ait: * Magna ſunt enim Dei munera, qui non ſolum nobis, quæ noſtra fuerant, reparavit, verum etiam quæ ſua ſunt propria, conceſſit: deinde, paucis interjectis, ſequitur: Magna autem Chriſti gratia, qui omnia prope vocabula ſua diſcipulis ipſis donavit: a Ego ſum, inquit, lux mundi; & id tamen, quo ipſe gloriatur, diſcipulis nomen indulſit, dicens: b Vos eſtis lux mundi. c Ego ſum panis vivus: &, d Nos omnes unus panis ſumus: e Ego ſum vitis vera. Et tibi dicit: f * Plantavi te vitem fructuoſam, omnem veram. g Petra eſt Chriſtus; bibebant enim de ſpirituali ſequenti petra, petra autem erat Chriſtus. Et jam diſcipulo ſuo hujus vocabuli gratiam non negavit, h ut & ipſe ſit Petrus; quod de petra habeat ſolid:tatem conſtantiæ, fidei firmitatem.

13. *Quomodo præter Chriſtum Eccleſia uno capite viſibili indigeat.*

Verum ſi quis objiciat, Eccleſiam uno capite ſponſo Jeſu Chriſto contentam, præterea nullum requirere a in promptu reſponſio eſt. ut enim Chriſtum Dominum ſingulorum ſacramentorum non ſolum auctorem, ſed intimum etiam præbitorem habemus; nam *i* ipſe eſt, qui baptizat, *k* & qui abſolvit, & tamen *l* is homines ſacramentorum externos miniſtros inſtituit, ſic Eccleſiæ, quam ipſe intimo ſpiritu regit, hominem ſuę poteſtatis vicarium, & miniſtrum præfecit. Nam cum viſibilis Eccleſia viſibili capite egeat, ita Salvator noſter Petrum univerſi fidelium generis caput, & Paſtorem conſtituit, *m* cum illi oves ſuas paſcendas verbis

amp-

ſtur, ergo & in Eccleſia, corani debet.
d Mat. 16. 18
e Exod. 12. 22
† Gen. 22. 23.
g Jo. 20. 21. 22.
Optatus in init. lib. 2. ad Parmenianũ
† Alia litera habet, peccator. Sanct. Baſil. Ho. 29. quę eſt de pœnitentia.
Chriſtus ita bonus eſt, & ſui natura diffuſivus, quod ſuas dignitates, & munera largitur aliis.
h Amb. l. 9. com. in Luc. c. 9 ultra medium.
* Aliæ edit. hęc omittunt & incip. auctorit. S. Ambr. a. § ſeq., ſed perperam.
a Joa. 8. 12.
b Mat. 5. 14.
c Joa. 9. 41.
d 1. Cor. 10.
e Joa. 15.
f Ilier. 2.
g 1. Cor. 10.
* textus hic ita legitur apud S. Ambr. Sed aliter in vulgata editione.
h Mat. 16.
i Matth. 7. 1.
k 1. Joa. 1. 33.
l Pſal. 43. 25.
m 1. Cor. 4. 1

amplissimis commendavit, ut qui ei successisset, eandem plane totius Ecclesiæ regendæ, & gubernandæ potestatem habere voluerit.

14. *Cur Ecclesia una dicatur: alias rationes subjungit.*

Unus præterea idemque est *a* spiritus, inquit Apostolus ad Corinthios, qui fidelibus gratiam, perinde atque anima corporeis membris vitam impertitur. Ad quam unitatem servandam cum Ephesios hortaretur, inquit: *b Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis: unum corpus, & unus spiritus.* Quemadmodum enim humanum corpus multis constat membris, eaque ab una anima aluntur, quæ oculis visum, auribus auditum, & aliis sensibus diversas vires submínistrat: ita corpus Christi mysticum, quod est Ecclesia, ex multis fidelibus compositum est. *c* Una quoque est spes, ut in eodem loco idem Apostolus testatur, ad quam vocati sumus; siquidem omnes eandem rem, nempe æternam & beatam vitam, speramus. Una est denique fides, quæ omnibus tenenda est, ac præseferenda. *d Non sint*, inquit Apostolus, *in vobis schismata*: atque unum baptisma, quod quidem est Christianæ fidei sacramentum.

a *Joa.21.15.*

b *In Petro omnes Rom. Pontif. primatu super omnem Eccl. accepe unt. Iren. l. 1. c. 3.*

c *1. Cor. 12. 11.*

d *Eph. 4. 3.*

e *Eph. 4. 4. 1. Cor. 9. 10.*

f *1. Cor. 1. 10. Ephes. 5.*

g *1. Pet. 2. 9.*

15. *De secunda nota Ecclesiæ, qua dicitur Sancta.*

Altera proprietas Ecclesiæ est, ut sit sancta: quod a Principe Apostolorum accepimus eo loco; *e Vos autem genus electum, gens sancta.* Appellatur autem sancta, quod Deo consecrata, dedicataque sit; sic enim cætera hujusmodi, quamquam corporea sint, sancta vocari consueverunt, cum divino cultui addicta, & dedicata sunt; cujus generis sunt in lege veteri *f* vasa, *g* vestes & *h* altaria, in qua primogeniti quoque, *i* qui Deo altissimo dedicabantur, sancti sunt appellati. Nec mirum cuiquam videri debet, Ecclesiam dici sanctam, tametsi multos peccatores continet. *k* sancti enim vocantur fideles, qui populus Dei effecti sunt, quive se, fide & baptismate susceptо, Christo consecrarunt, quamquam in multis offendunt, &, quæ polliciti sunt, non præstant; quemadmodum etiam qui artem aliquam profitentur, etsi artis præcepta non servent, nomen tamen artificum retinent. Quare D. Paulus Corinthios *l* sanctificatos, & san-

Prima ratio cur sancta dicatur Eccl. sanctitatem ostenderunt Justinus ma. in utraque apologia, & Tertullia, in apologetico. Ambr. l. com. in Luc c. 1.

h *Num. 31. 6.*

i *Exod. 28. 2. & 29. 19.*

k *Exod. 30. 3.*

l *Exod. 34. 10 1. Rom. 7. 1. Cor. 1. 2. 2. Cor. 1. 1. 1. Cor. 5. 1.*

Secunda ratio.

a *Dan. 9. 24.* & ſanctos appellat, in quibus nonnullos fuiſſe perſpi-
b *Eph. 2. 24.* cuum eſt, quos ut carnales, *a* & gravioribus etiam
S. Aug. in Pſ. 85. 2. nominibus acriter objurgat. Sancta etiam dicenda eſt,
c *Pſ. 85. vide etiam Ambr. l. 1. comm. in Luc. 1. Reg. 2.* quod veluti corpus cum ſancto capite Chriſto Domino, *b* totius ſanctitatis fonte conjungitur, *c* a quo Spiritus ſancti chariſmata, & divinæ bonitatis divitiæ diffunduntur. Præclare ſanctus Auguſtinus, interpretans verba illa Prophetę, *d Cuſtodi animam meam, quoniam ſanctus ſum Audeat*: inquit, *& corpus Chriſti, audeat & unus ille homo, clamans a finibus terræ, cum capite ſuo, & ſub capite ſuo dicere: Sanctus ſum. Accepit enim gratiam ſanctitatis, gratiam Baptiſmi, & remiſſionis, peccatorum.* c paulo poſt: *Si Chriſtiani omnes, & fideles, in Chriſto baptizati, ipſum induerunt*, ſicut Apoſtolus dicit: *e Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis; ſi membra ſunt facti corporis ejus, & dicunt ſe ſanctos non eſſe, capiti ipſi faciunt injuriam, cujus membra ſancta ſunt.* Accedit etiam, quod ſola Eccleſia legitimum ſacrificii cultum, & ſalutarem habet ſacramentorum uſum, per quę tanquam efficacia divinæ gratiæ inſtrumenta, Deus veram ſanctitatem efficit: ita ut quicunque vere ſancti ſunt, extra hanc Eccleſiam eſſe non poſſint, Pater igitur, Eccleſiam eſſe ſanctam, ac ſanctam quidem, quoniam corpus eſt Chriſti, a quo ſanctificatur, cujuſque ſanguine abluitur.

d *Rom. 6. 3. Galat. 3. 27. Tertia ratio. Greg. l. 35. moral. c. 6.*

Sancta dicitur Eccleſia, quia firma ſi per & ſtabilis perſeveravit ab Adam incipiens uſque ad finem mundi duratura. Pſal. 47.

Sicut audivimus ſic & Vel ideo Sancta, quia fundata Sanguine Chriſti, & ſanctorum. Eccl. ab antiquiſſimis temporibus univerſalem fuiſſe tradit Tert. contra Judæos. S. Aug. ſer. 131 & 181. de tempore.

16. *Qua ratione Eccleſia Chriſti ſit Catholica.*

Tertia proprietas Eccleſiæ ea eſt, ut Catholica, nempe univerſalis vocetur: quæ appellatio vere illi tributa eſt: quoniam, ut teſtatur ſanctus Auguſtinus, *A ſolis ortu uſque ad occaſum unius fidei ſplendore diffunditur.* Neque enim, ut in humanis rebuſpublicis, aut Hæreticorum conventibus, unius tantum regni terminis, aut uno hominum genere Eccleſia definita eſt: verum omnes homines, *f* ſive illi barbari ſint, ſive Scythæ; ſive ſervi, ſive liberi, ſive maſculi, ſive fœminæ, charitatis ſinu complectitur. Quare ſcriptum eſt: *g Redemiſti nos Deo in ſanguine tuo ex omni tribu, & lingua & populo & natione: & feciſti nos Deo noſtro regnum.* De Eccleſia dicit David: *h Poſtula a*

e *Col. 3. 3. 11.*

f *Apoc. 5. 9.*

g *Pſal. 2. 8. Aug. lib. de agone Chriſti, c. 29. & epiſt. 161.*

h *Pſ. 86. 4. 2. Reg. pro*

me,

me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Item: *a Memor ero Raab & Babylonis scientium me, &, Homo natus est in ea.* Præterea omnes fideles, qui ab Adam in hunc usque diem fuerunt, quive futuri sunt, quandiu mundus extabit, veram fidem profitentes, ad eandem Ecclesiam pertinent, *b* quæ super fundamento Apostolorum fundata est, ac Prophetarum, qui omnes in illo lapide angulari Christo, *c* qui fecit utraque unum, *d* & pacem iis, qui prope, & iis, qui longe, annunciavit, constituti sunt, & fundati, Universalis etiam ob eam causam dicitur, quod omnes, qui salutem æternam consequi cupiunt, eam tenere & amplecti debeant, *e* non secus ac qui arcam, ne diluvio perirent, ingressi sunt. Hęc igitur veluti certissima regula tradenda est, qua vera & falsa Ecclesia judicetur.

Ægypto in Scripturis sumitur, ut Isa. 51.

a *Eph. 2. 20.*
b *Ibid. 14.*
c *Ibid. 17.*
Extra Ecclesiam nulla est salus. Cypri. de simpl. prael. Aug. ser. 181. de Tempore.
d *Gen. 7. 8.*

Ecclesiá vérę a falsa dignoscendæ certissima regula. Hæc igitur ergo verę Ecclesiæ notæ, quod una, quod sanctа, quod catholica, & qs Apostolica: una, qi sibi cõsentiens in omni fidei doctrinas sancta, qui stabilis, & perseverans; catholica, quia ubique diffusa omne genus hominũ complectitur, & quia generaliter omne genus peccat, curat, & prædicat: ac denique Apostol. q; omne virtutis genus possideat. Mat. 18. Eccę errare nõ potest. 1. Tim. 3. 15. Tert. de præscr. Aug. l. 1. contra Cresc. 33.

17. *Quo pacto Ecclesia Christi etiam Apostolica dicatur.*

Sed ex origine etiam, quam revelata gratia ab Apostolis ducit. Ecclesiæ veritatem agnoscimus. siquidem ejus doctrina veritas est, non recens, neque nunc primum orta, sed ab Apostolis jam olim tradita, & in omnem orbem terrarum disseminata. Ex quo fit, ut nemo dubitare possit, impias hæreticorum voces longe a veræ Ecclesiæ fide abesse, cum doctrinæ Ecclesiæ, quę ab Apostolis ad hanc diem prædicata est, adversentur. Quare ut omnes intelligerent, quænam esset Ecclesia Catholica, Patres in Symbolo illud divinitus addiderunt. *Apostolicam.* Etenim Spiritus sanctus, qui Ecclesiæ præsidet, eam non per aliud genus ministrorum, quam per Apostolicum, gubernat. Qui Spiritus primum quidem Apostolis tributus est, deinde vero summa Dei benignitate semper in Ecclesia mansit.

18. *Ecclesia in fidei, aut morum dogmatibus errare non potest.*

Sed quemadmodum hæc una Ecclesia errare non potest in fidei, ac morum disciplina tradenda, cum a Spiritu sancto gubernetur: ita cæteras omnes, quę sibi Ecclesię nomen arrogant, ut quę Diaboli spiritu ducantur, in doctrinę, & morum pernicioſissimis erroribus versari necesse est.

19. *Qui-*

19. *Quibus præcipue figuris Chriſti Eccleſia in veteri Teſtamento adumbrata ſit.*

Sed, quoniam magnam vim habent figuræ veteris Teſtamenti ad excitandos fidelium animos, revocandamque rerum pulcherrimarum memoriam, cujus rei potiſſimum cauſa Apoſtoli his uſi ſunt: illam quoque doctrinæ partem, quæ magnas utilitates habet, Parochi non prætermittent. In his autem illuſtrem ſignificationem habet arca Noe, quæ ob eam rem tantum divino juſſu conſtructa eſt, ut nullus dubitandi locus relinquatur, quin Eccleſiam ſignificet, quam Deus ſic conſtituit, ut quicunque per baptiſmum illam ingrederentur, ab omni mortis æternæ periculo tuti eſſe poſſent: qui vero extra illam eſſent, quemadmodum iis evenit, qui in arcam recepti non ſunt, ſuis ſceleribus obruerentur. Alia figura eſt magna illa civitas *Hieruſalem*, cujus nomine Scripturæ ſæpius ſanctam Eccleſiam ſignificant. Nimirum in illa ſola offerre Deo ſacrificia licebat, quia in ſola etiam Dei Eccleſia, neque extra eam uſquam verus cultus, verumque ſacrificium reperitur, quod Deo placere ullo modo poſſit.

Arca Noe fuit Eccleſiæ figura, Gen. 6. 1. Pet. 3. 20. vide Aug. lib. 15. civ. c. 16. & 27.

Hieruſalem figura Eccleſiæ. Pſ. 121. 3. Iſa. 33. 60. 20 & 62.

Gal 4. 2. 5. Extra Eccl. Catholicam non eſt verus Dei cultus, verumque ſacrificium Aug ſerm. 1. 186. de temp.

20. *Qua ratione credere Chriſti Eccleſiam ad articulos pertineat.*

Jam illud etiam extremo loco de Eccleſia docendum erit, quanam ratione nos credere Eccleſiam, ad fidei articulos pertineat. Nam etſi quivis ratione, & ſenſibus percipiat, Eccleſiam, id eſt hominum conventum, in terris eſſe, qui Chriſto Domino addicti, & conſecrati ſunt, neque ad eam rem animo concipiendam fide opus eſſe videatur, cum nec Judæi, nec Turcæ quidem de eo dubitent: tamen illa myſteria, quæ in ſancta Dei Eccleſia contineri partim declaratum eſt, partim in ſacramento Ordinis explicabitur, mens fide tantum modo illuſtrata, non ullis rationibus convicta, intelligere poteſt. Cum igitur hic articulus non minus, quam cæteri, intelligentiæ noſtræ facultatem, & vires ſuperet; jure optimo confitemur nos Eccleſiæ ortum, munera & dignitatem non humana ratione cognoſcere, ſed fidei oculis intueri.

Dubium.

Reſponſio.

21. *Quæ, quot, & quanta ſint, quæ in Eccleſia eſſe credere jubemur.*

Neque enim homines hujus Eccleſiæ auctores fuerunt, ſed Deus ipſe immortalis, qui eam *a* ſuper firmiſſimam petram ædificavit, teſte Propheta, *b Ipſe fundabit eam Altiſſimus*: quam ob cauſam *c* Hæreditas Dei, & *d* Dei populus appellatur. Nec poteſtas, quam accepit, humana eſt, ſed divino munere tributa. Quare quemadmodum naturæ viribus comparari non poteſt: ita etiam fide ſolum intelligimus, in Eccleſia *e* claves regni cœlorum eſſe, eique poteſtatem peccata remittendi, *f* excommunicandi, *g* verumque Chriſti corpus conſecrandi traditam; deinde cives, *h* qui in ea morantur, non habere hic civitatem permanentem, ſed futuram inquirere. Unam igitur Eccleſiam ſanctam, & Catholicam eſſe, neceſſario credendum eſt.

a *Mat.* 16. 18.
b *Pſal* 86. 5.
c *Pſal.* 2. 8. & 32. 12. 77 62.
d *Pſal.* 27 8. & 28. 11.
e *Matth.* 16. 19. & 18. *Joan.* 30. 23.
f 1 *Cor.* 5. 3.
g *Luca* 22. 19
h *Heb.* 13. 14.

22. *Non ut in Deum, ita in Eccleſiam credendum eſt.*

Tres enim Trinitatis perſonas, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum ita credimus, ut in eis fidem noſtram collocemus. Nunc autem mutata dicendi forma, ſanctam, & non in ſanctam Eccleſiam credere profitemur, ut hac etiam diverſa loquendi ratione, Deus omnium effector a creatis rebus diſtinguatur; præclaraque illa omnia, quæ in Eccleſiam collata ſunt beneficia, divinæ bonitati accepta referamus.

Poteſtas Eccleſiæ a Deo proceſſit.

Credimus Eccl., ſed non in Eccleſiam, vide.

Aug. tra. 29. in Joan. & ſer. 61 de verbis Domini.

23. *De extrema hujus articuli clauſula*, Sanctorum communionem.

Sanctorum communionem. Cum ſanctus Joannes Evangeliſta de divinis myſteriis ad fideles ſcriberet, cur eos in illis erudiret, hanc rationem attulit: *i Ut & vos*, inquit, *ſocietatem habeatis nobiſcum, & ſocietas noſtra ſit cum Patre, & cum Filio ejus Jeſu Chriſto.* Hæc ſocietas in communione Sanctorum ſita eſt, de qua in hoc articulo ſermo habetur. Utinam vero in eo explicando Eccleſiarum præſides, *k* Pauli, & aliorum Apoſtolorum diligentiam imitarentur. eſt enim non ſolum quædum ſuperioris articuli interpretatio, doctrinaque uberrimorum fructuum, ſed etiam, quis uſus myſteriorum eſſe debeat, quæ Symbolo continentur, declarat. omnia enim ejus rei cauſa perveſtiganda ſunt, ac perci-

Quantiſit momenti hanc particulam rite explicari.

i 1. *Jo.* 1. 3.

k *Rom.* 12. 4. 1. *Cor.* 12. 12. 2. *Cor.* 8. 13. *Eph.* 4. 15. *Vide item Aug. in Joa. tra.* 31.

pienda, ut in hanc tam amplam, & beatam societatem Sanctorum admittamur, admissique constantissime perseveremus, *a cum gaudio gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine.*

a Col. 1. 12. Psal. 35.

24. *Explicatio alterius particulæ, & in quo consistat Sanctorum communio.*

In primis igitur fideles docendi sunt, hunc articulum esse illius, qui de una sancta Ecclesia Catholica antea positus est, veluti explicationem quandam. Unitas enim spiritus, a quo illa regitur, efficit, ut, quidquid in eam collatum est, commune sit. Omnium enim sacramentorum fructus ad universos fideles pertinet: quibus sacramentis, veluti sacris vinculis, Christo connectuntur, & copulantur; & maxime omnium Baptismo, quo, tanquam janua, in Ecclesiam ingrediuntur. Hac autem Sanctorum Communione, Sacramentorum communionem intelligi debere, Patres in Symbolo significant illis verbis; *Confiteor unum Baptisma*; Baptismum vero in primis Eucaristia; & deinceps cætera sacramenta consequuntur. nam etsi hoc nomen omnibus sacramentis convenit, cum Deo nos conjungant, illiusque participes; cujus gratiam recipimus; efficiant; magis tamen proprium est Eucharistiæ, quæ hanc efficit communionem.

Christianorũ communitas. Sacramenta sunt sacra vincula.

Vide Aug. l. 19. contrà Fav. c. 11.

Sanctorum communio in sacramentorum communione præcipue spectatur Symb. Confir. Eucharistia cõmunio cur proprie dicatur. Dam. l. 4. de fid. orth. c. 4. in fin.

25. *Participatio meritorum est in Ecclesia.*

Sed alia etiam communio in Ecclesia cogitanda est. Quæcunque enim pie, sancteque ab uno suscipiuntur, ea ad omnes pertinent, & ut illis prosint, *b* charitate; quæ non quærit, quæ sua sunt, efficitur. Id vero sancti Ambrosii testimonio comprobatur, qui locum illum Psalmi explanans, *c Particeps ego sum omnium timentium te*, ita inquit: *Sicut membrum particeps esse dicimus totius corporis, sic conjunctum omnibus timentibus Deum. Quare Christus eam nobis orandi formam præscripsit, ut diceremus: d Panem nostrum, non meum: ac reliqua ejus generis, non nobis tantum, sed omnium saluti, & commedis prospicientes.* At vero hæc bonorum communicatio *e* membrorum humani corporis aptissima similitudine in sacris litteris sæpe demonstratur.

Charitate efficimur participes omnium bonorum, quæ in Ecclesia sunt.

b 1. Cor 13. 5.

S. Amb. in Ps 118 ser. 8. 75. 69.

c Ps. 118.

d Mat. 6. 11.

e Rom. 12. 4. 5 1. Cor. 12 13. Eph. 4. 18.

tur. nam in corpore multa sunt membra; sed etsi multa sunt, unum tamen corpus constituunt, in quo singula proprio, non autem omnia eodem munere fungun-
tur. Nec vero omnia eandem dignitatem habent, *a* aut æque utiles, & decoras functiones exequuntur, nullique suum, sed totius corporis commodum, atque utilitas proposita est. omnia deinde tam apta inter se, & connexa sunt, ut, si unum aliquod dolore afficitur, cætera item naturæ cognatione, & consensu doleant; si contra bene affectum est, communis sit omnibus ille jucunditatis sensus. Atque hæc eadem in Ecclesia licet contemplari: in qua etsi diversa sunt membra, nempe variæ nationes, Judæorum; Gentium; liberi, & servi, pauperes, & divites, cum tamen baptismo ini-
tiantur; unum corpus cum Christo fiunt; *b* cujus ille caput est. Unicuique preterea in hac Ecclesia suum munus assignatum est. Ut enim alii in ea *c* Apostoli; alii Doctores, omnes vero publicæ utilitatis causa sunt constituti; ita aliorum est præesse, ac docere; aliorum item parere, & subjectos esse.

a 1. Cor. 12. 13

b *Eph.* 1. 23. *Coloss.* 1. 18. *Functionum in Ecclesia varietas.*

c 1. Cor. 12. 28 *Ephes.* 4. 11.

26. *Scelerati in Ecclesia participatione bonorum spiritualium non gaudent.*

At vero tot, tantisque muneribus, ac bonis divinitus, collatis illi fruuntur, qui in charitate vitam Christianam degunt, justique, & chari Deo sunt. Membra vero mortua, nimirum homines sceleribus obstricti, & a Dei gratia alienati, hoc quidem bono non privantur, ut hujus corporis membra esse desinant, sed cum sint, mortua, fructum spiritualem, qui ad justos, & pios homines pervenit, non percipiunt: tametsi, cum in Ecclesia sint; ad amissam gratiam, vitamque recuperandam ab iis adjuvantur, qui spiritu vivunt, & eos fructus capiunt, quorum expertes esse dubitari non potest, qui omnino ab Ecclesia sunt præcisi.

Scelerib. capitalib. obstricti fructum spiritualem non percipiunt. hoc potest colligi ex 1. Joan. 2. & Aug. super. Psal. 70. conc. 2.

27. *Gratia gratis data, & cætera Dei dona toti Ecclesiæ sunt communia.*

Nec vero tantum communia sunt ea dona, quæ homines caros Deo, ac justos reddunt, sed gratiæ etiam gratis datæ, in quibus numerantur *d* scientia, prophetia, donum linguarum, ac miraculorum, & cætera

Gratiæ gratis datæ in Eccl. etiam communes.

d 1. Cor. 12. 8. 9.

hujus generis: quæ dona malis etiam hominibus, non privatæ, ſed publicæ utilitatis cauſa, ad ædificandam Eccleſiam conceduntur: nam ſanitatis gratia, non illius, qui ea præditus eſt, ſed ægroti curandi cauſa tributa eſt. Ac nihil tandem a vere Chriſtiano homine poſſidetur; quod ſibi cum cæteris omnibus commune eſſe non exiſtimare debeat. quare ad ſublevandam indigentium miſeriam prompti, ac parati eſſe debent. nam *a* qui hujuſmodi bonis ornatus eſt, ſi viderit fratrem ſuum egere, nec illi ſubvenerit, is Dei charitatem non habere plane convincitur. Quæ cum ita ſe habeant, ſatis conſtat, eos, qui in hac ſancta communione ſunt, quadam felicitate perfrui, & vere illud dicere poſſe: *b Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! concupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini.* &, *c Beati, qui habitant in domo tua Domine.*

Eccl. 38. 9.

a Joan. 3. 17. *Joan.* 2. 15.

b Pſ. 83. 1.

c Ibidem 5.

DE

DE DECIMO ARTICULO.

CAPUT XI.

SIMON.

Remiſſionem peccatorum.

1. *Quomodo neceſſarium ſit credere remiſſionem peccatorum eſſe in Eccleſia.*

NEmo eſt, qui cum videat hunc articulum de remiſſione peccatorum in cæteris Fidei Articulis numeratum eſſe, dubitare poſſit, eo non ſolum divinum aliquod myſterium, ſed etiam ad ſalutem comparandam maxime neceſſarium contineri. Nam antea declaratum eſt, ſine certa eorum fide, quæ in Symbolo credenda proponuntur, nemini ad Chriſtianam pietatem aditum pate-

Sine certa articulorum Symboli fide nemo ſalvatur.

In præfatione

patere. Verum, ſi id, quod per ſe omnibus notum eſſe debet, aliquo etiam teſtimonio confirmandum videatur, ſatis illud erit, quod Salvator noſter paulo ante aſcenſum in cœlum de ea re teſtatus eſt, cum diſcipulis ſenſum aperuit, ut intelligerent Scripturas: *a Oportebat*, inquit, *Chriſtum pati, & reſurgere a mortuis tertia die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hieroſolyma*. Quæ verba ſi Parochi animadverterint, facile intelligent, cum cætera, quæ ad religionem pertinent, fidelibus tradenda ſint, tum vero præcipue hujus articuli diligenter explicandi magnam eis a Domino neceſſitatem impoſitam eſſe.

a *Luc.* 24. 46. *Iſa.* 53. 5. 6. *Dan.* 9. 24. *Matth.* 1. 21. *Joan.* 1. 29. *Act.* 13.

2. *In Eccleſia veram eſſe remittendorum peccatorum poteſtatem.*

Munus igitur Parochi erit, quod ad hunc locum attinet, docere, non ſolum peccatorum remiſſionem in Catholica Eccleſia reperiri, de qua Iſaias prædixerat: *b Populus, qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas*: ſed etiam poteſtatem peccata remittendi in ea eſſe: qua ſi rite, & ſecundum lege a Chriſto Domino præſcriptas Sacerdotes utantur, vere peccata remitti, & condonari credendum eſt.

b *Iſa.* 33. 24. *Joa.* 20. 23. *Cyp. l.* 1. *epiſt.* 2 *ad Cornelium Chryſo. l.* 3. *de Sacr. Aug. l.* 50. *Hom.* 49. *Iren. l.* 3. *c.* 13.

Culpa omnis & pœna in baptiſmo remittitur. Hæc latius, ubi de baptiſmo agetur.

3. *Qua ratione peccata in Eccleſia remittantur.*

Hæc autem venia, cum primum fidem profitentes ſacro baptiſmo abluimur, adeo cumulate nobis datur, ut nihil aut culpæ delendum, ſive ea origine contracta, ſive quid propria voluntate omiſſum, vel commiſſum ſit, aut pœnæ perſolvendum relinquatur. Verum per baptiſmi gratiam nemo tamen ab omni naturæ infirmitate liberatur: quin potius (cum unicuique noſtrum adverſus concupiſcentiæ motus, quæ nos ad peccata incitare non deſinit, pugnandum ſit) vix ullum reperias, qui vel tam acriter reſiſtat, vel tam vigilanter ſalutem ſuam tueatur, ut omnes plagas vitare poſſit.

Baptiſmo non tollitur concupiſcentia. Concil. Trid. ſeſſ. 5 *cap.* 5. *Aug. lib. de pecca. mer. c.* 28. *& l.* 1. *de Civit. c.* 25.

4. *Præter baptiſmum remitti peccata in Eccleſia virtute clavium oſtenditur.*

Cum igitur neceſſe fuerit, in Eccleſia poteſtatem eſſe peccata remittendi, alia etiam ratione, quam baptiſmi ſacramento, claves regni cœlorum illi concreditæ ſunt, qui-

quibus possint unicuique pœnitenti, etiamsi usque ad extremum vitæ diem peccasset, delicta condonari. Clarissima hujus rei testimonia in sacris litteris habemus. nam apud Sanctum Matthæum Dominus ita ad Petrum loquitur: *a Tibi dabo claves regni cœlorum, & quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solveris super terram, erit solutum in cœlis:* Item: *b Quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo.* Deinde S. Joannes testatur, Dominum, cum insufflasset Apostolis, dixisse: *c Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.*

a *Mat.* 16. 19.

b *Mat.* 18. 18

c *Jo.* 20. 23. *Psal.* 147.

5. *Nullis certis peccatis, & temporibus potestas remittendi peccata circumscribitur.*

Potestatis remittendi peccata amplitudo.

Neque vero existimandum est, hanc potestatem certis quibusdam peccatorum generibus definitam esse. nullum enim tam nefarium facinus vel admitti, vel cogitari potest, cujus remittendi potestatem sancta Ecclesia non habeat: quemadmodum etiam nemo adeo improbus, & scelestus fuerit, quem *d* si erratorum suorum vere pœnitet, certa ei veniæ spes proposita esse non debeat. Sed neque hæc eadem potestas ita circumscribitur ut præfinito solum aliquo tempore ea uti liceat. nam quacunque hora peccator ad sanitatem redire voluerit, reijciendum non esse docuit *e* Salvator noster, cum Principi Apostolorum interroganti, quoties peccatoribus ignoscendum esset, an septies, respondit: *Non septies, sed usque septuagies septies.*

Vide Amb. l. 1. de pœnit. c. 1 & 2. Aug. in Enchirid. c. 83.

d *Ezech.* 18. 21.

e *Mat.* 18. 22

Species tributitur Spiritui sancto 77. Christo, qui in 77. generatione incarnatus est, & ideo Christus in quantū Deus auctoritative, & in quantum homo meritorie remittit peccata. Amb. lib. 8. in Lucam c. 7.

6. *Non omnibus Christianis potestas remittendi peccata est concessa.*

Verum, si ministros divinæ hujus potestatis spectemus, ea minus late patere videbitur. Dominus enim non omnibus, sed Episcopis tantum, & Sacerdotibus tam sancti muneris potestatem dedit. Idem etiam censendum erit, quod ad rationem ejus potestatis exercendæ pertinet. nam per Sacramenta solum, si eorum forma servetur, peccata remitti possunt; aliter vero nullum jus a peccatis solvendi Ecclesiæ datum est. ex quo sequitur, tum Sacerdotes tum Sacramenta ad peccata con-

donanda, veluti inſtrumenta valere, quibus Chriſtus Dominus auctor ipſe, & largitor ſalutis, remiſſionem peccatorum, & juſtitiam in nobis efficit.

7. *Quantum ſit munus remittendorum peccatorum Eccleſiæ conceſſum.*

* al. leg. *ſuſcipiant.*

Ut autem fideles cœleſte hoc munus, quod ſingulari in nos Dei miſericordia Eccleſiæ donatum eſt, magis * ſuſpiciant, atque ad ejus uſum, & tractationem ardentiori pietatis ſtudio accedant, conabitur Parochus hujus gratiæ dignitatem, & amplitudinem demonſtrare. Ea autem ex hoc potiſſimum perſpicitur, ſi cujus virtutis ſit peccata remittere, & homines ex injuſtis juſtos reddere, diligenter expoſitum fuerit. Conſtat enim, infinita & immenſa Dei vi hoc effici: quam eandem in excitandis mortuis, & in mundi creatione neceſſariam eſſe credimus. Quod ſi etiam, ut Auguſtini ſententia confirmatur, majus opus exiſtimandum eſt, aliquem ex impio pium facere, quam cœlum, & terram ex nihilo creare, cum ipſa creatio non niſi ex infinita virtute poſſit exiſtere: conſequens eſt, ut multo magis peccatorum remiſſio infinitæ poteſtati tribuenda ſit.

Juſtificatio peccatorum eſt infinitæ Dei potentiæ opus. *Rom. 8. 23.* *1. Cor. 6. 11.* *D. Aug. tr. 72. in Joan.* *& colligitur etiam ex Pſ. 144. 9.*

8. *Nullus præter ſolum Deum propria auctoritate peccata dimittit.*

Quare veriſſimas eſſe priſcorum Patrum voces agnoſcimus, quibus confitentur ab uno Deo peccata hominibus condonari, neque ad alium auctorem, quam ad ſummam ejus bonitatem, & potentiam, tam mirificum opus referendum eſſe. *a Ego ſum*, inquit ipſe Dominus per Prophetam, *ego ſum ipſe, qui deleo iniquitates tuas.* Nam ſcelerum remittendorum eadem ratio videtur eſſe, quam in pecunia debita ſervare oportet. Quemadmodum igitur a nemine, niſi a creditore pecunia, quæ debetur, remitti poteſt; ita cum uni Deo peccatis obſtricti ſimus (ſiquidem quotidie oramus, *b Dimitte nobis debita noſtra*) perſpicuum eſt, a nemine præter illum debita nobis condonari poſſe.

Solus Deus peccata remittit, quod ſimilitudine declaratur. *Aug. li. 1. de peccat. meritis cap 23. & Hom. 23. in lib 50 Hom.* *Amb. lib. 2. de Cain, & Abel cap. 9.* a *Iſa 43. 2.* *Matth 9. 3.* *Marc. c. 71.* b *Matt. 6. 12.* *Luca 16.*

9. *Poteſtas remittendi peccata ante Chriſtum natum nulli mortalium conceſſa fuit.*

Hoc vero admirabile, & divinum munus, antequam Deus homo fieret, nulli creatæ naturæ impertitum eſt.

Chriſtus ut homo poteſtatem habuit

Primus

Primus omnium Christus, Salvator noster, ut homo, cum idem Deus verus esset, hoc munus a cœlesti Patre traditum accepit. *a Ut sciatis*, inquit, *quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico: Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.* Cum igitur homo factus esset, ut hominibus hanc peccatorum veniam largiretur, priusquam in cœlum ascenderet, ut ibi ad dexteram Dei in perpetuum sederet, *b* eam potestatem Episcopis, & Presbyteris in Ecclesia concessit: quamquam, ut antea docuimus, Christus sua auctoritate, cæteri, ut ejus ministri, peccata dimittunt. Quamobrem, si quæ infinita virtute effecta sunt, maxime admirari, & suspicere debemus, satis intelligimus, pretiosissimum hoc munus esse, quod Christi Domini benignitate Ecclesiæ donatum est.

remittendi peccata excellenter. *Vide D. Thom. 3. p. q. 64. a. 3.* a *Matth. 9. 6. Marc. 2. 9.* b *Jos. 21. 23.*

10. *Qua virtute homines peccatorum suorum veniam consequantur.*

Sed ipsa etiam ratio, qua Deus clementissimus Pater mundi peccata delere constituit, animos fidelium ad hujus beneficii magnitudinem contemplandam vehementer excitabit. *c* sanguine enim unigeniti Filii sui scelera nostra expiari voluit, ut pœnam, quam nos pro peccatis commeruimus, ultro ille persolveret, *d* justusque pro injustis damnaretur, innocens pro reis morte acerbissima afficeretur. Quare enim animo cogitabimus, *e* nos non corruptibilibus auro, & argento redemptos esse, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati; facile statuemus, nihil nobis salubrius contingere potuisse hac remittendi peccata potestate, quę inexplicabilem Dei providentiam, summamque erga nos charitatem ostendit. ex hac autem cogitatione maximus fructus ad omnes perveniat necesse est.

Christi sanguine peccata remitti. 1. *Matth. 6.* c *Rom. 3. 25. Eph. 2. 7. Ap. 1. & 5. 11.* d *1. Pet. 3. 18.* e *1. Pet. 1. 18.*

11. *Quo maxime pacto cernatur amplitudo beneficii, quod in potestate clavium offertur.*

Nam qui Deum mortali aliquo peccato offendit, quidquid meritorum *f* ex Christi morte, & cruce consecutus est, statim amittit; & *g* omnino paradisi aditu, quem prius intercluſum Salvator noster passione sua omnibus patefecit, prohibetur. Quod quidem, cum in mentem venit, facere non possumus, quin humanæ mi-

Moralis peccati effectus. f *Heb. 10. 26.* g *1. Cor. 6. 6. Gal. 19. Apoc. 22. 15. Gen. 3.*

seriæ

Quantum ſit Dei beneficiũ in poteſtate clavium Eccl. conceſſum.

ſeriæ conſideratio vehementer ſollicitos nos habeat. Verum ſi animum ad hanc admirabilem poteſtatem referamus, quę Eccleſiæ divinitus tributa eſt; & hujus articuli fide confirmati, oblatam unicuique facultatẽ credamus, ut poſſit divina ope adjutus in priſtinum dignitatis ſtatum reſtitui; tunc vero cogimur ſummo gaudio, & lętitia exultare, & immortales Deo gratias agere. Ac profecto, ſi grata, & jucunda medicamenta videri ſolent, quæ nobis medicorum arte, & induſtria, cum gravi aliquo morbo laboramus, parantur; quanto jucundiora eſſe debent ea remedia, quæ Dei ſapientia ad animorum curationem, atque adeo ad vitam reparandam inſtituit; cum preſertim non quidem dubiam ſalutis ſpem, ut medicinæ illæ, quæ corporibus adhibentur, ſed certiſſimam iis, qui ſanari cupiunt, ſalutem afferant.

Simile.

12. *Cur, ac quomodo remedia in poteſtate clavium Eccleſiæ tributa Chriſtiani frequentare debeant.*

Frequentandum pœnitẽtia ſacramentum.

Erunt igitur fideles hortandi, poſtquam tam ampli, & præclari muneris dignitatem cognoverint, ut illud etiã ſtudeant ad ſuum comodum religioſe convertere. Vix enim fieri poteſt, ut qui re utili, & neceſſaria non utatur, eam contemnere non exiſtimetur præſertim vero cum Dominus hanc poteſtatem remittendi peccata ea re tradiderit Eccleſiæ, ut omnes hoc ſalutari remedio uterentur. nam quemadmodum nemo ſine baptiſmo expiari poteſt: ita quicunque baptiſmi gratiam mortiferis ſceleribus amiſſam recuperare voluerit, ad aliud expiationis genus, nimirum pœnitentiæ ſacramentum, confugiat neceſſe eſt. Verum hoc loco admonendi ſunt fideles, ne tam ampla veniæ facultate propoſita, (quam etiam nullius temporis termino definiri declaravimus) vel ad peccandum faciliores, vel ad reſipiſcendum tardiores reddantur. in altero enim cum injurioſi, & contumelioſi in hanc divinam poteſtatem manifeſte deprehendantur, indigni ſunt, quibus Deus miſericordiam ſuam impertiatur: in altero vero, magnopere verendum eſt, ne morte præoccupati, fruſtra Peccatorum Remiſſionem confeſſi fuerint, quam tarditate, & procraſtinatione merito amiſerunt.

Propter veniæ facultatem non peccandum. Eccl. 5. 6. & 21 ver. 1. Non differendam eſſe pœnitentiam uſq; ad mortem docet Chriſtus. Lucæ 12. 39. Joa. 6. & 12. vide Aug. tr. 33. in Joa. & lib. 50. Hom. 41. Am. l. 2. de pœnit. c. 1. & 2. & 11.

DE

DE UNDECIMO ARTICULO.

CAPUT XII.

THADÆUS.

Carnis Resurrectionem.

1. *Quantum referat de hoc articulo exploratam habere cognitionem.*

MAgnam hujus articuli vim esse ad fidei nostræ veritatem stabiliendam, id maximè ostendit, quod *a* divinis litteris non solum credendus fidelibus proponitur, sed multis etiã rationibus confirmatur; quod quidem cum in aliis Symboli articulis vix fieri videamus, intelligi potest, hoc veluti firmissimo fundamento, salutis nostræ spem nixam esse. Nam, ut Apostolus ratiocinatur: *b Si mortuorum resurrectio non est, neque Christus*

Resurrectionis articulus Scripturis præcipue est confirmatus.
a *Jo.* 19. 26. *Isa.* 26. 19. *Ezech.* 37. *Joan.* 11. 34.
b 1. *Cor.* 15. 14. 15.

ſtus reſurrexit: quod ſi Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra. In eo igitur explicando Parochus non minus operæ, & ſtudii ponet, quam in eo evertendo multorum impietas laborarit: magnas enim, & præclaras utilitates ex ea cognitione ad fidelium fructum redundare, paulo poſt demonſtrabitur.

2. *Cur Apoſtoli reſurrectionem hominum hic Carnis reſurrectionem appellarint.*

Animam immortalem eſſe probat Iren. l. 2. cap. 44. ex Geneſ. 2. & Pſ. 10. & 148. Vide item Aug. l. 2. ſoliloquior. c. 13 & conſentiens eſt Dam. in ſua logica c. 64. Ariſt. li. 12. Metaph. tex. 17.

Sed hoc in primis attendere oportebit, reſurrectionem hominum in hoc articulo Carnis reſurrectionem appellari. Quod quidem ſine cauſa factum non eſt. Nam docere voluerunt Apoſtoli id, quod neceſſario ponendum eſt, animam eſſe immortalem, quare ne quis forte eam ſimul cum corpore interiiſſe, utrumque vero in vitam revocari exiſtimaret, cum animam plurimis ſacrarum litterarum locis immortalem eſſe plane conſtet, ob eam rem Carnis tantum ſuſcitandæ mentio in articulo facta eſt. & quamquam ſæpe etiam in ſacris Scripturis caro integrum hominem, ut eſt apud Iſaiam: *a Omnis caro fœnum*; & apud ſanctum Joannem. *b Et Verbum caro factum eſt*, ſignificet: hoc tamen loco Carnis vox corpus declarat: ut duarum partium, animæ, & corporis, quibus homo conſtat, alteram tantum, nempe corpus, corrumpi, *c* & in pulverem terræ, ex qua compactum eſt, redire, animam vero incorruptam manere, intelligamus. At vero, cum nemo, niſi mortuus fuerit, ad vitam revocetur, anima proprie non dicitur reſurgere. Carnis quoque mentio facta eſt illius hæreſis confutandæ cauſa, quæ vivo *d* Apoſtolo, Himenæi & Phileti fuit, qui aſſerebant, cum de reſurrectione in Scripturis ſacris ageretur, non de corporea, ſed de ſpirituali, qua a morte peccati ad vitam innocentem reſurgitur, accipiendum eſſe. Itaque his verbis planum ſit eum errorem tolli, & veram corporis reſurrectionem confirmari.

a *Iſa.* 40. 6.
b *Jo.* 1. 14. *Ad cujus adventum omnes homines, &c. Athan. in Symbol.*
c *Geneſ* 2. 19. *Corpus ſolum corrumpitur. Dam lib.* 4. *cap.* 28. *Anima cum non intereat, non reſurgit.*
d 1. *Tim.* 2. 17 18. *Errorem hunc Baſilides ſecutus eſt, teſte Irenæo l.* 1. *cap.* 13.

3. *Quibus potiſſimum Scripturis doctrina de vera corporum reſurrectione ſtabilienda ſit.*

Verum Parochi partes erunt hanc veritatem illuſtrare exemplis ex veteri, novoque Teſtamento, & ex omni Eccleſiaſtica hiſtoria depromptis. Alii enim ab *e* Helia,

e 3. *Reg.* 17. 19.

&

& *a* Heliſeo in veteris Teſtamento; alii, præter eos, quos *b* Chriſtus Dominus a morte excitavit, a ſanctis *c* Apoſtolis, *d* aliiſque permultis ad vitam revocati ſunt: quæ reſurrectio multorum hujus articuli doctrinam confirmat. Ut enim plures a morte excitatos credimus: ita univerſos ad vitam revocatum iri, credendum eſt: quin etiam præcipuus fructus, quem nos ex hujuſmodi miraculis capere debemus, ille eſt, ut ſummam fidem huic articulo tribuamus. Sunt multa teſtimonia, quæ Parochis, qui in ſacris litteris mediocriter verſati ſunt, facile occurrent. Illuſtriora vero loca ſunt in veteri quidem Teſtamento, quæ leguntur apud Job, *e* cum ait ſe in carne ſua conſpecturum Deum ſuum: & apud Danielem de iis, *f* qui in pulvere terræ dormiunt, alios in vitam æternam, alios in opprobrium ſempiternum evigilaturos. In novo autem Teſtamento, quæ ſanctus Matthæus *g* refert de diſputatione, quam Dominus cum Sadducæis habuit: præterea, *h* quæ Evangeliſtæ narrant de extremo judicio. Atque huc etiam referenda ſunt, quæ Apoſtolus *i* ad Corinthios, & ad *k* Theſſalonicenſes ſcribens accurata oratione diſſeruit.

a 4 *Reg.* 4 34.
b *Matt.* 9. 14.
Luc. 7. 4.
Joan. 11. 43.
c *Act.* 9. & 20. *verſ.* 39.
d *Iren. l.* 2. *c.* 6 & *Euſ. l.* 5. *c.* 7

Ambr. ſerm. 90. *de Sancta Agneſe.*
e *Job.* 19. 26.
f *Dan.* 12. 2.

g *Mat.* 22. 31. *Marc.* 12. 25. *Luc.* 20. 30.
h *Matth.* 25. & 19. 31. *Marc.* 13. 26. *Joan.* 5. 28.
i 1. *Cor.* 15. 12
k 1. *Theſſ.* 5. 13.

4. *Quibus ſimilitudine eadem veritas ſtabiliri poſſit.*

Sed quamvis hoc fide certiſſimum ſit, multum tamen proderit vel exemplis, vel rationibus oſtendere, id, quod fides credendum proponit, a natura, aut ab humanæ mentis intelligentia non abhorrere. Itaque Apoſtolus quærenti quomodo reſurgerent mortui, ſic reſpondit: *l Inſipiens, tu quod ſeminas, non vivificatur, niſi prius moriatur: & quod ſeminas, non corpus, quod futurum eſt, ſeminas, ſed nudum granum, ut puta, tritici, aut alicujus cæterorum: Deus autem dat illi corpus ſicut vult.* & paulo poſt inquit: *Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione.* Ad eam ſimilitudinem multa præterea adjungi poſſe, Sanctus Gregorius oſtendit: *Lux enim*, inquit, *quotidie, quaſi moriendo, oculis ſubtrahitur, & rurſus, quaſi reſurgendo, revocatur: & arbuſta viriditatem amittunt, & rurſus quaſi reſurgendo reparantur: & ſemina putreſcendo moriuntur, & rurſum germinando reſurgunt.*

Amb. l. de fide Reſur. 6. 10. *uſque ad* 20. *l.* 1. *Cor.* 15. 36. *Dam. li.* 4. *de fid. orth. c.* 28.

S. Greg. l. 14. *Moral. c.* 28. 29. & 30.

5. *Rationes, quibus hæc ipſa veritas comprobatur.*

Ra-

Hæc ratio ſumitur ex Ariſtot. in 3. de Anima tex. 4. & 12. Met. tex. 17. Aug. l. 2. ſoliloqu. c. 13. uſq; ad 19. Ariſt. l. 2. de cęlo textu 18 Scot. 4. diſt. 43. q. 2. lit. T.

Rationes illæ præterea, quæ ab Eccleſiaſticis Scriptoribus afferuntur, ſatis ad eam rem probandam accommodatæ videri poſſunt. Ac primum quidem, cum animę immortales ſint, & tamquam pars hominis ad humana corpora naturalem propenſionem habeant, eas a corporibus ſejunctas perpetuo manere, præter naturam exiſtimandum eſt. Quoniam vero quod naturæ adverſatur, ac violentum eſt, diuturnum eſſe non poteſt, conſentaneum fore videtur, ut denuo cum corporibus jungantur. ex quo etiam ſequitur, ut corporum reſurrectio futura ſit. quo quidem argumentandi genere *a* Salvator ipſe noſter uſus videtur, cum adverſus Sadducęos diſputans, ex animarum immortalitate corporum reſurrectionem concluſit.

a Mat. 22. 32

Vide hanc rationem apud Dam. l. 4. de fid. orth. c. 28. & Amb. in l. de fide reſur. c. 19.

Deinde cum malis ſupplicia, bonis præmia a juſtiſſimo Deo ſint propoſita, ex illis vero quamplurimi, antequam debitas pœnas perſolvant, ex his magna ex parte nullis affecti virtutis premiis e vita decedant: neceſſe eſt iterum animas cum corporibus conjungi, ut pro ſceleribus, aut recte factis corpora, quibus veluti peccati ſociis homines utuntur, una cum anima, pœna, aut præmio afficiantur. qui locus diligentiſſime tractatus eſt a Sancto Chryſoſtomo in homilia ad populum Antiochenum. Quare Apoſtolus, cum de reſurrectione differeret: *b Si in hac vita*, inquit, *tantum in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus*. Quæ quidem verba nemo ad animæ miſeriam referri exiſtimabit, quæ cum immortalis ſit, quamvis corpora non reſurgerent, in futura tamen vita, beatitudine frui poſſet: verum de toto homine intelligenda ſunt. niſi enim corpori debita pro laboribus præmia reddantur, neceſſe eſt, ut qui, quemadmodum Apoſtoli, tot ærumnas, & calamitates in vita perpeſſi ſunt, omnium ſint miſerrimi. Idem vero multo apertius docet ad Theſſalonicenſes his verbis: *c Gloriamur in Eccleſiis Dei pro patientia veſtra, & fide in omnibus perſecutionibus veſtris, & tribulationibus, quas ſuſtinetis in exemplum juſti judicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei pro quo & patimini: ſi tamen juſtum eſt apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant, & vobis, qui tribulamini, requiem*

S. Chriſoſt. hom. 49. & 50 ad pop. Antioch. videitem Hom. 44. in Joan.

b 1. Cor. 16. 22.

c 2. Theſſ. 1. 4. Actuum 5.

re-

nobiſcum in revelatione Domini Jeſu de cœlo, cum Angelis virtutis ejus, in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domini noſtri Jeſu Chriſti. Adde etiam, non poſſe homines, quamdiu anima a corpore ſejuncta eſt, plenam felicitatem, & bonis omnibus cumulatam adipiſci. Ut enim quælibet pars, a toto ſeparata, imperfecta eſt: ita etiam anima, quæ corpori non eſt adjuncta. ex quo ſequitur, ut illi ad ſummam felicitatem nihil deſit, corporum reſurrectionem neceſſariam eſſe. His igitur, atque aliis hujuſmodi rationibus Parochus fideles in hoc articulo erudire poterit.

Plena beatitudo hominis non eſt, niſi anima corpori jungatur.

6. *Nullus homo tunc invenietur, qui mortis, & reſurrectionis ſit expers.*

Explicare præterea diligenter oportebit, ex Apoſtoli doctrina, quinam ad vitam ſuſcitandi ſint. nam ad Corinthios ſcribens: *a Sicut in Adam*, inquit, *omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur.* Omni itaque malorum, bonorumque diſcrimine remoto, omnes a mortuis, quamquam non omnium par conditio futura eſt, reſurgent; *b qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt; in reſurrectionem judicii.* Cum autem omnes dicimus, tam eos intelligimus, qui adventante judicio mortui jam erunt, quam eos, qui morientur. Huic enim ſententiæ, quæ aſſerit omnes morituros eſſe, nemine excepto, Eccleſiam acquieſcere, ipſamque ſententiam magis veritati convenire, ſcriptum reliquit Sanctus Hieronymus: idem ſentit & Sanctus Auguſtinus. Neque vero huic ſententiæ repugnant Apoſtoli verba ad Theſſalonicenſes ſcripta: *c Mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi, deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obviam Chriſto in aera.* Nam S. Ambroſium, cum ea explanaret, ita inquit: *In ipſo raptu mors præveniet, & quaſi per ſoporem, ut egreſſa anima in momento reddatur; cum enim tollentur, morientur, ut per venientes ad Dominum; præſentia Domini recipiant animos, quia cum Domino mortui eſſe non poſſunt.* Eademque ſententia comprobatur Sancti Auguſtini auctoritate in lib. de civitate Dei.

De varia reſurgentium conditione.

a *1 Cor. 15. 22. Omnes reſurgemus, ergo omnes morientur.*

b *Joan 5. 29. Omnes homines morientur antequam judicio finis imponatur. Gen. 3. Rom. 5. 6. Hebr. 9. Pſalm. 88. Hieron. epiſt. 152. ad Minerium, & Alexandrum; Aug. l. 20 de civ. cap. 20. c 1. Theſ. 4. 16. S. Ambr. in 1. epiſt. ad Theſ. c. 4.*

Aug. l. 20. de civ. Dei c. 20.

7. *Idem*

7. *Idem prorſus corpus animæ humana in extremo judicio recipiet.*

Idem omnino corpus reſurget. Hieron. in Paulæ epitap. Gregor. l. 14. Mor. c. 29. Ezech. 37. a1. Cor. 15. 53

Cum vero multum referat, nobis certo perſuaderi, hoc ipſum, atque adeo idem corpus, quod uniuſcujuſque proprium fuit, quamvis corruptum ſit, & in pulverem redierit, tamen ad vitam ſuſcitandum eſſe, illud etiam Parochus accurate explicandum ſuſcipiet. Hæc Apoſtoli eſt ſententia, cum inquit: *a Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem*: ea voce, *Hoc*, proprium corpus aperte demonſtrans. Job etiam de eo clariſſime vaticinatus eſt: *b Et in carne mea*, inquit, *videbo Deum Salvatorem meum, quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius*. Hoc idem colligitur ex ipſius reſurrectionis definitione. Eſt enim reſurrectio, auctore Damaſceno, *ad eum ſtatum, unde ceciderit revocatio*. Denique ſi conſideremus, cujus rei cauſa reſurrectionem futuram paulo ante demonſtratum eſt, nihil erit, quod cujuſquam animum hac in re dubium facere poſſit.

b *Job. 19. 26. Dam. lib. 4. de orthod. fide. c. 28.*

8. *Cujus rei cauſa reſurrectio corporum divinitus ſit inſtituta.*

Reſurrectionis cauſas vide ſect. 5. c. 2 Cor. 5. 10. Matth. 22.

Idcirco autem corpora excitanda eſſe docuimus, *c ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum, ſive malum*. Hominem igitur ex ipſo corpore, cujus opera vel Deo, vel dæmoni ſervivit, reſurgere oportet, ut cum eodem corpore triumphi coronas, & præmia conſequatur, aut pœnas, & ſupplicia miſerrima perferat.

Corporis reſurgentis pulchritudo & integritas S. Aug. l. 22. de civ. Dei, ca. 19. 20 & 21. & Enchir. c. 86. 87. 88. 89. 90. vide Item Hieron. in epiſt. ad Pammachiũ de error. Joãnis Hieroſ.

9. *Corpora contractum in hac mortali vita deformitatem non reſument.*

Neque vero corpus tantum reſurget, ſed quidquid ad illius naturæ veritatem, atque ad hominis decus, & ornamentum pertinet, reſtituendum eſt. Præclarum ea de re Sancti Auguſtini teſtimonium legimus. *Nihil tunc vitii*, inquit, *in corporibus exiſtet: Si aliqui plus pinguedine obeſi, & craſſi extiterint, non totam corporis molem aſſument, ſed quod illam habitudinem ſuperabit, reputabitur ſuperfluum: & e diverſo, quæcunque vel morbus, vel ſenium confecit in corpore: reparabitur per Chriſtum virtute divina: ut ſi aliqui*

pro-

propter macrorem fuerint graciles: quia Christus non solum nobis corpus reparabit, sed quidquid per miseriam hujus vitæ fuerit nobis ademptum. Item alio loco: *Non resumet homo capillos, quos habuerit, sed quos decuerit,* juxta illud: *a Omnes capilli capitis vestri numerati sunt, qui secundum divinam sapientiam sunt reparandi.* In primis vero quoniam membra ad veritatem humanæ naturæ pertinent, simul restituentur omnia. Qui enim vel ab ipso ortu oculis capti sunt, vel ob aliquem morbum lumina amiserunt, claudi, atque omnino manci, & quibusvis membris debiles, integro, ac perfecto corpore resurgent: aliter enim animæ desiderio, quæ ad corporis conjunctionem propensa est, minime satisfactum esset: cujus tamen cupiditatem in resurrectione explendam esse, sine dubitatione credimus. Præterea satis constat, resurrectionem æque, ac creationem inter præcipua Dei opera numerari. Quemadmodum igitur omnia a Deo initio creationis perfecta fuerunt, ita etiam in resurrectione futurum omnino affirmare oportet.

Capilli quos homo recipiet Aug. lib. 22. civit. cap. 19. & Euch. c. 89.

a *Mat.* 10. 30. *Eph.* 4. *Luca* 21.

Gen. 1.

10. *Martyres corporibus integris resurgentes, in eis vulnerum cicatrices gestabunt.*

Neque id de martyribus solum fatendum est, de quibus S. Augustinus ita testatur: *Non erunt absque illis membris: non enim posset illa mutilatio non esse corporis vitium; alioquin qui capite truncati sunt, deberent sine capite resurgere: veruntamen extabunt in eorundem membrorum articulis gladii cicatrices, refulgentes super omne aurum, & lapidem pretiosum, veluti, & cicatrices vulnerum Christi.*

Vide l. 22. de civ. Dei c. 20. ubi horũ verborum sensus planior est.

Cicatrices martyrum relinquentur post resurrectionem ad cumulum felicitatis, in improbis autem contra ad miseriam.

11. *Etiam improborum corpora mutilata hic resurgent integra.*

Quod de improbis quoque verissime dicitur, & si illorum culpa membra amputata fuerint: nam quo plura membra habebunt, tanto acerbiori dolorum cruciatu conficientur: quare illa membrorum restitutio non ad eorum felicitatem, sed calamitatem, ac miseriam est redundatura; cum merita non ipsis membris, sed personæ, cujus corpori conjuncta sunt, adscribantur: nam iis, qui pœnitentiam egerint, ad præmium, illis vero, qui eandem

contempſerint, ad ſupplicium reſtituentur. Hæc vero ſi a Parochis attente conſiderentur, nunquam eis rerum, & ſententiarum copia deerit ad excitandos, inflammandoſque pietatis ſtudio fidelium animos; ut vitæ hujus moleſtias, & ærumnas cogitantes, beatam illam reſurrectionis gloriam, quæ juſtis, & piis propoſita eſt, avide expectent.

12. *Corpora hominum poſtquam reſurrexerint qualia ſint futura.*

Corpus ſuxta ſubſtantiam idem prorſus reſurget, ſed tamen diverſa qualitate.

Sequitur nunc, ut fideles intelligant, ſi ea ſpectemus, quæ corporis ſubſtantiam conſtituunt, quamvis illud ipſum, atque idem corpus a mortuis revocari oporteat, quod antea extinctum fuerat, longe aliam tamen, & diverſam ejus conditionem fore. Ut enim cætera omittamus, in eo maxime reſurgentium corpora omnia a ſeipſis different, quod cum antea mortis legibus ſubjecta eſſent, poſteaquam ad vitam ſuſcitata fuerint, ſublato bonorum, malorumque diſcrimine, immortalitatem aſſequentur. Quam quidem admirabilem naturæ reſtitutionem inſignis Chriſti victoria meruit, quam de morte reportavit; quemadmodum ſacrarum litterarum teſtimonia nos admonent. ſcriptum eſt enim: *a Iſa. 25. 8. Præcipitabat mortem in ſempiternum.* & alibi: *b Ero mors tua, o mors.* quod explicans Apoſtolus, inquit: *c Noviſſime autem inimica deſtruetur mors.* Et apud Sanctum Joannem legimus: *d Mors ultra non erit.* Decebat autem maxime Chriſti Domini merito, quo mortis imperium everſum eſt, peccatum Adæ longo intervallo ſuperari. Idem etiam divinæ juſtitiæ conſentaneum fuit, ut boni beata vita perpetuo fruerentur, mali vero ſempiternas pœnas luentes, *e* quærerent mortem, & non invenirent; optarent mori, & mors fugeret ab eis. Atque hæc quidem immortalitas bonis, & malis communis erit.

Corpora damnatorum in medio igne fore perpetua probat Aug. lib. 21. de civ. c. 2. 3. 4.

a *Iſa.* 25. 8.
b *Oſe.* 13. 14.
c 1. *Cor.* 15. 26
d *Apoc.* 21.

Immortalitas bonis & malis cõmunis juſtitia Dei conſentanea.

e *Apoc.* 9. 4.

13. *Cujuſmodi dotibus beatorum corpora poſt reſurrectionem erunt ornata.*

Quatuor dotes reſurgentium corporũ in beatis, de quibus poſt Apoſtolum Aug. ſer. 99. de temp.

Habebunt præterea Sanctorum rediviva corpora inſignia quædam, & præclara ornamenta, quibus multo nobiliora futura ſint, quam unquam antea fuerint. Præcipua vero ſunt quatuor illa, quæ Dotes appellantur,

ex

ex Apoſtoli doctrina, a Patribus obſervatæ. Earum prima eſt Impaſſibilitas: munus ſcilicet, & dos, quæ efficiet, ne moleſti aliquid pati, ullove dolore, aut incommodo affici queant: nihil enim aut frigorum vis, aut flammæ ardor, aut aquarum impetus obeſſe eis poterit. *a Seminatur*, inquit Apoſtolus. *in corruptione, ſurget in incorruptione*. Quod autem Impaſſibilitatem potius quam incorruptionem Scholaſtici appellarint, ea cauſa fuit, ut, quod eſt proprium corporis glorioſi, ſignificarent, non enim impaſſibilitas illis communis eſt cum damnatis, quorum corpora, licet incorruptibilia ſint, æſtuare tamen poſſunt, atque algere, variiſque cruciatibus affici.

Anſb. in Ep. 1. ad Cor. 15.

Primum ornamentum reſurgentium corporum in beatis eſt impaſſibilitas.

a *1. Cor. 15.* 31. *vide item. Iſa. 25. & 49.* 20. *Apoc. 7.* 16. 21. 4.

Damnatorum corpora licet ſint incorruptibilia, tamen poſſunt.

Hanc conſequitur Claritas, qua Sanctorum corpora, tanquam Sol, fulgebunt. ita enim apud Sanctum Matthæum teſtatur Salvator noſter: *b Juſti*, inquit, *fulgebunt, ſicut ſol, in regno Patris eorum*. Ac ne quis de eo dubitaret, *c* ſuæ transfigurationis exemplo declaravit. Hanc interdum Apoſtolus Gloriam, modo Claritatem appellat. *d Reformabit*, inquit, *corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ*. & curſum: *e Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria*. Hujus etiam gloriæ *f* imaginem quandam vidit populus Iſrael in deſerto, cum facies Moyſis ex colloquio; & præſentia Dei ita colluceret, *g* ut in eam filii Iſrael oculos intendere non poſſent. Eſt vero claritas hæc fulgor quidnam ex ſumma animæ felicitate ad corpus redundans; ita ut ſit quædam communicatio illius beatitudinis, qua anima fruitur: quomodo etiam anima ipſa beata efficitur, quod in eam pars divinæ felicitatis derivetur. Hoc vero munere non æque omnes, perinde ac primo, ornari credendum eſt. Erunt quidem Sanctorum corpora omnia æque impaſſibilia, ſed eumdem ſplendorem non habebunt, nam, ut teſtatur Apoſtolus, *b Alia claritas Solis, alia claritas Lunæ, & alia claritas ſtellarum: ſtella enim a ſtella differt in claritate: ſic & reſurrectio mortuorum*.

Secundum ornamentum eorum Clar.

b *Mat. 13. 43 Sap. 3. 7. Dan. 12. 3.*

c *Matt. 17. 2*

d *Phil. 3. 21.*

e *1. Cor. 15. 4*

f *Exo. 34. 29.*

g *2. Cor. 4. 7.*

Claritas hæc quid ſit.

Joan. 14. In domo Patris mei manſiones, &c.

h *1. Co. 14. 41*

Tertium ornamentum Agilitas.

Cum hac dote conjuncta eſt illa, quam Agilitatem vocant, qua corpus ab onere, quo nunc premitur, liberabitur: facillimeque in quamcunque partem

Sap. 3. Apoc. 14.

Aug. lib. 13. de civ. c. 18. & 20. & lib. 22. cap. 11. Hier. in c. 40. Iſa. ſuper illa verba, Mutabunt fortitudinem 43. *c. 1. Cor. 15.*

anima voluerit, ita moveri poterit, ut eâ motione nihil celerius eſſe queat; quemadmodum aperte Sanctus Auguſtinus in lib. de civitate Dei, & Hieronymus in Iſaiam docuerunt. Quare ab Apoſtolo dictum eſt: *a Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute.*

His vero addita eſt, quæ vocatur Subtilitas: cujus virtute corpus animæ imperio omnino ſubjicietur, eique ſerviet, & ad nutum præſto erit. quod ex illis Apoſtoli verbis oſtenditur: *b Seminatur*, inquit, *corpus animale, ſurget corpus ſpirituale.* Hæc fere præcipua ſunt capita, quæ in hujus articuli explicatione tradenda erunt.

Quartum ornamentum Subtilitas. b 1. Co. 15. 44.

14. *Quem fructum ex tantis reſurrectionis myſteriis fideles capient.*

Quam ſalutares ex articulo reſurrectionis capiantur fructus.

Ut autem fideles ſciant, quem fructum ex tot, tantorumque myſteriorum cognitione capere poſſint, primum declarare oportebit, maximas a nobis Deo gratias agendas eſſe, *c* qui hæc ſapientibus abſconderit, & revelaverit parvulis. Quot enim viri vel prudentiæ laude præſtantes, vel ſingulari doctrina præditi, in hac tam certa veritate cæci plane fuerunt? Quod igitur nobis illa patefecerit, quibus ad eam intelligentiam adſpirare non licebat, eſt quod ſummam ejus benignitatem, & clementiam perpetuis laudibus celebremus.

Primus. c Matth. 11. 25.

Secundus.

Deinde magnus etiam ille fructus ex hujus articuli meditatione conſequetur, quod ſcilicet in eorum morte, qui nobis neceſſitudine, vel benevolentia conjuncti ſunt, facile tum alios, tum nos ipſos conſolabimur; quo quidem genere conſolationis *d* Apoſtolum uſum eſſe conſtat, cum ad Theſſalonicenſes de dormientibus ſcriberet.

d 1. Theſſ. 4. 13.

Tertius.

Sed in omnibus etiam aliis ærumnis, & calamitatibus, futuræ reſurrectionis cogitatio, ſummam nobis doloris levationem afferet: quemadmodum ſancti Job exemplo didicimus, *e* qui una hac ſpe afflictum, & mœrentem animum ſuſtentabat, fore aliquando, ut in reſurrectione Dominum Deum ſuum conſpiceret.

e Job. 19. 25. Pſalm. 91.

Præ-

Præterea hoc plurimum valebit ad perſuadendum fidelibus populis, ut rectam vitam, integram, ab omnique prorſus peccati labe puram agere quam diligentiſſime curent. ſi enim cogitaverint, ingentes illas divitias, quæ reſurrectionem conſequuntur, ipſis propoſitas eſſe, facile ad virtutis, & pietatis ſtudia allicientur. Contra vero nulla res majorem vim habitura eſt ad comprimendas animi cupiditates, homineſque a ſceleribus avocandos, quam ſi ſæpius admoneantur, quibuſnam malis, & cruciatibus improbi afficiendi ſunt, *a* qui extremo illo die procedent in reſurrectionem judicii. *Quartus.*

a Joan. 5. 29.

DE DUODECIMO ARTICULO.

CAPUT XIII.

MATTHIAS.

Vitam æternam.

1. *Cur poſtremo loco hic fidei articulus ſit poſitus, & quantum referat illum frequenter populo explicari.*

Agens agit propter finem Ariſt. lib. 2. Phyſ. tex. 49. & 81.

SAncti Apoſtoli, duces noſtri, Symbolum, quo fidei noſtræ ſumma continetur, æternæ vitæ articulo claudi, & terminari voluerunt: tum quia poſt carnis reſurrectionem nihil aliud fidelibus expectandum eſt, niſi æternæ vitæ præmium: tum vero, ut perfecta illa felicitas, & bonis omnibus cumulata, nobis ſemper ante oculos verſaretur; doceremurque in ea mentem,

rem, & cogitationes noſtras omnes deſigendas eſſe. Quare Parochi in erudiendis fidelibus nunquam intermittent, præmiis æternæ vitæ propoſitis, eorum animos accendere: ut, quæcunque vel difficillima Chriſtiani nominis cauſa ſubeunda eſſe docuerint, facilia, atque adeo jucunda exiſtiment, promptioreſque ad parendum Deo, & alacriores reddantur.

Fidelibus difficillima quæqueterne vitæ intuitu facilia. *Matth. 5. 16. & 19.* *2. Cor. 4. 17.* *Hebr. 1. 19.*

2. *Quid hic per vitam æternam ſignificetur.*

Sed quoniam ſub his verbis, quæ ad beatitudinem noſtram declarandam hoc loco uſurpantur, plurima myſteria in occulto latent, ea ſic aperienda ſunt, ut, quantum cujuſque ingenium ferat, omnibus patere poſſint. Admonendi igitur ſunt fideles, his vocibus, *Vitam æternam*, non magis perpetuitatem vitæ, cui etiam dæmones, ſceleratique homines addicti ſunt, quam in perpetuitate beatitudinem, quæ beatorum deſiderium expleat, ſignificari. Atque ita intelligebat legis peritus ille, *a* qui a Domino Salvatore noſtro, quid ſibi faciendum eſſet, ut vitam æternam poſſideret, in Evangelio quæſivit: perinde ac ſi diceret: Quænam mihi præſtanda ſunt, ut ad eum locum, ubi perfecta felicitate frui liceat, perveniam? In hunc vero ſenſum ſacræ litteræ hæc verba accipiunt; ut *b* multis in locis licet animadvertere.

Vita æterna æternam beatitudinem ſignificat: vide Aug. l. 5. civit. c. 12. 19. & 11. & in Pſal. 118. Conc. 19. Apoc. 19. Pſ. 48. & 54. Job 20.

a *Luc. 10. 15.*

b *Mat. 19. 20 & 25. 46. Joan. 17. Rom. 2. 7.*

3. *Cur vitæ æternæ nomine ſumma illa beatitudo deſignetur.*

Hoc vero potiſſimum nomine ſumma illa beatitudo appellata eſt, ne quis exiſtimaret eam in rebus corporeis, & caducis, quæ æternæ eſſe non poſſunt, conſiſtere. Neque enim hæc ipſa beatitudinis vox ſatis explicare poterat, quod quærebatur; præſertim cum non defuerint homines inanis cujuſdam ſapientiæ opinione inflati, qui ſummum bonum in iis ponerent, quæ percipiuntur ſenſibus. Hæc enim p reunt, & veteraſcunt: beatitudo vero nullo temporis termino definienda eſt: quin potius terrena hæc longiſſime a vera felicitate abſunt: a qua is quam maxime recedit, qui mundi amore, & deſiderio tenetur. Scriptum eſt enim: *c Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo.* Et paulo poſt:

Beatitudo non in rebus corporis conſiſtit. vide Aug. lib. 19. de civ. c. 4. 5. & 6. 7. & Ar. l. 1. Et hic. c. 7 8. & 9. D. Thom. 1. 2 q. 2. art. 3.

c *1. Jo. 2. 15.*

post: *Mundus transit, & concupiscentia ejus.* Hæc igitur Parochi fidelium mentibus imprimenda diligenter curabunt, ut mortalia contemnere, nullamque in hac vita, in qua *a* non cives, sed advenæ sumus, felicitatem obtineri posse in animum inducant. Quamquam hic etiam spe beati merito dicemur, *b si abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobrie, & juste, & pie vixerimus in hoc sæculo, expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi.* Hæc autem cum permulti, *c* qui sibi ipsis sapientes videbantur, minus intelligerent, & in hac vita felicitatem quærendam putarent, stulti facti sunt, & in maximas calamitates inciderunt. Sed illud præterea ex vi hujus nominis, *Vitam æternam*, percipimus, semel adeptam felicitatem amitti nunquam posse, ut falsò nonnulli suspicati sunt, nam felicitas ex omnibus bonis sine ulla mali admistione cumulatur, quæ cum hominis desiderium expleat, in æterna vita necessario consistit: nec enim potest beatus non magnopere velle, ut illis bonis, quæ adeptus est, sibi perpetuo frui liceat. Quare nisi ea possessio stabilis, & certa sit, maximo cruciatu timoris angatur, necesse est.

a 1. Pet. 2. 11.

Spe in hac vita inchoari potest nostra beatitudo.

b Tit. 2. 12.

c Rom. 1. 22.

Beatitudinē æternam esse oportere. Aug. de Civ. Dei l. 12. cap. 20. Felicitas est omnium bonorum sine ulla mali admixtione jugis possessio. Scot. 4. sent. dist. 49. qu. 6. litt. 2.

8. *Æterna beatitudo verbis, aut mente humana comprehendi non potest.*

De inenarrabili sanctorū gloria, & de præmiis essētialibus, & accidētalibus vide Aug. l. 22. de civ. c. 20. & 30. l. 3. de li. arbit. c. 25. & ser. 64. de ver. Dom. & ser. 37. de Sanctis.

Verum quanta sit beatorum, qui in cœlesti patria vivunt, felicitas, eaque ab ipsis tantum, præterea a nemine comprehendi possit, hæ ipsæ voces, cum vitam beatam dicimus, satis demonstrant. nam cum ad rem aliquam significandam eo nomine utimur, quod cum multis aliis commune est, facile intelligimus, deesse propriam vocem, qua res illa plane exprimatur. Cum igitur felicitas iis vocibus declaretur, quæ non magis in beatos, quam in omnes, qui perpetuo vivant, recte conveniunt; hoc nobis argumento esse potest, altiorem, & præstantiorem quandam rem esse, quam ut proprio vocabulo perfecte significare ejus rationem possimus. nam etsi plurima alia nomina cœlesti huic beatitudini in sacris litteris tribuuntur; cujusmodi sunt, *d regnum Dei, e Christi, f cœlorum, g paradisus; h sancta civitas, i nova Hierusalem, k domus Patris*; tamen perspicuum

Beatitudo proprio verbo nequit exprimi.

d Matt. 6. 33 & 21. 31. Marci 1. 14. Luca 6. 21. e Joan. 18. 36.

ſpectum eſt, nullum ex iis ad ejus magnitudinem explicandam ſatis eſſe. Quare Parochi hoc loco oblatam ſibi occaſionem non prætermittent, fideles tam amplis præmiis, quæ vitæ æternæ nomine declarantur, ad pietatem, & juſtitiam, & omnia Chriſtianæ religionis officia invitandi.

Conſtat enim, vitam in maximis bonis, quæ natura expetuntur, numerari ſolere: atqui hoc potiſſimum bono, cum vitam æternam dicimus, beatitudo definitur. Quod ſi exigua hæc, & calamitoſa vita, quæ tot, & tam variis miſeriis ſubjecta eſt, ut mors verius dicenda ſit, nihil magis amatur, nihil aut charius, aut jucundius eſſe poteſt; quo tandem animi ſtudio, qua contentione æternam illam vitam quærere debemus, quæ defunctis omnibus malis, perfectam, & abſolutam bonorum omnium rationem conjunctam habet?

Ephes. 5. 5. Col. 1. 13.
f Mat. 5. 3. 10.
g Eccl. 28. 13. Luc. 23. 43. 2. Cor. 12. 4.
h Iſa. 52. 1. Apoc. 21. 2.
i Apoc. 3. 12. 21. 2.
k Joan. 14. 2.

Vita magnis bonis & quatu ab omnib. expetatur. Vide Aug. li. 11. civ. c. 27. 28. Vita hæc potius mors dicenda Aug. l. 12. civit. c. 20.

5. Beatitudo omnium malorum privatione, & omnium bonorum adeptione continetur.

Nam, ut ſancti Patres tradiderunt, æternæ vitæ felicitas omnium malorum liberatione, & bonorum adeptione definienda eſt. De malis clariſſima ſunt ſanctarum litterarum teſtimonia. ſcriptum eſt enim in Apocalypſi: *a Non eſurient, neque ſitient amplius, neque cadet ſuper illos ſol, neque ullus æſtus*, & rurſus: *b Abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum; & mores ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quia prima abierunt.* Jam vero beatorum immenſa gloria, innumeraque ſolidæ lætitiæ, & voluptatis genera futura ſunt, cujus gloriæ magnitudinem cum animus noſter capere, aut illa in animos noſtros penetrare nullo modo poſſit, neceſſe eſt, nos in illam, nempe *c* in gaudium Domini introire, ut eo circumfuſi, mentis deſiderium cumulate expleamus.

Felicitas malum nullum admittit, & nullum bonū excludit. Aug. lib. 22. de civ. ca 30. Chryſ. etiam 30. cap. ad Theod. lapſum. Anſel. ep. 1. ad Hugonem, & in lib. de ſimil. c. 47.
a Apoc. 7. 16.
b Apoc. 21. 4. Iſa. 25. 8. Omne bonum concludit. Aug. lib. 22. cap. in fin. Ale. de Ales ſuper Pſ. 74.
c Mat. 25. 21. S. Auſt. ſer. 6. de ver. Dom. Et de Symb. ad Cat. lib. 3. c. 14. Pa. 12.

6. Quibus præcipue bonorum generibus Beati perfruentur.

Quamvis autem, ut ſanctus Auguſtinus ſcribit, facilius mala, quibus careturi ſumus, quam bona, ac voluptates, quas hauſuri ſumus, numerari poſſe videantur: danda tamen erit opera, ut quæ fideles ſummæ

illius

Beatitudo duplex, una eſſentialis, altera acceſſoria; de hac diſtinctione vide Doctores in 4. ſent. diſt. 49.

illius felicitatis adipiſcendæ cupiditate inflammare poterunt, breviter, & dilucide explicentur. Sed illa in primis diſtinctione uti oportebit, quam à graviſſimis divinarum rerum ſcriptoribus accepimus: ii enim duo bonorum genera eſſe ſtatuunt: quorum alterum ad beatitudinis naturam pertinet, alterum ipſam beatitudinem conſequitur. quare illa eſſentialia, hæc vero acceſſoria bona, docendi cauſa, appellarunt.

7. *In quo conſiſtat eſſentialis, & primaria æternæ beatitudinis cauſa.*

Præmium eſſentiale eſt Dei viſion. Aug. li. 22. civit. c. 29. a Joan. 17. 3. Ubi nota quod loquit. de fide, non de beatitudine.

Ac ſolida quidem beatitudo, quam eſſentialem communi nomine licet vocare, in eo ſita eſt, ut Deum videamus, ejuſque pulchritudine fruamur, qui eſt omnis bonitatis: ac perfectionis fons, & principium. *a Hæc eſt vita æterna*, inquit Chriſtus Dominus, *ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti, Jeſum Chriſtum*, quam ſententiam ſanctus Joannes videtur interpretari, cum ait; *b Chariſſimi, nunc filii Dei ſumus: & nondum apparuit quid erimus: ſcimus quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus: quoniam videbimus eum, ſicuti eſt.*

b 1. Jo. 3. 2.

Beatitudo Dominis duobus conſtat.

ſignificat enim beatitudinem ex iis duobus conſtare, tum quod Deum intuebimur qualis in natura ſua, ac ſubſtantia eſt, tum quod veluti Dei efficientur. Nam qui illo fruuntur, quamvis propriam ſubſtantiam retineant, admirabilem tamen quandam, & prope divinam formam induunt, ut Dii potius, quam homines videantur.

8. *Beati quomodo Dei formam, & naturam quodammodo induant.*

Beati ad divinam naturam proxime accedunt. 2. Cor. 5. 1. Cor. 13. 12.

Hoc autem cur ita fiat, ex eo perſpicuum eſt, quod unaquæque res vel ex ejus eſſentia, vel ex ejus ſimilitudine, & ſpecie cognoſcitur. At quoniam nihil eſt Deo ſimile, cujus ſimilitudinis adjumento ad perfectam ejus notitiam pervenire poſſimus: conſequens eſt, ut ejus naturam, & eſſentiam videre nemini liceat, niſi hęc eadem divina eſſentia ſe nobis conjunxerit. Atque id Apoſtoli verba ſignificant: *c Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* nam, quod inquit. *In ænigmate*, interpretatur Sanctus Auguſtinus, in ſimilitudine ad Deum intelligendum accommo-

Aug. l. 15. de Trin. c. 9.

modata. Quod etiam ſanctus Dionyſius aperte oſtendit, cum affirmavit nulla inferiorum ſimilitudine ſuperiora percipi poſſe, neque enim ex alicujus rei corporeæ ſimilitudine, ejus, quæ corpore careat, eſſentia, & ſubſtantia cognoſci poteſt: cum præſertim neceſſe ſit, rerum ſimilitudine minus concretionis habere, & magis ſpirituales eſſe, quam res ipſas, quarum imaginem referunt; quemadmodum in omnium rerum cognitione facile experimur. Quoniam vero fieri non poteſt, ut alicujus rei creatæ ſimilitudo æque pura, & ſpiritualis, ac Deus ipſe eſt, reperiatur: ita fit, ut ex nulla ſimilitudine divinam eſſentiam perfecte intelligere poſſimus. Accedit etiam, quod omnes creatæ res certis perfectionis terminis circumſcribuntur: Ac Deus infinitos eſt, neque ullius rei creatæ ſimilitudo ejus immenſitatem capere poteſt. Quocirca una illa ratio divinæ ſubſtantiæ cognoſcendæ relinquitur, ut ea ſe nobis conjungat, & incredibili quodam modo intelligentiam noſtram altius extollat, atque ita idonei ad ejus naturæ ſpeciem contemplandam reddamur.

S. Dionyſius c. 1. de div. nomin. Vide D. Th. in p. 1. q. 12. art. 2. contra gentes l. 3. c. 51.

9. *Lumine gloriæ beati illuſtrantur, & ad Deum videndum tota ſpe omnes commoveri debent.*

Id vero lumine gloriæ aſſequemur, cum eo ſplendore illuſtrati, *a* Deum lumen verum in ejus lumine videbimus. nam beati Deum præſentem ſemper intuentur: quo quidem dono, omnium maximo, & præſtantiſſimo, *b* divinæ eſſentiæ participes effecti, vera & ſolida beatitudine potiuntur: quam nos ita credere debemus, ut eam etiam Dei benignitate, cum certa ſpe, nobis expectandam eſſe, in Symbolo Patrum definitum ſit. inquit enim: *Expecto reſurrectionem mortuorum, & vitam venturi ſæculi.*

a *Pſal.* 35. 10. *De lumine gloriæ vide S. Tho. 1. p. q. 12. art. 5. Scot. 4. ſent. diſt. 49. qu. 11.*

b 2 *Pet.* 1. 4. *Symbolum Conſtantinopolitanum.*

10. *Quomodo in beatitudine homo Deo conjungatur, ſimilitudine explicatur.*

Divina hæc plane ſunt, neque ullis verbis explicari, aut cogitatione comprehendi a nobis poſſunt. Verum licet aliquam hujus beatitudinis imaginem in iis etiam rebus, quæ ſenſu percipiuntur, cernere. Nam, *quemadmodum ferrum, admoto igni, ignem concipit, & quamvis ejus ſubſtantia non mutetur, ſit tamen, ut di-*

A ſimili. Aug. l. 15. de Civ. Dei c. 9. Anſelmus etiam hanc tangit ſimilitudinem in l. de Similit. c. 16.

diverſum quippiam, nimirum ignis, eſſe videatur eodem modo, qui in cœleſtem illam gloriam admiſſi ſunt, Dei amore inflammati, ita afficiuntur, cum tamen id, quod ſunt, eſſe non deſinant, ut multo magis diſtare ab iis, qui in hac vita ſunt, merito dici poſſint, quam ferrum candens ab eo, quod nullam caloris vim in ſe contineat. Ut igitur rem paucis complectamur, ſumma illa, & abſoluta beatitudo, quam eſſentialem vocamus, in Dei poſſeſſione conſtituenda eſt. Quid enim ei ad perfectam felicitatem deeſſe poteſt, qui Deum optimum & perfectiſſimum poſſidet?

12. *Quæ ſint accidentalia bona, quibus Beati circumfluent.*

Præmiũ, ſeu bonum beatitudinis accidentale. Aug. lib. 22. civit. c. 30.

Verum ad illam tamen quædam accedunt ornamenta omnibus beatis communia: quæ quoniam ab humana ratione minus remota ſunt, vehementius quoque animos noſtros commovere, & excitare ſolent. Hujus generis ea ſunt, de quibus Apoſtolus ad Romanos videtur intelligere, *a Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum.* nam gloriam quidem Beati perfruentur, non illa ſolum, quam tandem eſſentialem beatitudinem, vel cum ejus natura maxime conjunctam eſſe oſtendimus: ſed ea etiam, quæ conſtat ex clara, & aperta notitia, quam ſinguli de alterius eximia, & præſtanti dignitate habituri ſunt. At vero quantus ille honor exiſtimandus eſt, qui eis a Domino tribuitur, cum *b* non amplius ſervi, ſed amici, *c* fratres, ac *d* filii Dei vocentur! quare ita electos ſuos amantiſſimis, & honorificentiſſimis verbis Salvator noſter compellabit: *e Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum*: ut merito liceat exclamare: *f Nimis honorificati ſunt amici tui Deus*: *g* ſed laudibus etiam a Chriſto Domino coram Patre cœleſti, & Angelis ejus celebrabuntur. Præterea, ſi hoc commune omnibus hominibus deſiderium natura ingenuit honoris, qui a viris ſapientia præſtantibus habeatur, quod eos locupletiſſimos virtutis ſuæ teſtes fore exiſtiment: quantum beatorum gloriæ acceſſurum putamus, quod alius alium ſummo honore proſequetur?

a *Rom. 2. 10.*
Qualis gloria beatorum, ob quã ipſa beatitudo gloria dicitur. Pſal. 83. 12.
Rom. 8. 18.
Honor beatorum quãtus, ob quem ipſi reges Apoc. 5 in c. 5. 10. Græco textu nominantur.
b *Luca 12. 4. Joan. 15 13.*
c *Pſal. 21. 23 Joan. 20. 17. Heb. 2. 11.*
d *Jo. 10. 52. Rom. 8. 14.*
e *Mat. 25. 14*
f *Pſ. 138. 17.*
g *Mat. 12. 23 Luca 13. 8.*

12. *Qui-*

12. *Quibus bonorum copiis beati in æternis illis ſedibus cumulabuntur.*

Infinita eſſet omnium oblectationum enumeratio, quibus beatorum gloria cumulata erit, ac ne cogitatione quidem fingere eas poſſumus. Sed tamen hoc fidelibus perſuaſum eſſe debet, quæcunque nobis jucunda in hac vita contingere, vel etiam optari queant, ſive ea ad mentis cognitionem, ſive ad corporis perfectum habitum pertineant, earum rerum omnium copiis beatam cœleſtium vitam circumfluere: quamvis hoc altiore quodam modo, quam oculus vidit, aut auris audivit, aut in cor hominis aſcendit, fieri *a* Apoſtolus affirmet. nam corpus quidem, quod antea craſſum, & concretum erat, cum in cœlo, detracta mortalitate, *b* tenue, & ſpirituale effectum fuerit, nullis amplius alimentis indigebit: anima *c* autem æterno gloriæ pabulo, quod magni illius convivii author tranſiens omnibus miniſtrabit, cum ſumma voluptate exſaturabitur. Quis vero pretioſas veſtes, aut regales corporis ornatus deſiderare poterit, ubi nullus harum rerum uſus futurus ſit; *d* omneſque immortalitate, & ſplendore amicti, & *e* ſempiternæ gloriæ corona ornati erunt? Sed ſi amplæ etiam, & magnificæ domus poſſeſſio ad humanam felicitatem pertinet, quid cœlo ipſo, quod Dei claritate undique colluſtratur, vel amplius, vel magnificentius cogitari poteſt? Quare Propheta, cum ejus domicilii pulchritudinem ſibi ante oculos poneret, & ad beatas illas ſedes perveniendi cupiditate arderet, *f* *Quam dilecta*, inquit, *tabernacula tua, Domine virtutum! concupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini: cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Atque ut hic ſit omnium fidelium animus, hæc communis omnium vox, quemadmodum Parochi vehementer optare, ita etiam omni ſtudio curare debent.

Beatitudo omnibus bonis animi, & corporis conſtat. Pſal. 35. 9.

a 1. *Cor.* 2. 9. *Iſa.* 64. 4.
b 1. *Cor.* 15. 42. 43.
c *Luc* 12 37. *Terrena vilia erunt beatis.*
d 1. *Co.* 15. 34 *Apoc.* 7. 9.
e 1. *Cor* 9. 25. 2. *Tim.* 4. 8.
f *Pſ.* 83. 2. 3.

23. *Præmiis iiſdem citra ullum diſcrimen beati non afficientur.*

Nam *g* *in domo Patris mei*, inquit Dominus, *manſiones multæ ſunt*: in quibus majora, & minora præmia, ut quiſque promeritus erit, reddentur. *h* *Qui enim parce*

g *Joan.* 14. 2. *Pſal.* 61.
h 2. *Cor.* 9. 6.

Diverſa erũt in cœlo meritorũ præmia. Iſa. 56. 45. Matt. 19. 28. 1. Cor. 15. 42. Aug. l. 22. civi. c. 30. Cyp. de opere.

parce ſeminat, parce & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Quare non ſolum ad eam beatitudinem fideles excitabunt, verum etiam ejus conſequendæ certam rationem hanc eſſe frequenter monebunt, ut fide, & charitate inſtructi, & in oratione, & ſacramentorum ſalutari uſu perſeverantes, ad omnia benignitatis officia in proximo ſe exerceant. ita enim Dei miſericordia fiet, qui beatam illam gloriam diligentibus ſe præparavit, ut aliquando impleatur, quod dictum eſt per Prophetam: *a Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.*

Continuatio prima partis ad ſecundam de ſacram.

a *Iſa. 32. 18.*

CATECHISMI ROMANI

PARS SECUNDA.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CAPUT I.

1. *Doctrinam Sacramentorum tradere Parocho in primis est curandum.*

CUm omnis Christianæ doctrinæ pars Pastoris scientiam, diligentiamque desiderat: tum sacramentorum disciplina, quæ & Dei jussu necessaria, & utilitate uberrima est, Parochi facultatem, & industriam postulat singularem: ut ejus accurata, ac frequenti perceptione fideles tales evadant, quibus præstantissimæ, ac sanctissimæ res digne & salutariter impertiri possint, & Sacerdotes ab illa divini interdicti regula non discedant: *a Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos: ne forte conculcent eas pedibus suis, & conversi dirumpant vos.*

Canes sunt infideles Ecclesiam Dei lacerantes. Porci autem porcinam vitam agentes, omnia genera virtutum conculcates, de quibus inquit Christus a *Matth. 7. 6.*

2. *Quidnam sibi velit Sacramenti vocabulum.*

Principio igitur, quoniam universe de toto genere Sacramentorum agendum est, ab ipsius nominis vi, atque notione oportet incipere, ejusque ambiguam significationem explanare, ut quæ hujus verbi sententia hoc loco propria sit, facilius intelligatur. Quare docendi sunt fideles, Sacramenti nomen (quod ad propositam rem attinet,) aliter a prophanis, quam a sacris scriptoribus acceptum esse. nam alii auctores sacramenti nomine obligationem illam significari voluerunt, cum jurati aliquo servitutis vinculo obstringimur: ex quos jusjurandum, quo se milites fidelem operam reipublicæ præstaturos pollicentur, sacramentum militare dictum est. Atque

Abscondisti hæc a sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis.

Matth. 7. 6.

Sacramenti vox est multiplex.

hæc

Latini pro Jurejurando ſacramentū ſumpſerunt. Tullius Cic. 1. offic. Patres pro re divina aut re myſterii, & ſacramenti nomine uſi ſunt.

hæc frequentiſſima hujus vocabuli ſignificatio apud illos videtur fuiſſe. Verum apud Latinos Patres, qui res divinas ſcriptis tradiderunt, ſacramenti nomen aliquam rem ſacram, quæ in occulto latet, declarat: quemadmodum Græci ad eandem rem ſignificandam myſterii vocabulo uſi ſunt. In eam vero ſententiam ſacramenti vocem accipiendam eſſe intelligimus, cum ad Epheſios ſcribitur: *a ut notum faceret nobis ſacramentum voluntatis ſuæ*. Deinde ad Timotheum: *b Magnum eſt pietatis ſacramentum*. Præterea in libro Sapientiæ: *c Nescierunt ſacramenta Dei*. Quibus in locis, & aliis multis licet animadvertere, Sacramentum nihil aliud, niſi rem ſacram abditam, atque occultam ſignificare.

a Eph. 1. 9. b 1. Ti. 3. 16. c Sap. 2. 22. Eph. 5. 32. Apoc. 1. 19.

3. Sacramenti nomen ad ſigna ſacra ſignificanda a Patribus accommodatum eſt antiquiſſimum.

D. Greg. in c. 16. l. 1. Regū ſupra illud Directus eſt ſpiritus Domini in Dav. Sacramenti nomen a primis Eccleſiæ Patribus ſæpe fuit uſurpatum. Vide Tertul. de præſc. & li. 1. adverſ. Mar. Cypr. epiſt. 55 & in l. de baptiſ. Chriſti. Hier. in commentar. in Thren. Aug. li. 19. contra Fauſtum c. 11. in Jo. tr. 80.

Quare Latini doctores ſigna quædam ſenſibus ſubjecta, quæ gratiam, quam efficiunt, ſimul etiam declarant, ac veluti ante oculos ponunt, ſacramenta commode appellari poſſe exiſtimarunt. Quamquam, ut D. Gregorio placet, ob id ſacramenta dici poſſunt, quod divina virtus ſub rerum corporearum tegumentis occulte ſalutē efficiat. Nec vero quiſquam putet, hoc vocabulum nuper in Eccleſiam inductum eſſe. nam qui ſanctos Hieronymū, & Auguſtinum legerit, facile perſpiciet, antiquos religionis noſtræ ſcriptores ad eam, de qua loquimur, rem demonſtrandam ſæpiſſime Sacramenti nomine, interdū vero etiam Symboli, vel Myſtici ſigni, vel Sacri ſigni voce uſos eſſe. Atque hæc de Sacramenti nomine dicta ſint; quod quidem veteris etiam legis ſacramentis convenit, de quibus nihil opus eſt Paſtoribus præcepta tradere, cum ea Evangelii lege, & gratia ſublata ſint.

4. Quam rem Catholicis Scriptoribus proprie denotet Sacramentum.

De propria vi, atque natura ſacramenti. Sacramentū eſt res, qua ſalus & juſtitia compar.

Verum præter nominis notionem, quæ hactenus declarata eſt, rei etiam vis, & natura diligenter inveſtiganda, & quid Sacramentum ſit, fidelibus aperiendum eſt. Sacramenta enim ex genere earum rerum eſſe, quibus ſalus, & juſtitiæ comparatur, dubitare nemo poteſt. Sed cum multæ rationes ſint, quę ad hanc rem explicandam aptæ, & accommodatæ videantur, nulla tamen planius,

& di-

& dilucidius eam demonſtrat, quam definitio a D. Auguſtino tradita, quam deinde omnes Doctores ſcholaſtici ſecuti ſunt. *a Sacramentum*, inquit ille, *eſt ſacræ rei ſignum*: vel, ut aliis verbis, in eandem tamen ſententiam, dictum eſt: *b Sacramentum eſt inviſibilis gratiæ viſibile ſignum, ad noſtram juſtificationem inſtitutum.*

5. *Rerum ſenſibilium diviſio, quidque ſigni nomine intelligendum ſit.*

Quæ quidem definitio ut magis pateat, ſingulæ ejus partes Paſtoribus exponendæ erunt: atque in primis docere oportebit, rerum omnium, quæ ſenſibus percipiuntur, duo eſſe genera: aliæ enim ob id inventæ ſunt, ut aliquid ſignificent, aliæ non alterius rei ſignificandæ, ſed ſua tantum cauſa effectæ ſunt: quo in numero omnes pene res, quæ natura conſtant, haberi poſſunt. At vero in priori genere vocabula rerum, ſcriptura, vexilla, imagines, tubæ & alia hujuſcemodi permulta ponenda ſunt. nam ſi ex vocabulis vim ſignificandi detraxeris, ſublata videtur eſſe cauſa, quamobrem vocabula inſtituerentur. Hæc igitur ſigna proprie dicuntur. illud enim ſignum eſſe S. Auguſtinus teſtatur, quod præter rem, quam ſenſibus objicit, efficit etiam, ut ex ſe alterius rei cognitionem capiamus: ſicut ex veſtigio, quod terræ impreſſum intuemur, tranſiſſe aliquem, cujus veſtigium apparet, facile cognoſcimus.

6. *Quomodo Sacramenta in genere ſigni reponenda ſint oſtenditur.*

Quæ cum ita ſe habeant, ſacramentum ad hoc rerum genus, quę ſignificandi cauſa inſtitutæ ſunt, referri perſpicuum eſt: ſiquidem ſpecie quadam, & ſimilitudine id nobis declarat, quod Deus in animis noſtris ſua virtute, quæ ſenſu percipi non poteſt, efficit. Baptiſmus enim (ut, quod docetur, exemplo notius fiat) cum adhibitis certis, & ſolemnibus verbis, aqua extrinſecus abluimur, hoc ſignificat, Spiritus ſancti virtute omnem peccati maculam, & turpitudinem interius elui, & animas noſtras præclaro illo cœleſtis juſtitiæ dono augeri, atque ornari: ſimulque ea corporis ablutio, ut poſtea ſuo loco explicabitur, illud in animo efficit, quod ſignificat.

7. *Idem etiam ex Scripturis demonſtratur.*

a *D. Aug. l. 10. de civ. Dei c. 5. Ale. de Ales 4. p. q. 1. mem. 1. D. Thom. in 3. part. queſt. 60. per tot.*

b *Hæc definitio colligitur ex Aug. l. de catech. rud. c. 26. Rerum ſenſibilium duo eſſe genera Aug. l. 2. de doctrina Chriſt. c. 1. Signa alia naturaliter; alia ad placitum. Ariſt. l. 1. Periher c. 1. Aug. l. 2. de doctr. Chriſti c. 1. quem ſequitur Mag. l. 4. diſt. 1. & Gratian. de conſec. diſt. 2. c. ſignum.*

Sacramentũ cur inter res, quæ ſignificant reponi debeat Aug. li 3. de doctr. Chriſti c. 9. & epiſt. 25. ad Boniſ. in l. de catech. rud. c. 26. Tertul. in lib. de reſurrect. carnis. Greg. l. 6. c. 3. in l. Re.

Sacramenta interrex, quæ ſignificant, eſſe numeranda ex Scripturis colligitur.

Sed ex Scripturis etiam aperte colligitur, Sacramentum inter ſigna numerandum eſſe: Apoſtolus enim de circumciſione, veteris legis Sacramento, quæ *a* Abraham patri omnium credentium data erat, ita ad Romanos ſcribit: *b Et ſignum accepit circumciſionis, ſignaculum juſtitiæ fidei.* Et alio loco, *c* cum affirmat nos omnes, *qui baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizatos eſſe*, licet cognoſcere, baptiſmum hujus rei ſignificationem habere, nimirum, ut ait idem Apoſtolus, *Nos conſepultos eſſe cum illo per baptiſmum in mortem.* Neque vero parum proderit, ſi fidelis populus ſacramenta ad ſigna pertinere intellexerit. Ita enim fiet, ut quę illis ſignificantur, continentur, atque efficiuntur, ſancta, & auguſta eſſe facilius ſibi perſuadeat, cognitaque eorum ſanctitate, ad divinam erga nos beneficentiam colendam, ac venerandam magis excitetur.

a Gen. 17. 10. 11. 12.
b Rom. 4. 11.
c Rom. 6. 5.
ibidem. 4.

Utilitas ex doctrina ſuperiori emanans.

Sacramentum eſſe rei ſacræ ſignum quomodo intelligendum, & quod quadruplex ſit ſignorum genus.

8. *Quot ſint ſignorum genera.*

Sequitur nunc, ut verba illa, *rei ſacræ*, quæ eſt altera definitionis pars, explicentur. Quod quidem ut commode fieri poſſit, paulo altius repetenda ſunt, quæ de ſignorum varietate S. Auguſtinus acute, & ſubtiliter diſputavit. *Quædam enim ſigna naturalia dicuntur, quæ præter ſeipſa alterius rei notitiam* (quod omnibus ſignis commune eſſe, antea demonſtratum eſt) *in animis noſtris gignunt*, veluti fumus, ex quo ſtatim ignem adeſſe intelligitur: atque hoc ſignum ob eam cauſam naturale appellandum eſt, quod fumus non voluntate ignem ſignificat, ſed rerum uſus efficit, ut ſi quis fumum tantum videat, naturam ſimul, & vim ignis, qui adhuc latet, ſubeſſe, mente, & cogitatione percipiat. *Quædam vero ſigna natura non conſtant, ſed conſtituta, atque ab hominibus inventa ſunt*, ut colloqui inter ſe, & aliis animi ſui ſenſa explicare, viciſſimque aliorum ſententiam, & conſilia poſſent cognoſcere. Hæc autem quam varia, & multiplicia ſint, ex eo licet animadvertere, quod nonnulla ad oculorum, pleraque ad aurium ſenſum, reliqua ad cęteros ſenſus pertinent. nam cum aliquid alicui innuimus, & exempli cauſa ſublato vexillo quippiam declaramus, ſatis conſtat, eam ſignificationem ad oculos tantum referri: quemadmodum tubarum,

Signa naturalia, voluntaria prognoſtica, & practica.

rum, tibiarum, aut citharæ ſonus, qui non ſolum delectandi, ſed plerumque ſignificandi cauſa ſunditur, ad aurium judicium ſpectat: quo quidem præcipue ſenſu verba etiam accipiuntur, quæ ad exprimendas intimas animi cogitationes maximam vim habent.

9. *De ſignis a Deo inſtitutis tam in veteri, quam in novo Teſtamento.*

Signa quædã ſunt divinitus data. Aug. l. 3. de doct. Chriſt. cap 9 & in 3. de Tri c. 10.

Verum præter illa ſigna, quæ hominum conſenſu, & voluntate conſtituta eſſe, hactenus diximus, alia quædam ſunt divinitus data, quorum tamen non unum genus eſſe omnes conſentiunt. Alia enim ſigna ob eam tantum rem a Deo hominibus commendata ſunt, ut aliquid ſignificarent, vel admonerent: cujuſmodi fuerunt *a* legis purificationes, panis azymus, & alia permulta, quæ ad Moſaici cultus cæremonias pertinebant; alia vero Deus inſtituit, quæ non ſignificandi modo, ſed efficiendi etiam vim haberent: atque in hoc poſteriori ſignorum genere Sacramẽta novæ legis numerãda eſſe liquido apparet. Signa enim ſunt divinitus tradita, non ab hominibus inventa, quæ rei cujuſpiam ſacræ, quam declarant, efficientiam in ſe continere certo credimus.

Vide de his Leviticum fere per totum: Significationes ante pene ex Cyrillo in l. de adorat. in Spiritu & veritate.

a Exod. 12 15 18. & 13. 15. & 34. 18.

10. *Res ſacra quomodo in definitione Sacramenti ſit intelligenda.*

Conc. Trid. ſeſſ. 7. cap. 6. de ſacramentis.

Sed quemadmodum ſigna in multiplici varietate eſſe oſtendimus: ita etiam res ſacra non unius modi exiſtimanda eſt. Quod vero ad propoſitam Sacramenti definitionem attinet, divinarum rerum ſcriptores ſacræ rei nomine Dei gratiam, quæ nos ſanctos efficit, ac omnium divinarum virtutum habitu exornat, demonſtrant: hujus enim gratiæ propriam ſacræ rei appellationem tribuendam merito putarunt; quippe cum ejus beneficio animus noſter Deo conſecretur, & conjungatur.

Gratia Dei ſacra res proprie nuncupatur, Mag. in 4. d. 1. D. Tom. in 3. p. quæſt. 60. art. 2. & Hugo de Sacramentis. Scot. 4. diſt. 1. qu. 2. lit. M.

11. *Sacramenti uberior definitio, & qua ratione a reliquis ſignis ſacris illud differat.*

Quare, ut explicatius, quid Sacramentum ſit, declaretur docendum erit, rem eſſe ſenſibus ſubjectam, quæ ex Dei inſtitutione, ſanctitatis, & juſtitiæ tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habet, ex quo ſequitur, ut facile quivis poſſit intelligere, Imagines Sanctorum, Cruces, & alia id genus, quamvis ſacrarum rerum

ſigna ſint; non ideo tamen ſacramenta dicenda eſſe. Hujus autem veritatis doctrinam facile erit omnium ſacramentorum exemplo comprobare, ſi, quod antea de Baptiſmo admonuimus, cum dicebamus, ſolemnem illam corporis ablutionem ſignum eſſe, & efficientiam habere rei ſacræ, quæ interius Spiritus ſancti vi fieret, idem etiam in aliis Sacramentis exercere aliquis velit.

D. Tho. in 3. p. q 60. ar. 3. quod probat ex Aug. verbis, quæ citantur de conſec. diſt. 2. c. Hoc eſt quod.

12. *Sacramenta non unam tantum rem, ſed plures ſignificant.*

Jam vero hiſce myſticis ſignis, quæ a Deo inſtituta ſunt, illud etiam præcipue convenit, ut ex Domini inſtitutione non unam aliquam rem, ſed plures ſimul ſignificent. Quod in ſingulis Sacramentis licet cognoſcere, quæ non ſolum ſanctitatem, & juſtitiam noſtram, ſed præterea duo alia cum ipſa ſanctitate maxime conjuncta declarant, Chriſti ſcilicet redemptoris paſſionem, quæ ſanctitatis cauſa eſt, & vitam æternam, cœleſtemque beatitudinem, ad quam ſanctitas noſtra, tanquam ad finem, referri debet. Quod quidem cum in omnibus Sacramentis perſpici poſſit, merito ſacri Doctores unicuique Sacramentorum triplicem ſignificandi vim ineſſe tradiderunt: tum quia alicujus rei præteritæ memoriam afferat: tum quia aliam præſentem indicet, ac demonſtret; tum quia aliam futuram prænunciet. Neque vero exiſtimandum eſt, hoc ita ab illis doceri, ut etiam ſanctarum ſcripturarū teſtimonio non probetur. Nam cum Apoſtolus ait: *a Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizati ſumus*, plane oſtendit, idcirco Baptiſmum ſignum dicendum eſſe, quod Dominicæ paſſionis, & mortis nos admoneat. Deinde cum inquit, *Conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem, ut quomodo Chriſtus ſurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus*: ex iis verbis perſpicuum eſt, Baptiſmum ſignum eſſe, quo cœleſtis gratia in nos infuſa declaratur, cujus munere nobis datum eſt, ut novam vitam inſtituentes, omnia veræ pietatis officia facile, & libenti animo exequamur. Poſtremo cum addit: *b Si enim complatanti facti ſumus ſimilitudini mortis ejus, ſimul & reſurrectionis erimus*, apparet Baptiſmum vitæ etiam

Unum quodque ſacram. tria ſimul ſignificat. Paſſionem, Gratiam, & gloriam. Signū rememorativum.

a Rom. 6. 3. Demonſtrativum, & prognoſticū; quæ tria habentur in feſto Corporis Chriſti, ibi ſo Sacrum convivium, &c. Et 1. Cor. 2. Non enim me judicavi ſcire aliquid, niſi Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Et in canone Miſſæ Ad Rom 6. 4 Hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia.

b Rom. 6. 5.

æternæ, quem per illum conſecuturi ſumus, non obſcuram ſignificationem dare.

Significatio Sacramenti Allegorica paſſionis, Hiſtorica gratia Anagogica gloriæ.

13. *Sacramentum non unam tantum præſentem rem, ſed plures deſignat.*

Sacramentū aliquando plures res præſentes deſignat.

Sed præter hæc, quæ commemoravimus, varia ſignificandi genera, & rationes, ſæpe etiam evenit, ut Sacramentum non unam tantum rem præſentem, ſed plures demonſtret, ac notet. Id vero ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum intuentibus facile eſt intelligere, quo veri corporis, & ſanguinis Domini præſentia, necnon gratia, quam non impure ſacra myſteria ſumentes percipiunt, deſignatur. Ex iis igitur, quæ dicta ſunt, Paſtoribus argumenta deeſſe non poterunt, quibus oſtendant, quanta divinitatis potentia, quot arcana miracula Sacramentis novæ legis inſint: ut ea ſumma cum religione colenda, & ſuſcipienda eſſe, omnibus perſuadeant.

Sacramentū Euchariſtiæ quot habeat ſignificationes, vide Dam. lib. 4. de orth. fid. c. 14 & D. Th. in 3. p. qu. 73. ar. 4.

14. *Cur Sacramenta inſtitui apud Chriſtianos oportuerit.*

Verum ad rectum Sacramentorum uſum docendum nihil accommodatius videri poteſt, quā diligenter cauſas exponere, cur Sacramenta inſtitui oportuerit. Plures autem numerari ſolent: quarum prima eſt, humani ingenii imbecillitas: ſiquidem natura ita comparatum videmus, ut ad earum rerum notitiam, quæ mente, atque intelligentia comprehenſæ ſunt, niſi per ea, quę aliquo ſenſu percipiuntur, nemini adſpirare liceat. Ut igitur quæ occulta Dei virtute efficiuntur, facilius intelligere poſſemus, idem ſummus rerum omnium artifex ſapientiſſime fecit, ut eam ipſam virtutē aliquibus ſignis, quæ ſub ſenſum cadunt, pro ſua in nos benignitate declararet. Nam, ut præclare a ſancto Chryſoſtomo dictum eſt: *Si homo corporis concretione caruiſſet, nuda ipſa bona: neque ullis integumentis involuta ei oblata eſſent: quoniam vero anima corpori conjuncta eſt, omnino opus fuit, ut rerum, quæ ſentiuntur, adminiculo ad ea intelligenda uteretur.*

Cauſæ ob quas inſtituta ſūt ſacramenta Hug. de ſacr. par. 9. cap. 9. Magiſt. in 4. diſt. 1. D. Th. in 3 p. q. 61. art. 1. Prima, ut humani ingenii imbecillitatem adjuvent. Aug. l. 11. de Trin. c. 2. S. Chryſoſt. ho. 83. in Matt. & ho. 60. ad pop. Antioch.

Altera vero cauſa eſt, quod animus noſter haud facile commovetur ad ea, quæ nobis promittuntur, credenda. Quare Deus a mundi exordio, quæ facere inſtituerat, verbis quidem frequentiſſime indicare conſuevit: interdum vero, cum opus aliquod inſtitueret, cujus

Secunda, ut credendi tarditatem erigant. Aug. lib. 4. contra Donat. c. 24.

magnitudo promiſſi fidem abrogare poſſet, alia etiam ſigna, quæ nonnunquam miraculi ſpeciem haberent, verbis adjunxit. Nam cum Deus *a* Moyſen ad Iſraelitici populi liberationem mitteret, ille vero ne Dei quidem præcipientis auxilio fretus, timeret, ne onus ſibi gravius imponeretur, quam ut ſuſtinere poſſet, aut ne populus divinis oraculis, & dictis fidem non adjungeret, *b* Dominus promiſſionem ſuam multa ſignorum varietate firmavit. Quemadmodum igitur in veteri teſtamento Deus fecerat, ut magni alicujus promiſſi conſtantia ſignis teſtificaretur: ita etiam in nova lege Chriſtus, Salvator noſter, cum nobis peccatorum veniam, cœleſtem gratiam, Spiritus ſancti communicationem pollicitus eſt, quædam ſigna oculis, & ſenſibus ſubjecta inſtituit, quibus cum quaſi pignoribus obligatum haberemus, atque ita fidelem in promiſſis futurum dubitare nunquam poſſemus.

a *Exo.* 3. 10. 11.

b *Exo* 4. 23. 4.

Inſtituta ſunt ſacramenta oſtendatur plenitudo divinæ miſericordiæ, & diſpenſatio divinæ juſtitiæ. Alex. de Ales 4. p qu. 1. membro 2 art. 2.

Tertia, ut parata, & certa ſit medicina ad depellendos animi morbos, & ſalutem tuendam S. Amb. lib. 5. de ſacramen. c. 4.

Tertia cauſa fuit, ut illa tanquam remedia, ut ſcribit S. Ambroſius, atque *c* Evangelici Samaritani medicamenta ad animarum ſanitatem vel recuperandam, vel tuendam præſto eſſent. Virtutem enim, quæ ex Paſſione Chriſti manat, hoc eſt gratiam, quam ille nobis in ara Crucis meruit, per Sacramenta, quaſi per alveum quendam, in nos ipſos derivare oportet; aliter vero nemini ulla ſalutis ſpes reliqua eſſe poterit. Quare clementiſſimus Dominus Sacramenta verbo ſuo, & promiſſione ſancita relinquere in Eccleſia voluit, per quæ paſſioni ſuæ fructum nobis reipſa communicari ſine dubitatioone crederemus; ſi modo unuſquiſque noſtrum ad ſe eam curationem pie, & religioſe admoveret.

c *Luca* 10. 33. 34.

Quarta, ut ſint Chriſtianiſmi, veræque religionis ſymbola, & ſanctæ ſocietatis vincula D. Aug. lib. 19. con. Fauſtum c. 11. & de vera relig. cap. 17. & Baſil. in exhortat ad Baptiſmum.

Sed quarta etiam cauſa accedit, cur Sacramentorum inſtitutio neceſſaria videri poſſit: ut ſcilicet notæ quædam, & ſymbola eſſent, quibus fideles internoſcerentur: cum præſertim *in nullum nomen religionis, ſive verum, ſive falſum*, ut a Divo Auguſtino traditum eſt, *colligari homines poſſint, niſi aliquo ſignorum, vel ſacramentorum viſibilium fœdere conjungantur*. Utrumque igitur præſtant novæ legis Sacramenta, quæ & Chriſtianæ fidei cultores ab infidelibus diſtinguunt, & ipſos fideles ſancto quodam vinculo inter ſe connectunt.

Præ-

Præterea aliam etiam juſtiſſimam fuiſſe cauſam Sacramenta inſtituendi, ex illis Apoſtoli verbis, *a Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*, oſtendi poteſt, Sacramentis enim fidem noſtram in hominem conſpectu profiteri, & notam facere videmur. Quare ad Baptiſmum accendentes, palam teſtamur, nos credere ejus aquæ virtutes, qua in ſacramento abluimur, ſpiritualem animæ purgationem fieri. *Quinta, ſunt teſtimonia noſtræ fidei, ejuſque certa declaratio.* a *Rom.* 10. 10

Magnam deinde vim habent Sacramenta, non ſolum ad fidem in animis noſtris excitandam, & exercendam; ſed etiam ad eam charitatem inflammandam, qua amare inter nos debemus, cum, arctiſſimo nos vinculo colligatos, & unius corporis membra effectos eſſe, ex ſacrorum myſteriorum communione recordamur. *Sexta, ut ſint incitamenta fidei, & charitatis.*

Poſtremo, quod in Chriſtianæ pietatis ſtudio plurimi faciendum eſt, humanæ mentis ſuperbiam edomant, ac comprimunt; noſque ad humilitatem exercent; dum ſenſibilibus elementis ſubjicere nos cogimur, ut Deo obtemperemus, a quo antea impie defecimus, ut mundi elementis ſerviremus. Hæc ſunt, quæ potiſſimum de Sacramenti nomine, natura, inſtitutione fideli populo tradenda eſſe viſa ſunt, quæ poſteaquam a Paſtoribus accurate expoſita fuerint, docere deinceps oportebit, quibus ex rebus ſingula Sacramenta conſtent, quæve ſint illorum partes, ac præterea qui ritus & cæremoniæ additæ illis fuerint. *Septima ſunt humilitatis excitanda inſtrumenta.* Gal. 4. *Epilogus ſuperiorum.*

15. *Partes ad conſtituendum unumquodque Sacramentum neceſſariæ.*

Primum igitur explicandum eſt, rem ſenſibilem, quæ ſupra in Sacramenti definitione poſita eſt, non unam tantum eſſe, quamvis unum ſignum conſtitui credendum ſit. Duo enim ſunt, ex quibus quodlibet Sacramentum conficitur: quorum alterum materiæ rationem habet, atque Elementum dicitur; alterum formæ vim, & Verbum communi vocabulo appellatur. Sic enim a Patribus accepimus, qua in re notum eſt, atque apud omnes pervulgatum illud Sancti Auguſtini teſtimonium: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Rei igitur ſenſibilis nomine, tum materiam, ſive elementum intelligunt, ut in Sacramento *Duobus quodlibet ſacramentum conſtat. Mag. in 4. ſent. diſt. 1. litt. D. D. Th. in 3. p. qu. 60. art. 4. & 6.* *S. Aug. tract. 80. in Joan. In utero Mariæ acceſſit.*

Verbum Divinitatis ad Elementum humanitatis & factum eſt ſacramentum Incarnationis.

Baptiſmi aquàm, Confirmationis chriſma, & Extremæ unctionis oleum, quæ omnia ſub aſpectum cadunt; tum præterea verba, quæ formæ rationem habent, atque ad aurium ſenſum pertinent. Apoſtolus vero utrunque aperte indicavit, cum inquit: *a Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ.* Quo in loco materia, & forma Sacramenti exprimitur.

a *Eph.* 5. 25. 26.

16. *Cur elemento verba addita fuerint.*

Materia, & forma ſacramentorum ex ſcripturis trahuntur.

Addenda autem erant verba ad materiam, ut apertior, clariorque rei, quæ gerebatur, ſignificatio fieret. Verba enim inter omnia ſigna maximam vim habere perſpicuum eſt: ac ſi ipſa deſint, plane obſcurum erit, quidnam materia Sacramentorum deſignet, ac demonſtret. Nam, ut in Baptiſmo licet videre, cum aqua non minus refrigerandi, quam abluendi vim habeat, & utriuſque rei ſymbolum eſſe poſſit, niſi verba addantur, utrum horum in Baptiſmo ſignificet, aliquis fortaſſe conjectura aliqua dijudicabit, nemo autem ea de re quippiam certi affirmare audebit, at cum verba adhibentur, ſtatim intelligimus, abluendi vim, & ſignificationem habere.

Verborum in ſacramentis virtus.

Aug. li. 8. de doctr. Chriſt. cap 3.

17. *Excellentia Sacramentorum novæ legis.*

Sacramenta legis veteris formam deſinam non habebant; hoc colligitur ex Scripturis, in quibus veterum ſacramentorum fit mentio.

In hoc autem noſtra Sacramenta antiquæ legis Sacramentis plurimum præſtant, quod in illo adminiſtrandis nulla, quod quidem acceperimus, definita forma ſervaretur, quo etiam fiebat, ut incerta admodum, & obſcura eſſent: noſtra vero formam verborum ita præſcriptam habent, ut, ſi forte ab ea diſcedatur, Sacramenti ratio conſtare non poſſit: ob eamque rem clariſſima ſunt, ac nullum relinquunt dubitandi locum. Hæ igitur ſunt partes quæ ad naturam, & ſubſtantiam Sacramentorum pertinent, & ex quibus unumquoque Sacramentum neceſſario conſtituitur.

Forma ſublata ratio ſacramenti tollitur.

18. *Quæ ſit cæremoniarum in Sacramentis virtus, & natura.*

Videatur c. 13. de ſacramentis in genere, ſeſſ. 7. Conc. Trid.

His accedunt cæremoniæ; quæ tametſi prætermitti ſine peccato non poſſunt, niſi nihil facere ipſa neceſſitas cogat, tamen, ſi quando omittantur, quoniam rei naturam non attingunt, nihil de vera Sacramenti ratione

im-

imminui credendum est. Ac merito quidem a primis usque Ecclesiæ temporibus illud semper servatum est, ut Sacramenta solemnibus quibusdam cæremoniis ministrarentur. Primum enim maxime decuit sacris mysteriis eum religionis cultum tribuere, ut sancta sancti tractare videremur. præterea, quæ Sacramento efficiuntur, cæremoniæ ipsæ magis declarant, ac veluti ante oculos ponunt, & earum rerum sanctitatem in animos fidelium altius imprimunt. Deinde vero mentes illorum, qui eas intuentur, & diligenter observant, ad sublimium rerum cogitationem erigunt, fidemque in eis, & charitatem excitant: quo major cura, & diligentia adhibenda erit, ut fideles vim cæremoniarum, quibus singula Sacramenta conficiuntur, cognitam, & perspectam habeant.

Cæremoniæ antiquitas. Dion. Areop. in li. de eccl. Hiera. cap. 2. Clem. ep. 3. Bas. de Spir. sancto c. 27. Conc. Trid. sess. 22. c. 4. & 5. in fidei doctrina. Cæremoniarum effectus. Isid. lib. de offic. Eccl. c. 20.

19. *Quot sint Catholicæ Ecclesiæ Sacramenta.*

Sequitur ut Sacramentorum etiam numerus explicetur; quæ quidem cognitio hanc utilitatem affert, quod populus eo majori pietate omnes animi sui vires ad laudandam, & prædicandam Dei erga nos singularem beneficentiam convertet, quo plura salutis, ac beatæ vitæ adjumenta nobis divinitus parata esse intellexerit. Catholicæ igitur Ecclesiæ Sacramenta, quemadmodum ex *a* Scripturis probatur, & Patrium traditione ad nos pervenit, & *b* Conciliorum testatur auctoritas, septenario numero definita sunt.

De necessitate, numero, & utilitate sacramentorum.

a *Prov. 9. 1. Zach. 3 & 4. v. 9. & 2.*

b *Sess. 7. Conc. Trid. can. de sacramentis in gen. Conc. Const. sess. 15. Flor. de decr. dato Armenis.*

20. *Cur nec majori, nec minori numero Sacramenta concludantur.*

Cur autem neque plura, neque pauciora numerentur, ex iis etiam rebus, quæ per similitudinem a naturali vita ad spiritualem transferuntur, probabili quadam ratione ostendi poterit. Homini enim ad vivendum, vitamque conservandam, & ex sua, reique publicę utilitate traducendam, hęc septem necessaria videntur, ut scilicet in lucem edatur, augeatur, alatur, si in morbum incidat, sanetur, imbecillitas virium reficiatur: deinde, quod ad rempublicam attinet, ut magistratus nunquam desint, quorum auctoritate, & imperio regatur; ac postremo, legitima sobolis propagatione seipsum, & humanum genus conservet. Quæ omnia quoniam vitæ

Humanæ vitæ septem sunt necessaria ad vitam commode traducendam. Conc. Const. sess. 19. Flor. in decr. dato Armenis. Tr. sess. 7. D. Th. in 3. p. q. 65. art. 1.

illi,

illi, qua anima Deo vivit, reſpondere ſatis apparet, ex iis facile Sacramentorum numerus colligetur.

21. *Septem Sacramenta eſſe ex Scripturis demonſtratur.* Primus enim eſt Baptiſmus, veluti cœterorum janua, quo *a* Chriſto renaſcimur. Deinde Cõfirmatio, cujus virtute ſit, ut divina gratia augeamur, & roboremur. baptizatis enim jam Apoſtolis, ut D. Auguſtinus teſtatur, inquit Dominus *b Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto.* Tum Euchariſtia, qua, tanquam cibo vere cœleſti ſpiritus noſter alitur, & ſuſtinetur: de ea enim dictũ eſt a Salvatore: *c Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus.* Sequitur quarto loco Pœnitentia, *d* cujus ope ſanitas amiſſa reſtituitur, poſtquam peccati vulnera accepimus. Poſtea vero Extrema unctio, qua peccatorum reliquiæ tolluntur, & animi virtutes recreantur. ſiquidem Divus Jacobus, cum de hoc Sacramento loqueretur, ita teſtatus eſt: *e Et, ſi in peccatis ſit, remittentur ei.* Sequitur *f* Ordo, quo publica Sacramentorum miniſteria perpetuo in Eccleſia exercendi, ſacraſq; omnes functiones exequendi poteſtas traditur. Poſtremo additur *g* Matrimonium, ut ex maris, & fœmine legitima, & ſancta conjunctione, filii ad Dei cultum, & humani generis conſervationem procreentur, & religioſe educentur.

22. *Æqualis non eſt omnium Sacramentorum vel neceſſitas, vel dignitas.* Illud vero maxime animadvertendum eſt, quamvis omnia Sacramenta divinam, & admirabilem virtutem in ſe contineant, tamen non parem omnia, & æqualem neceſſitatem, aut dignitatem, aut unam, eandemque ſignificandi vim habere. Atque ex iis tria ſunt, quæ tametſi non eadem ratione, tamen præ cæteris neceſſaria dicuntur. Baptiſmum enim unicuique ſine ulla adjunctione neceſſarium eſſe, Salvator his verbis declaravit: *h Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Pœnitentia, *i* vero illis tantummodo neceſſaria eſt, qui ſe poſt Baptiſmum aliquo mortali peccato obſtrinxerunt: neque enim æternum exitium effugere poterunt, niſi eos admiſſi peccati rite pœnituerit. Ordo præterea, etſi non ſingulis fidelibus, toti tamen Eccleſiæ omnino neceſſarius eſt.

Ve-

a *Joan. 3. 2. Tit. 3. 5. Scot. 4. ſent. diſt. 2. qu. 1. D. Aug. Epi. 108.*

b *Luc. 24. 49 Act. 1. 8.*

c *Joan. 6. 55.*

d *Joan. 20. 22. 23.*

e *Jacob. 5. 14. Act. 13. 2. 3. 1. Tim. 4. 4. 2. Tim. 1. 6.*

f *Eph. 5. 31. 32.*

De præſtantia, & differentia ſacramentorum.

Tria ſunt ſacramenta præ cæteris neceſſaria. D. Th. in 3 p. q. 65. art. 4. Conc. Trid. de ſacramentis in genere, ſeſſ. 7. can. 3. & 4. Baptiſmi neceſſitas.

g *Joan. 3. 5.*

Pœnitentiæ neceſſitas.

i *Apoc. 2. 5. Luc. 13. 3.*

Ordinis neceſſitas. Prov. 11. 14. Euchariſtiæ dignitas. Dion. in l. de Eccl. Hier. c. 3. D. Thom. 3. p. q. 65. art. 3.

Verum si dignitas in sacramentis spectetur, Eucharistia sanctitate, & mysteriorum numero, ac magnitudine longe cæteris antecellit. Quæ omnia facilius intelligentur, cum suo loco ea, quæ ad singula Sacramenta pertinent, explicabuntur.

23. *A quo hæc sacra, & divina mysteria sint accepta, principaliterque dispensentur.*

Deinceps videndum est, a quo hæc sacra, & divina mysteria acceperimus. neque enim dubitandum est, quin præclari alicujus muneris dignitas, ejus, a quo donum ipsum profectum est dignitate, & præstantia quam maxime augeatur. Sed ea quæstio difficilem explicationem habere non potest. Nam cum Deus sit, *a* qui homines justos efficiat; ipsa vero Sacramenta justitiæ adipiscendæ mirifica quædam instrumenta sint: patet, unum, eundemque Deum in Christo Justificationis, & Sacramentorum auctorem agnoscendum esse. Præterea Sacramenta eam vim, & efficientiam continent, quæ ad intimam animam penetrat. Cum vero unus Dei potentiæ proprium sit in corda, & mentes hominum illabi, ex hoc etiam perspicitur, Sacramenta a Deo ipso per Christum instituta esse: quemadmodum ab eo quoque intus dispensari, certa, & constanti fide tenendum est. hoc enim testimonium de illo se accepisse Sanctus Joannes affirmat, cum ait: *b Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.*

Causa efficiens, seu auctor sacramentorum Deus est per Christum. *Amb. lib. 4 de Sac. c. 4. D. Th. in 3. par. qu. 64. Trid. sess. 7. de Sacramentis in genere, can. 1.*

a *Rom. 8. Proprium est Dei illabi in animam hominis. in lib. de Eccl. dogm. & Cassian. collat. 7. cap. 13.*

b *Joan. 1. 33.*

24. *Qui ministri utatur Deus in Sacramentis dispensandis.*

Sed quamvis Deus Sacramentorum auctor, & dispensator sit, *c* ea tamen non per Angelos, verum per homines ministrari in Ecclesia voluit. Non minus enim ministrorum officium, quam materia, & forma ad Sacramenta conficienda opus esse, perpetua sanctorum Patrum traditione confirmatum est.

Dispensator Deus sacramenta per homines. *c 1. Cor 4. 1. Heb. 5. 1. D. Th. in 3 p. q. 64. art. 4. Conc. Trid. sess. 7. can. 10.*

25. *Minister sua pravitate gratiæ Sacramentalis virtutem impedire non potest.*

Atque hi quidem ministri, quoniam in sacra illa functione non suam, sed Christi personam gerunt, ea re fit, ut

Ministrorum qua sit ratio. sess. 7. Conc.

Trid. de Sacramentis in genere can. 11. & 12. vide Gre. Naz. ora in S. Bap. Ambr. de his qui myſt. ini. ea. 5. Chryſ. Hom. 8. in 1. Cor. Auguſt. contr. Creſc. lib. 4. c. 20. & 4. cont. Don. c. 4. li. 2. cont. lit. Petil. c. 47 a 1. Cor. 3. 6. 7

ut ſive boni, ſive mali ſint, modo ea forma, & materia utantur, quam ex Chriſti inſtituto ſemper Eccleſia Catholica ſervavit, idque facere proponant, quod Eccleſia in ea adminiſtratione facit, vere Sacramenta conficiant, & conferant: ita ut gratiæ fructum nulla res impedire poſſit, niſi qui ea ſuſcipiunt, ſeipſos tanto bono fraudare, & Spiritui ſancto velint obſiſtere. Hanc vero in Eccleſia certam, & exploratam ſententiam ſemper fuiſſe, S. Auguſtinus in iis diſputationibus, quas adverſus Donatiſtas conſcripſit, clariſſime demonſtravit. Quod ſi etiam ſcripturæ teſtimonia quærimus, ipſum Apoſtolum his verbis loquentem audiamus: *a Ego*, inquit, *plantavi, Apollo rigavit, ſed Deus incrementum dedit: itaque neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus.* Ex quo loco ſatis intelligitur, quemadmodum arboribus nihil obeſt eorum improbitas, quorum manu ſatæ ſunt; ita nihil vitii aliena culpa contrahi illis poſſe, qui malorum hominum miniſterio Chriſto inſiti ſunt. Quare, ut ex D. *b* Joannis Evangelio ſancti Patres noſtri docuerunt, Judas etiam Iſcariotes plures baptizavit, ex quibus tamen neminem iterum baptizatum fuiſſe legimus: ita ut præclare D. Auguſtinus ſcriptum reliquerit: *Dedit Baptiſmum Judas, & non baptizatum eſt poſt Judam: dedit c Joannes, & baptizatum eſt poſt Joannem; quia quod datum eſt a Juda, Baptiſma Chriſti erat; quod autem a Joanne datum eſt, Joannis erat: non Judam Joanni, ſed Baptiſmum Chriſti, etiam per Judæ manus datum, Baptiſmo Joannis etiam per manus Joannis dato recte præponimus.*

a 1. Cor. 3. 6. 7

b Joan. 4. 2.

D. Aug. tra. 5. in Joan.

c Act. 19. 4.

Sacramenta novæ legis impura conſcientia miniſtrare quã perniciosum ipſis ſit miniſtris. D. Th. in 3 p. q. 64. ar. 4. ex Dio. lib. de Eccl. Hier. c. 1. & ex epiſt. ad

26. *Quid de illis ſentiendum ſit, qui impura conſcientia Sacramenta adminiſtrant.*

Neque verò paſtores, aliive Sacramentorum miniſtri, cum hæc audiunt, ſatis ſibi eſſe arbitrentur, ſi poſthabita morum integritate, ac conſcientiæ munditia, illud tantum cogitent, quomodo Sacramenta ab illis rite miniſtrentur. id enim etſi diligenter curandum eſt, in hoc tamen omnia, quæ ad eam functionem pertinent, poſita non ſunt. Meminiſſe autem ſemper debent, Sacramenta divinam quidem virtutem, quæ illis ineſt,

nun-

nunquam amittere; *a* at vero impure ea ministrantibus æternam perniciem, & mortem afferre. *b Sancta enim*, quod semel, atque iterum, ac sæpius admonere oportet, *sancte, & religiose tractanda sunt. c Peccatori*, ut est apud Prophetam, *dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas & assumis testamentum meum per os tuum? ut vero odisti disciplinam.* Quod si homini peccatis contaminato minus licet de rebus divinis agere; quantum ab eo scelus concipi existimandum erit, qui sibi multorum scelerum conscius est, nec tamen sacra mysteria polluto ore conficere, vel in fœdas manus sumere, contrectare, atque aliis porrigere, & ministrare vereatur? Cum præsertim apud S. Dionysium scriptum sit; *malis symbola* (ita enim Sacramenta appellat) *ne contingere quidem permissum esse.* Sanctitatem igitur sacrarum rerum ministri in primis sectentur, pure ad sacramenta ministranda accedant, atque ita se ad pietatem exerceant, ut ex eorum frequenti tractatione, & usu, uberiorem in dies gratiam, adjuvante Deo, consequantur.

Demeph. Cons. Aug. l. 2. cont. Epist. Parm. c. 10. & tract. 5. in Joa. & lib. 3. const. Cresc. cap. 6.

a 2. Reg. 6. 7. & 1. Paral. 13. v. 9. 10.

b Isa. 12. 11.

c Ps. 49. 16. 17. ses. 7. Conc. Trid. de sacramentis in gen. can. 6. S. Dionys. de Eccl. Hier.

27. *De duobus præcipuis Sacramentorum effectibus.*

Sed jam, his rebus explicatis, docendum erit, quinam Sacramentorum effectus sit: id enim Sacramenti definitioni, quæ supra tradita est, non parum lucis allaturum videtur. Hi autem duo præcipue numerantur. Ac principem quidem locum merito gratia illa obtinet, quam usitato a sacris doctoribus nomine justificantem vocamus. ita enim Apostolus apertissime nos docuit, cum inquit, *Christum d dilexisse Ecclesiam, & seipsum tradidisse pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ.* Quo autem pacto tanta res, & tam admirabilis per Sacramentum efficiatur, ut, quemadmodum Sancti Augustini sententia celebratum est, *Aqua corpus tangat, & cor abluat*, id quidem humana ratione, atque intelligentia comprehendi non potest. Constitutum enim esse debet, nullam rem sensibilem, suapte natura, ea vi præditam esse, ut penetrare ad animam queat. At fidei lumine cognoscimus omnipotentis Dei virtutem in Sacramentis inesse, qua id effi-

De sacramentorum primo effectu, qui est gratia justificans. Sess. 7. Conc. Trid. de sacramentis in genere can. 4. 7. & 8. D. Th. in 3 p. q. 62. ar. 1. 2. 5.

Aug. Tr. 80 in Joan.

Scot. 4. d. 1. qu. 5.

efficiant, quod ſua vi res ipſæ naturales præſtare non poſſunt.

28. *Quomodo effectus Sacramenti initio naſcentis Eccleſiæ ſint mirabiliter deſignati.*

Sacramentorum vis miraculis declarata initio naſcentis Eccleſiæ. Aug. lib. 9. veter. & novi Teſta. q. 93.

Quocirca, ne ulla unquam hujus effectus dubitatio in animis fidelium reſideret, cum miniſtrari Sacramenta cœptum eſt, voluit clementiſſimus Deus, quid illa interius efficerent, miraculorum ſignificationibus declarare: ut eadem perpetuo interius fieri conſtantiſſime crederemus, quamvis longe a noſtris ſenſibus remota eſſent. Itaque ut omittamus, Salvatori noſtro in Jordane baptizato, *a* cœlos apertos eſſe, & Spiritum ſanctum columbæ ſpecie apparuiſſe, ut admoneremur, ejus gratiam, cum ſalutari fonte abluimur, in animam noſtram infundi: ut hoc, inquam, omittamus (magis enim ad baptiſmi * ſignificationem, quam Sacramenti adminiſtrationem pertinet) nonne legimus, cum Pentecoſtes die Apoſtoli Spiritum ſanctum acceperunt, quo deinde ad prædicandam fidei veritatem, adeundaque pro Chriſti gloria pericula alacriores, & fortiores fuerunt, tunc facto repente de cœlo ſonitu, tanquam advenientis, Spiritus vehementis, apparuiſſe illi diſpertitas linguas, quaſi ignis? ex quo intellectum eſt, Sacramento Confirmationis eundem nobis Spiritum tribui, eaſque vires addi quibus poſſimus Carni, Mundo, & Satanæ, perpetuis ſcilicet hoſtibus noſtris, fortiter repugnare, & reſiſtere. Atque *b* hæc miracula, quoties Apoſtoli Sacramenta iſta miniſtrarent, initio naſcentis Eccleſiæ aliquandiu viſa ſunt, donec firmata jam fide, & corroborata, fieri deſierunt.

a Matt. 3. 16 Matth. 1. 10. Luc. 3. 21. 22.

* *alii legunt, ſanctificationem.*

Act. 2. 3. 4.

b Act. 8. 17. & 19. 6.

29. *Quanta ſit Sacramentorum novæ legis ſupra veteris ſacramenta excellentia.*

Præſtantiora eſſe legis novæ Sacramenta veteribus docet. Aug. lib. 19. cont. Fauſt. c. 13 & in Pſal. 83. Amb. lib. de Sacr. c. 4. c Gal. 4. 9. d Heb. 9. 13.

Ex iis igitur, quæ de priori ſacramentorum effectu, gratia ſcilicet juſtificante, demonſtrata ſunt; illud etiam plane conſtat, excellentiorem, & præſtantiorem vim Sacramentis novæ legis ineſſe, quam olim veteris legis ſacramenta habuerunt: quæ cum *c* infirma eſſent, egenaque elementa, *d* inquinatos ſanctificabant ad emundationem carnis, non animæ: quare, ut ſigna tantum earum rerum, quæ myſteriis noſtris efficiendæ eſſent, inſtituta ſunt. At vero Sacramenta nova legis ex

Sacramenta nova legis ex

Chri-

sti latere manantia, *a* qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundant conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi; atque ita eam gratiam, quam significant, Christi sanguinis virtute operantur. Quocirca si ea cum antiquis sacramentis conferamus, præterquam quod plus efficaciæ habent, & utilitate uberiora, & sanctitate augustiora esse inveniuntur.

Christi latere manant Aug. l. 2. de Symb. c. 6. in Joan. tract. 15. & l. 15. civ. cap. 26.

a Heb. 9. 14.

30. *Quæ Sacramenta Characterem imprimant, & quid sit Character.*

Secundus sacramentorum effectus est characteris sacri in animam impressio.

Alter vero Sacramentorum effectus non quidem omnibus communis, sed trium tantummodo proprius, Baptismi, Confirmationis, & Ordinis sacri, est Character, quem animæ imprimunt. Nam cum Apostolus ait, *b Unxit nos Deus, qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris*: voce illa, *Signavit*, non obscure Characterem describit, cujus proprium est aliquid signare, & notare. *Est autem Character veluti insigne quoddam animæ impressum, quod deleri nunquam potest, eique perpetuo inhæret.* de quo ita apud Sanctum Augustinum scriptum est: *An minus forte Sacramenta Christiana, quam corporalis hæc nota, qua scilicet miles insignitur, poterunt? Illa namque militi ad militiam, quam deseruisset, revertenti, non nova imprimitur, sed antiqua cognoscitur, & approbatur.*

Sess. 5. Conc. Trid. de Sac. in gen. can 9.

b 2. Cor. 1. 22.

Scot. 4. Reg. dist. 6. q. 7. D. Aug. l. 1. conc. epist. Parm. c. 13. & epist. 50. circa medium, & tract. 6. in Joan. & lib. 1. cont. Cresc. c. 30. vide item D. Tho. in 3. p. quæst. 63.

31. *Quis sit Characteris effectus, & quomodo Sacramenta Characterem imprimentia iterari non debeant.*

Characteris usus duplex. D. Tho. in 3. p. qu. 63. a. 2.

Jam vero Character hoc præstat, tum ut apti ad aliquid sacri suscipiendum, vel peragendum efficiamur; tum ut aliqua nota alter ab altero internoscatur. At Baptismi quidem charactere utrumque consequimur, ut ad alia Sacramenta percipienda reddamur idonei, & eo præterea fidelis populus a gentibus, quæ fidem non colunt, distinguatur. Idem autem in Charactere Confirmationis, & sacri Ordinis licet agnoscere: quorum altero veluti Christi milites, ad ejus nominis publicam confessionem, & propugnationem, ac contra insitum nobis hostem, *c* & spiritualia nequitiæ in cœlestibus armamur, atque instruimur, simulque ab iis, qui nuper bapti-

Character baptismi quid efficiat.

Character Confirmationis quid præstet.

Character sacramenti Ordinis quid signet.

c Eph. 6. 6. 11.

a 1. Pet. 2. 2. baptizati, *a* tanquam modo geniti infantes ſunt, diſcernimur: alter vero tum poteſtatem Sacramenta conficiendi, & miniſtrandi conjunctam habet; tum eorum, qui hujuſmodi poteſtate prædíti ſunt, a reliquo fidelium cœtu diſtinctionem oſtendit. Tenenda igitur eſt Catholicæ Eccleſiæ regula, qua docemur, tria hæc Sacramenta Characterem imprimere, neque ullo unquam tempore iteranda eſſe. Hæc ſunt, quæ generatim de Sacramentis tradenda erunt.

Tria tantum Sacramenta Characterem imprimunt, quæ nec unquam iterantur. Conc. Floren. in Decr. Eu. & Trid. c. 9. ſeſſ. 7.

32. *Quibus rationibus aſſequentur Paſtores, ut populus Sacramenta veneretur, & his religioſe utatur.*

In cujus argumenti explicatione Paſtores duo potiſſimum efficere omni ſtudio conentur. Primum eſt, ut fideles intelligant, quanto honore, & cultu, & veneratione hæc divina, & cœleſtia munera digna ſint. Alterum vero, ut quoniam a clementiſſimo Deo ad communem omnium ſalutem propoſita ſunt, iis pie, & religioſe utantur; atque ita Chriſtianæ perfectionis deſiderio exardeſcant, ut ſi Pœnitentiæ præſertim, & Euchariſtiæ ſaluberrimo uſu aliquandiu careant, plurimum damni ſe feciſſe exiſtiment. Hæc autem facile Paſtores aſſequi poterunt, ſi quæ de Sacramentorum divinitate, & fructu ſupra dicta ſunt, auribus fidelium ſæpius inculcabunt: primum a Domino Salvatore noſtro, a quo nihil niſi perfectiſſimum proficiſci poteſt, inſtituta eſſe: præterea cum miniſtrantur, Spiritus ſancti intima cordis noſtri permeantis efficaciſſimum numen preſto eſſe: deinde admirabili, & certa curandarum animarum virtute prædita eſſe: tum per ea immenſas illas Dominicæ paſſionis divitias ad nos derivari. Poſtremo vero oſtendant, totum Chriſtianum ædificium *b* firmiſſimo quidem lapidis angularis fundamento inniti; verum niſi verbi Dei prædicatione, & Sacramentorum uſu undique fulciatur, magnopere verendum eſſe, ne magna ex parte labefactatum concidat. Ut enim per Sacramenta in vitam ſuſcipimur, ita hoc veluti pabulo alimur, conſervamur, & augemur.

Euchariſtia, & Pœnitentiæ uſus frequens populo inculcandus.

b Iſa. 28. 16. *Rom. 9. 33. 2. Pet. 2. 7. Sacramentis & verbi Dei doctr. Eccleſiam maxime fulciri.*

DE BAPTISMI SACRAMENTO.

CAPUT II.

1. *Cur expediat, doctrinam Baptismi frequenter populis fidelibus inculcari.*

EX iis quidem, quę hactenus de Sacramentis universę tradita sunt, cognosci potest, quam necessarium sit ad Christianę Religionis, vel doctrinam percipiendam, vel pietatem exercendam ea intelligere, quę de illorum singulis credenda Ecclesia Catholica proponit: sed si quis diligentius *a* Apostolum legerit, sine dubitatione ita statuet, perfectam Baptismi cognitionem a fidelibus magnopere requiri; adeo non solum frequenter, sed

Doctrina sacramentorũ quam sit utilis & necessaria.

a Rom 6. 3. 4. 5. 1. Cor. 6. 11. & 12. 13.

ſed gravibus verbis, & Spiritu Dei plenis ejus myſterii memoriam renovat, divinitatem commendat, atque in eo Redemptoris noſtri mortem, ſepulturam, & reſurrectionem nobis ante oculos, tum ad contemplandum, tum ad imitandum conſtituit. Quare Paſtores nunquam ſe ſatis multam operam, & ſtudium in hujus ſacramenti tractatione collocaſſe arbitrentur.

Gal. 3. 27. Eph. 5. 26.

Baptiſmi vis quam ſerio omnibus ſit expendenda.

2. *Quando potiſſimum Parocho ſermo de Baptiſmo ſit inſtituendus.*

Verum præter eos dies, in quibus more majorum, divina Baptiſmi myſteria potiſſimum explananda eſſent, in Sabbato magno Paſchæ, & Pentecoſtes, quo tempore Eccleſia ſumma cum religione, maximiſque ceremoniis hoc Sacramentum celebrare conſueverat, aliis etiam diebus occaſionem captent de hoc argumento diſſerendi. Atque illud in primis tempus maxime opportunum ad eam rem videri poterit, ſi interdum, cum Baptiſmus alicui miniſtrandus ſit, fidelis populi multitudinem convenisse animadverterit. Tunc enim facilius multo erit, ſi minus liceat omnia capita, quæ ad hoc Sacramentum attinent, perſequi, unum ſaltem, aut alterum docere, cum fideles earum rerum doctrinam, quam auribus percipiunt, ſimul etiam ſacris Baptiſmi ceremoniis expreſſam vident, pioque, & attento animo contemplantur. Ex quo deinde fiet, ut unuſquiſque iis rebus admonitus, quas in alio geri videat, ſecum recordetur, qua ſe ſponſione Deo obligarit, cum Baptiſmo initiatus eſt: ſimulque illud cogitet, an vita, & moribus talem ſe præbeat, qualem ipſa Chriſtiani nominis profeſſio pollicetur. Ut igitur quæ docenda erunt, dilucide exponantur, quænam ſit Baptiſmi natura, & ſubſtantia, aperiendum eſt: ſi prius tamen ipſius vocis ſignificatio explicetur.

Solemnis Baptiſmus Sabbato Paſchæ, & Pentecoſtes uſi ſolitus. Tertul. li. de Bapt. cap. 19. Baſi. in exhor. ad Bapt. Am. in lib. de myſter. paſ. & ſer. 62.

3. *Quid Baptiſmi nomen proprie denotet.*

Ac Baptiſmum quidem Græcum eſſe nomen nemo ignorant: quod etſi in ſacris literis non ſolum eam ablutionem, quę cum ſacramento conjuncta eſt, *a* ſed etiam omne ablutionis genus, *b* quod aliquando ad paſſionem translatum eſt, ſignificat: tamen apud Eccleſiæ Scriptores non quamvis corporis ablutionem declarat, ſed eam, quæ cum Sacramento conjungitur, nec ſine præſcripta ver-

De Baptiſmi genera vide Mond. Dam. lib. 4. de fid. orth. cap. 10. Greg. Naz. or. 49.

a Iſa. 24. 23. Marc. 7. 4.

b Mar. 10 38 Luca 12. 50.

verborum forma ministratur; qua quidam significatione *a* Apostoli ex Christi Domini instituto frequentissime usi sunt.

a Rom. 6. 3. 4. 1. Cor. 1. Eph. 4. 15. Gal. 2. 12. 1. Petr. 3. 21.

4. *Quibus præterea nominibus ablutionem Sacramentalem Patres expresserint.*

Alia quoque nomina ad eandem rem significandam sancti Patres usurparunt. Sacramentum enim fidei appellari, quod illud suscipientes universam Christianæ religionis fidem profiteantur D. Augustinus testatur. Alii vero, quia fide corda nostra illuminantur, quam in Baptismo profitemur, hoc Sacramentum illuminationem vocarunt. nam & Apostolus ita inquit: *b Rememoramini priſtinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen sustinuistis passionum*, tempus nimirum, quo baptizati erant, significans. Chrysostomus præterea in oratione, quam ad Baptizandos habuit, tum expurgationem, quia per baptismum *c* expurgamus vetus fermentum, ut simus nova conspersio, tum sepulturam, *d* tum plantationem, tum crucem Christi nominat: quarum omnium appellationum causam ex epistola ad Romanos scripta licet colligere. Cur autem D. Dionysius principium sanctissimorum mandatorum vocaverit, perspicuum est: cum hoc Sacramentum veluti janua sit, qua in Christianæ vitæ societatem ingredimur, atque ab eo divinis præceptis obtemperandi initium facimus. Atque hæc de nomine breviter exponenda erunt.

De variis baptismi nominibus vide Greg. Naz. in or. 39. in sancta lumina. Clem. Alex. lib. 1. pædag. cap. 6. Dionysius Areop. cap. 3. de Eccl. Hier. Illuminationem vocavit. b Heb. 10. 32. *& cap. 6. 4. Expurgatio. Sepultura, Crux Christi, Plantatio.* c 1. Cor. 5. 7. d Rom. 6. 4. *S. Dionys. de Eccl. Hierar. cap. 12.*

5. *Quæ sit Baptismi definitio.*

Quod autem ad rei definitionem attinet, etsi multæ ex sacris scriptoribus afferri possunt, illa tamen aptior, & commodior esse videtur, quam ex verbis Domini apud Joannem, & Apostoli ad Ephesios licet intelligere. Nam cum Salvator dicat, *e Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*; & Apostolus, cum de Ecclesia loqueretur, *f Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*; ita fit, ut recte & apposite definiatur, Baptismum esse Sacramentum regenerationis per aquam in verbo. *g* Natura enim ex Adam filii iræ nascimur: per Baptismum vero in Christo filii misericordiæ renascitur: siquidem *h dedit hominibus potestatem filios Dei fieri, iis, qui credunt in nomine*

Definitiones Baptismi vide apud Ale. de Ales in 4. p. qu. 11. per totam, & D. Th. in 3. p. q. 66. art. 1. e Joan. 3. 5. f Eph. 5. 29. g Eph. 2. 3. h Joa. 1. 12. 13.

ejus, qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.

6. *Qua ratione Baptiſmi ſacramentum perficiatur.*

Baptiſmus ablutione, & forma verborũ proficitur. Chryſoſt. Ho. 24 in Joan. Aug. l. 6 cõt. Donat ca. 25 Conc. Flor. & Trid. D. Au. Tract. 80. in Joan.

Sed quibuſcumque tandem verbis Baptiſmi naturam explicari contigerit, docendus erit populus, hoc Sacramentum confici ablutione; cui ex Domini Salvatoris inſtituto certa, & ſolemnia verba neceſſario adhibentur; quemadmodum ſemper ſancti Patres docuerunt. quod apertiſſimo illo D. Auguſtini teſtimonio demonſtratur: *Accedit Verbum ad Elementum, & fit Sacramentum.* Id vero eo diligentius monere oportebit, ne forte fideles in eum errorem inducantur, ut exiſtiment, quod vulgo dici ſolitum eſt, aquam ipſam, quæ ad conficiendum Baptiſmum in ſacro fonte aſſervatur, Sacramentum eſſe. Tunc enim Sacramentum Baptiſmi dicendum eſt, cum aqua ad abluendum aliquem, additis verbis, quæ a Domino inſtituta ſunt, reipſa utimur. Jam vero quoniam ſingula Sacramenta ex materia, & forma conſtitui initio diximus, cum generatim de omnibus Sacramentis ageretur, idcirco quæ utraque ſit in Baptiſmo, a Paſtoribus declarandum erit.

Aqua non poteſt dici Sacramentũ, ſed ablutio.

7. *Quæ ſit propria Baptiſmi materia.*

De materia Baptiſmi ſeſſ. 7. Conc. Trid. de Baptiſmo can. 2. Conc. Florent.

Materia igitur, ſive elementum hujus Sacramenti, eſt omne naturalis aquæ genus, ſive ea maris ſit, ſive fluvii, ſive paludis, ſive putei, aut fontis, quæ ſine ulla adjunctione aqua dici ſolet. Nam & Salvator docuit: *a Niſi quis renatus fuerit ex aqua: & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*: & Apoſtolus inquit, *b Eccleſiam lavacro aquæ mundatam eſſe*: & in B. Joannis epiſtola ſcriptum legimus: *c Tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra Spiritus, aqua, & ſanguis*. Quod etiam *d* aliis ſacrarum literarum teſtimoniis comprobatur.

a Joan. 3. 5.
b Eph. 5. 26.
c 1. Jo. 5. 8.
d Act. 8. 10. 47. Heb. 18 2. & 1 Pet. 3. 20.

8. *Locus D. Matthæi de Baptiſmo ignis exponitur.*

e Matt. 3 12. Sic exponit Hier in Mat. f Act. 2. 3. Seſſ. 7. Conc. Trid de Baptiſmo can. 1.

Quod vero a Joanne Baptiſta dictum eſt, venturum eſſe Dominum, *e* qui baptizaret in Spiritu ſancto, & igne, id quidem nullo modo de Baptiſmi materia intelligendum eſt, ſed vel ad intimum Spiritus ſancti effectum, vel certe ad miraculum referri debet *f* quod die Pentecoſtes apparuit, cum Spiritus ſanctus e cœlo in

Apo-

Apoſtolos ignis ſpecie delapſus eſt: de quo alio loco Chriſtus Dominus noſter prædixit: *a Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizamini Spiritu ſancto non poſt multos hos dies.* a *Act.* 1. 5.

9. *Quibus figuris, & Prophetiis vis aquarum Baptiſmi ſit demonſtrata.*

Verum idem quoque a Domino tum figuris, tum Prophetarum oraculis ſignificatum eſſe, ex divinis ſcripturis animadvertimus. Diluvium enim, *b* quo mundus purgatus eſt, quod *c* multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum, hujus aquæ figuram, & ſimilitudinem geſſiſſe, Apoſtolorum Princeps *d* in priori Epiſtola oſtendit. *e* Et maris rubri tranſitum ejuſdem aquæ ſignificationem habuiſſe. *f* D. Paulus ad Corinthios ſcribens expoſuit. Ut interim emittamus *g* tum Naaman Syri ablutionem, *h* tum probaticę piſcinę admirabilem vim, & alia id genus multa, in quibus hujus myſterii ſymbolum ineſſe facile apparet. *Amb. l. 1. de ſacr. c. 5. & 6. & lib. 2. per totum.*

b *Gen.* 6. 5. *Diluvium olim Baptiſ. repræſentavit.*
c *Gen.* 6. 3.
d 1 *Pet.* 3. 21. *Mare Rubrũ.*
e *Exo.* 14. 21.
f 1. *Cor.* 10. *Naaman ablutio.*
g 4. *Reg.* 5. 14
h *Joan.* 5. 1. *Probatica piſcina.*

De prædictionibus autem dubitare nemo poteſt, quin aquæ illæ, ad quas tam liberaliter *i* Iſajas Propheta omnes ſitientes invitat, *k* vel quas e templo egredientes Ezechiel in ſpiritu vidit, *l* præterea fons ille, quem domui David, & habitantibus Hieruſalem paratum in ablutionem peccatoris, & menſtruatę Zacharias quę nunciavit, ad ſalutem Baptiſmi aquam indicandam, atque exprimendam pertineant. *Vim aquarũ baptiſmi prævidit Iſaias.*

i *Iſa.* 55. 21.
k *Ezec.* 47. 1.
l *Zach.* 13. 1.

10. *Cur aqua ad Baptiſmum conficiendum nos potius uti voluerit Deus, quam alia materia.*

Quantum vero Baptiſmi naturæ, & virtuti conſentaneum fuerit, ut ejus propria materia aqua inſtitueretur, pluribus quidem rationibus D. Hieronymus ad Oceanum ſcribens demonſtravit. Sed quod ad hunc locum attinet, Paſtores docere in primis poterunt, quoniam hoc Sacramentum omnibus ſine ulla exceptione ad cõſequendam vitam neceſſarium erat, idcirco aquæ materiam, quę nuſquam non præſto eſt, atque ab omnibus facile parari poteſt, maxime idoneam fuiſſe. Deinde aqua effectum Baptiſmi maxime ſignificat. ut enim aqua ſordes abluit, ita etiam Baptiſmi vim, atque effi- *Aquæ uſus in Baptiſmo quam ſit naturæ conſentaneus, & conveniens. S. Hieron. ep. 84. tom. 2. vide D. Th. in 3. p q. 66. art. 3. Prima ratio. Secũda ratio.*

Tertia ratio. cientiam, quo peccatorum maculæ eluuntur, optime demonſtrat. Accedit illud, quod quemadmodum aqua refrigerandis corporibus aptiſſima eſt, ſic Baptiſmo cupiditatum ardor magna ex parte reſtinguitur.

11. *Aquæ ſimplici, & naturali quare Chriſma adjiciatur.*

Aqua ſimplici, & naturali cur chriſma adjiciatur, vide Ambr. lib. 1. de ſacr. ca. 2. & li. 3. cap. 1. & Innoc. l. 1. decr. tit. 15. cap. cum veniſſet. Dam. lib. 3. c. 10. in fin.

Illud vero animadvertendum eſt, quamvis aqua ſimplex, quæ nihil aliud admixtum habet, materia apta ſit ad hoc Sacramentum conficiendum, quoties ſcilicet Baptiſmi miniſtrandi neceſſitas incidat, tamen ex Apoſtolorum traditione, ſemper in Catholica Eccleſia obſervatum eſſe, ut cum ſolemnibus cæremoniis Baptiſmus conficitur, ſacram etiam Chriſtus addatur, quo Baptiſmi effectum magis declarari perſpicuum eſt. Docendus quoque erit populus, etſi aliquando incertum eſſe poteſt, utrum hæc, ut illa vera aqua ſit, qualem Sacramenti perfecto requirat; hoc tamen pro certo habendum eſſe, nunquam ex alia materia, quam ex aquæ naturalis liquore, Baptiſmi Sacramentum ulla ratione confici poſſe.

12. *Quare promiſcue omnibus fidelibus perfecta Baptiſmi forma clare exponenda ſit.*

Quam ſæpe & quanta cura Baptiſmi natura ſit inculcanda.

Sed duarum partium, ex quibus Baptiſmus conſtare debet, poſtquam altera, hoc eſt materia, diligenter explicata fuerit, ſtudebunt Paſtores eadem diligentia formam etiam tradere, quæ eſt altera ejus pars maxime neceſſaria. In hujus autem Sacramenti explicatione eo majori cura, & ſtudio elaborandum putabunt, quod tam ſancti myſterii notitia non ſolum ſua ſponte fideles vehementer delectare poteſt, quod quidem in omni divinarum rerum ſcientia communiter venit; verum etiam ad uſus fere quotidianos ſummopere expetenda eſt. Cum enim ſæpe incidant tempora, quemadmodum ſuo loco planius dicetur, in quibus tum ab aliis de populo, tum ſæpiſſime a mulierculis Baptiſmum miniſtrari oporteat, ita fit, ut promiſcue omnibus fidelibus ea, quæ ad hujus Sacramenti ſubſtantiam pertinent, cognita, & perſpecta eſſe debeant.

13. *Quæ ſit perfecta, & abſoluta hujus Sacramenti forma.*

Aug. l. 6 con. Donat. c. 15.

Quare dilucidis, & apertis verbis, quæ facile percipi

ab

ab omnibus poſſint, Paſtores docebunt, hanc eſſe perfectam, & abſolutam Baptiſmi formam: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Ita enim a Domino, & Salvatore noſtro traditum eſt, cum Apoſtolis apud Matthæum præcepit: *a Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Ex illo autem verbo, *Baptizantes*, Catholica Eccleſia divinitus edocta optime intellexit, in hujus Sacramenti forma actionem miniſtri exprimendam eſſe: quod quidem fit, cum dicitur, *Ego te baptizo.* Ac quoniam, præter miniſtros, tum illius perſonam, qui baptizatur, tum principalem cauſam, quæ Baptiſmum efficit, ſignificare oportebat, idcirco illud pronomen, *Te*, & diſtincta divinarum perſonarum nomina adduntur, ut abſoluta Sacramenti forma iis verbis concludatur, quæ modo expoſita ſunt: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Neque enim ſola Filii perſona, de quo a Joanne ſcribitur, *b Hic eſt, qui baptizat*, ſed ſimul omnes Sanctæ Trinitatis perſonæ ad Baptiſmi Sacramentum operantur. Quod autem *in Nomine*, non *in Nominibus* dictum eſt, hoc plane declarat unam Trinitatis naturam, & divinitatem. Etenim hoc loco *Nomen* ad perſonas non refertur, ſed divinam ſubſtantiam, virtutem, & poteſtatem, quæ una, & eadem eſt in tribus perſonis, ſignificat.

Greg. Naz. or 40. Baptiſmi forma.

a Mat. 28. 19. 20. *Iſa.* 18. *Actio miniſtri in Baptiſ. ex Chriſti verbo eſſe neceſſaria colligitur. Perſona quæ baptizatur. Principalis cauſa ſanctificationis eſt S. Trinitas.*

b *Joa.* 1. 13. *Amb.* l. 1. *de Spiritu ſancto c.* 24. *&* l. 2. *de ſacramentis can.* 7. *In forma baptiſmi quid Nomẽ ſignificet.*

14. *An in forma Baptiſmi verba omnia perinde ſint neceſſaria.*

Sed in hac forma, quam integram, & perfectam eſſe oſtendimus, obſervandum eſt, quædam prorſus neceſſaria eſſe, quæ ſi omittantur, Sacramentum confici non poteſt: quædam vero non ita neceſſaria, ut ſi deſint, Sacramenti ratio non conſtet: cujuſmodi eſt vox illa, *Ego*: cujus vis in verbo *Baptizo* continetur. Imo vero in Eccleſiis Græcorum variata dicendi ratione prætermitti conſuevit: propterea quod nullam fieri oportere miniſtri mentionem judicarunt. Ex quo factum eſt, ut in Baptiſmo hac forma paſſim utantur. *Baptizetur ſervus Chriſti in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti;* a quibus tamen perfecte Sacramentum miniſtrari, ex Concilii Florentini ſententia, & definitione apparet: cum iis

Ignorantia linguæ latinæ mutans baptiſmi verba, verũ confert baptiſma. Summa Conciliorum fol. 120. *Bernardus ep.* 340. *Græcorũ baptizandi ratio. Alex. de Ales* 4. *p. qu.* 13. *memb.* 3. *art.* 2. *Conc. Flor. in doctrina de ſacramen.*

verbis ſatis explicetur id, quod ad Baptiſmi veritatem attinet, nimirum ablutio, quæ tunc reipſa peragitur.

15. *Quomodo Apoſtoli in nomine Chriſti baptizaverint.*

D. Tho. in 3. p. q 66. art. 6. 2. Act. 2. 38 & 8. 16. & 10. 48. & 19. 5.

Quod ſi etiam aliquando tempus fuiſſe dicendum eſt, cum Apoſtoli *a in nomine* tantum Domini *Jeſu Chriſti* baptizarent, id quidem Spiritus ſancti afflatu eos feciſſe exploratum nobis eſſe debet, ut initio naſcentis Eccleſiæ *Jeſu Chriſti* nomine prædicatio illuſtrior fieret, divinaque, & immenſa ejus poteſtas magis celebraretur. Deinde vero rem penitus introſpicientes, facile intelligemus, nullam earum partium in ea forma deſiderari, quæ ab ipſo Salvatore præſcripte ſunt. Qui enim Jeſum Chriſtum dicit, ſimul etiam Patris perſonam, a quo unctus eſt, & Spiritum ſanctum, quo unctus eſt, ſignificat.

Baptizabant Apoſtoli in nomine Chriſti, hoc eſt, in forma tradita a Chriſto. Matth. 28.

Damaſc. l. 4.

16. *Apoſtolos in nomine Chriſti, tacitis aliis duabus perſonis Trinitatis, nunquam baptizaſſe credendum eſt.*

Quanquam dubium fortaſſe alicui videri poteſt, an hujuſmodi forma Apoſtoli aliquem baptizaverint; ſi Ambroſii, & Baſilii ſanctiſſimorum, & graviſſimorum Patrum auctoritatem ſequi volumus; qui ita Baptiſmum in nomine Jeſu Chriſti interpretati ſunt, ut dixerint iis verbis ſignificari Baptiſmum, non qui a Joanne, ſed qui a Chriſto Domino traditus eſſet: tametſi a communi, & uſitata forma, quę diſtincta trium perſonarum nomina continet, Apoſtoli non diſcederent. Atque hoc loquendi genere Paulus etiam in epiſtola ad Galatas uſus videtur, cum inquit: *b Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis*, ut ſignificaret, in fide Chriſti, nec alia tamen forma, quam idem Salvator, & Dominus noſter ſervandam præceperat, baptizatos eſſe. Hactenus igitur de materia, & forma, quę ad Baptiſmi ſubſtantiam maxime pertinent, fideles docere ſatis fuerit.

S. Amb. l. 1. de Spiritu ſancto cap. 3.

Cum nomen Jeſu adoramus, totam Dei majeſtatem veneramur. Petrus Chryſologus Serm. 144.

b *Gal. 3. 27. 1. Cor. 12.*

17. *Quo pacto in hoc regenerationis myſterio fieri debeat ablutio.*

Quoniam vero in hoc Sacramento conficiendo legitimę etiam ablutionis rationem ſervare oportet, idcirco ejus quoque partis doctrina a Paſtoribus tradenda eſt, atque ab eis breviter explicandum, communi Eccleſiæ mo-

Ablutio baptiſmi trib. modis fieri poteſt. D. Tho. in 3. p. q 66. art. 7.

more, & conſuetudine receptum eſſe, ut Baptiſmus uno aliquo ex tribus modis confici poſſet. Nam qui hoc Sacramento initiari debent, vel in aquam merguntur, vel aqua in eos infunditur, vel aquæ aſperſione tinguntur. Ex his autem ritibus, quicunque ſervetur, Baptiſmum vere perfici credendum eſt. aqua enim in Baptiſmo adhibetur, ad ſignificandam animæ ablutionem, quam efficit. quare Baptiſmus ab *a* Apoſtolo lavacrum appellatus eſt. Ablutio autem non magis fit, cum aliquis aqua mergitur, quod diu a primis temporibus in Eccleſia obſervatum animadvertimus, quam vel aquæ effuſione, quod nunc in frequenti uſu poſitum videmus, vel aſperſione, quemadmodum *b* a Petro factum eſſe colligitur, cum uno die tria millia hominum ad fidei veritatem traduxit, & baptizavit.

a *Eph. 5. 26. Lavacrũ regenerationis*

Trina merſio fuit in uſu Auguſtini tempore.

b *Act. 2. 31.*

18. *Unica ne ablutio requiratur, an trina.*

Utrum vero unica, an trina ablutio fiat, nihil referre exiſtimandum eſt. Utrovis enim modo, & antea in Eccleſia Baptiſmum vere confectum eſſe, & nunc confici poſſe, ex D. Gregorii Magni epiſtola ad Leandrum ſcripta ſatis apparet. Retinendus eſt tamen a fidelibus is ritus, quem unuſquiſque in ſua Eccleſia ſervari animadverterit.

Una ne, an trina ablutio fieri debeat. c. 49. Apoſtolorum.

19. *Quare caput hic potiſſimum abluatur.*

Atque illud præcipue monere oportet, non quamlibet corporis partem, ſed potiſſimum caput, in quo omnes tum interiores, tum externi ſenſus vigent, abluendum; ſimulque ab eo, qui baptizat, non ante, aut poſt ablutionem, verba Sacramenti, quæ formam continent, ſed eodem tempore, quo ablutio ipſa peragitur, pronuntianda eſſe.

Conc. Tolet. IV. can. 5. Dion. lib. de Eccl. Hier. c. 4. D. Th. in 3 p. q. 66. n. 7. ad 3 Verba Sacramenti eodem tempore, quo abluitur caput, pronuncianda ſunt.

20. *Chriſtus ne Baptiſmum ante, an poſt paſſionem inſtituerit.*

His expoſitis conveniet præterea docere, atque in memoriam fidelium reducere, Baptiſmum, quemadmodum & reliqua Sacramenta, a Chriſto Domino inſtitutum eſſe. Hoc igitur Paſtores frequenter docebunt, explicabuntque duo diverſa tempora Baptiſmi notanda eſſe: alterum, cum Salvator eum inſtituit: alterum, cum lex de eo ſuſcipiendo ſancita eſt. Ac quod ad primum

Pſ. 28. Dominus ſuper aquas.

Duo tempora inſtitutionis baptiſmi. D. Tho. in 3. p. q. 66. ar. 2.

Quando Chriſtus baptiſmo inſtituerit.

a Matt. 3. 16. D. Greg. Nazianz. in natal Salvatoris circa fin. Amb. ſer. 18. & 21. ſuper Beati immaculati. Aug. ſer. 29. 36. & 37. de tempore.

Aquæ vis per Chriſtum eſt aucta.

Tota Trinit. in baptiſmo Chriſti preſens ſuum numen declaravit.

b Matt. 3. 16. 17. Marci 1. 10. 11. Luca 3. 21. Au ſerm. 36. de tempore.

Baptiſ. ante Chriſti paſſionem fuit quidem inſtitutus poſtea tamen vim ſuam accepit.

Lex de Baptiſmo ſuſcipiendo quando lata fuerit

c Mat. 28. 19 Marc. 16. 15. 16.

Quando baptiſmus homines obligare cœpit.

d 1. Pet. 1. 3. e Eph. 5. 26.

mum attinet, tunc a Domino hoc Sacramentum inſtitutum eſſe perſpicitur, cum ipſe a *a* Joanne baptizatus ſanctificandi virtutem aquæ tribuit. Teſtantur enim ſancti Gregorius Nazianzenus, & Auguſtinus, eo tempore aquæ vim generandi, in ſpiritualem ſcilicet vitam, datam eſſe. Et alio loco ita ſcriptum reliquit, *Ex quo Chriſtus in aqua mergitur, ex eo omnia peccata abluit aqua.* Et alibi: *Baptizatur Dominus, non mundari indigens, ſed tactu mundæ carnis aqua mundans, ut vim abluendi habeant.* Atque ad eam rem illud maximo argumento eſſe potuit, quod tunc ſanctiſſima Trinitas, in cujus nomine Baptiſmus conficitur, numen ſuum preſens declaravit. *b* Vox enim Patris audita eſt, Filii perſona aderat, & Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie deſcendit; præterea cœli aperti ſunt, quo nobis jam per Baptiſmum licet aſcendere. Quod ſi quis ſcire cupiat, quanam ratione tanta, & tam divina virtus a Domino aquis tributa ſit, id quidem humanam intelligentiam ſuperat: hoc vero ſatis percipi a nobis poteſt, Baptiſmo a Domino ſuſcepto, ſanctiſſimi, & puriſſimi ejus corporis tactu, aquam ad Baptiſmi ſalutarem uſum conſecratam eſſe; ita tamen, ut hoc Sacramentum, etſi ante Paſſionem inſtitutum fuerit, a Paſſione tamen, quæ omnium Chriſti actionum tanquam finis erat, vim, & efficientiam duxiſſe, credendum ſit.

21. *Quando lex Baptiſmi homines obligare cœperit.* Sed de altero etiam, quo ſcilicet tempore lex de Baptiſmo lata fuerit, nullus dubitandi locus relinquitur. Nam inter ſacros Scriptores convenit, poſt Domini reſurrectionem, cum Apoſtolis præcepit, *c Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, ex eo tempore omnes homines, qui ſalutem æternam conſecuturi erant, lege de Baptiſmo teneri cœpiſſe. Quod quidem ex Apoſtolorum Principis auctoritate colligitur, cum inquit, *d Regeneravit nos in ſpem vivam per Reſurrectionem Jeſu Chriſti ex mortuis.* Idemque ex illo Pauli loco *e Seipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret*, (cum de Eccleſia loqueretur) *mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*, licet cognoſcere. Uterque enim Baptiſmi obligationem

ad

ad tempus, quod mortem Domini consecutum est, videtur retulisse: ut dubitandum nullo modo sit, verba etiam illa Salvatoris: *a Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritum sancto: non potest introire in regnum Dei*, id ipsum tempus spectasse, quod post passionem futurum erat. a *Joan. 3. 5.*

22. *Sacramentum Baptismi in quanta veneratione habendum.*

Ex iis igitur, si accurate a Pastoribus tractentur, haud dubium esse potest, quin fideles maximam in hoc Sacramento dignitatem agnoscant, ac summa animi pietate venerentur: præsertim vero cum cogitarint præclara illa, & amplissima munera, quæ, cum Christus Dominus baptizaretur, miraculorum significationibus declarata sunt, singulis, cum baptizantur, intima Spiritus sancti virtute donari, atque impertiri. Ut enim, si quem admodum *b* Elisæi puero contigit, nobis oculi ita aperirentur, ut cœlestes res intueri possemus, nemo adeo communi sensu carere putandus esset, quem divini Baptismi mysteria in maximam admirationem non traducerent; cur idem etiam eventurum non existimemus, cum a Pastoribus hujus Sacramenti divitiæ ita expositæ fuerint, ut eas fideles, si non corporis oculis, at mentis acie, fidei splendore illuminatæ, contemplari queant? *Quanta munera in Baptismo conferatur ex his, quæ in Christi Baptismo evenerunt, docet D. Th. in 3 p. q 39. a. 5. & 6.* b *4 Reg. 6. 17.* *Non homo, sed Christus est, qui baptizat, Sacerdos vero legatione tantum pro Christo fungitur.*

23. *Quot hominum genera Baptismum administrare possint.*

Jam vero, a quibus ministris hoc Sacramentum confi- *Joan. 1. Super quem &c. Cyp. de baptism. Christi circa princ. p. Et dicitur, Ego te baptizo in nomine &c.*
ciatur, non utiliter modo, sed necessario tradendum videtur; tum ut ii, quibus præcipue hoc munus commissum est, illud sancte, & religiose curare studeant: tum ut ne quis tamquam fines suos egressus, in alienam possessionem intempestive ingrediatur, vel superbe irrumpat; cum in omnibus ordinem servandum esse *c* Apostolus admoneat. Doceantur igitur fideles, triplicem esse eorum ordinem: ac in primo quidem Episcopos, & Sacerdotes collocandos esse, quibus datum est, ut jure suo, non extraordinaria aliqua potestate, hoc munus exerceant. Iis enim in Apostolis præceptum est a Domino, *d Euntes baptizate*. Quamvis Episcopi, c *1. Cor. 13.* *Triplex ordo ministrorum Baptismi. Primus ordo est Episcoporum, & Sacerdotum*

ne

Iſid lib. 2. de off. Eccl c. 24. d Mat. 28. 29

ne graviorem illam docendi populi curam deferere cogerentur, *a* Baptiſmi miniſterium Sacerdotibus relinquere ſoliti eſſent. Quod vero Sacerdotes jure ſuo hanc

a 1. Cor. 1. 17.

functionem exerceant, ita ut præſente etiam Epiſcopo miniſtrare Baptiſmum poſſint, ex doctrina * Patrum, & uſu Eccleſiæ conſtat. Nam cum ad Euchariſtiam conſecrandam inſtituti ſint, *b* quæ eſt pacis, & unitatis Sacramentum, conſentaneum fuit, poteſtatem iis dari omnia illa adminiſtrandi, per quæ neceſſario hujus pacis, & unitatis quilibet particeps fieri poſſet. Quod ſi aliquando Patres Sacerdotibus ſine Epiſcopi venia baptizandi jus permiſſum non eſſe dixerunt, id de eo Baptiſmo, qui certis anni diebus ſolemni cæremonia adminiſtrari conſueverat, intelligendum videtur.

Sacerdotum proprium eſt baptiſmũ cõferre. D. Tho. in 3 p. q. 67. art. 2.

** Iſid l. 2. de offic. Ecc. c. 4. b 1. Cor. 10. 17*

Vide Leonem Magnum ep. 89.

Secundus ordo eſt Diaconorum.

Secundum miniſtrorum locum obtinent Diaconi, quibus ſine Epiſcopi, aut Sacerdotis conceſſu non licere hoc Sacramentum adminiſtrare, plurima ſanctorum Patrum decreta teſtantur.

Diaconi ſine neceſſitate baptizare non poſſunt. Diſt. 93. cap. Diaconus. D. Th. in 3. p. q. 67 art. 1. & de conſec. diſt 4. c. Cunctas

24. *Qui Sacramentum Baptiſmi in caſu neceſſitatis conferre poſſint.*

Extremus ordo illorum eſt, qui cogente neceſſitate, ſine ſolemnibus cæremoniis baptizare poſſunt: quo in numero ſunt omnes etiam de populo, ſive mares, ſive fœminæ, quamcunque illis ſectam profiteantur: Nam Judæis quoque, Infidelibus, & Hæreticis, cum neceſſitas cogit, hoc munus permiſſum eſt, ſi tamen id efficere propoſitum eis fuerit, quod Eccleſia Catholica in eo adminiſtrationis genere efficit. Hæc autem cum multa veterum Patrum, & Conciliorum decreta confirmarunt; tum vero a Sacra Tridentina Synodo anathema in eos ſancitum eſt, qui dicere audeant, Baptiſmum, qui etiam datur ab Hæreticis, *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia, non eſſe verum Baptiſmum. In quo profecto ſummam Domini noſtri bonitatem, & ſapientiam licet admirari. Nam cum hoc Sacramentum neceſſario ab omnibus percipiendum ſit, quemadmodum aquam ejus materiam inſtituit, qua nihil magis commune eſſe poteſt, ſic etiam neminem ab ejus adminiſtra-

Quilibet in neceſſitate baptizare poteſt, ſeſſ. 7. Conc. Trid. de baptiſm. can. 4. Conc. item Later. c. 1. & habetur de ſumma Trin. & Fid. iter, & Conc. Flor. in decr. Eugenii

ſtratione excludi voluit. Quamvis, ut dictum eſt non omnibus licet ſolemnes cæremonias adhibere, non quidem, quod ritus, aut cæremoniæ plus dignitatis, ſed quod minus neceſſitatis, quam Sacramentum, habeant. *Populares nõ debent ſolemnes cęremonias in Baptiſmo adhibere.* *D. Tho. in 3. p. q. 67. art. 3.*

2. *Quis ordo in baptizando a fidelibus ſervandus ſit.*

Neque vero hoc munus ita omnibus promiſcue permiſſum eſſe fideles arbitrentur, quin ordinem aliquem miniſtrorum inſtituere maxime deceat. Mulier enim, ſi Mares adſint, Laicus item præſente Clerico, tum Clericus coram Sacerdote, Baptiſmi adminiſtrationem ſibi ſumere non debent. Quamquam obſtetrices, quæ baptizare conſueverunt, improbandæ non ſunt, ſi interdum præſente aliquo viro, qui hujus Sacramenti conficiendi minime peritus ſit, quod alias viri magis proprium officium videretur, ipſæ exequantur.

26. *Cur præter eos, qui baptizant, in regenerationis myſteriis Patrini adhibeantur.*

Accedit autem ad eos miniſtros, qui, ut hactenus declaratum eſt, Baptiſmum conficiunt, aliud etiam miniſtrorum genus, qui ad ſacram, & ſalutarem ablutionem celebrandam ex vetuſtiſſima Catholicæ Eccleſiæ conſuetudine adhiberi ſolent; ii nunc Patrini, olim Suſceptores, Sponſores, ſeu Fidejuſſores, communi vocabulo, a rerum Divinarum Scriptoribus vocabantur. De quorum munere, quoniam ad omnes fere laicos pertinet, accurate a Paſtoribus agendum erit, ut fideles intelligant, quæ potiſſimum ad illud recte perficiendum neceſſaria ſint. In primis vero explicare oportet, quæ cauſa fuerit, cur ad Baptiſmum, præter Sacramenti Miniſtros, Patrini etiam, & Suſceptores adjungerentur. Quod quidem optimo jure factum eſſe, omnibus videbitur, ſi meminerint, Baptiſmum eſſe ſpiritualem regenerationem, per quam filii Dei naſcimur. De ea enim ita loquitur D. Petrus: *a Sicut modo geniti infantes rationabiles ſine dolo, lac concupiſcite.* Ut igitur poſtquam aliquis in hanc lucem editus eſt, nutrice, & pædagogo indiget, quorum ope, atque opera educetur, ac doctrina, & bonis artibus

De patrinis baptizandorum agit Dionyſ. l. de Eccl. Hier. cap. 4. Alex. de Ales p. 3. q. 16. memb. 3. art. 1.

D. Th. in 3. p. q. 67 art. 7.

a 1. Pet. 2. 2.

tibus erudiatur: ita etiam neceſſe eſt, ut qui ex Baptiſmi fonte vitam ſpiritualem vivere incipiunt, alicujus fidei, & prudentiæ committantur, a quo Chriſtianæ religionis præcepta haurire, ad omnemque pietatis rationem inſtitui poſſint, atque ita paulatim in Chriſto adoleſcere, donec tandem viri perfecti, juvante Domino, evadant: cum præſertim Paſtoribus, qui publicæ Parochiarum curationi præpoſiti ſunt, tantum temporis non ſuperſit, ut privatam illam curam pueros in fide erudiendi ſuſcipere poſſint. Hujus autem vetuſtiſſimæ conſuetudinis præclarum teſtimonium a Divo Dionyſio habemus, cum inquit: *Divinis noſtris Ducibus* (ſic enim Apoſtolos vocat) *in mentem venit, & viſum eſt ſuſcipere infantes, ſecundum illum ſanctum modum, quo naturales parentes pueri eum cuidam doctio in divinis, veluti pædagogo traderent; ſub quo, ſicut ſub divino patre, & ſalvationis ſanctæ ſuſceptore, reliquum vitæ puer degeret.* Eandem vero ſententiam confirmat Higinii auctoritas.

Patrinorum adhibendorũ quam vetuſta ſit conſuetudo. S. Dion. de Eccl. Hier. c. 7. par. 3. & 12. in fin.

Higin. Papa de conſ. diſ. 4. c. in Catechiſmo & ibi. c. Non plures, & ea. in Baptiſmate, & 30 q. 1. c. pervenit, & ſeq.

27. *Cognatio ſpiritualis in Baptiſmo contracta matrimonium impedit, & dirimit.*

Quamobrem ſapientiſſime a ſancta Eccleſia conſtitutum eſt, ut non ſolum is, qui baptizat cum baptizato, ſed etiam ſuſceptor cum eo, quem ſuſcipit, & cum ejus veris parentibus affinitate devinciatur: ita ut legitima nuptiarum fœdera inter hos omnes iniri non poſſint, atque inita dirimantur.

De affinitate in Baptiſmo cõtracta Seſſ. 24. Con. Trid. de reform. Matt. c. 2. 30. q. 1. vide item & de cognat. ſpirit. in 6.

28. *Quæ ſint Patrinorum partes, quidque ab illis exigatur.*

Præterea docere oportet fideles, quæ ſint Suſceptoris partes. Etenim hoc munus adeo negligenter in Eccleſia tractatur, ut nudum tantum hujus functionis nomen relictum ſit: quid autem ſancti in eo contineatur, ne ſuſpicari quidem homines videantur. Hoc igitur univerſe Suſceptores ſemper cogitent, ſe hac potiſſimum lege obſtrictos eſſe, ut ſpirituales filios perpetuo commendatos habeant, atque in iis, quæ ad Chriſtianæ vitę inſtitutionem ſpectant, curent diligenter, ut illi tales ſe in omni vita præbeant, quales eos futuros eſſe ſolemnę cęremonia ſpoponderunt. Audiamus, quid ea de re

Patrinorum officium. D. Th. in 3 p. q. 67. art. 8.

S. Dio-

S. Dionyſius ſcribat, verba Sponſoris exprimens: *Spondeo puerum inducturum, cum ad ſacram intelligentiam venerit, ſedulis adhortationibus meis, ut abrenuntiet contrariis; omnino profiteatur, peragatque divina quæ pollicetur.* Item Divus Auguſtinus, *Vos* inquit, *ante omnia, tam viros, quam mulieres, qui filios in Baptiſmate ſuſcepiſtis, moneo, ut cognoſcatis fidejuſſores apud Deum extitiſſe pro illis, quos viſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipere.* At profecto decet maxime, eum, qui aliquod officium ſuſcepit, in eo diligenter exequendo nunquam defatigari: & qui ſe alterius pædagogum, & cuſtodem profectus eſt, minime pati, illum eſſe deſertum, quem ſemel in fidem, & clientelam ſuam recepit, donec illum opera, & præſidio ſuo egere intellexerit. Quæ autem filiis ſpiritualibus tradenda ſint, paucis D. Auguſtinus comprehendit, cum de hoc ipſo Suſceptorum officio loquerentur. inquit enim: *Debent eos admonere, ut caſtitatem cuſtodiant, juſtitiam diligant, charitatem teneant, & ante omnia Symbolum, & Orationem Dominicam eos doceant: Decalogum etiam, & quæ ſint prima Chriſtianæ religionis rudimenta.*

Dionyſius de Eccl. Hierar. c. 7. par. 3.

D. Aug. ſerm. 163 de tempore Amb. l. 1. de ſacram. c. 2. in fine.

Quid ſuſceptores filios ſuos ſpirituales docere debeant, fuſius Aug. ſer 165 de tempore: ſed hæc habētur de conſ. diſt. 4. c. 120. Vos autem.

29. *Quivis promiſcue ad Suſceptoris munus non eſt admittendus.*

Quæ cum ita ſe habeant, facile intelligimus, cuinam hominum generi ſanctæ hujus tutelæ adminiſtratio committenda non ſit; nimirum iis, qui eam gerere aut fideliter nolint, aut ſedulo, & accurate non queant. Quocirca præter naturales parentes, quibus non licet eam curationem ſuſcipere, ut ex eo magis appareat, quantum hæc ſpiritualis educatio a carnali diſtet, Hæretici in primis, Judei, infideles ab hoc munere omnino prohibendi ſunt, ut qui in ea cogitatione, & cura ſemper verſentur, ut fidei veritatem mendaciis ſemper obſcurent, atque omnem Chriſtianam pietatem evertant.

Quales patrini ſint aſſumendi.

Parentes naturales filios ſuos ſuſcipere non poſſunt. 30. q. 1. c. Pervenit. D. Th. in 3. p. q. 67. a. 8. ad ſecundū

Neque infideles, & hæretici ex Conc. Mog can 59. & de conſ. diſt. 4. c. in baptiſmate.

30. *Quis Patrinorum numerus eſſe debeat.*

Plures quoque ne baptizatum de Baptiſmo ſuſcipiant, ſed ut unus tantum, ſive vir, ſive mulier, vel ad ſummum unus, & una, Tridentino Concilio ſtatutum eſt: tum quia diſciplinæ, atque inſtitutionis ordo a multitudine magiſtrorum perturbari poterat: tum quia pro-

Patrinorum numerus. Seſſ. 24. Conc. Trid. de reform. Matri. c. 2. & idem habetur de

providere oportebat, ne inter plures hujuſmodi affinitates conjungerentur, quæ impedirent, quominus legitimo matrimonii vinculo hominum inter homines ſocietas latius diffunderetur.

confeer. diſt. 4. c. Non plures & de cogn. ſpirit. cap. Quamvis.

31. *Baptiſmus ad ſalutem omnibus neceſſarius.*

Sed cum cæterarum rerum cognitio, quæ hactenus expoſitæ ſunt, fidelibus utiliſſima habenda ſit, tum vero nihil magis neceſſarium videri poteſt, quam ut doceantur, omnibus hominibus Baptiſmi legem *a* a Domino præſcriptam eſſe, ita ut, niſi per Baptiſmi gratiam Deo renaſcantur, in ſempiternam miſeriam, & interitum a parentibus, ſive illi fideles, ſive infideles ſint, procreentur. Igitur ſæpius a Paſtoribus explicandum erit, quod apud Evangeliſtam legitur: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.*

a *Joan. 8. 5. Matt. 28. 9. Clemens Roman. epiſt. 4. Aug. in Joa. Tract. 11. Amb. de iis, qui myſter. initiantur. c. 4. Conc. Lat. cap. 1 Citra Baptiſmum nullus omnino ſalvari poteſt. Conc. Trid. de Bap. can. 5. & ſeſſ. 6. de juſtificatione ca. 4.*

32. *Infantes omnino ſunt baptizandi.*

Quam legem non ſolum de iis, qui adulta ætate ſunt, ſed etiam de pueris infantibus intelligendam eſſe, idque ab Apoſtolica traditione Eccleſiam accepiſſe, communis Patrum ſententia, & auctoritas confirmat. Præterea credendum eſt, noluiſſe Chriſtum Dominum Baptiſmi Sacramentum, & gratiam pueris denegari, de quibus dicebat: *b Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire, talium eſt enim regnum cœlorum, c* quos amplexabatur, ſuper quos manus imponebat, & quos benedicebat. Deinde cum *d* legimus totam aliquam familiam a Paulo baptizatam eſſe, ſatis apparet, pueros etiam, qui in illorum numero erant, ſalutari fonte abluios eſſe. Deinde Circumciſio, quæ figura fuit Baptiſmi, eum morem maxime commendat. *e* pueros enim octavo die circumcidi ſolitos, nemo eſt qui ignoret. Ac quibus *f* circumciſio manufacta in expoliatione corporis carnis proderat, iiſdem Baptiſmum, qui eſt *g* circumciſio Chriſti non manufacta, prodeſſe perſpicuum eſt.

De Baptiſmo parvulorum ſeſſ. 5. Conc. Trid. decreto de peccato originali, & ſeſſ. 7. de Baptiſmo c. 12. 13. & 14. Dion. Areo. de Eccl. Hier. c. 7 Aug. ep. 28. & lib. 1. de peccat. merit. & remiſſ. c. 23 Conc. Milev. cap. 2.

b *Mat. 19 14* c *Mar. 10 16 Luc. 18. c. 15.* d *1. Cor. 1. 16.* e *Gen. 17. 12. Levit. 12. 3. Luca 1. 59.*

Poſtremo, ut Apoſtolus docet, *h ſi unius delicto mors regnavit per unum; multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & juſtitiæ accipientes in vita regnabunt per unum Jeſum Chriſtum.* Cum itaque per

f *Eph. 2. 11.* g *Col. 2. 11.* h *Rom. 5. 17.*

Adæ

Adæ peccatum pueri ex origine noxam contraxerint, multo magis per Chriſtum Dominum poſſunt gratiam, & juſtitiam conſequi, ut regnent in vita: quod quidem ſine Baptiſmo fieri nullo modo poteſt. Quare docebunt Paſtores, infantes omnino baptizandos, & deinde paulatim teneram ætatem Chriſtianæ religionis præceptis ad veram pietatem informandam eſſe. Nam, *a*, ut a Sapiente præclare dictum eſt, *Adoleſcens juxta viam ſuam, etiam, cùm ſenuerit, non recedet ab ea.*

Dion. Areopi. in 7. c. lib. de Hier. Eccle. hanc rationē habet.

a *Prov. 22. 6.*

33. *Infantes in Baptiſmo gratiam ſpiritualem percipiunt.*

Neque enim dubitare licet, quin Infantes fidei Sacramenta, cum abluuntur, accipiant: non quia mentis ſuę aſſenſione credant, ſed quia parentum fide, ſi parentes fideles fuerint, ſint minus, fide (ut D. Auguſtini verbis loquamur) univrſæ ſocietatis ſanctorum muniuntur. Etenim ab iis omnibus recte dicimus eos Baptiſmo offerri, quibus placet, ut offerantur, & quorum charitate da communionem ſancti ſpiritus adjunguntur.

Infantes etiā in Baptiſmo gratiam accipiunt. Aug. in Enchir. c. 42. Sco. 4. diſt. 4. quæſt. 2.

34. *Infantum Baptiſmus non differendus.*

Hortandi autem ſunt magnopere fideles, ut liberos ſuos, cum primum id ſine periculo facere liceat, ad Eccleſiam deferendos, & ſolemnibus cæremoniis baptizandos curent. Nam cum pueris infantibus nulla alia ſalutis comparandæ ratio, niſi eis Baptiſmus præbeatur, relicta ſit, facile intelligitur, quam gravi culpa illi ſeſe obſtringant, qui eos Sacramenti gratia diutius, quam neceſſitas poſtulet, carere patiantur: cum præſertim propter ætatis imbecillitatem infinita pene vitæ pericula illis impendeant.

Infantes mox ad Baptiſmū ſunt deferendi. Greg. Naz. c. 40. in Sanctū Baptiſma. Aug. lib 3. de orig. anima c. 9. & lib. 1. de pecca. mor. & rem. c. 23.

35. *Adulti quomodo ante Baptiſmum inſtruendi ſint.*

Diverſam vero rationem in iis ſervandam eſſe, qui adulta ætate ſunt, & perfectum rationis uſum habent, qui ſcilicet ab infidelibus oriuntur, antiquæ Eccleſiæ conſuetudo declarat. Nam Chriſtiana quidem fides illis proponenda eſt, atque omni ſtudio ad eam ſuſcipiendam cohortandi, alliciendi, invitandi ſunt. Quod ſi ad Dominum Deum convertantur, tum vero monere oportet, ne ultra tempus ab Eccleſia præſcriptum Baptiſmi Sacramentum differant. Nam cum ſcriptum ſit,

De Baptiſmo adultorum vide Aug. in lib. de fide & operibus c. 9. & de conſecr. diſt. 4 c. ante Baptiſmum, & ante vi ginti.

b *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die* b *Eccl. 5. 8.*

in diem, docendi ſunt, perfectam converſionem in nova per baptiſmum generatione poſitam eſſe: præterea, quo ſerius ad baptiſmum veniunt, eo diutius ſibi carendum eſſe cæterorum Sacramentorum uſu, & gratia, quibus Chriſtiana religio colitur, cum ad ea ſine Baptiſmo nulli aditus patere poſſit: deinde etiam maximo fructu privari, quem ex Baptiſmo percipimus; ſiquidem non ſolum omnium ſcelerum, quæ antea admiſſa ſunt, maculam, & ſordes Baptiſmi aqua prorſus eluit, ac tollit; ſed divina gratia nos ornat, cujus ope, & auxilio in poſterum etiam peccata vitare poſſumus, juſtitiamque, & innocentiam tueri: qua in re ſummam Chriſtianæ vitæ conſtare facile omnes intelligunt.

Baptiſmi quanti ſit virtus.

36. *Adultis Baptiſmum differendum eſſe demonſtratur.*

Sed quamvis hæc ita ſint, non conſuevit tamen Eccleſia Baptiſmi Sacramentum huic hominum generi ſtatim tribuere, ſed ad certum tempus differendum eſſe conſtituit. Neque enim ea dilatio periculum, quod quidem pueris imminere ſupra dictum eſt, conjunctum habet; cum illis, qui rationis uſus præditi ſunt, Baptiſmi ſuſcipiendi propoſitum, atque conſilium, & male actæ vitæ pœnitentia ſatis futura ſit ad gratiam, & juſtitiam, ſi repentinus aliquis caſus impediat, quominus ſalutari aqua ablui poſſint. Contra vero hæc dilatio aliquas videtur utilitates afferre. Primum enim quoniam ab Eccleſia diligenter providendum eſt, ne quis ad hoc Sacramentum ficto, & ſimulato animo accedat, eorum voluntas, qui Baptiſmum petunt, magis exploratur, atque perſpicitur: cujus rei cauſa, in antiquis Conciliis decretum legimus, ut qui ex Judæis ad fidem Catholicam veniunt, antequam baptiſmus illis adminiſtretur, aliquot menſes inter Catechumenos eſſent; deinde infidei doctrina, quam profiteri debent, & Chriſtianæ vitæ inſtitutionibus erudirentur perfectius. Præterea major religionis cultus Sacramento tribuitur, ſi conſtituis tantum Paſchæ, & Pentecoſtes diebus ſolemni cæremonia Baptiſmum ſuſcipiant.

Prepoſitum Baptiſmi in neceſſitate ad ſalutem ſufficit. Aug. in lib. quæſt. in Lev. qu. 85. Amb. in lib. 5. Epi 33. de obitu Valent. D. Tho. in 3. p. q. 65. art. 2. Cur expediat in adultis baptiſmum differri.

Conc. Agat. c. 34. de conſ. diſt. 9. cap. Judæi, vide item Concil. Bra. h. 2. c. 1. & Laod. c. 46.

37. *Baptiſmus non ſemper eſt adultis differendus.*

Sed interdum tamen Baptiſmi tempus juſta aliqua, & neceſſaria de cauſa differendum non eſt, veluti ſi vitæ peri-

Quando non diu differri debeat Bapt.

periculum inſtare videatur; ac præſertim ſi illi abluendi ſint, qui jam fidei myſteria plene perceperint. Quod quidem Philippum, & Apoſtolorum Principem feciſſe ſatis conſtat, *a* cum alter Candacis reginæ Eunuchum, *b* alter Cornelium nulla interpoſita mora, ſed ſtatim ut ſe Fidem amplecti profeſſi ſunt, baptizavit. *Greg. Naz. orat. 40 in S. Baptiſma.*

a *Act. 8. 38.* b *Act. 10. 48.*

38. *Quomodo affecti eſſe debeant, qui ſunt baptizandi.*

Docendum præterea, ac populo explicandum erit, quomodo affecti eſſe debeant, qui baptizandi ſunt. In primis itaque opus eſt, ut velint, propoſitumque ſit illis Baptiſmum ſuſcipere. Nam cum unuſquiſque *c* in Baptiſmo peccato moriatur, & novam vitæ rationem, & diſciplinam ſuſcipiat, æquum eſt, non invito cuiquam, aut recuſanti, ſed illis tantum, qui ſponte ſua, & libenti animo accipiunt, Baptiſmum præberi. Quare ex ſancta traditione ſemper ſervatum animadvertimus, tu nemini Baptiſmus miniſtretur, niſi prius interrogatus fuerit, an velit baptizari. Nec vero in pueris quoque infantibus eam voluntatem deeſſe exiſtimandum eſt, cum Eccleſiæ voluntas, quæ pro illis ſpondet, obſcura eſſe non poſſit. *Primum in Baptizandis propoſitum requiritur.* c *Rom. 6. 2. Aug. in l. de pœn. med. c. 2. D. Th. in 3. p. q. 68. art. 7.* *D. Th. in 3 p. q. 68. art. 2. & colligitur ex Aug. li. 4. Conf. c. 2.*

39. *Amentes quando poſſint, vel non poſſint baptizari.*

Præterea amentes, & furioſi, qui cum aliquando compotes mentis eſſent, in inſaniam deinde inciderunt, ut qui eo tempore nullam Baptiſmi ſuſcipiendi voluntatem habebant, niſi vitæ periculum immineat, baptizandi non ſunt: cum autem in vitæ diſcrimine verſantur, ſi antequam furere inciperent, ejus voluntatis ſignificationem dederunt, abluendi ſunt: ſin minus, a Baptiſmi adminiſtratione abſtinendum eſt. Idemque judicium de dormientibus fieri debet. Quod ſi in mentis poteſtate nunquam fuerunt, ita ut nullum rationis uſum habuerint, eos in fide Eccleſiæ, non ſecus ac pueros, qui ratione carent, baptizandos eſſe, Eccleſiæ auctoritas, & conſuetudo ſatis declarat.

40. *Quæ præterea ad Baptiſmum ſuſcipiendum requirantur.*

Verum præter baptiſmi voluntatem, fides etiam ea ratione, qua de voluntate dictum eſt, ad conſequendam Sacramenti gratiam maxime neceſſaria eſt. Etenim *In baptizandis fides requiritur Al. de Ales 4.*

p. 9. 18. Mem. 2. art. 2.

Dominus, & Salvator noſter docuit: *a Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Deinde ut quemlibet admiſſorum ſcelerum, & male actæ vitæ pœniteat, atque ut idem in poſterum a peccatis omnibus abſtinere ſtatuat, opus eſt: aliter enim qui ita baptiſmum peteret, ut tamen peccandi conſuetudinem nollet emendare, omnino repellendus eſſet. Nihil enim Baptiſmi gratiæ, & virtuti adeo repugnat, quam eorum mens, & conſilium; qui nullum unquam peccandi finem ſibi conſtituunt. Cum itaque Baptiſmus ob eam rem expetendus ſit, *b ut Chriſtum induamus, & cum eo conjungamur*, plane conſtat, merito a ſacra ablutione rejiciendum eſſe, cui in vitiis, & peccatis perſeverare propoſitum eſt: præſertim vero, quia nihil eorum, quæ ad Chriſtum, & Eccleſiam pertinent, fruſtra ſuſcipiendum eſt; in nemque Baptiſmum, ſi juſtitiæ, & ſalutis gratiam ſpectemus, in eo futurum eſſe, ſatis intelligimus, *c* qui ſecundum carnem ambulare, non ſecundum ſpiritum cogitat: etſi, quod ad ſacramentum pertinet, perfectam ejus rationem ſine ulla dubitatione conſequitur, ſi modo, cum rite baptizatur, in animo habeat id accipere, quod a ſancta Eccleſia adminiſtratur. Quamobrem Princeps Apoſtolorum magnæ illi hominum multitudini, qui, ut ait Scriptura, compuncti corde ab eo, & a reliquis Apoſtolis, quid ſibi faciendum eſſet, quæſiverant, ita reſpondit: *d Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum*, & alio loco, *e Pœnitemini*, inquit, *& convertimini, ut deleantur peccata veſtra*. Item beatus Paulus ad Romanos ſcribens aperte oſtendet, ei *f* qui baptizatur, omnino moriendum eſſe peccatis. quare nos monet, *g ne exhibeamus membra noſtra arma iniquitatis peccato, ſed exhibeamus nos Deo: tanquam ex mortis viventes.*

Mar. 16. 16.

Tertio requiritur Pœnitentia.

b Gal. 3. 17.

Ubi fruſtra adhiberi Sacramenta videntur, ibi abſtinendum eſt.

c Rom. 8. 1.

Verus Baptiſmus eſſe poteſt in impœnitente, ſed non ſalutaris.

d Act. 2. 38.

e Act. 3. 19.

f Rom. 6. 11.

g Ibidem 13.

41. *Quantum de his ſermonem habere conferat.*

Hæc vero ſi fideles ſæpe meditati fuerint, primum quidem ſummam Dei bonitatem vehementer admirari cogentur, qui nihil tale merentibus, tam ſingulare, & divinum Baptiſmi beneficium, ſola ſua miſericordia adductus tribuit. deinde cum ſibi ante oculos proponent, quam aliena eſſe debeat ab omni crimine eorum

vita,

vita, qui tanto munere ornati ſunt; illud etiam in primis a Chriſtiano homine requiri facile intelligent, ut quotidie tam ſancte, & religioſe traducere vitam ſtudeat, perinde ac ſi ea ipſa die Baptiſmi Sacramentum, & gratiam conſecutus eſſet. Quamquam ad inflammandos veræ pietatis ſtudio animos nihil magis proficiet, quam ſi Paſtores accurata oratione explicaverint, quinam ſint Baptiſmi effectus.

42. *Præcipuus Baptiſmi effectus quis ſit.*

De eximiis Baptiſmi effectibus.

Greg. Naz. ar. 40. in ſanctum Baptiſma.

Primus, ac præcipuus.

Baptiſmi effectus eſt cujuſcuq; peccati remiſſio.

Concil. Trid. Seſſ. 4. de peccato orig.

De his igitur quoniam ſæpe agendum eſt, ut fideles magis perſpiciant, ſe in altiſſimo dignitatis gradu poſitos eſſe, nec ſe ab eo dejici ullis adverſarii inſidiis, vel impetu ullo unquam tempore patiantur, hoc primum tradere oportet, peccatum, ſive a primis parentibus origine contractum, ſive a nobiſipſis commiſſum, quemvis etiam adeo nefarium ſit, ut ne cogitari quidem poſſe videatur, admirabili hujus Sacramenti virtute remitti, & condonari. Id vero multo ante ab Ezechiele prænunciatum eſt, per quem Dominus Deus ita loquitur: *a Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.* Et Apoſtolus ad Corinthios, poſt longam peccatorum emunerationem, ſubjecit: *b Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis.* Atque hanc doctrinam perpetuo a ſancta Eccleſia traditam eſſe perſpicuum eſt, Sanctus enim Auguſtinus in libro, quem de Baptiſmo parvulorum conſcripſit, ita teſtatur; *Generante carne tantum contrahitur peccatum originale; regenerante autem ſpiritu, non ſolum originalium, ſed etiam voluntariorum peccatorum fit remiſſio.* Et ſanctus Hieronymus ad Oceanum; *Omnia*, inquit, *in baptiſmate condonata ſunt crimina.* Ac ne dubitare amplius ea de re cuiquam liceret, poſt aliorum Conciliorum definitionem, ſacra etiam Tridentina Synodus idem declaravit, cũ anathema in eos decrevit, qui aliter ſentire auderent, quive aſſeverare non dubitarent, quamvis peccata in Baptiſmo remittantur, ea tamen prorſus non tolli, aut radicitus evelli, ſed quodam modo abradi, ita ut peccatorum radices animo infixæ adhuc remaneant. Namque, ut ejuſdem ſanctæ Synodi verbis utamur, *in renatis nihil*

a *Ezech. 36. 15.*

b *1. Cor. 6. 11.*

D. Aug. l. 5. de pecc. mor. & remiſſ. ca. 15. Vide eumdem l. 1. contra duas ep. Pelag. c. 13 & in Ench. c. 64. Greg. l. 9. ep. 36. S. Hieron. to. 2. ad Oceanum. ep. 81 ante medium. Conc. Vien. & Florent. in doct. de Sacr. Trident. Syn. ſeſſ. 5. de peccato o rig.

odit Deus: quia a nihil damnationis est his, qui b vere consepulti sunt cum Christo per baptisma in mortem; qui non secundum carnem ambulant, sed c veterem hominem exuentes, & d novum, qui secundum Deum creatus est, induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxii, ac Deo dilecti effecti sunt.

a Rom. 8. 1.
b Rom. 6. 4.
c Eph. 4. 24.
Aug de Gen. ad litt. lib. 6. cap. 14. & habetur de Pœnit. dist. 2. c. Quomodo renovari.
d Rom. 6. 6.

43. *Concupiscentia in baptizatis an sit peccatum.*

De concupiscentia in baptizati remanente.

Ac fateri quidem oportet, sicut eodem loco ipsius Synodi auctoritate decretum est, in baptizatis concupiscentiam, vel fomitem remanere. Sed illa vere peccati rationem non habet. Nam ex D. quoque Augustini sententia: e *In parvulis baptizatis concupiscentiæ reatus absolvitur, ad agonem relinquitur.* Atque idem alibi testatur: f *Concupiscentiæ reatus in baptismate solvitur, sed infirmitas manet. Concupiscentia enim, quæ ex peccato est, nihil aliud est, nisi animi appetitio, natura sua rationi repugnans: qui tamen motus, si voluntatis consensum, aut negligentiam conjunctam non habeat, a vera peccati natura longe abest.* At cum S. Paulus inquit: g *Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret,* h *Non concupisces*; ex his verbis non jam concupiscendi vim, sed voluntatis vitium intelligi voluit. Eandem doctrinam tradit S. Gregorius, ita scribens: *Si qui sunt, qui dicant, peccata in baptismo superficie tenus dimitti, quid est hac prædicatione infidelius? cum per fidei Sacramentum anima peccatis radicitus absoluta, soli Deo inhæreat.* Atque ad eam rem demonstrandam, Salvatoris nostri testimonio utitur, cum apud S. Joannem ait: i *Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus.*

Conc. Trid. in peccato orig. sess. 5. Quid concupisc.
e D. Aug. l. 1. de pec. mor. & rem c. 39.
f Idem lib. 1. de nupt. & conc. c. 23. & 25 & contr. Jul. l. 6. c. 5.
g Rom. 7. 7.
h Exo. 20. 17
B Greg. li. 9. reg. ep. 39.
i Joan. 13. 30

44. *Omnia peccata baptismo tolli iterum demonstratur.*

Quod si cui expressam hujus rei figuram, & imaginem libet intueri, proponat sibi ad contemplandum Naaman Syri leprosi historiam, k qui cum septies Jordanis aqua se abluisset, testante Scriptura, ita a lepra mundatus est, ut ejus caro, caro pueri videretur. Quare Baptismi proprius effectus est peccatorum omnium, sive originis vitio, sive nostra culpa contracta sint, remissio. Cujus rei causa a Domino, & Salvatore nostro institutum esse, clarissimis Verbis Apostolorum Princeps,

k 4. Reg. 5. 14

ceps, ut alia teſtimonia omittamus, explicavit, cum inquit: *c Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Jeſu Chriſti in remiſſionem peccatorum.* c Act. 2. 38.

45. *Ut culpa, ita etiam pœna omnis Baptiſmo remittitur.*

Jam vero in Baptiſmo non ſolum peccata remittuntur, ſed peccatorum etiam, & ſcelerum pœnæ omnes a Deo benigne condonantur. Nam etſi omnibus Sacramentis hoc commune eſt, ut per illa virtus paſſionis Chriſti Domini communicetur; de ſolo tamen Baptiſmo dictum eſt ab Apoſtolo, *b* nos per ipſum Chriſto commori, & ſepeliri. Ex quo ſancta Eccleſia ſemper intellexit, ſine maxima Sacramenti injuria fieri non poſſe, ut ei, qui Baptiſmo expiandus ſit, ejuſmodi pietatis officia, quę uſitato nomine ſancti Patres Opera ſatisfactionis vocarunt, imponantur. Nec vero quæ hoc loco traduntur, veteris Eccleſiæ conſuetudini adverſantur, quæ olim Judæis, cum baptizarentur, præcipiebat, ut quadraginta continuos dies jejunarent. Neque enim illud inſtitutum ad ſatisfactionem pertinebat, ſed qui baptiſmum percipiſſent, ea ratione admonebantur, ut Sacramenti dignitatem venerantes, jejuniis, & orationibus aliquandiu ſine intermiſſionem operam darent.

Secundus Baptiſmi effectus eſt omnium pœnarum, quæ peccatis debebantur, condonatio. D. Th. in 3. p. q. 69. art. 1. Ex Amb. in c. 11. Epi. ad Rom. cui conſentit Aug. l. 1. de nupt. & concup. c. 34. b Rom. 6. 3.

Jam recens baptizato nĕ eſt imponenda ſatisfactio D. Th in 3 p. q. 67. art. 5. Greg. lib. 7. Regiſt. Ep. 11

46. *Non liberatur mox baptizatus a pœnis civilibus.*

Sed quamquam in Baptiſmo pœnas peccatorum condonari exploratum eſſe debet, ab eo tamen pœnarum genere, quæ civilibus judiciis ob grave aliquod ſcelus perſolvendæ ſunt, nemo liberatur; ita ut qui morte dignus ſit, per Baptiſmum a pœna, quæ legibus conſtituta eſt, eripiatur. Tametſi vehementer laudanda eſſet eorum Principum religio, & pietas, qui eam quoque animadverſionem, ut Dei gloria in ſuis Sacramentis illuſtrior fieret, ſontibus remitterent, ac condonarent.

D. Th. in 3. p. q. 69. ar. 2. ad tertium.

47. *Remittuntur in baptiſmo pœnæ, quæ poſt hanc vitam inferri ſolent.*

Efficit præterea Baptiſmus poſt hujus vitæ curriculum, pœnarum omnium, quæ originale peccatum conſequuntur, liberationem. Siquidem merito mortis Domini factum eſt, ut hæc conſequi poſſemus. Baptiſmo autem,

Pœna inferni in Baptiſmo remittuntur. Fulg. l. de fide ad Petr. Diac. c. 27.

ut ſupra dictum eſt, ei commorimur. *a Si enim*, ut in-
a *Rom.* 6. 5. quit Apoſtolus, *complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus, & ſimul & reſurrectionis erimus.*

Cur poſt Baptiſmum hujus vitæ pœnæ remaneant. 48. *Quare per Baptiſmum integræ naturæ ſtatus non ſtatim reddatur.*

Concil. Trid. ſeſſ. 5. can. 5. D. Tho. in 3. p. q. 69. art. 3. Quod ſi quærat aliquis, cur ſtatim poſt Baptiſmum, in hac etiam mortali vita, his incommodis non careamus, atque ad perfectum illius vitæ gradum, in quo Adam primus humani generis parens ante peccatum collocatus fuerat, ſacræ ablutionis virtute non transferamur, id quidem duabus potiſſimum de cauſis factum eſſe reſpondebitur, quarum prima eſt, quod nobis, *b* qui per Baptiſmum Chriſti corpori conjuncti, atque e-

Prima ratio.
b *Rom.* 6. 3. 4.
c *Joan.* 1. 14. *de orth. fid. Dam. lib.* 3. *cap.* 20. jus membra effecti ſumus, plus aliquid dignitatis tribuendum non erat, quam ipſi capiti noſtro tributum eſſet. Cum igitur Chriſtus Dominus, etſi ab initio ortus ſui, *c* gratiæ, & veritatis plenitudinem habuit, tamen humanæ naturæ fragilitatem, quam ſuſcepit, non ante depoſuerit, quam paſſionis tormenta, & mortem pertulit, ac deinde ad immortalis vitæ gloriam reſurrexit; quis miretur, cum videat fideles, qui jam per Baptiſmum cœleſtis juſtitiæ gratiam adepti ſunt, adhuc tamen caduco, & fragili corpore veſtiri, ut poſtquam multis laboribus pro Chriſto perfuncti, morte obita, denuo ad vitam revocati fuerint, tandem digni ſint, qui cum Chriſto ævo ſempiterno perfruantur?

Secunda ratio. Altera vero cauſa, cur in nobis poſt Baptiſmum infirmitas corporis, morbus, dolorum ſenſus, concupiſcentiæ motus relinquatur, illa eſt, ut ſcilicet tanquam ſegetem, & materiam virtutis haberemus, ex qua deinde uberiorem gloriæ fructum, atque ampliora præmia conſequeremur. Nam cum patienti animo vitæ incommoda omnia toleramus; pravaſque animi noſtri affe-

d 2. *Tim.* 4. 7. ctiones ſub rationis imperium, divina ope, ſubjicimus, certa ſpe niti debemus fore, ut, ſi cum Apoſtolo *d* bonum certamen certaverimus, curſum conſummaverimus, fidem ſervaverimus, repoſitam quoque juſtitiæ coronam reddat nobis Dominus in illa die juſtus Judex. Sic vero etiam cum filiis Iſrael videtur Dominus egiſſe,

Exod. 14. 24. 25. quos etſi ab Ægyptiorum ſervitute, Pharaone, atque

ejus

ejus exercitu in mare demerſo, liberavit, tamen non ſtatim in beatam illam promiſſionis terram introduxit, ſed prius in multis, variiſque caſibus exercuit: ac deinde cum eos in promiſſæ terræ poſſeſſionem miſiſſet, cæteros quidem incolas e patriis ſedibus exturbavit, *a* quaſdam vero nationes reliquas fecit, quas delere non potuerunt, ut populo Dei bellicæ virtutis, & fortitudinis exercendæ occaſio nunquam deeſſet. a *Jud.* 3.1.3.

Huc accedit; quod ſi per Baptiſmum, præter dona cœleſtia, quibus anima ornatur, corporis etiam bona tribuerentur, dubitari merito poſſet, quin multi præſentis potius vitæ commoda, quam futuræ ſperatam gloriam conſectantes, ad Baptiſmum venirent: cum tamen *non falſa hæc*, & *incerta*, *b quæ videntur*, *ſed vera*, *atque æterna*, *quæ non videntur*, bona Chriſtiano homini ſemper propoſita eſſe debeant. *Tertia ratio.* b 2.*Cor.* 4.18.

49. *Renati inter hujus vitæ miſerias ſolida animi oblectatione non deſtituuntur.* *Renati inter hujus vitæ miſerias ſuâ habent lætitiam.*

Sed interim tamen hujus vitæ conditio, quæ miſeriarum plena eſt, in his, qui *c* digne ambulant ſua vocatione, ſuis voluptatibus, & lætitiis non caret. Quid enim nobis, qui jam per Baptiſmum *d* veluti palmites, inſiti ſumus in Chriſtum, jucundius, aut optabilius eſſe poteſt, quam, cruce in humeros noſtros ſublata, eum ducem ſequi, nulliſque aut laboribus defatigari, aut periculis retardari, quominus *e* ad præmium ſupernæ vocationis Dei omni ſtudio contendamus, *f* alii virginitatis lauream, alii *g* doctrinæ, & prædicationis coronam, *h* alii martyrii palmam, alii alia virtutum decora a Domino accepturi? Quæ quidem præclara laudis inſignia nemini darentur, niſi prius nos ipſos in hujus ærumnoſæ vitæ ſtadio exercuiſſemus, atque in acie invicti ſtetiſſemus. c *Eph.* 4. 1. d *Joan.* 15.5. e *Phil.* 3.14. f *Apoc.* 14.4. g *Dan.* 12.3. h *Apoc.* 7.9.

50. *Quid præter culpæ, & pœnæ remiſſionem Baptiſmo homini præſtetur.* *Tertius Baptiſmi effectus eſt gratiæ Dei largitio.*

Sed ut ad Baptiſmi effectus oratio redeat, exponendum erit, hujus Sacramenti virtute nos non ſolum a malis, quæ vere mala dicenda ſunt, liberari, verum etiam eximiis bonis, & muneribus augeri. *i* Animus enim noſter divina gratia repletur, qua *k* juſti, & filii Dei *D. Th. in* 3.*p.* *q.* 69. *art.* 4. i *Jo.* 3.7. k *Joan.* 1.12.

a Rom. 6. 17. b Mar. 16. 16 Quomodo per Baptiſmum filii Dei efficiamur, declarabitur ſe. 9. de precat. Dominica. c Eph. 5. 26. Quid ſit gratia. Seſſ. 6. Concil. Trid. de juſtificatione c. 7. d Rom. 5. 5. e 2. Cor. 1. 23. & 5. 5.

Dei effecti *a* æternæ quoque ſalutis hæredes inſtituimur. Nam ut ſcriptum eſt, *b qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit: c* mundatamque Eccleſiam lavacro aquæ in verbo vitæ Apoſtolus teſtatur. Eſt autem gratia, quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum, pœna anathematis propoſita, decrevit, non ſolum per quam peccatorum fit remiſſio, ſed divina qualitas in anima inhærens, ac veluti ſplendor quidam, & lux, quæ animarum noſtrarum maculas omnes delet, ipſaſque animas pulchriores, & ſplendidiores reddit. Atque id ex ſacris literis aperte colligitur, cum *d* gratiam effundi dicant, *e* eamque Spiritus ſancti pignus ſoleant appellare.

51. *Gratiæ divinæ, quæ Baptiſmo infunditur, adduntur veluti pediſſequæ virtutes.*

Virtutum infuſio in Bapt. Dam. li. 4. de fid. orth. ca. 1. f Tit. 3. 5. D. Aug. lib. de Bapt. parvul. cap. 26. D. Th. in 3 p. q. 69. art. 5. de conſ. dif. 4. c. Adhæc.

Huic autem additur nobiliſſimus omnium virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia divinitus infunduntur. Quare cum Apoſtolus ad Titum ait. *f Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abunde per Jeſum Chriſtum Salvatorem noſtrum*, D. Aug. verba illa. *Abunde effudit*, explanans, *Nimirum*, inquit, *ad remiſſionem peccatorum, & eopiam virtutum.*

52. *Per Baptiſmum Chriſto incorporamur.*

Jam vero per Baptiſmum etiam Chriſtus capiti tanquam membra copulamur, & connectimur. Quemadmodum igitur à capite vis manat, qua ſingulæ corporis partes ad proprias functiones apte exequendas moventur; ita etiam ex *g* Chriſti Domini plenitudine in omnes, qui juſtificantur, divina virtus, & gratia diffunditur, quæ nos ad omnia Chriſtianæ pietatis officia habiles reddit.

g Joan. 1. 16.

53. *Quid fiat, ut tot virtutibus in Baptiſmo cumulati adeo tardo pietatem exerceant.*

Neque vero mirum cuiquam videri debet, ſi cum tanta virtutum copia inſtructi, & ornati ſimus, tamen non ſine magna difficultate, & labore pias, honeſtaſque actiones inchoamus, vel certe abſolvimus. Id enim ob eam rem non evenit, quod virtutes, a quibus actiones ipſæ proficiſcuntur, Dei beneficio nobis donatæ non ſint

ſed

sed *a* quoniam post Baptismum acerrima cupiditatis pugna adversus spiritum relicta est. In qua tamen contentione animo frangi, aut debilitari Christianum hominem non decet; cum Dei benignitate freti optima spe niti debeamus fore, ut quotidiana recte vivendi exercitatione; *b quæcunque pudica sunt, quæcunque justa, & sancta*, eadem etiam facilia, & jucunda videantur. Hæc libenter cogitemus, hæc alacri animo agamus, *c* ut Deus pacis, & dilectionis sit nobiscum.

a *Rom.* 7. 15. 16. *Gal.* 5. 17. *D. Aug. l.* 4. *cont. Julian. cap.* 3. & 5. & *lib.* 1. *de pecc. mor. & rem. cap* 39.

b *Phil.* 4. 8.

c *Rom.* 15. 2 *Co.* 13. 11.

54. *In baptismo character indelebilis imprimitur.*

Præterea per baptismum consignamur charactere, qui ex anima deleri nunquam potest. de quo nihil est ut plura hoc loco differantur, cum liceat ex his, quæ supra dicta sunt (cum universe de Sacramentis ageretur) satis multa, quæ ad hoc argumentum pertinent, in hunc locum transferre.

Alius Baptismi effectus est character impressus. Aug. lib. 6. *de Bapt. contr. Donat. cap.* 1. *Concil. Trid. sess.* 7. *can.* 9. *de Sacram. in genere.*

55. *Baptismum iterari nunquam posse demonstratur.*

Sed quoniam ex characteris vi, & naturæ ab Ecclesia definitum est, Baptismi Sacramentum nulla ratione iterandum esse, ea de re fideles, ne aliquando in errores inducantur, sæpe, & diligenter a Pastoribus admonendi erunt. Hoc vero docuit Apostolus inquiens: *d Unus Dominus, una fide, unum baptisma*. Deinde cum Romanos hortatur, ut mortui per Baptismum in Christo caverent, ne vitam, quam ab illo accepissent, amitterent, cum inquit: *e Quod enim Christus mortuus est peccato, mortuus est semel*; hoc videtur aperte significare, sicut ille mori iterum non potest, ita nobis denuo mori per Baptismum non licere. Quare sancta etiam Ecclesia, se unum Baptismum credere profitetur. Quod quidem rei naturæ, & rationi vehementer consentaneum esse ex eo intelligitur, quod Baptismus est quædam spiritualis regeneratio. Quemadmodum igitur naturali virtute semel tantum generamur, & in lucem edimur, atque, ut D. Augustinus ait, *uterus non potest repeti*; sic etiam una est spiritualis generatio, nec Baptismus ullo unquam tempore iterandus est.

Baptismum sine sacrilegio iterari non posse Sess. 7. *Conc. Trid. de Baptismo, cap.* 11. & 13. & *sess.* 14. *de sacram. pœn. cap.* 21.

d *Ephe.* 4. 5.

e *Rom.* 6. 10. *Cur Baptismus semel tantum suscipiendus sit. Syn. Const. D. Aug. tra.* 11. *in Joan. Leo mag. ep.* 37. & 79.

56. *Illi iterato non baptizantur, qui certa conditione interposita abluuntur.*

Neque vero quisquam putet, eum ab Ecclesia iterari,

cum

Licet aliquãdo baptizare ſub cõditione Alex. 3. de Bapt. & ejus effect. ca. De quibus. Leo Papa Ep. 92.

cum adhibita hujuſmodi verborum formula aliquem abluit, de quo incertum eſt, an baptizatus prius fuerit: *Si baptizatus es, te iterum non baptizo: ſi vero nondum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Ita enim non impie iterari, ſed ſancte cum adjunctione Baptiſmum adminiſtrari, dicendum eſt.

57. *Baptiſmus conditionalis ſemper citra ullum diſcrimen uſurpandus non eſt.*

Parochi quãtum errent, dum cum cõditione ſine diſcrimine baptizant.

Qua in re tamen diligenter a Paſtoribus aliqua providenda ſunt, in quibus fere quotidie non ſine maxima Sacramenti injuria peccatur. Neque enim deſunt, qui nullum ſcelus admitti poſſe arbitrentur, ſi quemvis ſine delectu cum adjunctione illa baptizent. quare ſi infans ad eos deferatur, nihil prorſus quærendum putant, an is prius ablutus fuerit, ſed ſtatim ei Baptiſmum tribuunt. quin etiam quamvis exploratum habeant, domi Sacramentum adminiſtratum eſſe, tamen ſacram ablutionem in Eccleſia, adhibita ſolemni cæremonia, cum adjunctione repetere non dubitant: quod quidem ſine ſacrilegio facere non poſſunt, & eam maculam ſuſcipiunt, quam divinarum rerum ſcriptores *Irregularitatem* vocant. Nam ea Baptiſmi forma ex Alexandri Papæ authoritate in illis tantum permittitur, de quibus, re diligenter perquiſita, dubium relinquitur, an Baptiſmum rite ſuſceperint: aliter vero nunquam fas eſt, etiam cum adjunctione Baptiſmum alicui iterum adminiſtrare.

Qui rebaptizant, ſunt irregulares. De Apoſtatis, & reiter. bapt. c. Ex literarũ & de conſ. di. 4. ca. Eos qui lib. 3. decr de baptiſmo & ejus effectu c. De quibus.

58. *Quis ſit poſtremus fructus, qui virtute Baptiſmi hominibus confertur.*

Quintus Baptiſmi effectus eſt cœli, quod peccato intercluſum fuerat, apertio. D. Tho. in 3. p. q. 69. a. 7. Matt. 3. 16. Mar. 1. 10. Luca 3. 21.

Præter cætera vero, quæ ex Baptiſmo conſequimur, illud veluti extremum eſt, quo reliqua omnia videntur referri, quod ſcilicet cœli aditum propter peccatum prius intercluſum unicuique noſtrum patefacit. Hæc autem, quæ in nobis Baptiſmi virtute efficiuntur, ex iis plane intelligi poſſunt, quæ in Salvatoris Baptiſmo contigiſſe Evangelica authoritas confirmavit. Etenim cœli aperti ſunt, & Spiritus ſanctus columbæ ſpecie in Chriſtum Dominum deſcendens apparuit. Ex quo ſignificatum eſt, eis qui Baptizantus, divini numinis

cha-

charismata impertiri, & cœlorum januam reserari, non quidem ut simul atque baptizati sunt, sed ut magis opportuno tempore ingrediantur in illam gloriam, eum omnium miseriarum expertes, quę in beatam vitam cadere non possunt, pro mortali conditione immortalitatem assequentur. Atque hi quidem sunt Baptismi fructus, quos, si quidem Sacramenti vim spectemus, æque ad omnes pertinere dubitari non potest: sin autem, quo quisque animo effectus ad illum suscipiendum accesserit, consideremus; plus, minusve cœlestis gratiæ, & fructus ad unum aliquem, quam ad alium pervenire omnino fateri oportet.

Baptismi fructus, etsi omnib. hominib. sint communes, non æque tamen ad omnes perveniunt.

D.Th. in 3. pa. q. 69. art. 8.

59. *Quæ sit cæremoniarum Baptismi vis, & utilitas.*

Restat nunc, ut quæ de hujus Sacramenti precationibus, ritibus, & cæremoniis tradenda sint, aperte, & breviter explicantur. Nam quod Apostolus de linguarum dono admonuit, cum inquit *a* sine fructu esse, quæ aliquis loquitur, si a fidelibus non intelligantur; idem sive ad ritus, & cæremonias transferri potest. Imaginem enim, & significationem earum rerum præseferunt, quæ in Sacramento geruntur. Quod si illorum signorum vim, & potestatem fidelis populus ignoret, non magna admodum cæremoniarum utilitas futura esse videbitur. Danda est igitur Pastoribus opera, ut eas fideles intelligant certoque sibi persuadeant, si minus necessarie sint, plurimi tamen faciendas, magnoque in honore esse oportere. Id vero tum institutionum auctoritas, qui sine controversia sancti Apostoli fuerunt, tum finis, cujus causa cæremonias adhiberi voluerunt, satis docet. Ita enim Sacramentum majori cum religione, ac sanctitate administrari, ac veluti ante oculos poni præclara illa, & eximia dona, quæ in eo continentur, & in animos fidelium immensa Dei beneficia magis imprimi, perspicuum est.

De precationibus, ritibus, & cæremoniis Baptismi.

a 1. *Cor.* 14. 14

Dio. de Eccl. Hierarc. c. 4.

Ritus sunt velut imagines affectuum cujuscunque Sacramenti.

Dion. Areop. ca. 4. de Eccl. Hierar. Cypr. Epist. 70. ad Julian.

Ritus Baptismi sunt triplices.

60. *Quotuplices sint Baptismi ritus.*

Sed omnes cæremoniæ, & precationes, quibus in Baptismi administratione Ecclesiæ utitur, ad tria capita redigendæ sunt, ut in iis explicandis certus ordo a Pastoribus observari possit, & quæ tradita ab illis fuerint, auditorum memoria facilius retineantur. Ac primum

Primum genus.

mum quidem illarum genus eſt, quæ, antequam accedatur ad Baptiſmi fontem, ſervantur: alterum earum, quæ, cum ad ipſum fontem ventum eſt, adhibentur: tertium earum, quæ, peracto jam Baptiſmo, addi ſolent.

61. *Quo tempore aqua ad baptiſmum neceſſaria communi ritu ſit conſecranda.*

Conſecrari aquam ad Baptiſmū teſtis eſt Cyp. ep. 70 & Baſil. li. de Spir. ſancto. cap. 27 & de conſ. diſ. 4. c. In Sabbato. Quæ ſint tēpora Baptiſmi conferendi præcipua. Leo epiſt. 4. ad Epiſcop. Siciliæ.

In primis igitur aqua paranda eſt, qua ad Baptiſmum uti oportet. Conſecratur enim Baptiſmi fons, addito myſticæ unctionis oleo. Neque id omni tempore fieri permiſsum eſt, ſed more majorum feſti quidam dies, qui omnium celeberrimi, & ſanctiſſimi optimo jure habendi ſunt, expectantur, in quorum vigiliis ſacræ ablutionis aqua conficitur: quibus etiam tantum diebus, niſi neceſſitas aliter facere coegiſset, in veteris Eccleſiæ more poſitum fuit, ut Baptiſmus adminiſtraretur. Sed quamvis Eccleſia hoc tempore, propter communis vitæ pericula, eam conſuetudinem retinendam non judicarit; tamen ſolemnes illos dies Paſchæ, & Pentecoſtes, quibus Baptiſmi aqua conſecranda eſt, ſumma cum religione adhuc obſervat.

62. *Baptizandi cur mox in Eccleſiam non admittantur.*

Non admitti baptizandos in Eccleſiam demonſtrant. Tertul. li. de corona militis ca. 3. Cyr. Hier. catecheſi 1.

Poſt aquæ conſecrationem alia deinceps, quæ Baptiſmum antecedunt, explicare oportet. Afferuntur enim, vel etiam adducuntur, qui Baptiſmo initiandi ſunt, ad Eccleſiæ fores, atque ab ejus introitu omnino prohibentur, quod indigni ſint, qui domum Dei ingrediantur, antequam a ſe turpiſſimæ ſervitutis jugum repulerint, & totos ſe Chriſto Domino, ejuſque juſtiſſimo imperio addixerint.

63. *Cur baptizandi, quid petant, interrogentur, & inſtruantur.*

Hinc baptizandi competentes dicebantur quod ſimul baptiſmū peterent. Aug. l. 1. retract. ca. 17. & epiſc. 155. & alibi plerumque. ex Matth. 28. 19.

Tum vero Sacerdos ab eis exquirit, quidnam ab Eccleſia petant, quo cognito, primum eos Chriſtianæ fidei doctrina, quam in Baptiſmo profiteri debent, inſtituit: id autem Catechiſmo efficitur. Cujus inſtitutionis morem a Domini Salvatoris præcepto manaſse nemo dubitare poteſt; cum ipſe Apoſtolis juſserit: *a Ite in mundum univerſum, & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, docen-*

tes

tes eos ſervare omnia, quæcunque mandavi vobis. Ex quo licet cognoſcere, Baptiſmum non eſſe adminiſtrandum, priuſquam ſumma ſaltem religionis noſtræ capita exponantur. *Dion. de Eccl. Hier. cap. 4. Matt. c. 15. 16*

64. *Quo pacto ex veteri Eccleſiæ inſtituto catechizari debeant rudiores.*

Quoniam vero Catechiſmi ratio ex multis interrogationibus conſtat, ſi is, qui inſtituitur, adulta ætate fuerit, ad ea, quæ rogantur, ipſe per ſe reſpondet: ſi autem infans ſit, pro illo ſponſor rite reſpondet, ſolemnemque ſponſionem facit.

65. *Quis ſit exorciſmi uſus.*

Sequitur Exorciſmus, qui ad expellendum Diabolum, ejuſque vires frangendas, & debilitandas, ſacris, & religioſis verbis, ac precationibus conficitur. Proinde ſacerdos ter in faciem ejus, qui initiandus eſt, ſpirat, ut ſerpentis antiqui poteſtatem expellat, & amiſſæ vitæ ſpiraculum conſequatur.

66. *Cur ejus, qui baptizatur, ori ſal admoveatur.*

Accedunt ad Exorciſmum aliæ cæremoniæ, quarum ſingulæ, ut quæ myſticæ ſint, propriam, atque illuſtrem ſignificationem habent. Nam cum ſal in illius os, qui ad Baptiſmum adducendus eſt, inſeritur, hoc ſignificari perſpicuum eſt, cum fidei doctrina, & gratiæ dono conſequuturum eſſe, ut a peccatorum putredine liberetur, ſaporemque bonorum operum percipiat, & divinæ ſapientiæ pabulo delectetur. *Solis ſignificatio in Baptiſmo de cōſecr. diſt. 4. c. Sal. Iſid. l. 2. de offic. Eccl. c. 20. & Aug. l. 1. Conf. c. 11*

67. *Quid ſibi velit Crucis ſignum multis corporis partibus adhibitum.*

Obſignantur præterea ſigno Crucis frons, oculi, pectus, humeri, aures: quæ omnia declarant Baptiſmi myſterio ſenſus baptizandi aperiri, ac roborari, ut Deum excipere, præceptaque ejus intelligere, ac ſervare poſſit. *Signum crucis in Baptiſmo adhiberi ſolitum ſcribunt Baſil. l. de Spiritu ſancto. Chryſoſt. lib. contra Gent. & alii.*

68. *Quare nares, & aures baptizandi ſaliva liniantur.*

Poſtea vero illa nares, & aures ſaliva liniuntur, ſtatimque ad Baptiſmi fontem mittitur, ut, quemadmodum *a* cæcus ille Evangelicus, quem Dominus juſſerat oculos luto illitos Siloes aqua abluere, lumen recuperavit, ita etiam intelligamus ſacræ ablutionis eam *a Joan. 9. 7. Saliva ſignificatio in Baptiſmo, cujus*

vim

rei meminiſſe. Amb. l. 1. de ſacra. c. 1. & de iis, qui myſt. init. c. 1. & de conſecr. diſt. 4. c. poſtea

vim eſſe, ut menti ad cœleſtem veritatem perſpicien-
dam lumen afferat.

69. *Quid doceat abrenunciatio illa Satanæ facta ab illo, qui baptizandus offertur.*

Quæ ſit vis abrenunciationis. Greg. Naz. ora. 40. Amb. l. 1. de Sacramentis c. 2.

His peractis, ad Baptiſmi fontem veniunt, ibique aliæ cæremoniæ, & ritus adhibentur, ex quibus Chriſtianæ religionis ſummam licet cognoſcere. Sacerdos enim ter conceptis verbis eum, qui baptizandus eſt, interrogat, *Abrenuncias Satanæ, & omnibus operibus ejus, & omnibus pompis ejus?* At ille, aut ejus nomine Patrinus, ad ſingulas interrogationes reſpondet, *Abrenuncio.* Igitur qui Chriſto nomen daturus eſt, hoc primum ſancte, & religioſe polliceri debet, ſe Diabolum, & mundum deſerere, ac nullum unquam tempus fore, in quo utrumque veluti hoſtem teterrimum non deteſtetur.

Quomodo baptizandus fidem ſuam profiteri debeat. Au. l. 7. Conf. cap. 10.

70. *Quomodo baptizandus fidei ſuæ profeſſionem faciat.*

Deinde ad ipſum Baptiſmi fontem conſiſtens, interrogatur a ſacerdote hoc modo, *Credis in Deum Patrem omnipotentem?* Cui ille reſpondet, *Credo.* Atque ita deinceps de reliquis ſymboli articulis rogatus fidem ſuam ſolemni religione profitetur. Quibus ſane duabus ſponſionibus omnem Chriſtianæ legis vim, & diſciplinam contineri perſpicuum eſt.

71. *Cur ab eo, qui aqua ſalutari proxime tingendus eſt, petatur, num baptizari velit.*

Sed cum jam Baptiſmum adminiſtrare oportet, quærit ſacerdos ab eo, qui baptizandus eſt, num baptizari velit: quo quidem per ſe, vel ejus nomine, ſi infans ſit, Patrino annuente, ſtatim in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti ſalutari aqua eum abluit. Quemadmodum enim *a* homo ſua voluntate ſerpenti obediens, merito damnatus eſt: ita Dominus neminem ad ſuorum numerum, niſi voluntarium militem adſcribi voluit, ut divinis juſſis ſponte obtemperans, æternam ſalutem conſequeretur.

a Geneſ. 3. 6.

Nemo ſalvatur invitus.

72. *Quam ob rem baptizati caput mox Chriſmate inungatur.*

Unctionis poſt Baptiſmum rationem.

Jam poſtquam Baptiſmus abſolutus eſt, ſacerdos ſummum baptizati verticem Chriſmate perungit, ut

inte-

intelligat ſe ab eo die Chriſto capiti tanquam membrum conjunctum eſſe, atque ejus corpori inſitum, & ea re Chriſtianum a Chriſto, Chriſtum vero a Chriſmate appellari. Quid vero Chriſma ſignificet, ex iis ſatis intelligi, quæ tunc ſacerdos orat, Divus Ambroſius teſtatur.

Dionyſ. Areop. Eccl. Hier. 2. & 3. Greg. Naz. or. 40. Baſil. lib. de Spiritu ſancto c. 37. D. Amb. l. 1. de ſacram. c. 7.

73. *Quid deſignet veſtis candida, vel album ſudariolum, quod baptizatur donatur.*

Veſtis candida in Baptiſmo data ſolite meminit Dionyſ. ubi ſupra. Amb. de iis qui myſt. init. c. 7. & alii.

Induit poſtea ſacerdos baptizatum veſte alba, dicens, *Accipe veſtem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut habeas vitam æternam:* infantibus vero, qui veſtitu non utuntur, iiſdem verbis album ſudariolum datur. Quo ſymbolo ſancti Patres ſignificari docent, tum reſurrectionis gloriam, ad quam per Baptiſmum renaſcimur, tum nitorem, & pulchritudinem, qua dilutus peccatorum maculis, anima in Baptiſmo ornatur, tum innocentiam, atque integritatem, quam in omni vita baptizatus ſervare debet.

74. *Quæ ſit ratio ardentis Cerei, qui a baptizato tenetur.*

Lucernarum ardentium, quæ dabatur in manibus baptizatorũ, meminit. Gregor. Naz. or. 40. in Sanctum Baptiſma.

Et deinde cereus ardens in manum traditur, qui oſtendit, fidem charitate inflammatam, quam in Baptiſmo accepit, bonorum operum ſtudio alendam, atque augendum eſſe.

75. *Quare, ac cujuſmodi nomen baptizato ſit imponendum.*

Nomen datur baptizandis, quo ſignificatur, eos per abrenunciationem primi poſſeſſoris, nomen dare Chriſto, ut in illius dominium tranſeant. Amb. l. 1. de Sacr. cap. 2. Gentilia nominibus abſtinendum.

Ad extremum vero nomen baptizato imponitur, quod quidem ab aliquo ſumendum eſt, qui propter excellentem animi pietatem, & religionem in Sanctorum numerum relatus eſt. Ita enim facile fiet, ut quivis nominis ſimilitudine, ad ſanctitatis, & virtutis imitationem excitetur; ac præterea, quem imitari ſtudeat, eum quoque precetur, & ſperet ſibi advocatum tum ad ſalutem animi, tum corporis defendendam, venturum eſſe. Quare reprehendendi ſunt, qui Gentilium nomina, & eorum præcipue, qui ſceleratiſſimi fuerunt, tam diligenter conſectantur, & pueris imponunt: cum ex eo intelligi poſſit, quanti Chriſtianæ pietatis ſtudium faciendum exiſtiment, qui impiorum hominum me-

moria tantopere delectari videntur, ut velint fidelium aures hujuſmodi profanis nominibus undique circumſonare.

76. Summa eorum, quæ de Baptiſmi myſteriis ſunt tradita.

Hæc de Baptiſmi Sacramento ſi a Paſtoribus explanata fuerint, nihil eorum fere prætermiſſum eſſe videbitur, quæ ad hanc cognitionem maxime pertinere exiſtimanda ſunt. Demonſtratum eſt enim, quid ipſum Baptiſmi nomen ſignificet, quæ ſit ejus natura, & ſubſtantia, tum ex quibus partibus conſtet. Dictum eſt, a quo inſtitutus fuerit, qui miniſtri ad conficiendum Sacramentum neceſſarii ſint, quoſve tanquam pædagogos ad ſuſtentandam baptizati imbecillitatem adhibere oporteat. Traditum eſt etiam, quibus, & quemadmodum animo affectis Baptiſmus adminiſtrari debeat, quæ ſit ejus virtus, & efficientia. Poſtremo qui ritus, & cæremoniæ ſerventur, quantum propoſita ratio poſtulabat, ſatis copioſe explicatum eſt. Quæ omnia ob eam præcipue cauſam docenda eſſe Paſtores meminerint, ut fideles in hac cura, & cogitatione perpetuo verſentur, ut in iis, quæ adeo ſancte, & religioſe ſponderunt, cum Baptiſmo initiati ſunt, fidem ſervent, atque eam vitam inſtituant, quæ ſanctiſſimæ Chriſtiani nominis profeſſioni reſpondeat.

DE CONFIRMATIONIS SACRAMENTO.

CAPUT III.

1. *Cur hodie quam maxime Confirmationis virtus ſit explicanda.*

Quantus Sacramenti Confirmationis contemptus irrepſerit.

SI in Confirmationis Sacramento explicando Paſtorum diligentia unquam requirenda fuit, nunc certe opus eſt, illud quam maxime illuſtrare, cum in Sancta Dei Eccleſia hoc Sacramentum a multis omnino prætermittatur, pauciſſimi vero ſint, qui divinæ gratiæ fructum, quem debeant, ex eo capere ſtudeant. Quare fideles ita de hujus Sacramenti natura, vi, dignitate, tum in

die Pentecoſtes, quo præcipue die adminiſtrari ſolet; tum aliis etiam diebus, cum id Paſtores commode fieri poſſe judicaverint, docendi erunt, ut intelligant, non ſolum negligendum non eſſe, ſed ſumma cum pietate, & religione ſuſcipiendum; ne ipſorum culpa, maximoque malo eveniat, ut fruſtra in eos divinum hoc beneficium collatum eſſe videatur.

Hoc Sacramentum eſt polyonymum apud veteres ſed Confirmatio ab Eccl. dicitur ob verba Chriſti Luc. 24. 49. c. 3. 18. Act. 1. ſicque vocatum eſt a Co. Aur. c. 3. & Flor. & aliis.

2. *Quare Eccleſia hoc Sacramentum Confirmationem vocarit.*

Sed ut a nomine initium ſumatur, Confirmationem ab Eccleſia hoc Sacramentum idcirco vocari docendum eſt, quoniam qui baptizatus eſt, cum ab Epiſcopo ſacro chriſmate ungitur, additis ſolemnis illis verbis, *Signo te ſigno Crucis & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filii & Spiritus ſancti*, niſi aliud Sacramenti efficientiam impediat, novæ virtutis robore firmior, atque adeo perfectus Chriſti miles eſſe incipit.

Confirmationem vere eſſe Sacramentũ ex traditione Pontificũ oſtenditur. Malc. in Ep. ad Epiſc. Hiſ. c. 2. & habetur de conſ. diſt. 5. c. Spiritus.

3. *Confirmatio verum eſt novæ legis Sacramentum.*

In Confirmatione autem veram, & propriam Sacramenti rationem Catholica Eccleſia ſemper agnovit: quod & Melchiades Pontifex, & plures etiam alii ſanctiſſimi, & vetuſtiſſimi Pontifices aperte declarant. Ac Sanctus Clemens ejus veritatis doctrinam graviori ſententiam comprobare non potuit. Inquit enim: *Omnibus feſtinandum eſt ſine mora renaſci Deo, & demum ab Epiſcopo conſignari, ideſt, ſeptiformem gratiam Spiritus ſancti percipere, cum alioqui perfectus Chriſtianus nequaquam eſſe poſſit is, qui injuria, & voluntate, non autem neceſſitate compulſus, hoc Sacramentum prætermiſerit, ut a beato Petro accepimus, & cæteri Apoſtoli, præcipiente Domino, docuerunt.* Hanc vero eandem fidem doctrina ſua confirmarunt, qui eodem ſpiritu pleni, pro Chriſto ſanguinem profuderunt, *a* Urbanus, *b* Fabianus, *c* Euſebius, Romani Pontifices, quemadmodum ex eorum decretis licet perſpicere.

S. Clemens Papa ep. 4. ad Julian. & Jul Epiſc.

a Urban. in epiſt. 1. ad omnes Chriſtianos, c. 7. & habetur de conſ. diſ. 5. c.

Omnes fideles

b Fabia inep. 2. ad omnes Orient. c. 1.

c Euſeb. in ep. 3. ad Ep. Tuſ. & Camp. & habetur de conſ. d. 5. ca. Manu.

4. *Sacri Doctores, qui hujus Sacramenti meminerunt.*

Accedit præterea Sanctorum Patrum conſentiens auctoritas; inter quos *d* Dionyſius Areopagita Athenarum Epiſcopus, cum doceret, qua ratione hoc ſacrum unguentum conficere, eoque uti oporteret: *Ita*, inquit,

d Dion. de Eccl. hier. 2. 6. 2.

bapti-

baptizatum Sacerdotes induunt veſte congrua munditiæ, ut ad Pontificem ducant: ille vero ſacro, atque prorſus divino unguento baptizatum ſignans, ſacratiſſimæ communionis participem facit. [a] Euſebius quoque Cæſarienſis tantum huic Sacramento tribuit, ut dicere non dubitarit: *Novatum hæreticum Spiritum ſanctum promereri non potuiſſe, quia, cum baptizatus eſſet, in gravi ægritudine ſignaculo Chriſmatis non eſt ſignatus.* Sed clariſſima habemus hujus rei teſtimonia tum a Divo Ambroſio in eo libro, quem de iis, qui initiantur, inſcripſit, tum a Divo [b] Auguſtino in libris, quos adverſus Petiliani Donatiſtæ epiſtolas edidit: quorum uterque adeo de hujus Sacramenti veritate nihil dubitari poſſe exiſtimavit, ut eam Scripturæ etiam locis doceat, ac confirmet. Quare alter quidem verba illa Apoſtoli, [c] *Nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis*: Alter vero, quod in Pſalmis legitur, [d] *Sicut unguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron*; tum illud ejuſdem Apoſtoli, [e] *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*, ad Confirmationis Sacramentum referri teſtatus eſt.

[a] *Euſeb. l. 6. Hiſt. Eccl. c. 44. hoc habetur ex Ep. Cornelii Romani D. Am. in l. de iis, qui myſt. init. c. 7. & l. 1. de Spiritu Sancto. cap. 6.*

[b] *D. Aug. l. 3 conc. lit. Petil. c. 164. & lib. 15. de Trin. c. 26. Confirmatio verbi Dei auctoritate confirmatur.*

[c] *Epheſ. 4 30.*

[d] *Pſal. 132. 2.*

[e] *Rom. 5. 5. Conc. Flor. in doct. de Sac. Unde diſtinctio Sacramentorum ſit petenda. D. Th. in 3 p. q. 74. art. 1.*

5. *Quæ ſit Confirmationis, & Baptiſmi differentia.*

Quamvis autem a Melchiade dictum ſit, Baptiſmum Confirmationi maxime conjunctum eſſe, non idem tamen Sacramentum, ſed ab altero longe disjunctum exiſtimandum eſt. Conſtat enim varietatem gratiæ, quam ſingula Sacramenta tribuunt, & rei ſenſibus ſubjectæ, quæ ipſam gratiam ſignificat, efficere, ut varia quoque, & diverſa Sacramenta ſint. Cum igitur Baptiſmi gratia homines in novam vitam gignantur, Confirmationis autem Sacramento, qui jam geniti ſunt, viri evadant, [f] evacuatis, quæ erant parvuli; ſatis intelligitur, quantum in naturali vita generatio ab incremento diſtat, tantumdem inter ſe differre Baptiſmum, qui regenerandi vim habet, & Confirmatonem, cujus virtute fideles augeſcunt, & perfectum robur aſſumunt.

[f] *1. Cor. 13. 11.*

Præterea, quoniam novum, atque diſtinctum Sacramentis genus conſtituendum eſt, ubi animus in novam *Alia ratio differentia.*

Baptiſmi, & Confirmationis, quæ ex D. Th. in 3 p. q. 72. art. 9. colligitur.

aliquam difficultatem incurrit, facile perſpici poteſt, quemadmodum Baptiſmi gratia ad mente fide informandam indigemus, ita etiam maxime conducere, fidelium animos alia gratia confirmari, ut nullo pœnarum, ſuppliciorum, mortis periculo, aut metu, a veræ fidei confeſſione deterreantur. Quod quidem cum ſacro Confirmationis Chriſmate efficiatur, ex eo aperte colligitur, hujus Sacramenti ratione a Baptiſmo diverſam eſſe. Quare Melchiades Pontifex utriuſque diſcriminis accurata oratione perſequitur, ita ſcribens: *In baptiſmate homo ad militiam recipitur, & in Confirmatione coarmatur ad pugnam: in fonte baptiſmatis Spiritus ſanctus plenitudinem tribuit ad innocentiam, Confirmatione autem perfectionem ad gratiam miniſtrat: in baptiſmo regeneramur ad vitam poſt baptiſmum ad pugnam confirmamur: in baptiſmo abluimur, poſt baptiſmum roboramur: regeneratio per ſe ſalvat in pace baptiſmum recipientes, Confirmatio armat, atque inſtruit ad agones.* Verum hæc jam non ſolum ab aliis Conciliis tradita, ſed præcipue a ſacra Synodo Tridentina decreta ſunt; ut jam de iis non ſolum aliter ſentire, ſed ne dubitare quidem ullo modo liceat.

S. Melch. Pont. in epiſt. ad Epiſ. Hiſp. cujus verba hab. de conſ. diſt. 5. c. Spiritus Sanctus

Conc. Laod. ca 43. Meld. c 6 Florent. & Conſt. Syn. Trid ſeſſ. 7. de Confirmat.

6. *Quis Sacramenti Confirmationis ſit auctor.*

Chriſtus Confirmationis auctor. D. Tho. in 3. p. q. 72. S. Fab. Pap. in init. epiſt. 2. quæ eſt ad Ep. Orient.

Quoniam vero ſupra demonſtratum eſt, quam neceſſarium eſſet communiter de omnibus Sacramentis docere, a quonam ortum habuerint, idem etiam de Confirmatione tradere oportet, ut fideles hujus Sacramenti ſanctitate magis afficiantur. Igitur a Paſtoribus explicandum eſt, Chriſtum Dominum non ſolum ejus auctorem fuiſſe, ſed, Sancto Fabiano Pontifice Romano teſte, Chriſmatis ritum, & verba, quibus in ejus adminiſtratione Catholica Eccleſia utitur, præcepiſſe. Quod quidem iis facile probari poterit, qui Confirmationem Sacramentum eſſe confitentur, cum ſacra omnia myſteria humanæ naturæ vires ſuperent, nec ab alio, quam a Deo, poſſint inſtitui. Jam vero quæ ſint ejus partes, ac primum quidem de materia dicendum eſt.

Omnia Sacramenta a Chriſto ſunt inſtituta. D. Tho. in 3. p. q. 64. art. 2. Amb. l. 4. de Sacram. c. 4.

De materia Confirmatio. Auz. in Pſ. 44. & l. 3. de

7. *Quæ ſit ſacri hujus myſterii materia.*

Hæc autem Chriſma appellatur: quo nomine a Græcis accepto, etſi profani ſcriptores quodlibet unguenti genus

genus significant, illud tamen, qui res divinas tradunt, communi loquendi consuetudine ad illud tantummodo unguentum accommodarunt, quod ex oleo, & balsamo solemni Episcopi consecratione conficitur. Quare duæ res corporeæ permixtæ Confirmationis materiam præbent: quę quidem diversarum rerum compositio, quem admodum multiplicem Spiritus sancti gratiam, quæ confirmatis tribuitur, declarat, ita etiam ipsius Sacramenti excellentiam satis ostendit. Quod autem ea sit hujus Sacramenti materia, cum sancta Ecclesia, & Concilia perpetuo docuerunt, tum a sancto Dionysio, & complurimis aliis gravissimis Patribus traditum est: in primisque a Fabiano Pontifice, qui Apostolos Chrismatis confectionem a Domino accepisse, nobisque reliquisse testatus est.

Trin. c. 26. Quid sit Chrisma apud sacros auctores. *Vide D. Th. in 3. p. q. 72. art. 2. Greg. in 1. c. Cantic.* *Conc. Laod. c. 48. & Carth. II. c. 3 & III. c. 36. S. Dion. de Eccl. Hier. c. 2. & 4. Sath. Fab. Papa in 2. Ep. ad Epi. Orient. & citatur de consid. 3. c. lit. vestris.*

8. *Quid oleum in materiam Confirmationis significet.*

Neque vero ulla alia materia, quam Chrismatis, aptior videri poterat ad illud declarandum, quod hoc Sacramento efficitur. Oleum enim, quod pingue sit, & natura sua manet, ac difluat, gratiæ plenitudinem exprimit, quæ per Spiritum Sanctum a Christo capite in alios redundat, atque effunditur, *sicut unguentum* a *quod descendit in barbam Aaron, usque in oram vestimenti ejus*: b *Unxit enim eum Deus oleo lætitiæ pro consortibus suis*: c *& de plenitudine ejus nos omnes accepimus.*

Significatio Chrismatis Oleisignificatio ex Ambr. super Ps 118 serm. 14 & l. 1. de Spiritu S. cap. 3. a *Psa. 132. 2.* b *Psal. 44. 8.* c *Joan. 1. 16*

9. *Quid balsamum oleo admixtum hic admoneat.*

Balsamum vero, cujus *d* odoratus jucundissimus est, quid aliud significat, quam fideles, cum Sacramento Confirmationis perficiuntur, eam virtutum omnium suavitatem effundere, ut illud Apostoli queant dicere, *c Christus bonus odor sumus Deo?* Habet præterea Balsamum eam vim, ut, quicquid eo circumlitum fuerit, putrescere non sinat: quod quidem ad hujus Sacramenti virtutem significandam valde accommodatum videtur; cum plane constet, fidelium animos cœlesti gratia, quæ in Confirmatione tribuitur, præparatos, facile a scelerum contagione defendi posse.

Significatio balsami. d *Eccl. 24. 20* c *2. Cor. 2. 15.*

10. *Cur necesse sit Chrisma ab Episcopo consecrari.*

Consecratur autem Chrisma solemnibus cæremoniis

Quando Chriſtus confectionē Chriſmatis docuerit.

ab Epiſcopo. Ita enim Salvatorem noſtrum docuiſſe in extrema Cœna, cum Chriſmatis conficiendi rationem Apoſtolis commendaret, Fabianus Pontifex ſanctitate, & martyrii gloria clariſſimus tradidit. Quanquam cur ita fieri debuerit, ratione etiam oſtendi poteſt. Etenim in pleriſque aliis Sacramentis Chriſtus ita eorum materiam inſtituit, ut ſanctitatem quoque illi tribuerit. Non enim ſolum aquam elementum Baptiſmi eſſe voluit, cum inquit: *a Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*, ſed cum ipſe baptizatus eſt, effecit, ut ea deinceps vi ſanctificandi prædita eſſet. Quare dictum eſt a S. Chryſoſtomo: *Aqua baptiſmi purgare peccata credentium non poſſet, niſi tactu Domini corporis ſanctificata fuiſſet.* Quoniam igitur Dominus hanc Confirmationis materiam uſu ipſo, & tractatione non ſacravit, neceſſarium eſt, ut ſanctis, & religioſis precationibus conſecretur. neque ad alium ea confectio, niſi ad Epiſcopum pertinere poteſt, qui ejuſdem Sacramenti ordinarius miniſter inſtitutus eſt.

S. Fabianus Papa in epiſt. cit.

D. Th. in 3. p. q. 72. ar. 4.

a Joan. 3. 5.

Chryſ. Hom. 4. in Matth. Refertur de conſ. d. 4. c. Nunquam.

11. *Quæ ſit hujus Sacramenti forma.*

Chriſtus non attactu corporis ſui, ſed verbis ſanctis materiā Confirmationis ſacrari voluit. Conc. Flor. in doct. de Sacr. D. Th. in 3. p. q. 72. ar. 4.

Sed explicanda erit præterea altera pars, ex qua Sacramentum conſtituitur, forma ſcilicet, & verba, quæ ad ſacram functionem adhibentur; monendique fideles, ut in hoc Sacramento ſuſcipiendo, tunc maxime, cum ea pronuntiari animadvertunt, ad pietatem, fidem, & religionem animos excitent, ne quid cœleſti gratiæ impedimento eſſe poſſit. His igitur verbis forma Confirmationis abſolvitur: *Signo te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Sed tamen ſi ad veritatem rationem quoque revocemus, idem facile probari poteſt. Etenim Sacramenti forma ea omnia continere debet, quæ ipſius Sacramenti naturam, & ſubſtantiam explicant.

Sacramenti cujuſque forma qualis eſſe debeat.

12. *Hanc eſſe perfectam hujus Sacramenti formam, quomodo confirmetur.*

Tria ſunt in Cōfirmatione obſervanda. D. Th. ibid.

Atqui maxime hæc tria in Confirmatione obſervanda ſunt, divina poteſtas, quæ ut principalis cauſa in Sacramento operatur; tum robur animi, & ſpiritus, quod per ſacram unctionem fidelibus ad ſalutem tribuitur

deinde

deinde ſignum, quo notatur is, qui in certamen Chriſtianæ militiæ deſcenſurus eſt. Ac primum quidem verba illa, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, quæ extremo loco poſita ſunt: Alterum, ea, *Confirmo te Chriſmate ſalutis*, quæ in medio ſunt: Tertium, quæ in principio formæ locantur, *Signo te ſigno Crucis*, ſatis declarant. Quamquam, ſi etiam ratione aliqua probari non poſſit, nunc eſſe hujus Sacramenti veram, & abſolutam formam, Eccleſiæ Catholicæ auctoritas, cujus magiſterio ita ſemper edocti fuimus, non patitur, nos ea de re quicquam dubitare.

Confirmationis forma ex auctoritate Eccleſiæ retinenda.

13. *Quis ſit proprius Sacramenti Confirmationis miniſter.*

Docere etiam Paſtores debent, quibus potiſſimum hujus Sacramenti adminiſtratio commiſſa ſit. Nam cum multi ſint, *a* ut eſt apud Prophetam, qui currant, neque tamen mittantur; neceſſe eſt, qui veri, & legitimi ejus miniſtri ſint, tradere, ut fidelis populus Confirmationis Sacramentum, & gratiam conſequi poſſit. Solum itaq; Epiſcopum hujus Sacramenti conficiendi ordinariam poteſtatem habere ſacræ litteræ oſtendunt. Nam in Actis Apoſtolorum legimus, *b* cum Samaria verbum Dei accepiſſet, Petrum, & Joannem ad eos miſſos eſſe, *qui oraverunt pro ipſis, ut acciperent Spiritum ſanctum: nondum enim in quenquam illorum venerat, ſed baptizati tantum erant.* Quo in loco licet videre, eum, qui baptizaverat, quod tantum eſſe Diaconus. Confirmandi poteſtatem nullam habuiſſe, ſed munus illud perfectioribus miniſtris, hoc eſt Apoſtolis, reſervatum eſſe. Quin etiam *c* ubicunque ſacræ Scripturæ hujus Sacramenti mentionem faciunt, idem obſervari poteſt.

De miniſtro Confirmationis.

a *Hier. 23. 21. Epiſcopi ſolt ſunt miniſtri Confirmationis ſeſſ. 7 Concil. Trid. de Confirmatione c. 3. & ſeſſ. 23 & de Sac. Ord. c. 4. & can. 7.*

b *Act. 14. 19. 16. 17.*

c *Act. 19.*

14. *Idem etiam Pontificum Maximorum decretis oſtenditur.*

Neque ad eam rem demonſtrandam deſunt ſanctorum Patrum, atque Pontificum, *d* Urbani, *e* Euſebii, *f* Damaſi, *g* Innocentii, *h* Leonis clariſſima teſtimonia, quemadmodum ex eorum decretis perſpicuum eſt. Divus quoque *i* Auguſtinus graviter queritur de corrupta Ægyptiorum, & Alexandrinorum conſuetudine, quorum

d *In fine Epiſt. ad omnes Chriſtianos.*

e *Ep. 2. ad Epiſc. Thuſcia, & Campania.*

f *Circa medium Ep. 4. ad Proſp. & cæt.*

Epiſc. orthod. rum ſacerdotes audebant Confirmationis Sacramentum
g Epiſt. 1. ad adminiſtrare. Ac jure quidem hoc factum eſſe, ut ejuſ-
Veren. cap. 3. modi munus ad Epiſcopos deferretur, hac ſimilitudine
h Epiſt. 88. ad poſſunt Paſtores declarare. Ut enim in extruendis ædi-
Germania, & Gallia Epiſc. ficiis, etſi fabri, qui inferiores miniſtri ſunt, cœmenta,
Aug. in qu. calcem, ligna, & reliquam materiam parant, atque
novi Teſtam. componunt, abſolutio tamen operis ad architectum ſpe-
q. 42. ctat: ita etiam hoc Sacramentum, quo veluti ſpirituale ædificium perficitur, a nullo alio, niſi a ſummo Sacerdote, adminiſtrari opus erat.

15. *Cur in Confirmatione Patrini aſſumantur, & quæ in Confirmatione affinitas contrahatur.*

De Patrinis in Confirmatione agitur 30. q. 1. cap. Si quis, & de conſ. diſt. 4. cap. in Catechiſmo.

Additur vero etiam Patrinus, quemadmodum in Baptiſmo fieri demonſtratum eſt. Nam ſi qui gladiatoriam dimicationem ſubeunt, alicujus indigent, cujus arte, & conſilio doceantur, quibus ictibus, & petitionibus, ſalvis ipſis, conficere adverſarium poſſint; quanto magis fideles, cum Sacramento Confirmationis, quaſi firmiſſimis armis tecti, ac muniti, in ſpirituale certamen, cui æterna ſalus propoſita eſt, deſcendunt, ducis, ac monitoris indigebunt? Recte igitur ad hujus quoque Sacramenti adminiſtrationem Patrini advocandi ſunt, quibuſcum eadem ſpiritualis affinitas conjungitur, quæ legitima nuptiarum fœdera impedit, quemadmodum ante docuimus, cum de Patrinis ageretur, qui ad Baptiſmum adhibendi ſunt.

In Confirmatione quanta affinitas contrahatur. Seſ. 24. Conc. Tr. de refor. Matr. ca. 2. vide idem in 6. de cogna. ſpirit. cap. Nedum, &c. Quamvis.

16. *Confirmationis Sacramentum non eſt abſolute neceſſarium, non tamen prætermittendum.*

Confirmationis ſacramentum quibus dandum ſit, D. Tho. in 3. p. q. 72. art. 8. oſtendit.

Sed quoniam ſæpe evenit, ut fideles in hoc Sacramento ſuſcipiendo, aut præpropera feſtinatione, aut diſſoluta quadam negligentia, & cunctatione utantur; (nam de iis, qui ad eum impietatis gradum venerunt, ut illud contemnere, & aſpernari audeant, nihil eſt quod dicamus) aperiendum eſt etiam Paſtoribus, qui, qua ætate, quo pietatis ſtudio præditi eſſe debeant, quibus Confirmationem dare oportet. Atque illud in primis docendum eſt, hoc Sacramentum ejuſmodi neceſſitatem non habere, ut ſine eo ſalvus quis eſſe non poſſit. Quamquam vero neceſſarium non eſt, a nemine tamen prætermitti debet, ſed potius maxime cavendum eſt, ne

in

in re ſanctitatis plena, per quam nobis divina munera tam large impertiuntur, aliqua negligentia committatur. Quod enim omnibus communiter ad ſanctificationem Deus propoſuit, ab omnibus etiam ſummo ſtudio expetendum eſt.

17. *Confirmationis Sacramentum ab omnibus ſuſcipiendum demonſtratur.*

Ac ſanctus quidem Lucas, cum admirabilem illam Spiritus ſancti effuſionem deſcriberet, ita inquit: *a Et factus eſt repente de cœlo ſonus, tanquam advenientis ſpiritus vehementis, & replevit totam domum.* Deinde, paucis interjectis, *b Et repleti ſunt omnes Spiritu ſancto.* Ex quibus verbis licet intelligere, quoniam domus illa ſanctæ Eccleſiæ figuram, & imaginem gerebat, ad omnes fideles Confirmationis Sacramentum, cujus initium ab eo die ductum eſt, pertinere. Atque id etiam ex ipſius Sacramenti ratione facile colligitur. Illi enim ſacro Chriſmate confirmari debent, quibus ſpirituali incremento opus eſt, & qui ad perfectum Chriſtianæ religionis habitum perducendi ſunt. At nulli id non maxime convenit. Ut enim hoc ſpectat natura, ut qui in lucem eduntur, adoleſcant, atque ad perfectam ætatem perveniant, etiamſi interdum, quod vult, minus aſſequatur: ita communis omnium mater Catholica Eccleſia vehementer optat, ut in iis, quos per Baptiſmum regeneravit, Chriſtiani hominis forma perfecte abſolvatur. Id autem quoniam myſticæ unctionis Sacramento efficitur, perſpicuum eſt, eam ad univerſos fideles æque pertinere.

a *Act. 2. 2.*

b *Ibidem 4. Eccleſiæ Chriſti clarum initium.*

Eccl. 2. Fili accedens ad ſervitutem Dei, &c.

Sacramento Confirmationis Chriſtiani hominis forma perfecto abſolvitur.

18. *Qua ætate Chriſtiani ad hoc Sacramentum ſint admittendi.*

In quo illud obſervandum eſt, omnibus quidem poſt Baptiſmum Confirmationis Sacramentum poſſe adminiſtrari, ſed munus tamen expedire hoc fieri, antequam pueri rationis uſum habuerunt. Quare, ſi duodecimus annos expectandus non videatur, uſque ad ſeptimum certe hoc Sacramentum differre maxime convenit. Neque enim Confirmatio ad ſalutis neceſſitatem inſtituta eſt, ſed ut ejus virtute optime inſtructi, & parati inveniremur, cum nobis pro Chriſti fide pu-

Ad hoc facit Capit 3. Aurelian Concil. quod habetur de conſ. diſt. 5. ca. Ut jejuni.

pugnandum eſſet; ad quod ſane pugnæ genus pueros, qui adhuc uſu rationis carent, nemo aptos judicarit.

19. *Quo pacto, qui jam ætate ſunt provectiores, ſe ad hoc Sacramentum præparare debeant.*

Confirmãdos peccatorum commiſſorum pœniteat. ex D. Tho. in 3. p. q. 72. art. 7 ad ſecundum, & confirmatur ex c. Ut jejuni de conſ. diſt. 5

Ex his igitur efficitur, ut, qui adulta jam ætate confirmandi ſunt, ſiquidem hujus Sacramenti gratiam, & dona conſequi cupiant, eos non ſolum fidem, & pietatem afferre, ſed graviora etiam peccata, quæ admiſerunt, ex animo dolere oporteat. Qua in re elaborandum eſt, ut peccata etiam prius confiteantur, & Paſtorum cohortatione ad jejunia, & alia pietatis opera ſuſcipienda incitentur, admoneanturque laudabilem illam antiquæ Eccleſiæ conſuetudinem renovandam eſſe, ut non niſi jejuni hoc Sacramentum ſuſciperent: quod quidem fidelibus facile perſuaderi poſſe exiſtimandum eſt, ſi hujus Sacramenti dona, admirabileſque effectus intellexerint.

Conc. Aurel. cap. 3.

20. *Quot ſint Confirmationis effectus.*

De Confirmationis effectibus vide D. Th. in 3. p. q. 72. a. 7 Conc. Flo. in doctrina de ſacram Eſſe in gratia, & manere in peccato repugnant. Clem. Ep. 4. ad Julium. Melchiades Papa in Ep. ad Epiſcop. Hiſpa.

Itaque Paſtores docebunt, Confirmationem hoc cum cæteris Sacramentis commune habere, ut, niſi impedimentum aliquod ex parte ejus, qui recipit inſeratur, novam gratiam tribuat. Etenim hæc ſacra, & myſtica ſigna ejuſmodi eſſe demonſtratum eſt, quæ gratiam declarant, atque efficiunt. Ex quo ſequitur, ut peccata etiam condonet, ac remittat; quoniam gratiarum ſimul cum peccato ne fingere quidem nobis licet. Sed præter hæc, quæ cum aliis communia cenſenda ſunt, primum quidem illud proprie Confirmationi tribuitur, quod Baptiſmi gratiam perficit. Qui enim per Baptiſmum Chriſtiani effecti ſunt, *a* quaſi infantes modo geniti teneritatem adhuc, & mollitiem quandam habent, ac deinde Chriſmatis Sacramento adverſus omnes Carnis, Mundi, & Diaboli impetus robuſtiores fiunt; & eorum animus in fide omnino confirmatur ad confitendum, & glorificandum nomen Domini noſtri Jeſu Chriſti; ex quo etiam nomen ipſum inventum eſſe nemo dubitarit.

a 1. Pet. 2. 2.

Ratio nominis initio hujus capitis propoſita hic illuſtratur.

21. *Confirmationis nomen unde ductum ſit.*

Neque enim, ut quidam non minus imperite, quam impie finxerunt, Confirmationis vocabulum ab eo deduci-

ducitur, quod olim qui infantes baptizati erant, cum jam adulti essent, ad Episcopum adducebantur, ut fidem Christianam, quam in Baptismo susceperant, confirmarent; ita ut Confirmatio nihil a Catechesi differre videatur; cujus consuetudinis nullum probatum testimonium afferri potest: sed ab eo nomen rei impositum est, quod hujus Sacramenti virtute Deus in nobis *a* id confirmat, quod Baptismo operari cœpit; nosque ad Christianæ soliditatis perfectionem adducit. Nec vero confirmat solum, sed auget etiam: de quo Melchiades ita testatur. *Spiritus sanctus, qui super aquas baptismi salutifero descendit illapsu in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam.* Deinde non auget modo, sed admirabili quadam ratione auget. Hoc autem pulcherrime indumenti translatione Scriptura significavit, & expressit. Inquit enim Dominus Salvator, cum de hoc Sacramento loqueretur: *b Sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.*

Conc. Trid. sess. 7. c. 1. de Confir.

a *Psal.* 67. 29

Melchiades loco sup. cit. a. 10. & habetur de consec. dist. 5. c. Spiritus, & Eusebius Emis. sen. in Hom. in die Pentecost.

b *Luc.* 24. 49

22. *Virtus Confirmationis ex his, quæ Apostolis evenerunt, declaranda.*

Quod si Pastores voluerint divinam hujus Sacramenti efficientiam ostendere, (hoc vero ad commovendos fidelium animos maximam vim habiturum esse dubitari non potest) satis erit, quid ipsis Apostolis evenerit, explicare. Illi enim ante passionem, vel sub ipsam passionis horam adeo infirmi, & remissi fuerunt, *c* ut, cum Dominus comprehensus est, statim se in fugam conjecerint: Petrus vero, *d* qui Ecclesiæ petra, & fundamentum designatus erat, *e* & summam constantiam, excelsique animi magnitudinem præsetulerat, *f* unius mulierculæ voce perterritus, se Jesu Christi discipulum esse non semel, aut iterum, sed tertio negaverit: ac post resurrectionem omnes *g* propter metum Judæorum inclusi domi se continuerint. At vero in die Pentecostes tanta Spiritus sancti virtute omnes repleti sunt, ut, *h* dum Evangelium, quod eis commissum erat, non solum in Judæorum regione, sed in universo orbe audacter, & libere disseminarent, nihil sibi felicius accidere posse existimaverint, quam *i* quod digni haberentur,

c *Mat.* 26. 56.

d *Mar.* 16. 1.

e *Mat* 26. 50.

f *Joan.* 18. 23.

g *Joan.* 20. 19.

h *Act.* 2. 14. 15. & 4. 13.

i *Act.* 5. 41.

tur, qui pro Chriſti nomine contumeliam, vincula, tormenta, Cruces perferrent.

23. *Confirmatio Characterem imprimit, & iterari non poteſt.*

Confirmationis character. *a Ephe. 1. 13.* *b Conc. Tarac. c. 10. & habetur de conſ. diſt. 5.* *c. Dictum eſt.* *Gregorius III Ep. 4 & habetur ibidem.* *c. De homine. D. Th. in 3. p. q. 72. art. 5. de ritibus Confirmationis.*

Habet præterea Confirmatio eam vim, *a* ut characterem imprimat; quo fit, *b* ut nulla unquam ratione iterari poſſit: quod etiam in Baptiſmo ſupra obſervatum eſt; ac de Sacramento Ordinis quoque ſuo loco planius exponetur. Hæc igitur ſi a Paſtoribus ſæpe, & accurate explicata erunt, vix fieri poterit, quia fideles, cognita hujus Sacramenti dignitate, atque utilitate, illud ſumma cum diligentia ſancte, & religioſe ſuſcipere ſtudeant. Reſtat nunc, ut aliqua etiam de ritibus, & cæremoniis, quibus in hoc Sacramento adminiſtrando Catholica Eccleſia utitur, breviter perſtringantur, quæ explicatio quanto uſui futura ſit, Paſtores intelligent, ſi, quæ antea dicta ſunt, cum hic locus tractaretur, repetere voluerint.

24. *Quare eorum, qui confirmantur, frons ad modum crucis inungantur.*

Frons quare ungatur. De conſec. diſt. 5. ca. Noviſſime. Aug. in Pſ. 141. Ale. de Ales 4. par qu. 18. memb 6. *D. Th. in 3 p. q. 72. art. 9.*

Qui igitur confirmantur, ſacro Chriſmate in fronte unguntur. Nam hoc Sacramento Spiritus ſanctus in animos fidelium ſe ſe infundit, in eiſque robur, & fortitudinem auget, ut in ſpirituali certamine viriliter pugnare, & nequiſſimis hoſtibus reſiſtere queant. Quocirca declaratur, eos nullo metu, aut verecundia, quarum affectionum ſigna maxime in fronte ſolent apparere, a libera Chriſtiani nominis confeſſione abſterrendos eſſe. Præterea nota illa, qua Chriſtianus a cæteris veluti miles inſignibus quibuſdam ab aliis diſtinguitur, in illuſtriori corporis parte imprimenda erat.

25. *Quo potiſſimum tempore hoc Sacramentum conferatur.*

Pentecoſtes tempore præcipue adminiſtratur. *c Act. 2. 2. 3.*

Sed illud quoque ſolemni religione in Eccleſia Dei ſervatum eſt, ut in Pentecoſte præcipue hoc Sacramentum adminiſtraretur; quod hoc maxime die *c* Apoſtoli Spiritus ſancti virtute roborati, & confirmati ſint, cujus divini facti recordatione fideles admonerentur quæ quantaque myſteria in ſacra unctione cogitanda eſſent.

26. Cur

26. *Cur Episcopus alapam infligat, & pacem confirmato imprecetur.*

Deinde vero, qui jam unctus, & confirmatus est, ut meminerit se tanquam fortem athletam paratum esse oportere ad omnia adversa invicto animo pro Christi nomine ferenda, manu leviter in maxilla ab Episcopo cæditur. Postremo autem pax ei datur, ut intelligat, se gratiæ cœlestis plenitudinem, *a* & pacem, quæ exuperat omnem sensum, consecutum esse. Atque hæc summa eorum sit, quæ de Chrismatis Sacramento a Pastoribus, non tam quidem nudis verbis, & oratione, quam inflammato quodam pietatis studio explicanda sunt, ut ea in animis, intimisque fidelium cogitationibus inserere videantur.

Alapa quid significet. Matth. 5. Si quis te percusserit &c.

Pacis imprecatio.

a Phil. 4. 7.

DE EUCHARISTIÆ SACRAMENTO.

CAPUT IV.

1. *Quare myſteria Euchariſtiæ ſumma cum reverentia tractari, & ſuſcipi debeant.*

Sacramentũ Euchariſtiæ omnium eſt Sacramentorum maximũ Dio. in lib. de Eccl. Hierar. cap. 5. Ambr. l. 4. de ſacram. c. 6. Alexander Papa Ep. 1. & habetur de conſ. diſt. 2. c. Nihil.

QUemadmodum ex omnibus ſacris myſteriis, quæ nobis tanquam divinæ gratiæ certiſſima inſtrumenta Dominus Salvator noſter commendavit, nullum eſt, quod cum Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento comparari queat; ita etiam nulla gravior alicujus ſceleris animadverſio a Deo metuenda eſt, quam ſi res omni ſanctitatis plena, vel potius quæ ipſum ſanctitatis auctorem, & fontem continet, neque ſancte, neque religioſe a fidelibus

bus tractetur. Id vero Apostolus, & sapienter vidit, & de eo nos aperte admonuit. Nam cum declarasset, quanto illi scelere obstricti essent, qui Corpus Domini non dijudicarent, statim subjecit: *a Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi.* Ut igitur fidelis populus, cum cælesti huic Sacramento divinos honores tribuendos esse intellexerit, & gratiæ uberes fructus capiat, & justissimam Dei iram effugiat, illa omnia a Pastoribus diligentissime exponenda erunt, quæ ejus majestatem magis illustrare posse videantur.

In Eucharistiæ irreverentia quantum sit peccatum.

a 1 Cor. 11. 30.

2. *Qua de causa & quando Eucharistiæ Sacramentum sit institutum.*

Qua in re opus erit, ut, *b* Pauli Apostoli rationem secuti, qui se, quod a Domino acceperat, Corinthiis tradidisse professus est, in primis hujus Sacramenti institutionem fidelibus explicent. Ita vero gestam rem esse, ex Evangelista perspicue colligitur; *c Cum* enim *Dominus dilexisset suos, in finem dilexit eos*: cujus quidem amoris ut divinum aliquod, atque admirabile pignus daret, *sciens horam jam advenisse, ut transiret ex hoc mundo ad Patrem, d* ne ullo unquam tempore a suis abesset, inexplicabili consilio, quod omnem naturæ ordinem, & conditionem superat, perfecit. Etenim, *e* celebrata cum discipulis agni Paschalis cœna, ut figura veritati, umbra corpori cederet, panem accepit, Deoque gratias agens, benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & dixit: *f Accipite, & manducate, Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: Hoc facite in meam commemorationem.* Similiter & calicem accepit, postquam cœnavit, dicens: *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine: Hoc facite; quotiescunque bibetis, in meam commemorationem.*

b *Cor.* 11. 23. *De institutione Sacramenti Eucharistia Sess.* 13. *Concil. Trid. de Eucharistia c.* 2. 1.

c *Joan.* 13. 1. *Causa institution. Chry. Hom.* 41. *in Joan.*

d *Matt.* 28. 20.

e *Luc.* 22. 19. *Tempus institutionis. Leo ser.* 7. *de Passione Domini, & habetur de cons. dist.* 4. *c. Quia corpus.*

f *Luc.* 22. 20. *Marci* 14. 22. 1. *Cor.* 11. 24. 25.

3. *Cur hoc Sacramentum Eucharistia vocetur.*

Hujus ergo admirabilis Sacramenti dignitatem, atque excellentiam, cum sacri scriptores fieri nullo modo posse intelligerent, ut uno vocabulo demonstrarent, pluribus eam nominibus exprimere conati sunt. Interdum enim *Eucharistiam* appellant; quod verbum vel bonam gratiam, vel gratiarum actionem Latine reddere possumus, Ac recte quidem bona gratia dicen-

Dignitas Sacramenti. pluribus vocabulis explicatur. Eucharistia cur dicatur.

Chryſo. Hom. 24. in 1. ad Cor. ſup. illud: Calix benedictionis. dum eſt: tum quia vitam æternam, de qua ſcriptum eſt, *a Gratia Dei, vita æterna*, præſignificat: tum quia Chriſtum Dominum, *b* qui vera gratia, atque omnium chariſmatum fons eſt, in ſe continet. Nec vero minus apte gratiarum actionem interpretamur: *c* quidem cum hanc puriſſimam hoſtiam immolamus, immenſas quotidie gratia pro univerſis in nos beneficiis Deo agimus, atque in primis pro ejus gratiæ tam excellenti bono, quam nobis hoc Sacramento tribuit. Sed id ipſum etiam nomen cum iis, quæ a Chriſto Domino geſta eſſe in hoc myſterio inſtituendo legimus, optime convenit. Etenim *d* Panem accipiens fregit, ac gratias egit. David quoque cum hujus myſterii magnitudinem contemplaretur, antequam carmen illud pronunciaret, *e Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors, & miſerator Dominus, eſcam dedit timentibus ſe*; gratiarum actionem præponendam exiſtimavit, cum inquit: *f Confeſſio, & magnificentia opus ejus.*

D. Th. in 3. p. q 74. art. 4.
a Rom. 6 13.
b Joan. 1. 14.
Amb. l. 5. de Sacram. c. 3.
Magiſt. in 4. diſt. 8. lit. a.
c Orig. lib. 8 cont. Celſum.
d Matt. 26. 26. 27. Marc. 14. 22. Lucæ 12. 19. 1 Cor. 11. 24.
e Pſal. 110. 4
f Ibidem. 3. Conc. Nicen. c. 14.

4. *Quare hoc Sacramentum Communio, pacis, & charitatis Sacramentum nominetur.*

Communio cur nominetur.

Frequenter etiam nomine *ſacrificii* declaratur de quo myſterio paulo poſt latius dicendum erit. Vocatur præterea *Communio*, quod verbum ex illo Apoſtoli loco ſumptum eſſe liquet, ubi ait: *g Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?* Nam, *h* ut Damaſcenus explanavit, *hoc Sacramentum Chriſto nos copulat; atque ejus carnis, & deitatis participes efficit, noſque inter nos in eodem Chriſto conciliat, ac conjungit, & veluti unum corpus coagmentat.* Ex quo factum eſt, *i* ut *Sacramentum etiam pacis, & charitatis* diceretur: ut intelligeremus, quam indigni ſint Chriſtiano nomine, qui inimicitias exercent, odiaque, diſſidia, & diſcordias, ut teterrimas fidelium peſtes, omnino exterminandas eſſe: cum præſertim quotidiano religionis noſtræ ſacrificio, nihil nos ſtudioſius ſervare, quam pacem, & charitatem profiteamur.

g 1. Cor. 10. 16.
h Dam. l. 4. o th. fid. c. 4.
i Aug. tract 26. in Joan. Seſſ. 12. Conc. Trid. de Euchariſtia. Conc. Nic. c. 11. & Carth. 4. cap. 77. & 78.

5. *Qua ratione idem Sacramentum Viaticum, & cœna dicatur.*

Sed

Sed *Viaticum* etiam frequenter a sacris scriptoribus appellatur; tum quia spiritualis cibus est, quo in hujus vitæ peregrinatione sustentamur; tum quia viam nobis ad æternam gloriam, & felicitatem munit. Quare ex veteri Ecclesiæ Catholicæ instituto servari videmus, ut nemo fidelium sine hoc Sacramento e vita excedat. Ac vetustissimi quidem Patres *a*, Apostoli auctoritatem secuti, Cœnæ etiam nomine sacram Eucharistiam interdum vocarunt, quod in illo novissimæ cœnæ salutari mysterio a Christo Domino sit instituta.

Exod. 12. 3. *Reg.* 19. *Matth.* 15. *Marc.* 8.

a 1. *ad Cor.* 11. *Cœna a Cyp. hoc Sacramentum dicitur in l. de cœna Domini.*

6. *Eucharistia, cibo, aut potu sumpto, confici, & sumi non potest.*

Neque vero propterea a cibo, aut potione Eucharistiam conficere, aut sumere licet; quod ab Apostolis salutariter introducta consuetudo, quemadmodum veteres scriptores memoriæ prodiderunt, perpetuo retenta, ac servata est, ut a jejunis tantum perciperetur.

7. *Eucharistia veri nominis Sacramentum est.*

Sed explicata nominis ratione, docendum erit, hoc verum esse Sacramentum, atque unum ex illis septem, quæ sancta Ecclesia semper religiose coluit, ac venerata est. Nam cum calicis Consecratio fit, *mysterium* fidei appellatur. Præterea, ut infinita pene sacrorum Scriptorum testimonia omittamus, qui hoc inter vera Sacramenta numerandum esse perpetuo censuerunt, ex ipsa ratione, & natura Sacramenti idem convincitur. Et enim in eo signa sunt externa, & sensibus subjecta: habet deinde gratiæ significationem, & efficientiam: præterea de Christi institutione *b* neque Evangelistæ, neque *c* Apostoli dubitandi locum relinquunt. Quæ omnia cum in unum conveniant ad Sacramenti veritatem confirmandam, nullis aliis argumentis opus esse perspicitur.

Sess. 13. *Cane. Tri. de Euch. cap.* 3. *Aug. l.* 5. *de Tr. cap.* 4 & *l.* 20. *cons. Faust. c.* 13. *Amb. lib.* 2. *offic. c.* 28. *l.* 1. *de Sacr. c.* 2 *vide item D. Th. in* 3. *p. q.* 73. *a* 1.

b *Matt.* 26. 26. *Luc.* 22. 19. *Marc.* 14. 22.

c 1. *Cor.* 11. 14. 15.

8. *Multa esse in hoc Sacramento, quibus Sacramenti nomen conveniat.*

Sed illud Pastoribus diligenter observandum est, multa in hoc mysterio esse, quibus aliquando Sacramenti nomen sacri Scriptores tribuerunt. Interdum enim & Consecratio, & Perceptio; frequenter vero & ipsum Domini corpus, & sanguis, qui in Eucharistia contine-

tur, Sacramentum vocari conſuevit. Ait enim D. Auguſtinus, Sacramentum hoc duobus conſtare, viſibili ſcilicet elementorum ſpecie, & inviſibili carne, & ſanguine ipſius Domini noſtri Jeſu Chriſti. Atque ad eundem modum hoc Sacramentum adorandum eſſe, nimirum Corpus, & Sanguinem Domini intelligentes affirmamus. Verum hæc omnia minus proprie dici Sacramenta, perſpicuum eſt. Ipſæ autem panis, & vini ſpecies veram, & abſolutam hujus nominis rationem habent.

Aug de catech rud. l. 5. c. 16.

Euchariſtia adoranda. Seſſ. 3. Concil. Trid. de Euchar. c. 5. ibid. can. 6.

Euch. ſpecies proprie dicuntur Sacramentum

Scot in 4. diſt. 9. 2. ſeſſ. 13. Conc. Trid de Euch. c. 2. & can. 4. Hæc differentia colligi poteſt ex Aug. in 3. l. de Tr. c. 4. & Ambroſio l. 4 de Sac. c. 4 ut habetur de conſ. diſt. 4. c. Paniſeſt, vide item D. Th. in 3. p. 9. 73 a. 1. ad 3.

9. Quomodo differat Euchariſtia a reliquis omnibus Sacramentis.

Sed quantum hoc Sacramentum a reliquis omnibus differat, facile colligitur. Nam cætera Sacramenta materiæ uſu perficiuntur, dum ſcilicet alicui adminiſtrari ea contingit. Baptiſmus enim Sacramenti naturam tunc adipiſcitur, cum re ipſa homo aqua abluitur. At vero ad Euchariſtiæ perfectionem ſatis eſt ipſius materiæ Conſecratio, verum enim Sacramentum eſſe non deſinit, quamvis in pyxide aſſervetur. Deinde in conficiendis aliis Sacramentis nulla fit materiæ, atque elementi in aliam naturam mutatio. etenim Baptiſmi aqua, aut Chriſmati oleum, cum illa Sacramenta adminiſtrantur, priorem aquæ, & olei naturam non amittunt: in Euchariſtia vero, quod panis, & vinum ante Conſecrationem erat, confecta Conſecratione, vere eſt corporis, & ſanguinis Domini ſubſtantia.

10. Duplex Euchariſtiæ materia duo Sacramenta non conſtituit.

Unũ Euchariſtiæ Sacr. non duo, vide D. Th. 3. p. q. 73. art. 3. a Lateranẽſe Concilium nõ recenſet ſeptem ſacramenta: ex eo tamen in c. 1. & aliis colligi poſſunt.

Licet aut duo ſint elementa, panis ſcilicet, & vinum, ex quibus integrum Euchariſtiæ Sacramentum conficitur, non tamen plura Sacramenta, ſed unum tantum eſſe, Eccleſiæ auctoritate docti confitemur. Aliter enim ſeptenarius Sacramentorum numerus, quem admodum ſemper traditum, atque a Conciliis *a* Lateranenſi, Florentino, & Tridentino decretum eſt. conſtare non poterit. Nam cum hujus Sacramenti gratia unum corpus myſticum efficiatur, ut Sacramentum ipſum rei, quam efficit, conveniat, unum eſſe oportet, atque unum quidem, non quia individuum ſit, ſed quia

unus

unius rei significationem habeat. Nam quemadmodum cibus, & potio, quæ duæ diversæ res sunt, ad unam tantum rem adhibentur, ut scilicet vires corporis reficiantur: ita etiam duas illis diversas Sacramenti species respondere consentaneum fuit, quæ cibum spiritualem significarent, quo mentes sustinentur, & recreantur. Quare a Domino Salvatore dictum est, *a Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*. Sed diligenter explicandum est, quid Eucharistiæ Sacramentum significet, ut fideles sacra mysteria oculis intuentes, simul etiam divinarum rerum contemplatione animum pascant.

sicut ex cap. ad Abolendam tit. de hæreticis. Cœlium autem Floren in doctrina de Sac. & Trid. sess 7. Can. 1. desiniunt.

a *Joan. 6. 56.*

11. *Quarum rerum significatio hoc Sacramento includatur.*

Tria vero sunt, quæ nobis hoc Sacramento indicantur. Primum est Christi Domini passio, quæ jam præteriit. Ipse enim docuit: *b Hoc facite in meam commemorationem*. & Apostolus testatus est: *c Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat*. Alterum est divina, & cœlestis gratia, quæ præsens ad animam alendam, & conservandam hoc Sacramento tribuitur. Quemadmodum enim Baptismo in novam vitam gignimur, Confirmatione roboramur, ut Satanæ repugnare, & palam Christi nomen profiteri possimus: ita Eucharistiæ Sacramento alimur, ac sustentamur. Tertium est, quod futurum prænuntiat, æternæ jucunditatis, & gloriæ fructus, quos in cœlesti patria ex Dei promissione capiemus. Hæc igitur tria, quæ instantis, præteriti, & consequentis temporis varietate distingui perspicuum est, sacris mysteriis ita significantur, ut totum Sacramentum, quamvis ex diversis speciebus constet, ad singula horum declaranda, tanquam ad unius rei significationem, referatur.

Eucharistia Sacramentis triasignificat mysteria. D. Th. ea q. a. 4. Primum præteritum.

b *Luc. 22. 19 et 1. Cor. 11. 26*

Secundum præsens. Ter in l. de resur. carn. Conc. Flor. in doct. de sacr. Tertium futurum.

12. *Quæ sit hujus Sacramenti materia, & cujusmodi panis sit consecrandus.*

Sed in primis cognoscenda est a Pastoribus hujus Sacramenti materia, tum ut ipsi rite illud possint conficere, tum etiam ut fideles admoneantur, cujus rei symbolum sit, atque ejus rei, quam significat, studio, &

Materia Eucharistiæ duplex. Alex. 1. in Ep. ad omnes orth. 1. c. 4.

& hab. de fa. d. 2. c. 1. Damaſc l. 4. de orthod. fide cap. 14.

deſiderio exardeſcant. Duplex itaque eſt hujus Sacramenti materia: altera panis ex tritico confectus, de qua primo agetur: de altera poſtea dicendum erit: Nam ut docent Evangeliſtæ, *a* Matthæus, *b* Marcus, & *c* Lucas, Chriſtus Dominus panem in manus accepit, benedixit, & fregit, dicens, *Hoc eſt corpus meum*. Apud Joannem quoque idem Salvator noſter ſeipſum panem appellavit, cum inquit, *d Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi*. Cum autem varia ſint panis genera; vel quia materia differunt, ut cum alius ex tritico, alius ex hordeo, aut ex leguminibus, cæteriſque terræ fructibus confectus eſt; vel quia diverſis qualitatibus præditi ſunt; (uni enim fermentum additur, alter vero fermenti omnino expers eſſe poteſt,) quod ad primum attinet, Salvatoris verba oſtendunt, panem ex tritico confici oportere. Communi enim loquendi conſuetudine, cum panis abſolute dicitur, panem ex tritico intelligis ſatis conſtat. Id etiam veteris teſtamenti figura declaratur. *e* Præceptum enim a Domino fuerat, ut panes propoſitionis, qui hoc Sacramentum ſignificabant, ex ſimila conficerentur.

a Matth. 26. 29.
b Mar. 14. 22.
c Cor. 22. 19.
d Joan. 6. 41.
Panis triticeus eſt propria hujus Sacramenti materia. D. Tho. in 3. p. q. 74 art 3.
Alex. de Ales 4. p. q. 32. mem. 2.
e Levit. 24. 5. 6.

12. *Panem, ex quo Euchariſtia conficitur, azymum eſſe conveniens eſt.*

Honorius 3. Brixienſis epiſc. ut habetur de celeb. miſſar. c. fin. & D. Tho. in 3 p. q. 74. a. 4.
f Matt. 26. 17. Marc. 14. 12. Luc. 22. 7.
g Exod. 12. 19
h Joan. 13. 2.
Scot. 4 d. 11. q. 5.
Alex. de Ales 4. p. q. 32. mem. 3. ad argum.

Sed quemadmodum nullus panis, niſi triticeus, apta ad Sacramentum materia putandus eſt: (hoc enim Apoſtolica traditio nos docuit, & Eccleſiæ Catholicæ auctoritas firmavit) ita etiam ex iis, quæ Chriſtus Dominus geſſit, azymum eſſe debere, facile intelligitur. Ipſe enim *f* primo Azymorum die, *g* quo nihil fermentati domi habere Judeis licebat, hoc Sacramentum confecit, atque inſtituit.

Quod ſi quis Joannis Evangeliſtæ auctoritatem opponat, qui hæc omnia *h* ante diem feſtum Paſchæ acta eſſe commemorat, ea ratio facile diſſolvi poteſt. Etenim, quem primum Azymorum diem cæteri Evangeliſtæ appellarunt, quod feria quinta veſperi dies feſti Azimorum inciperent, quo tempore Salvator noſter Paſcha celebravit, eum ipſum diem Joannes pridie Paſchæ fuiſſe deſcribit, ut qui dici naturalis ſpatium, quod ab oriente Sole inchoatur, in primis notandum

exi-

existimarit. Quapropter D. etiam Chrysostomus primum Azymorum diem interpretatur eum diem, quo ad vesperam Azyma comedenda essent. Sed Azymi panis Consecratio, quantum conveniat integritati, & mentis munditiæ, quam fideles ad hoc Sacramentum afferre debent, ab Apostolo docemur, cum inquit: *a Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicuti estis azymi: etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis, & veritatis.*

D. Chrysost. Hom. 83. in Matth.

a 1. Cor. 5. 7. 8

14. *Panis azymus ad Eucharistiam non omnino necessarius.*

Neque tamen ea qualitas adeo necessaria existimanda est, ut, si illa pani desit, Sacramentum confici non possit, Utrumque enim panis genus veram, & propriam panis rationem, & nomen habet. Quamquam nemini licet privata auctoritate, vel potius temeritate, laudabilem Ecclesiæ suæ ritu immutare. Atque eo minus id facere Latinis Sacerdotibus permissum est, quibus præterea Pontifices Max. præceperunt; ut ex azymo tantum sacra mysteria conficerent. Atque hæc de altera hujus Sacramenti materia exposuisse satis sit: in quo tamen illud animadvertendum est, quam multa materia ad Sacramentum conficiendum uti oporteat, definitum non esse; cum illorum etiam certus numerus definiri nequeat, qui aut possint, aut debeant sacra mysteria percipere.

Eucharistia in pane fermentato confici posset, sed non licet. Conc. Flor. sess. ultima. Lib. 3. decret. de celeb. miss. c. final.

Quammulta materia conficrari debeat, non est definitum.

15. *Quæ materia sit usurpanda ad consecrationem sanguinis Domini.*

Superest, ut de altera hujus Sacramenti materia, & elemento dicatur. Est autem vinum ex vitis fructu expressum, cui modicum aquæ permixtum sit. Nam Dominum Salvatorem vino in hujus Sacramenti institutione usum esse, Catholica Ecclesia semper docuit, cum ipse dixerit: *b Non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum.* Quo in loco Chrysostomus, *De genimine*, inquit, *vitis, quæ certe vinum, non aquam produxit*; ut tanto ante illorum hæresim, qui aquam solam in hisce mysteriis adhibendam censuerunt, convellere videretur.

Vinum vitis aqua mixtum ad consecrationem sanguinis necessarium est.

b Mat. 26. 29 Marc. 14. 26. S. Chrys. hom. 83 in cap. 26. Matth. Conc. Flor. Carth. III. c. 24.

16. *Aqua in Sacramento vino eſt amiſcenda.*

Aqua ſola in hoc Sacramento non eſt conſecranda. S. Cyp. l. 2. ep. ad Cæcilium.

Aquam vero Dei Eccleſia vino ſemper admiſcuit: Primum quod id a Chriſto Domino factum eſſe Conciliorum auctoritate, & ſancti Cypriani teſtimonio comprobatur. Deinde, quod ſanguinis, & aquæ *a* quæ ex ejus latere exierunt, hac permixtione memoria renovatur. Tum vero aquæ, ut in *b* Apocalypſi legimus, populum deſignant. quare aqua vino admixta, fidelis populi cum Chriſto capite conjunctionem ſignificat. Atque hoc ex Apoſtolica traditione perpetuo ſancta Eccleſia ſervavit.

a Joan. 15. 34

b Apoc. 17. 15. Amb. l. 5. de Sacram. cap. 1.

Da. l. 4. c. 14. Cypr. l. 2. epiſt. 63. ad Cæcil. D. Th. q. 74. a. 6. art. 6.

17. *Non eſt neceſſarium abſolute aquam adhiberi; & minor aquæ, quam vini quantitas eſſe debet.*

Sed quamvis aquæ admiſcendæ rationes ita graves ſint, ut eam ſine mortali peccato prætermittere non liceat; ea tamen ſi deſit, Sacramentum conſtare poteſt. Illud autem ſacerdotibus animadvertendum eſt, quemadmodum in ſacris myſteriis aquam vino adhibere oportet; ſic etiam modicam infundendam eſſe. Nam Eccleſiaſticorum Scriptorum ſententia, & judicio aqua illa in vinum convertitur. Quare de eo Honorius Pontifex ita ſcribit. *Pernicioſus in tuis partibus inolevit abuſus, videlicet, quod major quantitas aquæ in ſacrificio, quam vini adhibetur, cum ſecundum conſuetudinem rationabilem Eccleſiæ generalis longe plus vini, quam aquæ adhibendum ſit.* Hujus igitur Sacramenti hæc duo tantum elementa ſunt: ac merito pluribus decretis ſancitum eſt, ne quid aliud præter panem, & vinum, quod nonnulli facere non verebantur, offerre liceat. Sed jam videndum eſt, hæc duo panis, & vini ſymbola quam apta ſint ad eas res declarandas, quarum ſacramenta eſſe credimus, & confitemur.

Honor. lib. 3. dec. tit. de miſſ. celeb. c. pernicioſus.

De conſecr. d. 2. cap. 1. 2. & ſeq.

18. *Quot, & quanta res panis, & vini ſymbola in hoc Sacramento repræſentent.*

Panis, & vini ſymbola Chriſtum in hoc Sacramento ut ſignificent D. Th. in 3 p. q. 74. a. 1.

Primum enim Chriſtum nobis ſignificant, ut vera eſt hominum vita. Ipſe enim Dominus ait: *c Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus.* Cum igitur corpus Chriſti Domini vitæ eternæ alimentum illis præbeat, qui ejus Sacramentum pure, & ſancte ſuſcipiunt, recte iis potiſſimum rebus conficitur, quibus

c Joan. 6. 55.

hæc

hæc vita continetur; ut fideles facile possint intelligere, pretiosi corporis, & sanguinis Christi communione mentem, animumque saturari. *Dam lib. 4. de orth. fide cap. 14.*

Nonnihil etiam hæc ipsa elementa ad id valent, ut eam cognitionem accipiant homines, esse in Sacramento corporis, & sanguinis Domini veritatem. Nam cum panem, & vinum in humanam carnem, & sanguinem quotidie vi naturæ immutari animadvertamus, facilius adduci possumus hac similitudine, ut credamus, panis, & vini substantiam in veram Christi carnem, verumque ejus sanguinem cœlesti benedictione concerti. *Ex ipsis elementis quomodo fideles ad hujus Sacramenti veritatẽ dignoscendam venire possint. Dam. l. 4. de fide orth. c. 14.*

Affert etiam aliquid adjumenti hæc admirabilis elementorum mutatio ad adumbrandum, quod fit in anima. Ut enim, etsi nulla extrinsecus panis, & vini mutatio apparet, tamen eorum substantia in carnem, & sanguinem Christi vere transit: ita etiam, tametsi in nobis nihil immutatum videtur, interius tamen ad vitam renovamur, dum veram vitam Eucharistiæ Sacramento accipimus. *Quæ fiat ex sumptione hujus sacramenti in anima mutatio. Vide cap. cum Martha. de celebration. Miss. §. Quæ si vis?*

Accedit ad hæc, quod cum *a* unum Ecclesiæ corpus ex multis membris compositum sit, nulla re magis elucet in ea conjunctio, quam panis, vinique elementis. Panis enim ex multis granis conficitur; & vinum ex multitudine racemorum exsilit; atque ita nos, cum multi simus, hujus divini mysterii vinculo arctissime colligari, & tanquam unum corpus effici declarant. *Quomodo hæc Symbola Ecclesiæ unitatẽ designent.* a *Rom. 12. 4 5* 1. *Cor. 10. 17.* & 12. 12.

19. *Qua forma ad consecrandum panem uti oporteat.*

Sequitur nunc, ut de forma, qua ad consecrandum panem uti oporteat, agatur; non quidem ejus rei causa, ut hæc mysteria fideli populo, nisi necessitas cogat, tradantur; (eos enim, qui sacri initiati non sunt, de his erudiri necessarium non est) sed ne formæ ignoratione in Sacramento conficiendo a Sacerdotibus turpissime peccetur. Itaque a sanctis Evangelistis *b* Matthæo, & *c* Luca; itemque *d* ab Apostolo docemur illam esse formam, HOC EST ENIM CORPUS MEUM. Scriptum est enim, *Cœnantibus illis, accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & dixit: Accipite, & manducate: Hoc est corpus meum.* Quæ quidem Consecrationis forma cum a *De forma cõsecrationis hujus Sacramenti agunt Doct. Schol. in 4. sent. d. 8.* b *Mat. 26. 26. Mar. 14. 22.* c *Luc. 22. 19.* d 1. *Cor. 11. Innoc. de celeb. Miss. p. 3. ca. 6. Benedictione Christus consecravit. De consecr. d. 2. c. 90.*

Chri-

a *Amb. lib. de Myſt. init. c. 3. & lib 4. de Sacr. c. 4. & 5. Vide ſect. 38. & 40. hujus. Doctor illuminatur. Franc. de Mayr. in 4. diſt. 9. q. 3. in fine.*

Chriſto Domino ſervata ſit, ea perpetuo Catholica Eccleſia uſa eſt. Prætermittenda ſunt hoc loco *a* ſanctorum Patrum teſtimonia, quæ infinitum eſſet enumerare, & *b* Concilii Florentini decretum, quod omnibus patet, atque in promptu eſt; cum præſertim ex illis Salvatoris verbis, *c Hoc facite in meam commemorationem*, idem liceat cognoſcere. Nam quod Dominus faciendum præcepit, non ſolum ad id, quod egerat, ſed etiam ad ea, quæ dixerat, referri debet; atque ad verba maxime pertinere intelligendum eſt, quę non minus efficiendi, quam ſignificandi cauſa prolata erant. Sed ratione etiã id facile perſuaderi poteſt; nam forma ea eſt, qua illud ſignificatur, quod in hoc Sacramento efficitur. Cum autem hæc verba id, quod fit, ſignific ent, ac declarant, hoc eſt panis converſionẽ in verum Domini noſtri corpus, ſequitur, formam in illis ipſis verbis conſtituendam eſſe. In quam ſententiam, quod ab Evangeliſta dictum eſt, *d Benedixit*, licet accipere. Perinde enim videtur intelligendum, ac ſi dixiſſet: *Accipiens panem benedixit, dicens, Hoc eſt corpus meum.*

b *Conc. Flor. in decr. de Sacr. & Trid. ſeſſ. 13. c. 1.*

c *Luc. 22. 19. Cor. 11. 24.*

d *Mat. 26. 26.*

20. *Non omnia verba, quæ ex conſuetudine Eccleſiæ ad Conſecrationem adhibentur, ſunt neceſſaria.*

Quamvis enim Evangeliſta verba illa, *e Accipite, & comedite*, præpoſuerit; illis tam non materiæ Conſecrationem, ſed uſum tantummodo ſignificari perſpicuum eſt. Quare a Sacerdote quidem omnino proferri debent, ſed ad Sacramentum conficiendum omnino neceſſaria non ſunt: quemadmodum etiam profertur conjunctio illa, *enim*, in corporis, & ſanguinis Conſecratione. Aliter enim fiet, ut, ſi hoc Sacramentum nemini adminiſtrandum ſit, confici non oporteat, aut non poſſit quidem: cum tamen dubitare non liceat, quin Sacerdos prolatis ex more, atque inſtituto ſanctæ Eccleſiæ verbis Domini, aptam panis materiam vere conſecret, quamvir deinde contingat, ut nulli unquam ſacra Euchariſtia adminiſtretur.

e *Accipite, & comedite*

De forma Conſecrationis vini vide c. cum Matthæo de celebr. Miſſarum.

21. *Quæ ſit forma conficiendi ſanguinem.*

Jam vero quod ad vini, quæ eſt altera hujus Sacramenti materia, Conſecrationem attinet, ob eandem cauſam, quam ſupra commemoravimus, opus eſt, ut

facer-

ſacerdos ejus formam cognitam, & perſpectam habeat. Eam igitur his verbis comprehendi certo credendum eſt: HIC EST ENIM CALIX SANGUINIS MEI, NOVI, ET ÆTERNI TESTAMENTI, MYSTERIUM FIDEI, QUI PRO VOBIS, ET PRO MULTIS EFFUNDETUR IN REMISSIONEM PECCATORUM. Ex quibus verbis plura quidem a ſacris ſcripturis colliguntur: quædam vero in Eccleſia ex Apoſtolica traditione conſervata ſunt. Nam quod dicitur, *Hic eſt Calix*, *a* a D. Luca, & ab Apoſtolo ſcriptum eſt: quod vero ſequitur, *Sanguinis mei*, vel *Sanguis meus novi Teſtamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*, partim a *b* D. Luca, partim a D. Matthæo dictum eſt: verba autem illa, *Æterni & Myſterium fidei*, ſancta traditio Catholicæ veritatis interpres, & cuſtos nos docuit.

Forma conſecrandi vinu.

a *Lucæ 22.20* 1. *Cor. 11.25.*

b *Lucę 22.20* *Ly. Æterni habetur Heb. 13. Apoc. 14.*

22. *Quod hæc ſit vera Conſecrationis forma oſtenditur.*

Verum de hac forma nemo dubitare poterit, ſi quod antea dictum eſt de forma Conſecrationis, quæ ad panis elementum adhibetur, hoc etiam loco attendatur. Conſtat enim, iis verbis quæ vini ſubſtantiam in ſanguinem Domini converti ſignificant, hujus elementi formam contineri. Quare cum verba illa hoc aperte declarent, perſpicuum eſt aliam formam conſtituendam non eſſe. Exprimunt autem præterea quoſdam effuſi ſanguinis in paſſione Domini admirabiles fructus, qui ad hoc Sacramentum maxime pertinent. Unus eſt aditus *c* ad æternam hæreditatem, quæ novi, atque æterni teſtamenti jure ad nos venit. Alter eſt aditus adjuſtitiam per myſterium fidei. *d* Jeſum enim per fidem in ſanguine ejus propitiatorem Deus propoſuit, *e* ut ipſe ſit juſtus, & juſtificans eum, qui ex fide eſt Jeſu Chriſti. Tertius eſt *f* remiſſio peccatorum.

D. Bonav. lib. 4. Diſt 8. art. 3 4.2. Scot. l. 4. Diſt 8 q. 2. Sanguinis Chriſti effectus triplex.

c *Heb. 10.19.*

d *Rom. 3.24.*

e *Rom. 3. 26.*

f *Heb. 9. 14.*

23. *Forma Conſecrationis ſanguinis exponitur.*

Quoniam vero hæc ipſa Conſecrationis verba plena myſteriorum ſunt, aptiſſimeque ad rem conveniunt, diligentius perpendere ea oportet. Quod vero dicitur, *Hic eſt enim Calix ſanguinis mei*, ſic intelligendum eſt, HIC EST SANGUIS MEUS, qui hoc Calice continetur. Recte autem, & appoſite, dum ſanguis hic,

Expoſitio Conſecrationis vini ſumpta ex cap. Cum Marthæ de celeb. Miſſar.

ut eſt fidelium potus, conſecratur, calicis mentio facienda eſt. Neque enim ſanguis hujuſmodi potionem ſatis ſignificare videretur, niſi vaſe aliquo exceptus eſſet. Sequitur deinde, *Novi Teſtamenti*: quod quidem ob eam rem additum eſt, ut intelligeremus, Chriſti Domini ſanguinem non figura, quemadmodum in veteri Teſtamento fiebat, (de eo enim apud Apoſtolum ad Hæbreos legimus, *a ſine ſanguine Teſtamentum dedicatum non eſſe*) ſed vere, & reipſa hominibus tradi, quod ad novum Teſtamentum pertinet. Quare Apoſtolus inquit: *Ideo novi Teſtamenti imediator eſt Chriſtus, ut morte intercedente repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt, æternæ hæreditatis*. Verbum vero, *Æterni*, ad hæreditatem æternam, quæ Chriſti Domini æterni teſtatoris morte ad nos jure pervenit referendum eſt.

a *Hebr. 9. 18.*

b *Hebr. 9. 15.*

Joan. 6. & 8.

Quomodo vinis conſecratum ſit myſterium fidei. Greg. Papa ho 22 de conſ. diſt. 2. c. 73.

Quod ſubjungitur, *Myſterium Fidei*, non rei veritatem excludit, ſed quod occulte latet, atque ab oculorum ſenſu remotiſſimum eſt, certa fide credendum eſſe ſignificat. Diverſa vero hiſce verbis ſententia hoc loco ſubjecta eſt ab ea, quam habent, cum Baptiſmo etiam tribuuntur. Nam quod ſanguinem Chriſti ſub vini ſpecie latentem fide cernimus, Myſterium fidei dicitur: at Baptiſmus, quoniam univerſam Chriſtianæ fidei profeſſionem complectitur, a nobis fidei Sacramentum, a Græcis myſterium jure appellatur. Quamquam alia etiam ratione ſanguinem Domini fidei myſterium dicimus, quod ſcilicet in eo maxime plurimum difficultatis, & negotii humana ratio experiatur, cum nobis fides credendum proponit, Chriſtum Dominum verum Dei Filium, ſimulque Deum, & hominem mortem pro nobis pertuliſſe: quæ quidem mors ſanguinis Sacramento deſignatur.

Baptiſmus cur fidei Sacramentum dicatur.

Aug. Ep. 23. ad Bonif. de conſ. diſt. 1. cap. Hoc.

24. *Cur maxime in Sanguinis conſecratione mortis mentio fiat.*

Quapropter hoc loco appoſite potius, quam in conſecratione Corporis paſſio Dominica commemoratur, his verbis, *Qui effundetur in remiſſionem peccatorum*. Sanguis enim ſeparatim conſecratus ad paſſionem Domini, & mortem, & paſſionis genus ante omnium oculos ponendum, majorem vim, & momentum habet.

Sed

Sed verba illa, quæ adduntur, *pro vobis* & *pro multis*, a *a* Matthæo, & Luca singula singulis sumpta sunt, quæ tamen sancta Ecclesia Spiritu Dei instructa, simul conjunxit. Pertinent autem ad passionis fructum, atque utilitatem declarandam. Nam si ejus virtutem inspiciamus, pro omnium salute sanguinem a Salvatore effusum esse fatendum erit: si vero fructum, quem homines ex eo perceperint, cogitemus, non ad omnes, sed ad multos tantum eam utilitatem pervenire, facile intelligemus. Cum igitur, *pro vobis*, dixit, eos, qui aderant, vel delectos ex Judæorum populo, quales erant discipuli, excepto Juda, quibuscum loquebatur, significavit. Cum autem addidit, & *pro multis*, reliquos electos ex Judæis, aut Gentilibus intelligi voluit. Recte ergo factum est, ut *pro universis* non diceretur, cum hoc loco tantummodo de fructibus passionis sermo esset, quæ salutis fructum delectis solum attulit. Atque huc spectant verba illa Apostoli: *b Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata*: & quod Dominus apud Joannem inquit: *c Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt*. Plurima alia in hujus consecrationis verbis latent mysteria; quæ Pastores assidua rerum divinarum meditatione, & studio, ipsi per se, juvante Domino, facile assequentur.

a *Mat.* 26. 28 *Lucæ* 22. 24. *Cur in consecratione calicis dicatur, Pro vobis, & Pro multis.*

b *Heb.* 9. 28.

c *Joan.* 17. 9.

25. *Non expedit in hoc Sacramento sensum adhibere judicium.*

Sed jam ad earum rerum explicationem oratio revertatur, quæ ut a fidelibus ignorentur, nullo modo committendum est. Ac quoniam Apostolus admonet, gravissimum scelus admitti ab iis, *d* qui non dijudicant corpus Domini, hoc in primis doceant Pastores, animum, atque rationem omni studio a sensibus avocandam esse. Si enim fideles ea tantum in hoc Sacramento contineri sibi persuaserint, quæ sensibus percipiunt; in summam impietatem adducantur necesse est; cum nihil aliud præter panis, & vini speciem oculis, tactu, odoratu, gustu sentientes, panem tantummodo, ac vinum in Sacramento esse, judicaverint. Curandum igitur est, ut fidelium mentes, quam maxime fieri potest, a sen-

d 1. *Cor.* 11. 29.

In hoc Sacramento sensuũ judiciũ ejiciendum est: vide D Th. in Hymno. Et si sensus deficit &c. Et in sequentia Quod non capis, &c.

a ſenſuum judicio abſtrahantur, atque ad immenſam D i virtutem, & potentiam contemplandam excitentur.

26. *Quid myſticæ Conſecrationis virtute in hoc Sacramento potiſſimum efficiatur.*

Tria per Conſecrationem in hoc Sacramento effici. Corpus Chriſti verum eſt in hoc Sacramento. Dion. de Eccl. Hier. c. 3. Ignat. Epiſ. de Smyr. & omnes alii, quotquot unquam fuerunt, Scriptores Catholici. Tranſubſtantiatio eſt antiquiſſima Eccleſiæ doctrina Amb. lib. 4. de Sacram. c. 4.

Tria enim ſunt maxime admiranda, atque ſuſpicienda, quæ in hoc Sacramento verbis Conſecrationis effici, fides Catholica ſine ulla dubitatione credit, & confitetur. Primum eſt, verum Chriſti Domini corpus, illud idem, quod natum ex Virgine, in cœlis ſedet ad dexteram Patris, hoc Sacramento contineri. Alterum eſt, nullam in eo elementorum ſubſtantiam remanere, quamvis nihil a ſenſibus magis alienum, & remotum videri poſſit. Tertium eſt, quod ex utroque facile colligitur, etſi verba Conſecrationis id maxime exprimunt, accidentia, quæ aut oculis cernuntur, aut aliis ſenſibus percipiuntur, ſine ulla re ſubjecta eſſe, mira quadam, atque inexplicabili ratione. Ac panis quidem, & vini accidentia omnia licet videre; quæ tamen nulli ſubſtantiæ inhærent, ſed per ſe ipſa conſtant; cum panis, & vini ſubſtantia in ipſum Domini corpus, & ſanguinem ita mutetur, ut panis, & vini ſubſtantia omnino eſſe deſinat.

27. *Certum eſt, idem Chriſti corpus, quod natum eſt de Maria Virgine, in Euchariſtia contineri.*

Verum, ut prius de primo agamus, conentur Paſtores explicare, quam perſpicua, & clara ſint Salvatoris noſtri verba, quæ corporis ejus veritatem in Sacramento demonſtrant. Nam cum inquit: *a Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus:* nemo, qui modo ſanæ mentis ſit, ignorare poteſt, quid nobis intelligendum ſit: præſertim cum de humana natura ſermo habeatur, quam in Chriſto vere fuiſſe, Catholica fides dubitare neminem patitur: ut vir ſanctiſſimus, atque doctiſſimus Hilarius præclare ſcripſerit, de veritate carnis, & ſanguinis Chriſti, cum ex ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra, caro ejus vere ſit cibus, relictum non eſſe ambigendi locum.

a *Mar. 14. 22 Luc 22. 19. Matt. 26. 26.*

S. Hilar. l 8. de Trinitat.

28. *Quomodo item verum Chriſti corpus in Euchariſtia eſſe convincatur.*

Ve-

Verum alter præterea locus a Pastoribus enucleandus est; ex quo aperte licet cognoscere, verum Domini corpus, & sanguinem in Eucharistia contineri. Nam Apostolus postea quam commemoravit panem, & vinum a Domino consecratum, & sacra mysteria Apostolis suis administrata esse, subjungit: *a Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat; qui enim manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Quod si, ut Hæretici dictitant, nihil aliud in Sacramento venerandum esset præter memoriam, & signum passionis Christi, quid opus erat tã gravibus verbis fideles hortari, ut seipsos probarent? Gravi enim illa judicii voce declaravit Apostolus, nefarium aliquod scelus ab eo admitti, qui impure sumens corpus Domini, quod in Eucharistia occulte latet, ab alio ciborum genere non distinguit. Quod etiam supra in eadem epistola uberius explicavit Apostolus his verbis: *b Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* Quæ quidem verba veram corporis, & sanguinis Christi Domini substantiam demonstrant. Hæc igitur scripturæ loca a Pastoribus explicanda erunt; atque in primis docendum, nihil in iis dubii, aut incerti relictum esse; præsertim cum hęc Ecclesiæ Dei sacrosancta auctoritas interpretata sit.

Veritas corporis Christi in Sacramento ex scripturis ostenditur. Sess. 13 Conc. Trid. de Eucharistia c. 1. & can. 1.

a 1. Cor. 11. 28. 29.

b 1. Cor. 10. 16.

29. *Ecclesiæ Christi sententia de sensu scripturarum & veritate corporis Domini in Eucharistia, quomodo sit perquirenda.*

Ad cujus sententiæ cognitionem duplici via, & ratione possumus pervenire. Prima est, cum Patres, qui ab initio Ecclesiæ, atque omni deinceps ætate floruerunt, & Ecclesiasticæ doctrinæ optimi testes sunt, consulimus. Hi vero summo consensu omnes hujus dogmatis veritatem apertissime tradiderunt: quorum singula testimonia afferre, quoniam operosi laboris esset, satis erit pauca notare, vel indicare potius, ex quibus judicium de cæteris facile fieri poterit. Primus igitur D. Ambrosius fidem suam proferat, qui in libro de iis, qui initiantur mysterijs, testatus est, verum Christi

Primo inquirendus est Patrum, & Doctorum Ecclesiæ per omnia consensus.

D. Amb. de iis, qui myste. init. ca. 9. &

cor-

de conſ. diſt. 2 c. Sicut verus &c. In illo & c. Re vera. li. 4. de ſacram. c. 4. & de conſ. diſt. 2. c. Panis eſt. Chryſ. ad populum Antiochen Hom. 60 & 61. idem Ho. 44. & 45. in Joannem.

corpus in hoc Sacramento ſumi, ſicut verum ex Virgine ſumptum eſt, idque certiſſima fide tenendum eſſe, & alio loco docet, ante Conſecrationem panem ibi eſſe, poſt Conſecrationem autem carnem Chriſti. Accedat alter teſtis D. Chryſoſtomus, non minoris fidei, & gravitatis, qui quidem cum multis aliis in locis hanc ipſam veritatem profitetur & docet, tum vero præcipue hom. 60. de iis, qui Sacra myſteria impure ſumunt; itemque homil. 44. & 45. in Sanctum Joannem. inquit enim: *Pareamus Deo, neque contradicamus, licet vel cogitationibus, vel oculis noſtris videatur adverſari, quod dicitur; ipſius enim ſermo infallibilis eſt, ſenſus noſter facile ſeducitur.* His vero omni ex parte conſentiunt, quæ Divus Auguſtinus accerrimus Catholicæ fidei propugnator ſemper docuit: atque in primis exponens titulum Pſalmi 33. Scribit enim: *Portare ſe in manibus ſuis homini impoſſibile eſt, ſolique Chriſto convenire poteſt; ferebatur enim ille in manibus ſuis, quando commendans ipſum corpus ſuum, ait: Hoc eſt Corpus meum.* Ac Cyrillus (prætereo Juſtinum, & Irenæum) adeo aperte lib. 4. in Joannem veram Domini carnem in hoc Sacramento eſſe affirmat, ut ejus verba nullis poſſint fallacibus, & captioſis interpretationibus obſcurari. Quod ſi Paſtores alia etiam Patrum teſtimonia requirent, facile erit ſanctos *a* Dionyſium, *b* Hilarium, *c* Hieronymum, *d* Damaſcenum addere, innumerabileſque alios, quorum de hac re graviſſimas ſententias doctorum, & piorum hominum induſtria, & labore in unum congeſtas paſſim legimus.

S. Aug. concione 1. verſus finem. 1. Reg. 21. habetur de conſ diſt. 2. c. 92. Secundũ Septuaginta legitur, Et ferebatur in manibus ſuis S. Cyr. l. 4. in Joan. c. 13. 14 & li. 10. c. 13 Juſt. Apologetico 2. ſub finem. a Dion. lib. de Eccl. Hierar. cap. 3. b L. 8. de Trin. c Hier. Epi ad Damaſum de filio prodigo. d L. 4. de orth. fide ca. 14.

30. *Quoties contraria opinio in Conciliis Eccleſiæ condemnata ſit.*

Altera reſtat via, qua ſanctæ Eccleſiæ judicium in iis, quæ ad fidem pertinent, inveſtigare liceat, contrariæ ſcilicet doctrinæ, & opinionis damnatio. At vero conſtat, ſemper corporis Chriſti veritatem in ſancto Euchariſtiæ Sacramento ita per univerſam Eccleſiam diffuſam, & diſſeminatam eſſe, & conſentienti voluntate ab omnibus fidelibus receptam, ut, cum ante quingentos annos Berengarius id negare auſus eſſet, ibique ſignum tantummodo eſſe aſſereret, ſtatim in Vercel-

Secundo veritas corporis Chriſti in Euchariſtia per contrariæ ſententiæ damnationem Eccleſiaſticam potuit cognoſci.

lenſi

senſi Concilio, quod Leonis IX. auctoritate convocatum fuerat, omnium ſententiis condemnatus ipſe hæreſim ſuam anathemati addixerit; qui poſtea cum ad eandem impietatis inſaniam rediiſſet, tribus aliis Conciliis, Turonenſi, & duobus Romanis, quorum alterum Nicolaus II. alterum Gregorius VII. Pontifices Maximi convocarunt, damnatus eſt. Eam poſtea ſententiam Innocentius III. in Concilio Lateranenſi Magno confirmavit: ac deinceps a Florentina, & Tridentina Synodis ejuſdem veritatis fides apertius declarata, ac ſtabilita eſt. Hæc igitur ſi Paſtores diligenter expoſuerint, (ut nihil dicamus de iis, qui erroribus obcœcati, nihil magis, quam veritatis lucem oderunt) & infirmos confirmare, & piorum mentes ſumma quadam lætitia, & voluptate afficere poterunt.

Berengarius ſententiam ſuam in Vercellenſi Conc. abjuravit, ut conſtat ex c. Ego Berengarius Cöc Lat. c. 1. & habetur de ſum. Trin. & fide Cathol. c. Firmiter. Conc. Flor. in doctrina de ſacram. ca. 4. & can. 22. Conc. Trid ſeſſ. 13.

31. *Quomodo in Symbolo dogma de veritate corporis Chriſti in hoc Sacramento includatur.*

Cum præſertim fidelibus dubitare non liceat, quin inter cæteros fidei articulos hujus etiam dogmatis fides comprehendatur. Nam, cum Dei ſummam omnium rerum poteſtatem credunt, & confitentur, credant etiam neceſſe eſt, poteſtatem ei non defuiſſe maximi hujus operi efficiendi, quod in Euchariſtiæ Sacramento admiramur, & colimus. Deinde cum credunt ſanctam Eccleſiam Catholicam, neceſſario ſequitur, ut ſimul credant eam eſſe, quam explicavimus, hujus Sacramenti veritatem.

32. *Quanta ſit Eccleſiæ militantis dignitas, ex hujus myſterii majeſtate oſtenditur.*

Sed nihil eſt profecto, quod ad piorum jucunditatem, & fructum addi poſſit, cum hujus altiſſimi Sacramenti dignitatem contemplantur. Primum enim intelligunt, quanta ſit Evangelicæ legis perfectio, cui datum eſt, id reipſa habere, quod ſignis tantum, & figuris Moſaicæ legis tempore adumbratum fuerat. Quare divinitus dictum eſt a Dionyſio, Eccleſiam noſtram mediam eſſe inter Synagogam, & ſupremam Hieruſalem, ac propterea utriuſq; participem. Ac profecto ſatis mirari fideles nunquam potuerunt ſanctæ Eccleſiæ perfectionem, ejuſqae gloriæ altitudinem, cum inter eam, & cœle-

Dignitas Sacramenti Euchariſtiæ Hæc habes magna ex parte D. Tho. in 3. p. q. 75. ar. 2.

S. Dionyſ. de Eccl. Hierar. cap. 7. circa medium.

ſtem beatitudinem unus tantum gradus intereſſe videatur. Hoc enim nobis cum cœleſtibus commune eſt, ut utrique Chriſtum Deum, & hominẽ præſentem habeamus: ſed quo uno gradu ab iis diſtamus, illi præſentes beata viſione perfruuntur, nos præſentem, & tamen ab oculorum ſenſu remotum, ſacrorũ myſteriorum admirabili integumento ſe occultantem, firma, & conſtanti fide veneramur. Præterea fideles hoc Sacramento Chriſti Salvatoris noſtri perfectiſſimam charitatem experiuntur. Ejus enim bonitatem maxime decuit, naturam, quam a nobis ſumpſerat, a nobis nunquam ſubtrahere, ſed quantum fieri poſſet, eſſe, verſarique nobiſcum velle, ut illud omni tempore vere, & proprie dictum videretur. *a Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum.*

a Prov. 8. 31.

33. Oſſa, nervi, & quæcunque ad hominis perfectionem pertinent, una cum divinitate hic vere adſunt.

De concomitatia partiũ corporis Chriſti in hoc Sacramento. de conſec. diſt. 2. c. Singuli, & ca. Ubi panis eſt. Ambroſius in l. de iis, qui myſt. ini c 9. D. Th. in 3. p. q. 76. a. 1. Chriſtus nomen Dei, & hominis eſt. Damaſc. lib. 3. cap. 27.

Jam vero hoc loco etiam explicandum eſt, non ſolum verum Chriſti corpus, & quidquid ad veram corporis rationem pertinet, veluti oſſa, & nervos, ſed etiam totum Chriſtum in hoc Sacramento contineri. Docere autem oportet, Chriſtum nomen eſſe Dei, & hominis, unius ſcilicet perſonæ, in qua divina, & humana natura conjuncta ſit. quare utramque ſubſtantiam, & quæ utriuſque ſubſtantiæ conſequentia ſunt, divinitatem, & totam humanam naturam, quæ ex anima, & omnibus corporis partibus, & ſanguine etiam conſtat, complectitur: quæ omnia in Sacramento eſſe credendum eſt. Nam cum in cœlo tota humanitas divinitati in una perſona, & hypoſtaſi conjuncta ſit, nefas eſt ſuſpicari, corpus, quod in Sacramento ineſt, ab eadem divinitate ſejunctum eſſe.

34. Sanguis, Anima, & Divinitas non eodem modo in Euchariſtia, quo corpus Chriſti, ſunt.

Ex Concilio Epheſino in Epiſt. ad Neſtorium, & refertur de conſ. diſt. 2. c. Neceſſario. In termino conſecrationis ex vi ver-

In quo tamen Paſtores animadvertant neceſſe eſt, non omnia eadem ratione, aut virtute in hoc Sacramento contineri. Quædam enim ſunt, quæ ex vi, & efficientia Conſecrationis in Sacramento eſſe dicimus. nam cum verba illa efficiant, quidquid ſignificant, id eſſe in Sacramento ex vi Sacramenti divinarum rerum Scriptores appellarunt, quod verborum forma exprimitur:

tur: ita si contingeret, ut aliquid ab aliis rebus omnino sejunctum esset, id solum, quod forma significaret, in Sacramento esse, cætera non item esse, docuerunt. Quædam vero in Sacramento continentur, quod illis rebus conjuncta sint, quæ forma exprimuntur. Nam cum forma, quæ ad panem consecrandum adhibetur, corpus Domini significet, cum dicitur, *a Hoc est corpus meum*; ipsum Christi Domini corpus ex vi Sacramenti in Eucharistia erit. At quia corpori Sanguis, Anima, & Divinitas conjungitur; hæc quoque in Sacramento erunt omnia, non quid ex Consecrationis virtute, sed ut ea, quæ corpori conjuncta sunt. Atque hæc ex concomitantia in Sacramento esse dicuntur: qua ratione totum Christum in Sacramento esse perspicuum est. Si enim duo aliqua inter se reipsa conjungantur, ubi unum sit, ibi etiam alterum esse necesse est. Sequitur itaque, totum Christum usque adeo tam in panis, quam in vini specie contineri, ut, quemadmodum in panis specie non corpus modo, sed etiam Sanguis, & totus Christus vere inest, sic contra in vini specie non solum Sanguis, sed corpus, & totus Christus vere insit.

borũ sunt duæ formale, & materiale. Scot. 4. dist. 8. q. 3. litt. kk.

Quid adsit ex concomitantia.

Sess. 13. Conc. Trid. de Eucharist. c. 3. a Mat. 26. 16.

Sub altera Eucaristiæ specie totum Christum per concomitantiã contineri.

35. *Cur in Eucharistia duplex fiat Consecratio.*

Sed quanquam hæc ita se habere omnibus fidelibus certum, & persuasissimum esse debet; optimo tamen jure institutum est, ut separatim duæ Consecrationes fierent. Primo, ut passio Domini, in qua sanguis a corpore divisus est, magis referatur; cujus rei causa in Consecratione sanguinem effusum esse meminimus. Deinde maxime consentaneum fuit, ut, quoniam Sacramento ad alendam animam utendum nobis erat, tamquam cibus, & potus institueretur, ex quibus perfectum corporis alimentum constare perspicuum est.

Alex. de Ales 4 p. Summa sac Theol. q. 31. memb. 2. Amb. 1. Cor. 11. Levit. 17.

36. *Totus Christus in quavis utriusque speciei particula præsens adest.*

Neque vero illud prætermittendum, non solum in utraque specie, sed in quavis utriusque speciei particula totum Christum contineri. Sic enim Ambrosius scriptum reliquit: *Singuli accipiunt Christum Dominum, & in singulis portionibus totus est, nec per singulos minuitur, sed integrum se præbet in singulis.* Atque id præte-

De cons. di. 2. c. 76. & habetur in Miss. Amb. Præfa. Dominic vii. post Epiphan.

Exod 15. Fuſtus explicatur Seſſ. 3. Conc. Trid. c. 3. & can. 3. & Seſſ. 21. de comm ſub utraque ſpecie cap. 1.

rea ex Evangeliſtis facile colligi poteſt. Neque enim credendum eſt, ſingula panis frulta propria verborum forma a Domino conſecrata eſſe, ſed eadem ſimul omnem panem, qui ad ſacra myſteria conficienda, atque Apoſtolis diſtribuenda ſatis futurus eſſet. Id quod de calice factum eſſe apparet, cum ipſe dixit, *a Accipite, & dividite inter vos.* Hactenus quæ explicata ſunt, eo pertinent, ut oſtendant Paſtores, verum Chriſti corpus, & ſanguinem in Euchariſtiæ Sacramento contineri.

a Luc. 22. 17.

3. Poſt conſecrationem nulla materiæ hujus Sacramenti ſubſtantia remanet.

De Tranſubſtantiatione Seſſ. 13. Conc. Trid. de Euchar. c. 4. & c. 2. Quomodo corpus Chriſti in Eucha. eſſe incipiat. D. Th. in 3 p. q. 75. art. 2.

Nunc, quod alterum erat propoſitum, docebunt etiam panis, & vini ſubſtantiam in Sacramento poſt Conſecrationem non remanere. Hoc vero quamvis maximam admirationem merito habere poſſit; tamen cum eo, quod prius demonſtratum eſt, neceſſario conjungitur. Etenim ſi eſt verum Chriſti corpus ſub panis, & vini ſpecie poſt Conſecrationem, omnino neceſſe eſt, cum ibi antea non eſſet, hoc vel loci mutatione, vel creatione, vel alterius rei in ipſum converſione factum eſſe. At vero fieri non poſſe conſtat, ut corpus Chriſti in Sacramento ſit, quod ex uno in alium locum venerit. Ita enim fieret, ut a Cœli ſedibus abeſſet, quoniam nihil movetur, niſi locum deſerat, a quo movetur. Creari autem corpus Chriſti minus credibile eſt, ac ne in cogitationem quidem cadere hoc poteſt. relinquitur ergo, ut in Sacramento ſit corpus Domini, quod panis in ipſum convertatur. Quare nulla panis ſubſtantia remaneat neceſſe eſt.

Non per loci mutationem. Non per creationem.

Adeſt per converſionem Scot. 4. ſent. d. 11. q. 3. 4 & 5. Ex noſſe ſit dies, & ex mane meridies.

38. Tranſubſtantiatio a Conciliis approbata in Scripturis fundamentum habet.

Later. Conc. c. 1. Eugenius IV. in Ep. ad Arm. data approbata a Conc. Flo. Tr. Synod ſeſſ. 13. can 2. Tranſubſtantiatie Scripturis ſtatuitur.

Hac ratione adducti Patres, & majores noſtri in Conciliis, Lateranenſi Magno, & Florentino, hujus articuli veritatem apertis decretis confirmarunt. A Tridentina vero Synodo explicatius ita definitum eſt: *Si quis dixerit, in ſacroſancto Euchariſtiæ Sacramento remanere ſubſtantiam panis & vini una cum corpore, & ſanguine Domini noſtri Jeſu Chriſti, anathema ſit.* Hæc vero ex teſtimoniis ſcripturarum facile fuit colligere. Primum, quod in ejus Sacramenti inſtitutione ipſe

Dominus dixit, *a Hoc eſt corpus meum*. Vocis enim, *Hoc*, ea vis eſt, ut omnem rei præſentis ſubſtantiam demonſtret: quod ſi panis ſubſtantia remaneret, nullo modo vere dici videretur, *Hoc eſt corpus meum*. Deinde Chriſtus Dominus apud Joannem, *b Panis*, inquit, *quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*, panem videlicet carnem ſuam vocans: Ac paulo poſt ſubjecit: *c Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*. & rurſus: *d Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus*. Cum ergo tam claris, & perſpicuis verbis carnem ſuam panem, & verum cibum, ſanguinem item verum potum nominaverit, ſatis videtur declaraſſe, nullam in Sacramento ſubſtantiam panis, & vini remanere.

a *Mat.* 26. 28. *Marc.* 14. 8. 1. *Cor.* 11. 24. *Exod.* 18.

b *Joan.* 6. 51.

c *Ibidem* 53.

d *Ibidem* 57.

39. *Quomodo Patres in hoc Sacramento Tranſubſtantiationem agnoverint.*

Atque hanc perpetuo ſanctorum Patrum conſentientem fuiſſe doctrinam, qui eos evolverit, facile intelliget. D. quidem Ambroſius ita ſcribit: *Tu forte dicis, Meus panis eſt uſitatus, ſed panis iſte panis eſt ante verba Sacramentorum, ubi acceſſerit Conſecratio, de pane fit caro Chriſti*. Quod quidem ut facilius probare poſſet, varia deinde affert exempla, & ſimilitudines. Alibi vero cum verba illa interpretaretur: *e Omnia, quæcunque Dominus voluit, fecit in cœlo, & in terra: Licet*, inquit; *figura panis, & vini videatur, nihil tamen aliud, quam caro Chriſti, & ſanguis poſt Conſecrationem credendum eſt*. Atque iiſdem fere verbis eandem ſententiam ſanctus Hilarius exponens docuit, quamvis extrinſecus panis, & vinum videatur, vere tamen corpus, & ſanguinem Domini eſſe.

Tranſubſtantiatio ex conſenſu Patrum eſtenditur. D. Amb. l. 4. & habetur de conſ. diſt. 2. c. Panis eſt.

e *Pſal.* 134 6. *Ex. l. 4. de Sacram. c. 4. & 6. de conſecr. diſt. 2. cap. Omnia.*

S. Hilar. de Trin. l. 8. & de conſe. diſt. 2. cap. 28.

40. *Qua ratione Euchariſtia poſt Conſecrationem etiam panis dicatur.*

Sed moneant Paſtores hoc loco, mirandum non eſſe, ſi poſt Conſecrationem panis etiam vocetur. Hoc enim nomine Euchariſtia appellari conſuevit, tum quia panis ſpeciem habeat, tum quia naturalem alendi, & nutriendi corporis vim, quæ panis propria eſt, adhuc retineat. Eam autem eſſe ſacrarum litterarum conſuetudinem, ut res ita appellent, cujuſmodi eſſe videan-

Eccleſ. 10 31. & 17. 21. *Exod.* 7. 20. *Eccl.* 29. 33.

a Gen. 18. 2. b Actor. 1. 10 Vide D. Th. in 3. p. q. 75. Art. 3. & 4.

tur, ſatis oſtendit, quod in Geneſi dictum eſt *a* tres viros Abrahæ apparuiſſe, qui tamen tres Angeli erant. *b* Et duo illi, qui Apoſtolis, aſcendente in cœlum Chriſto Domino, apparuerunt, cum eſſent Angeli, viri dicuntur.

41. *Quomodo fiat tam admiranda ſubſtantiarum converſio.*

Quam admirabilis ſit converſio.

Difficillima eſt omnino hujus myſterii explicatio. Sed tamen conabuntur Paſtores iis, qui magis in divinarum rerum cognitione profecerunt, (nam qui adhuc imbecilliores ſunt, verendum eſſet, ne rei magnitudine opprimerentur) conabuntur, inquam, tradere hujus admirabilis converſionis modum; quæ ita fit, ut tota panis ſubſtantia divina virtute in totam corporis Chriſti ſubſtantiam, totaque vini ſubſtantia in totam ſanguinis Chriſti ſubſtantiam, ſine ulla Domini noſtri mutatione convertatur. Neque enim Chriſtus aut generatur, aut mutatur, aut augeſcit; ſed in ſua ſubſtantia totus permanet. Quod myſterium cum *c* D. Ambroſius declaret: *Vides*, inquit, *quam operatorius ſit ſermo Chriſti, Si ergo tanta vis eſt in ſermone Domini Jeſu, ut inciperent eſſe, quæ non erant; mundus ſcilicet; quanto magis operatorius eſt, ut ſint ea, quæ erant, & in aliud commutentur?* In quam ſententiam alii etiam veteres, & graviſſimi Patres ſcriptum reliquerunt: Divus quidem Auguſtinus: *d Fideliter fatemur, ante Conſecrationem panem eſſe, & vinum, quod natura formavit: poſt conſecrationem vero carnem, Chriſti & ſanguinem, quod benedictio conſecravit:* Damaſcenus autem: *e Corpus ſecundum veritatem conjunctum eſt divinitati, corpus ex ſancta Virgine, non quod ipſum corpus aſſumptum de cœlo deſcendat, ſed quod ipſe panis, & vinum in corpus, & ſanguinem Chriſti tranſmutentur.*

c D. Amb. l. 4. de Sacr. c. 4. & habetur de conſ. diſt. 2. c. Panis eſt.

d Habetur de conſ diſt. 2. c. Nos autem.

e Dam. l. 14. de orth. fide c. 14. Sco. 4 ſen. di. 11. q. 3. litt. 1.

42. *Stupendæ huic converſioni commode nomen impoſitum eſt Tranſubſtantiatio.*

Trid. Syn. ſeſ. 13. ca. 4. quod nomen primo auctoritate Conc. Later. magni receptum eſt, c. 1.

Hæc itaque admirabilis converſio convenienter, & proprie a ſancta Catholica Eccleſia Tranſubſtantiatio eſt appellata, quemadmodum ſacra Tridentina Synodus docuit. Ut enim generatio naturalis, quod forma in ea mutetur, recte, & proprie transformatio dici po-

poteſt: ita etiam, quod in Sacramento Euchariſtiæ tota unius rei ſubſtantia in totam alterius rei ſubſtantiam tranſeat, verbum Tranſubſtantiationis recte, & ſapienter a majoribus noſtris inventum eſt. *& habetur de ſum. Trin. & fide Cath. c. 1.*

43. *Modus Tranſubſtantiationis, & loci, quo Chriſtus eſt in hoc Sacramento, curioſius non inquirendus.*

Sed illud ſæpiſſime a ſanctis Patribus repetitum, fideles admonendi ſunt ne curioſus inquirant, quo pacto ea mutatio fieri poſſit. Nec enim percipi a nobis poteſt; nec in naturalibus mutationibus, aut in ipſa rerum creatione ejus rei exemplum aliquod habemus. Verum, quid hoc ſit, fide cognoſcendum eſt: quomodo fiat non curioſius inquirendum. Non minorem vero cautionem Paſtores adhibeant oportet in eo etiam myſterio explicando, quomodo Chriſti Domini corpus vel in minima panis particula totum contineatur. Vix enim unquam hujuſmodi diſputationes inſtituendæ erunt: ſed tamen, quando Chriſtiana charitas hoc poſtulaverit, primum quidem meminerint fidelium animos illa voce præmunire, *a Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.* a Luc. 1. v. 37.

Sacroſanctũ Euch. Sacramentum pie credendum, non curioſe ſcrutandum.

Quomodo Chriſti corpus in minima panis particula totum contineatur. Vide Con. Trid. ſeſſ. 13 c. 2. & de conſ. d. 2. c. Singuli, & Flor. Conc. in decr. de Sacr.

44. *Chriſti corpus in Euchariſtia non eſt ut in loco.*

Deinde vero doceant, Chriſtum Dominum in hoc Sacramento, ut in loco, non eſſe. Etenim locus res ipſas conſequitur, ut magnitudine aliqua præditæ ſunt: Chriſtum vero Dominum ea ratione in Sacramento eſſe non dicimus, ut magnus, aut parvus eſt, quod ad quantitatem attinet; ſed, ut ſubſtantia eſt. Subſtantia enim panis in Chriſti ſubſtantiam, non in magnitudinem, aut quantitatem convertitur. Nemo vero dubitat, ſubſtantiam æquæ in parvo, atque in magno ſpatio contineri. Nam & aeris ſubſtantia, totaque ejus natura ſic in parva, ut in magna aeris parte; itemque tota aquæ natura non minus in urnula, quam in flumine inſit, neceſſe eſt. Cum igitur panis ſubſtantiæ corpus Domini noſtri ſuccedat, fateri oportet, ad eundem plane modum in Sacramento eſſe, quo erat panis ſubſtantia ante Conſecrationem. Ea vero utrum ſub magna, an ſub parva quantitate eſſet, nihil ad rem omnino pertinebat.

Chriſtus in Sacramento non eſt, ut in loco, ſeu ut magnus vel parvus, ſed, ut ſubſtantia qua integra aque in parve, & magno ſpatio continetur.

45. *In hoc Sacramento nulla eſt ſubſtantia, cui accidentia panis, & vini inhæreant.*

De ſubſiſtentia accidentium panis & vini ſine aliqua re ſubjecta.

Tertium reſtat, quod in hoc Sacramento maximum, atque admirabile videatur; quod quidem, jam duobus aliis explicatis, facilius a Paſtoribus tractari poſſe exiſtimandum eſt; panis videlicet, & vini ſpecies in hoc Sacramento ſine aliqua re ſubjecta conſtare. Nam, cum antea demonſtratum ſit, corpus Domini, & ſanguinem vere in Sacramento eſſe, ita ut nulla amplius ſubſit panis, & vini ſubſtantia; quoniam ea accidentia Chriſti corpori, & ſanguini inhærere non poſſunt; relinquitur; ut ſupra omnem naturæ ordinem ipſa ſe nulla alia re niſa ſuſtentent. Hæc perpetua, & conſtans fuit Catholicæ Eccleſiæ doctrina; quę etiam facile eorum teſtimoniorum auctoritate confirmari poterit, quibus antea planum factum eſt, nullam reſidere in Euchariſtia panis, aut vini ſubſtantiam.

Colligi hoc poteſt ex c. Hoc autē de conſ. d. 8. & c. Cum Martha de celebr. Miſſarum §. Quæſiviſti, & probat. D. Th. 3. p. q. 75. a. 2. & q. 77 ar. 1. & alibi ſæpe, & Conc. Conſtant. ſeſſ. 8.

46. *Quare Chriſtus ſub panis, & vini ſpecie corpus, & ſanguinem ſuum teadere voluerit.*

Vide Cyrillū l. 4. in Joan. c. 22. Cyp. de cęna Domini. Aug. tra. 27. in Joan. D. Tho. in 3 p. q. 74. ar. 1 & 75. art. 1. Dam. li. 4. de fide orthod. c. 14.

Sed nihil magis fidelium pietati convenit, quam omiſſis ſubtilioribus quæſtionibus, hujus admirabilis Sacramenti majeſtatem venerari, & colere, ac deinde in eo ſummam Dei providentiam ſuſcipere, quod ſacroſancta myſteria ſub panis, & vini ſpecie adminiſtranda inſtituerit. Nam, cum a communi hominum natura maxime abhorreat, humanæ carnis eſca, aut ſanguinis potione veſci, ſapientiſſime fecit, ut ſanctiſſimum corpus, & ſanguis ſub earum rerum ſpecie, panis, inquam, & vini, nobis adminiſtraretur, quarum quotidiano, & communi alimento maxime delectamur, Adjunctæ vero etiam ſunt duæ illæ utilitates: quarum prima eſt, quod ab infidelium calumnia liberati ſumus, quam facile effugere non poſſemus, ſi Dominum ſub propria ſpecie comedere videremur. Altera eſt, quod, dum corpus, & ſanguinem Domini ita ſumimus, ut tamen, quod vere ſit, ſenſibus percipi non poſſit, hoc ad fidem in animis noſtris augendam plurimum valet: *quæ quidem*, ut ſancti Gregorii ſententia pervulgatum eſt, *ibi non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum*. Hæc autem, quæ hactenus expoſita ſunt,

Prima ratio.

Secunda ratio.

Gregor. Papa Rom. 26. in Evangelia.

non nisi magna adhibita cautione, pro audientium caput, & temporum necessitate, explicanda erunt.

47. *Quid boni consequantur, qui corpori, & sanguini Domini digne communicaverint.*

Verum, quæ de hujus Sacramenti admirabili virtute, & fructibus dici possunt, nullum esse genus fidelium existimandum est, ad quos earum rerum cognitio non pertineat, quibusque maxime necessaria videri non debeat. Ut enim Eucharistiæ utilitatem fideles intelligant, ob eam potissimum causam, quæ de hoc Sacramento tam multis verbis differuntur, cognoscenda sunt. Sed, quoniam immensæ ejus utilitates, & fructus nulla oratione explicari possunt, unus, aut alter locus a Pastoribus tractandus erit, ut ostendant, quanta in sacrosanctis illis mysteriis bonorum omnium copia, & affluentia inclusa sit. Hoc vero aliqua ex parte ita assequentur, si, omnium Sacramentorum vi, atque natura patefacta, Eucharistiam fonti, cætera rivulis comparaverint. Vere enim, ac necessario fons omnium gratiarum dicenda est, cum fontem ipsum cœlestium charismatum, & donorum, omniumque Sacramentorum auctorem Christum Dominum admirabili modo in se contineat, a quo, tanquam a fonte, ad alia Sacramenta, quidquid boni, & perfectionis habent, derivatur. Ex hoc igitur divinæ gratiæ fonte amplissima munera, quæ nobis hoc Sacramento impertiuntur, facile colligi poterunt.

Demultiplici & admirabili fructu sancti Sacramenti agitur sess. 13 Conc. Trid. de Euchar. c. 2. & ca. 5. vide Iren. l. 4. in Jo. c. 12. & 24. Chry. Ho. 84. in Joan. D. Th. in 3. p. q. 79. per totam, & alibi sæpe.

48. *Quæ commoda panis, & vinum corpori, ea Eucharistia animæ affert.*

Commode etiam fieri videbitur, si panis, & vini natura, quæ hujus Sacramenti symbola sunt, perpendatur. Nam, quos usus corpori panis, & vinum affert, eos omnes animæ saluti, & jucunditati, meliori quidem, ac perfectiori ratione, Eucharistiæ Sacramentum præbet. Neque enim hoc Sacramentum in substantiam nostram, ut panis, & vinum, mutatur; sed nos quodammodo in ejus naturam convertimur: ut recte illud Divi Augustini ad hunc locum transferri possit: *Cibus sum grandium, cresce, & manducabis me; nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me.*

Amb. l. 5. de Sac. cap. 4. & Chrys. Hom. 45. in Joan. Per Eucharistiam nos Deo & Deus nobis conjungitur. Conferatur hic locus cum sect. 6. ult. ar. symb. Aug. l. 7. confes. cap. 10.

49. Quo-

49. *Quomodo per hoc Sacramentum gratia conferatur.*

a *Joan. 1. 17.* Quod ſi *a* gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta

b *Joan. 6. 56.* eſt, in animam quoque influat eſt neceſſe, cum eum pure, & ſancte accipit, qui de ſeipſo dixit: *b Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* Nam qui pietatis, & religionis ſtudio affecti hoc Sacramentum ſumunt, nemini dubium eſſe debet, quin ita Filium Dei in ſe admittant, ut ejus corpori tanquam viva membra inſerantur. Siqui-

c *Ibidem 57.* dem ſcriptum eſt: *c Qui manducat me, & ipſe vivet*

d *Ibidem 51.* *propter me.* item *d Panis, quem ego dabo, caro mea eſt*

B. Cyrill. l. 4. in Joan. c. 12. 14. & Epi. 10. ad Neſt. *pro mundi vita.* Quem locum Cyrillus cum interpretaretur, inquit: *Dei Verbum uniens ſeipſum propriæ carni fecit ipſam vivificativam. Eum ergo decebat miro quodam modo uniri corporibus per ſacram ejus carnem, & pretioſum ſanguinem, quæ accipimus in benedictione vivificativa in pane, & vino.*

50. *Homo peccatis fœdatus, ac mortus, Euchariſtiæ ſumptione non vivificatur, etiamſi hoc Sacramentum gratiam conferre dicatur.*

Quomodo hoc Sacramen ſit gratiæ cauſa. D. Th. in 3. p. q. 79. a. 3. vide lib. de Eccleſia dom. c. 53. Conc. Tr. ſeſſ. 13. c. 7. & ca. 11. de conſec. diſt. 2. c. Qui ſeelerate, & ca. Timorem, & c. Quid eſt Chriſtum, & c. Sicut Judas. Verum, quod dicitur, Euchariſtia gratiam tribui, Paſtores admoneant oportet, ita intelligendum non eſſe, perinde ac neceſſe non ſit, ut, qui re ipſa hoc Sacramentum utiliter percepturus eſt gratiam antea adeptus fuerit. Conſtat enim, quemadmodum mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodeſt, ita etiam animæ, quæ ſpiritu non vivit, ſacra myſteria non prodeſſe. Ac propterea panis, & vini ſpeciem habent, ut ſignificetur, non quidem revocandæ ad vitam animæ, ſed in vita conſervandæ cauſa, inſtituta eſſe. Verum hoc ideo dictum eſt, quod prima etiam gratia (qua omnes præditos eſſe oportet, antequam ſacram Euchariſtiam ore contingere audeant, e *e 1. Cor. 11. 20.* ne judicium ſibi manducent, & bibant) nemini tribuitur, niſi hoc ipſum Sacramentum deſiderio, & voto percipiat. Eſt enim omnium Sacramentorum finis, & Eccleſiaſticæ unitatis, ac conjunctionis ſymbolum: neque extra Eccleſiam conſequi gratiam ullus poteſt.

51. *Quomodo anima hoc ſpirituali cibo reficiatur, & augeatur.*

Dein-

Deinde, quoniam uti corpus cibo naturali non conservatur modo, sed etiam augetur, gustusque novam quotidie ex eo voluptatem, & suavitatem percipit, ita etiam sacræ Eucharistiæ cibus non solum animam sustentat, sed vires illi addit, efficitque, ut spiritus divinarum rerum delectatione magis, ac magis commoveatur; ob eam causam fit, ut gratiam hoc Sacramento tribui, recte, & verissime dicatur. Jure enim *a* mannæ comparari potest, ex quo omnis saporis suavitas percipiebatur.

Quomodo hoc Sacram. sit de necessitate salutis salte in voto, vide apud D. Tho. in 3p. q. 73. a. 3. & q. 79. ar. 1. ad 1.

a Sap. 16. 10. Joan. 6. 49.

§2. *Per Eucharistiam peccata leviora dimittuntur.*

Remitti vero Eucharistia, & condonari leviora peccata, quæ venialia dici solent, non est quod dubitari debeat. Quicquid enim cupiditatis ardore anima amisit, dum levi aliqua in re parum offendit, totum id Eucharistia, eas ipsas minores culpas abstergens, restituit. Quemadmodum etiam (neque enim a proposita similitudine discedendum videtur) quod innati caloris vi quotidie detrahitur, ac deperit, paulatim addi, & refici naturali alimento sentimus. Quare merito a D. Ambrosio de hoc cœlesti Sacramento dictum est: *Iste panis quotidianus sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis.* Verum hæc de iis peccatis intelligenda sunt, quorum sensu, & delectatione animus non permovetur.

Innoc. 3. l. 4 de myst. alt. 4, ca. 44. Bern. ser. in cœnâ Domini. Cypr. l. 3 in Joan. c. 17. & l. 3. cap. 37. Et in collecta dicitur, Sit ablutio scelerum. D. Amb li. 3. de Sacr. c. 6 & l. 5. c. 4.

§3. *Per hoc item Sacramentum anima a futuris malis præservatur.*

Illa præterea in sacris mysteriis vis est, ut nos a criminibus puros, & integros, atque a tentationum impetu incolumes servent, ac tanquam cœlesti medicamento animam præparent, ne alicujus mortiferæ perturbationis veneno facile infici, ac corrumpi queat. Atque ob eam etiam causam, ut testatur D. Cyprianus, cum olim a Tyrannis fideles ad tormenta, & cædem propter Christiani nominis confessionem vulgo raperentur, ne illi forte dolorum acerbitate victi in salutari certamine deficerent, vetus in Ecclesia Catholica mos fuit, ut eis ab Episcopis Dominici corporis, & sanguinis Sacramenta præberentur. Sed carnis etiam libidinem cohibet, ac reprimit. Dum enim charitatis igne animos magis incendit, concupiscentiæ ardorem extinguat necesse est.

D. Th. ead. q. 79. a. 6. ex Joan. c. 6. Aug. tract. 26. in Joan.

S. Cyp. lib. 1. Epi. 2. ad Cornelium.

54. Quo-

54. *Quomodo per hoc Sacramentum aditus ad æternam gloriam pateat.*

D. Th. in 3. p. q. 79. art. 2. Chryſoſt. de ſacerdo. lib 6.

Poſtremos, ut uno verbo omnes hujus Sacramenti utilitates,& beneficia comprehendantur,dicendum eſt, ſacræ Euchariſtiæ ſumnam vim eſſe ad æternam gloriam comparandam. Scriptum eſt enim: *a Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.* Hujus videlicet Sacramenti gratia fideles,dum hanc vitam degunt, ſumma conſcientiæ pace, & tranquillitate perfruuntur; deinde ejus virtute recreati, non ſecus atque Helias, *b* qui ſubcinericii panis fortitudine ambulavit uſque ad montem Dei Horeb, cum ex vita emigrandi tempus advenerit, ad æternam gloriam, & beatitudinem aſcendunt. Hæc omnia a Paſtoribus latiſſime explicabuntur, ſi vel D. Joannis locum, in quo multiplices hujus Sacramenti effectus aperiuntur, tractandum ſumpſerint; vel admiranda Chriſti Domini facta percurrentes, oſtenderint, cum eos jure, ac merito beatiſſimos fuiſſe exiſtimemus, *c* in quorum tecta mortalis receptus eſt, vel qui illius *d* veſtis, aut fimbriæ tactu ſanitatem recuperarunt, multo nos beatiores, & feliciores eſſe, in quorum animam immortali gloria præditus ingredi non gravetur, ut ejus vulnera ſanet omnia, eamque ampliſſimis muneribus ornatam ſibi conjungat.

a Joan. 6. 54.

b 3. Reg. 19. 8.

Joa. 6. 54. 55.

c Matt. 8. 14 & 9. 10. Luca 10. 38.

d Matt 9. 21.

55. *Quot modis corpori, & ſanguini Domini communicemus.*

De modis recipiendi Euchariſtiam.

Verum docendum eſt, a quibus ingentes illi ſacra Euchariſtiæ fructus, qui modo commemorati ſunt, percipi poſſint; neque unam tantum eſſe communicandi rationem,ut fidelis populus diſcat meliora chariſmata æmulari. Recte igitur, & ſapienter majores noſtri, ut in *e* Tridentina Synodo legimus, tres hujus Sacramenti ſumendi rationes diſtinxerunt. Alii enim Sacramentum tantum accipiunt, ut peccatores,qui ſacra myſteria impuro ore, & corde accipere non verentur, quos, Apoſtolus ait *f* indigne manducare,& bibere corpus Domini. De his D. Auguſtinus ita ſcribit: *Qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus,*

e Trid. Conc. ſeſſ. 13. c. 8. f 1. Cor. 11. Aug. de conſ. diſt. 2. c. Quidā & in tract. 26. in Joan & l. 5. de Baptiſ. cōtra Donat.

pro-

proculdubio non manducat spiritualiter ejus carnem, licet carnaliter, & visibiliter premat dentibus Sacramenta corporis, & sanguinis. Qui itaque hoc modo affecti sacra mysteria accipiunt, non solum ex his nullum capiunt fructum, sed, ipso Apostolo teste, *a* judicium sibi manducant, & bibunt. Alii vero spiritu tantummodo Eucharistiam sumere dicuntur: ii sunt, qui desiderio, & voto, propositum cœlestem illum panem comedunt, fide viva incensi, *b* quæ per dilectionem operatur: ex quo, si non omnes, maximos certe utilitatis fructus consequuntur. Alii denique sunt, qui Sacramento, & spiritu sacram Eucharistiam percipiunt; qui cum ex Apostoli doctrina *c* prius se probaverint, ac *d* veste nuptiali ornati ad divinam hanc mensam accesserint, ex Eucharistia capiunt uberrimos illos, quos antea diximus, fructus. Quare perspicuum est, eos se maximis, & cœlestibus bonis privare, qui, cum ad corporis Domini Sacramentum etiam sumendum parati esse possint, satis habent spiritu tantum sacram Communionem accipere.

c.8. & Mag in 4.d.9.lit. B. & D.Th.in 3.p. c.80.a.1. Triplici modo sumitur Euch. Sacramentaliter tantum, & corporaliter.

a 1 Cor.11.16 Spiritualiter tantum.

b Gal. 56. Sacramentaliter, & spiritualiter simul.

c 1.Cor.11.& 28.

d Mat.22.11 Qui communicare Sacramentaliter negligunt, quamvis se privent fructibus.

56. *Antequam quis ad Eucharistiam accedat, præparandum animum esse, ostenditur.*

Sed jam docendum est, qua ratione præparatos fidelium animos esse oporteat, antequam ad Sacramentalem Eucharistiæ perceptionem veniant. Ac primum quidem, ut pateat, eam præparationem maxime necessariam esse, Salvatoris nostri exemplum proponendum est. Nam, antequam Apostolis pretiosi corporis, & sanguinis sui Sacramenta daret, quamvis jam mundi essent, *e* pedes eorum lavit; ut declararet, omnem diligentiam adhibendam esse, ne quid nobis ad summam animi integritatem, & innocentiam desit, cum sacra mysteria percepturi sumus. Deinde vero fideles intelligant, quemadmodum, si optime affecto, & præparato animo Eucharistiam aliquis sumat, amplissimis cœlestis gratiæ muneribus ornatur: ita contra, si imparatus accipiat, non solum nihil commodi, sed maxima etiam incommoda, & detrimenta eum accipere. Optimis enim rebus, & maxime salutaribus hoc proprium est, ut, si in tempore iis utamur, vehementer prosint:

De præparatione ad Eucharistiam. Stef. 13. Conc. Trid. de Euchar. ca.7. & can. 11. vide Basil. q. 171. in reg. brevioribus.

e Joan. 13. 5.

D.Th in 3.p. q. 80 art. 9.

ſin alieno tempore adhibeantur, perniciem, & exitium afferant. Quare mirandum non eſt, ingentia quoque, & præclariſſima Dei dona, cum bene conſtituto animo accipiuntur, ad cœleſtem gloriam conſequendam maximo nobis adjumento eſſe: at vero, cum iis nos ipſos indignos præbemus, ſempiternam mortem afferre. Id vero arcæ Domini exemplo comprobatur. *a* Arca enim fœderis, qua nihil præſtantius Iſraeliticus populus habuit, cui etiam per illam maxima, & innumerabilia beneficia Dominus tribuerat, *a* *b* Philiſtæis ablata, ſummam illis peſtem, & calamitatem cum æterno decore conjunctam importavit. Sic etiam cibi, qui ore accepti in ſtomachum bene affectum illabuntur, corpora alunt, & ſuſtentant: qui vero in ſtomachum vitioſis humoribus plenum infundi ſolent, graves morbos efficiunt.

a *Exod.* 36. 21. 24.

b 1. *Reg.* 5.

57. *Quo pacto animus ad Euchariſtiam ſit præparandus.*

Ad dignam Euchar. ſumptionem primo diſcernendus eſt cœleſtis Panis a communi.

Primam itaque illam præparationem fideles adhibeant, ut diſcernant menſam a menſa, hanc ſacram ab aliis profanis, cœleſtem hunc panem a communi. Atque hoc fit, cum certo credimus, præſens eſſe verum corpus, & ſanguinem Domini, *c* quem in cœlo Angeli adorant, *d* ad cujus nutum columnæ cœli contremiſcunt, & pavent, cujus *e* gloria plenum eſt cœlum, & terra. Hoc nimirum eſt dijudicare corpus Domini quod *f* Apoſtolus admonuit: cujus tamen myſterii magnitudinem venerari potius oportet, quam in diſputationibus ejus veritatem curioſus perquirere.

c *Pſal.* 96. 8. *Hebr.* 1. 6.

d *Job.* 26. 11.

e *Iſa.* 6. 3.

f 1. *Cor.* 11. 29

Secundo reconciliatio cum inimicis facienda eſt.

Altera vero illa præparatio maxime neceſſaria eſt, ut unuſquiſque a ſeipſo quærat; num pacem cum aliis habeat, *g* num proximos vere, atque ex animo diligat. Inquit enim Matthæus: *h* *Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adverſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.*

g 1. *Joan* 3. 4.

h *Mat.* 5. 24. 25.

Tertio conſcientia per Sacramentum pœnitentiæ capitalibus vitiis eluenda eſt.

Deinde conſcientiam noſtram ſcrutari diligenter debemus: ne forte exitiali aliquo peccato contaminati ſimus, cujus pœnitere neceſſe ſit, ut prius Contritionis,

& Con-

& Confeſſionis medicamento illud eluatur. Definitum eſt enim a ſancta Tridentina Synodo, nemini licere, quem peccati mortalis conſcientia ſtimulet, ſi Sacerdotis facultas data ſit, antequam ſe Sacramentali Confeſſione purgarit, quantumvis ſibi contritus eſſe videatur, ſacram Euchariſtiam accipere. *Synod. Trid. ſeſ. 13. can. 13. Seſſ. 13. ca. 11.*

Præterea taciti cum animis noſtris cogitemus, quam indigni ſimus, quibus divinum hoc beneficium a Domino tribuatur. Quare illud Centurionis, *a* de quo idem ipſe Salvator teſtatus eſt, ſe non inveniſſe tantam fidem in Iſrael; ex animo dicendum eſt, *b Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum*. Exquiramus etiam a nobis ipſis, an illud Petri uſurpare nobis liceat, *c Domine tu ſcis, quia amo te*. Meminiſſe enim oportet, eum, qui ſine *d* veſte nuptiali in convivio Domini accubuerat, in tenebroſum carcerem conjectum, ſempiternis pœnis ad dictum fuiſſe. *Quarto præmittenda eſt humilis de ſe ipſo exiſtimatio.* a *Matt. 8. 10.* b *Ibid. 5.* *Quinto eſt videndum, an vera charitate ſimus præditi.* c *Joan. 21. 15.* d *Matth. 22. v. 11.*

58. *Etiam corporis aliqua ratio communicare volenti eſt ſuſcipienda.*

Neque vero animi ſolum, ſed etiam corporis præparatione opus eſt. Nam jejuni ad ſacram menſam accedere debemus, ita ut ſaltem a dimidia antecedentis diei nocte uſque ad illud temporis punctum, quo ſacram Euchariſtiam accipimus, nihil omnino comederimus, aut biberimus. Poſtulat etiam tanti Sacramenti dignitas, ut qui matrimonio juncti ſunt, aliquot dies a concubitu uxorum abſtineant, *e* Davidis exemplo admoniti, qui, cum panes Propoſitionis a Sacerdote acceptu-rus eſſet, purum ſe, & pueros ſuos ab uxorum conſuetudine tres ipſos dies profeſſus eſt. Hæc fere ſunt, quæ maxime obſervari a fidelibus oportet, ut ſe ad ſacra myſteria utiliter accipienda antea parent. Reliqua enim, quæ hac in re providenda eſſe videantur, ad hæc ipſa capita facile redigi poterunt. *Jejunos communicantes eſſe neceſſe eſt, de conſ. d. 2. c. 54. Liquido. Iis caſtos. vide 33. qu. 4. ca. Sciatis, & c. 7. Vir cum propria 31. q. 4. & cap. 21. Omnis homo de conſ. d. 2.* e *1. Reg. 11. 5.*

59. *Chriſtiani omnes Euchariſtiam ſumere ſaltem ſemel in anno tenentur.*

Sed, ne forte aliqui ſegniores ad hoc Sacramentum percipiendum reddantur, quod tantam præparationem adhibere grave admodum, & difficile ducant: fideles ſæpe admonendi ſunt, omnibus eam legem propoſitam eſſe, *Conc. Lat. c. 21. & habetur de pœn. & remiſſ. c. Omnis. Seſſ. 13. Conc. Trid. de Euchar. can. 9.*

eſſe, ut ſacram Euchariſtiam accipiant. Præterea conſtitutum eſt ab Eccleſia, ut qui ſemel ſaltem ſingulis annis in Paſcha non communicaverit, ab Eccleſia arceatur.

60. *Quoties, & quibus temporibus percipienda ſit Euchariſtia.*

Sæpius communicandum Amb. li. 5. de Sacr. c. 4. vide Aug. in l. 50. Hom. 41. Hon. & de bono perſev. ca. 14. & Ep. 118 ad Ianua. vide item cap. Veracia, & c. Quotidie, & c. 1. Si quotieſcunque & c. Sim tanta ſunt, de conſec. diſt. 2.

Neque tamen fideles ſatis habeant, ſe, hujus decreti auctoritati obtemperantes, ſemel tantummodo corpus Domini quotannis accipere, verum ſæpius iterandam Euchariſtiæ Communionem exiſtiment. Utrum autem ſingulis menſibus, vel hebdomadis, vel diebus id magis expediat, certa omnibus regula præſcribi non poteſt: veruntamen illa eſt ſancti Auguſtini norma certiſſima, *Sic vive, ut quotidie poſſis ſumere*. Quare Parochi partes erunt, fideles crebro adhortari, ut, quemadmodum corpori in ſingulos dies alimentum ſubminiſtrare neceſſarium putant, ita etiam quotidie hoc Sacramento alendæ, & nutriendę animæ curam non abjiciant. Neque enim minus ſpirituali cibo animam, quam naturali corpus indigere, perſpicuum eſt. Vehementer autem proderit hoc loco repetere maxima illa, & divina beneficia, quæ, ut antea demonſtratum eſt, ex Euchariſtiæ Sacramentali Communione conſequimur. Illa etiam figura

a *Exod. 16 15* erit addenda, *a* cum ſingulis diebus corporis vires Manna reficere oportebat: itemque ſanctorum Patrum auctoritates, quę frequentem hujus Sacramenti perceptionem magnopere commendant. Neque enim unius Sancti Patris *b* Auguſtini ea fuit ſententia, *Quotidie peccas, quotidie ſume*: ſed ſi quis diligenter attenderit, eundem omnium *c* Patrum, qui de hac re ſcripſerunt, ſenſum fuiſſe, facile comperiet.

b *D. Aug. ſer. 78. de verb. Domini.*

c *Igna in Ep. ad Eph. Baſi. ad Cæſarium Patr.*

61. *Communicandi morem in Eccleſia olim frequentem fuiſſe, demonſtratur.*

Amb. li. 5. de Sacram. c. 4. d *Act. c. 42.*

Ac tempus quidem olim fuiſſe, cum fideles quotidie Euchariſtiam acciperent, ex *d* Apoſtolorum actis intelligemus. Omnes enim, qui tunc fidem Chriſtianam profitebantur, vera, & ſyncera charitate ita ardebant, ut, cum ſine intermiſſione orationibus, & aliis pietatis officii vacarent, quotidie ad ſacra Dominici corporis myſteria ſumenda parati invenirentur. Eam poſtea con-

conſuetudinem; quæ intermitti videbatur, Anacletus ſanctiſſimus Martyr, & Pontifex Max. aliqua ex parte renovavit. Præcepit enim, ut miniſtri, qui Miſſæ ſacrificio intereſſent, communicarent, quod ab Apoſtolis conſtitutum eſſe, affirmaret. Diu etiam in Eccleſia ille mos fuit, ut Sacerdos, peracto ſacrificio cum Euchariſtiam ſumpſiſſet, ad populum, qui aderat, converſus, his verbis ad ſacram menſam fideles invitaret; *Venite fratres ad Communionem*: tunc, qui parati erant, ſumma cum religione ſacroſancta myſteria ſumebant. Sed, cum deinde charitas, & pietatis ſtudium adeo refrixiſſet, ut raro admodum ad Communionem fideles accederent, ſancitum eſt a Fabiano Pontifice, ut ter quotannis, in Natali Domini, & Reſurrectione, & Pentecoſte, omnes Euchariſtiam ſumerent: id quod poſtea a multis Conciliis, præſertim vero ab Agathenſi primo confirmatum eſt. Ad extremum, cum eo res adducta eſſet, ut non modo ſancta illa, & ſalutaris præceptio non ſervaretur, ſed in plures etiam annos ſacræ Euchariſtiæ Communio differretur, decretum eſt in Lateranenſi Concilio, ut ſemel ad minus ſingulis annis in Paſcha fideles omnes ſacrum Domini corpus acciperent; qui vero in facere neglexiſſent, Eccleſiæ aditu prohiberentur.

S. Anacletus Ep. 2. & citatur de conſ. d. 1. c. Epiſcopus & d. 3. c. Peracta. vide Dion. Areop. de Eccl. Hier. c. 3 & Greg. l. 2. Dial. c. 23. S. Fabian. ep. 3. ad Hilar. Epiſc. & habetur de conſ. d. 2. c. Etſi Præcipitur, ut fideles ter in anno communicent Turon. Conc. III. c. 50 Conc. Agat. c 38. & Cabilonenſ. II. Conc. Lat. can. 21. & citatur de pœnit. & remiſſ. ca. Omnis, & Tr. ſeſſ. 13. c. 9 præcipitur, ut fideles ſemel ad minus communicent.

62. *Pueris nondum ratione utentibus Euchariſtiam adminiſtrare non convenit.*

Verum, quamvis hæc lex Dei, & Eccleſiæ auctoritate ſancita ad omnes fideles pertineat, docendum eſt, eos tamen excipi, qui nondum rationis uſum propter ætatis imbecillitatem habent. Hi enim neque ſacram Euchariſtiam a communi, & profano pane ſciunt diſcernere, neque ad eam accipiendam pietatem animi, & religionem afferre poſſunt. Atque id etiam a Chriſti Domini inſtitutione alieniſſimum videtur. Inquit enim: *a Accipite, & comedite*: infantes autem idoneos non eſſe, qui accipiant, & comedant, ſatis conſtat. Vetus quidem illa fuit in quibuſdam locis conſuetudo, ut infantibus etiam ſacram Euchariſtiam præberent: ſed tamen tum ob eas cauſas, quæ antea dictæ ſunt, tum ob alias Chriſtianæ pietati maxime conſentaneas jamdiu ejuſdem Eccleſiæ auctoritate id fieri deſiit.

Infantibus Euchar. non eſt adminiſtranda Conc. Trid. ſeſſ. 21. de communione ſub utroq; ſpecie, c. 4. & can. 4. D. Th. in 3. p. q. 80. art. 9. a Matt. 26. 26. Vide Cyp. ſer. 5. de lapſis poſt medium.

63. *Qua ætate pueris ſacra myſteria danda ſint.*

Qua vero ætate pueris ſacra myſteria danda ſint, nemo melius conſtituere poterit, quam pater, & ſacerdos, cui illi confitentur peccata. Ad illos enim pertinet explorare, & a pueris percontari, an hujus admirabilis Sacramenti cognitionem aliquam acceperint, & guſtum habeant.

64. *Licet inſanos aliquando ad Communionem admittere.*

Conc. Arau. c. 3. & habetur 26. q. 6. c. Qui recedũt, D. Tho. Ibid. Conc. Carth. 4. c. 76. & habetur 16. q. 6. c. 15. Qui per pœnitentiam.

Amentibus præterea, qui tunc a pietatis ſenſu alieni ſunt, Sacramenta dare minime oportet. Quamvis, ſi antequam in inſaniam inciderent, piam, & religioſam animi voluntatem præſetulerint, licebit eis in fine vitæ; ex Concilii Carthaginenſis decreto, Euchariſtiam adminiſtrare: modo vomitionis, vel alterius indignitatis, & incommodi periculum nullum timendum ſit.

65. *Laicis ſub utraque ſpecie communicandum non eſt.*

Laicis, niſi accedat Eccleſiæ auctoritas, ſub altera tantum ſpecie cõmunicandũ eſt. Trid. Syn. ſeſſ. 21. de comm. ſub utraque ſpecie c. 1. 2. 3 ca. 1. 2. & 3. ca. 1. 2. & 3.

Quod vero ad communicandi ritum pertinet, doceant Parochi, S. Eccleſiæ lege interdictum eſſe, ne quis ſine ipſius Eccleſiæ auctoritate, præter ſacerdotes corpus Domini in ſacrificio conficientes, ſub utraque ſpecie ſacram Euchariſtiam ſumat. Nam, ut a Tridentina Synodo explicatum eſt, quamvis Chriſtus Dominus in ultima cœna altiſſimum hoc Sacramentum in panis, & vini ſpeciebus inſtituerit, & Apoſtolis tradiderit; ex eo tamen non efficitur, hanc legem a Domino Salvatore conſtitutam eſſe, ut omnibus fidelibus ſacra myſteria ſub utraque ſpecie adminiſtranda ſint. Etenim Dominus noſter, cum de hoc Sacramento loqueretur, alterius tantum ſpeciei ſæpius meminit: ut, cum inquit: *a Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum: & Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita: & Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.*

a *Joan. 6. 51.*

Laicis una tantum pars cõceditur, ut 1. Reg. 2. Dimitte me, obſecro, ad unã partẽ Sacerdotalem.

66. *Rationes, ob quas Eccleſia alterius tantum ſpeciei uſum laicis conceſſerit.*

Multis vero, & iis quidem graviſſimis rationibus adductam eſſe Eccleſiam patet, ut hanc potiſſimum ſub altera ſpecie communicandi conſuetudinem non ſolum approbaret, ſed etiam decreti auctoritate firmaret.

Pri-

Primum enim maxime cavendum erat, ne sanguis Domini in terram funderetur: quod quidem facile vitari posse non videbatur, si in magna populi multitudine eum ministrare oportuisset. *Prima ratio.*

Præterea, cum sacra Eucaristia ægrotis præsto esse debeat, magnopere timendum erat, ne, si diutius vini species asservaretur, coaceſceret. *Secunda ratio. Concil. Nic. can. 12. Aurel. can. 24.*

Permulti præterea sunt, qui vini saporem, ac ne odorem quidem perferre ullo modo possint. Quare ne, quod spiritualis salutis causa dandum est, corporis valetudini noceret, prudentissime sancitum est ab Ecclesia, ut panis tantummodo speciem fideles acciperent. *Tertia ratio.*

Accedit ad alias rationes, quod in pluribus Provinciis summa vini penuria laboratur; neque aliunde sine maximis impensis, ac non nisi longissimis, ac difficillimis itineribus convehi potest. *Quarta ratio*

Deinde, quod maxime omnium ad rem pertinet, convellenda erat eorum hæresis, qui negabant, sub utraque specie totum Christum esse, sed corpus tantum exangue sub panis, sanguinem autem sub vini specie contineri asserebant. Ut igitur fidei Catholicæ veritas magis ante omnium oculos poneretur, sapientissimo consilio alterius speciei, hoc est panis Communio inducta est. Sunt & aliæ rationes ab iis collectæ, qui de hoc argumento differunt, quæ si opus esse videbitur, a Parochis afferri poterunt. Jam de ministro, quamvis id a nemine fere ignorari possit, agendum est, ne quid prætermissum sit, quod ad hujus Sacramenti doctrinam pertinere videatur. *Quinta ratio Totum Christum in Eucharistia contineri scribunt Basil. ad Cæs. Patr. Cypr. ad Caloſyr. & in Joann. lib. 4. c. 14.*

67. *Proprius hujus Sacramenti minister est Sacerdos.* *Minister Eucharistiæ solus Sacerdos.*

Itaque tradendum est, solis Sacerdotibus potestatem datam esse, *a* ut sacram Eucharistiam conficiant, ac fidelibus distribuant. Eum autem morem in Ecclesia semper servatum esse, ut fidelis populus a Sacerdotibus Sacramenta acciperet, Sacerdotes autem sacra facientes ipsi se communicarent, sancta Tridentina Synodus explicavit; ostenditque hanc consuetudinem tanquam ab Apostolica traditione profectam religiose retinendam esse; cum præsertim hujus rei nobis illustre exem- *a Sic Sacrificium istud instituit, cujus officium commisit voluit, &c. D. Tho in Hymno. Trid. Syn. sess. 13. c. 10.*

plum Chriſtus Dominus reliquerit, qui & ſanctiſſimum ſuum corpus conſecravit, *a* & Apoſtolis ſuis manibus porrexit. Verum, ut quacunque ratione tanti Sacramenti dignitati conſuleretur, non modo ejus adminiſtrandi poteſtas ſolis Sacerdotibus data eſt, ſed lege etiam Eccleſia vetuit, ne quis, niſi conſecratus eſſet, ſacra vaſa, lintea, & alia inſtrumenta, quæ ad illius confectionem neceſſaria ſunt, tractare aut tangere auderet, modo gravis aliqua neceſſitas non incideret.

a *Mat.16.26 Marc. 14.12.*

Laicis non licere res ſacras ad Conſecrationem Euch. neceſſarias attingere d. 23. c. Sacratas.

68. Poteſt Euchariſtia per improbos Sacerdotes vel conſecrari, vel adminiſtrari.

Ex quo tum Sacerdotes ipſi, tum reliqui fideles intelligere poſſunt, quanta religione, & ſanctitate præditos eſſe oporteat, qui ad Euchariſtiam vel conſecrandam, vel adminiſtrandam, vel ſumendam accedunt. Quanquam, quod antea de cæteris Sacramentis dictum eſt, ea non minus ab improbis adminiſtrari, ſi, quæ ad illorum perfectam rationem attinent, rite ſerventur; idem valet in Euchariſtiæ Sacramento. Neque enim hæc omnia miniſtrorum merito niti, ſed Chriſti Domini virtute, & poteſtate geri, credendum eſt. Hæc ſunt, quæ de Euchariſtia, ut Sacramentum eſt, explicanda erunt. Nunc, quod reſtat dicendum, ut Sacrificium eſt, oportet explanare, ut intelligant Parochi, quæ potiſſimum de hoc myſterio, quemadmodum ſancta Synodus decrevit, Dominicis, & feſtis diebus fideli populo tradere debeant.

D Tho.in3.p. q.82.a5.vide itemConc.Tr. ſeſſ. 14. c.6.&can.10.

De Euch. ut eſt Sacrificiũ ſeſſ. 22. Conc. Trid.in princ.

Sacramenti, & Sacrificii diſcrimen inuitur.

69. Euchariſtia peculiare novi Teſtamenti Sacrificium Deo eſt acceptiſſimum.

Etenim hoc ſacramentum non ſolum theſaurus eſt cœleſtium divitiarum, quo, ſi bene utamur, Dei gratiam nobis conciliamus, & amorem, ſed in eo quædam præcipua ratio ineſt, qua ei pro immenſis in nos collatis beneficiis aliquam gratiam referre poſſimus. At vero hæc Victima, ſi rite, & legitime immoletur, quam grata, & accepta Deo ſit, ex hoc intelligitur. Si enim veteris Legis Sacrificia, de quibus ſcriptum eſt, *b Sacrificium, & oblationem noluiſti*, & iterum *c Si voluiſſes ſacrificium, dediſſem utique, holocauſtis non delectaberis*, ita placuerunt Domino, ut *d* Scriptura Deum odo-

Euchariſtiæ Sacrificium quam ſit Deo gratum Vide Iſ.c.56.&61. Jer.33. Aug. lib. 20. contr. Fauſt. c.21.

b *Pſal. 39.7.*

c *Pſal. 50. 8.*

d *Gen. 8. 21.*

odoratum esse odorem suavitatis, idest grata ei, & accepta fuisse, testetur, quid nobis sperandum de eo Sacrificio, in quo ille ipse immolatur, atque offertur, de quo cœlestis vox bis audiat est, *d Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui?* Hoc igitur mysterium Parochi diligenter exponent, ut, cum fideles ad rem divinam convenerint, attente, & religiose sacra illa, in quibus intersunt, meditari discant. *a Matt. 3. 17. & 17. v. 5.*

70. *Quæ sint causæ, ob quas Eucharistia a Christo Domino instituta est.*

In primis igitur docebunt, Eucharistiam duabus de causis institutam esse: altera est, *b* ut cœleste animæ nostræ alimentum esset, quo vitam spiritualem tueri, & conservare possemus; altera, ut Ecclesia perpetuum Sacrificium haberet quo peccata nostra expiarentur, & cœlestis Pater sceleribus nostris sæpe graviter offensus, ab ira ad misericordiam, a justæ animadversionis severitate ad clementiam traduceretur. Cujus rei figuram, & *c* similitudinem in agno Paschali licet animadvertere, qui, ut Sacrificium, & Sacramentum a filiis Israel offerri, & comedi consueverat. Nec vero, cum Salvator noster Deo Patri seipsum in ara Crucis oblaturus esset, ullam suæ erga nos immensæ charitatis illustriorem significationem dare potuit, quam cum nobis visibile Sacrificium reliquit, quo cruentum illud semel in Cruce paulo post immolandum instauraretur; ejusque memoria usque in finem sæculi quotidie summa cum utilitate, ab Ecclesia per universum orbem diffusa coleretur. *Eucharistiam a Christo esse institutam, eũ ut sit Sacramentum, tum ut sit Sacrificium. b Prov. 9. 2. Joan. 6. 35. 1. Cor. 10. 11. Sess. 22 Conc. Trid. de Sacrificio Missæ. c. 1. 2. Dion. I. Eccl. Hier. c. 3 Ignat. ad Smyrnen. Similitudo Agni Paschæ & Exod. 12. 3. & Deut. 16.*

71. *Quomodo Sacramentum a Sacrificio secernatur.*

Diferunt autem plurimum inter se hæ duæ rationes. Sacramentum enim consecratione perficitur: omnis vero Sacraficii vis in eo est, ut offeratur. Quare sacra Eucharistia, dum in pyxide continetur, vel ad ægrotum defertur, Sacramenti, non Sacrificii rationem habet. Deinde etiam ut Sacramentum est iis, qui divinam Hostiam sumunt, meriti causam affert, & omnes illas utilitates, quæ superius commemoratæ sunt: ut autem Sacrificium est, non merendi solum, sed satisfaciendi quoque efficientiam continet. Nam ut Christus Do- *Sacramenti, & Sacrificii discrimen.*

minus in paſſione ſua pro nobis meruit, ac ſatisfecit; ſic qui hoc Sacrificium offerunt, quo nobiſcum communicant, Dominicæ paſſionis fructus merentur, ac ſatisfaciunt.

Sacrificium novi Teſtamenti quãdo ſit inſtitutũ. Trid. Synod. ſeſſ. 22. de Sacrificio Miſſæ cap. 1. & can. 1. & 2.

72. *Quo tempore iſtud novi Teſtamenti Sacrificium ſit inſtitutum.*

Jam de hujus Sacrificii inſtitutione nullum ambigendi locum ſancta Tridentina Synodus reliquit. Declaravit enim, in *a* extrema Cœna a Chriſto Domino inſtitutum eſſe, ſimulque anathemate eos damnavit, qui aſſerunt, verum, & proprium Sacrificium Deo non offerri, aut offerre nihil aliud eſſe, quam Chriſtum ad manducandum dari.

a Luc. 22. 1. Cor. 11. 24. 19.

73. *Non licet Sanctis, aut ulli creaturæ Sacrificium offerri.*

Soli Deo Sacrificium in Miſſa offerri. Seſſ. 22. Conc. Trid. ca. 3. & can. 3. Aug. l. 20. cõtr Fauſt. c. 21 & l. 8. Civ. c. 29. Verba ſũt orationis, qua S. Trinitati offertur Sacrificium.

Nec vero illud prætermiſit, quin diligenter explicaret, uni Deo Sacrificium fieri. Nam etſi Eccleſia interdum Miſsas in memoriam, & honorem Sanctorum celebrare conſuevit: non tamen illis Sacrificium, ſed uni Deo, qui Sanctos immortali gloria coronavit, offerri docuit. Quare nec Sacerdos unquam dicere ſolet, *Offero tibi Sacrificium Petre, vel Paule*: ſed dum uni ſoli Deo immolat, gratias illi agit pro beatiſſimorum Martyrum inſigni victoria; eorumque patrocinium ita implorat, *ut ipſi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam agimus in terris.*

74. *Unde doctrina illa Sacrificii, & Sacerdotii novæ Legis hauriatur.*

Eccleſia Catholica de Sacrificio doctrina Scripturis confirmatur. b Luc. 22. 19 1. Cor. 11. 24. Apoſtoli quãdo Sacerdotes ſint, inſtituti. Conc. Trid. ſeſſ. 22. de Sacrif. Miſſæ c. & can. 2. c 1 Cor. 10. 21

Hæc autem, quæ de hujus Sacrificii veritate a Catholica Eccleſia tradita ſunt, ex Domini verbis accepit, cum extrema illa nocte hęc ipſa ſacra myſteria Apoſtolis commendans, *b Hoc facit* inquit, *in meam commemorationem*. Eos enim, quemadmodum a Synodo definitum eſt, tunc Sacerdotes inſtituit; præcepitque, ut ipſi, & qui eis in Sacerdotali munere ſucceſſuri eſſent, corpus ejus immolarent, & offerrent. Atque id etiam Apoſtoli verba ad Corinthios ſcripta ſatis demonſtrant; cum ait: *c Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum; non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum*. Ut enim pro dæmo-

nio-

niorum mensæ altare, in quo eis immolabatur, intelligendum est: ita etiam (ut quod Apostolus proponit, probabili argumentatione concludatur) mensa Domini nihil aliud, nisi altare, in quo Sacrificium Domino fiebat, significare potest.

Eucharistia Sacrificium figurii, & prophetiis veteris testamenti prædictum.

a *Malach.* 1. 10. 11.

75. *Quibus potissimum figuris, & prophetiis istud Sacrificium olim significatum fuerit.*

Quod si ex veteri Testamento hujus Sacrificii figuras, & oracula requiramus, primum quidem de eo Malachias apertissime vaticinatus est his verbis: *a Ab ortu Solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicet Dominus exercituum.* Præterea hęc Hostia tam ante, quam post latam Legem variis Sacrificiorum generibus prænunciata est. Etenim bona omnia, quæ iis Sacrificiis significabantur, hæc una Victima, tamquam omnium perfectio, & absolutio complexa est. Veruntamen nulla in re ejus imaginem magis expressam licet videre, quam *b* in Melchisedech Sacrificio. Ipse enim Salvator *c* Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus, & sanguinem suum in extrema Cœna sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit.

b *Gen.* 14. 18. *Hebr.* 7. 17.

c *Psal.* 109. 4.

76. *Idem Sacrificium, quod in Cruce fuit oblatum, in Missa peragitur.*

Unum est Christi Sacrificium, & Ecclesia. Vide de Summa Trinit. c. Firmiter, & Aug. li. 10. de Civit. Dei c. 20 Levit. 34. 16.

Unum itaque, & idem Sacrificium esse fatemur, & haberi debet, quod in Missa peragitur, & quod in Cruce oblatum est; quemadmodum una est & eadem Hostia, Christus videlicet Dominus noster, qui seipsum in ara Crucis semel tantummodo cruentum immolavit. Neque enim cruenta, & incruenta Hostia, duæ sunt Hostiæ, sed una tantum, cujus Sacrificium postquam Dominus ita præcepit: *d Hoc facite in meam commemorationem*, in Eucharistia quotidie instauratur.

d *Luca* 22. 19 1. *Cor.* 11. 24.

77. *Est etiam unus utrinque Sacerdos.*

Christus est, qui offert, & consecra. proprie, Chrys. Homil. 2.

Sed unus etiam, atque idem Sacerdos est Christus Dominus. Nam ministri, qui Sacrificium faciunt, non suam, sed Christi personam suscipiunt, cum ejus corpus, & sanguinem conficiunt. Id quod & ipsius Conse-

Ire. Ep. ad Ti. & in Hom. de prodit. Judæ Amb. li. 4. de Sacr. c. 4.

crationis verbis oſtenditur. Neque enim Sacerdos inquit, *Hoc eſt corpus Chriſti*; ſed, *Hoc eſt corpus meum*, perſonam videlicet Chriſti Domini gerens, panis, & vini ſubſtantiam in veram ejus corporis, & ſanguinis ſubſtantiam convertit.

78. *Miſſa ut laudis, ita etiam propitiationis eſt Sacrificium.*

Miſſam eſſe non ſolum laudis, ſed propitiationis Sacrificium Seſ. 22. Conc. Trid. de Sacrificio Miſſæ can. 2. & can. 3 Fructus Sacrificii Miſſæ vide Amb. l. 1 offic. cap. 50. Aug. c. 8. 24. civit. lib.

Quæ cum ita ſint, ſine ulla dubitatione docendum eſt id, quod etiam ſancta Synodus explicavit, ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium eſſe non ſolum laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii, quod in Cruce factum eſt; ſed vere etiam propitiatorum Sacrificium, quo Deus nobis placatus, & propitius redditur. Quare ſi puro corde, accenſa fide, & intimo ſcelerum noſtrorum dolore affecti hanc ſanctiſſimam Hoſtiam immolemus, & offeramus, dubitandum non eſt, quin miſericordiam a Domino conſecuturi ſimus, gratiam in auxilio opportuno. Hujus enim Victimæ odore ita delectatur Dominus, ut gratiæ, & pœnitentiæ donum nobis impertiens, peccata condonet. Quamobrem & ſolemnis eſt illa Eccleſiæ præcatio: *Quoties hujus Hoſtiæ commemoratio celebratur, toties opus noſtræ redemptionis exercetur*; nimirum uberimi illi cruentæ Hoſtiæ fructus per hoc incruentum Sacrificium ad nos manant.

Secreta Dominica IX. poſt Pentecoſtem. Trid. Synod. ſeſſ. 22 c. 26.

79. *Pertingit etiam Sacrificii Miſſæ fructus ad defunctos.*

a Cypr. l. 1. ep. 9. ad Cler. & plebem Furnis.

Deinde vero hujus Sacrificii eam vim eſſe Parochi docebunt, ut non ſolum immolanti, & ſumenti proſit, *a* ſed omnibus etiam fidelibus, ſive illi nobiſcum in terris vivant, ſive jam in Domino mortui, nondum plane expiati ſint. Neque enim minus ex Apoſtolorum certiſſima traditione pro his utiliter offertur, quam pro vivorum peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, ac quibuſvis calamitatibus, & anguſtiis.

80. *Nulla Miſſa ex communi uſu Eccleſiæ celebrata dicenda eſt privata.*

Nulla Miſſa privata dicenda eſt, Seſ. 22. Conc. Trid. de Sacrif. Miſſæ c. 6 & can. 8.

Ex quo facile perſpicitur, omnes Miſſas communes cenſendas eſſe, ut quæ ad communem omnium fidelium utilitatem, & ſalutem pertinent.

81. *Quonam hujus Sacrificii cæremoniæ pertineant.*

Ha-

Habet autem hoc Sacrificium multos, eosque maxime insignes, ac solemnes ritus, quorum nullus supervacaneus, aut inanis existimandus est; verum omnes eo spectant, ut & tanti Sacrificii majestas magis eluceat, & salutaribus mysteriis intuendis ad rerum divinarum, quæ eo Sacrificio occultæ sunt, contemplationem fideles excitentur. Sed de his nihil est ut plura dicamus; tum quia hoc argumentum longiorem explicationem postulare videtur, quam propositæ institutioni conveniat; tum quia innumerabiles pene libellos, & commentarios, qui de hac re a piis, & doctissimis viris conscripti sunt, Sacerdotes in promptu habebunt. Hactenus igitur satis fuerit, earum rerum, quæ ad Eucharistiam, tum qua Sacramentum, tum qua Sacrificium sit, pertinent, potiora capita, juvante Domino, exposuisse.

Ritus Missæ quo pertineant. Sess. 22. Conc. Trid. c. 5. & c. 7. vide etiam Dian. Areo. l. de Eccles. Hier. c. 3. vide D. Tho. in 3. p. q. 83. 9. art. 5.

DE POENITENTIÆ SACRAMENTO.

CAPUT V.

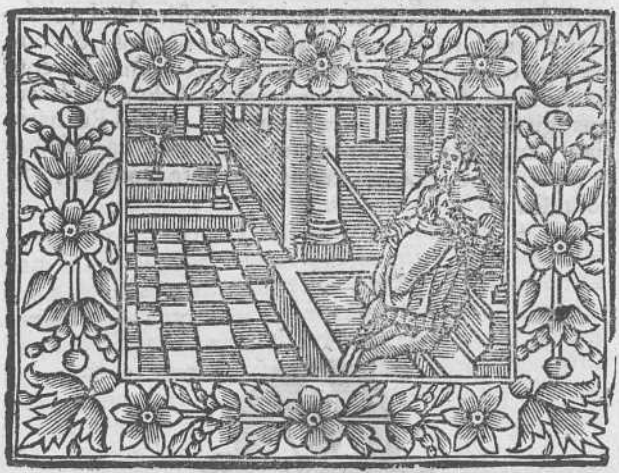

1. *Accurate, ac frequenter doctrina Pœnitentiæ Chriſtianis auribus eſt inferenda.*

De Pœnitentia & veteri- queſcripſerũt Amb. l. duos. Aug. ſæpe, & lib. de pœnit. remed. & de vera, & falſa pœnitentia. Conſule item ſeptem de Pœnitent. diſt. in decreto.

QUemadmodum humanæ naturę fragilitas, & imbecillitas omnibus nota eſt, eamque in ſeipſo quiſque facile experitur: ita, quantam habeat neceſſitatem Pœnitentiæ Sacramentum, ignorare nemo poteſt. Quod ſi diligentiam, quæ a Parochis in unoquoque argumento adhibenda eſt, ex rei, quam tractant, magnitudine, & pondere metiri oportet, omnino fatebimur, eos nunquam id loci hujus explicatione adeo diligenter futuros eſſe,

eſſe, ut ſatis videri poſſit. Quin etiam de hoc Sacramento, quam de Baptiſmo, eo accuratius agendum eſt, quod Baptiſmus ſemel tantum adminiſtratur, nec iterari poteſt: Pœnitentiæ vero toties locus datur, ejuſque repetendę toties neceſſitas impoſita eſt, quoties poſt Baptiſmum peccare contingat. Ita enim a Tridentina Synodo dictum eſt, Sacramentum Pœnitentiæ non ſecus lapſis poſt Baptiſmum, ac Baptiſmum nondum regeneratis, ad ſalutem neceſſarium eſſe: vulgataque illa S. Hieronymi ſententia ab omnibus, qui deinceps res ſacras tradiderunt, magnopere comprobatur, Pœnitentiam eſſe ſecundam tabulam poſt naufragium. Ut enim confracta navi unum vitæ ſervandæ perfugium reliquum eſt, ſi forte tabulam aliquam de naufragio liceat arripere: ita poſt amiſſam Baptiſmi innocentiam, niſi quis ad Pœnitentiæ tabulam confugiat, ſine dubio de ejus ſalutem deſperandum eſt. Hæc autem non ad Paſtores ſolum, ſed ad reliquos etiam fideles excitandos dicta ſint, ne forte in eis rei maxime neceſſariæ incuria reprehendatur. Primum enim communis fragilitatis memores omni ſtudio optare debent, ut divina ope adjuti, ſine caſu, aut prolapſione aliqua in via Domini progredi poſſint. Quod ſi nonnumquam offenderint, tum vero ſummam Dei benignitatem intuentes, qui tanquam *a* bonus paſtor ovium ſuarum vulnera obligare, eiſque mederi ſolet, hoc ſaluberrimum Pœnitentiæ medicamentum nunquam in aliud tempus differendum eſſe cogitabunt.

Lucæ 17. 3. Matt. 18. 22. Trid. Syn ſeſſ. 6. de juſtific. c. 14. de Pœn. c. 2. Tert. in l. de Pœn. Hie. in 3. c. Iſa. ſuper illud. Ruit enim Hieruſalem. Amb. ad virginem lapſam c. 3. Magiſt. in 4. Sen. diſt. 14. litt. A. & de Pœn diſt. 1. c. ſecundo. Ezech. 18. Lucæ 15.

a Joan. 10. 11. Ezech. 34. 10

2. *Quam varia ſit verbi Pœnitentiæ ſignificatio.*

Ut autem rem ipſam aggrediamur, prius explicanda eſt varia hujus nominis poteſtas, & notio, ne aliquis ambiguitate vocis in errorem inducatur. Nonnulli enim Pœnitentiam pro ſatisfactione accipiunt: alii a Catholicæ Fidei doctrina maxime remoti, cum arbitrentur, Pœnitentiam nullam præteriti temporis rationem habere, nihil aliud, quam novam vitam eſſe deſiniunt. Docendum eſt igitur, multiplicem eſſe hujus nominis ſignificationem. Primum enim Pœnitentia de iis dicitur, quibus aliquid diſplicet, quod ante placuerit, nulla habita ratione hujus cogitationis, bonum

Amb. li. 2 de pœnit. c. 9.

Verbi Pœnitentiæ multiplex ſignificatio.

Prima.

ne,

12. Cor. 7. 10. ne, an malum fuerit. Sic omnes pœnitet, *a* quorum triſtitia ſecundum ſæculum eſt, non ſecundum Deum, hujuſmodi pœnitentia non ſalutem affert ſed mortem.

Secunda. Altera eſt pœnitentia, cum quis ex ſcelere admiſſo, quod quidem antea placebat, dolore non Dei, ſed ſui ipſius

Tertia. cauſa, concipit. Tertia eſt, cum non ſolum admiſſi ſceleris cauſa intimo animi ſenſu dolemus, vel ejus doloris externum etiam aliquod ſignum damus, verum unius Dei cauſa in eo mœrore ſumus. Ac ſingulis quo-

b Gen. 6. 6. 1. Reg. 15. 11. Pſal. 105. 45. Jer. 26. 3. 13. 19. que pœnitentiæ generibus, quæ commemorata ſunt, pœnitentiæ vox proprie convenit. Nam cum in *b* ſacris Litteris Deum pœnitere legimus, id per translationem dici perſpicuum eſt. Eo enim loquendi genere, quod ad hominum mores accomodatum eſt, ſacræ Litteræ utuntur, cum Deum mutare aliquid conſtituiſſe declarant; quod non aliter facere videatur quam homines, quos ſi alicujus rei pœniteat, eam commutare omni ſtudio laborant. Sic ergo ſcriptum eſt, *c* pœnituiſſe eum quod hominem feciſſet; & alio loco, *d* quod Saul regem conſtituiſſet.

Deum impropriè alicujus rei pœnit. *Bern. ſerm. 4. ſuper Cant.* *D. Th. 1. p. q. 21. art. 3.*

c Gen. 6. 6. d Reg. 15. 11.

3. *Quodnam ſit inter Pœnitentiæ ſignificationes diſcrimen.*

Actiones pœnitentis obtinent locum materiæ in hoc Sacramento. Seſſ. 14. Conc. Trid. de pœnit. ca. 3. & can. 4. Alex. de Ales 4. p. q. 54. memb. 1. Ariſt. 3. Phyſic. tex. 1.

Verum inter has Pœnitentiæ ſignificationes magnum diſcrimen obſervare oportet. Prima enim in vitio ponenda eſt: altera eſt quædam commoti, & perturbati animi affectio: tertiam tum ad virtutem pertinere, tum Sacramentum eſſe dicimus; quæ ſignificatio hujus loci propria eſt. Ac primum quidem de ipſa, ut virtutis parte, agendum eſt; non ſolum quia fidelis populus ad omne virtutis genus a Paſtoribus inſtitui debet, ſed etiam quia hujus virtutis actiones tanquam materiam præbent, in qua Pœnitentiæ Sacramentum verſetur; ac niſi, prius, quæ ſit Pœnitentiæ virtus recte intelligatur, Sacramenti etiam vim ignorari neceſſe eſt.

Duplex eſt pœnitentia, interior, & exterior. Amb. ſer. de Pœnit. & habetur de

4. *Quid ſit interior Pœnitentia.*

Quare in primis monendi, hortandique ſunt fideles, ut omni contentione, & ſtudio in intima animi Pœnitentia, quam virtutem dicimus, elaborent; ſine qua ea, quæ extrinſecus adhibetur, parum admodum profutura eſt. Intima autem Pœnitentia eſt illa, cum ad Deum

nos

nos ex animo convertimus, & commissa a nobis scelera detestamur, & odio habemus; si mulque illud nobis certum, & deliberatum est malam vitæ consuetudinem, corruptosque mores emendare, non sine spe veniæ a Dei misericordia consequendæ. Hanc vero dolor, & tristitia, quæ perturbatio, & affectio est, & passio a multis vocatur, consequitur, veluti comes peccatorum detestationi adjuncta. Quamobrem apud plures ex sanctis Patribus Pœnitentiæ definitio hujusmodi animi cruciatu declaratur. *pœnit. dist. 3. c. Pœnit. & Aug. lib. de vera, & falsa Penit. c. 8. Greg. Ho. 35. in EGang.*

5. *Fide Pœnitentiæ pars non est.*

Verum in eo, quem pœnitet; fides Pœnitentiam antecedat necesse est. Neque enim potest quisquam se ad Deum convertere, qui fide careat. Ex quo fit, ut nullo modo Pœnitentiæ pars recte dici possit. *Conc. Trid. sess. 14. de Pœnit. cap. 3. & can. 4.*

6. *Intima animi Pœnitentia virtus est censenda.*

Quod autem intima hæc Pœnitentia, ut antea diximus, ad virtutem pertineat, aperte ostendunt multa, *a* quæ de Pœnitentia tradita sunt, præcepta. Lex enim de iis tantum actionibus, quæ suscipiuntur cum virtute, præcipit. Negare præterea nemo potest, quin dolere, quando, quomodo, & quatenus oportet, virtutis sit. Hoc autem ut recte fiat, pœnitentiæ virtus præstat. Interdum enim evenit, ut ex admissis sceleribus minorem, quam par est, dolorem homines capiant: quin etiam, ut a Salomone scriptum est, *b* nonnulli sunt, qui cum malefecerint, lætantur. Rursus vero alii ita se merori animi, & ægritudini dedunt, ut de salute etiam prorsus desperent: qualis fortasse Cain videri potest, qui ait, *c Major est iniquitas mea, quam ut veniam mereamur*: & qualis certe Judas fuit, *d* qui Pœnitentia ductus suspendio vitam, & animam amisit. Ut igitur modum in dolore tenere possimus, Pœnitentiæ virtute adjuvamur.

a Matt. 3. 2. & 4. 17. Mar. 1. 11. Luca 15. 3. Lex Dei imperat duntaxat actiones virtuti conjunctas. Dolor triplici ratione virtus censeri potest. Prima ratio est, si non peccetur defectu
b Prov. 2. 14. Secunda, ut non peccetur excessu.
c Gen. 14. 13.
d Matt. 27. v. 5. Act. 18. Tertia ratio, si bono fine sit susceptus, quod fit tripliciter. Chrys. de Pœn. & habet de Pœn. d. 3. c. Perfecta.

7. *Quomodo is, quem vere pœnitet, affectus esse debeat.*

Sed idem etiam ex iis rebus colligi potest quas sibi tanquam finem proponit is, quem vere peccati pœnitet. Primum autem hoc ei propositum est, ut peccatum aboleat; omnemque animæ culpam, & maculam abstergat. Alterum est, ut pro sceleribus admissis Deo satis-

Quomodo juſtitia inter Deum, & homines eſſe poſſit, ex Ariſt. in 5. Eth. c. ult. docet Scot. 4. d. 14. q. 2. lit. H.

ſatisfaciat: quod quidem ad juſtitiam referri perſpicuum eſt. Nam etſi inter Deum, & homines propria juſtitiæ ratio intercedere non poteſt, cum tam longo intervallo inter ſe diſtent; aliquem tamen eſſe juſtitiam conſtat, cujuſmodi eſt inter Patrem, & filios, inter Dominum, & ſervos. Tertium eſt, ut homo in Dei gratiam redeat, in cujus offenſionem, & odium propter peccati fœditatem incurrit. Hæc vero omnia ſatis declarant, Pœnitentiam ad virtutem ſpectare.

Quæ de Pœnitentiæ virtute hic traduntur, habentur de juſtificat. in Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 6. a Tho. 3. 21.

8. *Quibus veluti gradibus ad divinam illam Pœnitentiæ virtute aſcendatur.*

Sed docendum eſt etiam, quibus gradibus ad hanc divinam virtutem liceat aſcendere. Primum itaque Dei miſericordia nos prævenit, cordaque noſtra ad ſe convertit. Quod cum precaretur Propheta, *a Converte*, inquit, *nos Domine ad te, & convertemur.*

Primus gradus gratia præveniens miſericordiæ Dei.

Deinde hoc lumine illuſtrati, per fidem ad Deum animo tendimus. *d Credere enim oportet accedente ad Deum*, ut Apoſtolus teſtatur, *quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.*

Secundus gradus fides. b Hebr. 11. 6.

Præterea motus timoris conſequitur, & ſuppliciorum acerbitate propoſita, animus a peccatis revocatur. Atque huc videntur ſpectare illa Iſaiæ verba: *c Sicut quæ concipit, cum appropinquaverit ad partum, dolens clamat in doloribus ſuis, ſic facti ſumus.* Huc deinde accedit *d* ſpes impetrandæ a Deo miſericordiæ, qua erecti vitam, & mores emendare conſtituimus. Poſtremo charitate corda noſtra accenduntur, ex qua liberalis ille *e* timor probis, & ingenuis filiis dignus oritur: atque ita unum illud veriti, ne qua in re Dei majeſtatem lædamus, peccandi conſuetudinem omnino deſerimus. Hiſce igitur quaſi gradibus ad hanc præſtantiſſimam Pœnitentiæ virtutem pervenitur.

Tertius gradus timor. c Iſa. 26. 17. Quartus gradus ſpes. d Matt. 9. Quintus gradus charitas. e Eccl. 19. 17 Alex. de Ales 4. p. ſumma q. 56. mem. 1. & 2.

9. *Qui ſit præcipuus virtutis Pœnitentiæ fructus.*

Fructus Pœnitentiæ præcipuus eſt vita æterna. f Matt. 4. 17. g Ezc. 18. 21.

Quæ prorſus divina, & cœleſtis virtus exiſtimanda eſt, cui ſcilicet Regnum cœlorum ſacræ Litteræ pollicentur. Nam apud ſanctum Matthæum ſcriptum eſt: *f Pœnitentiam agite, propinquavit enim regnum cœlorum*: & apud Ezechielem: *g Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſto-*

ſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium, & juſtitiam, vita vivet. tum alio loco: *a Nolo mortem impii: ſed ut convertatur impius a via ſua, & vivat.* Quod quidem de æterna, & beata vita intelligendum eſſe plane conſtat. a Ezech. 33. 11.

10. *Quid de externa pœnitentia ſentiendum ſit, quaque de cauſa Chriſtus eam in numerum Sacramentorum referri voluerit.*

De externa vero Pœnitentia docendum eſt, eam eſſe in qua Sacramenti ratio conſiſtit, habereque externas quaſdam res ſenſibus ſubjectas, quibus declarantur ea; quæ interius in anima fiunt. In primis autem explanandum fidelibus videtur, quare factum ſit, ut Chriſtus Dominus Pœnitentiam in numerum Sacramentorum referri voluerit. Hujus autem rei illa omnino cauſa fuit, ut nobis de remiſſione peccatorum, quam Deus pollicitus eſt, cum ait; *b Si impius egerit pœnitentiam*; &c. minus dubitare liceret. Vehementer enim pendere animo de intima Pœnitentia opus eſſet, cum de ſuo cuique judicio in iis, quæ agit, merito timendum ſit. Ut igitur Dominus huic noſtræ ſollicitudini ſubveniret, Pœnitentiæ Sacramentũ inſtituit, quod per Sacerdotis abſolutionem peccata nobis remiſſa eſſe confideremus, conſcientiæque noſtræ ob fidem, quæ Sacramentorum virtuti merito habenda eſt, pacatiores redderentur. Neque enim aliter accipienda eſt vox Sacerdotis peccata nobis legitime condonantis, quam Chriſti Domini, qui ait Paralityco: *c Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.*

Quid exterior Pœnitentiæ. D. Th. in 3. p. q. 34. a. 1.

b Ezech. 18. 21. *Prima ratio eſt, ut fides noſtra de remiſſione peccatorum, eorum judicio, quorum eſt diſcernere inter lepram, & lepram, magis confirmaretur, & conſcientiæ noſtræ pacatiores redderentur.*

c Matt. 9. 2. *Secunda ratio eſt, ut hominibus in promptu eſſet inſtrumentũ, quo peccata poſt Baptiſmum contracta in ſanguine Chriſti eluerentur.*

Deinde vero, cum nemo ſalutem, niſi per Chriſtum, ejuſque paſſionis beneficio conſequi poſſit, conſentaneum, nobiſque utiliſſimum fuit, ejuſmodi Sacramentum inſtitui, cujus vi, & efficientia Chriſti ſanguis ad nos defluens peccata poſt Baptiſmum admiſſa eluerat; atque ita reconciliationis beneficium illi uni Salvatori noſtro acceptum referre profiteremur.

11. *Quo pacto Pœnitentia verum ſit novæ Legis Sacramentum.*

Quod vero Pœnitentia Sacramentum ſit, Paſtores ita facile oſtendent. Ut enim Baptiſmus Sacramentum eſt, quia *d* peccata omnia, ac præſertim quod origine

Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 1. Seſſ. 14. Conc. Trid. de Pœn. c. 1. & can. 1.

d Act. 2. 38.

con-

a *Act. 8.22.* contractum fuit, delet: eadem ratione Pœnitentia, a quæ peccata omnia poſt Baptiſmum voluntate, vel actione ſuſcepta tollit, vere, & proprie Sacramentum dicendum eſt. Deinde, quod caput eſt, cum illa, quæ extrinſecus tum a pœnitente, tum a Sacerdote fiunt, declarent ea, quæ interius efficiuntur in anima, quis neget Pœnitentiam vera, & propria Sacramenti ratione præditam eſſe? Siquidem *Sacramentum ſacræ rei ſignum eſt*; peccator autem, quem pœnitet, rerum, & verborum notis plane exprimit, ſe animum a peccati turpitudine abduxiſſe: itemque ex iis, quæ a Sacerdote geruntur, & dicuntur, miſericordiam Dei peccata ipſa remittentis facile cognoſcimus. Quanquam hoc aperte indicant illa Salvatoris verba: *b Tibi dabo claves regni cœlorum; & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.* Abſolutio enim Sacerdotis verbis enunciata remiſſionem illam peccatorum ſignat, quam in anima effiçit.

Dilucide exponitur, quomodo Pœnitentia ſit ſacra rei ſignum. Aug. lib. 8. de Civ. Dei c. 10

Actio Sacerdotis abſolutionis nititur auctoritate verbi Dei.

b *Mat. 16. 19*

12. *Pœnitentiæ Sacramentum iterari poteſt.*

Seſſ. 14. Conc. Trid. de Pœn. c. 2.

Neque vero ſolum fideles docendi ſunt, Pœnitentiam in numero Sacramentorum habendam eſſe, ſed eorum etiam, quæ iterari poſſunt. Quærenti enim Petro, num ſepties venia peccati danda eſſet, Dominus reſpondit, c *Non dico tibi uſque ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties.* Quare ſi cum ejuſmodi hominibus agendum ſit, qui ſummæ Dei bonitati, & clementiæ diffidere videantur, confirmandus erit illorum animus, atque ad ſpem divinæ gratiæ erigendus. Quod quidem facile conſequentur tum hujus loci, & aliorum tractatione, qui in ſacris Litteris permulti occurrent, tum vero iis rationibus, & argumentis, quæ ex ſanctorum Chryſoſtomi libro de lapſis, & Ambroſii libris de Pœnitentia petere licebit,

c *Mat. 18. 22*

Quomodo deſperantes cõſolandi ſint. Amb. de Pœn. l. 1. c. 1. & 2. vid. Aug. in l. de vera, & falſ. pœn. c. 5.

13. *Materia Pœnitentiæ quæ, & qualis.*

Jam quoniam nihil fideli populo notius eſſe debet, quam hujus Sacramenti materia; docendum eſt, in eo maxime hoc Sacramentum ab aliis differre, quod aliorum Sacramentorum materia eſt res aliqua naturalis, vel arte effecta: Sacramenti vero Pœnitentiæ quaſi materia ſunt actus pœnitentis, nempe *Contritio, Confeſſio,*

De materia Sacram. pœn. Tres actus pœnitentis qui ſunt loco materiæ.

ſio, & Satisfactio, ut a Tridentina Synodo declaratum eſt; qui quatenus in Pœnitente ad integritatem Sacramenti, & plenam, ac perfectam peccatorum remiſſionem ex Dei inſtitutione requiruntur, hac ratione partes Pœnitentiæ dicuntur. Neque vero hi actus quaſi materia a ſancta Synodo appellantur, quia veræ materiæ rationem non habeant; ſed quia ejus generis materia non ſint, quæ extrinſecus adhibeatur, ut Aqua in Baptiſmo, & Chriſma in Confirmatione. Quod autem ab aliis dictum eſt, peccata ipſa hujus Sacramenti materiam eſſe, nihil plane diverſum dici videbitur, ſi diligenter attendamus. Ut enim ignis materiam ligna eſſe dicimus, quæ vi igni conſumuntur; ita peccata, quæ Pœnitentia delentur, recte hujus Sacramenti materia vocari poſſunt.

quomodo ejuſdem Sacramenti partes eſſe dicantur. Trid. Synod. ſeſſ. 14. de pœnit. cap. 3. & can. 4.

Peccata ipſa quomodo Sacramentimateria dici poſſint.

14. *Quæ ſit Sacramenti Pœnitentiæ forma.*

Sed formæ etiam explicatio Paſtoribus prætermittenda non eſt, quod ejus rei cognitio excitet fidelium animos ad percipiendam ſumma cum religione hujus Sacramenti gratiam. Eſt autem forma, *Ego te abſolvo*: quam non ſolum ex illis verbis licet colligere, *a Quæcunque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis*; ſed ex eadem Chriſti Domini doctrina ab Apoſtolis tradita accepimus. Ac quoniam Sacramenta id ſignificant, quod efficiunt, & illa verba, *Ego te abſolvo*, oſtendunt, peccatorum remiſſionem hujus Sacramenti adminiſtratione effici; planum eſt, hanc eſſe Pœnitentiæ perfectam formam. Sunt enim peccata tanquam *b* vincula, quibus conſtrictæ animæ tenentur, & ex quibus Pœnitentiæ Sacramento laxantur. Quod quidem non minus vere de illo etiam homine Sacerdos pronuntiat, qui prius ardentiſſimæ Contritionis vi, accendente tamen Confeſſionis voto, peccatorum veniam a Deo conſecutus ſit.

De forma Sacram. pœnit. ſeſſ. 14. Conc. Trid. de pœn. cap. 3. a Matth. 18. 18.

b Prov. 5. 18 Iſa. 5. 18. Alex. de Ales 4. p. q. 77. mem. 6.

15. *Quo fructu ad formam Sacramenti preces aliæ adjiciantur.*

Adduntur præterea complures preces non quidem ad formam neceſſariæ, ſed ut ea removeantur, quæ Sacramenti vim, & efficientiam, illius culpa, cui adminiſtratur, impedire poſſent.

16. *Quantum differat poteſtas Sacerdotum Chriſti in dijudicanda peccati lepra a poteſtate Sacerdotum veteris Legis.*

Quamobrem peccatores Deo ingentes gratias agent; qui tam amplam poteſtatem in Eccleſia Sacerdotibus tribuerit. Neque enim, ut olim in veteri Lege *a* Sacerdotes teſtimonio ſuo aliquem a lepra liberatum eſſe duntaxat renuntiabant, ita nunc in Eccleſia ea tantum poteſtas Sacerdotibus facta eſt, ut aliquem a peccatis eſſe abſolutum declarent; ſed vere tanquam Dei miniſtri abſolvunt, id quod Deus ipſe *b* gratiæ, & *c* juſtitiæ auctor; ac parens efficit.

a *Lev.* 13. 9. & 14 2. *Deus eſt, qui miniſterio Sacerdotis abſolvit. Vid. Conc. Tr. ſeſſ.* 14. *c.* 6.
b *Pſal.* 83. 12.
c *Rom.* 8. 33.

17. *Quo habitu, quibuſve ritibus ſuam actionem commendare pœnitentes debeant.*

Diligenter vero ritus etiam, qui ad hoc Sacramentum adhibentur, fideles obſervabunt. Ita enim fiet, ut animo magis hæreant, quæ hoc Sacramento conſecuti ſunt; nimirum ſe tanquam ſervos clementiſſimo Domino, vel filios potius optimo parenti reconciliatos eſſe; & ſimul facilius intelligant; quid eos facere oporteat; qui velint (velle autem omnes debent) ſe tanti beneficii gratos, & memores probare. Nam quem peccatorum pœnitet, is ſe humili, ac demiſſo animo ad pedes Sacerdotis dejicit; ut cum ſe tam humiliter gerat, facile poſſit agnoſcere, ſuperbiæ radices evellendas eſſe, *d* a qua omnia ſcelera, quæ deflet, ortum habuerint, & enata ſint; in Sacerdote autem, qui in eum legitimus judex ſedet, Chriſti Domini perſonam, & poteſtatem veneretur. Sacerdos enim, quemadmodum in aliis, ita in Pœnitentiæ Sacramento adminiſtrando Chriſti munus exequitur. Deinde peccata ſua pœnitens ita enumerat, ut ſe maxima, & acerbiſſima animadverſione dignum eſſe fateatur, ſupplexque delictorum veniam petit; quæ ſane omnia vetuſtatis ſuæ certiſſima teſtimonia a ſancto Dionyſio habent.

Humilitas pœnitentis coram Sacerdote declaranda.
d *Eccl.* 10. 45.

D. Dioniſius Arcop. in Ep. ad Demoph.

18. *Quos præcipue fructus ex Sacramento Pœnitentiæ homines capiant.*

Sed nihil profecto tam proderit fidelibus, nihilque majorem illis alacritatem Pœnitentiæ ſuſcipiendæ afferet; quam ſi a Parochis ſæpe explicatum fuerit, quan-

Primus fructus eſt benevolentia divi-

tam

tam ex ea utilitatem capiamus. Vere enim de Pœnitentia illud dici poſſe intelligent, ejus quidem radices amaras, fructu vero ſuaviſſimos eſſe. Pœnitentiæ itaque omnis in eo vis eſt, ut nos in Dei gratiam reſtituat, cum eoque ſumma amicitia conjungat. Hanc vero reconciliationem interdum in hominibus piis, qui hoc Sacramentum ſancte, & religioſe percipiunt, maxima conſcientiæ pax, & tranquillitas cum ſumma ſpiritus jucunditate conſequi ſolet. Nullum eſt enim tam grave, & nefarium ſcelus, quod Pœnitentiæ Sacramento non quidem ſemel, ſed iterum, & ſæpius non deleatur. Qua de re ita Dominus per Prophetam inquit: *a Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit præcepta mea, & fecerit judicium, & juſtitiam, vita vivet, & non morietur: omnium iniquitatum ejus, quas operatus eſt, non recordabor.* Et S. Joannes: *b Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt, & juſtus, ut remittat nobis peccata noſtra.* Et paulo poſt: *Si quis peccaverit*, inquit, (nullum videlicet peccati genus excipiens) *advocatum habemus apud Patrem Jeſum Chriſtum juſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi.*

Pœnitentiæ reconciliatio. Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 3.

Secundus fructus eſt pax, & tranquillitas animi.

Tertius fructus peccati quantumvis gravis remiſſio.

a Ezech. 18. 21.

b 1 Joa. 1. 9.

c 1. Joa. 2. 1.

Tacitæ objectionis diluvio.

19. *Qua ratione quædam peccata dicantur remitti non poſſe.*

Quod autem in *d* Scripturis legimus, quoſdam a Domino miſericordiam non eſſe conſecutos, quamvis eam vehementer imploraverint, id vero idcirco factum eſſe intelligimus quod eos vere, atque ex animo delictorum non pœnitebat. Quare cum hujuſmodi ſententiæ in ſacris Litteris, vel apud SS. Patres occurunt, quibus affirmare videntur *e* aliqua peccata remitti non poſſe, ita eas interpretari oportet, ut difficilem admodum eſſe veniæ impetrationem intelligamus. Ut enim morbus aliquis ea re inſanabilis dicitur, quod ægrotus ita affectus ſit, ut ſalutaris medicinæ vim oderit: ſic quoddam eſt peccati genus; quod non remittitur, nec condonatur, propterea quod proprium ſalutis remedium Dei gratiam repellit. In hanc ſententiam a D. Auguſt. dictum eſt: *Tanta labes eſt illius peccati, ut depre-*

d Ut de Antiocho. 2. Mach. 9. 13 de Eſau Heb. 12. 17. 1. Reg. 15.

Peccata quædam non remitti quomodo intelligatur.

e Matth. 12. 31. 32.

De quibus dicitur Pſ. 118. Fiant ſicut fenum, &c. Amb. lib. 2 de Pœnit. cap. 2. & 4. & lib. 2.

de Cain, & Abel c.9. D. Aug.lib.1.de ſerm.Domini in monte c.22

candi humilitatem ſubire non poſſit, etiamſi peccatum ſuum mala conſcientia & agnoſcere & annuntiare cogatur. Quæ quidem verba ita ſane intelligenda ſunt, ut alibi ſe declarans Auguſtinus inquit, ſi in hac tam ſcelerata mentis perverſitate finierit hanc vitam; quoniam de quocunque peſſimo in hac vita conſtituto non eſt deſperandum, nec pro illo imprudenter oratur, de quo non deſperatur.

20. *Nullus condonationem peccatorum citra Pœnitentiam obtinere poteſt.*

Venalia peccata non requirũt neceſſario pœnitẽtiam Sacramentalem. a Lucæ 13.3. Conc.Tri.ſeſſ. 14.can.7. D.Aug.l 50. hom. 50.c.8. Concil.Tolet. IV c.9. & D. Tho.in 3.p.q. 87.

Sed, ut ad Pœnitentiam revertamur, hæc adeo propria ejus vis eſt, ut peccata deleat, ut ſine Pœnitentia remiſſionem peccatorum impetrare, aut ne ſperare quidem ullo modo liceat. Scriptum eſt enim *a Niſi Pœnitentiam habueritis, omnes ſimul peribitis:* quod quidem de gravioribus, & mortiferis peccatis dictum a Domino eſt; etſi aliquo etiam Pœnitentiæ genere indigent leviora peccata, quæ venialia vocantur. Sanctus enim Auguſtinus inquit: *Cum quædam ſit Pœnitentia, quę quotidie in Eccleſia pro peccatis venialibus agitur; illa ſane fruſtra eſſet, ſi peccata venialia abſque pœnitentia dimitti poſſent.*

21. *Quot ſint partes iutegrales Pœnitentiæ.*

Tres pœnitentiæ partes integrales, quarum ſi aliqua deſit, perfecta non eſt. Conc. Tri.ſeſſ.14.de pœn c.3. & c. 4. & c.Reg.16 11. item 2. Reg.12.24.& 3 Reg.21.27. Joan. 3. 5. Pſal. 50. 19. Act. 19. 8. Joa. 5. 16. Matt. 3. 8. D.Chryſoſt. hom. 11. quæ eſt de pœn.

Sed quoniam de iis rebus, quæ aliquo modo in actionem cadunt, non ſatis eſt univerſe loqui, curabunt Paſtores ſingillatim ea tradere, ex quibus vere, & ſalutaris Pœnitentiæ ratio a fidelibus percipi queat. Eſt autem hujus Sacramenti proprium, ut præter formam, & materiam, quæ omnibus Sacramentis communia ſunt, partes etiam, ut antea diximus, illas habeat, quæ tanquam totam, integramque Pœnitentiam conſtituant, *Contritionem* ſcilicet, *Confeſſionem*, & *Satisfactionem*. De quibus D. Chriſoſtomus his verbis loquitur: *Pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ſufferre; in corde ejus Contritio, in ore Confeſſio, in opere tota humilitas, vel fructifera Satisfactio.* Hæ autem partes ex earum partium genere eſſe dicuntur, quæ ad aliquod totum conſtituendum neceſſariæ ſunt: quoniam quemadmodum hominis corpus ex pluribus membris conſtat; manibus, pedibus, oculis & aliis hujuſmodi partibus,

bus, quarum aliqua ſi deſit, merito imperfectum videatur, perfectum vero, ſi nulla deſideretur: eodem etiam modo Pœnitentia ex hiſce tribus partibus ita conſtituitur, ut quamvis, quod ad ejus naturam attinet, *Contritio*, & *Confeſſio*, quibus homo juſtus fit, ſatis ſint; tamen niſi tertia etiam pars, id eſt *Satisfactio* accedat, aliquid ei omnino ad perfectionem deſit neceſſe ſit. Quare adeo hæ partes inter ſe connexæ ſunt, ut Contritio confitendi, & ſatisfaciendi conſilium, & propoſitum incluſum habeat, Confeſſionem Contritio, & ſatisfaciendi voluntas, Satisfactionem vero duæ reliquæ antecedant.

Partes pœnitentiæ quo modo connexæ.

22. *Quomodo hæ tres Pœnitentiæ partes colligantur.*

Harum autem trium partium eam rationem afferre poſſumus, quod animo, verbis, & re ipſa peccata in Deum committantur. Quare conſentaneum fuit, ut nos ipſos Eccleſiæ clavibus ſubjicientes, quibus rebus Dei ſanctiſſimum Numen a nobis violatum eſſet, iiſdem etiam ejus iram placare, & peccatorum veniam ab eo impetrare conaremur.

Tres pœnitentiæ partes ex tribus peccandi modis colliguntur. D. Th. in 3 p. q. 90. a. 2.

Sed idem etiam alio argumento confirmari poteſt. Etenim pœnitentia eſt veluti quædam delictorum compenſatio ab ejus voluntate proiecta, qui deliquit, ac Dei arbitrio, in quem peccatum commiſſum eſt, conſtituta. Quare & voluntas compenſandi requiritur, in quo maxime Contritio verſatur; & pœnitens Sacerdotis judicio, qui Dei perſonam gerit, ſe ſubjiciat neceſſe eſt, ut pro ſcelerum magnitudine pœnam conſtituere in eum poſſit: ex quo tum Confeſſionis, tum Satisfactionis ratio, & neceſſitas perſpicitur.

23. *Quid in hac materia proprie ſit Contritio.*

Quoniam vero harum partium vim & naturam tradere fidelibus oportet, prius incipiendum eſt a Contritione, eaque diligenter explicanda. Neque enim ad ullum temporis punctum, cum in memoriam præterita peccata redunt, vel cum aliquid offendimus, Contritione animus debet vacare. Hanc Patres in Concilio Tridentino ita definiunt: *Contritio eſt animi dolor, ac deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero.* Et paulo poſt, de Contritionis motu ſubjicitur: *Ita demum præparat ad remiſſionem pecca-*

De Contritione primæ pœnitentiæ parte. Conc. Tri. ſeſ. 14. de pœn. c. 4 & can. 5. Fulgent. de rem. peccat. ca. 11. Chry. de compunct cordial. 1. & 2. Conc. Trid. ibi. & ſ. 6. c. 6. & 14

torum, ſi cum fiduciam divinæ miſericordiæ, & voto præſtandi reliqua conjunctus ſit, quæ ad rite ſuſcipiendum hoc Sacramentum requiruntur. Ex hac itaque definitione intelligent fideles, Contritionis vim in eo tantum poſitam non eſſe, ut quis peccare deſinat, aut propoſitum ei ſit novum vitæ genus inſtituere, aut ipſum jam inſtituat; ſed in primis male actæ vitæ odium, & expiationem ſuſcipiendam eſſe. Id vero maxime confirmant illi ſanctorum Patrum clamores, quos in ſacris Litteris frequenter profuſos eſſe legimus. *a Laboravi*, inquit David, *ingemitu meo, lavabo per ſingulas noctes lectum meum*: & *b Exaudivit Dominus vocem fletus mei*. & rurſus alius, *c Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ*. Quas certe, & alias hujuſmodi voces vehemens quoddam anteactæ vitæ odium, & peccatorum deteſtatio expreſſit.

a *Pſal.* 6. 7. *Vide item. Pſal* 50.6. *Exech.* 18.31.
b *Pſal.* 6.10.
c *Iſa.* 38.15.

24. *Cur Contritio dolor a Patribus Concilii nominata ſit.*

Quod autem Contritio dolore definita eſt, monendi ſunt fideles, ne arbitrentur, eum dolorem corporis ſenſu percipi. Contritio enim eſt voluntatis actio. Et ſanctus Auguſtinus teſtatur, dolorem Pœnitentiæ comitem eſſe, non Pœnitentiam. Verum peccati deteſtationem, & odium doloris vocabulo Patres ſignificarunt: tum quia ſacræ Litteræ ita utuntur: inquit enim David: *Quandiu ponam conſilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem*? tum quia dolor in inferiori animæ parte, quæ vim concupiſcendi habet, ex ipſa Contritione oritur: ut non incommode Contritio dolore definita fuerit, quod dolorem efficiat, ad eumque declarandum pœnitentes veſtem etiam mutare ſoliti ſint. De quo Dominus apud ſanctum Matthæum inquit: *e Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro, & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſent.*

Vera Contritio non corporis ſenſu, ſed dolore animi eſt metienda. Aug. l 50. *Homil.* 50. *c.* 1.
d *Pſal.* 12. 2.
e *Mat.* 11. 21. *Luc.* 10. 3. *Gen.* 37. 34. 3. *Reg.* 21. 27. 4. *Reg.* 6. 30. *Judith.* 4. 9. *Joan.* 38.

25. *Quare peccati deteſtatio vulgo a Theologis Contritio appelletur.*

Recte autem Contritionis nomen peccati deteſtationi, de qua loquimur, ad ſignificandam vim doloris impoſitum eſt, ducta ſimilitudine a rebus corporeis, quæ minutatim laxo, aut duriore aliqua materia confrin-

Vide Alex. de Ales 4. *p. qu.* 67. *mem.* 1. 2.

gun-

guntur, ut eo vocabulo declararetur, corda noſtra, quæ ſuperbia obduruerunt, pœnitentiæ vi contundi, atque conteri. Quare nullus alius dolor vel ex parentum, & filiorum obitu, vel cujuſvis alterius calamitatis cauſa ſuſceptus hoc nomine appellatur; ſed illius tantum doloris proprium eſt nomen, quo ex amiſſa Dei gratia, atque innocentia afficimur.

Dolor aliunde proveniens non dicitur Contritio.

26. *Quibus præterea vocabulis eadem peccati deteſtatio declarari ſoleat.*

Verum aliis quoque vocabulis eadem res declarari ſolet. Nam & contritio cordis dicitur, quia cordis nomen frequenter ſacræ *a*Litteræ pro voluntate uſurpant. Ut enim a corde motionum corporis principium ſumitur; ita voluntas reliquas omnes animæ vires moderatur, ac regit. Vocatur etiam a ſanctis Patribus *cordis compunctio*, qui libros de contritione conſcriptos. *De compunctione cordis* inſcribere maluerunt. Etenim quemadmodum ferro tumida ulcera ſecantur, ut incluſum virus poſſit erumpere: ita corda quaſi ſcalpello contritionis adhibito inciduntur, ut peccati mortiferum virus queant ejicere. Quare & Sciſſio cordis a Joele Prophæta appellata eſt: *a Convertimini*, inquit, *ad me in toto corde veſtro, in jejunio, & in fletu, & in planctu, & ſcindere corda veſtra*,

Eadem peccati deteſtatio alias cordis Contritio dicitur.

a Gen. 6. 3. Job. 1. 5. Pſal. 4. 3. 19. 5 Mat. 5. & 20 6. & 15. & 17

Cordis Compunctio.

Chryſ. in l. de Compunctione cordis Iſid. de Summo bono lib. 2. cap. 12.

Cordis ſciſſio.

b Joel. 2. 12. 13.

27. *Cur dolor de peccatis vocabulo Contritionis incluſus, maximus, & vehementiſſimus eſſe debeat.*

Summum vero, & maximum dolorem ex peccatis, quæ commiſſa ſunt, ſuſcipiendum eſſe, ita ut nullus major excogitari poſſit, facile erit hiſce rationibus demonſtrare. Nam cum perfecta contritio ſit charitatis actio, c quæ ab eo timore, qui filiorum eſt, proficiſcitur, patet eundem contritionis, & charitatis modum ſtatuendum eſſe. At quoniam charitas, qua Deum diligimus, perfectiſſimus eſt amor, hinc fit, ut Contritio vehementiſſimum animi dolorem conjunctum habeat. Ut enim maxime diligendus eſt Deus; ita quæ nos a Deo alienant, maxime deteſtari debemus; in quo etiam illud obſervandum eſt, eodem loquendi genere charitatis, & contritionis magnitudinem in ſacris litteris ſignificari. De charitate dictum eſt: d *Diliges Dominum Deum*

Seraph. Doctor Bonaventura in 4. diſt. 16. art. 1. q. 1. & 2.

Prima ratio. Ex Aug. in l. 14. Civ. c. 28. & 9.

Prima ratio.

c Joan. 4. 18.

d Deut. 6. 5.

Matt. 22.27. Mar. 12. 29. Luc. 10. 27. a Joel. 2. 12. *tuum ex toto corde tuo*: rurſus, quod ad contritionem attinet, clamat Dominus per Prophetam: *a Convertimini ad me in toto corde veſtro.*

Secũda ratio Ariſt. lib. 2. Priorum c. 28

Præterea, ſi uti Deus ſummum bonum eſt inter omnia, quæ diligenda ſunt, ita etiam peccatum ſummum eſt malum inter omnia, quæ odiſſe homines debent; illud ſequitur, ut quam ob cauſam Deum ſumme diligendum eſſe confitemur, ob eandem rurſus peccati ſummum odium nos capiat neceſſe ſit. Omnibus vero rebus Dei amorem anteponendum eſſe, ita ut ne vitæ quidem conſervandæ cauſa peccare liceat, aperte nos docent illa Domini verba: b *Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non eſt me dignus.* & c, *Qui voluerit animam ſuam ſalvam facere, perdet eam.*

b Mat. 10. 37 Luc. 14. 25. c Mat. 16. 25

Pondera ly. ſine modo, quoad actus elicitos, non imperatos, ſeeundũ illud Rom. 12. Obſecro, &c. Tertia ratio. S. Bern. li. de diligendo Deo circa med. Dolor de peccatis non tãtũ debet eſſe maximus, ſed etiam vehementiſſimus.

Sed illud etiam animadvertendum eſt, ut, quemadmodum, ſancto Bernardo teſte, nullus finis, & modus charitati præſcribitur: (*Modus enim*, inquit ille, *diligendi Deum eſt ipſum diligere ſine modo*;) ita peccati deteſtationi nullus modus definiatur.

Sit præterea non ſolum maxima, ſed vehementiſſima, atque adeo perfecta, omnemque ignaviam, & ſocordiam excludat. Etenim in Deutoronomio ſcriptum eſt: d *Cum quæſieris Dominum Deum tuum, invenies eum: ſi tamen toto corde quæſieris, & tota tribulatione animæ tuæ.* & apud Hieremiam; e *Quæritis me, & invenietis, cum quæſieritis me in toto corde veſtro, & inveniar a vobis, ait Dominus.*

d Deut. 4. 29 Sap. 3. 13. e Hier. 29. 13

28. *Contritio vera eſſe non deſinit, etiamſi ſenſibilis dolor de peccatis non fuerit abſolutus.*

Vera, & utilis contritio etiã eſſe poteſt, ſi non tantum dolorem ſentiamus de peccatis, quã de rebus externis, ſi ante ſe naturę imbecillitate,

Quanquam, ſi id minus conſequi nobis liceat, ut perfecta ſit, vera tamen, & efficax contritio eſſe poteſt. Sæpe enim uſuvenit, ut quæ ſenſibus ſubjecta ſunt, magis, quam ſpiritualia, nos afficiant. Quare nonnulli interdum majorem ex filiorum obitu, quam ex peccati turpitudine doloris ſenſum capiunt. Idem etiam judicium faciendum eſt, ſi lacrymæ doloris acerbitatem non conſequantur: quæ tamen in pœnitentia ſummopere optandæ, & commendandæ ſunt. Præclara eſt enim ea de re S. Auguſt. ſententia: *Non ſunt*, inquit, *in te Chriſtianæ pietatis viſcera, ſi luges corpus, a quo receſſit anima*,

anima, animam vero, a qua recessit Deus, non luges. Atque huc spectant illa Salvatoris nostri verba, quæ supra allata sunt: *a Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent.* Tametsi ad eam rem comprobandam satis esse debent clarissima *b* Ninivitarum, *c* Davidis, *d* Peccatricis, *e* Apostolorum Principis exempla, qui omnes plurimis lacrymis Dei misericordiam implorantes, peccatorum veniam impetrarunt.

Conc. Trid. Sess. 14. de pœnit. c. 5. S. Aug. ser. 41 de Sanctis. a Mat. 11. 21.

b Jo. 3. 5. 6. 7. Matt. 12. 41. Luc. 12. 32. c 2 Reg. 13. Isal. 50. d Luc. 7. 37. 38. e Mat. 26. 27

29. *Peccata capitalia singillatim in Contritione detestanda sunt.*

Maxime autem hortandi, & monendi sunt fideles, ut ad singula mortalia crimina proprium contritionis dolorem adhibere studeant. Ita enim Ezechias Contritionem describit, cum ait: *f Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Etenim recogitare omnes annos, est singillatim peccata excutere, ut ea ex animo doleamus. Sed apud Ezechielem quoque scriptum legimus: *g Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, vita vivet.* Atque in hanc sententiam Sanctus Augustinus inquit: *Consideret peccator qualitatem criminis in loco, in tempore, in veritate, in persona.*

f Isa. 38. 15.

g Ezech. 18. 21. Aug. l. de vera, & falsa pœnit. c. 14. & habetur de pœnit. dist. 5. c. Consideret.

30. *Sufficit universe quandoque peccata sua detestari.*

Neque tamen hac in re desperent fideles de summa Dei bonitate, & clementia. Is enim cum nostræ salutis cupidissimus sit, nullam moram ad tribuendam nobis veniam interponit; sed peccatorem paterna charitate complectitur, simul atque ille se collegerit, & universe peccata sua detestatus, quæ deinde alio tempore, si facultas erit, singula in memoriam reducere, ac detestari inanimo habeat, ad Dominum se converterit. ita enim nos per Prophetam jubet sperare, cum inquit: *h Impietas impii non nocebit ei, in quacunque die conversus fuerit ab impietate sua.*

Non desperandũ est de Dei bonitate, etiamsi absolutam peccatorum Contritionem nõ sentiamus.

h Ezec. 33. 12

31. *Quæ ad veram Contritionem sint in primis necessaria.*

Ex his igitur colligi poterunt, quæ ad veram contritionem maxime sunt necessaria, de quibus fidelem populum accurate oportebit docere, ut quisque intelligat, qua ratione comparare eam possit, regulamque habeat,

Primum ficta est Pœnitentia in qua de quibusdam peccatis tantũ dolemus.

qua

qua dijudicet, quantum abſit ab ejus virtutis perfectione. Primum enim neceſſe eſt peccata omnia, quæ admiſimus, odiſſe, & dolere; ne ſi quæda m tantum doleamus, ficta, & ſimulata; neque ſalutaris Pœnitentia a nobis ſuſcipiatur. Nam, ut a S. Jacobo Apoſtolo dictum
a *Jacob. 2.10* eſt: *a Quicunque totam legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus.*

Secundum Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 4.

Alterum eſt, ut ipſa contritio confitendi, & ſatisfaciendi voluntatem conjunctam habeat; de quibus poſtea ſuo loco agetur. Tertium eſt, ut pœnitens vitæ emendandæ certam, & ſtabilem cogitationem ſuſcipiat, Hoc vero Propheta aperte his verbis nos docuit: *b Si impius*
b *Ezech. 18. 22. 23.* *egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium, & juſtitiam, vita vivet, & non morietur: omnium iniquitatum ejus, quas operatus eſt, non recordabor;* &
c *Ibidem 27.* paulo poſt: *c Cum averterit ſe impius ab impietate ſua, quam operatus eſt, & fecerit judicium & juſtitiam, ipſe animam ſuam vivificabit,* & paucis interjectis, *d Con-*
d *Ibidem 30.* *vertimini*, inquit, *& agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas: projicite a vobis omnes prævaricationes veſtras, in quibus prævaricati eſtis, & facite vobis cor novum, & ſpiritum*
e *Joan. 8. 11.* *novum.* Id etiam Chriſtus Dominus e Mulieri, quæ in adulterio deprehenſa eſt, preſcribit: *Vade*, inquit, *& jam amplius noli peccare*, Item Paralitico illi, quem
f *Joan. 5. 14.* ab Probaticam Piſcinam curaverat, *f Ecce*, ait, *ſanus factus es, jam noli peccare.*

32. *Dolorem præteritæ culpæ, & cavendæ in poſterum propoſitum Contritioni neceſſarium eſſe oſtenditur.*

Tertium.

Sed natura quoque ipſa, & ratio plane oſtendunt, duo illa ad contritionem in primis eſſe neceſſaria, dolorem ſcilicet peccati admiſſi, & propoſitum cautionemque, ne quid hujuſmodi in poſterum committatur. Nam qui amico reconciliari velit, quem injuria aliqua affecerit, & doleat oportet, quod in eum injurioſus, & contumelioſus fuerit; & diligenter reliquo tempore provideat, ne qua in re amicitiam leſiſſe videatur. Quæ duo obedientiam adjunctam habeant neceſſe eſt: hominem enim legi, ſive naturali, & divinæ, ſive humanæ, quibus ſubjectus

jectus est, parere convenit. Quare, si quid pœnitens alteri per vim, aut per fraudem abstulit, restituat oportet: itemque alicujus aut commodi, aut officii compensatione illi satisfacit, cujus dignitatem, aut vitam dicto factove violavit. Tritum enim est omnium sermone, quod apud Sanctum Augustinum legimus: *Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* *S. Aug. Epist. 54. ad Macedon & habetur 14 q. 6 c. 1. & in 6. de reg. juris ca. Peccatum 1.*

33. *Indulgendum est aliis si nobis volumus indulgeri.*

Neque vero inter cætera, quæ ad contritionem maxime pertinent, minus diligenter, & necessario curandum est, ut, quicquid injuriarum ab altero acceperis, id totum remittatur, ac condonetur. Ita enim Dominus, & Salvator noster monet, atque denuntiat: *a Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cœlestis delicta vestra: si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Hæc sunt, quæ fidelibus in Contritione observanda sunt: cætera, quæ ad hanc rem a Pastoribus colligi facile poterunt, efficient quidem, ut in suo genere contritio sit magis perfecta, & absoluta; verum adeo necessaria existimanda non sunt, ut sine his veræ, & salutaris pœnitentiæ ratio constare non possit. *Quartum.* a *Matt.* 6 15. & 18. 33 *Mar.* 11. 25. *Eccl.* 2. 3. *Luc.* 11.

34. *Quæ sit propria Contritionis vis, & utilitas.*

Sed quoniam non satis esse Pastoribus debet, si ea doceant, quæ ad salutem videntur pertinere, nisi etiam omni cura, & industria laborent, ut fideles ad eam ipsã rationem, quæ illis præscripta est, vitam, actionesque suas dirigant, vehementer proderit contritionis vim, & utilitatem sæpius proponere. Nam, cum pleraque alia pietatis studia, *b* veluti beneficentia in pauperes, jejunia preces, alia id genus sancta, & honesta opera, hominum culpa, a quibus proficiscuntur, a Deo interdum repudientur, ipsa certe contritio nunquam illi grata, & accepta esse non potest. Nam inquit Propheta: *c Cor contritum, & humiliatum Deus non despicies.* *Prima utilitas est, quod sit certissima peccatorum medicina.* b *Prov.* 15. 8 *Isa.* 27. 58. 61. 8. c *Psa.* 50. 19 *Altera utilitas est, quod sit facilis, expedita, & mox animæ ægrotantis medicina.*

Quin etiam statim ut eam mentibus nostris concepimus, peccatorum remissionem nobis a Deo tribui, alio loco ejusdem Prophetæ verba illa declarant: *d Dixi, confitebor adversum me injustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Atque ejus rei d *Psal.* 31. 5.

figu-

a *Luc.* 17. 14. *Conc. Trid. ſeſſ.* 14. 9. 4. figuram in *a* decem leproſis animadvertimus, qui a Salvatore noſtro ad Sacerdotes miſſi, antequam ad illos perveniret, a lepra liberati ſunt. Ex quo licet cognoſcere, veræ Contritionis, de qua ſupra dictum eſt, eam vim eſſe, ut illius beneficio omnium delictorum veniam ſtatim a Domino impetremus.

35. *Qua ratione ad perfectionem Contritionis veniatur.*

Chryſoſt. Homil. 2. *in Pſal.* 50. Plurimum etiam valebit ad fidelium mentes excitandas, ſi paſtores rationem aliquam tradiderint, qua ſe quiſque ad contritionem exercere poſſit. Monere autem oportet, ut omnes conſcientiam ſuam frequenter excutientes videant, num quæ a Deo, ſive Eccleſiaſticis ſanctionibus præcepta ſunt, ſervaverint. Quod ſi quis alicujus ſceleris reum ſe eſſe cognoverit, ſtatim ſeipſum accuſet, ſupplexque a Domino veniam expoſcat; & ſpatium tum confitendi, tum ſatisfaciendi ſibi dari poſtulet; in primiſque divinæ gratiæ præſidio ſe adjuvari petat, ne in poſterum eadem illa peccata admittat, quæ admiſiſſe vehementer pœnitet. Curandum erit præterea Paſtoribus, ut in peccatum ſummum fidelium odiū concitetur; tum quia ſumma eſt illius fœditas, & turpitudo; tum quia graviſſima damna, & calamitates nobis

b *Pſal.* 50. 7. *Epiſt.* 12. 7. 7. *Sap.* 14. 9. *a-libi ſæpe. De Confeſſionis Sacramentalis altera parte.* affert. Nam *b* Dei benevolentiam, a quo maxima bona accepimus, longeque majora expectare, & conſequi licebit, a nobis alienat, & ſummorum dolorum cruciatibus perpetuo afficiendos ſempiternæ morti nos addicit. Hactenus de Contritione: nunc ad Confeſſionem, quæ eſt altera Pœnitentiæ pars, veniamus.

36. *Quæ ſit Confeſſionis præſtantia, quantumque fuerit ad chriſtianam ſalutem neceſſaria ejus inſtitutio.*

Confeſſionis præſtantia primum colligitur ex ejus neceſſitate ad ſalutem conſequendam. Quantum vero curæ, & diligentiæ in ea explicanda Paſtores ponere debeant, ex eo facile intelligent, quod omnibus fere piis perſuaſum eſt, quicquid hoc tempore ſanctitatis, pietatis, & religionis in Eccleſia ſummo Dei beneficio conſervatum eſt, id magna ex parte Confeſſioni tribuendum eſſe: ut nulli mirandum ſit, humani generis hoſtem, cum fidem catholicam funditus evertere cogitaret, per miniſtros impietatis ſuæ, & ſatellites

Trid. Synod. ſeſſ. 14. *de Pœnit. cap.* 4. hanc veluti Chriſtianæ virtutis arcem totis viribus oppugnare conatum eſſe. Primum itaque docendum eſt,

Con-

Confessionis institutionem nobis summopere utilem, atque adeo necessariam fuisse. Ut enim hoc concedamus, Contritione peccata deleri, quis ignorat, illam adeo vehementem, acrem, & incensam esse oportere, ut doloris acerbitas cum scelerum magnitudine æquari, conferrique possit? At quoniam pauci admodum ad hunc gradum pervenirent, fiebat etiam, ut a paucissimis hac via peccatorum venia speranda esset. Quare necesse fuit, ut clementissimus Dominus faciliori ratione communi hominum saluti consuleret. Quod quidem admirabili consilio effecit, *a* cum claves regni cælestis Ecclesiæ tradidit.

Quæ Contritio citra Confessionē peccata deleat.

Vi Confessionis salutis cōsequenda ratio efficitur facilior.

a Mat. 16. 19. & 18. 18. Joan 20. 3. & 21. 15.

37. *Confessio Contritionem perficit.* Etenim ex fidei catholicæ doctrina omnibus credendum, & constanter affirmandum est, si quis ita animo affectus sit, ut peccata admissa doleat, simulque in posterum non peccare constituat, etsi hujusmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam satis esse possit, ei tamen, cum peccata Sacerdoti rite confessus fuerit, vi Clavium scelera omnia remitti, ac condonari; ut merito a sanctissimis viris Patribus nostris celebratum sit, Ecclesiæ Clavibus aditum in cœlum aperiri. De quo nemini dubitandum est, cum a Concilio Florentino decretum legamus, Pœnitentiæ effectum esse absolutionem a peccatis.

Amb in ser. 1 de Quadrag. & habetur de Pœn. dist. 1. c. Eccenuns tēpus. Aug. l 2. de adult. conjug. c. 9. Chrys. lib. de Sacc. Florent Con. in decr Eugenii IV.

Verum ex eo præterea licet cognoscere, quantam afferat Confessio utilitatem, quod iis, quorum est corrupta vitæ consuetudo, nihil tam prodesse ad mores emendandos experimur, quam si interdum occultas animi sui cogitationes, facta, dictaque omnia prudenti, & fidelia amico patefaciant, qui eos opera, & consilio juvare possit. Quare ad eandem rationem maxime salutare existimandum est iis, qui scelerum conscientia agitantur, ut Sacerdoti tanquam Christi Domini Vicario, cui perpetui silentii severissima lex proposita est, animæ suæ morbos, & vulnera aperiant. Statim enim parata sibi medicamenta invenient, quæ non solum præsentis ægritudinis sanandæ, verum ita præparandæ animæ cęlestem quandam vim habeant, ut deinceps facile futurum non sit in ejusdem morbi, & vitii genus recidere.

Secundo Confessionis excellentia vide colligitur, quod sit certissimum ad mores emendandos instrumentū. De Pœn. d. 6. c. Sacerdos, & de pœn. & remiss. c. Omnis utriusque sexus.

Ne-

Tertio hinc intelligimus Confeſſionis utilitatem, quod vitæ humanæ ſocietatem, publicamque honeſtatem conſervet.

Neque vero illa Confeſſionis utilitas prætermittenda, quæ ad vitæ ſocietatem, & conjunctionem magnopere pertinet. Conſtat enim; ſi Sacramentalem Confeſſionem e Chriſtiana diſciplina exemeris, plena omnia occultis,& nefandis ſceleribus futura eſſe, quæ poſtea,& alia etiam multo graviora homines peccati conſuetudine depravati palam committere non verebuntur. Etenim confitendi verecundia delinquendi cupiditati, & licentiæ tanquam frænos injicit, & improbitatem coercet. Sed jam Confeſſionis utilitate expoſita, quæ ſit ejus natura, & vis Paſtoribus tradendum erit.

Quid ſit Confeſſio, vide Alex. de Ales 4 p. q. 76. mem. 1. Scot. 5 ſent. d. 17. q. 1. peccata accuſatorio animo in Cõfeſſione ſũt enumeranda. a Prov. 2. 14. S. Cryſoſt. hom. 20. in Geneſ.

38. *Confeſſionis ſacramentalis deſcriptio, & natura.*

Eam igitur definiunt eſſe peccatorum accuſationem, quæ ad Sacramenti genus pertinet, eo ſuſceptam, ut virtute Clavium veniam impetremus. Recte autem accuſatio dicitur, quod peccata ita commemoranda non ſunt; quaſi ſcelera noſtra oſtentemus, ut ii faciunt *a* qui lætantur, cum male fecerint; nec omnino ita enarranda, quaſi rem aliquam geſtam otioſis auditoribus delectandi cauſa exponamus: verum accuſatorio animo ita enumeranda ſunt, ut ea etiam in nobis vindicare cupiamus. Veniæ autem impetrandæ cauſa peccata confitemur, quoniam hoc judicium longe diſſimile eſt forenſibus capitalium rerum quæſtionibus, in quibus confeſſioni pœna, & ſupplicium, non culpæ liberatio, & erraſi venia conſtituta eſt. In eandem fere ſententiam, quamvis aliis verbis, ſanctiſſimi Patres videntur Confeſſionem definiiſſe; veluti cum S. Auguſtinus inquit: *Confeſſio eſt, per quam morbus latens ſpe veniæ aperitur.* & S. Gregorius: *Confeſſio eſt peccatorum deteſtatio*: quarum utraque, quod in ſuperiori definitione continetur, facile ad eam referri poterit.

Aug. ſer. 8. de verb Dom. in I. de vera, & falſ. pœn. c. 10. Greg. Hom. 40 in Evang. & l. 10. moral. ca. 15.

39. *Quæ ex cauſa, & quando inſtituta ſit a Chriſto Confeſſio.*

Conc. Trid. ſeſſ. 14. de Pœn. c. 5 & can. 6. Alex. de Ales 4. p. qu 76. mem. 3. a. 2. Matt. 8. b Mar. 8. 37.

Sed jam, quod omnium maximi faciendum eſt, docebunt Parochi, ac ſine ulla dubitatione fidelibus tradent; hoc Sacramentum a Chriſto Domino, *b* qui bene omnia, & unius ſalutis noſtræ cauſa fecit, ob ejus ſummam bonitatem, & miſericordiam inſtitutum eſſe, Apoſtolis etiam poſt Reſurrectionem in unum locum

cum congregatis insufflavit, dicens: *a Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.*

a Jod. 26. 22. Aug. in l. 50 Hom. hom. 49 habetur de Pœn. d. 1. cap. Agite.

40. *Ex quibus aliis Scripturæ locis Confessionem à Christo institutam esse colligatur.*

Atque idem significare visus est Dominus, cum Apostolis id negotii dedit, *but* Lazarum a mortuis excitatum a vinculis solverent, quibus constrictus erat. Nam S. Augustinus eum locum ita explanat: *Ipsi*, inquit, *Sacerdotes plus jam possunt proficere, plus confitentibus parcere quibus enim crimen remittunt, Dominus remittit*; scilicet per ipsos Apostolos: *Lazarum, quem de monumento jam suscitaverat, obtulit Discipulis solvendum, ostendens potestatem solvendi esse concessam sacerdotibus.* Quo etiam pertinet, quod iis, *c* qui a lepra in itinere curati sunt, præceperat, ut Sacerdotibus se ostenderent, illorumque judicium subirent.

Joan. 11. b S. Aug. l. de vera, & falsa Pœn. ca. 10. & ser. 8. de ver. Dom. vide ite in Joa. tract. 29. & tract. 49. & in Psa. 101. conc. 1.

c Luc. 17. 14. 15.

41. *Quomodo ex verbis Domini necessario Confessio Sacerdoti facienda colligatur, & quod sint Judices Apostolorum successores.*

Cum igitur Dominus potestatem retinendi, & remittendi peccata Sacerdotibus tribuerit, perspicuum est, ipsos etiam ea de re *d* Judices constitutos fuisse. At quoniam, ut sancta *e* Tridentina Synodus sapienter admonuit, de qualibet re verum judicium fieri, atque in repetendis criminum pœnis justitiæ modus teneri non potest, nisi plane cognita, & perspecta causa fuerit; ex eo sequitur, ut pœnitentium Confessione singillatim peccata omnia Sacerdotibus patefacienda sint. Hæc igitur Pastores docebunt, quæ a sancta Tridentina Synodo decreta, ac perpetuo a Catholica Ecclesia tradita sunt. Si enim sanctissimos Patres attente legimus, nusquam non apertissima testimonia occurrunt, quibus confirmetur hoc Sacramentum a Christo Domino institutum esse, & Confessionis Sacramentalis legem, quam illi *Exomologesin*, & *Exagoreusin* Greco vocabulo appellant, tanquam Evangelicam accipiendam esse. Quod si etiam veteris Testamentis figuras exquirimus, sine dubio ad peccatorum confessionem videntur pertinere varia illa *f* Sacrificiorum genera, quæ ad

d Au. l. 20. de Civ. Dei c. 9. Greg. hom. 26 in Evag. Am. l. 2. de Cain, c. 4. & hab. de pœn. dist. 1. c. Verbum Dei.

e Conc. Trid. de pœn. sess. 14 c. 5. can. 7.

De exomologesi scripserunt Clem. Rom. in Ep. 1 ad Jacobum fratrem Domini Cypr. de lapsis, & in Ep. 10. & 55. ad Cornelium. Basil. q. 288. in reg. brevioribus Leo Pap. epist. 89. ad Theod.

f Sacrificia pro peccato figura fuerunt

ex-

nostra Confeſſionis, quę habentur Lev. 4 per totum 5. 6 7 8. 9. 12. 15. & 16 & Num. 5. 6 7. 8 9. 12. 24. 15 & pluribus aliis in locis.

expianda varii generis peccata a Sacerdotibus fiebant.

42. *Quo fructu ad Sacramentalem Confeſſionem Eccleſia certas quaſdam cæremonias adjunxerit.*

Sed quemadmodum Confeſſionem a Domino Salvatore inſtitutam eſſe fideles docendi ſunt, ita etiam monere eos oportet, quoſdam ritus, & ſolemnes cæremonias Eccleſiæ auctoritate additas eſſe, quæ etſi ad Sacramenti rationem non ſpectant, ejus tamen dignitatem magis ante oculos ponunt, & confitentium animos pietate accenſos ad Dei gratiam facilius conſequendam præparant. Cum enim aperto capite ad pedes Sacerdotis abjecti, demiſſo in terram vultu, ſupplices manus tendentes, aliaque hujuſmodi Chriſtianæ humilitatis ſigna dantes, quæ ad Sacramenti rationem neceſſaria non ſunt, peccata confitemur; ex his perſpicue intelligimus, tum in Sacramento cęleſtem vim agnoſcendam, tum a nobis divinam miſericordiam ſummo ſtudio requirendam, atque efflagitandam eſſe.

Hieron ep. 30 in epita. Fabiolæ, & alii, quos ſupra citavimus ſec. 18.

43. *Salutem citra Confeſſionem recuperare non poſſunt, qui peccatis ſunt obnoxii capitalibus.*

Jam vero nemo exiſtimet, Confeſſionem a Domino quidem inſtitutam, ſed ita tamen, ut ejus uſum neceſſarium eſſe non edixerit. Etenim ſic ſtatuant fideles, oportere eum, qui mortali ſcelere premitur, Confeſſionis Sacramento ad ſpiritualem vitam revocari. Quod quidem pulcherrima translatione a Domino aperte ſignificatum videmus, cum hujus Sacramenti adminiſtrandi poteſtatem *a* Clavem regni cœlorum appellavit. Ut enim locum aliquem munitum, & ſublimem ingredi nemo poteſt ſine ejus opera, cui claves commiſſæ ſunt: ſic intelligimus, neminem in cęlum admitti, niſi fores a Sacerdotibus, quorum fidei Claves Dominus tradidit, aperiantur. Alter enim nullus plane Clavium uſus in Eccleſia eſſe videbitur, ac fruſtra is, cui Clavium poteſtas data eſt, quempiam cęli aditu prohibebit, ſi tamen alia via introitus patere queat. Hoc vero præclare a ſancto Auguſtino cognitum eſt, cum inquit: *Nemo ſibi dicat, occulte ago apud Dominum pœnitentiam; novit Deus, qui mihi ignoſcat, quid in corde ago. Ego ſine cauſa dictum, b Quæ ſolveritis in terra,*

Hæc etiam attigit ſe. 22. Trid. Synod. de Pœnit. cap. 5. & can. 8.

Poteſtas ad ſolvendū cur clavi comparatur.

a Matt. 16. 19

D. Aug. l. 50. Homil. 40. & habetur de Pœnit. d. 1. ca. Agite. Item in 4. ſent. diſt. 17. litter. A.

b Matt. 18.

terra, soluta erunt in cœlo? ergo sine causa Claves datæ sunt Ecclesiæ Dei? Atque in eandem sententiam S. Ambrosius in lib. de Pœnitentia scriptum reliquit, cum Novatianorum hæresim convelleret, qui soli Domino potestatem remittendi peccata reservandam asserebant. *Ecquis Deum, inquit, magis veneratur, qui mandatis illius obtemperat, an qui resistit? Deus nos jussit ejus ministris obtemperare, quibus cum parcamus, honorem soli Deo deferimus.* S. Amb. li. 1. de pœnit. c. 2. Novatianæ hæresis.

44. *Quo ætatis, & anni tempore confitendum sit.*

Sed cum minime dubitari possit, Confessionis legem ab ipso Domino latam, & constitutam esse, sequitur, ut videndum sit, quinam, quo ætatis, & anni tempore ei parere debeant. Primum itaque ex Concilii Lateranensis canone, cujus initium est, *Omnis utriusque sexus* perspicitur, neminem Confessionis lege adstrictum esse ante eam ætatem, qua rationis usum habere potest. Neque tamen ea ætas certo aliquo annorum numero definita est; sed illud universe statuendum videtur, ab eo tempore Confessionem puero indictam esse, cum inter bonum, & malum discernendi vim habet, in ejusque mentem dolus cadere potest. Nam cum ad id vitæ tempus quisque pervenerit, in quo de salute æterna deliberandum est, tum primum Sacerdoti peccata confiteri debet, cum aliter salutem sperare nemini liceat, qui scelerum conscientia premitur. Quo vero potissimum tempore confiteri oporteat, eo canone, de quo antea diximus, sancta Ecclesia decrevit. Jubet enim semel saltem quotannis fideles omnes peccata sua confiteri. Trid. Syn. de pœni c. 58. & can. 8. Levit. 16. & 23. Later. Conc. c. 21. & de pœn. & remiss. Omnis utriusque sexus. Scot. in 4. d. 17. q. 1. lit. K.

45. *Quoties Christiani hoc beneficio uti debeant.*

Verum, si quid salutis nostræ ratio postulet, considerem us, profecto quoties vel mortis periculum imminet, vel aliquam rem tractare aggredimur, cujus tractatio homini peccatis contaminato non conveniat; (veluti cum Sacramenta administramus, aut percipimus) toties Confessio prætermittenda non est. Atque idem omnino servare oportet, cum veremur, ne nos alicujus culpæ, quam admiserimus, oblivio capiat. Neque enim peccata confiteri possumus, quæ non meminimus; neque peccatorum veniam a Domino impetramus, nisi ea Pœnitentiæ Sacramentum per Confessionem deleat. Morituris in primis necessaria est Confessio.

46. *Omnia peccata ſigillatim in Confeſſione aperienda.*

De conditionibus, & circumſtantiis ad Confeſſionem requiſitis.

Primo eſſe debet integra, Trid. Sy. ſeſſ. 14. de pœnit. cap. 5. & c. 7.

Peccata venialia qua ratione dimittantur, vide D. Aug. in Enchir. ca. 71. citat. de Pœnit. diſt. 3. de quotidianis, & in Conc. Toler. IV. cap. 9.

Omnia, & ſingula peccata neceſſario confitenda docet S. Amb. lib. de Parad. ca. 14. & l. 2. de pœn. c. 7.

Hier. ſuper illud c. 10. Ecc. Si mordeat ſerpens, &c.

Lib. 11. de lapſis circa ſi. Greg. hom. 20 ſuper Ezech.

Sed quoniam multa in Confeſſione obſervanda ſunt, quorum alia ad Sacramenti naturam pertinent, alia non ita neceſſaria ſunt; de his accurate agendum erit. Neque enim deſunt libelli, & commentarii, ex quibus facile eſt horum omnium explicationem depromere. Illud autem in primis doceant Parochi, in Confeſſione curandum eſſe, ut integra, & abſoluta ſit. Etenim omnia mortalia peccata Sacerdoti aperiri oportet. Nam venialia, quæ nos a Dei gratia non divellunt, & in quæ frequentius labimur, tametſi recte, atque utiliter, quod piorum uſus demonſtrat, confitemur, tamen ſine culpa prætermitti, multiſque aliis rationibus expiari poſſunt. at mortifera peccata; ut jam diximus, ſingula enumeranda ſunt, quamvis etiam occultiſſime lateant, & ejus generis ſint, quæ duobus tantum extremis Decalogi capitibus interdicuntur. Sæpe enim evenit, ut ea gravius animam vulnerent; quæ occulte admittuntur, quam illa, quæ aperte, ac palam peccare homines ſolent. Ita vero a ſancta Tridentina Synodo definitum, atque a Catholica Eccleſia ſemper traditum eſt, quemadmodum Sanctorum Patrum teſtimonia declarant. Eſt enim apud Sanctum Ambroſium in hunc modum: *Non poteſt quis juſtificari a peccato, niſi ante confeſſus fuerit peccata.* Sanctus etiam Hieronymus in Eccleſiaſten idem plane confirmat; inquit enim: *Si quem ſerpens diabolus occulte momorderit, & nullo conſcio, eum peccati veneno infecerit: ſi tacuerit, & pœnitentiam non egerit, nec vulnus ſuum fratri, vel magiſtro voluerit confiteri; Magiſter, qui linguam habet ad curandum, ei prodeſſe non poterit.* Præterea S. Cyprianus in ſermone de lapſis apertiſſime hoc docet his verbis: *Quamvis nullo ſacrificii, aut libelli facinore conſtricti ſint, quoniam tamen de eo cogitaverunt, id ipſum apud Sacerdotes Dei dolenter, & ſimpliciter confitentes, Exomologeſin conſcientiæ faciunt, animi ſui pondus exponunt, ſalutarem medelam parvis licet, & modicis vulneribus exquirunt.* Denique hæc omnium Eccleſiæ Doctorum communis vox eſt, atque ſententia.

47. *Pec-*

47. *Peccatorum circumſtantiæ, dum quis confitetur ſunt patefaciendæ.*

Sed in Confeſſione ſumma illa cura, & diligentia adhibenda eſt, quam in rebus graviſſimis ponere ſolemus: omneque ſtudium ita eo conferendum, ut ſanemus animæ vulnera, & peccati radices evellamus. Neque vero ſolum peccata gravia narrando explicare oportet, verum etiam illa, quæ unumquodque peccatum circumſtant, & pravitatem valde augent, vel minuunt. Quædam enim circumſtantiæ adeo graves ſunt, ut peccati mortiferi ratio ex illis tantum conſtet: quare hæc omnia confiteri ſemper oportet. Si quis enim hominem interemerit, explicandum eſt, utrum ille ſacris initiatus, an profanus fuerit: itemque ſi cum muliere concubuit, matrimonii ne lege libera, aut alterius uxore, aut propinqua, aut alicujus voti ſponſione Deo conſecrata, aperiat neceſſe eſt. Hæc enim diverſa peccatorum genera conſtituunt; ita ut primum quidem ſimplex fornicatio, alterum adulterium, tertium inceſtus, quartum ſacrilegium a divinarum rerum Doctoribus appelletur. Furtum etiam in peccatis numerandum eſt. Verum ſi quis aureum nummum furetur, levius omnino peccat, quam qui centum, vel ducentos, vel ingentem aliquam auri vim, præſertim vero qui ſacram pecuniam abſtulit. Quæ etiam ratio ad locum, & ad tempus pertinet: quorum exempla notiora ſunt ex multorum libris, quam ut a nobis commemorentur. Hæc igitur, ut diximus, enumeranda ſunt: quæ vero pravitatem rei magnopere non augent, ſine crimine omitti poſſunt.

Syn. Trid. & pœn. ſeſſ. 14. c. 5. & can. 7. Aug. de verâ, & falſ. pœnit. c. 14. & de pœn. div. 5. c. Conſideres.

Ale. de Ales 4. p. qu. 77. mem. 3.

Vide D. Th. in 2. 2. q. 154. art. 1.

De circumſtantia temporis vide ſe. 29. in fine. Scot. 4. diſt. 17. q. 1. lit. N. Circumſtantiæ non graves poſſunt reticeri.

48. *Confeſſio, in qua ſponte aliquid gravius reticetur, iteranda eſt.*

Sed ad confeſſionem adeo neceſſarium eſt, ut, quod antea diximus, integra ſit, & abſoluta, ut, ſi quis, dedita opera, alia quidem ex iis, quæ explicari debent, prætermittat, alia vero tantummodo confiteatur, non ſolum ex ea confeſſione is nullum commodum conſequatur, ſed etiam novo ſcelere ſe obſtringat. Neque ejuſmodi peccatorum enumeratio Confeſſionis nomine, in qua Sacramenti ratio inſit, appellanda eſt, quin potius pœni-

Confeſſio, in qua aliquid ſponte reticetur, quam ſit noxia. Trid. Syn. ſeſſ. 14. de Pœnit. cap. 5.

nitenti confeſſionem repetere eſt neceſſe, ſeque ipſum illius peccati reum facere, quod Sacramenti ſanctitatem Confeſſionis ſimulatione violaverit.

49. *Confeſſio, in qua per oblivionem, vel incuriam levem aliquid omiſſum eſt, non iteranda.*

At vero, ſi alia de cauſa Confeſſioni aliquid defuiſſe videatur, vel quia pœnitens nonnulla crimina oblitus fuerit, vel quia conſcientiæ ſuæ latebras non ita accurate perquiſierit, cum tamen illud in animo haberet, ut integre omnia peccata confiteretur, nihil opus ei erit Confeſſionem iterare: ſatis autem habebit, ſi quando peccata, quæ oblitus erat, in memoriam reduxerit, ea Sacerdoti alio tempore confiteri. In quo tamen animadvertendum eſt, ne forte nimis diſſolute, & remiſſe conſcientiam noſtram ſcrutati ſimus, adeoque negligenter peccata admiſſa memoria repetere ſtuduerimus, ut ea ne recordari quidem voluiſſe merito videri poſſimus. Id enim ſi factum fuerit, Confeſſionem iterare omnino oportebit.

Negligentia magna, & voluntaria iterationem Confeſſionis poſtulat.

50. *Nuda, ſimplex, & aperta debet eſſe Confeſſio.*

Præterea curandum eſt, ut Confeſſio nuda, ſimplex, & aperta ſit, non artificioſe compoſita, quod a nonnullis fit, qui potius vitæ ſuæ rationem exponere, quam peccata confiteri videntur. Ea enim Confeſſio eſſe debet, quæ nos tales Sacerdoti aperiat, quales nos ipſos novimus, certaque pro certis, ac dubia pro dubiis demonſtret. Quod ſi vel peccata non recenſentur, vel alieni a re, quam tractamus, ſermones inſeruntur, perſpicuum eſt, Confeſſionem hac virtute carere.

Nude, & remotis ambagibus aperienda ſunt peccata.

51. *Prudens, & verecunda debet eſſe Confeſſio.*

Vehementer etiam commendandi ſunt, qui prudentiam, & verecundiam in explicandis rebus adhibent. Neque enim nimis multis verbis agendum eſt, ſed, quæ ad cujuſque peccati naturam, & rationem pertinent, brevi oratione, quæ modeſtiam conjunctam habeat, aperienda ſunt.

Prudens ſit, & verecunda Confeſſio.

52. *Confeſſio per internuncium, aut per litteras fieri non poteſt.*

Illud vero etiam tum confitenti, tum Sacerdoti maxime laborandum eſt, ut eorum ſermo in Confeſſione ſecreto

Secreta ſit Confeſſio, & extra periculum revelandi.

creto habeatur. Quare fit, ut nemini omnino neque per nuncium, neque per litteras, quoniam ea ratione nihil jam occulte agi poteſt, peccata confiteri liceat. *Matt. 8. 4. Luca 17. Rom. 10.*

53. *Expedit homini Chriſtiano ſæpius confiteri.*

Sed nulla res fidelibus adeo curæ eſſe debet, quam ut frequenti peccatorum Confeſſione animam ſtudeant expiare. Etenim cum aliquis mortifero ſcelere urgetur, nihil ei magis ſalutare eſſe poteſt ob multa, quæ impendent, vitæ pericula, quam ſtatim peccata ſua confiteri. Nam, ut ſibi quiſque diuturnum vitæ ſpatium polliceri queat, turpe profecto eſt, cum in eluendis corporis, aut veſtium ſordibus tam diligentes ſimus, non eadem ſaltem diligentia curare, ne animæ ſplendor turpiſſimis peccati maculis obſoleſcat. *Utilitas frequentata Confeſſionis.*

54. *Quotuplici poteſtate hujus Sacramenti miniſter præditus eſſe debeat.*

Sed jam de miniſtro hujus Sacramenti dicendum eſt. Eum autem Sacerdotem eſſe, qui ordinariam, aut delegatam abſolvendi poteſtatem habeat, ex Eccleſiaſticis ſanctionibus ſatis apparet. Habeat enim oportet non ſolum Ordinis, verum etiam Juriſdictionis poteſtatem, qui hoc munere fungi debet. Illuſtre vero hujus miniſterii teſtimoniũ præbent illa Domini verba apud S. Joannem: *a Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Neque enim omnibus, ſed Apoſtolis tantum hæc dicta fuiſſe conſtat, quibus in hac functione Sacerdotes ſuccedunt: idque etiam maxime conſentaneum eſt. nam cum omne gratiæ genus, quæ hoc Sacramento tribuitur, a Chriſto capite ad membra derivetur, merito debent corpori Chriſti myſtico, ideſt fidelibus, illud adminiſtrare, qui ſoli verum ejuſdem corpus conficiendi poteſtatem habent; cum præſertim fideles hoc ipſo Pœnitentiæ Sacramento ad ſacram Euchariſtiam ſumendã apti, idoneique reddantur. Verum quanta olim religione in antiquiſſima Eccleſia jus ordinarii Sacerdotis conſervatum fuerit, ex veteribus Patrum decretis facile intelligitur, quibus cautum eſt, ne quis Epiſcopus, aut Sacerdos in alterius Parochia aliquid gerere auderet ſine ipſius auctoritate, qui illi præeſſet, aut niſi magna neceſſitas cogere videretur. Ita vero *De legitimo, & idoneo Confeſſionis Sacramentalis miniſtro. Trid. Syn. ſeſſ. 14. c. 5. & 6. de Pœnit. can. 10.* *a Joan. 20. Ordinis poteſtas unde probetur. Trid. Syn. ea. 7. Seſſ. ead. Juriſdictionis poteſtas unde probetur. Conc. Antioc. Chalced. & alia.*

a *Tit. 1. 5.* vero ab Apoſtolo ſancitum eſt, cum Tito præcepit, *a* ut in ſingulis civitatibus Sacerdotes conſtitueret, qui ſcilicet doctrinæ, & Sacramentorum cœleſti pabulo fideles alerent, & educarent.

55. *Poteſt quivis Sacerdos quemcunque peccatorem in neceſſitate abſolvere.*

Quanta cujuſq; Sacerdotis in periculo mortis circa abſolutionem poteſtas. Trid. Sy. de Pœnit ſeſſ. 24. cap. 7.

Quanquam, ſi mortis periculum imminet, & proprii Sacerdotis facultas non datur, ne hac occaſione aliquis pereat, in Eccleſia Dei cuſtoditum fuiſſe Concilium Tridentinum docet, ut unicuique Sacerdoti liceret non ſolum omni peccatorum generi, cujuſcunque poteſtatis ſit, peccata condonare, ſed etiam ab excommunicationis vinculo ſolvere.

56. *Qualis cuique de ſua ſalute ſollicito deligendus ſit Confeſſionis miniſter.*

Eruditio, & prudentia in Confeſſario neceſſaria. Aug. lib. de vera, & falſa. Pœn. c. 10 & hab. de Pœn. d. 1. c. Quem pœnitet. Confeſſarius judicis & medici perſonam ſuſtinet. Trid. Syn. ſeſſ. 14. de Pœn. c. 6. & 9. S. Baſil. in reg. bre. q. 229. & Conc. Later. c. 21. & de Pœn. & remiſ. c. Omnis utriuſque Qualis confeſſarius deligendus.

Jam, præter Ordinis, & Juriſdictionis *poteſtatem*, quæ prorſus neceſſaria ſunt, opus eſt in primis, ut hujus Sacramenti miniſter tum ſcientia, & eruditione tum prudentia præditus ſit: judicis enim, & medici ſimul perſonam gerit. Ac, quod ad primum attinet, ſatis conſtat, non vulgarem ſcientiam neceſſariam eſſe, qua & peccata inveſtigare, & ex variis peccatorum generibus, quæ gravia, quæ levia ſint, pro cujuſque hominis ordine, & genere judicare poſſit. Ut autem medicus eſt, ſumma quoque prudentia indiget. Etenim diligenter providendum eſt, ut ea remedia ægroto adhibeantur, quæ ad illius animam ſanandam, & in poſterum contra morbi vim muniendam aptiora eſſe videantur. Ex quo poterunt fideles intelligere, cuivis maximo ſtudio curandum eſſe, ut eum ſibi Sacerdotem deligat, quem vitæ integritas, doctrina, prudens judicium commendet; qui, & quantum in eo officio, cui præeſt, ponderis, & momenti ſit, & quæ cuique ſceleri pœna conveniat, & qui vel ſolvendi, vel ligandi ſint, optime noverit.

57. *Nunquam quæ inter confitendum ſunt audita, verbo, aut ſigno patefacere licet.*

Confeſſarii quanta debeat eſſe taciturnitas. Scot. in 4. di. 21. qu. 2.

Sed quoniam nemo eſt, qui non vehementer cupiat ſcelera, & turpitudinem ſuam occultari; monendi ſunt fideles, nihil eſſe, quod timeant, ne ea, quæ ipſi Confeſſione patefecerint, a Sacerdote ulli unquam indicentur,

neve

neve aliquod ex ea periculi genus ſibi ullo tempore crearí poſſit. Sacræ enim ſanctiones graviſſime in eos Sacerdotes animadverti voluerunt, qui peccata omnia, quæ aliquis eis confeſſus fuerit, perpetuo, & religioſo ſilentio compreſſa non tenuerint. Quare in Concilio Lateranenſi Magno ita legimus: *Caveat omnino Sacerdos, ne verbo, vel ſigno, vel alio quovis modo probat aliquatenus peccatorem.* *De Pœn. d. 6. c. Sacerdos, & de Pœnit. & remiſſ. ca. Omnis, ex Concil. Lateranen. c. 21.*

58. *Quæ ſint præcipue obſervanda Sacerdoti aliorum Confeſſiones excipienti.*

Sed jam rerum ordo poſtulat, cum de miniſtro dictum ſit, ut quædam præcipua capita explicentur, quæ ad Confeſſionis uſum, & tractationem non parum ſunt accommodata. Magna enim fidelium pars eſt, quibus vulgo nihil longius videri ſolet, quam ut dies illi, qui Eccleſiaſtica lege Confeſſioni præfiniti ſunt, effluant: tantum abſunt a Chriſtiana perfectione, ut vix peccatorum ſuorum meminerint, quæ Sacerdoti patefacienda eſſent; nedum cætera diligenter curent, quæ ad divinam gratiam conciliandam vim habere maximam perſpicuum eſt. Quare, cum illorum ſaluti omni ſtudio ſuccurrendum ſit, hoc primum Sacerdotes in pœnitente diligenter obſervabunt, ſi veram peccatorum ſuorum contritionem habeat, certumque illi ſit, ac deliberatum in poſterum a peccatis abſtinere. Quod ſi ita animo affectum eſſe animadverterint, moneant, & vehementer hortentur, ut pro tanto, & tam ſingulari beneficio maximas Deo gratias agat, ab eoque cœleſtis gratiæ præſidium petere nunquam deſinat, quo munitus, ac tectus facile poterit pravis cupiditatibus reſiſtere, ac repugnare. *De his, quæ ad Confeſſionis uſum per Sacerdotem circa pœnitentem ſunt obſervanda.*

Docendus eſt etiam, ut nullum patiatur eſſe diem, quin aliquid de paſſionis Domini noſtri myſteriis meditetur, ad eumque imitandum, & ſumma charitate amandum ipſe ſe excitet, atque inflammet. Hac enim meditatione aſſequetur, ut ab omnibus dæmonis tentationibus in dies ſe tutiorem eſſe ſentiat. Neque enim ulla eſt alia cauſa, cur tam cito vel leviter ab hoſte impugnati animo, & viribus ſuccumbamus, quam quod ex cœleſtium rerum meditatione divini amoris ignem *Pſalm. 36.*

concipere non ſtudemus, quo mens recreari, atque erigi poſſit. Sin autem Sacerdos intellexerit, eum, qui velit confiteri, adeo peccata ſua non dolere, ut vere contritus dicendus ſit, conetur magno contritionis deſiderio eum afficere; ut deinde hujus præclari doni cupiditate incenſus, illud a Dei miſericordia petere, & efflagitare in animum inducat.

59. *Quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius erga eos, qui ſua peccata excuſant.*

Monendus eſt confitens, peccata ſua ne non excuſet.

In primis autem reprimenda eſt quorundam ſuperbia, qui ſcelera ſua excuſatione aliqua vel defendere, vel minora facere nituntur. Nam exempli cauſa, cum aliquis fateatur, ſe ira vehementius commotum fuiſſe, ſtatim hujus perturbationis cauſam in alium confert, a quo prius ſibi injuriam factam eſſe queritur. Monendus itaque eſt, hoc elati animi, & hominis peccati ſui magnitudinem vel deſpicientis, vel plane ignorantis ſignum eſſe; tum vero ejuſmodi excuſationis genus ad augendum potius, quam ad minuendum peccatum pertinere. Nam qui ita factum ſuum probare contendit, hoc videtur profiteri, ſe tunc patientia uſurum eſſe, cum a nemine lædetur: quo quidem nihil homine Chriſtiano indignius eſſe poteſt. Etenim cum illius vicem maxime dolere debuerit, qui injuriam fecit, tamen non peccati pravitate commovetur, ſed fratri irascitur; ac, cum ei præclara occaſio oblata fuerit, ut Deum patientia colere, & fratrem manſuetudine ſua corrigere poſſit, ſalutis materiam ad perniciem ſuam convertit.

60. *Quomodo his conſulet Confeſſarius, qui peccata ſua confitori erubeſcunt, vel imparati eum adeunt.*

Pernicioſior autem eſt illorum culpa exiſtimanda, qui ſtulta quadam verecundia impediti peccata ſua confiteri non audent. Iis igitur hortando animos addere oportet; monendique ſunt, nihil eſſe quod vitia ſua aperire vereantur, nullique mirum videri debere, ſi intelligat homines peccare; qui quidem communis eſt omnium morbus, & in humanam imbecillitatem proprie cadit.

Alii ſunt, qui vel quod raro peccata ſua confiteri ſolent,

lent, vel quod nullam curam, & cogitationem in pervestigandis suis sceleribus posuerunt, nec commissa Confessione expedire, nec unde ejus officii initium ducendum sit, satis sciunt. Quos certe acrius objurgare opus est, atque in primis docere, priusquam ad Sacerdotem aliquis adeat, omni studio curandum esse, ut peccatorum suorum contritione commoveatur; id vero præstari nullo modo posse, nisi ea reminiscendo singillatim recognoscere studeat. Quare si Sacerdos hujusmodi homines prorsus imparatos cognoverit, humanissimis verbis a se dimittet; hortabiturque, ut ad cogitanda peccata aliquod spatium sumant, ac deinde revertantur. Quod si forte affirmaverint, se in eam rem omne studium, & diligentiam suam contulisse, quoniam Sacerdoti maxime verendum est, ne semel dimissi, amplius non redeant, audiendi erunt; præsertim si emendandæ vitæ studium aliquod præ se ferant, adducique possint, ut negligentiam suam accusent, quam se alio tempore diligenti, & accurata meditatione compensaturos promittant. In quo tamen magna cautio adhibenda est. si enim, audita Confessione judicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, nec in detestandis dolorem pœnitenti omnino defuisse, absolvi poterit; sin autem utrumque in eo desiderari animadverterit, auctor illi, & suasor erit, ut majorem curam, quod antea dictum est, in excutienda conscientia adhibeat; hominemque, ut blandissime poterit, tractatum dimittet.

61. *Pudori quorundam quomodo consulendum.*

Sed quoniam interdum contingit, ut mulieres alicujus sceleris in priori Confessione oblitæ, interdum ad Sacerdotem non audeant redire, quod vereantur, ne vel in suspicionem magnæ improbitatis populo veniant, vel singularis religionis laudem quærere existimentur; sæpe tum publice, tum privatim docendum est, neminem tanta memoria esse, qui omnia sua facta, dicta, & cogitata meminisse queat; quapropter fideles nulla re deterrendos esse, quominus ad Sacerdotem revertantur, si in memoriam alicujus criminis redierint, quod antea fuerit prætermissum. Hæc igitur, atque alia hujus generis

neris multa in Confeſſione a Sacerdotibus obſervanda erunt. Nunc ad tertiam Pœnitentiæ partem, quæ Satisfactio appellatur, veniendum eſt.

62. *Quid in genere, quidque in materia Confeſſionis ſignificet Satisfactio.*

Primum itaque Satisfactionis nomen, & vis exponenda eſt. Hinc enim Catholicæ Eccleſiæ hoſtes amplam occaſionem diſſidii, & diſcordiæ, cum maxima Chriſtiani populi pernicie arripuerunt. Eſt autem Satisfactio rei debitæ integra ſolutio. Nam quod ſatis eſt, ei videtur nihil deeſſe. Quare eum de gratiæ reconciliatione loquimur, idem ſatisfacere ſignificat, quod alteri tantum præſtare, quantum irato animo ad ulciſcendam injuriam ſatis eſſe poſſit: atque ita Satisfactio nihil aliud eſt, quam injuriæ alteri illatæ compenſatio. Quod autem ad hunc locum pertinet, Satisfactionis nomen divinarum rerum Doctores ad declarandam eam compenſationem uſurparunt, cum homo pro peccatis commiſſis Deo aliquid perſolvit.

Quid Satisfactio, ut ad Pœnitentiam pertinet, vide caput Satisfactio de Pœnit. diſ. 3. & Doct. in illud, & D. Tho. in 4. diſt. 15. qu. 2. art. 1. q. 1.

63. *Quot ſint gradus ejus Satisfactionis, quæ compenſationem aliquam peccati includit.*

Quo in genere quoniam multi gradus eſſe poſſunt, hinc fit, ut Satisfactio varie accipiatur. Ac prima quidem, & præſtantiſſima illa eſt, qua, pro ſcelerum noſtrorum ratione, etiamſi Deus ſummo jure nobiſcum velit agere, quicquid a nobis debeatur, cumulate perſolutum eſt. hæc vero ejuſmodi eſſe dicitur, quę nobis Deũ propitium, & placatum reddidit: eamque uni Chriſto Domino acceptam ferimus, qui in Cruce pretio pro peccatis noſtris ſoluto pleniſſime Deo ſatisfecit. Neque enim ulla res creata tanti eſſe potuit, quæ nos tam gravi debito liberaret: atque, ut ſanctus Joannes teſtatur: *a Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi.* Hæc igitur plena, & cumulata eſt Satisfactio, ſcelerum omnium rationi, quæ in hoc ſæculo commiſſa ſunt, pariter, æqualiterque reſpondens: cujus pondere hominum actiones apud Deum plurimum valent, ac ſine eo nulla prorſus æſtimatione dignæ haberentur. Atque huc Davidis verba videntur ſpectare, qui poſtquam ſecum

Satisfactionis ſpiritualis varii gradus, & multiplex acceptio. vide D. Tho. in 3 p. q. 38. art. 2.

a 1. Joan. 1. 2. vide item Jo. 2. 29. 2. Cor. 3 19. Eth. 1. & 5. Hebr. 9. 11. 12. 13.

cum ipse reputans illud protulisset, *a Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi?* nihil præter hanc Satisfactionem, quam Calicis nomine expressit, dignum tot, tantisque beneficiis invenire potuit; quare subjecit: *b Calicem salutaris accipiam: & nomen Domini invocabo.*

a *Ps.* 115. 11.

b *Ibidem* 13.

Alterum Satisfactionis genus est ea, quæ & Canonica appellatur, & certo temporis spatio definita perficitur. Quare antiquissimæ Ecclesiæ usu receptum est, ut cum pœnitentes a peccatis solvuntur, pœna aliqua eis irrogetur, cujus pœnæ solutio Satisfactio vocari consuevit.

Eodem vero nomine quodlibet etiam pœnæ genus significatur, quam pro peccatis, non quidem a Sacerdote constitutam, sed sponte nostra susceptam, atque a nobis ipsis repetitam sustinemus.

64. *Quid sit hæc Satisfactio, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ pertinet.*

Verum hæc ad Pœnitentiam, ut Sacramentum est, minime pertinet, sed illa tantum Sacramenti pars censenda est, quam diximus ex præcepto Sacerdotis Deo pro peccatis dependi, hoc adjuncto, ut statutũ cum animo & deliberatum habeamus peccata in posterum omni studio vitare. Id enim *c* nonnulli definierunt. *Satisfacere est Deo debitum honorem impendere.* quod autem nemo debitum honorem Deo possit tribuere, nisi qui peccata omnino vitare constituat, satis apparet: &, *d Satisfacere, est peccatorum causas excidere, & eorum suggestioni aditum non indulgere.* In quam sententiam alii senserunt, Satisfactionem esse purgationem, qua eluitur, quidquid sordium propter peccati maculam in anima resedit, atque a pœnis tempore definitis, quibus tenebamur, absolvimur. Quæ cum ita sint, facile erit fidelibus persuadere, quam necessarium sit, ut pœnitentes in hoc Satisfactionis studio se exerceant.

Trid. Synod. sess. 14. *de pœnit. c.* 8. *& 9. & can.* 13.

c *Ansel. lib.* 1. *Cur Deus homo c.* 11.

d *D. Aug. de Eccl. dogma. c.* 54. *& hab. de pœn. dist.* 3. *c. Sequũtur.*

65. *Non semper cum remissione pœnæ æternæ, quæ consequitur condonationem culpæ, pœna temporalis remittitur.*

Pœna æterna cum remissione culpæ semper remittitur, temporalis non item.

Docendi enim sunt, duo esse, quæ peccatum consequuntur, maculam, & pœnam. Ac quamvis semper

culpa

culpa dimiſſa, ſimul etiam æternæ mortis ſupplicium apud Inferos conſtitutum condonetur, tamen non ſemper contingit, quemadmodum a Tridentina Synodo declaratum eſt, ut Dominus peccatorum reliquias, & pœnam certo tempore definitam, quæ peccatis debetur, remittat. Cujus rei perſpicua ſunt exempla in ſacris Litteris, *a* Geneſis tertio capite, *b* Numer. XII. & XX. & *c* aliis permultis locis. Sed illud Davidis clariſſimum, & maxime illuſtre intuemur, cui etſi Nathan dixerat, *d Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum, non morieris*, is tamen graviſſimas pœnas ultro ſubiit, Dei miſericordiam his verbis noctes, dieſque implorans; *e Amplius lava me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me, quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper*. Quibus verbis illud petitum eſt a Domino, ut non ſolum crimen, ſed pœnam etiam crimini debitam condonaret, atque a peccati reliquiis purgatum, in priſtinum decoris, & integritatis ſtatum reſtitueret. Atque hæc cum ſummis precibus peteret, eum tamen Dominus *f* tum filii ex adulterio ſuſcepti, *g* tum Abſalonis, quem unice diligebat, defectione, & *h* morte mulctavit, aliiſque pœnis, & calamitatibus affecit, quas illi antea intentarat. In Exodo etiam, *i* etſi Dominus Moyſis precibus exoratus, Populo idololatræ pepercerat, tamen minatus eſt, ſe tanti flagitii graves pœnas repetiturum eſſe: ipſeque Moyſes teſtatus eſt, fore, ut illud Dominus ſeveriſſime in tertiam, & quartam uſque generationem ulciſceretur. Hæc vero a ſanctis Patribus in Eccleſia Catholica ſemper tradita eſſe, ipſorum auctoritate apertiſſime comprobatur.

Trid. Synod. ſeſſ. 14. de pœn. c. 8. can. 12. & 15.

a *Gen.* 3. 7.
b *Num.* 12. 14. & 22.
c *Exod.* 32. 33 34. *Num.* 14. 21. 22. *Pſal.* 98. 8.
d 2. *Reg.* 12. 12. 13. *D. Th.* 3. *p. q.* 86. *art.* 4. & 5.
e *Pſ.* 50. 3. 4.
f 2. *Reg.* 12. 18
g 2. *Reg.* 15.
h 2. *Re.* 18. 14
i *Exod.* 32. 11. *Amb. lib.* 1. *de Pœn. c.* 16. & 2. *ca.* 5.

66. *Quare non tantum indulgeat Deus homini per Sacramentum Pœnitentiæ, quantum per Baptiſmum.*

Pluribus de cauſis omnis pœna Sacramento Pœnitentiæ, ut in Baptiſmo, nõ remittitur. Trid. Syn. eadem ſeſſ. 14. cap. 8.

Verum qua de cauſa factum ſit, ut pœna omnis Pœnitentiæ Sacramento æque, ac baptiſmo non condonetur, præclare a ſancta Tridentina Synodo explicatum eſt his verbis, *Divinæ juſtitiæ ratio exigere videtur, ut aliter a Deo in gratiam recipiantur, qui ante Baptiſmum per ignorantiam deliquerint: aliter vero, qui ſemel a peccati, & dæmonis ſervitute liberati, & accepto Spiritus ſancti dono,*

Prima ratio,

a *ſcien-*

a *scientes templum Dei violare*, b *& Spiritum sanctum contristare non formidaverint.*

a 1. Cor. 3. 17.
b Eph. 4. 30.

Et divinam clementiam decet, ne ita nobis absque ulla satisfactione peccata dimittantur, ut occasione acceptæ, peccata leviora putantes, *c* veluti injurii, & contumelioſi Spiritui ſancto, in graviora labamur, *d* theſaurizantes nobis iram in die iræ. Proculdubio enim magnopere a peccato revocant, & quaſi fræno quodam coercent hæ ſatisfactoriæ pœnæ, cautioreſque, & vigilantiores in poſterum pœnitentes efficiunt.

Secunda ratio.

c Heb. 10. 29.
d Rom. 2. 5.

Accedit, ut tanquam teſtificationes quædam ſint doloris, quem ex commiſſis peccatis capimus: qua ratione Eccleſiæ ſatisfit, quæ noſtris ſceleribus graviter offenſa eſt. Nam, ut ſanctus Auguſtinus ait; *e Cor contritum, & humiliatum Deus non ſpernit. Verum, quia plerumque dolor alterius cordis occultus eſt alteri, neque in aliorum notitiam per verba, vel alia quæcunque ſigna procedit; recte ab iis, qui Eccleſiæ præſunt, tempora pœnitentiæ conſtituuntur, ut Eccleſiæ, in qua peccata ipſa remittuntur, ſatisfiat.*

Tertia ratio.

e Pſal. 50. 19. S. Aug. Euch. c. 5. 65 & hab. de pœn. diſt. 1. ca. in actione, & Mag. in 4. Sen. diſt. 20.

67. *Quomodo ex pœnis nobis inflictis alii juventur.*

Præterea pœnitentiæ noſtræ exempla alios docent, quomodo ipſi vitam inſtituere, & pietatem ſequi debeant. Cum enim pœnas pro peccatis nobis arrogatas cæteri homines intuentur, & ſummam cautionem ſibi in omni vita adhibendam, & mores priſtinos corrigendos eſſe intelligunt. Quare ſapientiſſime illud ab Eccleſia obſervatum eſt, ut cum ab aliquo publice flagitium commiſſum eſſet, publica etiam pœnitentia ei indiceretur, ut cæteri timore perterriti deinceps peccata diligentius vitarent: quod etiã in occultis criminibus, quæ graviora eſſent, interdum fieri ſolitum erat. Sed in publicis, ut diximus, hoc perpetuum fuit, ut qui ea commiſerant, antequam publicam pœnitentiam ſuſcepiſſent, non abſolverentur. Interim vero Paſtores pro eorum ſalute Deum rogabant, atque, ut ipſi etiam pœnitentes idem facerent, eos hortari non deſinebant. Quo in genere ſumma fuit ſancti Ambroſii cura, & ſollicitudo, cujus lacrymis fertur, quamplurimos, qui duro animo ad Pœnitentiæ Sacramentum acceſſerant, ita emollitos eſſe,

Quarta ratio

Publica crimina publice expiari olim mos fuit. Vide Aug. lib. 5. de Civit cap. 26. & de vera, & fal. pœn. c. 11.

D. Amb. li. 1. de unic. pœn. ca. 10. quod hab. 3 de pœn. diſt. 3. cap. Reperiuntur.

eſſe, ut veræ Contritionis dolorem conceperint. Verum poſtea tantum de veteris diſciplinæ ſeveritate remiſſum eſt, atque ita charitas refrixit, ut jam plerique ex fidelibus ad peccatorum veniam impetrandam nullum intimum animi dolorem, atque gemitum cordis neceſſariam putent, ſed illud ſatis eſſe arbitrentur, ſi ſpeciem tantum dolentis habeant.

68. Per Pœnitentiam Chriſto aſſimilamur.

Quinta ratio

Deinde vero hujuſmodi pœnarum perpeſſione conſequimur, ut capitis noſtri Jeſu Chriſti, *a* in quo paſſus eſt ipſe, & tentatus, ſimilitudinem, & imaginem geramus. *Nihil enim tam deforme videri poteſt*, ut a S. Bernardo dictum eſt, *quam ſub ſpinoſo capite delicatum eſſe membrum.* Nam teſte Apoſtolo, *b cohæredes ſumus Chriſti, ſi tamen compatimur.* &; quod alio loco ſcripſit, *c Si commortui ſumus, & convivemus; ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus.*

a *Heb.* 2. 18.

D. Bernard. ſerm. 5. *de omnibus Sanctis.*

b *Rom.* 8. 17. c 2. *Tim.* 2. 11. 12.

69. Quomodo poſt Dei miſericordiam in peccato juſtitiæ etiam locus ſit.

D. Bernard. in ſerm. de cœna Domini. Vide item D. Th. in 3. *p. q.* 86. *art.* 4. *& 5*

Divus etiam Bernardus duo affirmat in peccato reperiri, maculam animæ, & plagam: ac turpitudinem quidem ipſam Dei miſericordia tolli; verum ſanandis peccatorum plagis valde neceſſariam eſſe eam curam, quæ in remedio pœnitentiæ adhibetur. Quemadmodum enim ſanato vulnere cicatrices quædam remanent, quæ & ipſæ curandæ ſunt: ita in anima, culpa condonata, ſuperſunt peccatorum reliquiæ purgandæ. Idem plane D. Chryſoſtomi ſententia confirmat, cum ait: *Non ſatis eſt ſagittam ex corpore extrahi; ſed plaga quoque a ſagitta inflicta ſananda eſt: ſic etiam in anima poſt acceptam peccati veniam, pœnitentia curanda eſt plaga relicta.* Frequentiſſime enim a S. Auguſtino docemur, duo hæc in Pœnitentia animadvertenda eſſe, Dei miſericordiam, & juſtitiam; miſericordiam, qua peccata, & pœnas æternas illis debitas condonat; juſtitiam, qua pœnis tempore definitis hominem punit.

D. Chryſoſt. Hom. 80. *ad pop. Antio.*

S. Auguſt. in Pſal. 50 *ſuper illud. Ecce enim veritatem. Sent.* 4. *di.* 14. *qu.* 4. *litt. I.*

70. Per Pœnitentiam pœnas a Deo nobis præparatas effugimus.

Duo in Pœnit. animadvertenda.

Poſtremo Pœnitentiæ pœna a nobis ſuſcepta Dei animadverſionem, ſuppliciaque in nos conſtituta antevertit.

tit. Ita enim docet Apostolus, cum ait: *a Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur; dum judicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.* Quæ cum fidelibus explicata fuerint, vix fieri poterit, quominus ad Pœnitentiæ opera maxime excitentur.

a 1. Cor. 11. 31. 32.

71. *Unde nostra opera sint tum meritoria, tum etiam satisfactoria.*

Ejus autem quanta vis sit, ex eo colligitur, quod tota a Christi Domini passionis merito pendet. A quo etiam honestis actionibus duo illa maxima bona consequimur alterum est, ut immortalis gloriæ præmia mereamur, ita ut *b* calix etiam aquæ frigidæ, quam in ejus nomine dederimus, mercede non careat: alterum, ut pro peccatis nostris satisfaciamus.

Passionis Christi meritoupera nostra sunt meritoria, & satisfactoria. Trid Syn sess. 14. de Pœn. c. 8. can. 13 14. & sess. 6. de justific. c. 16.

b *Mat. 10. 42 Marc. 9. 41.*

72. *Christi satisfactionem, & meritum nostra satisfactio non obscurat.*

Neque vero id perfectissimam, & cumulatissimam Christi Domini Satisfactionem obscurat, sed illud potius contra evenit, ut multo clariorem, & illustriorem reddat. Eo enim copiosior Christi gratia videtur esse, quod non solum ea nobiscum communicantur, quæ ipse solus sed illa etiam, quæ, tanquam caput in membra, suis sanctis, & justis hominibus promeruit, ac persolvit. Qua ratione fieri perspicuum est, ut justæ, & honestæ piorum actiones tantum ponderis, & dignitatis habeant. Christus enim Dominus tanquam *c* caput in membra, & *d* vitis in palmites, gratiam suam in eos, qui sibi per charitatem conjuncti sunt, continenter diffundit. Quæ quidem *e* gratia bona opera nostra semper antecedit; comitatur, & consequitur, & sine qua mereri, aut satisfacere Deo nullo modo possumus. Atque ita fit, ut justis nihil deesse videatur, cum operibus, quæ Dei virtute efficiunt, & divinæ legi pro humana, mortalique conditione satisfacere, & vitam æternam, quam scilicet, si Dei gratia ornati *f* vita decesserint, consequentur, mereri possint. Nota est enim illa Salvatoris vox: *g Qui autem biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum; sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.*

Meritæ Sanctorum quomodo etiam aliis prosint. Conc. Tr. sess. 14. c. 8. Greg. in c. 9. lib. 1. Reg. br. q. 12.

c *Eph. 4. 16.*

d *Joan 15. 4. 5. 6. 7.*

Hæc ad verbum trasumpta sunt ex sess. 6. c. 16. Trid. Synod.

e *Gratia Dei bona opera prævenit, consequitur, & comitatur. Concil. Aurican. 18. Fulg. lib. 1. de Mo. c. 11 & 12*

Vitam æternam cum Dei gratia mereri possumus. Ps. 33. & 36. 1. Cor. 15. 18 & 2. Co. 3. 17. & 2. Ti. 4. 8. & Hebr. 6. 10

Justi quomodo divinæ legi satisfaciant.

f *Jo. 3. 13. 14.*

73. *Ad*

73. *Ad hoc ut opus aliquod veram vim ſatisfaciendi habeat, quæ ſint potiſſimum neceſſaria.*

Sed duo præcipue in Satisfactione requiruntur. Primum eſt, ut is, qui ſatisfacit, juſtus ſit, ac Dei amicus: opera enim, *a* quæ ſine fide, & *b* charitate fiunt, nullo modo Deo grata eſſe poſſunt. Alterum, ut ejuſmodi opera ſuſcipiantur, quæ natura ſua moleſtiam, & dolorem afferant. cum enim præteritorum ſcelerum compenſationes ſint, atque, ut *c* ſanctus martyr Cyprianus inquit, redemptrices peccatorum, omnino neceſſe eſt, ut aliquid acerbitatis habeant. Quamquam non ſemper illud conſequitur, ut qui ſe in illis moleſtis actionibus exerçent, doloris ſenſum habeant. Sæpe enim vel patiendi conſuetudo, vel accenſa in Deum charitas efficit, ut quæ perpeſſu graviſſima ſunt, ne ſentiantur quidem. Nec tamen idcirco fit, quominus ea ipſa opera ſatisfaciendi vim habeant; ſiquidem hoc proprium eſt filiorum Dei, ita ejus amore, & pietate inflammari, ut acerbiſſimis laboribus cruciati aut nihil fere incommodi ſentiant, aut omnia lætiſſimo animo perferant.

Opera impiorum licet non ſint Deo grata, ſunt tamen ſatisfactoria. Hier. 6. Scot. 4. di. 15. q. 1. litt. O, & 17. q. 1. lit. P. Ale. 4. p. q. 75. mē. 1. in fine.

a Rom. 14. 23. Hebr. 11. 5.

b 1. Cor. 13. 3.

Hoc Parochi debēt, ne peccatores deſperent.

c Cyprian. l. 1. Epiſt. 3. poſt medium, qua & 55. in ordine.

74. *Quot ſint opera Satisfactionis.*

Verum omne Satisfactionis genus Paſtores docebunt ad hæc tria præcipue conferendum eſſe, orationem, jejunium, & eleemoſynam: quæ quidem tribus bonis, animæ, corporis, & iis, quæ externa commoda dicuntur, quæ omnia a Deo accepimus, reſpondent. Nihil vero aptius, & convenientius ad extirpandas omnium peccatorum radices eſſe poteſt. Nam cum *d omne, quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis ſit, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ*; nemo non videt, hiſce tribus morbi cauſis totidem medicinas, priori ſcilicet jejunium, alteri eleemoſynam, tertiæ orationem, rectiſſime opponi. Præterea, ſi eos etiam, qui peccatis noſtris offenduntur, ſpectemus, facile erit intelligere, cur ad hæc tria potiſſimum omnis Satisfactio referatur. Hi vero ſunt Deus, proximus, & nos ipſi. Quare Deum oratione placamus, proximo eleemoſina ſatisfacimus, nos ipſos vero jejunio caſtigamus.

Trid. Syn. ſeſſ. 4. de Pœn. can. 12. Leo ſer. 1. de jejun. 10. Menſ. Bern. in ſent. ſecl. 11.

d Joan. 2. 16.

75. *Af-*

75. *Afflictiones, quæ extrinsecus hominibus immittuntur, sunt etiam satisfactoriæ.*

Sed quoniam multæ, variæque ærumnæ, & calamitates, dum in hac vita sumus, nos premunt; illud maxime fideles docendi sunt, eos, qui patienti animo, quicquid laboriosi, & incommodi Deus immiserit, ferant, amplam satisfaciendi, & merendi materiam nactos esse: qui autem inviti, & repugnantes pœnam hujusmodi sustineant, omni Satisfactionis fructu privari, sed Dei tantum peccata justo judicio ulciscentis animad versionem, & supplicium perferre. *Conc. Trid. sess. 14. c. 9. & can. 13.*

76. *Unus pro alio satisfacere, non autem confiteri, aut conteri potest.*

In eo vero summa Dei bonitas, & clementia maximis laudibus, & gratiarum actionibus prædicanda est, qui humanæ imbecillitati hoc condonavit, ut unus posset pro altero satisfacere; quod quidem hujus partis Pœnitentiæ maxime proprium est. Ut enim, quod ad Contritionem, & Confessionem attinet, nemo pro altero dolere, aut confiteri potest; ita qui divina gratia prædediti sunt, laterius nomine possunt, quod Deo debetur, persolvere. Quare fit, ut quodam pacto *a* alter alterius onera portare videatur. Nec vero de hoc cuiquam fidelium dubitandi locus relictus est, qui in Apostolorum Symbolo Sanctorum communionem confitemur. Nam cum omnes eodem Baptismo abluti Christo renascamur, eorundem Sacramentorum participes simus, in primis vero ejusdem corporis, & sanguinis Christi Domini cibo, & potu recreemur; hoc apertissime demonstrat, *b* nos omnes esse ejusdem corporis membra. Quemadmodum igitur neque pes suæ tantum, sed etiam oculorum utilitatis causa munere suo fungitur; neque rursus, quod oculi videant, ad illorum propriam, sed ad communem omnium membrorum utilitatem referendum est: ita communia inter nos Satisfactionis officia existimari debent. *Alex. de Ales 4. p. qu. 84. mem. 1. art. 2. D. Tho. in 4. dist. 20. qu. 1. art. 2. q. 3. De Pœn. dist. 1. c. Quem Pœnis.* a *Gal. 6. 2.* b *Rom. 12. 4. 1. Cor. 12. Eph. 11. 7.*

77. *Non omnis satisfactionis virtus aliis communicari potest.*

Neque tamen id sine ulla exceptione verum est, si commoda omnia, quæ ex ea capiuntur, spectemus.

Nam Satisfactionis opera medicinæ etiam, & curationes quædam ſunt, quæ pœnitenti ad ſanandos pravos animi affectus præſcribuntur: quo quidem utilitatis fructu eos, qui per ſe non ſatisfaciunt, prorſus carere perſpicuum eſt. Hæc igitur de tribus Pœnitentiæ partibus, Contritione, Confeſſione, & Satisfactione copioſe, & dilucide explicanda erunt.

Ariſto. in 2. Eth. cap. 3. Ale. de Ales. 4. q. 84. mem. 2. art. 2.

78. *Illi impendenda non eſt abſolutio, qui rem ablatam reſtituere non promittit.*

Sed illud in primis a Sacerdotibus obſervari oportet, ut audita peccatorum Confeſſione, antequam pœnitentem a peccatis abſolvant, diligenter curent, ut, ſi quid ille forte de re, aut de exiſtimatione proximi detraxerit, cujus peccati merito damnandus eſſe videatur, cumulata Satisfactione compenſet. Nemo enim abſolvendus eſt, niſi prius, quæ cujuſque fuerint, reſtituere polliceatur. At quoniam multi ſunt, quibus, etſi prolixe pollicentur, ſe officio ſatis eſſe facturos, tamen certum eſt, ac deliberatum nunquam promiſſa exolvere, omnino ii cogendi ſunt, ut reſtituant: ſæpeque illud Apoſtoli eis inculcandum eſt, ut *a Qui furabatur, jam non furetur; magis autem laboret, operando manibus ſuis, quod bonum eſt, ut habeat unde tribuat neceſſitatem patienti.*

Alex. de Ales 4. par. ſum. Theologiæ qu. 86. & alii Theologi.

Ephes. 4. 28.

79. *Cujuſmodi ſatisfactio Pœnitenti ſit imponenda.*

In rogando autem Satisfactionis pœna Sacerdotes nihil ſibi ſuo arbitratu ſtatuendum eſſe, ſed omnia juſtitia, prudentia, & pietate dirigenda, exiſtimabunt. Atque ut hac regula peccata metiri videantur, & pœnitentes ſuorum ſcelerum gravitatem magis agnoſcant, operæ pretium erit eis interdum ſignificare, quæ pœnæ quibuſdam delictis, ex veterum Canonum præſcripto, qui Pœnitentiales vocantur, conſtitutæ ſint. Igitur univerſæ Satisfactionis modum culpæ ratio temperabit. Sed ex omni Satisfactionum genere maxime convenit pœnitentibus præcipere, ut certis aliquot, & definitis diebus orationi vacent, ac pro omnibus, & præſertim pro iis, qui ex hac vita in Domino deceſſerunt, preces Deo faciant. Hortari vero etiam eos oportet, ut ſæpe eadem Satisfactionis opera a Sacerdote indicta ultro ſuſci-

Juxta peccatorum qualitatem imponenda Satisfactio. Trid. Syn. ſeſſ. 24. de Pœnit. c. 8. & c. 13. & Pœn. diſ. 3. c. Menſuram & alia. Veterum canonum rigor ſubinde inculcandus. Vide, quæ ea. c. ſec. 66. notavimus.

ſuſcipiant, ac repetant; atque ita mores ſuos componant, ut iis omnibus, quæ ad Pœnitentiæ Sacramentum pertinent, diligenter abſolutis, tamen virtutis Pœnitentiæ ſtudia nunquam intermittant. Quod ſi interdum etiam ob publicam offenſionem publica pœnitentia præſcribenda fuerit, quamvis eam pœnitens refugiat, ac deprecetur, non erit facile audiendus: verum perſuadere ei oportebit, ut quæ tum ſibi, tum aliis ſalutaria futura ſunt, libenti, atque alacri animo ſuſcipiat. Hæc de Pœnitentiæ Sacramento; ſinguliſque ejus partibus ita docenda erunt, ut non ſolum ea perfecte fideles intelligant, ſed etiam, juvante Domino, re ipſa pie, & religioſe præſtare animum inducant.

Quæſtio: factio præcipue ſit imponenda.

Publicam Pœnitentiam deprecanti non mox acquieſcendum eſt. Vide ſect. 6. 7.

DE EXTREMÆ UNCTIONIS SACRAMENTO.

CAPUT VI.

1. *Quare Paſtores animarum ſæpius apud popu lum de Extremæ Unctionis Sacramento agere debeant.*

Noviſſima ſæpe mediteanda, Conſulatur ſectio poſtrema 7. art. Symb. Apoſt. a Eccl. 7. 40. Deut. 32. 7. Pſal. 28. 10.

Um ſancta Scripturarũ oracula ita doceant: *a In omnibus operibus tui memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis*, tacite Parochi admonentur, nullum tempus prætermittendum eſſe fidelem populum cohortandi, ut in aſſidua mortis meditatione verſetur. Quoniam autem Extremæ Unctionis Sacramentum non poteſt ſupremi illius diei memoriã conjunctam non ha-

habere facile intelligitur, ſæpius de eo agendum eſſe, non ſolum ob eam cauſam, quod illarum rerum myſteria, quæ ad ſalutem pertinent, aperire, & explicare maxime convenit; ſed etiam quia fideles, *a* moriendi neceſſitatem omnibus propoſitam eſſe, animo repetentes, pravas cupiditates coercebunt. Quare fiet, ut in ipſa mortis expectatione ſe minus perturbari ſentiant; ſed immortales Deo gratias agant, qui, ut Baptiſmi Sacramento aditum nobis ad veram vitam patefecit, ita etiam, ut ex hac mortali vita decedentes, expeditiorem ad cœlum viam haberemus, Extremę Unctionis Sacramentum inſtituit.

Pſal. 88. 7.
a Rom. 5. 12. Hebr. 9. 16.

2. *Quam ob rem iſtud Sacramentum Extrema Unctio appelletur.*

Ut igitur quæ ad eam explicationem magis neceſſaria ſunt, eodem fere ordine, qui in aliis Sacramentis ſervatus eſt, exponantur; primum illud tradendum erit, hoc Sacramentum idcirco Extremam Unctionem appellatum eſſe, quod hæc omnium ſacrarum Unctionum, quas Dominus Salvator noſter Eccleſiæ ſuæ commendavit, ultimo adminiſtranda ſit. Quare hæc ipſa Unctio a majoribus Sacramentum etiam Unctionis infirmorum, & Sacramentum exeuntium dicta eſt: quibus vocabulis fideles in memoriam noviſſimi illius temporis facile redire poſſunt.

Vide cit. de Sacra. Unct. in decretalibus.

3. *Quomodo Extremæ Unctioni propria Sacramenti ratio conveniat.*

Quod autem Extremæ Unctioni propria Sacramenti ratio conveniat; in primis explanandum eſt. Id vero maxime perſpicuum fieri poteſt, ſi verba, quibus ſanctus Jacobus Apoſtolus hujus Sacramenti legem promulgavit, attendamus. *Infirmatur quis in vobis?* *b* inquit, *inducat Præsbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.* Nam quod peccata condonari Apoſtolus affirmat, in eo declarat Sacramenti vim, & naturam. Hanc vero Catholicæ Eccleſiæ de Extrema unctione perpetuam doctrinam fuiſſe, cum alia plura Concilia teſtantur, tum a Tridentina Synodo hoc

Trid. Synod. ſeſſ. 14. de extr. Unct.
b Jacob. 5. 14. Marc. 6. 13. Conc. Conſtant. Florent. Cabilonenſe c. 48. Uvormacienſe c. 72.

ita declaratum eſt, ut in eos omnes anathematis pœ-
Eug. cap. 8. nam conſtituerit, qui aliter docere, aut ſentire audeant. Ac Innocentius quoque Primus hoc Sacramentum fidelibus maxime commendat.

4. *Cum hic plures fiant Unctiones, an plura etiam ibidem dici Sacramenta debeant.*

Conſtanter itaque docendum eſt a Paſtoribus, verum Sacramentum eſſe, nec plura, ſed unum, quamvis per plures unctiones adminiſtretur, quarum ſingulis propriæ preces, ac peculiaris forma adhibenda eſt.
Vide Scot. 4. diſt. 23. ad 1. arg. Unum vero eſt, non partium continuatione, quæ dividi non poſſint, ſed perfectione: cujuſmodi ſunt cætera omnia, quæ ex pluribus rebus conſtant. Nam quemadmodum domus, quæ ex multis, & diverſis rebus compoſita eſt, una tantum forma perficitur: ita hoc Sacramentum, etſi ex pluribus rebus, & verbis conſtituitur, unum tamen ſignum eſt, & unius rei, quam ſignificat, efficientiam habet. Docebunt præterea Parochi, quæ ſint hujus Sacramenti partes, elementum, in-
a *Jacob. 5. 14.* quam, & verbum. Hæc enim a S. *a* Jacobo prætermiſſa non ſunt, in quibus ſingulis ſua myſteria licet animadvertere.

5. *Quæ ſit Extremæ Unctionis materia.*

Ejus igitur elementum, ſive materia, quemadmodum
Conc. Trid. ſeſſ. 14. de Sacramento Extremæ Unctionis c. 1. Amb. ſuper Beati immaculati, ſer. 14. Theophilatus. Marc. 6. Concilia, ac præcipue Tridentinum decrevere, eſt oleum ab Epiſcopo conſecratum, liquor ſcilicet, non ex quavis pingui, & craſſa materia, ſed ex olearum baccis tantummodo expreſſus. Aptiſſime autem hæc materia illud ſignificat, quod viSacramenti interius in anima efficitur. Nam ut oleum ad mitigandos corporis dolores magnopere proficit: ita Sacramenti virtus animæ triſtitiam, ac dolorem minuit. Oleum præterea ſanitatem reſtituit, hilaritatem affert, & lumini tanquam pabulum præbet; tum vero ad recreandas defatigati corporis vires maxime accommodatum eſt. Quæ omnia, quid in ægroto divina virtute per hujus Sacramenti adminiſtrationem efficiatur, declarant. Hæc de materia ſatis ſint.

6. *Qua forma perficiatur hoc Sacramentum.*

Forma vero Sacramenti eſt verbum, & ſolemnis illa pre-

precatio, quam Sacerdos ad ſingulas unctiones adhibet, cum inquit: *Per iſtam ſanctam Unctionem indulgeat tibi Deus, quidquid oculorum, ſive narium, ſive tactus vitio deliquiſti.* Quod autem hæc veru ſit, & propria hujus Sacramenti forma, S. Jacobus Apoſtolus ſignificat, cum ait: *a Et orent ſuper eum, & oratio fidei ſalvabit infirmum.* Ex quo licet cognoſcere, formam precationis modo proferendam eſſe, tametſi, quibus potiſſimum verbis concipienda ſit, Apoſtolus non expreſſerit. Verum hoc ad nos fideli Patrum traditione permanavit, ita ut omnes Eccleſiæ eam formæ rationem retineant, qua omnium mater, & magiſtra ſancta Eccleſia Romana utitur. Nam etſi aliqui nonnulla verba immutant, cum pro *Indulgeat tibi Deus*, ponunt *Remittat*, vel *Parcat*; interdum etiam, *Sanet*, *quidquid commiſiſti*: tamen, quia nulla fit ſententiæ immutatio, conſtat, eandem ab omnibus formam religioſe ſervari.

Conc. Trid. ut ſupra.

a Jacob. c. 5. 15.

Eccleſia Romana omnium Eccleſiarum mater, & magiſtra. diſt. 12. ca. Non decet, & de ſum. Trin. ca. Damnamus.

7. *Cur hujus Sacramenti forma precationis modo contineatur.*

Nec vero quiſquam miretur, cur factum ſit, ut aliorum Sacramentorum forma vel abſolute ſignificet, quod efficit, ut cum dicimus, *Ego te baptizo*, aut, *Signo te ſigno Crucis*, vel tanquam ab imperantibus pronuncietur, ut cum in Sacramento Ordinis adminiſtrando dicitur: *Accipe poteſtatem*: hæc ſola vero Extremæ unctionis forma precatione quadam abſolvatur. Id enim optimo jure conſtitutum eſt. nam cum hoc Sacramentum propterea adhibeatur, ut præter ſpiritualem gratiam, quam tribuit, ſanitatem etiam reſtituat ægrotis; tamen, quia non ſemper ſequitur, ut ægroti a morbis convaleſcant, ob eam cauſam precatione forma conficitur, ut a Dei benignitate id impetremus, quod Sacramenti vis conſtanti, & perpetuo ordine efficere non ſolet. Adhibentur autem rites proprii in hujus quoque Sacramenti adminiſtratione: ſed eorum maxima pars precationes continet, quibus Sacerdos ad ægroti ſalutem impetrandam utitur. Nullum enim eſt aliud Sacramentum, quod pluribus precibus conficiatur; ac recte quidem; quoniam eo potiſſimum

Bonav. in 4. d. 24. art. 2. qu. 4.

Extrema Unctione non tantum animus, ſed etiã corpus interdum curatur Synod. Trid. ſeſſ. 14. de Extrema Unctione ca. 2. & can. 2.

Cur in hoc Sacramento tot preces adhibeantur.

tempore fideles piis obſecrationibus adjuvandi ſunt. Quare & alii omnes, quos tum adeſſe contigerit, & præcipue Parochi debent orare Deum ex animo, & ejus miſericordiæ laborantis vitam, & ſalutem omni ſtudio commendare.

8. *Quinam hujus Sacramenti ſit author.*

Trid. Syn. ſeſſ. ead. in doct. de Sac. Ext. Unctio. c. 1. & probat D. Th. in 4. diſt. 23. ar. 1. qu. 3. a Jacob. 5. 14

Verum cum demonſtratum ſit, Extremam unctionem vere, & proprie in Sacramentorum numero habendam eſſe, illud etiam ſequitur, ejus inſtitutionem a Chriſto Domino profectam eſſe: quæ poſtea a ſancto a Jacobo Apoſtolo fidelibus propoſita, & promulgata eſt. Quamquam idem Salvator hujus Unctionis ſpecimen quoddam dediſſe viſus eſt, cum Diſcipulos ſuos binos, & binos ante faciem ſuam miſit. De illis enim apud Evangeliſtam ita ſcriptum eſt: *b Exuentes prædicabant, ut pœnitentiam agerent, & dæmonia multa ejiciebant, & ungebant oleo multos ægros, & ſanabant.* quam quidem Unctionem non ab Apoſtolis inventam, ſed a Domino præceptam, non naturali aliqua virtute præditam, ſed myſticam, potius ad ſanandos animos, quam ad corpora curanda inſtitutam fuiſſe, credendum eſt. Quam rem ſancti Dionyſius, Ambroſius, Chryſoſtomus, & Gregorius Magnus aſſerunt; ut nullo modo dubitandum ſit, quin hoc unum ex ſeptem Eccleſiæ Catholicæ Sacramentis ſumma cum religione accipere oporteat.

b Marc. 6. 13. Extrema Unctionis uſus Apoſtolis a Domino eſt imperatus. D. Bern. in vita Malach. Con. Meld. c. 1. Dionyſ. l. de Eccl. Hier. c. 6. Amb. de his qui myſteriis iniciatur. Chryſ. l. 1. de Sacerdotio.

9. *Extrema Unctio quibus adminiſtranda ſit.*

Primo firmi, & ſani excluduntur. D. Th. in 4. diſt. 23. qu. 2. ar. 2. qu. 1. & Jacob. 5. 14.

Sed docendi ſunt fideles, quamvis hoc Sacramentum ad omnes pertineat, quædam tamen hominum genera excipi, quibus adminiſtrandum non ſit. Ac primum excipiuntur, qui ſano, & firmo corpore ſunt. Iis enim Extremam unctionem tribuendam non eſſe, & Apoſtolus docet, cum inquit: *a Infirmatur quis in vobis?* & ratio oſtendit: ſiquidem ob eam rem inſtituta eſt, non modo ut animæ, ſed etiam ut corpori medicinam afferat. Cum igitur illi tantum, qui morbo laborant, curatione indigeant, idcirco iis etiam, qui adeo periculoſe ægrotare videntur, ut, ne ſupremus illis vitæ dies inſtet, metuendum ſit, hoc Sacramentum præberi debet. In quo tamen graviſſime peccant, qui illud tem-

pus

pius ægroti ungendi obſervare ſolent, cum jam omni ſalutis ſpe amiſſa, vita, & ſenſibus carere incipiat. Conſtat enim, ab uberiorem Sacramenti gratia percipiendam plurimum valere, ſi ægrotus, cum in eo adhuc integra mens, & ratio viget, fidemque, & religioſam animi voluntatem afferre poteſt, ſacro oleo liniatur. Quare Parochis animadvertendum eſt, ut eo potiſſimum tempore cœleſtem medicinam adhibeant, illam quidem ſemper vi ſua admodum ſalutarem, cum eorum etiam pietate, & religione, qui curandi ſunt, magis profuturam intellexerint.

Sano periculum mortis adeunti non detur Extrema Unctio.

Nemini igitur, qui graviori morbo affectus non ſit, Sacramentum Unctionis dare licet, tametſi vitæ periculum adeat, vel quia periculoſam navigationem paret, vel quia prælium initurus ſit, a quo illi certa mors impendeat, vel etiam ſi capitis damnatus ad ſupplicium raperetur. Omnes præterea, qui rationis uſu carent, ad hoc Sacramentum ſuſcipiendum apti non ſunt: & pueri, qui nulla peccata admittunt, quorum reliquias ſanare hujus Sacramenti remedio opus ſit: amentes item, & furioſi, niſi interdum rationis uſum haberent, & eo potiſſimum tempore pii animi ſignificationem darent, peterentque, ut ſacro oleo ungerentur. nam qui abipſo ortu nunquam mentis, & rationis compos fuit, ungendus non eſt: ſecus vero, ſi ægrotus, cum mente adhuc integra hujus Sacramenti particeps fieri voluiſſet, poſtea ea in inſaniam, & furorem incidit.

Secundo pueri, & inſani non ſunt ungendi. Bon. Card. in 4. diſt. 22. art. 2. qu. 2.

10. *Quæ corporis partes hic debeant inungi.*

Non ſunt autem omnes corporis partes ungendæ, ſed eæ tantum, quas veluti ſenſuum inſtrumenta homini natura attribuit; oculi propter viſionem, aures propter auditum, nares propter odoratum, os propter guſtum, vel ſermonem, manus propter tactum, qui tametſi toto corpore æquabiliter fuſus eſt, in ea tamen parte maxime viget. Hunc autem ungendi ritum univerſalis Eccleſia retinet, atque etiam hujus Sacramenti naturæ optime convenit; medicamenti enim eſt inſtar. Ac quoniam in corporis morbis, quamvis univerſum corpus male affectum ſit, tamen illi tantum parti curatio adhibetur, a qua tanquam a fonte, & origine, morbus manat;

Trid. Syn. de Extrema Unctione ſeſſ. 14. c. 3. & can. 3.

Scot. 4. ſent. diſt. 23. quæſt. unica.

manat; ideirco non totum corpus, ſed ea membra, in quibus potiſſimum ſentiendi vis eminet, renes etiam, veluti libidinis, & voluptatis ſedes, unguntur, tum pedes, qui nobis ingreſſus, & ad locum movendi principium ſunt.

11. *Extrema unctio iterari poteſt.*

In una, eadē qua ægrotatione non eſt iteranda Unctio. D. Tho. in 4. diſt. 23. q. 1. art. 4.

In quibus illud obſervare oportet, in una, eademque ægrotatione, cum æger in eodem vitæ periculo poſitus eſt, ſemel tantum ungendum eſſe. Quod ſi poſt ſuſceptam hanc Unctionem æger convaluerit, quoties poſtea in id vitæ diſcrimen inciderit, toties ejuſdem Sacramenti ſubſidium ei poterit adhiberi. Ex quo patet, in eorum Sacramentorum humero, quæ iterari ſolent, reponendam eſſe.

12. *Qua religione, & præparatione debeat iſtud Sacramentum ſuſcipi.*

Primo Unctionem præcat Euchariſtia, & Pœnitentiæ Sacramentum.

Quoniam vero omni ſtudio curare oportet, ne quid Sacramenti gratiam impediat, ei vero nihil magis adverſatur, quam alicujus peccati mortiferi conſcientia; ſervanda eſt Catholicæ Eccleſiæ perpetua conſuetudo, ut ante Extremam Unctionem Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ Sacramentum adminiſtretur.

Secundo eſt firma fide ſuſcipienda.

Ac deinde ægroto Parochi perſuadere ſtudeant, ut ea fide ſe ungendum Sacerdoti præbeat, qua olim, qui ab Apoſtolis ſanandi erant, ſe ipſos offerre conſueverant. In primis autem animæ ſalus, deinde corporis valetudo, cum illa adjunctione, ſi ea ad æternam gloriam profutura ſit, expetenda eſt. Nec vero dubitare fideles debent, quin ſanctæ illæ, & ſolemnes preces a Deo audiantur, quibus Sacerdos non ſuam, ſed Eccleſiæ, & Domini noſtri Jeſu Chriſti perſonam gerens utitur. Qua una maxime re cohortandi ſunt, ut hujus ſaluberrimi olei Sacramentum ſancte, & religioſe ſibi adminiſtrandum curent; cum & acrior pugna inſtare, & vires tum animi, tum corporis deficere videantur.

Tertio tempeſtive eſt adhibenda.

13. *Quo miniſtrante hoc Sacramentum percipiendum ſit.*

Jam vero, quis Extremæ Unctionis miniſter ſit, ab eodem Apoſtolo, qui Domini Legem promulgavit, dicimus. Inquit enim: *a Inducat Presbyteros*: quo nomine non eos ſignificat, qui ætate proviectiores ſunt,

* Jac. 5, 14.

quem-

quemadmodum ſapienter Tridentina Synodus exponit, aut qui in populo principem locum obtinent, ſed Sacerdotes, qui ab ipſis Epiſcopis per manuum impoſitionem rite ordinati ſunt. Sacerdoti igitur hujus Sacramenti adminiſtratio commiſſa eſt. Neque tamen ex ſanctæ Eccleſiæ decreto cuivis Sacerdoti, ſed proprio Paſtori, qui juriſdictionem habeat, ſive alteri, cui ille ejus muneris fungendi poteſtatem fecerit, hoc Sacramentum adminiſtrare licet. Illud vero maxime animadvertendum eſt, Sacerdotem in ea adminiſtratione, quemadmodum etiam in aliis Sacramentis fit, Chriſti Domini noſtri, & ſanctæ Eccleſiæ ſponſæ perſonam ſuſtinere.

Trid. Synod. ſeſſ. 14. de Extrema Unctio. c. 3. & can. 4. vide item D. Tho. in 4. diſt. 23. q. 21. ar. 2. Bonav. in 4. Diſt. 23. art. 2. q. 1.

14. *Qui fructus hujus Sacramenti uſu ad homines redeant.*

Explicandæ ſunt etiam accuratius utilitates, quas ex hoc Sacramento capimus, ut ſi nihil aliud fideles ad ejus uſum poſſit allicere, ipſa ſaltam utilitate ducantur: cum ita comparatum ſit, ut omnia fere noſtris commodis metiamur. Docebunt igitur Paſtores, hoc Sacramento gratiam tribui, quæ peccata, & in primis quidem leviora, &, ut communi nomine appellantur, venialia remittit. Exitiales enim culpæ Pœnitentiæ Sacramento tolluntur. Neque enim hoc Sacramentum primario loco ad graviorum criminum remiſſionem inſtitutum eſt, ſed Baptiſmus tantum, & Pœnitentia vi ſua hoc efficiunt.

Trid. Synod. ibid. cap. 1. Prima utilitas eſt, quod peccata venialia dolet. Vide Concil. Trid. c. 2. de Extra. Unct. & can. 8. ſeſſ. 14.

Altera eſt ſacræ Unctionis utilitas, quod animam a languore, & infirmitate, quam ex peccatis contraxit, & a cæteris omnibus peccati reliquiis liberat. Tempus autem huic curationi opportuniſſimum exiſtimandum eſt, cum gravi morbo afflictamur, ac vitæ periculum impendet. Et enim homini natura inſitum eſt, ut nihil in rebus humani æque, ac mortem pertimeſcat. Auget autem magnopere hunc timorem præteritorum ſcelerum memoria: cum præſertim graviſſima conſcientiæ noſtræ accuſatio nos urgeat. Ut enim ſcriptum eſt: *a Venient in peccatorum ſuorum cogitationem timidi, & traducent illos ex adverſo iniquitates ipſorum.*

Secunde animum confirmat.

Quo tempore hac Sacramentum ſit ſuſcipiendum. Tri. Syn. ib. c. 3.

a *Sap. 4. 20.*

Deinde illa cura, & cogitatio vehementer angit, quod paulo poſt *b* ſtare oporteat ante Tribunal Dei, a quo

b *Rom. 14. 10. 2. Cor. 5. 10.*

de

de nobis juſtiſſima pro eo ac meriti fuerimus, ſententia ferenda ſit. Sæpe autem evenit, ut fideles hoc terrore perculſi, ſe miris modis exagitari ſentiant. Nihil autem ad mortis tranquillitatem magis conducit, quam ſi triſtitiam abjiciamus, & læto animo *a* Domini adventum expectemus, paratique ſimus, *b* depoſitum noſtrum, quandocunque illud a nobis repetere voluerit, libenter reddere. Ut igitur hac ſolicitudine fidelium mentes liberentur, animuſque pio, & ſancto gaudio repleatur, Extremæ unctionis Sacramentum efficit.

a Tit. 2. 13.
b 2. Tim. 1. 12.

15. *Quomodo in animæ exitu dæmones nobis inſidientur.*

Præterea aliud etiam, quod merito omnium maximum videri poteſt, ex eo conſequimur. Nam etſi humani generis hoſtis, *c* quoad vivimus, nunquam deſinit de interitu, & exitio noſtro cogitare: nullo tamen tempore, ut nos omnino perdat, ac, ſi fieri poſſit, ſpem nobis divinæ miſericordiæ eripiat, vehementius omnes nervos contendit, quam cum ſupremum vitæ diem appropinquare animadverterit. Quamobrem fidelibus arma, & vires hoc Sacramento ſubminiſtrantur, quibus Adverſarii vim, & impetum frangere, & illi fortiter repugnare poſſint. Allevatur enim, & erigitur ægri animus divinæ bonitatis ſpe: eaque confirmatus, morbi incommoda omnia fert levius; ac ipſius dæmonis *d* calcaneo inſidiantis artificium, & calliditatem facilius eludit.

c 1. Pet. 3. 8. *Tertio adverſus Diaboli inculsus nos munit. vide Cyril. Alex. in l. de exitu animæ. Gregor. l. 24. mor. c. 15. & a. 8. Joan. Clim. in lib. de 30. gradib. gratia.*
d Gen. 3. 15. *Pſal. 48. & 85.*

16. *Quomodo ex hoc Sacramento poſſit corporis ſanitas accedere.*

Accedit poſtremo, ſi quidem profutura ſit, etiam corporis ſanitas. Quod ſi ægroti eo tempore eā minus conſequuntur, id quidem non Sacramenti vitio, ſed ob eam potius cauſam evenire credendum eſt, quod eorum magna pars, vel qui ſacro oleo perunguntur, vel a quibus adminiſtratur, fide infirmior eſt. Teſtatur enim *e* Evangeliſta Dominum apud ſuos multas virtutes non feciſſe propter incredulitatem illorum. Quanquam etiam recte dici poteſt, Chriſtianam Religionem, ex quo altius tanquam radices egit in animis hominū, minus jam hujuſmodi miraculorū adminiculis indigere, quam olim naſcen-

Quarto ſanitas corporis, ſi ita expediat, reddatur.
e Mat. 13. 58. *Marc. 6. 7. Greg. Hom. 29. in Evangelia.*

ſcentis Eccleſiæ initio neceſſaria eſſe viderentur. Sed tamen hoc loco fides magnopere excitanda erit. Utcunq; enim, quod ad corporis valetudinem attinet, Dei conſilio, & voluntate ceciderit, certa ſpe niti fideles debent, ſe hujus ſacri olei virtute ſpiritualem ſanitatem conſecuturos eſſe, futurumque, ut ſi eos vita decedere contingat, præclaræ illius vocis fructum percipiant, qua ſcriptum eſt, *a Beati mortui, qui in Domino moriuntur.* Hæc de Extremæ unctionis Sacramento breviter quidem dicta ſunt: verum, ſi hæc ipſa rerum capita a Paſtoribus latius, & ea, qua decet, diligentia explanata erunt, dubitandum non eſt, quin fideles ex hac doctrina maximum pietatis fructum percipiant.

Fides, & ſpes agrotantium hoc Sacramẽto ſuſcepto eſt erigenda.

a Apoc. 14. 13

DE ORDINIS SACRAMENTO.

CAPUT. VII.

1. *Cur Parochi magna diligentia Sacramenti Ordinis doctrinam populo exponere debeant.*

Omnia alia Sacramenta ab Ordinis Sacramento pendant.

QUi quis aliorum Sacramentorũ naturam, & rationem diligenter conſiderarit, facile perſpiciet, ea omnia ab Ordinis Sacramento ita pendere, ut ſine illo partim confici, & adminiſtrari nullo modo queant, partim ſolemni cęremonia, & religioſo quodam ritu, ac cultu carere videantur. Quare neceſſe eſt, ut Paſtores inſtitutam Sacramentorum doctrinam perſequentes, eo diligentius etiam de Ordinis Sacramento ſibi agendum arbitrentur.

Pro-

Proderit autem maxime hæc explicatio, primum quidem illis ipsis, deinde aliis, qui Ecclesiasticæ vitæ rationem ingressi sunt, postremo etiam fideli populo: ipsis, quod dum in hujus argumenti tractatione versantur, *a* ad eam gratiam excitandam, quam hoc Sacramento adepti sunt, magis commoventur: aliis, qui in sortem Domini vocati sunt, partim ut eodem pietatis studio afficiantur, partim vero ut earum rerum cognitionem percipiant, quibus instructi viam sibi ad ulteriores gradus facilius munire possint: reliquis autem fidelibus, primum quidem ut intelligant, quo honore digni sint Ecclesiæ ministri: deinde, quoniam sæpe contingit, ut multi adsint, vel qui spe liberos suos adhuc infantes Ecclesiæ ministerio destinarint, vel qui sua sponte, & voluntate illud vitæ genus sequi velint, quos certe minime ignorare æquum est, quæ præcipue ad hanc rationem pertinent.

Utilitas doctr. de Ordinis Sacramento.

a 1. *Tim.* 1. 9.

2. *Nulla dignitas Sacerdotii ordine in terris excellentior.*

Primum itaque fidelibus tradendum est, quanta sit hujus instituti, summum ejus gradum, hoc est Sacerdotium spectemus, nobilitas, & excellentia. Nam cum Episcopi, & Sacerdotes tanquam Dei interpretes, & internuncii quidam sint, qui ejus nomine divinam Legem, & vitæ præcepta homines edocent, & ipsius Dei personam in terris gerunt; perspicuum est, eam esse illorum functionem, qua nulla major excogitari possit. Quare merito non solum *b* Angeli, sed *c* Dii etiam, quod Dei immortalis vim, & Numen apud nos teneant, appellantur. Quamvis autem omni tempore summam dignitatem obtinuerint, tamen novi Testamenti Sacerdotes cæteris omnibus honore longe antecellunt. Potestas enim tum corpus, & sanguinem Domini nostri conficiendi, & offerendi, tum peccata remittendi, quæ illis collata est, humanam quoque rationem, atque intelligentiam superat; nedum ei aliquid par, & simile in terris inveniri queat.

Vide Ignatium in Epist. ad Smyr. Amb. l. 5. Ep. 22. Chrys. Hom 60. ad pop. Antioch. & in Matt. Hom. 83. Greg. Naz. or. 17. ad suos Cives Nazian. Exod. c. 22. 28.

b Malach. 2.

c Exo. 22. 28.

3. *Qui divinitus ad Sacerdotium, ministeriaque Ecclesiastica vocati censeantur.*

Deinde vero, quemadmodum *d* Salvator noster a Patre,

d Jo. 3. 17. & 5. 23. 24.

tre, *a* Apoſtoli autem, & Diſcipuli in univerſum mundum a Chriſto Domino miſſi ſunt: ita quotidie Sacerdotes eadem, qua illi poteſtate prediti, *b* ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti mittuntur. Hujus igitur tanti officii onus nemini temere imponendum eſt, ſed iis tantum, qui illud vitæ ſanctitate, doctrina, fide, prudentia ſuſtinere poſſint. *c* Nec vero *quiſquam ſumat ſibi honorem, ſed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.* Vocari autem a Deo dicuntur, qui a legitimis Eccleſiæ miniſtris vocantur. Nam qui in hoc miniſterium ſeipſos arroganter inferunt, atque intrudunt, de his Dominum intelexiſſe docendum eſt, cum inquit, *d Non mittebam Prophetas, & ipſi currebant*: quo quidem hominum genere nihil infelicius, ac miſerius, nihil Eccleſiæ Dei calamitoſius eſſe poteſt.

a Joan 20.22. Matth. 28.19
b Eph. 4.12.
Quales deligendi ad Sacerdotiū, latius tractatur ſeſſ. 26. iſtius capitis. Trid. Syn. ſeſſ. 23. de Ordine c. 2. & can. 7.
c Heb. 5.4. vide 2. Paral. 26.16.
Vocari a Deo qui dicuntur
d Jer. 23.21. Vide ejuſdem c. 14. v. 14. & 17. v. 15. & c. 29. v. 9.

4. *Quinam judicandi ſint perperam ad Ordines ſacros accedere, & aliunde in Eccleſiam ingredi.*

Quanta circumſpectione ad ſacros Ordines accedendum.

Sed quoniam in omni actione ſuſcipienda magnopere refert, quem ſibi quiſque finem conſtituat, (optimo enim fine poſito, recte omnia conſequuntur) de hoc in primis, qui ſacris initiari volunt, admonendi ſunt, ut nihil ſibi tanto munere indignum proponant: qui quidem locus eo diligentius tractandus erit, quo gravius hoc tempore ea in re peccare fideles ſolent. Alii enim eo conſilio ad hanc vivendi rationem ſe convertunt, ut quæ ad victum, veſtitumque neceſſaria ſunt, parent; ita ut præter quæſtum nihil aliud in Sacerdotio, quemadmodum vulgo cæteri homines in quovis ſordidi artificii genere, ſpectare videantur. Quamvis enim ex Apoſtoli ſententia, *e* natura, & divina Lex jubeat, ut qui altari ſervit, ex altari vivat: tamen *f* quæſtus, & lucri cauſa ad altare accedere maximum ſacrilegium eſt. Alios honorum cupiditas, & ambitio ad Sacerdotalem ordinem ducit. Alii vero, ut divitiis affluant, initiari volunt: cujus quidem rei illud argumento eſt, quod niſi opulentum aliquod Eccleſiaſticum Beneficium eis deferatur, nullam Sacri Ordinis cogitationem habent. Hi vero ſunt, quos Salvator noſter *g* Mercenarios appellat: & quos *h* Ezechiel dicebat, ſemetipſos, & non

Quæſtus cauſa ad Sacerdotium aſpirare ſacrilegium eſt.
e 1. Cor. 9. 10. 11. Deut. 18. v. 1. 2. 15. v. 4.
f 1. Tim. 3. 8. Honorū, aut divitiarū ſpe ad Sacerdotium procedere perniciſſimum eſt.
g Jo. 10. 12. 13.
h Ezec. 34. 8.

oves

oves pascere: quorum turpitudo, & improbitas non solum Sacerdotali Ordini magnas tenebras offundit, ita ut jam nihil fere a fideli populo haberi possit contemptius, & abjectius; verum etiam efficit, ut ipsi nihil amplius ex Sacerdotio consequantur, quam Judas ex Apostolatus munere, quod illi sempiternum exitium attulit. Illi autem *a* ostio in Ecclesiam introire merito dicuntur, qui a Deo legitime vocati, Ecclesiastica munera ejus unius rei causa suscipiunt, ut Dei honori inserviant.

Ambitione & avaritia eorum, qui vere sunt mercenarii, quantùm evilueris Sacerdotium.

a *Jo. 10. 12. Qui ad Ecclesiasticas functiones per ostium non adeunt.*

5. *Qui per Ordines sacros se Ecclesiæ dedicarunt, qua parte cæteros e populo superare, & excellere debeant.*

Neque tamen hoc ita accipiendum est, quasi eadem Lex æque omnibus non sit imposita. Homines enim ob eam rem conditi sunt, ut Deum colant: quod præcipue fideles, qui Baptismi gratiam consequuti sunt, *b* ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus præstare debent. Verum qui Ordinis Sacramento initiari volunt, hoc sibi proponant opus est, ut non solum Dei gloriam in omnibus rebus quærant; (quod quidem cum omnibus, tum maxime fidelibus commune esse constat) sed etiam, ut alicui certo Ecclesiæ ministerio addicti, *c* in sanctitate, & justitia illi serviant. Nam ut in exercitu omnes quidem milites Imperatoris legibus parent, sed inter eos tamen alius Centurio, alius Præfectus est, alii alia munera obeunt: ita quamvis omnes fideles pietatem, & innocentiam omni studio sectari debeant; (quibus rebus maxime Deus colitur) eos tamen, qui Ordinis Sacramento sunt initiati, præcipua quædam munera, & functiones in Ecclesia exequi oportet. Nam *d* & sacra pro se ipsis, & pro omni populo faciunt: & *e* divinæ Legis vim tradunt, ad eamque prompto, & alacri animo servandam fideles hortantur, & instituunt: *f* & Christi Domini Sacramenta, quibus omnis gratia impertitur, & augetur, administrant: &, ut uno verbo complectamur. a reliquo populo segregati, in omnium longe maximo, & præstantissimo ministerio se exercent. His igitur explicatis, accedent Parochi ad ea explicanda, quæ propria hujus

Grandis infelicitas, si talis fuerit Sacerdos, qualis populus Osea 4.

b *Deut. 7. 5. Matt. 22. 37. Lucæ 10. 27.*

c *Luc. 1. 74. 75.*

d *Heb. 5. 3.*

e *Lev. 10. 11. Deut. 17. 8. 9. & 21. 6. Vid. Con. Tol. 11. c. 2. & Carth. 4. c. 20. & Conc. Trid. sess. 5. c. 1. & refer. & sess. 24. c. 4.*

f *1. Cor. 4. v. 1.*

Sacramenti ſunt; ut intelligant fideles, qui in Eccleſiaſticum Ordinem cooptari volunt, ad quodnam officii genus vocentur, quantaque ipſi Eccleſiæ, ejuſque miniſtris poteſtas divinitus tributa ſit.

6. *Quotuplex ſit poteſtas Eccleſiaſtica.*

Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 6. & 7. Ea autem duplex eſt, Ordinis, & Jurisdictionis. Ordinis poteſtas ad verum Chriſti Domini corpus in ſacroſancta Euchariſtia reſertur: Jurisdictionis vero poteſtas tota in Chriſti corpore myſtico verſatur. Ad eam enim ſpectat Chriſtianum populum gubernare, & moderari, & ad æternam, cœleſtemque beatitudinem dirigere.

7. *Ordinis poteſtas ad quæ ſe extendat.*

D. Th. in 4. diſt. 14. q. 1. art. 1. Verum Ordinis poteſtas non ſolum conſecrandæ Euchariſtiæ vim, & poteſtatem continet, ſed ad eam accipiendam hominum animos præparat, & idoneos reddit, cæteraque omnia complectitur, quæ ad Euchariſtiam quovis modo referri poſſunt. Ejus vero plura ex ſacris Litteris teſtimonia afferri poſſunt; ſed illa præclara, & graviſſima ſunt, quę apud ſanctos Joannem, & Matthęum leguntur. Inquit enim Dominus: *a Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos; accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Et: *b Amen dico vobis; quæcunque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo & quæcunque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta, & in cœlo.* Quæ quidem loca a Paſtoribus ex ſanctorum Patrum doctrina, & auctoritate explanata, maximum veritati lumen afferre poterunt.

a *Jo. 20. 21. Act. 23. 3. & 14. 21. Tim. 11. 2. Tim. 1. 7. Hebr. 13. 7. 17.*

b *Mat. 18. 18.*

Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 1. Ubi eſt lex, ibi & Sacerdotium Seſſ. 23. Trid. Sy. de ord. c. 1.

8. *Chriſti Sacerdotium Legis naturæ, vel etiam Moyſis Sacerdotio ſublimius eſt.*

Hæc autem poteſtas plurimum illi præſtat, quæ in naturæ lege certis hominibus, qui res ſacras curarent, tributa eſt. Nam & illa ætas, quæ ſcriptam legem antecеſſit, ſuum Sacerdotium, ſuamque ſpiritualem poteſtatem habuerit neceſſe eſt, cum legem habuiſſe ſatis conſtet. Hęc duo enim ita conjuncta eſſe teſtatur Apoſtolus, c ut eorum altero translato, ſimul etiam alterum transferri neceſſe ſit. Cum igitur naturali inſtinctu homines agnoſcerent, Deum colendum eſſe, conſequens erat, ut in

c *Heb. 7. 12. Abel fuit Sacerdos, omneſque primogenitos fuiſſe Sacerdotes, ſcribit Hiero. in Tradit. heb.*

qua-

quavis Republica alicui ſacrorum, & divini cultus procurationi præficerentur, quorum poteſtas aliquo modo ſpiritualis diceretur.

Eadem etiam poteſtate populus Iſraeliticus non caruit: quæ tametſi dignitate ſuperior fuit, quam illa, qua in lege naturæ Sacerdotes præditi erant, *a* longe tamen inferior, quam legis Evangelicæ ſpiritualis poteſtas exiſtimanda eſt. Hæc enim cœleſtis eſt, omnemque Angelorum etiam virtutem ſuperat: neque a Sacerdotio Moſaico, ſed a Chriſto Domino, *b* qui non ſecundum Aaron Sacerdos fuit, ſed ſecundum ordinem Melchiſedech, ortum habet. Is enim, qui ſumma poteſtate gratiam tribuendi, & peccata remittendi præditus fuit, hanc poteſtatem, quamvis virtute definitam, & Sacramentis adſtrictam, Eccleſiæ ſuæ reliquit. Quare ad eam exercendam certi miniſtri inſtituti ſunt, & ſolemni religione conſecrati: quæ quidem conſecratio Ordinis Sacramentum, vel ſacra Ordinatio vocatur.

a *Heb.* 8. 11.

b *Pſal.* 107. 4. *Heb.* 5. & 7. 17.

9. *Quid ſit Ordo, & cur functio Eccleſiaſtica Ordo vocetur.*

Placuit autem ſanctis Patribus hoc vocabulo uti, quod latiſſimam ſignificationem habet, ut dignitatem, & excellentiam miniſtrorum Dei indicarent. Eſt enim Ordo, ſi propriam ejus vim, & notitiam accipiamus, diſpoſitio ſuperiorum, & inferiorum rerum, quæ inter ſe ita aptæ ſunt, ut una ad alteram referatur. Cum itaque in hoc miniſterio multi ſint gradus, & variæ functiones, omnia vero certa ratione diſtributa ſint, & collocata; recte, & commode Ordinis nomen ei impoſitum videtur.

Similem definitionem Ordinis habet Aug. in l. 19. Civ. Dei c. 13.

10. *Ordo veri nominis eſt Sacramentum.*

Quod autem inter cætera Eccleſiæ Sacramenta ſacra Ordinatio numeranda ſit, ſancta Tridentina Synodus ratione illa, quæ ſæpius repetita eſt, comprobavit. Nam cum Sacramentum ſit rei ſacræ ſignum, id vero, quod hac conſecratione extrinſecus fit, gratiam, & poteſtatem ſignificet, quæ illi tribuitur, qui conſecratur; omnino ſequi perſpicuum eſt, Ordinem vere, ac proprie Sacramentum dicendum eſſe. Quare Epiſcopus ei calicem cum vino, & aqua, & patenam cum

Conc. Trid. ſeſſ. 23. de Ordine c. 1. 3. & c. 3. 4. & 7.

pane porrigens, qui Sacerdos ordinatur, inquit: *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium*, &c. Quibus verbis ſemper docuit Eccleſia, dum materia exhibetur, poteſtatem conſecrandæ Euchariſtiæ, charactere animæ impreſſo, tradi, cui gratia adjuncta ſit, ad illud munus rite, & legitime obeundum. Quod Apoſtolus his verbis declarat: *a Admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum; non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris, ſed virtutis, & dilectionis, & ſobrietatis.*

2. Tim. 1. 7. Vide Theoph. in eundem locum.

11. *Quare in Eccleſia plures ſint inſtituti miniſtrorum Ordines.*

Trid. Syn. de Ord. can. 2. 6.

Jam vero, ut ſacræ Synodi verbis utamur, cum divina res ſit tanti Sacerdotii adminiſtratio, conſentaneum fuit, quo dignius, & majori cum veneratione exerceri poſſet, ut in Eccleſiæ ordinatiſſima diſpoſitione plures eſſent, & diverſi miniſtrorum Ordines, qui Sacerdotio ex officio deſervirent, atque hi quidem ita diſtributi, ut qui jam Clericali Tonſura inſigniti eſſent, per minores ad majores aſcenderent.

Fuctio omnis Eccleſiaſtica, qua ſacra Ordinatione inſtituitur, ſeptenario numero concluditur, Harum Ordinũ meminerunt Dion. li. Hier. Eccl. c. 3 Con. Carth. IV. c. 6. Ign. in Epiſt. ad Anti. Cajus P. in ſua Epiſt. Can. Rom. ſub Sylveſtre, & al. Quomodo hæc Ordinũ ſufficientia colligatur, vide D. Bonav. 4. diſt. 24. art. 2. q. 4.

12. *Quot ſint Ordines miniſtrorum Eccleſiæ, quaque ratione communiter diſtribuantur.*

Docendum igitur erit, hoſce omnes Ordines ſeptenario numero contineri, ſemperque ita a Catholica Eccleſia traditum eſſe: quorum nomina hæc ſunt: Oſtiarius, Lector, Exorciſta, Acolythus, Subdiaconus, Diaconus, Sacerdos. Hunc autem miniſtrorum numerum recte ita definitum eſſe, probari poteſt propter ea miniſteria, quæ ad ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium, & Euchariſtiam vel conficiendam, vel adminiſtrandam, cujus cauſa præcipue ſunt inſtituta, neceſſaria videntur. Ex his alii majores, qui etiam ſacri dicuntur, alii minores ſunt. Majores, vel ſacri ſunt Ordo Sacerdotalis, Diaconatus, Subdiaconatus: ad minores referuntur Acolythi, Exorciſtæ, Lectores, Oſtiarii: de quorum ſingulis pauca dicenda ſunt, ut habeant Paſtores, unde eos potiſſimum inſtituant, quos noverint aliquo Ordine initiandos eſſe.

13. *Quid Clericalis Tonſura, Clericique nomen ſibi velint.*

Inci-

Incipiendum autem est a prima Tonsura, quam quidem docere oportet quandam præparationem esse ad Ordines accipiendos. Ut enim homines ad Baptismum Exorcismis, ad Matrimonium sponsalibus præparari solent: ita, cum tonso capillo Deo dedicantur, tanquam aditus ad Ordinis Sacramentum illis aperitur. Declaratur enim, qualis esse debeat, qui sacris imbui cupit. Nam Clerici nomen, quod ei primum tunc imponitur, ab eo deductum est, quod Dominum sortem, & hæreditatem suam habere incipiat; veluti in Hebræorum populo, qui divino cultui mancipati erant; quibus vetuit Dominus aliquam agrorum partem in terra Promissionis distribui, cum inquit: *a Ego pars, & hæreditas tua.* Ac quamvis omnibus fidelibus id commune sit, præcipua tamen ratione iis conveniat necesse est, qui se Dei ministerio consecrarunt.

Hier. Ep. 2. ad Nep. & habetur. 12. q. 1. c. Clericus.

Quam integra debeat esse Clericorum vita, diserte ostenditur. sess. 14. Conc. Trid. decr. de refor. in præmio, & sess. 22. de refor. c. 1. a Num. 18. 20. Deut. 10. 9. & 18. 2.

14. *Quare Clerici rotunda corona in capite insigniantur.*

Tondetur vero capilli ad coronæ speciem, & similitudinem, quam perpetuo conservare oportet; &, ut quisque in altiori deinceps Ordinis gradu collocatur, sit ejus orbis forma latior circumscribi debet. Quod quidem ex Apostolorum traditione acceptum esse docet Ecclesia; cum de hujusmodi tondendi more sancti Dionysius Areopagita, Augustinus, Hieronymus, vetustissimi, & gravissimi Patres meminerint.

Quod Clericorum capita tondeantur, ex Apostolica traditione manavit.

Primum autem omnium ferunt Apostolorum Principem eam consuetudinem induxisse ad memoriam coronæ, quæ ex spinis contexta Salvatoris nostri capiti fuit imposita; ut quod impii ad Christi ignominiam, & cruciatum excogitarunt, eo Apostoli ad decus, & gloriam uterentur, simulque significarent, curandum esse a ministris Ecclesiæ, ut omnibus in rebus Christi Domini nostri speciem, & figuram gerant.

Dionys. de Eccl. Hier. c. 10.

Quanquam nonnulli asserunt, hac nota regiam dignitatem declarari, quæ iis maxime, qui in sortem Domini vocati sunt, videtur convenire. Quod enim Petrus Apostolus fideli populo tribuit, *b Vos genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta*, peculiari quadam, & magis propria ratione ad Ecclesiasticos ministros pertinere facile intelligimus.

b 1. Pet. 1. 9.

Ariſt. 3. Phyſic. text. 75.

Etſi non deſunt, qui vel perfectioris vitæ profeſſionem a Clericis ſuſceptam circuli figura, quæ omnium perfectiſſima eſt, ſignificari exiſtiment; vel externarum rerum contemptionem, animique ab omnibus humanis curis vacuitatem declarari putent, quod capilli ſupervacaneum quiddam in corpore tondeantur.

15. *Quæ ſit Oſtiarum functio.*

De hoc munere agit Co. Tol. c. 9. & habetur diſt. 25. cap. Oſtiarius.

Poſt primam Tonſuram ad Oſtiarii Ordinem primus gradus fieri conſuevit. Ejus munus eſt, Templi claves, & januam cuſtodire, & aditu Templi arcere eos, quibus ingredi interdictum erat. Ad ſanctum etiam Miſſæ Sacrificium aſſiſtebat, curaturus, ne quis propius, quam par eſſet, ad ſacram aram accederet, & Sacerdotem rem divinam facientem interpellaret. Alia etiam miniſteria illi commiſſa erant, ut ex ritibus, qui in ejus conſecratione adhibentur, perſpici poteſt. Nam Epiſcopus claves ex altari acceptas ei tradens, quem Oſtiarium vult conſtituere, *Sic age*, inquit, *quaſi Deo redditurus rationem pro his rebus, quæ his clavibus reclauduntur*. Magnam autem in antiqua Eccleſia hujus Ordinis dignitatem fuiſſe, ex eo intelligitur, quod his temporibus in Eccleſia ſervari animadvertimus. Nam Theſaurarii officium, qui idem erat Sacrarii cuſtos, quod ad Oſtiarios pertinebat, inter honeſtiores Eccleſiæ functiones etiam nunc habetur.

Quanta dignitas Oſtiariorum. Theſaurarii, & cuſtodes Sacrarii inter Oſtiarios ſunt enumerandi.

16. *Quodnam ſit in Eccleſia Lectoris officium.*

De hoc munere vide locos ſupra citatos. Quomodo autem fuerit Ordo Lectorũ, vel unus Arſenius D. Athanaſii Lector. de quo tam multa Eccleſiaſtici hiſtoriographi ſcribunt, docere poteſt. Sed iis etiam antiquiores Cyr.

Secundus Ordinis gradus eſt Lectoris munus. Ad eum pertinet in Eccleſia novi, & veteris Teſtamenti libros clara voce, & diſtincta recitare, præſertim vero eos, qui inter nocturnam Pſalmodiam legi ſolent. Ejus quoque partes erant, prima Chriſtianæ Religionis rudimenta fidelibus tradere. Epiſcopus itaque, præſente populo, in ejus Ordinatione librum, quo deſcripta ſunt, quæ ad hanc functionem pertinent, illi tradens, inquit: *Accipe, & eſto verbi Dei relator, habiturus, ſi fideliter, & utiliter impleveris officium tuum partem cum iis, qui verbum Dei bene miniſtrarunt ab initio.*

17. *Exorciſtis quid ex officio incumbat.*

Tertius Ordo eſt Exorciſtarum, quibus poteſtas data eſt nomen Domini invocandi in eos, qui ab immundis

dis ſpiritibus obſidentur. Quare Epiſcopus, cum eos inſtituit, Librum, in quo Exorciſmi continentur, eis porrigit, uſus ea formula verborum: *Accipe, & commenda memoriæ, & habe poteſtatem manus imponendi ſuper Energumenos, ſive Baptizatos, ſive Catechumenos.*

Ep. 33. & Tur. de præſcript. c. 61. Lectorum meminerunt.

De iiſdem agunt auctores ſup. memorati Petrus item, qui cum Marcellino ſub Dioletiano paſſus eſt, ac nec munere Exorciſta dictus eſt.

18. *Quæ ſint Acolythi partes.*

Acolytorum quartus eſt gradus, & ultimus eorum omnium, qui minores, & non ſacri appellantur. Eorum munus eſt, miniſtros majores, Subdiaconos, & Diaconos in Altaris miniſterio aſſectari, eiſque operam dare. Præterea lumina deferunt, & aſſervant cum Miſſæ Sacrificium celebratur, præcipue vero cum Evangelium legitur: ex quo Ceroferarii alio nomine vocati ſunt. Cum itaque ordinantur, hic ritus ab Epiſcopo ſervari conſuevit. Primum quidem, poſtquam eos officii ſui diligenter admonuit, lumina eorum ſingulis tradit in hunc modum: *Accipe Ceroferarium cum Cereo, & ſcias te ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipari, in nomine Domini*: deinde etiam urceolos vacuos, quibus aqua, & vinum in Sacrificio miniſtratur: *Accipe urceolos ad ſuggerendum vinum, & aquam in Euchariſtiam ſanguinis Chriſti, in nomine Domini.*

Idem, qui ſup. & Cyp. Ep. 55. ejus gradus meminerunt. Quidam autem ex veteribus vocant eos Acolytos, quaſi Latine dicas, nō prohibitos, alii vocant Acolythos, quaſi pediſſequos aliorum majorum miniſtrorum.

19. *Quodnam ſit Subdiaconi miniſterium, ac cujuſmodi ritus in ejus Conſecratione adhibeantur.*

A minoribus Ordinibus, iiſdemque non ſacris, de quibus hactenus dictum eſt, ad majores, & ſacros legitimus aditus, & aſcenſus patet. In eorum primo gradu Subdiaconus collocatur, cujus munus eſt, ut nomen ipſum declarat, Diacono ad Altare inſervire. Sacra enim lintea, vaſa, panem, & vinum, ad Sacrificii uſum neceſſaria parare debet. Nunc Epiſcopo, & Sacerdoti aquam præbet, cum manus in Miſſæ Sacrificio abluunt. Epiſtolam etiam, quæ olim a Diacono in Miſſa recitabatur, Subdiaconus legit, ac tanquam teſtis ad ſacrum aſſiſtit, prohibetque, ne Sacerdos ſacra faciens a quopiam perturbari poſſit. Hæc autem, quæ ad Subdiaconi miniſterium ſpectant, ex ſolemnibus cæremoniis, quæ in illius conſecratione adhibentur, licet cognoſcere. Primum enim Epiſcopus legem perpetuæ conti-

De Subdiaconis prater auctores ſupra citatos ſcribit. Cyp. ep. 24. & ep. 42.

Subdiacono lex perpetuæ continentiæ imponitur Diſt. 27. cap. Presbyteris, & item can. Ap. 25. Con. Carth. II. can. 2.

V. Can. 3. & Rom. ſub Sylveſtro I. can. 2. Arelat. II. can. 2. Aurel. III. can. 2. Eliber. can. 33. & multa alia. Leo in ep. 82. ad Anaſtaſium.

nentiæ huic Ordini impoſitam eſſe admonet, edicitque, neminem in Subdiaconorum Ordinem cooptandum eſſe, cui ultro hanc legem accipere non ſit propoſitum. Deinde poſt ſolemnem Litaniarum precationem, quæ Subdiaconi munera, & functiones ſint, enumerat, atque exponit. His peractis, eorum ſinguli, qui ordinantur, ab Epiſcopo quidem Calicem, & ſacram Patenam accipiunt; ab Archidiacono vero (ut intelligatur, Subdiaconum Diaconi officio ſubſervire) urceolos aqua, & vino plenos, una cum lebete, & linteolo, quo manus abſterguntur, dicente Epiſcopo: *Videte, cujuſmodi miniſterium vobis traditur: ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere poſſitis.* Adduntur præterea aliæ præces. Ad extremum, cum Epiſcopus ſacris veſtibus Subdiaconum ornavit, ad quarum ſingulas propria verba, & cæremoniæ adhibentur, tradit ei Epiſtolarum librum, ac dicit: *Accipe librum Epiſtolarum, & habe poteſtatem legendi eas in Eccleſia ſancta Dei tam pro vivis, quam pro defunctis.*

20. *Quod ſit Diaconi munus.*

De Diaconis ſcribunt Luc. in Actis c. 6. Paul. Phil. 1. 1. Tim. 3. 8. 12. Amb. l. 1. offi. c. 41. Leo in ſerm. de S. Laur.

Secundum autem ſacrorum Ordinum gradum Diaconus obtinet, cujus miniſterium latius patet, ſanctiuſque ſemper habitum eſt. Ad eum enim pertinet Epiſcopum perpetuo ſequi, concionantem cuſtodire, eique, & Sacerdoti ſacra facienti, vel alia Sacramenta adminiſtranti, præſto eſſe, & in Miſſæ Sacrificio Evangelium legere. Olim vero fidelium animos ſæpius excitabat, ut ſacra attenderent: ſanguinem etiam Domini miniſtrabat, in quibus Eccleſiis ea conſuetudo erat, ut fideles Euchariſtiam ſub utraque ſpecie ſumerent. Diacono præterea Eccleſiaſticorum bonorum diſpenſatio commiſſa erat, ut unicuique ad victum neceſſaria ſubminiſtraret.

Diaconi ſunt oculi Ep. Cle. Epi. 1. ad Jac. frat. Dom. hab. diſt. 93. c. Diaconi Concil. Trid. ſeſſ. 24 in decre. de refor. c. 14.

Ad Diaconum etiam pertinet, tanquam Epiſcopi oculum, perveſtigare, quinam in urbe pie, & religioſe, quive ſecus vitam traducant; qui ad Sacrificium, & Concionem ſtatis temporibus conveniant, qui rurſus non conveniant; ut cum de omnibus Epiſcopum certiorem fecerit, ille vel privatim unumquemque hortari, & admonere, vel palam corrigere, & objurgare poſſit,

poſſit, uti ſe magis profecturum eſſe intellexerit. Cathecumenorum etiam nomina recitare debet, & eos, qui Ordinis Sacramento initiandi ſunt, ante Epiſcopum ſtatuere.

Licet ei præterea, ſi abſit Epiſcopus, & Sacerdos, † Evangelium explanare, non tamen e ſuperiori loco, ut intelligatur, hoc ejus proprium munus non eſſe.

† *Diaconus concionari potuiſſe docet in primis exemplum Stephani, Act. 8. & Philippi Act. 8. & S. Vincentii, teſte. D. Aug. ſer. 2. de S. Vincentio prædicante.*

21. *Quales Diaconi eligendi ſint.*

Quanta vero diligentia adhibenda ſit, ne quis eo munere indignus ad hunc Ordinis gradum aſcendat, Apoſtolus oſtendit, *a* cum ad Timotheum Diaconi mores, virtutem, & integritatem expoſuit. Hoc idem ſatis etiam declarant ritus, & ſolemnes cæremoniæ, quibus ab Epiſcopo conſecratur. Pluribus enim, & ſanctioribus precibus ad Diaconi, quam ad Subdiaconi Ordinationem utitur Epiſcopus, & alia addit ſacrarum veſtium ornamenta. Præterea manus ei imponit; quod quidem ab *b* Apoſtolis factitatum eſſe legimus, cum primos Diaconos inſtituerunt. Denique Evangeliorum librum ei tradit, his verbis: *Accipe poteſtatem legendi Evangelium in Eccleſia Dei tam pro vivis, quam pro defunctis in nomine Domini.*

a 3. *Tim.* 3. 7. 8.

b *Act.* 6. 6. *Diaconus etiam olim legere conſueviſſe Evangelium, teſtatur Hier. ep. 48. ad Sabin. Seſ.* 13. *Conc. Trid. per totam, & c. Sit rector. d.* 43. *& cap. Paſtoralis,* 7. *q.* 1. *Cur Sacerdotes olim Presbyteri ſint dicti.*

22. *Quæ ſit dignitas, & amplitudo Sacerdotii.*

Tertius, omniumque ſacrorum Ordinum ſummus gradus eſt Sacerdotium. Qui vero illo præditi ſunt, eos veteres Patres duobus nominibus vocare ſolent. Interdum enim Presbyteros appellant, quod Græce ſeniores ſignificat, non ſolum propter ætatis maturitatem, quæ huic Ordini maxime neceſſaria eſt, ſed multo magis propter morum gravitatem, doctrinam, & prudentiam. Ut enim ſcriptum eſt: *c Senectus venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata; cani autem ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata.* Interdum vero Sacerdotes vocant, tum quia Deo conſecrati ſunt, tum quia ad eos pertinet Sacramenta adminiſtrare, ſacraſque res, & divinas tractare.

Prima ratio.

c *Sap.* 4. 8. *Altera ratio.*

23. *Quotuplex ſit cum novæ, tum veteris Legis Sacerdotium.*

Sed quoniam duplex Sacerdotium in Sacris Litteris de-

Omnes fideles quomodo ſint Sacerdotes, & quas hoſtias offerant.

deſcribitur, alterum internum, alterum externum; utrumque diſtinguendum eſt, ut, de quo hoc loco intelligatur, a Paſtoribus explicari poſſit. Quod igitur ad interius Sacerdotium pertinet, omnes fideles, poſtquam ſalutari aqua abluti ſunt, Sacerdotes dicuntur; præcipue vero juſti, qui ſpiritum Dei habent, & divinæ gratiæ beneficio Jeſu Chriſti ſummi Sacerdotis viva membra effecti ſunt. Hi enim *a* fide, quæ charitate inflammatur, in altari mentis ſuæ *b* ſpirituales Deo hoſtias immolant: *c* quo in genere bonæ omnes, & honeſtæ actiones, quas ad Dei gloriam referunt, numerandæ ſunt. Quare in Apocalypſi ita legimus: *d Chriſtus lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo, & fecit nos regnum, & Sacerdotes Deo, & Patri ſuo.* In quam ſententiam ab Apoſtolorum Principe dictum eſt: *e Ipſi tanquam lapides vivi ſuper ædificamini, domus ſpiritualis, Sacerdotium ſanctum, offerentes ſpirituales hoſtias acceptabiles Deo per Jeſum Chriſtum.* Et Apoſtolus non hortatur, ut *f exhibeamus corpora noſtra hoſtiam viventem, ſanctam, Deo placentem, † rationabile obſequium noſtrum.* David item multo ante dixerat: *g Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies.* Quæ omnia ad interius Sacerdotium ſpectare facile intelligitur.

a D. Aug. lib. 10. de Civit. Dei c. 6. Leo ſer. 2. de anniverſ. Pontificatus.
b Gal. 5. 6.
c 1. Pet. 2. 3.
d Apoc. 1. 5. & 6.
e Pet. 2. 5.
f Rom. 12. 1.
† Alii legunt rationale.
g Pſal. 50. 19.

24. *Præter internum Sacerdotium, aliud eſſe externum demonſtratur.*

Externũ Sacerdotium nõ cadit in omnes Chriſtianos. Tarid. Sy. de Ordine ſeſſ. 23. c. 1. & c. 1. Duplex Sacerdotium in veteri Lege etiam inveniatur.

Externum vero Sacerdotium non omnium fidelium multitudini, ſed certis hominibus convenit, qui legitima manuum impoſitione, ſolemnibuſque ſanctæ Eccleſiæ cæremoniis inſtituti, & Deo conſecrati, ad aliquod proprium, ſacrumque miniſterium adſcribuntur. Hoc Sacerdotii diſcrimen in veteri etiam Lege obſervari poteſt. Nam de interiori Davidem eſſe locutum, paulo ante demonſtratum eſt. Externi vero, nemo ignorare poteſt, *h* quam multa Dominus Moyſi, & Aaroni præcepta dederit. Præterea univerſam Leviticam Tribum miniſterio Templi adſcripſit; ac lege cavit, *i* ne quis ex alia Tribu in eã functionem ſe inferre auderet. Quare *k* Ozias Rex lepra a Domino percuſſus, quod Sacerdotale munus uſurpaſſet, arrogantiæ, & ſacrilegii ſui

h Exod. 28. & 29. & 40. & tot Levitic. & alibi ſæpe.
i Num. 3. 10.
k 2. Par. 26.

gra-

graviſſimas pœnas dedit. Quia igitur eandem Sacerdotii diſtinctionem in Lege Evangelica licet animadvertere; docendi erunt fideles, nunc de externo Sacerdotio agi, quod certis hominibus attributum eſt. Hoc enim tantummodo ad Ordinis Sacramentum pertinet.

Sacramentũ Ordinis reſpectu externi Sacrificii inſtitutum.

Paral. 1. 20. 18. 19.

25. *Quæ ſint Sacerdotum propriæ functiones.*

Sacerdotis igitur munus eſt, Deo Sacrificium facere, & Eccleſiaſtica Sacramenta adminiſtrare, quemadmodum ex Conſecrationis ritibus perſpicitur. Nam Epiſcopus, cum Sacerdotem aliquem inſtituit, primum quidem manus ei una cum omnibus Sacerdotibus, qui adſunt, imponit: deinde ſtolam humeris aptans, eam ante pectus in crucis formam componit: quo quidem declaratur, Sacerdotem *a* virtute indui ex alto, qua poſſit crucem Chriſti Domini, *b* & jugum ſuave Divinæ Legis perferre, eamque non verbi ſolum, ſed vitæ ſanctiſſime, & honeſtiſſime actæ exemplo tradere. Poſtea manus ſacro oleo inungit: tum vero Calicem cum vino, & Patenam cum hoſtia tradit, dicens: *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium Deo, Miſſaſque celebrandi tam pro vivis, quam pro defunctis*: quibus cæremoniis, & verbis interpres, ac mediator Dei, & hominum conſtituitur; quæ præcipua Sacerdotis functio exiſtimanda eſt. Ad extremum vero manibus iterum ejus capiti impoſitis: *Accipe*, inquit, *Spiritum ſanctum: quorum remiſeris peccata, remittuntur eis, & quorum retineris, retenta ſunt*, eique cœleſtem illam, quam Dominus Diſcipulis ſuis dedit, *c* peccata retinendi, ac remittendi poteſtatem tribuit. Hæc vero ſunt Sacerdotalis Ordinis propria, & præcipua munera.

Cæremoniæ, quæ in Conſecratione Sacerdotum adhibentur, explicantur.

a Luc. 24. 49

b Matt. 11. 30

c Joan. 20. 22.

26. *Quamvis unus ſit Sacerdotii Ordo, non tamen unus eſt Sacerdotum gradus*

Qui tametſi unus eſt Ordo Sacerdotalis; varios tamen dignitatis, & poteſtatis gradus habet. Primus eſt eorum, qui Sacerdotes ſimpliciter vocantur, quorum functiones hactenus declaratæ ſunt.

Primus gradus Sacerdotum inferiorum.

Secundus eſt Epiſcoporum, qui ſingulis Epiſcopatibus præpoſiti ſunt, ut non ſolum cæteros Eccleſiæ miniſtros, ſed fidelem populum regant, & eorum ſaluti ſum-

Secundus gradus eſt Epiſcoporum ſeu Pontificum.

ma cum vigilantia, & cura prospiciant. Quare in sacris Litteris Pastores ovium sæpe appellantur: quorum munus, & officium Paulus descripsit, *a* ut in Apostolorum actis legimus, in ea concione, quam ad Ephesios habuit. Itemque a Petro Apostolorum Principe *b* divina quædam Episcopalis ministerii regula tradita est; ad quam si Episcopi suas actiones dirigere studeant, dubitandum non erit, quin Pastores & boni sint, & habeantur. Sed iidem Episcopi, & Pontifices dicuntur, accepto ab Ethnicis nomine, qui Principes Sacerdotum Pontifices appellare consueverunt.

a Act. 20. 28. 29. 30.

b 1. Pet. 5. 2. 3.

Tertius est Archiepiscoporum; seu Metropolitanorum, qui licet Jurisdictione, Ordinatione tamen ab Episcopis non differunt.

Tertius gradus est Archiepiscoporum, qui pluribus Episcopis præsunt, qui Metropolitani etiam vocantur; quod illarum urbium antistites sint, quæ tanquam matres habeantur illius provinciæ. Quare superiorem, quam Episcopi, locum, & ampliorem potestatem habent, tametsi ab Episcopis Ordinatione nil differunt.

Quartus gradus est Patriarcharū, qui quatuor olim totā Ecclesiā numerabantur iique dignitate impares. Constantinopolitanus Patriarcha post Ro. dist. 22. c. Constantinopolitanæ, & c. Renovantes.

In quarto gradu Patriarchæ collocantur, id est primi, supremique Patres.

27. *De sedibus antiquis Patriarcharum.*

Olim in universa Ecclesia præter summum Romanum Pontificem, quatuor tantum Patriarchæ numerabantur, neque omnes tamen dignitate pares. Nam Constantinopolitanus, etsi ad eum post omnes alios hic honos delatus est, tamen ob Imperii majestatem altiorem locum obtinuit. Proximus est Alexandrinus, cujus Ecclesiam Marcus Evangelista, jussu Principis Apostolorum, fundavit. Tertius Antiochenus, ubi Petrus primo sedem locavit. Extremum gradum habet Hierosolymitanus, quam Ecclesiam Jacobus frater Domini rexit.

De reliquis sedibus Patriarchalibus vide Concil. Nic. c. 6.

28. *Romanus Pontifex omnium est Episcoporum maximus, idque jure divino.*

Primatus Romani Pontificis non humani, sed divini est juris vide Anacl. Ep 3. c. 4. & habetur di. 22. c. Sacrosancta, &

Præter hos omnes Catholica Ecclesia Romanum Pontificem Maximum, quem in Ephesina Synodo Cyrillus Alexandrinus Archiepiscopum, totius orbis terrarum Patrem, & Patriarcham appellat, semper venerata est. Cum enim in Petri Apostolorum Principis cathedra sedeat, in qua usque ad vitæ finem sedisse constat; summum in eo dignitatis gradum, & jurisdictionis am-

amplitudinem, non quidem ullis Synodicis, aut aliis humanis constitutionibus, sed divinitus datam agnoscit. Quamobrem omnium fidelium, & Episcoporum, cæterorumque Antistitum, quocumque illi munere, & potestate præditi sint, pater, ac moderator, universali Ecclesiæ, ut Petri successor, Christique Domini verus, & legitimus Vicarius in terris præsidet. Ex his itaque Pastores docebunt, & quæ sint Ecclesiasticorum Ordinum, ac graduum præcipua munera, & functiones, & quis hujus Sacramenti minister sit. *Greg. l. 7. ep. 63. & 64.*

29. *Quis sit legitimus Sacramenti Ordinis minister.*

Constat enim, ad Episcopum eam administrationem pertinere: quod etiam sanctarum Litterarum auctoritate, certissima traditione, omnium Patrum testimonio, Conciliorum decretis, sanctæ Ecclesiæ usu, & consuetudine facile erit comprobare. Quamvis autem nonnullis Abbatibus permissum sit, ut minores, & non sacros Ordines interdum administrent: tamen hoc proprium Episcopi munus esse nemo dubitat, cui uni ex omnibus, præterea nemini, licet reliquis Ordinibus, qui sacri, & majores dicuntur, initiare. Nam Subdiaconos, Diaconos, & Sacerdotes unus tantum Episcopus ordinat. Episcopi ex Apostolorum traditione, quæ perpetuo in Ecclesia custodita est, a tribus Episcopis consecrantur. *Trid. Syn. de Ordine sess. 23 c. 3. decr. de reform. c. 10. idque docent Con. Antioc. c. 10. Ancyra. 12. Epiph. hær. 75. Hier. Ep. 85. Dam. & Leo ep. 88.*

30. *Cur in promovendis ad ordines singularis probitas requiratur.*

Sequitur nunc, ut explicetur, quinam ad hoc Sacramentum, in primisque ad Sacerdotalem Ordinem apti sint, & quæ in eis potissimum requirantur. Ex hoc enim difficile non erit statuere, quid in aliis Ordinibus dandis pro cujusque officio, & dignitate observare oporteat. Maximam autem in hoc Sacramento cautionem adhibendam esse ita colligitur, quod cætera gratiam ad illorum sanctificationem, & usum tribuunt, a quibus percipiuntur: at vero qui sacris initiantur, ob eam rem cœlestis gratiæ participes fiunt, ut eorum ministerio Ecclesiæ, atque adeo omnium hominum saluti consulatur. Ex quo factum esse intelligimus, ut statis tantum modo diebus, quibus etiam solemnia jejunia ex *Dionys. lib. de Eccl. Hier. c. 3*

Ordines cur statis diebus jejuniorum præcipue instituantur. Quæ sint tempora a jure statuta, habetur d. 15. c. in fin. ex Gelas. ad Epis. per Lucaniæ

vetu-

Epi. 104. 13. & Greg. lib. 2. epiſt. 3. & de temporib. Ordinationum.

vetuſtiſſimo Catholicæ Eccleſiæ more indicuntur, Ordinationes fiant; ut ſcilicet fidelis populus ejuſmodi ſacrarum rerum miniſtros piis, & ſanctis precationibus a Deo impetret, qui ad tanti miniſterii poteſtatem recte, & cum Eccleſiæ utilitate gerendam aptiores eſſe videantur.

31. *Quanta vitæ, & morum integritas in ordinando requiratur.*

Primum itaque in eo, qui Sacerdos creandus eſt, vitæ, & morum integritas commendetur magnopere oportet; non ſolum quia, ſi mortiferi alicujus peccati conſcius ſe initiari curet, vel etiam patiatur, novo ſe, & maximo ſcelere obſtringit; ſed etiam quia virtutis, & innocentiæ lumen aliis præferre debet. Ea de re quid Apoſtolus *a* Tito, & *b* Timotheo præcipiat, Paſtoribus declarandum erit: & ſimul illud docendum, ea corporis vitia, *c* quæ in veteri Lege ex Domini præſcriptione aliquem ab altaris miniſterio excludebant, in Evangelica Lege ad animi vitia præcipue transferenda eſſe. Quare ſanctam illam conſuetudinem in Eccleſia ſervari animadvertimus, ut qui ſacris initiandi ſunt, prius Pœnitentiæ Sacramento conſcientiam purgare diligenter ſtudeant.

b *Tit. 1. 7. Tim. 3. 8. 9. per totum.* c *Lev. 21. 17. 18. 19. 20.*

Gregor. par. 3. Paſtora. cur. cap. 11.

32. *In Sacerdote quæ, & quanta doctrina requiratur.*

Præterea in Sacerdote non ſolum ea cognitio requirenda eſt, quæ ad Sacramentorum uſum, & tractationem pertinet, ſed etiã ſacrarum Litterarum ſcientia ita inſtructum eſſe oportet, ut populo Chriſtianæ fidei myſteria, & divinæ Legis præcepta tradere, ad virtutem, & pietatẽ excitare, a vitiis revocare fideles ſpoſſit. Sacerdotis enim duo ſunt munera: quorum alterum eſt, ut Sacramenta rite conficiat, & adminiſtret: alterum, ut populum fidei ſuæ commiſſum iis rebus, & inſtitutis, quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt, erudiat. Malachias enim ita teſtatur: *d Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus; quia Angelus Domini exercituum eſt.* Ut igitur in horum altero, ſi mediocri cognitione ſit ornatus, præſtare, quod debet, poſſit: alterum certe non vulgarem, ſed exquiſitam potius doctrinam deſiderat: quamvis æque ab omnibus Sacerdotibus ſum-

Duo Sacerdotis munera.

d *Malach. 2. 7.*

summa reconditarum rerum scientia non exigatur, sed quæ ad suscepti officii, & ministerii functionem unicuique satis esse possit.

33. Quinam ad Sacerdotii dignitatem non sint admittendi.

Pueris autem, & furiosis, vel amentibus, quod usu rationis carent, hoc Sacramentum dandum non est: quamvis, si iis quoque administraretur, Sacramenti charactere in eorum animam imprimi, certo credendum sit. Qui vero ætatis annus in singulis Ordinibus sit expectandus, ex sacri Tridentini Concilii decretis facile erit cognoscere. *Trid. Synod. sess. 23. c. 12. de Reform.*

Excipiuntur etiam servi. Neque enim divino cultui dedicari debet, qui non sui juris, sed in alterius potestate est.

Viri præterea sanguinum, & homicidæ, quia Ecclesiastica lege repelluntur, & irregulares sunt.

Spurii quoque, & ii omnes, qui ex legitimis nuptiis non sunt procreati. Decet enim, ut qui sacris addicuntur, nihil in se habeant, quo ab aliis merito contemni, & despici posse videantur.

Ad extremum etiam admitti non debent, qui aliquo insigni corporis vitio deformes, aut manci sunt. Ea enim fœditas, & debilitatio tum offensionem habet, tum vero Sacramentorum administrationem impediat necesse est.

34. Qui sint præcipui hujus Sacramenti effectus.

Sed jam his rebus expositis, superest, ut Pastores doceant, qui sint hujus Sacramenti effectus. Constat vero, quamvis Ordinis Sacramentum, ut antea dictum est, maxime ad Ecclesiæ utilitatem, & pulchritudinem spectet, tamen in ejus quoque anima, qui sacris initiatur, sanctificationis gratiam efficere, qua idoneus, habilisque ad recte munere suo fungendum, Sacramentaque administranda reddatur: quemadmodum etiam Baptismi gratia quilibet ad alia Sacramenta percipienda aptus efficitur. *Primus effectus est sanctificatio illius qui ordinatur. Vide Concil. Flor.*

Aliam quoque gratiam hoc Sacramento tribui perspicuum est, præcipuam videlicet potestatem, quæ ad sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum refertur: in *Secundus gradibus quibusdam homines provehi ad of-*

Sa-

ferendũ Domino noui Teſtamenti Sacrificium.

Sacerdote quidem plenam, & perfectam, ut qui Domini noſtri corpus, & ſanguinem unus poteſt conficere: in aliis vero inferiorum Ordinum miniſtris majorem, minoremve, quo quiſque miniſterio ſuo magis, minuſve ad altaris Sacramenta accedit. Atque hæc poteſtas etiam Character ſpiritualis dicitur; quod qui ſacris imbuti ſunt, interiori quadam nota animæ impreſſa ab aliis fidelibus diſtinguatur, ac divino cultui mancipentur. Ad quam Apoſtolus videtur ſpectaſſe, cum ad Timotheum ait: *a Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum Presbyterii.* & alibi: *b Admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te, per impoſitionem manuum mearum.* Hæc de Ordinis Sacramento ſatis dicta ſint. Potiora enim tantum rerum capita Paſtoribus tradere profeſſi ſumus, ut illis fidelis populi docendi, & in Chriſtiana pietate erudiendi argumenta ſuppeditarent.

Quomodo Ordinis Sacramentum characterem imprimat. Trid. Syn. ſeſſ. 23. de Ordine c. 3. can. 4.

a 1. Tim. 4. 14

b 2. Tim. 1. 6.

DE MATRIMONII SACRAMENTO.

CAPUT VIII.

1. *Cur Parochi ſedulo debeant invigilare, ut populus Chriſtianus Matrimonii naturam, & ſanctitatem cognitam habeat.*

QUoniam Paſtoribus beata, & perfecta Chriſtiani populi vita propoſita eſſe debet, iis quidem maxime optandum eſſet, quod Apoſtolus ſe cupere ad Corinthios ſcribebat his verbis: *a Volo omnes homines eſſe ſicut meipſum*; nimirum ut omnes continentię virtutem ſectarentur. Nihil enim beatius in hac vita fidelibus poteſt contingere, quã ut animus nulla mundi cura diſtractus,

Doctrina de Sacramento Matrimonii, & canones ſubjectis decẽ capitibus de ejuſdem reformatione explicantur initio ſeſſ. 24. Trid. Synod.

a 1. Cor. 7. 7.

V actus,

Caſtitatis excellentia non in omnes cadit.

ctus, ſedataque, & reſtincta omni carnis libidine, in uno pietatis ſtudio, & rerum cœleſtium cogitatione conquieſcat. Sed quoniam, ut idem Apoſtolus teſtatur, *a unuſquiſque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ſic, alius veroſic*; & Matrimonium magnis, & divinis bonis ornatum eſt, ita ut inter alia Catholicæ Eccleſiæ Sacramenta vere, ac proprie numeretur, ac *b* Dominus nuptiarum celebritatem præſentia ſua honeſtarit: ſatis apparet, ejus doctrinam tradendam eſſe: cũ præſertim liceat animadvertere, tum ſanctum *c* Paulum, tum Apoſtolorum *d* Principem, quæ non ſolum ad dignitatem, ſed etiam ad officia Matrimonii pertinebant, pluribus locis accurate ſcripta reliquiſſe. Divino enim Spiritu afflati optime intelligebant, quanta, & quam multa commoda ad Chriſtianam ſocietatem pervenire poſſent, ſi fideles Matrimonii ſanctitatem cognitam haberent, & inviolatam ſervarent: contra vero, ea ignorata, vel neglecta, plurimas, maximaſque calamitates, & detrimenta in Eccleſiam importari. Primum itaque Matrimonii natura, & vis explicanda eſt. Nam cum vitia ſæpe honeſti ſimilitudinem gerant, cavere oportet, ne fideles falſa Matrimonii ſpecie decepti, turpitudine, & nefariis libidinibus animam commaculent. Cujus rei declarandæ cauſa a nominis ſignificatione ordiendum eſt.

a 1. Cor. 7. 7. Fulg epiſt. 3. ad Probam c. 9

b Joan. 2. 2.

c 1. Cor. 7. per tot. Eph. 5. 22. Coloſſ. 3. 15.

d 1. Pet. 2. 2. Dam. l. 3.

2. *Qua propter ſancta illa copula Matrimonii, Conjugii, aut Nuptiarum nominibus exprimatur.*

Matrimoniũ unde dicatur Aug. 19. cõt. Fauſt. c. 26.

Matrimonium ab eo dicitur, quod fœmina idcirco maxime nubere debet, ut mater fiat; vel quia prolem concipere, parere, educare, matris munus eſt. Conjugium quoque a conjungendo appellatur, quod legitima mulier cum viro quaſi uno jugo adſtringatur. Præterea Nuptiæ; quia, ut inquit S. Ambroſius, pudoris gratia puellæ ſe obnuberent: quo etiam declarari videbatur, viris obedientes, ſubjectaſque eſſe oportere.

S. Amb. li. 1. de Abraham c. 9. in fine.

3. *Quid ſit Matrimonium.*

Mag in 4. di. 7. & Grat. 17. q. 2. in prine. quæſt.

Ita vero ex communi Theologorum ſententia definitur: *Matrimonium eſt viri, & mulieris maritalis conjunctio inter legitimas perſonas; individuam vitæ conſuetudinem retinens.* Cujus definitionis partes ut planius in-

tel-

telligantur, docendum est, quamvis hæc omnia in perfecto Matrimonio insint, consensus videlicet interior, pactio externa verbis expressa, obligatio, & vinculum, quod ex ea pactione efficitur, & conjugum copulatio, qua Matrimonium consummatur; nihil horum tamen Matrimonii vim, & rationem proprie habere, nisi obligationem illam, & nexum, qui *conjunctionis* vocabulo significatus est. Additur vero, *maritalis*, quoniam alia pactionum genera, quibus viri, & mulieres obligantur, ut sibi mutuam operam præstent, vel pretii, vel alterius rei causa, prorsus aliena sunt a Matrimonii ratione. Sequitur deinde, *inter legitimas personas*, quoniam qui a nuptiarum conjunctione legibus omnino excluſi sunt, ii Matrimonium inire non possunt, neque, si ineant, ratum est. Exempli gratia, qui intra quartum gradum propinquitate conjuncti sunt, puerque ante decimum quartum annum, aut puella ante duodecimum, quę ętas Legibus constituta est, ad Matrimonii justa fœdera ineunda apti esse non possunt. Quod vero extremo loco positum est, *individuam vitæ consuetudinem retinens*, indissolubilis vinculi naturam declarata, quo vir, & uxor colligantur.

Con. Flor. in Epist. Euge. IV. ad Armenos.

4. *Ubi præcipua vis Matrimonii consistat.*

Ex his igitur patet, Matrimonii naturam, & rationem in vinculo illo consistere. Nam quod aliæ clarissimorum virorum definitiones hoc videntur consensui tribuere, ut, cum dicunt, *Conjugium esse consensum maris, & fœminæ*; hoc ita accipiendum est, consensum ipsum Matrimonii causam effectricem esse: quod Patres in Concilio Florentino docuerunt. Etenim obligatio, & nexus oriri non potest, nisi ex consensu, & pactione.

Consensus verbis temporis præsentis exprimendus est, isque mutuos esse debet, desponsalibus, & Matrim. cap. Tua fraternitati, & consentit Mag. loc. cit. litt. C. Interior. consensus non sufficit ad Matrimonii.

5. *Qualis in Matrimonio requiratur consensus, quaque ratione sit declarandus.*

Sed illud maxime necessarium est, ut consensus verbis, quæ præsens tempus significant, exprimatur. Neque enim Matrimonium est simplex donatio, sed mutua pactio. Atque ita fit, ut consensus alterius tantum ad Matrimonium conjungendum satis esse non possit, sed duorum inter se mutuum esse oporteat. Atqui ad

declarandum mutuum animi conſenſum, verbis opus eſſe perſpicuum eſt. Si enim ex interiori tantum conſenſu, ſine externa aliqua ſignificatione, Matrimonium conſtare poſſet, illud etiam ſequi videretur, ut, cum duo, qui diſjunctiſſimis, & maxime diverſis in locis eſſent, ad nuptias conſentirent, antequam alter alteri voluntatem ſuam vel litteris, vel nuntiis declaraſſet, veri, & ſtabilis Matrimonii lege conjungerentur: quod tamen a ratione, & ſanctæ Eccleſiæ conſuetudine, & decretis alienum eſt.

6. *Mutuus conſenſus verbis futuri temporis expreſſus Matrimonium non efficit.*

Habetur de ſponſ. & Matrim. ex Si inter virum.

Qui, quod ſe facturũ promiſit, poſtea non præſtat, tametſi fidem violet, Matrimonii tamen non diſſolvit.

Qualis promiſſio requiratur ad perfectionem Matrimonii.

Recte autem dicitur, oportere, ut conſenſus verbis exprimatur, quæ præſentis temporis ſignificationem habeant. Nam quæ futurum tempus indicant, Matrimonium non conjungunt, ſed ſpondent. Deinde quæ futura ſunt, nondum eſſe perſpicuum eſt: quæ vero non ſunt, parum, vel nihil firmi, aut ſtabilis habere exiſtimandum eſt. Quare nondum connubii jus in eam mulierem quiſquam habet, quam ſe in Matrimonium ducturum eſſe pollicetur; neque ſtatim ab eo impletum eſt, quod ſe facturum promiſit: tametſi fidem præſtare debet: quod ſi non faciat, violatæ fidei reus eſſe convincitur. At vero qui Matrimonii fœdere alteri jungitur, quamvis poſtea pœniteat, tamen, quod factum eſt mutare, irritumve, & infectum redere non poteſt. Cum itaque conjugii obligatio nuda promiſſio non ſit, ſed ejuſmodi abalienatio, qua re ipſa vir mulieri, & viciſſim mulier viro corporis ſui poteſtatem tradit; idcirco neceſſe eſt, verbis, quæ præſens tempus deſignant, Matrimonium contrahi; quorum verborum vis, etiam poſtquam enuntiata ſunt, permanet; virumque, & uxorem indiſſolubili vinculo conſtrictos tenet.

7. *Si pudore, aut alio impedimento conſenſus verbis non exprimatur, nutus, & ſigna verborum locum habent.*

Sed verborum locum tum nutus, & ſigna, quæ intimum conſenſum aperte indicent, ſatis ad Matrimonium eſſe poſſunt; tum ipſa etiam taciturnitas, cum puel-

puella propter verecundiam non respondet, sed pro ea parentes loquuntur.

8. *Ad verum Matrimonium concubitus non requiritur.*

Adam, & Eva in statu innocentiæ non concubuerunt. Gen. 2.

Ex iis igitur Parochi fidelibus tradent, Matrimonii naturam, & vim in vinculo, ac obligatione sitam esse; ac præter consensum eo, quo dictum est, modo expressum, ut verum Matrimonium existat, concubitum necessario non requiri. Nam & primos Parentes ante peccatum, quo tempore nulla inter eos carnis copula intercesserat, ut Patres testantur, vero Matrimonio junctos fuisse plane constat. Quare a sanctis Patribus dictum est, Matrimonium non concubitu, sed consensu existere; quod etiam a S. Ambrosio in libro de Virginibus repetitum legimus.

S. Ambr. de inst. Virg. c. 6.

9. *Quotuplex sit Matrimonii consideratio.*

Duplex Matrimonii ratio, ut est officium naturæ, & ut Sacramentum. Matrimonium est a natura ff. justit. & jure lib. 1.

Jam vero hisce explicatis, illud docendum erit, Matrimonium duplicem rationem habere. Nam, vel ut naturalis conjunctio, (conjugium etiam non ab hominibus inventum, sed a natura) vel ut Sacramentum, cujus vis naturalium rerum conditionem superat, considerandum est. Ac, quoniam gratia naturam perficit, (*neque prius, a quod spirituale est, sed quod animale deinde quod spirituale*) rei ordo postulat, ut de Matrimonio, ut natura constat, & ad naturæ officium pertinet, prius agendum sit: tum vero, quæ illi, ut Sacramentum est, conveniunt, explananda erunt.

a 1. Cor. 15. 46.

10. *Quis Matrimonii, ut officium naturæ significat, sit author.*

In primis itaque docendi sunt fideles, Matrimonium a Deo institutum esse. Scriptum est enim in Genesi: *b Masculum, & fœminam creavit eos, benedixitque illis Deus, & ait, Crescite, & multiplicamini; &, c Non est bonum hominem esse solum faciamus ei adjutorium simile sibi;* ac paulo post: *d Adæ vero non inveniebatur adjutor similis ejus. Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam, cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, & replevit carnem pro ea, & ædificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem, & adduxit eam ad Adam; dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, hæc vocabitur virago,*

b Gen. 1. 27. 28.

c Gen. 2. 18.

d Ibid. 2.

quoniam de viro ſumpta eſt: quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Quæ, ipſo Domino authore *a* apud S. Matthæum, oſtendunt Matrimonium divinitus inſtitutum eſſe. *a Matt. 19.6.*

11. *Matrimonium, ut naturæ officium conſideratur, diſſolvi non poteſt.*

Neque vero Deus Matrimonium tantum modo inſtituit; verum, ut ſancta Tridentina Synodus declarat, perpetuum etiam, & indiſſolubilem nodum ei addidit. Siquidem Salvator ait: *b Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Quamvis enim Matrimonio, quatenus naturæ eſt officium, conveniat, ut diſſolvi non poſſit; tamen id maxime fit, quatenus eſt Sacramentum. Qua ex re etiam in omnibus, quæ naturæ Lege ejus propria ſunt, ſummam perfectionem conſequitur; tamen & prolis educandæ ſtudio, & aliis Matrimonii bonis repugnat, ut ejus vinculum diſſolubile ſit.

b Matt. 19.6. Trident. Syn. in princ. ſeſſ. 24. & ca. 5. 7. & c. Fraternitatis 35. q. 10. & ca. Debitum de bigamis, & de conjug. lepr. in princ.

12. *Omnibus hominibus lex contrahendi non eſt impoſita.*

Quod vero a Domino dictum eſt: *c Creſcite, & multiplicamini*, id eo ſpectat, ut cujus rei cauſa Matrimonium inſtitutum erat, declaret; non ut ſingulis hominibus neceſſitatem imponat. Nunc enim aucto jam humano genere, non ſolum ulla Lex uxorem docere aliquem non cogit, ſed potius virginitas ſummopere commendatur, & unicuique in ſacris Litteris ſuadetur, ut quæ Matrimonii ſtatu præſtantior ſit, majoremque in ſe perfectionem, & ſanctitatem contineat. Dominus enim Salvator noſter ita docuit: *d Qui poteſt capere, capiat.* & Apoſtolus ait: *e De Virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do, tanquam miſericordiam conſecutus a Domino, ut ſim fidelis.*

c Gen. 1. Matrimonii cauſa multiplicandi genus humanum divinitus eſt inſtitutum, Virginitas Matrimonio eſt præſtantior. Tri. Syn. ſeſſ. 24. de Matr. c. 9. 10.
d Mat. 19. 12.
e 1. Cor. 7. 25.

13. *Vir, & mulier conjungi cur debeant.*

Sed quibus de cauſis vir, & mulier conjungi debeant, explicandum eſt. Prima igitur ratio eſt, hæc ipſa diverſi, ſexus naturæ inſtinctu expetita ſocietas, mutui auxilii ſpe conciliata, ut alter alterius ope adjutus vitæ incommoda facilius ferre, & ſenectutis imbecillitatem ſuſtentare queat. *Prima ratio.*

Altera

Altera eſt procreationis appetitus, non tam quidem ob eam rem, ut bonorum, & divitiarum hæredes relinquantur, quam ut veræ fidei, & religionis cultores educentur. Quod quidem maxime ſanctis illis Patriarchis, cum uxores ducerent, propoſitum fuiſſe, ex ſacris Litteris ſatis apparet. Quare Angelus, cum Tobiam admoneret, quo pacto mali Dæmonis vim poſſet repellere: *a Oſtendam*, inquit, *tibi, qui ſunt, quibus prævalere poteſt dæmonium. ii namque, qui conjugium ita ſuſcipiunt, ut Deum a ſe, & a ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent, b ſicut equus, & mulus; quibus non eſt intellectus; habet poteſtatem dæmonium ſuper eos.* deinde ſubjecit, *c Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quam libidine ductus; ut in ſemine Abrahæ benedictionem in filiis conſequaris.* Atque una hæc etiam cauſa fuit, cur *d* Deus ab initio Matrimonium inſtituerit. Quare fit, ut illorum ſit ſcelus graviſſimum, qui Matrimonio juncti, medicamentis vel conceptum impediunt, vel partum abigunt. Hæc enim homicidarum impia conſpiratio exiſtimanda eſt.

Secunda.

a *Tob.* 6. 16. 17

b *Pſal.* 31. 9.

c *Tob.* 6. v. 22.

d *Gen.* 1. 23. *Qui naturæ violant, qui partum impediunt.*

14. *Poſt peccatum cur Matrimonium inſtitutum fuerit.*

Tertia eſt, quæ poſt primi Parentis lapſum ad alias cauſas acceſſit, cum propter juſtitiæ, in qua homo conditus erat, amiſſionem, appetitus rectæ rationi repugnare cœpit; ut ſcilicet, qui ſibi ſuæ imbecillitatis conſcius eſt, nec carnis pugnam vult ferre, matrimonii remedio ad vitanda libidinis peccata utatur. De quo ita Apoſtolus ſcribit: *e Propter fornicationem unuſquiſque ſuam uxorem habeat, & unaquæque ſuum virum habeat.* ac paulo poſt, cum docuiſſet, interdum orationis cauſa a Matrimonii debito abſtinendum eſſe, ſubjecit: *f Et iterum revertimini in idipſum ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram.* Hæ igitur ſunt cauſæ, quarum aliquam ſibi proponere quiſque debet, qui pie, & religioſe, ut ſanctorum filios decet, nuptias velit contrahere. Quod ſi ad eas cauſas aliæ etiam accedant, quibus homines inducti, Matrimonium ineant, atque in habendo uxoris delectu hanc illi præponant, ut hæredis relinquendi deſiderium, divitiæ, forma, generis ſplen-

Tertia cauſa. vide Aug. 14. Civ. c. 15. 16. & 17. Dam. l. 4. de ortho. fide cap. 25.

e 2. *Cor.* 7.

f *Ibidem* 5

Cauſa ſecundaria Matrimonii, ſi ejus ſanctitatem nō impediant minime damnandę sūt

dor, morum ſimilitudo; hujuſmodi ſane rationes damnandæ non ſunt, cum Matrimonii ſanctitati non repugnent. Neque enim in ſacris Litteris *a* Jacob Patriarcha reprehenditur, quod Rachelem, ejus pulchritudine illectus, Liæ prætulerit. Hæc de Matrimonio, ut naturalis conjunctio eſt, docenda erunt.

a Gen. 29. 17. 1.

15. *Cur Matrimonium Sacramenti dignitate per Chriſtum ſit auctum.*

De Matrimonio, ut Sacramentum eſt. Finis Inſtituti Matrimonii cum in Lege natura, tum in Lege gratiæ pulchre explicatur a D. Th. in ſup. qua. 43. ar. 3.

Ut autem Sacramentum eſt, explicare oportebit, ejus naturam multo præſtantiorem eſſe, & omnino ad altiorem finem referri. Quemadmodum enim Matrimonium, ut naturalis conjunctio, ad propagandum humanum genus ab initio inſtitutum eſt; ita deinde, ut populus ad veri Dei, & Salvatoris noſtri Chriſti cultum, & religionem procrearetur atque educaretur, Sacramenti dignitas illi tributa eſt. Cum enim Chriſtus Dominus vellet arctiſſimæ illius neceſſitudinis, quæ ei cum Eccleſia intercedit, ſuæque erga nos immenſæ charitatis certum aliquod ſignum dare, tanti myſterii divinitatem hac potiſſimum maris, & fœminæ ſancta conjunctione declaravit. Quod quidem aptiſſime factum eſſe ex eo intelligi poteſt, quod ex omnibus humanis neceſſitudinibus, nulla inter ſe homines magis quam Matrimonii vinculum conſtringit; maximaque inter ſe vir, & uxor charitate, & benevolentia devincti ſunt. Atque idcirco fit, ut frequenter ſacræ Litteræ nuptiarum ſimilitudine *b* divinam hanc Chriſti, & Eccleſiæ copulationem nobis ante oculos proponant.

Immenſa Chriſti, & Eccleſiæ per charitatem conjunctio Matrimonii Sacramento aptiſſime ſignificatur.

16. *Quomodo Matrimonium ſit verum Evangelicæ Legis Sacramentum.*

b Matt. 21. 2. & 25. 10. Apoc. 19. 6. 7. c Eph. 5. 28. 29. 30. Per Dam. Ser. 1. de Dedic. Eccleſ. D. Aug. de fide, & oper. c. 7. l. 1. de nup. & concup.

Jam vero Matrimonium Sacramentum eſſe, Eccleſia Apoſtoli auctoritate confirmata certum, & exploratum ſemper habuit. Ita enim ad Epheſios ſcribit: *c Viri debent diligere uxores ſuas, ut corpora ſua. Qui ſuam uxorem diligit, ſeipſum diligit. Nemo enim unquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit, & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam; quia membra ſumus corporis ejus, de carne ejus, & de oſſibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum*

gnum est: ego autem dico in Christo, & in Ecclesia. Nam, quod inquit, *Sacramentum hoc magnum est*, nemini dubium esse debet, ad Matrimonium referendum esse, quod scilicet viri, & mulieris conjunctio, cujus Deus auctor est, sanctissimi illius vinculi, quo Christus Dominus cum Ecclesia conjungitur, Sacramentum, id est sacrum signum sit. c. 10. & 11. Amb. in c. 5. Epist. ad Eph. Tertul. in lib. de Monog.

17. *Quomodo Matrimonium Sacramentum esse ex Pauli verbis convincatur.*

Atque hanc esse eorum verborum veram, & propriam sententiam, veteres sancti Patres, qui eum locum interpretati sunt, ostendunt, idemque sancta Tridentina Synodus explicavit. Constat ergo, virum Christo, uxorem Ecclesiæ ab Apostolo comparari; virum esse caput mulieris, ut est Christus Ecclesiæ; eaque ratione fieri, ut vir uxorem diligere, & vicissim uxor virum amare, & colere debeat. *a* Christus enim dilexit Ecclesiam, & pro ea semetipsum tradidit, rursus vero, ut idem Apostolus docet, *b* Ecclesia subjecta est Christo. Sed gratiam quoque hoc Sacramento significari, & tribui, in quo maxime Sacramenti ratio inest, ea Synodi verba declarant: *Gratiam vero, quæ naturalem illum amorem perficeret; & indissolubilem unitatem confirmaret, conjugesque sanctificaret, ipse Christus, venerabilium Sacramentorum institutor, atque perfector, sua nobis passione promeruit.* Quare docendum est, hujus Sacramenti gratia effici, ut vir, & uxor mutuæ charitatis vinculo conjuncti, alter in alterius benevolentia conquiescat: alienosque, & illicitos amores, & concubitus non quærat; sed in omnibus sit *c honorabile connubium, & torus immaculatus.*

Trid. Synod. in princ. sess. 24. de Matr.

a Eph. 5. 25.

b Ibid. 24.

Quomodo Matrimonii gratiam significatam tribuat. Trid. Syn. ib.

Fulg. Ep. 2. ad Galiam c. 5.

c Heb. 13. 4.

18. *Quantum Matrimonium Evangelii a Legis naturæ, vel Moysis Matrimonio differat.*

Sed quantum Matrimonii Sacramentum iis Matrimoniis præstet, quæ ante, vel post Legem iniri solebant, ex eo licet cognoscere, quod etsi gentes Matrimonio divini aliquid inesse arbitrabantur, atque ob eam rem vagos concubitus a naturæ Lege alienos esse, itemque stupra, adulteria, & alia libidinis genera vindicanda esse judicabant, tamen eorum connubia

Gentes Matrimonii, rem sanctam ne unquam fuerat, & concubitus vagos, & incestas nuptias damnarunt.

nullam

nullam prorſus Sacramenti vim habuerunt.

Inter infideles Matrimonium non eſt Sacramentũ Cap. Quanto tu, de divort.

Apud Judæos vero religioſius omnino nuptiarum leges ſervari conſueverant: neque dubitandum, quin eorum Matrimonia majori ſanctitate prædita eſſent. Cum enim promiſſionem accepiſſent, fore aliquando, ut *a* omnes gentes in ſemine Abrahæ benedicerentur, magnæ apud eos pietatis officium merito eſſe videbatur filios procreare, & electi populi ſobolem, ex qua Chriſtus Dominus Salvator noſter, quod ad humanam naturam attinet, ortum habiturus eſſet propagare. Sed illæ quoque conjunctiones vera Sacramenti ratione caruerunt.

a *Gen.* 12. 3. 38. & 18. 22. 28.

19. *Matrimonium in Lege naturæ poſt peccatum, aut in Lege Moyſis, originis ſuæ, quam ex Deo habuit, decorem non retinuit.*

Huc accedit, quod ſive naturæ poſt peccatum, ſive Moyſis Legem ſpectemus, facile animadvertimus, Matrimonium a primi ortus ſui decore, & honeſtate deciſſe. Dum enim naturæ lex vigebat, *b* multos ex antiquis Patribus fuiſſe comperimus, qui plures ſimul uxores ducerent. Deinde vero in Lege *c* Moyſis dato repudii libello, permiſſum erat, ſi cauſa fuiſſet, divortium cum uxore facere. Quorum utrumque ab Evangelica Lege ſublatum, Matrimoniumque in priſtinum ſtatum reſtitutum eſt. Nam quod polygamia a Matrimonii natura aliena eſſet, (etſi aliqui ex priſcis Patribus accuſandi non ſunt, quod non ſine Dei indulgentia plures uxores ducerent) Chriſtus Dominus oſtendit illis verbis: *d Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* deinde ſubjungit: *Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro.*

b *Gen.* 4. 19. & 29. 22.

c *Deut.* 24. 1. *Matt.* 19. 7. *Uxorum pluralitas a Matrimonii natura eſt aliena, ac Chriſtianis prohibita, c. Gaudemus, de divort. Trid. Syn. ſeſſ.* 24. *de Matr. can.* 2.

d *Mat.* 19. 5. 6

Matrimoniũ duorum dunraxat conjũctione definitur.

Quibus verbis planum fecit, Matrimonium ita a Deo inſtitutum eſſe, ut duorum tantum, non plurium conjunctione definiretur. Quod etiam alibi apertiſſime docuit: inquit enim: *e Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam; & ſi uxor dimiſerit virum ſuum, & alii nupſerit, mœchatur.* Nam ſi viro liceret plures uxores ducere, nulla omnino cauſa eſſe videretur, cur magis adulterii reus eſſe di-

c *Matt.* 19. 9. *Marc.* 10. 11. *Luæ* 16. 18.

dicendus esset, quod præter eam uxorem, quam domi haberet, aliam duceret, quam quod priore dimissa, cum alia conjungeretur. Atque ob eam rem fieri intelligimus, ut, si infidelis quispiam gentis suæ more, & consuetudine plures uxores duxisset, cum ad veram religionem conversus fuerit, jubeat eum Ecclesia cæteras omnes relinquere, ac priorem tantum justæ, & legitimæ uxoris loco habere.

Quid faciendum sit cum infideli ad fidē converso, qui prius plures uxores duxerit, vide c. Gaudemus, de divortiis.

20. *Vinculum Matrimonii divortio disrumpi non potest.*

Verum eodem Christi Domini testimonio facile comprobatur, nullo divortio vinculum Matrimonii dissolvi posse. Si enim post libellum repudii mulier a viri lege soluta esset, liceret ei sine ullo adulterii crimine alteri viro nubere. Atqui Dominus aperte denunciat: *a Omnis, qui dimittit uxorem suam, & alterum ducit, mœchatur.* Quare conjugii vinculum nulla re, nisi morte disrumpi perspicuum est. Quod quidem etiam Apostolus confirmat, cum inquit: *b Mulier alligata est Legi, quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est a Lege: cui vult nubat, tantum in Domino,* & rursus: *c His, qui Matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Eam vero optionem Apostolus mulieri, quæ justa de causa virum reliquisset, detulit, ut aut innupta maneat, aut viro suo reconcilietur. Neque enim sancta Ecclesia viro, & uxori permittit, ut sine gravioribus causis alter ab altero discedat.

a Matt. 19. 9. Marc. 10. 11. Luc. 16. 18.

b 1 Cor. 7. 39. Rom. 7. 1.

c 1. Cor. 7. 10. Conc. Tri. sess. 24. ca. 5. & 7. Conc. item Milev. c. 17. citatum 32. q. 7. ca. Placuit.

21. *Cur nulla ratione dissolvi Matrimonium expediat.*

Ac, ne forte alicui videatur durior Matrimonii lex, quod nulla unquam ratione dissolvi possit, docendum est, quæ sint cum ea utilitates conjunctæ. Primum enim homines in conjungendis matrimoniis virtutem potius, & morum similitudinem, quam divitias, & pulchritudinem spectandam esse intelligant: qua quidem re communi societati maxime consuli nemo dubitare potest. Præterea, si divortio Matrimonium dissolveretur, vix unquam dissidendi causæ hominibus, quæ iis ab antiquo pacis, & pudicitiæ hoste quotidie objicerentur, deessent. Nunc vero, cum fideles secum

Vide D. Thom. in 4. dist. 33. q. 2. ar. 1. & sequent. & Bon. in 4. dist. 33. art. 4. q. 1. & 2.

co-

cogitant, quamvis etiam Conjugii convictu, & conſuetudine careant, ſe tamen Matrimonii vinculo conſtrictos teneri, omnemque alterius uxoris ducendæ ſpem ſibi præciſam eſſe; ea re fit, ut ad iracundiam, & diſſidia tardiores eſſe conſueverint. Quod ſi interdum etiam divortium faciant, & diutius conjugis deſiderium ferre non poſſint, facile per amicos reconciliati ad ejus convictum redeunt.

22. *Per libellum repudii ſeparati poſſunt rurſum conjungi.*

Ob adulterium dimiſſi, ſi pœniteant, in gratiam poſſunt recipi ab altero conjuge.

Sed hoc loco prætermittenda non eſt Paſtoribus ſancti Auguſtini ſalutaris admonitio. Is enim, ut oſtenderet fidelibus, haud gravate faciendum eſſe, ut cum uxoribus, quas adulterii cauſa dimiſiſſent, ſi eas delicti pœniteret, in gratiam reducerentur: *Cur*, inquit, *vir fidelis non recipiet uxorem, quam recipit Eccleſia? aut cur uxor viro adultero, ſed pœnitenti, non ignoſcet, cui etiam ignovit Chriſtus? Nam quod a Scriptura ſtultum vocat, qui tenet adulteram, de ea ſentit, quæ cum deliquerit, pœnitere, & a cœpta turpitudine deſiſtere recuſat.* Ex iis itaque perſpicuum eſt, fidelium Conjugia perfectione, & nobilitate, tum Gentilium, tum Judæorum Matrimoniis longe præſtare.

S. Aug. li. 2. de adulterinis conjugiis c. 6. & 9.

a Prov. 18. 22

23. *Quæ ſint bona, quæ ex hoc Sacramento ad conjugatos redeunt.*

Matrimonii triplicia ſunt bona D. Aug. lib. 5. contra Jul. c. 5. & de Gen. ad lit. l. 9. c. 7. Mag. in 4. diſt. 31. q. 1.

Docendi præterea ſunt fideles, tria eſſe Matrimonii bona; *Prolem, Fidem*, & *Sacramentum*: quorum compenſatione illa incommoda leniuntur, quæ Apoſtolus indicat his verbis: *b Tribulationem carnis habebunt hujuſmodi*; efficiturque, ut conjunctiones corporum, quæ extra Matrimonium merito damnandæ eſſent, cum honeſtate conjunctæ ſint.

b 1. Cor. 7. 28.

Primum Matrimonii bonum eſt proles.

Primum igitur bonum eſt proles, hoc eſt liberi, qui ex juſta, & legitima ſuſcipiuntur uxore. Id enim tanti fecit Apoſtolus, ut diceret: *c Salvabitur mulier per filiorum generationem.* Nec vero hoc de procreatione ſolum, ſed de educatione etiam, & diſciplina, qua filii ad pietatem erudiuntur, intelligendum eſt. Sic ſtatim ſubdit Apoſtolus, *d Si in fide permanſerint.* Monet enim Scriptura: *e Filii tibi ſunt? erudi illos, & curva illos a pueritia illo-*

c 1. Tim. 2. 15.

d Eccl. 7. 2. 5.

e Prov. 13. 24.

illorum. Idem etiam *a* Apostolus docet: ejusque institutionis pulcherrima exempla *b* Tobias, *c* Job, & alii sanctissimi Patres in sacris Litteris præbent. Quæ vero sint parentum, & filiorum officia, in quarto Præcepto latius explicabitur.

Deut. 6. 7.
a *Eph. 6. 4. Col. 3. 20.*
b *Tob. 4.*
c *Job. 1. 5.*

24. *Fides in Matrimonio quid sit, & quomodo servanda.*

Sequitur fides, quod est alterum Matrimonii bonum, non ille virtutis habitus, quo imbuimur cum Baptismum percipimus, sed fidelitas quædam, qua mutuo vir uxori, & uxor viro se ita obstringit, ut alter alteri sui corporis potestatem tradat, sanctumque illud Conjugii fœdus nunquam se violaturum polliceatur. Id facile colligitur ex illis verbis, quæ a primo Parente enunciata sunt, cum Evam uxorem suam accepit, quæ deinde Christus Dominus in Evangelio comprobavit: *d Quare relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una*. Item ex eo Apostoli loco: *e Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier*. Quare optimo jure gravissimæ animadversiones a *f* Domino in adulteros, quod hanc fidem maritalem frangant, in veteri Legi constitutæ erant.

Secundum bonum est fidelitas mutua.

d *Gen. 2. 24. Matth. 19. 5.*
e *Ephes. 5. 31. 1. Cor. 7. 4.*
f *Levit. 20. 10. Deut. 22. 22.*

Postulat præterea Matrimonii fides, ut vir, & uxor singulari quodam, sanctoque, & puro amore conjuncti sint: neque, ut adulteri inter se se ament, sed ut Christus dilexit Ecclesiam. Hanc enim regulam Apostolus præscripsit, cum ait: *g Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam*: quam certe immensa illa charitate, non sui commodi gratia, sed sponsæ tantum utilitatem sibi proponens, complexus est.

Vir qualiter uxorem diligere debeat. Vide Hier. li. 1. cont. Jov. & c. Origo 32. q. 4.
g *Eph. 5. 25. Col. 3. 19.*

25. *Quid sit Sacramentum, dum inter Matrimonii bona numeratur.*

Tertium bonum Sacramentum appellatur, vinculum scilicet Matrimonii, quod nunquam dissolvi potest. Nam, ut est apud Apostolum, *h Dominus præcepit uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari: & vir uxorem*

Tertiu Matrimonii bonum est Sacramentum.
h *1. Cor. 7. 10. 11. vide, quod supra notavimus sect. 10.*

non

non dimittat. Si enim Matrimonium, ut Sacramentum eſt, Chriſti conjunctionem cum Eccleſia ſignat, neceſſe eſt, ut Chriſtus ſe nunquam ab Eccleſia disjungit, ita uxorem a viro, quod ad Matrimonii vinculum attinet, ſeparari non poſſe. Verum, ut hæc ſancta ſocietas ſine querela facilius conſervetur, viri, & uxoris officia, quæ a *a* S. Paulo, & a *b* Principe Apoſtolorum Petro deſcripta ſunt, tradenda erunt.

a *Epheſ.* 5 22. 25. *Col.* 3. 18. 1. *Tim.* 5. 14. b 1. *Pet.* 3. 1. 2.

26. *Quæ ſint præcipua mariti officia.*

Primum mariti officium. Ergo viri munus eſt, uxorem liberaliter, & honorifice tractare. Qua in re meminiſſe oportet, Evam ab Adamo ſociam appellatam eſſe, cum inquit: *c Mulier, quam dediſti mihi ſociam*. Cujus rei cauſa aliqui Patres factum eſſe docuerunt, ut ea non ex pedibus, ſed ex latere viri formaretur, quemadmodum etiam ex capite condita non eſt, ut ſe viri dominam non eſſe intelligeret, ſed viro potius ſubjectam. Decet præterea virum in alicujus honeſtæ rei ſtudio ſemper occupatum eſſe, tum ut ea ſuppeditet, quæ ad familiam ſuſtentandam neceſſaria ſunt; tum ne inerti otio langueſcat, a quo omnia fere vitia fluxerunt: deinde vero familiam rite conſtituere, omnium mores corrigere, ſingulos in officio continere.

c *Gen.* 3. 12. *Cur mulier ex viri pedibus, vel capite non ſit condita.* *Aug. l.* 12. *de Civ. Dei. t.* 20 *Hug. de S. Vict. in xnn. ſupr. Gen.* *Secundu officium, vide c. Si quis dereliquerit, diſt.* 30.

27. *Uxoris officium quid requirat.*

Uxoris quæ ſunt præcipua officia. 1. *Pet.* 3. 1. 2. *Fulg epiſt.* 2. *ad Gallam c.* 11. 12. & 3. *ad Probam c.* 14. † *Alias caſt. Pſal.* 44. 14. *Omnis gloria ejus, &c.* d *Gen.* 18. 12. *Adverſus mulieres ambitioſius ſe ſe ornantes, & extolentes ſe ibit elegãte Greg. Na.*

Rurſus autem uxoris partes ſunt, quas Apoſtolorum Princeps enumerat, cum inquit: *Mulieres ſubditæ ſint viris ſuis: ut & ſi qui non credunt verbo, per mulierum converſationem ſine verbo lucrifiant: conſiderantes in timore † ſanctam converſationem veſtram: quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus; ſed qui abſconditus eſt cordis homo, in incorruptibilitate quieti, & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples. Sic enim aliquando & ſanctæ mulieres ſperantes in Deo ornabant ſe, ſubjectæ propriis viris, d ſicut Sara obediebat Abrahæ, Dominum eum vocans*. Earum quoque præcipuum ſtudium ſit, filios in religionis cultu educare, & domeſticas rei diligenter curare. Domi vero libenter ſe contineant, niſi neceſſitas exire cogat, idque ſine viri permiſſu facere nunquam audeant. Deinde, in quo maxime mari-

ritalis conjunctio ſita eſt, meminerint ſemper, ſecundum Deum, magis quam virum, neminem diligendum eſſe, eove pluris faciendum eſſe neminem; cui etiam omnibus in rebus, quæ Chriſtianæ pietati non adverſantur, morem gerere, & obtemperare ſumma cum animi alacritate oporteat.

28. *Quid de Matrimonii ritibus ſentiendum ſit.*

Harum rerum explicationi conſequens erit, ut Paſtores ritus etiam doceant, qui in matrimonio contrahendo ſervari debeant: de quibus non eſt expectandum, ut hoc loco præcepta tradantur, cum a ſancta Tridentina Synodo, quæ in hac re maxime obſervanda ſint, copioſe, & accurate conſtituta fuerint, neque illud decretum a Paſtoribus ignorari poſſit. Satis igitur eſt eos admonere, ut, quæ ad hanc partem attinent, e ſacri Concilii doctrina cognoſcere ſtudeant, eaque fidelibus diligenter exponant. *Trid. Syn. ſeſſ. 24. decr. de reformatione Matrimonii cap. 1.*

29. *Clandeſtina Matrimonia rata non ſunt.*

In primis autem, ne adoleſcentes, & puellæ, cui ætati ineſt maxima imbecillitas conſilii, falſo nuptiarum nomine decepti, turpium amorum fœdera incaute ineant; ſæpiſſime docebunt, ea neque vera, neque rata Matrimonia habenda eſſe, quæ præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi, vel Ordinarii licentia, certoque teſtium numero non contrahuntur. *Trid. Syn. ibidem cap. 1.*

30. *Tradere etiam Matrimonii impedimenta decet.*

Sed quæ Matrimonium etiam impediunt, explicanda erunt: in quo argumento plerique graves, & doctiſſimi viri, qui de vitiis, & virtutibus conſcripſerunt, adeo diligenter verſati ſunt, ut facile omnibus futurum ſit, quæ illi ſcriptis ſuis tradiderunt, in hunc locum transferre; cum præſertim neceſſe habeant Paſtores eos ipſos libros nunquam fere e manibus deponere. Itaque tum illas præceptiones, tum quæ a ſancta Synodo ſancita ſunt de impedimento, quod vel a cognatione ſpirituali, vel a juſtitia publicæ honeſtatis, vel a fornicatione oritur, attente legent, & tradenda fidelibus curabunt. *Magiſter ſen. 4. diſt. 34. & omnes Scholaſtici ibi., & Canoniſtæ.* *Conc. Trid. ibid. 2. 3. 4.*

31. *Quo animo affecti eſſe debeant, qui ad Matrimonium accedunt.*

Ex quibus perſpici poteſt, quo animo affectos eſſe oporteat fideles, cum Matrimonium contrahunt. Neque enim humanam aliquam rem ſe aggredi, ſed divinam putare debent: in qua ſingularem mentis integritatem, & pietatem adhibendam eſſe, Patrum veteris Legis exempla ſatis oſtendunt; quorum Matrimonia tametſi Sacramenti dignitate prædita non erant, ea tamen ſemper maxima cum religione, & ſanctimonia colenda eſſe exiſtimarunt.

32. *Parentum conſenſus ad Matrimonii ſoliditatem requirendus.*

Trid. Syn. ſeſſ. 24. decr. de reformat. Matrimonii c. 1.

Inter cętera autem maxime hortandi ſunt filii familias, ut parentibus, & iis, in quorum fide, & poteſtate ſunt, eum honorem tribuant, ut ipſis inſcientibus, nedum invitis & repugnantibus, Matrimonia non ineant. Nam in veteri Teſtamento licet animadvertere, *a* filios a patribus ſemper in Matrimonium collocatos eſſe. Qua in re plurimum eorum voluntati deferendum eſſe, Apoſtolus videtur etiam iis verbis indicare: *b Qui Matrimonio jungit virginem ſuam, bene facit, & qui non jungit, melius facit.*

a Gen. 24. per totum, & 28. & 29. & 21. 21.

b 1. Cor. 7. 38.

33. *Quidnam de actu conjugali ſit præcipiendum.*

Extrema illa reſtat pars de iis, quæ ad Matrimonii uſum pertinent; de quibus ita agendum eſt a Paſtoribus, ut nullum ex eorum ore verbum excidat, quod fidelium auribus indignum eſſe videatur, aut pias mentes lædere, aut riſum movere queat. Ut enim *c eloquia Domini, eloquia caſta ſunt*; ita etiam maxime decet Chriſtiani populi doctorem ejuſmodi orationis genere uti, quod ſingularem quandam gravitatem, & mentis integritatem præ ſe ferat. Quare duo illa maxime docendi ſunt fideles: primum quidem, non voluptatis, aut libidinis cauſa Matrimonio operam dandam eſſe, ſed eo utendum intra illos fines, qui, ut ſupra demonſtravimus, a Domino præſcripti ſunt. Meminiſſe enim convenit, quod Apoſtolus hortatur: *d Qui habent uxores, tanquam non habentes ſint*. tum vero a Sancto Hieronymo dictum eſſe: *Sapiens vir judicio debet amare conjugem, non affectu: reget impetus voluptatis, nec præceps feretur ad coitum.* Nihil

c Pſal. 11. 7.

Duo in matrimonii uſu ſunt præcipue obſervanda.

d 1. Cor. 7. v. 29. S. Hier. l. 1. cont. Jovin. in fin. & habetur in cap. Origo 32. q. 4.

hil eſt fœdius, quam uxorem amare, quaſi adulteram.

34. *Conjugibus aliquando ab officio Matrimonii abſtinendum.*

Sed quoniã dona omnia ſanctis precationibus impetranda ſunt a Deo, alterum eſt, quod fideles docere oportet, ut Deum orandi, & obſecrandi cauſa a Matrimonii officio interdum abſtineant: in primiſque id ſibi obſervandum ſciant tribus ſaltem diebus, antequam ſacram Euchariſtiam percipiant, ſæpius vero, cum ſolemnia Quadrageſimæ jejunia celebrantur, quemadmodum Patres noſtri recte, & ſancte præceperunt. Ita enim fiet, ut ipſa Matrimonii bona majori in dies divinæ gratiæ cumulo augeri ſentiant; & pietatis ſtudia ſectantes, non modo hanc vitam tranquille, & placide traducant, ſed æternæ etiam, Dei benignitate conſequendæ, vera, & ſtabili ſpe, *a* quæ non confundit, nitantur.

Quibus temporibus a Cõjugii actu abſtinendũ ſit, vide 33. qu. 4. per totam, & ca. Omnis homo de conſ. d. 2. Hier. in Apol. prol. conc. Jov. poſt medium, & in ca. 12. Zach. ſup. illud. In die illa magnus erit planctus.

a Rom. 5. 5.

CATECHISMI ROMANI

PARS TERTIA.

De Decalogo, Divinisque Legibus.

CAPUT I.

1. *Decalogum omnium Præceptorum summam esse demonstratur.*

S. Aug. li. 2. super Exod. qua. 130. Vide D. Gregor. Naz. orat. 40. in sanctis Baptisma.

DEcalogum Legum omnium summam, & epitomen esse S. Augustinus litteris commendavit. Nam cum multa locutus sit Dominus, duæ tamen *a* tantum Tabulæ dantur Moysi lapideæ, quæ dicuntur Tabulæ Testimonii futuri in Arca. Nimirum cætera omnia, quæ præcepit Deus, ex illis decem Præceptis, quæ duabus Tabulis conscripta sunt, pendere intelliguntur, si diligenter quærantur, & recte intelligantur; quomodo hæc ipsa rursus decem Præcepta duobus illis nituntur, dilectionis scilicet Dei, & Proximi, *b* in quibus tota Lex pendet, & Prophetæ.

a *Exod.* 31. 18. & 33. 15.

Decem Præcepta ex duobus charitatis præceptis pendent.

b *Mat.* 22. 40

2. *Cur Pastores maxime Decalogum diserte tenere, & explicare conveniat.*

Itaque cum sit totius Legis summa, Pastores oportet in ejus contemplatione *c* die, noctuque versari, non ut vitam suam modo ad hanc normam componant, sed etiam ut populum sibi creditum in Lege Domini erudiant. *d* Nam *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est*: quod ad Pastores novæ Legis maxime pertinet, qui Deo propiores *e a claritate in claritatem* trans-

c *Psal.* 1. 2.

d *Mal.* 2. 7.

e 2. *Cor.* 3. 18.

transformari debent, *tanquam a Domini spiritu*. Et cum eos *a* Lucis nomine nuncuparit Christus Dominus, propriæ sunt illorum partes, *b* ut sint lumen eorum, qui in tenebris sunt, eruditores insipientium, magistri infantium: *c* & *si quis præoccupatus fuerit in aliquo delicto*, ipsi, qui spirituales sunt, hujusmodi instruant.

a *Mat.* 5. 15.
b *Rom.* 2. 20.
c *Gal.* 6. 1.

In Confessionibus etiam judicis personam sustinent; ac pro genere, & modo peccatorum sententiam ferunt. Quare nisi suam sibi inscitiam, nisi aliis etiam esse fraudi velint, in eo sint necesse est quam vigilantissimi, & in divinorum Præceptorum interpretatione exercitatissimi, ut ad hanc divinam regulam, de quacunque & actione & officii prætermissione judicium facere possint; &, ut est apud Apostolum, *d* sanam doctrinam tradant, id-est, quæ nullum contineat errorem, & animorum morbis, quæ sunt peccata, medeantur; ut *e* sit populus Deo acceptus, sectator bonorum operum. Jam vero in hujusmodi tractationibus ea Pastor sibi, & aliis proponat, quibus Legi parendum esse persuadeat.

d 2. *Tim.* 4. 3.
e *Tit.* 2. 14. *Exhortandus populus ad Legis observationem.*

3. *Quis Decalogi, & Legis naturæ auctor sit.*

D. Tho. in 2. q. 98. art. 2.

Inter cætera autem, quæ animos hominum possunt ad hujus Legis jussa servanda impellere, illud maximam vim habet, Deum esse hujus Legis auctorem. Quamvis enim *f* per Angelos data esse dicatur, nemo tamen dubitare potest, ipsum Deum esse Legis auctorem. Cujus rei satis amplum testimonium præbent non solum ipsius Legis latoris verba, quæ paulo post explicabuntur, *g* sed infinita pene Scripturarum loca, quæ Pastoribus facile occurrent. Nemo enim est, quin sibi a Deo Legem in animo insitam esse sentiat, qua bonum a malo, honestum a turpi, justum ab injusto possit secernere: cujus vis, & ratio Legis, cum ab ea, quæ scripta est, diversa non sit; quis est, qui ut intimæ, sic scriptæ Legis auctorem Deum negare audeat?

f *Gal.* 3. 10. *Act.* 1. 7. 28.
g *Exo.* 24. 22. *Levit.* 4. 22. 27. *Isa.* 33. 22. *Deus Legis naturalis conditor.*
Rom. 2. 14. *vide D. Tho. 1. 2. q. 91. ar. 2.*

Hanc igitur divinam lucem, pene jam pravis moribus, & diuturna perversitate obscuratam, cum Deus Moysi Legem dedit, eam potius illustriorem reddidisse, quam novam tulisse docendum est; ne forte populus, cum audit Legi Moysis derogatum esse, putet his Legi-

Lex naturæ diuturna perversitate obscurata, per Legem scriptam renovatur, ac illustratur.

D. Tho. 1. 2. q. 98. art. 6. bus ſe non teneri. Certiſſimum enim eſt, non propterea his Præceptis parendum eſſe, quod per Moyſen data ſunt: ſed quod omnium animis ingenita, & per Chriſtum Dominum explicata ſunt, & confirmata.

4. *Quomodo ad Legem ſervandam ab ipſo Legis Auctore populus excitari poſſit.*

Juvabit tamen plurimum, & ad perſuadendum magnum habebit momentum illa cogitatio, Deum eſſe, qui Legem tulit: de cujus ſapientia, & æquitate dubitare non poſſumus, neque ejus infinitam vim, atque potentiam effugere. Quare cum per Prophetas Deus ju-

a *Lev.* 18. 5. 2. 19. & 10. v. 8. beret ſervari Legem, *a* dicebat ſe Dominum Deum eſſe: & in ipſo Decalogi exordio, *b Ego ſum Dominus*

b *Exo.* 20. v. 2 *Deus tuus.* & alibi: *c Si Dominus ego ſum, ubi eſt ti-*

c *Malach.* 1. *mor meus?*

verſ. 6.

5. *Quantum ſit beneficium Legem a Deo accepiſſe.*

Non ſolum autem excitabit fidelium animos ad ſervanda Dei Præcepta, ſed ad gratiarum etiam actionem, quod ſuam Deus, quæ ſalutem noſtram contineret, voluntatem explicarit. Quare non uno loco Scriptura maximum hoc beneficium declarans, populum commone-

d *Deut.* 4. 6. facit, ut ſuam dignitatem, ac Dei beneficentiam cognoſcat: Veluti in Deuteronomio: *d Hæc eſt*, inquit, *veſtra ſapientia, & intellectus coram populis, ut audientes uni-*

e *Pſ.* 147. 29. *verſi Præcepta hæc, dicant, En populus ſapiens, intelligens gens magna.* Et rurſus in Pſalmis: *e Non fecit taliter omni nationi, & judicia ſua non manifeſtavit eis.*

6. *Quare tanta majeſtate Legem ſuam Iſraelitis olim Deus tradere voluerit.*

f *Exod.* 19. 10 & 11. *Hæc paulo poſt ſect.* 7. *diffuſius explicantur.* Verum ſi Parochus præterea rationem late Legis ex Scripturæ authoritate demonſtrarit, facile intelligent fideles, quam pie, ac ſuppliciter acceptam Dei Legem colere oporteat. Triduo enim, antequam ferretur Lex, Dei juſſu dictum eſt omnibus, *f* ut veſtimenta lavarent, uxores non attingerent, quo ſanctiores, ac paratiores eſſent ad accipiendam Legem, ut ad diem tertium adeſſent. Deinde, cum ad montem eſſent adducti, unde Dominus illis Legem per Moyſen erat laturus, uni Moyſi dictum eſt, ut in montem aſcenderet, quo Deus maxima cum majeſtate venit, & locum tonitruis, fulgoribus, igne,

igne, densisque nebulis circumfudit, ac loqui cum Moyse cœpit, eique Leges dedit. Quod divina Sapientia nullam aliam ob causam factum voluit, nisi nos ut moneret, casto, humilique animo Legem Domini accipiendam esse: quod si Præcepta negligeremus, paratas nobis a divina justitia pœnas imminere.

7. *Quomodo Lex tanto terrore promulgata, ab hominibus impleri possit: & quod nihil amore facilius sit.*

Quin etiam Legis jussa difficultatem non habere ostendat Parochus: quod vel una hac ratione ex S. Augustino docere poterit, cum inquit: *a Qui, quæso, dicitur impossibile esse homini amare; amare, inquam, Creatorem beneficum, Patrem amantissimum, deinde etiam & carnem suam in fratribus suis? at vero b qui diligit, Legem implevit.* Quare Joannes Apostolus, *c* Præcepta Dei gravia non esse, aperte testatur. Nihil enim justius, nihil cum majori dignitate, nihil majori cum fructu ab homine, teste beato Bernardo, exigi potuisset. Quamobrem summam Dei benignitatem admiratus est Augustinus, sic ipsum Deum affatus: *Quid tibi sum ipse, ut amari te a me jubeas? &, nisi faciam, irascaris mihi, & ingentes mineris miserias? parvane ipsa est miseria, si non amem te?*

Lex observanda non modo possibilis, sed etiam facilis est. Trid. Syn. sess. 2. de justificatione c. 11. & can. 18 19. 20.

a *Ser. 47. de Tempore, & Ser. 61 de Sanctis.*

b *Rom. 13. 8.*

c *Joan. 5. 3. Matt. 11. 30. Bern. lib. de dilig. Deo. Aug. lib. 1. Conf. cap. 5.*

Quod si quis eam afferat excusationem, impediri se, quominus Deum amet, infirmitate naturæ; docendum est, Deum, qui amorem requisivit, *d* amoris vim inserere cordibus per Spiritum sanctum suum. Hic autem *e* Spiritus bonus petentibus a Patre cœlesti datur: ut merito sanctus Augustinus precatus sit, *Da, quod jubes, & jube, quod vis.* Quia igitur Dei auxilium præsto nobis est, maxime post Christi Domini mortem, *f* per quam Princeps hujus mundi ejectus est foras, non est quod quisquam rei difficultate deterreatur. *g* Nihil enim est amanti difficile.

Virtus perficiendæ Legis per Spiritum sanctum homini etiam imbecilli præstatur.

d *Rom. 5. 5.*

e *Luc. 11. 13. S. Aug. d. 10. Conf. ca. 29. 31. 37.*

f *Joan. 12. 31*

g *D. Aug. in Ps. 121. Bern. in ser. de Do. in ram. pal. in ser. de Magd.*

8. *Teneanturne omnes homines necessario ad Legis observationem.*

Præterea ad eandem rem persuadendam plurimum valebit, si explicabitur, necessario Legi obtemperandum esse: præsertim cum nostris temporibus nō defuerint, qui, sive facilis, sive difficilis Lex sit, ad salutem tamen

Beſſ. 6. Conc. Trid. c. 10. & 11. & ca. 18. & 19.

nequaquam neceſſariam eſſe, impie, & magno ipſorum malo dicere non ſunt veriti. Quorum nefariam, impiamque ſententiam *a* ſacræ Scripturæ teſtimoniis Parochus confutabit, ejuſdem maxime Apoſtoli, cujus illi auctoritate impietatem ſuam tueri conantur. Quid igitur ait Apoſtolus? *b* Non præputium, non circumciſionem quidquam eſſe, ſed obſervationem mandatorum Dei. Quod vero eandem ſententiam alibi repetit, & *c* novam creaturam in Chriſto tantum dicit valere; intelligimus plane eum novam creaturam in Chriſto dicere, qui Mandata Dei obſervat. Is enim, *d* qui habet Mandata Dei, ac ſervat, diligit Deum, Domino ipſo teſte apud Joannem: *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit*. Nam etſi juſtificari poteſt homo, & ex impio fieri pius, antequam ſingula Legis Præcepta externis actionibus impleat: tamen fieri non poteſt, ut qui per ætatem ratione uti queat, ex impio fiat juſtus, niſi animum habeat paratum ad omnia Præcepta Dei ſervanda.

a *Rom. 2. 6. 7. 3. 9.*

b *1. Cor. 7. 16. & 2. Tim. 6. 8 & Heb. 5. 9. 1. Pet. 1. 10. 1. Cor. 7. 14.*

c *Gal. 6. 15.*

d *Joan. 14. 11*

Quæ ſit nova in Chriſto creatura. Quomodo poteſt juſtificari homo etiam ſine operibus Legis. Ibid. 22. ad Gal. 6.

9. *Quos fructus conſequantur, qui Legem divinam obſervant.*

Ad extremum vero, ne quid prætermittat Parochus, quo fidelis populus adducatur, ut Legem ſervet, quam ſint ejus uberes, ſuaveſque fructus, demonſtrabit. Quod facile poterit ex iis, quæ Pſalmo decimo octavo ſcripta ſunt, probare. In eo enim Legis Dei laudes celebrantur: quarum hæc eſt vel maxima, quæ Dei gloriam, & majeſtatem multo amplius explicat, quam decore ſuo, atque ordine faciant ipſa cœleſtia corpora; quæ ut omnes quamvis barbaras nationes in ſui admirationem rapiunt, ita efficiunt, *e* ut rerum omnium Opificis, & Conditoris gloriam, ſapientiam, ac potentiam agnoſcant. Ac *f* Lex quidem Domini convertit animas ad Deum. Agnoſcentes enim vias ejus, & Dei ſanctiſſimam voluntatem per Legem, convertimus pedes noſtros in vias Domini. At quia ſolig timentes Deum vere ſapientes ſunt, hoc illi deinceps tribuit, ut ſapientiam præſtet parvulis. Hinc veris gaudiis, & myſteriorum divinorum cognitione, ingentibus præterea voluptatibus, & præmiis & in hac vita; & in futuro

e *Rom. 1. 20*

f *Pſal. 18. 8.*

g *Job. 18. 28.*

turo sæculo illi cumulantur, qui Dei Legem observant.

10. *Cum omnia voluntatem Dei faciant, hominem eandem voluntatem sequi æquissimum ostenditur.*

Nec vero tam nostræ utilitatis gratia, quam Dei causa, nobis est servanda Lex, qui suam hominum generi in Lege voluntatem aperuit: quam cum *a* cæteræ creaturæ sequantur, hominem ipsum eandem sequi multo est æquius. a *Ps.* 102. 21. & 148. 8.

Ne id quidem silentio prætereundum est, vel in hoc maxime Deum suam in nos clementiam, & summæ bonitatis divitias ostendisse, quod cum sine ullo præmio nos potuisset, ut suæ gloriæ serviremus, cogere, voluit tamen gloriam suam cum utilitate nostra conjungere, ut quod homini utile, idem Deo esset gloriosum. Quoniam igitur id maximum, & præclarissimum est, docebit Parochus, ut a Propheta ultimo loco dictum est, *b* in custodiendis illis retributionem multam esse. Non enim illæ tantum nobis benedictiones promissæ sunt, quæ ad terrenam felicitatem magis spectare videbantur, *c* ut benedicti simus in civitate, & benedicti in agro; sed *d* copiosa merces in cœlis, & *e* mensura bona, conferta, coagitata, & superefluens proposita est, quam piis, & justis actionibus meremur, divinæ misericordiæ adjumento.

b *Ps.* 118. 12. *Benedictiones & temporales, & aternas, qui observat Mandata, merentur.*
c *Deut.* 28. *per totum. Isa.* 1. 19.
d *Mat.* 5. 12.
e *Luc.* 6. 38.

11. *Quo pacto Lex Moysis omnium ætatum homines obliget, quaque occasione Israelitis promulgata fuerit.*

Quamvis hæc Lex Judæis in *f* Monte a Domino data fuerit; tamen, quoniam *g* natura omnium mentibus multo ante impressa, & consignata erat, atque ob eam rem Deus universos homines illi parere perpetuo voluit, plurimum proderit verba illa, *h* quibus, Moyse ministro, atque interprete, Hebræis promulgata est, & populi Israelitici historiam, quæ mysteriorum plena est, diligenter explicare.

f *Exod.* 19. 20 & 20. 10. *Deut.* 5. v. 2.
g *Rom.* 2. 15.
h *Deut.* 5. 5. *Gal.* 3. 19.
i *Deut.* 4. 37. & 59. & 26. 18.

Principio narrabit, ex omnibus nationibus, quæ sub cœlo erant, *i* unam Deum delegisse, quæ ortum habuit ab Abraham, *k* quem peregrinum esse voluit in terra Chanaam, *l* cujus possessionem cum ei pollicitus esset, tamen & ille, *m* & posteri ejus amplius quadringentos

k *Gen.* 13. 14.
l *Gen.* 13. 14.
m *Gen.* 15. 13 *Exo.* 12. 36.

annos vagi fuerunt; antequam promiſſam terram inco-
a *Pſ.* 104.13. lerent: in qua quidem peregrinatione nunquam curam
eorum dimiſit. *a* Tranſibant quidem illi *de gente in gentem, & de regno ad populum alterum*: ſed nunquam il-
b *Gen.* 2. 20. lis injuriam fieri paſſus eſt; *b* imo vero in Reges ani-
c *Gen.*37.30. madvertit. Priuſquam autem in Ægyptum deſcende-
rent, *c* Virum præmiſit, cujus prudentia & illi, & Ægyptii fame liberarentur. In Ægypto vero ea illos beni-
gnitate complexus eſt, ut repugnante, & ad illorum
d *Exod.*1.12. perniciem incumbente Pharaone, *d* mirum in modum
13.
e *Exod.*3.&9. augerentur, & cum valde affligerentur, ac tanquam ſervi duriſſime tractarentur, *e* Ducem Moyſen excitavit, qui eos in manu potenti educeret. Hujus præcipue liberationis initio Legis meminit Dominus, his verbis: *Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, & de domo ſervitutis.*

12. *Cur Judæi in populum a Deo delecti fuerint.*

Ex his vero illud Parocho maxime animadvertendum eſt, unam a Deo ex univerſis nationibus delectam eſſe, quam populum vocaret ſuum, & cui ſe cognoſcen-
f *Deut.*7.&9. *Vide D.Th.in* dum, & colendum præberet; *f* non quod cæteras juſtitia,
*2.q.*98.*art.* aut numero vinceret, quemadmodum Hebræos monet
4. Deus; ſed quod ipſi Deo ſic placuit, potius ut gentem inopem, & exiguam augeret, & locupletaret, quo ejus po-
g *Deut.* 10. tentia, & bonitas notior apud omnes eſſet, & illuſtrior. Cum *g* ea igitur eſſet illorum hominum conditio, iis conglutinatus eſt, & eos amavit, ita ut, cum eſſet Dominus cœli, & terræ, non confunderetur vocari Deus
h *Deut.*4.5.6 eorum, *h* quo cæteras gentes ad æmulationem provocaret, ut perſpecta Iſraelitarum felicitate, omnes homines ad veri Dei cultum ſe converterent: quemadmodum
i *Ro.*c.11.14. etiam Paulus teſtatur, ſe *i* Gentium felicitate propoſita, & vera Dei cognitione, qua eas inſtruxerat, ad æmulationem carnem ſuam provocare.

13. *Cur Hebræi diu, multumque vexati ſint, antequam Legem acciperent.*

Deinde fideles docebit, Deum Hebræos patres diu peregrinari paſſum eſſe, poſteros etiam duriſſima ſervitute premi, divexarique permiſiſſe ob eam rem, uti do-
k *Jac.*6.4.9. ceremur, *k* amicos Dei fieri non niſi mundi inimicos,

ac

ac peregrinos in terris; itaque in Dei familiaritatē facilius recipi, si nihil omnino nobis sit commune cū mundo: tum vero, ut ad Dei cultum translati intelligeremus, quanto demum feliciores sint ii, qui Deo, quam qui mundo serviunt. Cujus rei Scriptura nos commonet. inquit enim: *a Veruntamen servient ei, ut sciant distantiam servitutis meæ, & servitutis regni terrarum.* a 2. Par. 12. 8

Cur Deus promissa post tam longa tempora Israelitis persolverit.

Præterea explicabit, post amplius quadringentis annis, Deum promissa præstitisse, ut ille populus fide, ac spe aleretur. Alumnos enim suos Deus a se perpetuo pendere vult, atque in ejus bonitate omnem spem suam collocare, ut in primi Præcepti explanatione dicetur. 14. *Cur tali loco, & tempore Lex data fuerit.*

Cur in deserto post Ægyptiacam liberationem potius, quam alias Lex sit tradita.

Postremo locum, ac tempus notabit, quibus hanc Legem populus Israel a Deo accepit; nempe postquam eductus ex Ægypto in desertum venit, ut beneficii recentis memoria allectus, & loci asperitate, in quo versabatur, deterritus, ad accipiendam Legem redderetur aptior. Homines enim iis maxime devinciuntur, quorum beneficentiam experti sunt; atque ad Dei præsidium confugiunt, cum se spe omni humana destitutos esse agnoscunt. Ex quo licet intelligere, fideles ad complectendam cœlestem doctrinam eo propensiores esse, quo se magis a mundi illecebris, & carnis voluptatibus abstraxerint; sicut per Prophetam dictum est: *b Quem docebit scientiam, & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos a lacte, avulsos ab uberibus.*

Quando sit opportunissimum præcepta vivendi populo inculcare.

b *Isa.* 28. 9.

DE

DE PRIMO PRÆCEPTO.

CAPUT II.

Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo ſervitutis.

1. *Quid ſibi iſtud exordium velit, & quænam in eo contineantur myſteria.*

NItatur itaque Parochus, &, quantum poteſt, efficiat, ut fidelis populus hæc verba ſemper in animo habeat, *Ego ſum Dominus Deus tuus*: ex quibus intelligent, Legislatorem ſe Creatorem Labere, a quo & conditi ſunt, & conſervantur; jureque illud uſurpent: *a Ipſe eſt Dominus Deus noſter, & nos populus paſcuæ ejus, & oves manus ejus.* Quorum verborum vehemens, & frequens admonitio eam vim habebit, ut ad Legem colendam fideles promptiores reddantur, & a peccatis abſtineant. Quod autem ſequitur: *Qui eduxi te de terra Ægypti, de domo ſervitutis*, etſi Judæis tantum videtur convenire Ægyptiorum dominatu liberatis; tamen, ſi interiorem ſalutis univerſæ rationem ſpectemus, multo magis ad Chriſtianos homines pertinet, qui non ex Ægyptiaca ſervitute, ſed e peccati regione, & *b* poteſtate tenebrarum a Deo erepti, atque in regnum filii dilectionis ſuæ translati ſunt. Cujus beneficii magnitudinem intuens Hieremias prædixit illud: *c Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicetur ultra, vivit Dominus, qui eduxit filios Iſrael de terra Ægypti; ſed, vivit Dominus, qui eduxit filios Iſrael de terra Aquilonis, & de univerſis terris, ad quas ejeci eos, & reducam eos in terram ſuam, quam*

a *Pſal. 94. 7.*

b *Col. 1. 13.*

c *Hier. 16. 14. 15. & 23. 7. 8.*

quam dedi Patribus eorum. Ecce ego mittam piſcatores multos, dicit Dominus, & piſcabuntur eos, & quæ ſequuntur. Pater enim indulgentiſſimus per Filium ſuum, *a* filios, qui erant diſperſi, congregavit in unum, ut jam *b* non ut ſervi peccato, ſed juſtitiæ, *c ſerviamus illi in ſanctitate, & juſtitia coram ipſo, omnibus diebus noſtris.* Matth. 4. 19.

a Joan. 11.
b Rom. 6. 16.
c Luc. 1. 74. 75.

2. *Quomodo ex principio hujus Decalogi fideles affici debeat.*

Quare fideles omnibus tentationibus opponent, tanquam clypeum, illud Apoſtoli: *d Qui mortui ſumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo? Jam non ſumus noſtri*, e *ſed ejus; qui pro nobis mortuus eſt, & reſurrexit. Ipſe eſt Dominus Deus noſter, qui nos* f *ſuo ſanguine ſibi acquiſivit: quomodo* g *peccare poterimus in Dominum Deum noſtrum?* h *ipſumque iterum cruci affigere?* Ut igitur vere liberi, & *i* ea quidem libertate, qua nos Chriſtus liberavit, *k* ſicut exhibueramus membra noſtra ſervire injuſtitiæ, ita exhibeamus ſervire juſtitiæ in ſanctificationem.

d Rom. 6. 2.
e 2. Cor. 5. 15.
f Act. 20. 28.
g Gen. 39. 9.
h Heb. 6. 6.
i Gal. 4. 15.
k Rom. 6. 19.

Non habebis Deos alienos coram me.

3. *Quid hoc primum Præceptum obſervandum, fugiendumve complectatur.*

Priorem in Decalogo locum obtinere, quæ ad Deum pertinent, poſteriorem vero, quæ ad proximum, docebit Parochus, quia eorum, quæ proximo præſtamus, cauſa Deus eſt. Tum enim ex Dei præcepto proximum diligimus, cum propter Deum diligimus: ea vero ſunt priori Tabula deſcripta. Secundo loco in verbis iis, quæ propoſita ſunt, duplex contineri Præceptum, oſtendet: quorum alterum jubendi, alterum prohibendi vim habet. Nam quod dicitur: *Non habebis Deos alienos coram me*, eam habet ſententiam conjunctam, *Me verum Deum coles, alienis diis cultum non adhibebis.*

4. *Quomodo hoc Præcepto Fides, Spes, & Charitas contineantur.*

In priori autem continetur Præceptum Fidei, Spei, & Charitatis. Nam cum Deum dicimus, *l* immobilem, l Malach. 3. 6.

a in-

a Jac. 1. 7. 17. b Pſa. 101. 28 c Deut. 32. 5.

a incommutabilem, *b* perpetuo eundem manentem, *c* fidelem, rectum, ſine ulla iniquitate confitemur; ex quo oraculis ejus aſſentientes, omnem ipſi fidem, & authoritatem tribuamus neceſſe eſt. Qui vero omnipotentiã, clementiam, & ad benefaciendum facilitatem, ac propenſionem illius conſiderat, poterit ne ſpes omnes ſuas in illo non collocare? *d* At ſi bonitatis, *e* & dilectionis ipſius effuſas in nos divitias contempletur, illum poterit ne non amare? Hinc eſt illud procœmium, hinc illa concluſio, qua in præcipiendo, mandandoque in Scriptura utitur Deus, *f* *Ego Dominus*.

d Rom. 2. 4. e Rom. 2. 9.

f Lev. 4. 5. 6. 28. & alibi frequenter.

5. *Præceptum hoc, ut negativum eſt, exponitur.*

Negativa Præcepti parte multitudo Deorum prohibetur, & cur eam loquendi formulã Legislator uſurparit. Vide D. Th in 2. 2. q. 122. art. 2.

Altera autem Præcepti pars illa eſt, *Non habebis Deos alienos coram me*; qua loquendi formula Legislator uſus eſt, non quod ſatis explicata non eſſet hæc ſententia affirmatione Præcepti in hunc modum, *Me unum Deum coles*: ſi enim Deus eſt, unus eſt: ſed propter cæcitatem plurimorum, qui olim verum ſe Deum colere profitebantur, multitudinem tamen Deorum venerabantur. Cujuſmodi inter Hebræos ipſos permulti fuerunt, qui, *g* ut Helias eis objiciebat, in duas partes claudicabant: quod & *h* Samaritæ fecerunt, qui Deum Iſraelis, & Deos Gentium colebant.

g 3. Reg. 18. 21. h 1. Reg. 17. 27. 28. 29.

6. *Quomodo hoc Præceptum omnium maximum cenſendum ſit.*

Quanto amore Deũ colere debeamus.

His explicatis addendum erit, hoc Præceptum eſſe omnium primum, & maximum, non ordine tantum ipſo, ſed ratione, dignitate, & præſtantia. Debet enim Deus obtinere apud nos infinitis partibus majorem, quam Domini, quam Regis charitatem, & authoritatem. Ipſe nos creavit, idem gubernat; ab eo in utero matris nutriti, atque inde hanc in lucem educti ſumus, ipſe nobis ad vitam, victumque res ſuppeditat neceſſarias.

7. *Qui præcipue ſint rei violati hujus Præcepti.*

i Deu. 18. 10. Iſa. 2. 6. Jere. 27. 9. k De his agitur 26. cap. 2. cap. Illud quid eſt.

Peccant autem in hoc Præceptum, qui Fidem, Spem, & Charitatem non habent: quorum peccatum latiſſime patet. Sunt enim in hoc numero, qui in hæreſim labuntur, qui non credunt ea, quæ ſancta mater Eccleſia credenda proponit, qui ſomniis, *i* auguriis, *k* cæteriſque va-

vaniſſimis rebus fidem habent, qui de ſua ſalute ſpem abjiciunt, nec divinæ bonitati confidunt, qui divitiis tantum, qui corporis valetudine, ac viribus nituntur: quæ fuſius ab iis explicata ſunt, qui de vitiis, & peccatis conſcripſerunt.

8. *Non adverſatur huic Præcepto cultus, qui ex recepto Eccleſiæ cultu Sanctis tribuitur.*

Verum illud etiam in hujus Præcepti explicatione accurate docendum eſt, venerationem, & invocationem ſanctorum Angelorum, ac beatarum animarum, quæ cœleſti gloria perfruuntur, aut etiam corporum ipſorum, ſanctorumque cinerum cultum, quem ſemper Catholica Eccleſia adhibuit, huic Legi non repugnare. Quis enim adeo demens eſt, qui, edicente Rege, ne ſe pro Rege quiſquam gerat, aut regio cultu, atque honore affici patiatur, continuo putet nolle Regem, ſuis ut Magiſtratibus honos deferatur? Etſi enim *a* Angelos Chriſtiani adorare dicuntur exemplo Sanctorum veteris Teſtamenti; non eam tamen illis venerationem adhibent, quam Deo tribuunt. Quod ſi legimus interdum Angelos recuſaſſe, *b* ne ſe homines venerarentur, eo feciſſe intelligendum eſt, quod ſibi eum honorem haberi nolebant, qui ſoli Deo deberetur.

Vide Synod. 7. Act. 6. in fin. Aug. li. 8. de Civ. Dei, c. 27 & 10. ca. 1. & lib. 21. contra Fauſt. cap. 21 Baſil. He. 20 in 40. Mar. & 26. de Mar. Maman. Gre. Naz. in Orat. in laud. S. Cypriam. & alios.

a *Gen. 18. & 19. 1. Num. 22. 31. Joſ. 5. 14.*

b *Apoc. 19. 10 & 22. 9.*

9. *Quomodo ſanctos Angelos colere liceat, ex Scripturis oſtenditur.*

Spiritus enim Sanctus, qui ait, *c Soli Deo honor, & gloria*, idem præcepit, ut *d* honore parentes, & *e* ſeniores afficeremus. Sancti præterea viri, qui Deum unum colebant, *f* Reges tamen, ut eſt in divinis Litteris, adorabant, ideſt ſupplices venerabantur. Quod ſi Reges, per quos Deus mundum gubernat, tanto honore affi-ciuntur; Angelicis Spiritibus, quos Deus miniſtros ſuos eſſe voluit, & quorum opera non modo ad Eccleſiæ ſuæ, ſed etiam ad reliquarum rerum gubernationem utitur, quorumque ope maximis tum animæ, tum corporis periculis quotidie libéramur, etiamſi ſe nobis in conſpectũ non dent, tanto majorem honorem non habebimus, quanto beatæ illæ Mentes dignitate Regibus ipſis antecellunt; Adde charitatem, qua nos diligunt, qua ducti pro iis provinciis, quibus præſunt, ut ex *g* Scriptura facile

c *1. Tim. 1. 17.*

d *Exod. 20. 22*

e *Levit. 19. Deut. 5. 16.*

f *Gen. 23. 22. & 42. 6. 1. Reg. 24. 9. & 25. 23. 2. Reg. 9. 6. 8. Quanto Angeli Reges dignitate antecellant. Juſt. in 2. Apolog. pro omnis Chriſti memini honor, quẽ Chriſtiani Angelis tribuebant, & Baſ. Orat. in 40. Mar.*

g *Dan. 10. 13.*

facile intelligitur, preces fundunt: quod etiam præſtare iis, quorum ſunt ipſi cuſtodes, ne dubitandum quidem eſt; noſtras enim *a* preces Deo offerunt, & lacrymas. Quamobrem in Evangelio docuit Dominus, puſillos ſcandalizandos non eſſe, *b* quod *Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris, qui in cœlis eſt.*

a *Tob.* 1.

b *Mat.* 18. 10.

10. *Invocandos eſſe ſanctos Angelos ex Scripturis probatur.*

Invocandi itaque ſunt, quod & perpetuo Deum intuentur, & patrocinium ſalutis noſtræ ſibi delatum libentiſſime ſuſcipiunt. Extant divinæ Scripturæ teſtimonia hujus invocationis. Jacob enim ab Angelo, quicum luctatus fuerat, petit, ut ſibi benedicat, imo etiam cogit; ſe enim non dimiſſurum illum profitetur, niſi benedictione accepta. neque eam ſolum ſibi ab eo tribui voluit, quem intuebatur, ſed ab eo etiam, quem minime videbat, tum cum dixit: *Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis.*

Ge. 32 27. 28. *Nota, quod hic Angelus erat Filius Dei uſq; sùt in forma humana viſus. Baſ. Mag. Greg. Naz. Ambr. Leo Papa Epi* 13. *Concil. Sirmienſe c.* 14. *Gen.* 48. 16. *Gloſ interlin.*

11. *Sanctorum invocatione & reliquiarum veneratione nihil honori Dei detrahitur.*

Ex quibus etiam colligi poterit, tantum abeſſe, ut Sanctis, qui in Domino dormierunt, honore afficiendis, atque invocandis, & ſacris eorum reliquiis, cineribuſque venerandis, Dei gloria minuatur; ut eo maxime augeatur, quo magis hominum ſpem excitat, confirmat, & ad Sanctorum imitationem cohortatur. Quod officium *c* Nicæno altero, & Gangrenſi, ac Tridentino Conciliis, & ſanctorum Patrum auctoritate comprobatur.

c *Conc. Nic. II. Act.* 6. *Gangren. ca.* 20.

12. *Quibus potiſſimum argumentis Sanctorum invocatio ſtabilienda ſit.*

Quo autem ſit ad refutandos eos inſtructior Parochus, qui huic veritati adverſantur, ſanctos Hieronymũ contra Vigilantium, & Damaſcenum potiſſimum legat. Ad quorum rationem, quod caput eſt, conſuetudo accedit ab Apoſtolis accepta, & in Eccleſia Dei perpetuo retenta, & conſervata. Cujus rei quis firmius, aut clarius requirat argumentũ divinæ Scripturæ teſtimonio, quæ Sanctorum laudes celebrat admirabiliter? Extant enim quorundam Sanctorum divina præconia;

Conc. Trid. ſeſ. 13. *Item Concil. Chalced. ſub fin. Damaſ. l.* 4. *de Ortho. fide ca.* 16. *Sanctorum invocatio ex Apoſtolica traditione manavit.*

a quorum laudes cum ſacris Litteris celebrentur, quid eſt quod illis ſingularem honorem non habeant homines? Etſi ob eam etiam cauſam magis colendi, & invocandi ſunt, quod pro ſalute hominum preces aſſidue faciunt, multaque eorum merito, & gratia Deus in nos confert beneficia. *b* Si enim gaudium eſt in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, nonne etiam cœleſtes Cives Pœnitentes adjuvabunt? nonne rogati & peccatorum veniam impetrabunt, & conciliabunt nobis Dei gratiam?

Dionyſ. lib. de Eccl. Hier. c. 7. Iren. l. 5. contra har. c. 19. Euſe. lib 13. Præp. Evang. cap. 7.

Sanctorum laudes eſſe celebrandas Scripr. docet. a Eccl. 44 & ſequentibus uſque ad finem libri.

b Luca 15. 7. S. Aug. lib. 2. q. 149. ſuper Exo. & ſer. 1. & 4. de S. Ste. Amb. li. 2. de Voc Gentium cap. 10 Greg. lib. 1. Dialog. c. 8. & habes. 23. q. 4. ca. 28 Hier. ſuper Dan. c. 9. 7. 17

13. *Illam Sanctorum invocationem ex quadam auxilii divini diffidentia, fideique imbecillitate non proficiſci demonſtratur.*

Quod ſi dicatur, ut a nonnullis dicitur, ſupervacaneum eſſe Sanctorum patrocinium, quod Deus ſine interprete precibus noſtris occurrat; has impiorum voces illud S. Auguſtini facile convincit, multa Deum non concedere, niſi mediatoris, ac deprecatoris opera, & officium acceſſerit. Quod illuſtribus *c* Abimelech, & *d* Job amicorum exemplo confirmatur: quorum peccata non niſi Abraham, & Job precibus condonavit. Si vero etiam aſſeratur, fieri inopia, & imbecillitate fidei, ut Sanctos internuncios, & patronos adhibeamus; quid ad illud reſpondebunt Centurionis exemplum, qui vel in ſingulari illo fidei præconio, *e* quod ei Dominus impertivit, *f* ſeniores tamen Judæorum ad Salvatorem miſit, ut laboranti puero ſalutem impetraret?

c *Gen.* 20.
d *Job* 42. 8.
e *Matt.* 8. 8.
f *Luca* 7. 3.

14. *Doctrina de uno mediatore Chriſto non tollit Sanctorum invocationem.*

Quare etſi fatendum eſt, *g* unum nobis mediatorem propoſitum Chriſtum Dominum *h* qui ſcilicet unus nos per ſanguinem Patri cœleſti reconciliavit, & *i* qui, æterna redemptione inventa, ſemel in Sancta ingreſſus, *k* pro nobis interpellare non ceſſat: ex eo tamen nullo modo ſequi poteſt, quominus ad Sanctorum gratiam confugere liceat. Nam, ſi propterea ſubſidiis Sanctorum uti non liceat, quod unum patronum habeamus Jeſum Chriſtum, nunquam id commiſiſſet Apoſtolus, ut ſe Deo, *l* tanto ſtudio, fratrum viventium precibus com-

g *1. Tim. 2. 5.*
h *Rom. 5. 10. & 5. 2. Cor. 5. 18.*
i *Heb 9. 12.*
k *Heb. 7. 25.*
l *Rom. 15. 30*

commendari vellet. Neque enim minus vivorum preces, quam eorum, qui in cœlis ſunt, Sanctorum deprecatio, Chriſti mediatoris gloriam, & dignitatem imminuerent.

3. Eph. 6.18. 19. 2. Theſ. 3.1.2 1. Theſ. 5.23.

15. *Unde Reliquiarum virtus confirmetur, & quanta ſit earum vis, & efficacia demonſtratur.*

Sed cui fidē non faciant & honoris, qui Sanctis debetur, & patrocinii, quod noſtri cauſa ſuſcipiunt, mirabiles effectæ res ad eorum ſepulchra, & oculis, & manibus, membriſque omnibus captis in priſtinum ſtatum reſtitutus, mortuis ad vitam revocatis, ex corporibus hominum ejectis dæmoniis? Quæ non audiſſe, ut multi, non legiſſe, ut plurimi graviſſimi viri, ſed vidiſſe, teſtes locupletiſſimi ſancti Ambroſius, & Auguſtinus litteris tradiderunt. Quid plura? ſi *a* veſtes, *b* ſudaria, ſi *c* umbra Sanctorum, priuſquam e vita migrarent, depulit morbos, vireſque reſtituit; quis tandem negare audeat, Deum per ſacros cineres, oſſa, cæteraſque Sanctorum reliquias eadem mirabiliter efficere? Declaravit id cadaver illud, quod forte illarum in ſepulchrum *d* Eliſæi, ejus tacto corpore, ſubito revixit.

Amb. l. 7. Ep. 54. & 60. & ſer. 91 de S. Agneſe, & 92 & 93. de Ss. Gerv. & Pro. Aug. l. 22. Ci. Dei cap. 8.

a 4 Reg. 2.14
b Act. 19.12.
c Act. 5.15.
d 1. Re. 13.21

16. *Verba ſequentia non alterum, ſed unum cum præcedentibus Præceptum conſtituunt.*

Quod vero ſequitur, *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cœlo, & quæ in terra deorſum, neque eorum, quæ ſunt in aquis, ſub terra; non adorabis ea, neque coles*; quidam hoc alterum Præceptum exiſtimantes, duo poſtrema ipſa unius Præcepti vi contineri voluerunt. At S. Auguſtinus illa extrema dividens, hæc ipſa verba ad primū Præceptum pertinere voluit, quam ſententiam, quia in Eccleſia celebris eſt libenter ſequimur: etſi in promptu ratio eſt illa veriſſima, conſentaneum fuiſſe, præmium, & pœnam cujuſque cum primo Præcepto conjungi.

Sculptilia nō ſunt abſolute prohibita, ſed tantum ſculptilia Deorū alienorum. Dam. l. 4. c. 17 Imagines fuerunt in Lege natura. Gen. 18. 31. & 25. fuerūt in Lege ſcripta. Ex. 25 Nu. 21 in Lege Evāgelica ab Apoſtolorum temporibus, ut imago Chriſti fuſilis

17. *Adverſus hoc Præceptum non pugnat receptus in Eccleſia Imaginum uſus.*

Nec vero quis exiſtimet, omnino pingendi, fingendi, aut ſculpendi artem hoc Præcepto prohiberi. Nam in Scripturis juſſu Dei Simulacra, & Imagines effectas legimus, *e* Cherubin, *f* ac Serpentis ænei. Supereſt igitur,

e Exod. 25.18
f 2. Reg. 6.23. 24. 2. Paral. 3.7. Num. 21. 8. 9.

etc.

ut Imagines ob eam rem vetitas interpretemur, ne quid, Simulacris quasi Diis colendis, de vero Dei cultu detraheretur.

18. Quibus præsertim modis per Imagines divinum Numen violari possit.

Duplici autem potissimum ratione, quod ad hoc Præceptum attinet, Dei majestatem vehementer lædi perspicuum est: altera, si Idola, & Imagines, tanquam Deus, colantur, aut credatur inesse in his aliqua divinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ, vel quod ab eis aliquid sit petendum, vel quod fiducia sit in *a* Imaginibus figenda; veluti olim fiebat a Gentibus, quę in Idolis spem suam collocabant, quod passim sacræ Litteræ reprehendunt.

Duplici ratione imaginibus violari potest divina Majestas.

a Isa. 10. 10. 11. & 40. 15. 29. *Sap.* 13. 16. 17. 18. *Ps.* 113. 8. *Deu.* 4. 16. 19.

Altera, si quis conetur divinitatis formam aliquo artificio effingere, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus, aut figuris exprimi possit, *Quis enim Deum*, ut inquit Damascenus, *qui sub aspectum non cadit, qui corporis expers est, qui nullis terminis circumscribi, nec ulla figura describi queat, possit exprimere?* quæ res in altera Nicæna Synodo uberius explicatur. Præclare igitur Apostolus, *b* eos mutasse Dei incorruptibilis gloriam in similitudinem corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, ac serpentium dixit. Hæc enim omnia tanquam Deum venerabantur, cum illi harum rerum Imagines ponerent. Quocirca Israelitæ, qui ante vituli simulacrum clamabant, *c Hi sunt Dii tui, Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti*, Idololatræ sunt appellati, quia *d mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum.*

Isa. 40. 18. *Act.* 17. 25. *Dam. lib. 4. de ort. fide, c. 17.*

b Rom. 1. 23.

c Exod. 32. 4.

d Ps. 105. 20.

19. Quis sit posterioris istius partis Præcepti sensus.

Cum igitur Dominus Deos alienos coli prohibuisset, ut penitus Idololatriam tolleret, Imaginem Divinitatis ex ære duci, aut quavis alia materia fieri prohibuit. Quod Isaias declarans inquit: *e Cui similem feciſtis Deum, aut quam Imaginem ponetis ei?* Atque in hoc Præcepto hanc sententiam contineri, præter sanctorum Patrum scripta, qui eam, quemadmodum in septima Synodo expositum est, sic interpretantur, illa etiam Deuteronomii verba satis declarant, ubi Moyses populum ab

e Isa. 40. 18. *Act.* 17. 20. *Syn.* 7. *Act.* 2. & 3. *vide item Con. Trid. sess.* 25. *non procul a principio.*

idololatria avertere cum vellet; ajebat: *a Non vidistis*
a Deut. 4. 15. *aliquam similitudinem in die; qua locutus est nobis Dominus in Horeb de medio ignis.* Quod sapientissimus Legislator ideo dixit, ne quo errore ducti, Divinitatis imaginem fingerent, Deoque debitum honorem rei creatæ tribuerent.

20. *Hoc præceptum, qui Trinitatis personas effingunt, non violant.*

Nemo tamen propter ea, quæ nunc sunt dicta, contra religionem, Deique Legem quicquam committi putet, cum sanctissimæ Trinitatis aliqua Persona quibusdam
b Gen. 18. 2. Exod. 33. 23. c Matt. 3. 16. & 17. 5. d Dan. 7. 9. e Heb. 1. 14. Dion. lib. de Cel. Hierar. c. ult. Concil. Nicænum II.
signis exprimitur, *b* quæ tam in veteri, quam in *c* novo Testamento apparuerunt. Nemo enim tam rudis est, ut illa Imagine Divinitatem credat exprimi: sed illis declarari doceat Pastor proprietates aliquas, aut actiones, quæ Deo tribuuntur: Veluti, cum ex *d* Daniele pingitur antiquus dierum in throno sedere, ante quem libri aperti sunt, Dei æternitas, & infinita sapientia significatur, qua omnes hominum & cogitationes, & actiones, ut de iis judicium ferat, intuetur.

21. *Angeli qua ratione pingantur.*

Angelis etiam tum humana species, tum alæ affinguntur; ut intelligant fideles, quam propensi sint in humanum genus, & tanquam parati ad ministeria Domini
f Act. 5. Matt 3. 16. Marci 1. 10. Luca 3. 21. Joan. 1. 32. Act. 2. 2.
exequenda. *e Omnes* enim *administratorii spiritus sunt propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.*

22. *De columba, in qua Spiritus sanctus depingitur.*

Columbæ vero species, & *f* linguæ tanquam ignis in Evangelio, & Actis Apostolorum, quas Spiritus sancti proprietates significent, multo notius est, quam ut oporteat pluribus verbis explicari.

23. *Christi, & Sanctorum Imagines pingi, & honorari debent.*

Imaginem usus est Apostolica traditionis Concil. Nicænum secundum Act. 7.
At vero cum Christus Dominus, ejusque sanctissima, & purissima Mater, cæterique omnes Sancti humana præditi natura humanam speciem gesserint, eorum Imagines pingi, atque honorari non modo hoc Præcepto interdictum non fuit, sed etiam sanctum, & grati animi certissimum argumentum semper habitum est. Quod & Apostolicorum temporum monumenta, & Oecumenicæ

Sy-

Synodi, & tot ſanctiſſimorum, doctiſſimorumque Patrum inter ſe conſentientium ſcripta confirmant.

24. *Quis ſit legitimus in Eccleſia Imaginum uſus.*

Non ſolum autem licere in Eccleſia Imagines habere, & illis honorem, & cultum adhibere, oſtendet Parochus, cum honos, qui illis exhibetur, referatur ad prototypa: verum etiam maximo fidelium bono ad hanc uſque diem factum declarabit. ut ex Damaſceni libro, quem de Imaginibus edidit, & ſeptima Synodo, quæ eſt ſecunda Nicæna, intelligitur. Verum, quia ſanctiſſimum quodque inſtitutum hoſtis humani generis ſuis fraudibus, & fallaciis depravare contendit, ſit quid forte populo hac in re peccatum fuerit, Parochus Tridentini Concilii decretum ſecutus, quoad ejus fieri poterit, ſtudebit corrigere; ac decretum quidem ipſum, cum res tulerit, populo interpretabitur; tum rudes, qui Imaginum ipſarum inſtitutum ignorant, docebit, Imagines factas ad utriuſque Teſtamenti cognoſcendam hiſtoriam, atque ejus memoriam identidem renovandam, qua divinarum rerum memoria excitati, ad colendum, atque amādum ipſum Deum vehementius inflammemur. Sanctorum quoque imagines in Templis poſitas demonſtrabit, ut & colantur, & exemplo moniti, ad eorum vitam, ac mores nos ipſos conformemus.

Baſil. libr. de Spiritu Sancto. c. 18. Dam. l. 4. de orth. fid. c. 17. Concil. Nicæum II. paſſim.

Trid. Syn ſeſſ. 25. ſub principium, ca de invocatione Sanctorum.

Quis ſit legitimus imaginum uſus.

Ego ſum Dominus Deus tuus fortis, zelotes; viſitans iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me, & faciens miſericordiam in millia iis, qui diligunt me, & cuſtodiunt Præcepta mea. *Exod. 22. 1.*

25. *Non pertinet hæc appendix duntaxat ad primum Præceptum.*

Duo ſunt in extrema parte hujus Præcepti diligenter explicanda. Primum eſt, quod, etſi ob ſummum ſcelus prævaricationis primi Præcepti, atque hominum ad id committendum propenſionem, apte hoc loco pœna proponitur; communis tamen eſt omniū appendix Præce-

Lex omnia aut pœna, aut præmiorum humanas moderatur. Diſt. 3. cap. Omnis autē.

ptorum. Omnes enim Lex ad Præcepta ſervanda homines pœna, & præmio inducit. Hinc illæ tam frequentes in ſacris Litteris, & crebræ Dei promiſſiones. Ut enim innumerabilia pene veteris Teſtamenti teſtimonia prætermittamus, in Evangelio ſcriptum eſt: *a Si vis ad vitam ingredi, ſerva Mandata.* & alibi: *b Qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in regnum cœlorum.* tum illud: *c Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* & *d Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio,* atque alibi: *e Si non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.*

a Matt. 19. 17
b Matt. 7. 21
c Matt. 3. 10
d Matt. 5. 22.
e Matt. 6. 15.

26. *An eodem modo pœna prævaricatoribus hic intentata, carnalibus, & perfectis inculcanda ſit.*

Alterum eſt, quod longe alia ratione perfecti, alia carnales homines hanc appendicem edocendi ſunt. Perfectis enim, *f* qui Spiritu Dei aguntur, eique prompto, & alacri animo parent, inſtar eſt cujuſdam lætiſſimi nuncii, & magnum argumentum propenſæ in eos divinæ voluntatis. Agnoſcunt enim ſui amantiſſimi Dei curam, qui nunc præmiis, nunc pœnis ad ſui cultum, & venerationem homines prope compellat; agnoſcunt immenſam ejus in ſe benevolentiam, qui ſibi imperare, ſuaque opera ad divini nominis gloriam uti velit: neque ſolum agnoſcunt, ſed magna in ſpe ſunt, illum, cum, quod vult, jubeat, etiam daturum vires, quibus Legi ipſius parere poſſint. At carnalibus, qui nondum *g* ſpiritu ſervitutis liberati ſunt, magiſque metu pœnarum, quam amore virtutis abſtinent a peccatis, ejus appendicis ſenſus gravis, & acerbus eſt. Quamobrem ſunt piis exhortationibus ſublevandi, & quo Lex ſpectat, quaſi manu ducendi. Parochus autem, quoties alicujus explicandi Præcepti occaſio inciderit, eadem hæc ſibi habeat propoſita.

f Rom. 8. 14. *Perfecti quid in pœna hic propoſita contemplentur, & Aug. li. 10 Confeſſ. c. 29.*

g Rom. 8. 14. *Pœna primo Præcepto ſubjecta poſt ſingula Præcepta eſt refricandi.*

27. *Quid verba illa, Ego ſum Deus fortis, meditandum proponant.*

Carnalibus perinde tamen, ac ſpiritualibus, duo in primis quaſi aculei ſunt admovendi, qui ad Legem obſervandam hac ipſa in appendice poſiti homines maxime incitent. Nam quod Deus fortis dicitur, ideo dili-

Duobus aculeis excitat Deus homines ad Legis obſervationem.

gen-

gentius est explicandum, quod caro sæpe, quæ terroribus Divinæ comminationis minus commovetur, varias sibi ipsa rationes fingit, quibus iram Dei effugere, ac propositam pœnam vitare possit. cui autem certo persuasum est, Deum fortem esse, illud magni Davidis usurpat: *a Quo ibo a spiritu tuo, & quo a facie tua fugiam?* Eadem quoque divinis interdum diffisa promissis, tantas hostium vires esse credit, ut ad sustinendum minime parem se esse existimet: at firma, & stabilis fides, *b* nihil titubans, cum divina vi, ac virtute nitatur, homines contra recreat, ac confirmat. Inquit enim: *c Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo?*

Primo; eum auditur quod Legislator sit Deus fortis, carnalis præsumptio frangitur.

a *Psal.* 138. 7.

Carnalis timor retunditur.

b *Jacob.* 1. 6.

c *Psal.* 26. 1.

28. *Quid sibi velit, quod Deus se etiam dicat zelotem.*

Alter vero aculeus, zelus ipse divinus est. Nonnunquam enim homines putant, *d* Deum humana non curare, ne illud quidem, Legem ipsius servemus, an negligamus; ex quo sequitur magna vitæ confusio: cum autem Deum zelotem credimus, ejus rei meditatio facile nos in officio continet.

Secundum ad Legis observationem incitamentum est zelus divinus.

d *Job.* 22. 13. 14. *Psal.* 72. 12.

29. *Cujusmodi zelus Deo sit attribuendus.*

Zelus vero, qui Deo tribuitur, nullam animi significat perturbationem, sed divinum illum amorem, & charitatem, qua Deus nullam a se animam patitur impune fornicari; *e* quotquot autem ab eo fornicantur, perdit. Est itaque zelus Dei tranquillissima ejus, sincerissimaque justitia, qua anima falsis opinionibus, pravisque cupiditatibus corrupta repudiatur, & a Dei conjugio tanquam adultera removetur. At vero zelum hunc Dei suavissimum, ac dulcissimum experimur, cum summa ejus, atque incredibilis in nos voluntas zelo ipso demonstratur. Nec enim aut amor ardentior inter homines, aut major, arctiorque conjunctio, quam eorum, qui conjugio copulati sunt, reperitur. Igitur, quam nos valde diligat, ostendit Deus, cum crebro se vel sponso, vel marito comparans, Zelotem vocat. Quamobrem doceat Parochus, hoc loco sic divini cultus, atque honoris cupidos homines esse debere, ut zelantes potius, quam amantes, jure dici possint, illius exemplo, qui de se ipse, *f Zelo*, inquit, *zelatus sum pro Domino Deo exercituum*; imo vero Christum ipsum

Zelus quid sit. Vide D. Tho. in 1. 2. q. 28. art. 4.

e *Psal.* 72. 26. *Dion. in lib. de divin. nomin. cap.* 3. *Ambros. in Psal.* 118.

Quanto Zelo divini honoris studiosi homines esse debeant.

f 3. *Reg.* 19. 14.

a Pſal. 68. 10. Joan. 2. 17. ſum imitentur, cujus illud eſt: *a Zelus domus tuæ comedit me.*

30. *Quæ ſit comminationis hic intentatæ ſententia.*

Et autem comminationis explicanda ſententia, non inultos peccatores paſſurum Deum, ſed eos vel tanquam parentem caſtigaturum, vel tanquam judicem acriter, b Deut. 7. 9. ac ſevere in eos animadverſurum. Quod alio in loco ſignificans Moyſes, *c Et ſcies*, inquit, *quia Dominus Deus tuus ipſe eſt Deus fortis, & fidelis, cuſtodiens pactum, & miſericordiam diligentibus ſe, & iis, qui cuſtodiunt præcepta ejus, in mille generationes, & reddens obedientibus ſe ſtatim.* Et Joſue, *c Non poteritis*, inquit, *ſervire Domino; Deus enim ſanctus, & fortis æmulator eſt, nec ignoſcet ſceleribus veſtris, atque peccatis. Si dimiſeritis Dominum, & ſervieritis Diis alienis, convertet ſe, & afflliget vos, atque ſubvertet.* c Joſue 24. 19. 20.

31. *Quomodo Deus viſitet peccata patrum in filios in tertiam, & quartam generationem.*

Docendus autem eſt populus, comminationis pœnam ad tertiam, quartamque impiorum, & facinoroſorum generationem pertinere; non quod poſteriores majorum ſcelerum pœnam ſemper luant: ſed licet illi, liberique eorum impune tulerint, non omnis tamen eorum poſteritas iram Dei, vel pœnam evitabit. *d* Quod Joſiæ regi accidit; huic enim propter ſingularem pietatem cum peperciſſet Deus, dediſſetque, ut in pace in ſepulchrum majorum ſuorum inferretur, *e* ne videret conſequentium temporum mala, quæ *f* propter Manaſſis avi impietatem, Judæ, & Jeruſalem erant eventura, eo mortuo poſteros ejus eſt ultio Dei conſecuta, ſic, *g* ut ne filiis quidem Joſiæ pepercerit. d 4. Reg. 22. 19. 2. Paral. e 4. Re. 23. 30. 2 Para. 35. 24 f 4. Reg. 23. Jerem. 15. 4. g 4. Reg. 24. 3

32. *Quomodo hæc verba cum verbis Ezechielis conveniant.*

Objectionis ſolutio. Qua autem ratione hęc Legis verba ſententię illi, quę eſt apud Prophetam, non adverſentur, *h Anima quæ peccaverit, ipſa morietur*, S. Gregorii authoritas cum reliquis omnibus antiquis Patribus conſentiens aperte oſtendit. Inquit enim: *Quiſquis pravi parentis iniquitatem imitatur, etiam ex ejus delicto conſtringitur: quiſquis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequaquam illius delicto gravatur.* Unde fit, ut iniquus filius iniqui patris h Ezech. 18. 4 Greg. lib. 25. Moral. c. 31. vide item D. Thom 1. 2. q. 87. a. 8. & 2. 2. q. 108. art. 4.

non

non ſolum ſua, quæ addidit, ſed etiam patris peccata perſolvat; cum vitiis patris, quibus iratum Dominum non ignorat, ſuam etiam malitiam adjungere non formidat: & juſtum eſt, ut qui ſub diſtricto judice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita præſenti etiam culpas parentis iniqui perſolvere. Commemorabit deinde Parochus, quantum *a* Dei juſtitiam ſuperet ejuſdem bonitas, ac miſericordia: iraſcitur tertiæ, quartæque generationi Deus: miſericordiam vero in millia impertit.

Dei miſericordia longe ejuſdē juſtitiam ſuperat

a Jacob 2. 13.

33. *Quomodo divinarum Legum prævaricatores Deum odiſſe cenſeantur.*

In eo autem, quod dictum eſt: *Eorum, qui oderunt me*, peccati magnitudo oſtenditur. Quid enim flagitioſius, ac deteſtabilius, quam ſummam ipſam bonitatem, ſummam veritatem odiſſe? Hoc vero ad omnes peccatores idcirco pertinet, quod quemadmodum *b Qui habet Mandata Dei, & ſervat ea, Deum diligit*; ita qui Legem Domini contemnit, & Mandata ejus non ſervat, Deum odiſſe merito dicendus eſt.

Odium Dei omnium eſt peccatorum maximum. D. Thom. in 1. 2. q. 73. ar. 4. & in 2. 2. q. 34. art. 1.

b Joan. 14. 21

34. *Quid ſit illud, Faciens miſericordiam iis, qui diligunt me.*

Quod vero extremum eſt, *Et iis, qui diligunt me*, ſervandæ Legis modum, ac rationem docet. Neceſſe eſt enim, eos, qui Legem Dei ſervant, eadem charitate, atque amore, quo in Deum ſunt, ad ejus obedientiam adduci: quæ deinceps in ſingulis Præceptis commemorabuntur.

Amore, & charitate Lex perficienda. Videatur Syn. Trid. de Juſtific. ſeſſ. 6. c. 18.

DE SECUNDO PRÆCEPTO.

CAPUT III.

Non assumes Nomen Domini Dei tui in vanum.

1. *Cur Deus hanc Legem de suo ipsius Nomine honorando ferre voluerit.*

De hoc Præcepto vide D. Th. in 2.2. q. 100. art. 5. & 2.2. q. 122. art. 3. vide item Magist. in 9. dist. 39.

QUamquam primo divinæ Legis Præcepto, quo Deum pie, sancteque colere jubemur, hoc, quod secundo loco sequitur, necessario continetur: (nam qui sibi honorem tribui vult, idem postulat, se ut summo verborum honore prosequamur, prohibetque contraria: quod & illa Domini verba apud Malachiam aperte indicant: *a Filius honorat patrem; & servus dominum suum: si ergo Pater ego sum, ubi est honor meus?*) Deus tamen pro rei magnitudine hanc de suo ipsius divino, & sanctitatis plenissimo Nomine honorando Legem separatim ferre, idque nobis disertis, & perspicuis verbis præscribere voluit.

a Malach. 1. 6

2. *Quantum niti Parochi debeant in hujus Præcepti explicatione.*

Quod sane Parocho ipsi argumento in primis esse debet, nequam satis fore, si hac de re generatim loquatur; sed ejusmodi locum hunc esse, in quo diutius ipsum commorari, & quæcunque ad hanc tractationem pertinent, distincte, dilucide, accurateque apud fideles explicare, necesse sit. Neque vero nimia hæc diligentia censenda est, cum non desint, qui adeo errorum tenebris obcæcati sint, ut *b* quem Angeli glorificant, ei maledicere non vereantur. Neque enim Lege semel lata deterrentur, quominus Dei majestatem quotidie imminuere, imo

b Psal. 88. 8. Isa. 6.

imo singulis pene horis, ac momentis impudentissime audeant. Quis enim nõ videat, omnia jurejurando affirmari, omnia imprecationibus, & execrationibus referta esse? usque adeo, ut nemo fere vel vendat aliquid, vel emat, vel negotium aliquod gerat, qui non jurisjurandi religionem interponat, Deique sanctissimum Nomen millies vel in re levissima, & inani temere non usurpet. Quo major Parocho cura, & diligentia adhibenda est, ut sæpe fideles admoneat, quam grave hoc scelus sit, & detestabile.

3. *Quid secundum istud Præceptum imperet, vel prohibeat.*

Jam vero in hujus Præcepti explicatione id primum constet, cum eo, quod Lex fieri prohibet, earum etiam rerum præceptionem conjunctam esse, quas præstare homines debent. Utrumque autem separatim docendum est; primum quidem, ut ea, quæ tradenda sunt, facilius exponantur, quid jubeat Lex; mox etiam, quid vetet. Nam, quæ imperat, illa sunt, Nomen Dei esse honorandum, ac per illud sancte jurandum: hæc rursus, quæ prohibet: nemo Divinum Nomen contemnat, nemo illud in vanum assumat, neve per ipsum aut falso, aut frustra, aut temere juret.

Sub Præcepto negative opposita affirmatio includi dicitur, quid negatio præsupponit affirmationem. Arist. li. 2 de Cœlo tra. 18.

4. *Quid Dei nomine hic intelligatur.*

In ea itaque parte, qua jubemur divino Nomini honorem tribuere, Parochus fidelibus præcipiat, Dei Nomen, ipsius inquam litteras, & syllabas, aut omnino per se nudum verbum tantummodo attendendum non esse, sed in eam cogitationem veniendum, quid valeat illa vox, quæ omnipotentem, & sempiternam majestatem unius, & trini Numinis significat. Ex his autem facile colligitur, inanem esse nonnullorum Judæorum superstitionem, qui, quod scriberent Dei Nomen, pronunciare non auderent; quasi in quatuor illis litteris, nõ in re divina vis esset. Sed quamvis singulari numero prolatum sit, *Non assumes nomen Dei*, id non de uno aliquo Nomine, sed de omnibus, quæ Deo tribui solent, intelligendũ est. Multa enim Deo imposita sunt nomina, ut *Domini*. a *Omnipotentis*, b *Domini exercituum*, c *Regis regum*, *Fortis*, & alia id gẽnus, quæ in Scriptu-

Nomen tetragrammaton ἀνόνυμον vocari scribit Hieron. epist. 136. Judæosque in hac parte multi Christiani sequuntur. Vide Geneb. l. 1. Chronolog.

a *Exo. 15. 3.* b *Isa. 6. 3.* c *Apoc. 19. 16.*

ris

De his Dei nominibus vide Hier. ep. 136 De Nomine vero Dei proprio D.Th. in 1. p. q. 13. art. 11.

ris leguntur, quæ parem, eandemque venerationem habent omnia. Deinde docendum eſt, quomodo Divino Nomini debitus honor adhibeatur. Neque enim Chriſtiano populo, cujus ore Dei laudes aſſidue celebrandæ ſunt, rem utiliſſimam, & perneceſſariam ad ſalutem ignorare fas eſt.

5. *Qua ratione divinum Nomen venerari, aut honorare cenſeamur.*

Divinũ Nomẽ laudatur per ipſius confeſſionem. Matth. 10.

Quamvis autem multiplex ſit ratio laudandi divini Nominis; tamen in iis, de quibus deinceps hic dicetur, vis, & pondus omnium videtur eſſe.

Primum igitur laudatur Deus, cum in omnium conſpectu Deum, ac Dominum noſtrum fidenter confitemur, Chriſtumque ſalutis noſtræ authorem, quemadmodum agnoſcimus, ita etiam prædicamus.

Et cum ejus ſermonis reverentes tractamus. 2. Cor. 2. 7.

Itemque cum verbo Dei, quo ejus voluntas enunciatur, ſancte, & diligenter operam damus, in ejus meditatione aſſidue verſamur, ſtudioſe illud addiſcimus, aut legendo, aut audiendo, perinde ut cujuſque perſonæ, aut muneri aptum, & conſentaneum eſt.

Et cum ei de omnibus gratias agimus.

Deinde divinum Nomen veneramur, & colimus, cum officii, & religionis cauſa divinas laudes celebramus, ac de omnibus rebus tum proſperis, tum adverſis illi ſingulares gratias agimus. Inquit enim Propheta: *a Benedic anima mea Domino, & noli obliviſci omnes retributiones ejus*: extantque plurimi *b* David Pſalmi, quibus egregia quadam erga Deum pietate divinas illius laudes ſuaviſſime decantat. Extat admirabile illud patientiæ exemplum *c* Job, qui cum in maximas illas, horribileſque calamitates incidiſſet, Deum tamen excelſo, & invicto animo laudare nunquam intermiſit. Nos itaque cum animi, corporiſque doloribus cruciamur, cum miſeriis, & ærumnis torquemur, ſtatim ad Deum laudandum omne ſtudium, & animi noſtri vires convertamus, illud Job dicentes: *d Sit nomen Domini benedictum.*

a *Pſal.* 102. 2.
b *Pſal.* 9. 30. 34. 65. *& plurimi alii.*
c *Job.* 1. 21. c. 2. 10.
d *Job* 1. 21.

Item dum fidenter invocatur.

6. *Quomodo huic item Præcepto alias pareamus.*

Neque vero minus Dei Nomen honoratur, ſi fidenter opem ejus imploramus, quo nos ſcilicet aut ab illis liberet, aut ad eadem fortiter perferenda conſtantiam,

& ro-

& robur largiatur. Hoc enim fieri vult Dominus: *a Invoca*, inquit, *me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me;* cujus implorationis multis in locis illustria exempla reperiuntur. a *Psal.* 49. 15. & præcipue in *Ps.* 16. 45. & 118.

Præterea Dei Nomen honore prosequimur, cum fidei faciendæ causa testamur Deum: qui modus a superioribus valde differt. Nam quæ supra enumeravimus, ita suapte natura bona sunt, atque expetenda, ut nihil homini beatius, nihil optabilius possit esse, quam si in illis sedulo exequendis seipsum noctes, dieſque exerceat. *b Benedicam*, inquit David, *Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo*; at jusjurandum licet bonum sit, ejus tamen frequens usus minime est laudabilis. *Per jusjurandum Dei Nomē laudatur* b *Psal.* 1. 33.

7. *Quare jurisjurandi frequentior usus non sit probandus.*

Hujus autem discriminis ratio in eo posita est, quod jusjurandum ea tantum de causa institutum est, ut esset tanquam remedium quoddam humanæ imbecillitatis, & ad probandum, quod dicimus, necessarium instrumentum. c Ut enim corpori medicamenta adhibere non expedit, nisi necesse sit, eorundem vero frequentatio omnino pernicioſa est: ita etiam, nisi cum gravis, & justa causa subest, † jurejurando uti non est salutare: quod si sæpius adhibeatur, tantum abest, ut prosit, ut magnum detrimentum afferat. Quamobrem præclare docet sanctus Chrysostomus, non nascente, sed jam adulto mundo, cum mala longe, lateque propagata universum terrarum orbem occupassent, nihilque suo loco, & ordine consisteret, sed perturbata omnia, & permista sursum, deorsumque magna rerum confusione ferrentur, &, quod malorum omnium gravissimum est, mortales fere omnes in fędam Idolorum servitutem seipsos abjecissent, tum denique longo sane intervallo jusjurandum in hominum consuetudinem irrepsisse. Nam cum in tanta hominum perfidia, & iniquitate, nemo facile ad credendum adduceretur, Deum testem invocabant. *Cui finijusjurandū servia, quisve ejus sit legitimus usus.* c *Aug. in ser. Dom. in monte, l. 1. c. 3. & habetur 22 q. 1. c. Ita ergo. Chrys. hom. 20. ad Popul. Antioch.* †*Jurisjurandi consuetudo salutaris non est, habent quadam exemplaria.*

8. *In quo consistat juramenti ratio, quidque proprie sit jurare.*

Ve-

Jurare quid valeat apud Scripturas, Aug. ſer. 28. de verb. Ap. D. Tho. 2. 2. qu. 89. art. 1. Pondera illud Cant. 2. & 3. Adjuro vos filiæ Hieruſalem per eas preas, &c. Cum per rem creatam juratur, Deus, qui vim rebus addidit, non excluditur. Alex. de Ales 3. par. qu. 63. mem. 2.

Verum cum in hac Præcepti parte præcipua illa ſit ratio docendi fideles, quomodo jusjurandum pie, ſancteque adhibere debeant: primum dicendum eſt, *jurare* nihil aliud eſſe, niſi Deum teſtari, quacunque id verborum forma, & conceptione fiat. Nam &, *Teſtis eſt mihi Deus*, & *Per Deum*, idem ſunt. Eſt etiam illud jusjurandum, cum ad faciendam fidem per res creatas juramus, ut, *Per ſacra Dei Evangelia*, *Per Crucem*, *Per Sanctorum reliquias*, & *nomen*, & cætera id genus. Neque enim hæc ipſa per ſe jurijurando authoritatem, aut robur aliquod afferunt; ſed Deus ipſe hoc præſtat, cujus divinę majeſtatis ſplendor illis in rebus eluceſcit. Ex quo ſequitur, ut per Evangelium jurantes, per Deum ipſum jurent, cujus veritas Evangelio continetur, & declaratur: ſimiliter & per Sanctos, *a* qui templa Dei ſunt, quique Evangelicæ veritati crediderunt, eamque omni obſervantia coluerunt, & per gentes, & nationes latiſſime diſſeminarunt.

a 1. Cor. 3. 16.

9. *De ea jurisjurandi forma, quæ per execrationem fit.*

D. Tho. 2. 2. q. 89. art. 1. ad 3. argum. b 2. Cor. 1 23

Eadem eſt ratio illius jurisjurandi, quod per execrationem profertur: quale eſt illud S. Pauli, *b Ego teſtem Deum invoco in animam meam*. Et enim hoc pacto aliquis Dei judicio tanquam mendacii ultori ſubjicitur. Neque propterea negamus, nonnullas ex his formulis ita accipi poſſe, quaſi jurisjurandi vim non habeant: ſed tamen utile eſt, quæ de jurejurando dicta ſunt, in his etiam ſervare; atque ad eandem prorſus normam, & regulam dirigere.

10. *Quotuplex ſit juramentum.*

Duo autem ſunt jurandi genera: Primum quidem, quod aſſertorium appellatur, nimirum cum aliquid de re præſenti, aut præterita religioſe affirmamus, ut Apoſtolus in Epiſtola ad Galatas, *c Ecce coram Deo, quia non mentior*.

c Gal. 1. 20.

Duo ſunt juramentorum genera. D. Tho. ib. & Doct. in tit. de jurejurando.

Alterum vero promiſſorium dicitur, ad quod etiam comminationes referuntur, futurum tempus ſpectans, cum aliquid ita fore pro certo pollicemur, & confirmamus: cujuſmodi eſt illud Davidis, qui Berſabeæ conjugi jurans per Dominum Deum ſuum, promiſit, Salomonem

nem ejus filium regni hæredem fore, atque in ipsius locum succeſſurum.

11. *Quot ſint ad legitimum juramentum requiſita.*

Verum enim vero licet ad jusjurandum ſatis ſit, Deum teſtem adhibere; tamen, ut rectum, ſanctumque ſit, multo plura requiruntur, quæ ſunt diligenter explicanda. Ea vero breviter, teſte Divo Hieronymo, Jeremias enumerat, cum inquit: *Jurabis, vivit Dominus, in veritate, in judicio, & in juſtitia*: quibus ſane verbis illa breviter, ſummatimque complexus eſt, quibus omnis jurisjurandi perfectio continetur, veritatem, inquam, judicium, & juſtitiam.

[a] *Jerem. 4. 2. D. Hieron. in eundem locum, ut habetur 22. q. 2. c. 4. animadvertendum, & in 3. Iſ. 39. vide item cap. etſi Chriſtus, de jurejurando, & D. Th. in 2. 2. q. 89. art. 3. Aug ſer. 28. de verb. Ap.*

12. *Quomodo juramentum præſtetur in veritate.*

Primum itaque in jurejurando locum veritas habet; nimirum ut quod aſſeritur, & ipſum verum ſit; & qui jurat, id ita eſſe arbitretur, non quidem temere, aut levi conjectura addoctus, ſed certiſſimis argumentis. Alterum vero jurisjurandi genus, quo aliquid promittimus, eodem plane modo veritatem requirit. Nam qui aliquid pollicetur, ita animatus eſſe debet, ut, cum tempus advenerit, id re ipſa præſtet, & promiſſum exolvat. Neque enim vir probus id unquam ſe facturum recipiet quod ſanctiſſimis Dei præceptis, & voluntati adverſari putet; ſed quicquid promittere, & jurare licuerit, id ſemel promiſſum nunquã mutabit; niſi fortaſſe, commutata rerum conditione, tale eſſe inceperit, ut jam ſi fidem ſervare, & promiſſis ſtare vellet, Dei odium, & offenſionem ſubiret. Veritatem autem in jurejurando neceſſariam eſſe, David quoque indicat illis verbis: [a] *Qui jurat proximo ſuo, & non decipit.*

Vide 2. 2. qu. 3. ubi multa habet Sanctorum dicta de jurejurando non ſervando male præſito.

[a] *Pſal. 14. 4.*

13. *Quis dicatur jurare in judicio, quamque ob cauſam pueris juramentum non ſit deferendum.*

Sequitur ſecundo loco judicium. Neque enim jusjurandum temere, & inconſiderate, ſed conſulto, & cogitato adhiberi debet. Itaque juraturus primum quidem conſideret, utrum neceſſitate cogatur, nec ne; remque totam accuratè expendat, an ejuſmodi ſit, ut jurejurando indigere videatur. Tempus præterea ſpectet, locum attendat, aliaque permulta, quæ rebus adjuncta ſunt, circumſpiciat; non odio, non amore, aut animi perturbã-

Adverſus hanc conditionem peccavit Jephte.

batione aliqua impellatur, ſed ipſius rei vi, & neceſſitate. Etenim, niſi hæc conſideratio, & diligens animadverſio, anteceſſerit, ſane jusjurandum præceps, & temerarium erit: cujuſmodi eſt illorum religioſa affirmatio, qui in re leviſſima, & inani, nulla ratione, aut conſilio, ſed prava quadam conſuetudine jurant. Id vero paſſim quotidie a venditoribus, & emptoribus fieri videmus. Nam illi, ut quamplurimo vendant, hi rurſus, ut quamminimo emant, res venales vel laudare, vel vituperare jurejurando non dubitant. Cum itaque judicio, vel prudentia opus ſit, pueri vero ita acute perſpicere, ac diſtinguere nondum per ætatem poſſint, idcirco conſtitutum eſt a ſancto Cornelio Pontifice, ne a pueris ante pubertatem, hoc eſt ante decimum quartum annum, jusjurandum exigatur.

Con. 22. q. 5. Honeſtum.

14. *Quo pacto in juſtitia juretur.*

Reliqua eſt juſtitia, quæ maxime in promiſſis requiritur. Quare ſi quis in juſtum aliquid, vel inhoneſtum promittit, & jurando peccat, & promiſſis faciendis ſcelus ſcelere cumulat. Extat hujus rei in Evangelio exemplum Herodis regis, *a* qui temerario jurejurando obſtrictus, puellæ ſaltatrici caput Joannis Baptiſtæ, tanquam ſaltationis præmium, dedit. Tale etiam fuit Judæorum jusjurandum, qui ſeipſos, ut eſt in Actis Apoſtolorum, ea conditione devoverunt, nihil guſtaturos, donec Paulum occidiſſent.

a Marc. 6. 23. Act. 23. 12. Jurare licitū eſſe tradunt Patres in Cō. ToletVIII. c. 2. ut hab. 23. q. 1 c. 1. Aug. ſup. ep. ad Galat. ca. 1. & in epiſt. 154. & multis aliis, qua habētur ead. qu. item ca. c. etſi Chriſtus, & jurejur.

15. *Quibus præcipue rationibus intelligatur jusjurandum eſſe aliquando licitum.*

His ita explicatis, nulla plane dubitatio relinquitur, quin illi tuto jurare liceat, qui hæc omnia ſervaverit, quique his conditionibus, tanquam præſidiis quibuſdam, jusjurandū munierit. Sed & argumentis multis id probare facile eſt. Nam Lex Domini, *b* quæ immaculata eſt, & *c* ſancta, hoc præcepit. *Dominum*, inquit, *Deum tuum timebis, & illi ſoli ſervies, ac per nomen illius jurabis.* & a Davide ſcriptum eſt; *d Laudabuntur omnes, qui jurant in eo.*

b Pſal. 18. 8. c Rom. 5. 12. 23. Deut. 6. 13. d Pſ. 62. 12. e Ap jurant. Ro 1. 9. & 1. Cor 15. 31. 2. Cor. 1.

Præterea *e* ſacræ Litteræ indicant, ipſa Eccleſiæ lumina ſanctiſſimos Apoſtolos jurejurando aliquando uſos eſſe: idque ex Apoſtoli epiſtolis apparet.

Adde,

Adde, quod & Angeli ipsi interdum jurant. Nam a sancto Ioanne Evangelista in Apocalypsi scriptum est, *a* Angelum juravisse per Viventem in sæcula. *Angeli jurãt* a *Apoc. 10 3. Dan. 12. 7.*

Quin etiam & *b* Deus ipse jurat Angelorum Dominus: & in veteri Testamento multis in locis Deus promissiones suas jurejurando confirmat; ut *c* Abrahæ, & *d* Davidi, qui illud de Dei jurejurando prodidit: *Juravit*, inquit, *Dominus, & non pœnitebit eum: tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* *Deus ipso jurat.* b *Ad Hebr. 16. 17.* c *Gen. 22. 10. & Ps. 209. 4. Exod. 43.* d *Ps. 109. & Ps. 17. 11.*

16. *Jusjurandum rite præstitum esse in laude reponendum probatur.*

Neque vero obscura est ratio ad explicandum cur jusjurandum laudabile sit, si quis attentius totam rem consideret, & ipsius ortum, finemque intueatur. Etenim jusjurandum a fide originem ducit, qua homines credunt, Deum totius veritatis esse auctorem, qui nec decipi unquam possit, nec alios decipere, cujus *e* oculis nuda sunt omnia, & aperta, qui *f* denique universis rebus humanis admirabili providentia consulit, mundumque administrat. Hac igitur fide homines imbuti, Deum veritatis testem adhibent, cui fidem non habere, impium, & nefarium erit. *D. Th. in 2. 2. q. 89. ar. 1. & 4. Jurisjur. usurpandi origo.* e *Hebr. 4. 13.* f *Sap. 8. 1. Matt. 6. 16. & 10. 29.*

17. *Jurisjurandi finis est controversiam, & litium finis.*

Quod vero ad finem attinet, eo tendit jusjurandum, atque id omnino spectat, ut hominis justitiam, & innocentiam probet, finemque litibus, & controversiis imponat: quod etiam *g* Apostolus in Epistola ad Hebræos docet. *D. Tho. in 2. 2. q. 98. art. 1.* g *Hebr. 6. 16*

18. *Quomodo Christus juramentum prohibuerit.*

Neque huic sententiæ verba illa Salvatoris nostri apud sanctum Matthæum repugnant: *h Audistis, quia dictum est antiquis: non jurabis, reddes autem Domino juramenta tua. Ego autem dico vobis, non jurare omnino,* i *neque per cœlum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia* k *scabellum est pedum ejus, neque per Hierosolymam, quia civitas est Regis magni, neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum.* l *Sit autem sermo vester, est, est, non, non; quod autem his abundantius est, a malo est.* *Objectionis tacitæ solutio* h *Matt. 5. 33.* i *Mat. 25. 22.* k *Isa. 66. 1.* l *Jac. 5. 12.*

His

His enim verbis jusjurandum univerſe, & generatim damnari non eſt dicendum; cum jam ſupra viderimus, Dominum ipſum, Apoſtoloſque frequenter juraſſe: ſed perverſum Judæorum judicium Dominus redarguere voluit, quo ſibi in animum induxerant, nihil in jurejurando cavendum eſſe præter mendacium: itaque de rebus leviſſimis, & nullius momenti & ipſi jurabant frequentiſſime, & ab aliis jusjurandum exigebant. Hunc morem Salvator reprehendit, atque improbat; docetque, omnino a jurejurando abſtinendum eſſe, niſi cogat neceſſitas.

Falſa Judæorũ de jurejurando opinio.

Quomodo juramentũ permittat Chriſtus.

19. *Quomodo Chriſtus dixerit, illud, quod ad ſimplicem veritatis aſſertionem decedit, eſſe a malo.*

Nam propter humanam imbecillitatem jusjurandum inſtitutum eſt, & revera a malo provenit, quandoquidem aut jurantis inconſtantiam indicat, aut illius, cujus cauſa juramus, contumaciam, qui, ut credat, aliter adduci non poteſt. Sed tamen jurandi neceſſitas excuſationem habet. Et quidem, dum inquit Salvator, *a Sit ſermo veſter, eſt, eſt, non, non*, hac loquendi formula ſatis declarat, ſe jurandi conſuetudinem in colloquiis familiarium, & levium rerum prohibere. Quamobrem illud præcipue a Domino admonemur, ne faciles nimium, & propenſi ad jurandum ſimus, idque ſedulo docendum erit, & fidelium auribus inculcandum. Infinitam enim fere mala ex jurandi nimia conſuetudine emanare, & ſacrarum Litterarum auctoritate, & ſanctiſſimorum Patrum teſtimoniis comprobatur. In Eccleſiaſtico ſcriptum eſt: *b Jurationi non aſſueſcat os tuum; multi enim caſus in illa.* item, *c Vir multum jurans implebitur iniquitate, & non diſcedet a domo illius plaga.* Plura hac de re legi poſſunt apud ſanctos Baſilium, & Auguſtinum in libris contra mendacium. Et hactenus de juſſis, nunc de vetitis dicatur.

Quomodo juramẽtum ſit a malo, Aug. ita interpretatur l. 1. ſer. Dom. ca. 30. & habetur. 22. q. 1. ca. ita ergo.

a Matt. 5. 37.

Quanta mala jurandi conſuetudo ſecũ trahat.

b Eccl. 23. 8. & 27. 15.

c Eccl. 23. 12.

S. Baſil. in illud Pſal. 54.

20. *Cur juramentum falſum, & temerarium ſit tam grande peccatum.*

Vetamur divinum Nomen in vanum aſſumere. Apparet enim, eum gravi peccato ſe obſtringere, qui non conſilio, ſed temeritate ad jurandum fertur. Graviſſimum autem delictum hoc eſſe, illa etiam verba decla-

Qui jurat proximo ſuo. Vide cap. primum eſt, 22. qu. 2. ex lib. de mend. cap. 1.

declarant; *Non assumes Nomen Domini Dei tui in vanum*: quasi rationem afferrent, cur hoc facinus scelestum adeo, nefarium sit: nimirum propterea, quod ejus majestas minuitur, quem nos Deum, ac Dominum nostrum esse profitemur. Hoc igitur Præcepto prohibetur, ne homines falsum jurent. nam qui a tanto scelere non refugit, ut Deum falso testetur, hic insignem Deo injuriam facit; quippe qui aut illi inscitiæ notam inurit, dum ipsum alicujus rei veritatem latere arbitratur, aut certe improbitatis, & pravi affectus, qui mendacium testimonio velit confirmare.

Peccant graviter adversos hoc Præceptum illi, qui falso jurant. Vide D. Th. in 2. 2. q. 98. a. 2.

21. *Quomodo pejerent illi, qui jurant esse verum, quod verum est.*

Jurat autem falso, non is solum, qui, quod falsum scit, verum esse jurando affirmat, sed ille etiam, qui jurejurando id asserit, quod, cum verum sit, tamen ipse falsum putat. Nam cum mendacium ea re mendacium sit, quod contra mentem, & animi sententiam profertur: perspicuum est, hunc plane mentiri, & perjurum esse.

Aug. de verb. Apost. Ser. 28. & hab. 22. q. 2. ca. homines. Quid sit mendacium. Aug. l. cont. mend. cap. 4. & D. Thom. in 2. 2. q. 110. art. 2.

22. *Jurans falsum, quod verum esse putat, quomodo peccet.*

Simili quoque ratione pejerat, qui id jurat, quod verum existimat, & tamen revera falsum est, nisi, quantum potuit, curam, & diligentiam adhibuerit, ut totam rem compertam: atque exploratam haberet. Quamvis enim ipsius oratio menti consentiat, tamen hujus Præcepti reus est.

23. *Qui non servat, quod juravit, aut vovit se facturum, qualiter peccet.*

D. Tho. in 2. 2. q. 87. ar. 7.

Ejusdem vero peccati reus censendus est, qui se aliquid jurejurando facturum promittit, cum tamen aut promissum implere in animo non fuerit, aut, si fuit, quod promisit, re ipsa non præstet. Quod ad eos pertinet, * qui cum se voti sponsione Deo obligarunt, non præstant.

* *Vota sancte servanda traditur. Lev. 27. per tot. & Num. 6. per tot. & Deut. 23. 21. 22. & seq. jud. 11. 3. Ps. 75. 12. Ec. 5. 3. & multis in aliis Scripturæ locis.*

24. *Peccatum mortiferum jurans, vel contra consilium Evangelicum, ut peccet.*

Præterea in hoc præceptum peccatur, si desit justitia, quæ ex tribus jurisjurandi comitibus una est. Itaque si

Juſjurandũ de re mala prohibitum, 22. q. 4. c. in malis, & cap. qui Sacramento, &c. non ſemper, & ca. neceſſe eſt.

quis juret ſe peccatum aliquod mortiferum commiſſurum, exempli cauſa, cædem hominis, hujus Præcepti reus eſt, licet ille ſerio, atque ex animo dicat, atque juſjurandum veritatem habeat, quam primo loco requiri declaravimus. His adjungi debent illa jurandi genera, quæ a contemptu quodam proficiſcuntur, cum quis jurat, ſe non obtemperaturum conſiliis Evangelicis: cujuſmodi ſunt, quæ ad cœlibatum, & paupertatem hortantur. Quamvis enim nemo ea neceſſario ſequi debeat; ſi quis tamen juret, nolle ſe illis parere conſiliis, in eo jurejurando divina conſilia contemnit, & violat.

Peccat qui jurat ſe non obtemperaturum conſiliis Evangelicis.

25. *Levibus conjecturis adductus jurans peccat.*

D. Tho. in 2. 2 qu. 87. art. 7. ad 2.

Præterea hanc Legem is violat, & judicio peccat, qui, quod verum eſt, jurat; idque ita ſe habere exiſtimat, levibus quibuſdam conjecturis adductus, & longe petitis. Nam etſi ejuſmodi juſjurandum veritas comitatur, ſubeſt tamen aliquo modo falſum. Nam qui ſic negligenter jurat, in magno pejerandi periculo verſatur.

Quarto hic peccant leviter verum jurantes.

26. *Qui per falſos Deos jurat, graviter peccat.*

a *Exod. 23. 13 D. Aug. epiſt. 154. & inuit D. Th. 2. 2. q. 13. art. 1.*

Falſo præterea jurat, qui *a* per falſos Deos jurat. Quid enim eſt a veritate alienius, quam mendaces, & fictitios Deos, tanquam verum Deum teſtari?

27. *Dei verbum inhonorans, vel male interpretando, vel ad vana convertendo, peccat.*

b *Lev. 19. 12.*

Verum, quoniam Scriptura, cum perjurium interdixit, inquit, *b Nec pollues Nomen Dei tui*, neglectio prohibetur, quæ fugienda eſt in reliquis, quibus ex Præcepti hujus auctoritate honor debetur: quale eſt verbum Dei, cujus majeſtatem non ſolum pii, ſed impii etiam interdum reverentur, *c* ut in Judicum hiſtoria de Eglon Moabitarum rege memoriæ traditum eſt. Dei autem verbũ ſumma injuria afficit, quicumque ſacram Scripturam a recta, & germana ejus ſententia ad impiorum dogmata, & hæreſes flectit: cujus ſceleris admonet nos Princeps Apoſtolorum his verbis: *d Sunt quædam difficilia intellectu quæ indocti, & inſtabiles depravant, ſicut & cæteras Scripturas ad ſuam ipſorum perditionem.* Præterea fœdis, & inhoneſtis maculis ſacra Scriptura contaminatur, cum ejus verba, & ſententias, quæ omni veneratione colenda ſunt, ad profana quæque nefarii homines tor-

c *Jud. 3. 20. Sacras Scripturas ad hæreſim inflectentes, & quomodocũque deviantes peccant.*

d *2. Pet. 3. 16. & 2. Cor. 2. 17 & 4. c. 2. Vide item c. hæreſis, 24. q. 3. & Can. Syn. Trul. c. 19. & exit de verb. ſign. in 6.*

torquent, ad ſcurrilia ſcilicet; fabuloſa, vana, aſſentationes, detractiones, fortes, libellos famoſos, & ſi quæ alia ſunt id genus: in quod peccatum ſacra Tridentina Synodus animadverti jubet. *Trid. Syn. ſeſſ. 6. in fine.*

28. *Qui Deum in ſuis calamitatibus non invocant, ut peccent.*

Deinde, ut ii Deum honorant, qui ejus opem, atque auxilium in ſuis calamitatibus implorant; ita debitum Deo honorem ii negant, qui illius ſubſidium non invocant: quos redarguit David, cum inquit: *a Deum non invocaverunt; illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.* a *Pſal. 13. 5 & 52. 6.*

29. *Graviſſima omnium horum peccatorum eſt in Deum, ejuſque Sanctos blaſphemia.*

At vero longe magis deteſtabili ſcelere ſe ipſos adſtringunt, qui ſacroſanctum Dei Nomen, ab omnibus creaturis benedicendum, & ſummis laudibus extollendum, aut etiam Sanctorum nomen cum Deo regnantium impuro, & contaminato ore blaſphemare, atque execrari audent. Quod quidem peccatum uſque adeo atrox, atque immane eſt, ut interdum ſacræ *b* Litteræ, ſi de blaſphemia ſermo incidat, benedictionis nomine utantur. *Levit. 24. 15. 16. Num. 16. 30. Iſa. 1. 4. & 37. 4.* b *3. Reg. 21. 23. Job 1. 11. 1. 9.*

30. *Cur huic Præcepto ſuæ quædam minæ ſint ſubjectæ.*

Quoniam vero pœnæ, & ſupplicii terror peccandi licentiam vehementer coercere ſolet, idcirco Parochus, ut hominum animos magis permoveat, atque ad hoc præceptum ſervandum facilius impellat, alteram illius partem, & quaſi appendicem diligenter explicabit: *c Neque enim habebit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit Nomen Domini Dei ſui fruſtra.* Ac primum quidem doceat, ſumma ratione factum eſſe, ut huic Præcepto minæ adjungerentur. quo quidem & peccati gravitas, & in nos Dei benignitas agnoſcitur, *d* qui cum hominum perditione non delectetur, ne ipſius iram, & offenſionem ſubeamus, hiſce ſalutaribus minis nos deterret, nimirum, ut illum potius benevolum, quam iratum experiamur. Urgeat hunc locum Paſtor, inſtetque ſummo ſtudio, ut populus ſceleris gravitatem agnoſcat, & illud deteſtetur vehementius, & in eo evitando majorem diligentiam, & cautionem adhibeat. *D. Th. in 2. 2. q. 100. ar. 2. ad 3.* c *Exod. 20. 7. Tob. 3. 22. Sap. 1. 13.* d *Tob. 3. 22. Sap. 1. 13.*

Hominum proclivitas ad hoc Peccatum.

Oſtendat præterea, quanta ſit hominum proclivitas ad hoc peccatum committendum, ut non ſolum fatis fuerit Legem ferre, niſi etiam minæ adderentur. Incredibile enim eſt, quantum ejus cognitio utilitatis habeat. Nam ut nihil æque nocet, atque incauta quædam animi ſecuritas; ita propriæ imbecillitatis cognitio plurimum prodeſt. Tum illud etiam declaret, nullum a Deo certum ſupplicium conſtitutum fuiſſe, ſed tantum univerſe minari, quicunque ſe hoc ſcelere aſtrinxerit, non impune laturum. Quapropter diverſa ſupplicia, quibus quotidie affligimur, hujus peccati nos admonere debent. Hinc enim facile licet conjicere, homines ea re in maximas calamitates incidere, quod huic Præcepto non obtemperent: quibus ſibi propoſitis cautiores eos in poſterum fore veriſimile eſt. Fideles itaque ſancto timore perterriti, omni ſtudio peccatum hoc fu-

[b] *Matt. 12. 36.*

giant. Nam ſi [a] omnis verbi otioſi in extremo Judicio reddenda ratio eſt, quid de graviſſimis ſceleribus dicendum, quæ magnam divini Nomini deſpicientiam præ ſe ferunt.

DE

DE TERTIO PRÆCEPTO.

CAPUT IV.

Memento, ut diem Sabbati ſanctifices.

Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui eſt. Non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus, & filia tua, ſervus tuus, & ancilla tua, jumentum tuum, & & advena, qui eſt intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus cœlum, terram, mare, & omnia, quæ in eis ſunt, & requievit in die ſeptimo: idcirco benedixit Dominus diei Sabbati, & ſanctificavit eum. *Gen. 2. 2. Deut. 3. 14.*

1. *Quid tertio hoc Præcepto fidelibus imperetur.*

HOc Legis Præcepto externus ille cultus, qui Deo a nobis debetur, recte, atque ordine præſcribitur. Eſt enim hic veluti quidam prioris Præcepti fructus; quoniam, quem intimis ſenſibus pie colimus, fide, & ſpe adducti, quam in eo poſitam habemus, non poſſumus eum non externo cultu venerari, eidemque gratias agere. Et quoniam hæc ab iis, qui humanarum rerum occupationibus detinentur, non facile præſtari poſſunt, certum tempus ſtatutum eſt, quo ea commode effici queant. *Trid. Syn. ſub fin. ultæ ſeſſionis decr. de ciborum delectu, & feſtis diebus. Idem D. Th. in 1. 1qu. 122 a. 4. de conſ. diſt. 3. c. pronunciandũ, &c. irreligioſa. & c. promovit, & de feriis, c. 1 & 2. & 3.*

Feſtis diebus conciones ſacra ſunt audienda. Conc. Cart. 4 c.2. & Tri. ſeſſ. 24. c. 4. de ref. & poteſt colligi ex Act. 13. 27. 42. 44. & 15. 21. & 18. 4.

2. *Cur præcipue danda opera ſit Parocho, ut, quod hic præſcribitur, perpetua fidelium memoria retineatur.*

Itaque cum hoc Præceptum hujuſmodi ſit, ut fructum, & admirabilem utilitatem afferat; maximi intereſt, Parochi ſummam in eo explicando diligentiam adhiberi. Ad ejus autem inflammandum ſtudium magnam vim habet primum illud Præcepti verbum, *Memento*. Nam quemadmodo fideles tale Præceptum meminiſſe debent; ſic Paſtoris eſt, in eorum memoriam illud & monendo, & docendo ſæpe redigere. Quantum vero fidelium referat, hoc Præceptum colere, ex eo perſpicitur, quod eo diligenter colendo, ad reliqua Legis juſſa ſervanda facilius adducentur. Cum enim inter cætera, quæ diebus feſtis præſtare debent, neceſſe habeant, verbi Dei audiendi cauſa, ad Eccleſiam convenire; cum edocti fuerint *a* divinas juſtificationes, illud etiam conſequentur, ut ex toto corde cuſtodiant Legem Domini. Quamobrem ſæpiſſime Sabbati celebritas, cultuſque præcipitur in ſacris Litteris, ut in *b* Exodo, *c* Levitico, *d* Deuteronomio, apud *e* Iſaiam, *f* Jeremiam item, & *g* Ezechielem Prophetas videre licet: quibus omnibus in locis hoc de Sabbati cultu traditum eſt Præceptum.

a *Pſ.118. 33. 34.*
b *Exo.16.30 30. & 31. 11. 14.15. & 35. 2.*
c *Levit. 16. 19. & 19. 3. 30. & 20. 2.*
d *Deut. 5. 12. 13. 4.*
e *Iſ.56.2.45. & 58. 13.*
f *Jer.17. 21. 22. 24. 37.*
g *Ezech. 20. 13. 16. 29. & 22. 8. 20. & 23. 38. & 44. 24.*

3. *Quomodo Principes ad Eccleſiæ Præſidibus opitulandum hortandi ſint.*

Monendi vero, & hortandi ſunt Principes, & Magiſtratus, ut in iis maxime, quæ ad hunc cultum Dei retinendum, atque augendum pertinent, Eccleſiæ Præſidibus ſua auctoritate juvent, jubeantque, populum Sacerdotum præceptis obtemperare. Quod autem ad hujus Præcepti explanationem attinet, danda eſt opera, ut fideles doceantur, quibus rebus hoc Præceptum cum cæteris conveniat, quibuſve differat ab iis. Hoc enim pacto cauſam illi, rationemque cognoſcent, quare non Sabbatum, ſed diem Dominicum colamus, ſanctumque habeamus.

Exod.16. 20. 31. Trid. Sy. ſeſſ. ult. dec. de ref. ca. 4. vide item 20. nos ad fidem, & c. Cum ad verũ, & c. fin. & multa alia diſt. factum eſt, ut pii Principes legibus fidem tutati ſint, ut patet eod. de ſum. Trin. & fid. Cath. & eod. de Hæret.

4. *Qua ratione hoc Præceptum a cæteris Decalogi Legibus diſcrepet.*

Certa igitur illa differentia videtur, quod reliqua Decalogi Præcepta naturalia ſunt, & perpetua, neque ulla ratione immutari poſſunt. Quo factum eſt, ut quamvis

Lex

Lex Moysis abrogata sit, omnia tamen Præcepta, quæ duabus Tabulis continentur, populus Christianus servet. Quod ideo fit, non quia Moyses ita jusserit, sed quia naturæ conveniunt, cujus vi ad illa servanda homines impelluntur. Hoc autem de Sabbati cultu Præceptum, si statutum tempus spectatur, non fixum, & constans est, sed mutabile; neque ad mores, sed ad cæremonias pertinet; neque naturale est, quoniam non a natura ad id docti, aut instituti sumus, ut illo die potius, quam alio externum Deo cultum tribuamus; sed ex eo tempore, quo populus Israeliticus a Pharaonis servitute est liberatus, diem Sabbati coluit.

Decalogi omnia Præcepta sunt naturalia, excepto Præcepto de Sabbati observatione. D. Aug. epist. 119. ad Januar. c. 11. D. Th. in 2. 2. q. 122. art. 4.

Etiam ante Legem Moysi datam Præceptum colendi Sabbatum fuit.

5. *Tempore mortis Christi Legis cæremoniis sublatis, etiam Sabbatum, qua parte fuit cæremoniale, sublatum est.*

Tempus autem, quo Sabbati cultus tollendus erat, illud idem est, quo cæteri Hebraici cultus, cæremoniæque antiquandæ erant, morte scilicet Christi. Nam, cum illæ cæremoniæ sint quasi adumbratæ imagines lucis, & veritatis, illud utique necesse erat, ut *a* lucis, ac *b* veritatis, quæ Jesus Christus est, advento removerentur. Qua de re sanctus Paulus ad Galatas ita scripsit, cum Mosaici ritus cultores reprehenderet: *c Dies observatis, & menses, & tempora, & annos, timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis*: in quam etiam sententiam scripsit ad *d* Colossenses. Et hæc de differentia.

Rom. 3. 20. 21. 27. 28. & 4. 5 6. 7. 8. ad Gal. & Heb. fere per totum. Act. 15 28. 29. D. Tho. 1. 2. q. 103. art. 2. & 4.

a *Jo. 1. 5. & 3. 12.*

b *Jo. 17. & 14. 6.*

c *Gal. 4. 10. 15.*

d *Col. 2. 16. 17*

6. *Quo pacto tertium hoc Præceptum cum reliquis novem consentiat.*

Convenit autem hoc Præceptum cum reliquis, non ritu, & cæremoniis, sed quia aliquid habet, quod ad mores, naturæque jus attineat. Nam Dei cultus, ac religio, quæ hoc Præcepto exprimitur, a naturæ jure existit; cum illud natura comparatum sit, ut aliquot horas in iis, quæ ad Dei cultum pertinent, versemur. cujus rei argumento est, quod apud omnes nationes statas quasdam ferias, easque publicas fuisse cernimus, quæ sacris rebus, ac divinis obeundis erant consecratæ. Est enim naturale homini, ut is certum quoddam tempus necessariis rerum functionibus det, veluti corporis quieti, somno, & aliis hujusmodi rebus: & quemadmodum corpori, ita eadem naturæ ratione factum est, ut menti

D. Th. in 2. q. 122. art. 4.

etiam aliquid temporis concederet, quo in Dei contemplatione ſe ſe reficeret. Atque ita, cum aliqua temporis pars eſſe debeat, quo res divinæ colantur, cultuſque Deo debitus tribuatur, hoc ſane ad morum Præcepta pertinet.

7. *Diem Dominicum pro die Sabbati Apoſtoli colendum ordinaverunt.*

Quam ob cauſam Apoſtoli ex illis ſeptem diebus, eum, qui primus eſt, ad divinum cultum conſecrare ſtatuerunt, quem & diem Dominicum dixere. Nam & S. Joannes in *a* Apocalypſi Dominici diei meminit; & *b* Apoſtolus per unam Sabbati, quæ eſt dies Dominicus, ut S. Chryſoſtomus interpretatur, Collectas fieri jubet: ut intelligamus, jam tum in Eccleſia diem Dominicum ſanctum habitum eſſe. Jam vero, ut ſciant Fideles, quid eo die agere, a quibuſve actionibus abſtinere debeant, non alienum eſt, ut Parochus totum Præceptum, quod in quatuor partes recte diſtribui poteſt, ad verbum diligenter interpretetur.

a *Apoc.* 1. 10
b 1. *Cor.* 16. 1. *Actor.* 20. 7. *Chryſoſt. ho.* 13. *in* 1. *Cor.* c. *Apoſt. Can.* 67. *Ignat. epiſt. ad Magneſ. Jud. apol.* 2. *Tert. in apol. c.* 16. *& de cor. mil. c.* 3. *& de idol. c.* 14. *Cypr. epi.* 33. *& 59. Clem. Alex. l.* 2. *Strom. Orig. ho.* 7. *in Exod. & alii. D. Th. in* 1. 2. *q.* 160. *ar.* 7. *ad* 5.

8. *Quid hoc verbo*, Memento, *hic generatim præſcribatur.*

Itaque primum generatim proponat, quid iis verbis præſcribatur. *Memento, ut diem Sabbati ſanctifices.* Ob eam vero cauſam initio Præcepti verbum illud, *Memento*, appoſite additum eſt, quod hujus diei cultus ad cæremonias pertineat. Qua de re populus admonendus eſſe videbatur, cum naturæ Lex, etſi aliquo tempore Deum religionis ritu colendum eſſe doceat, hoc tamen quo potiſſimum die fieri deberet, non præſcripſit.

Omnes dies piis operibus ſunt tranſigendi. c 1. *Reg.* 25. 34.

Præterea fideles docendi ſunt, ex iis verbis modum, & rationem colligi poſſe, qua in tota hebdomada opus facere conveniat, ita ſcilicet, ut diem feſtum ſemper ſpectemus: quo die cum actionum, & operum noſtrorum Deo quaſi reddenda ratio ſit, ejuſmodi opera efficiamus neceſſe eſt, quæ neque Dei judicio repudientur, neque nobis, ut ſcriptum eſt, *c* in ſingultum ſint, & in ſcrupulum cordis.

Nulla occaſione a Sabbati ſanctificatione abſtinendum eſt.

Poſtremo id docemur, quod certe animadvertere debemus, non defuturas ſcilicet occaſiones, quamobrem nos hujus Præcepti capiat oblivio, vel aliorum, qui illud negligunt, exemplo adductos, vel ſpectaculorum, in-

do-

dorumque ſtudio, quibus plerunque ad hujus diei ſancto, religioſoque cultu abducimur. Sed jam ad id veniamus, quod Sabbati ſignificatione demoſtratur.

9. *Quid* Sabbatum, & Sabbatizare *in ſacris Litteris denotet.*

Sabbatum Hebraicum nomen, ſi Latine interpretaris, ceſſatio dicitur: *Sabbatizare* propterea ceſſare, & requieſcere Latino vocabulo appellatur. Qua ſignificatione factum eſt, ut Sabbati nomine dies ſeptimus diceretur; *a* quoniam, abſoluta, perfectaque mundi univerſitate, Deus ab omni opere, quod fecerat, requievit, ita hunc diem *b* in Exodo Dominus vocat. Poſtea vero non ſolum ſeptimus hic dies, ſed ob ejus dignitatem ipſa etiam hebdomada eo nomine appellata eſt. in quem ſenſum Phariſæus apud S. Lucam dixit, *c jejuno bis in Sabbato*. Atque hoc quidem de Sabbati ſignificatione.

Hier. in interp. nom. Heb. a verbo Seabbath, id quievit, vel ceſſavit.

a Gen. 2. 3.

b Exod. 20. 12. & 31. 3. Deut. 5. 14.

c Luc. 18. 12.

10. *Quomodo fideles Sabbatum ſanctificare dicantur.*

Sanctificatio autem Sabbati ſacris in Litteris ceſſatio eſt, quæ fit a corporis laboribus, & a negotiis; ut aperte oſtendunt hæc, quæ ſequuntur, Præcepti verba: *Non facies in eo quicquam operis.* Neque vero id ſolum ſignificat, (aliter enim ſatis fuiſſet dicere, ut eſt in Deuteronomio, *Obſerva diem Sabbati*) ſed cum eodem in loco addatur, *Ut ſanctifices eum*, hoc verbo oſtenditur. Sabbati diem religioſum eſſe, diviniſque actionibus ac ſanctis rerum officiis conſecratum. Itaque diem Sabbati tum plene, & perfecte celebramus, cum pietatis, & religionis officia Deo præſtamus: hocque plane Sabbatum eſt, quod *d* Iſaias delicatum appellat, quoniam dies feſti ſunt veluti deliciæ Domini, & piorum hominum. Quare ſi religioſo huic, ſanctoque Sabbati cultui miſericordiæ adjungantur opera, certe maxima ſunt, *e* & multa præmia, quæ nobis eodem capite proponuntur.

Deut. 5. 12.

d Iſ. 58. 6. 13.

e Iſ. 58. 6. 7.

11. *Quæ ſit germana ſuperiorum verborum ſententia.*

Itaque verus, ac proprius hujus Præcepti ſenſus eo ſpectat, ut homo & animo, & corpore in eam curam incumbat, ut ſtatuto aliquo tempore a negotiis, corporiſque laboribus feriatus, Deum pie colat, ac veneretur.

D. Tho. in 1. 2. qu. 122. art. 4. ad 3.

12. *Quid altera Præcepti parte demonſtretur.*

Altera

Altera vero Præcepti parte demonſtratur, diem ſeptimum Dei cultui divinitus dedicatum eſſe. Nam ita ſcriptum eſt: *Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua; ſeptimo autem die Sabbatum Domini Dei tui eſt.* Quæ verba ad eam ſententiam referuntur, ut Sabbatum Domino conſecratum interpretemur, eique eo die religionis officia tribuamus, ſeptimumque diem intelligamus ſignum eſſe quietis Domini.

13. *Cur Judæis expedierit certum diem, eumque ſeptimum ad religionis officia præſcribere.*

Hic vero dies divino cultui dicatur eſt quia rudi Populo minus expediebat habere eam facultatem temporis arbitratu ſuo deligendi, ne forte Ægyptiorum ſacra imitaretur. Itaque ex ſeptem diebus, ultimus ad Deum colendum delectus eſt: quæ quidem res plena myſterii eſt. Quare Dominus *a* in Exodo, & apud *b* Ezechielem ſignum vocat. *Videte itaque* ille inquit, *ut Sabbatum meum cuſtodiatis, quia ſignum eſt inter me, & vos in generationibus veſtris, ut ſciatis, quia ego Dominus, qui ſanctifico vos.*

a Exod. 31. 13
b Eze. 20. 12.

14. *Quarum rerum ſignum fuerit Sabbati celebritas.*

Itaque ſignum fuit, quod indicabat, homines Deo ſe dedicare oportere, ſanctoſque eidem præbere, cum dicem ei dicatum videamus eſſe: ſiquidem ille dies ſanctus eſt, quod tum præcipue ſanctitatem, & religionem homines colere debeant.

Vide Aug. Ep. 119. c. 12 Hieron. l. 15. in Iſ. c. 56. & l. 16. in c. 58. & in Eze. 13. c. 44. D. Tho. in 1. 2 q. 110. ar. 4. ad 2. & in 2. 2. q. 122. ar. 4. Dam. l. 4. de orth. fid. cap. 14.

Deinde ſignum eſt, & quaſi monumentum conditæ hujus admirandæ univerſitatis. Signum præterea fuit Iſraelitarum memoriæ traditum, quo admoniti ſe Dei auxilio a duriſſimo Ægyptiacæ ſervitutis jugo ſolutos, ac liberatos eſſe meminiſſent. Id quod Dominus oſtendit illis verbis: *c Memento, quod & ipſe ſervieris in Ægypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extento: idcirco præcepit tibi, ut obſervares diem Sabbati.* Eſt ſignum item tum ſpiritualis, tum cœleſtis Sabbati.

c Deut. 5. 15.

Aug. ſup. Gen. ad lit. l. 4. c. 12. & Ep. 119. c. 11

15. *Quid ſit ſpirituale Populi Chriſtiani Sabbatum.*

Spirituale autem Sabbatum in ſancta quadam, & myſtica quiete conſiſtit, nimirū cum *d* vetus homo *e* Chriſto conſepultus ad vitam renovatur, atque iis in actionibus,

d Rom. 6. 6. Ephe. 4. 22.
e Rom. 6. 4.

bus, quæ Christianæ pietati conveniunt, studiose se exercet. Debent enim, qui *a* aliquando erant tenebræ, nunc autem lux in Domino sunt, ut filii lucis, in omni bonitate, justitia, & veritate ambulare, *b* neque communicare operibus infructuosis tenebrarum.

a *Eph.* 5. 7.

b *Ibidem.* 11.

16. *Quod sit Beatis etiam suum Sabbatum.*

Cœleste vero Sabbatum est, ut ait D. Cyrillus eum locum Apostoli tractans, *c Relinquitur ergo Sabbatismus Populo Dei*, illa vita, in qua omnibus bonis cum Christo viventes fruemur, peccato radicitus extirpato, secundum illud, *d Non erit ibi leo, & mala bestia non ascendet per eam, sed erit ibi semita, & via sancta vocabitur*: *e* omnia enim bona mens Sanctorum in visione Dei adipiscitur. Quare fideles hortandi erunt his verbis, & a Pastore incitandi: *f Festinemus ingredi in illam requiem.*

Cyril. l. 4. in Joannem ca. 51.

c *Hebr.* 4. 9.

d *Isa.* 35. 8. 9.

e *Sap.* 7.

f *Heb.* 4. 11.

17. *Judæis alii dies, quam septimus, fuere festivi.*

Præter diem septimum habebat Populus Judæus alios etiam festos, & sacros dies *g* Divina Lege constitutos, quibus maximorum beneficiorum memoria renovaretur.

g *Exod.* 12. 23. & 34.

18. *Quare Apostoli non septimum hebdomadæ diem, sed primum divino cultui consecrarint.*

Vide Cyril. l. 17. de Ador. in Spir. & verit.

Placuit autem Ecclesiæ Dei, ut diei Sabbati cultus & celebritas in Dominicum transferretur diem. Nam ut eo die primum lux orbi terrarum illuxit: sic Redemptoris nostri, qui ad vitam æternam nobis aditum patefecit, Resurrectione, quæ eo die fuit, e tenebris ad lucem vita nostra revocata est; unde & Dominicum diem Apostoli dici voluerunt. Solemnem præterea hunc diem esse in sacris Litteris animadvertimus, quod eo die mundi creatio initium habuit, quodque *h* Spiritus Sanctus Discipulis datus est.

Greg. Naz. or. 43. Dam. lib. 4 cap. 24. Leo Epist 81. ad Dioscor. Gen. 1. 3. Marci 16. 2. Ap. 1. 10. Gen. 1. 3.

h *Act.* 2. 2

19. *Quamobrem ad diem Dominicum alia festa Christianis accesserint.*

Vide ea Pronunciandum de cons. dist. 2. & ea. Conqueritur de feriis. Quemodo autem hæc festa a traditione Apostolica emanarint.

Alios autem dies festos ab Ecclesiæ initio, & consequentibus deinde temporibus, Apostoli, & sancti Patres nostri instituerunt, ut pie, & sancti Dei beneficiorum memoriam coleremus. Inter eos autem celeberrimi habentur illi dies, qui ob Redemptionis nostræ mysteria religioni consecrati sunt: deinde, qui sanctissimæ Virgini Matri, tum vero Apostolis, Martyribus, ceterisque Sanctis

colligi poteſt ex Act. 20. 16. & 2. Cor. 10. Can. Apoſt. Can. 7.

ctis cum Chriſto regnantibus dicantur: in quorum victoria Dei bonitas, & potentia laudatur, ipſis debiti honores tribuuntur, atque ad eorum imitationem Fidelis populus incitatur.

20. *Quomodo ex hoc Præcepto ad otium fugiendum Fideles incitentur.*

Et quoniam ad hoc Præceptum ſervandum magna vim ea ipſius pars habet, quæ illis verbis expreſſa eſt, *Sex diebus operaberis, ſeptimus autem dies Sabbatum Domini Dei tui eſt*; Parochus debet illam partem diligenter explicare. Etenim ex his verbis colligi poteſt, Fideles hortandos eſſe, ne otioſi, & deſides vitam traducant; ſed potius Apoſtolicæ vocis memores, *a* negotium ſuum quiſque agat, *b* & operetur manibus ſuis, ſicut ab eo præceptum fuerat. Præterea hoc Præcepto illud Dominus jubet, ut ſex ipſis diebus opera noſtra efficiamus, ne aliquid eorum, quæ aliis hebdomadæ diebus fieri, agive oporteat, in diem feſtum rejiciatur; atque ita animus a rerum divinarum cura, ſtudioque avocetur.

a 1. Theſſ. 4. 11.

b Ephe. 4. 28. 2. Theſſ. 3. 10.

21. *Quid maxime diebus feſtis agere ſit prohibitum.*

Tertia deinde Præcepti pars explicanda eſt, quę quodammodo deſcribit, qua ratione Sabbati diem colere debeamus; præcipue autem explicat, quid illo die facere prohibeamur. Quare inquit Dominus: *Non facies omne opus in eo tu, & filius tuus, & filia tua, ſervus tuus, & ancilla tua, jumentum tuum, & advena, qui eſt intra portas tuas.* Quibus verbis ad id primum inſtituimur, ut, quæcunque divinum cultum impedire poſſunt, omnino vitemus. Facile enim perſpici poteſt, omne ſervilis operis genus prohiberi, non quidem ea re, quod ſua natura aut turpe, aut malum ſit, ſed quoniam mentem noſtram a divino cultu, qui finis Præcepti eſt, abſtrahit. Quo magis peccata Fidelibus vitanda ſunt, quæ non ſolum animum a divinarum rerum ſtudio avocant, ſed nos a Dei amore prorſus ſejungunt.

Aug. tract. 3. in Joan. & in Pſ. 32. D. Tho. 2. 2. q. 122. ar. 4. vide ſupra Sectio. 11.

22. *Externæ actiones, quæ ad Dei cultum referuntur, Sabbato non interdicuntur.*

Neque tamen eæ actiones, nec ea opera vetantur, quæ ad divinum cultum attinent, etiamſi ſervilia ſint; ut altare inſtruere, templa alicujus feſti diei cauſa ornare,

D Tho. loco ſupra citato,

re, & reliqua hujus generis. Ideoque a Domino dictum est, *a* Sacerdotes in templo Sabbatum violare, & sine crimine esse.

a Matt. 12. 5. Levit. 24. 8. Num. 18. 9. Joan. 7. 22. 23.

23. *Quædam etiam servilia opera ob necessitatem diebus festis conceduntur.*

Sed neque earum rerũ opera hac lege prohiberi existimandum est, quarum jactura facienda sit, si die festo prætermittantur, quemadmodum sacris etiam Canonibus permissum est. Multa alia Dominus in Evangelio festis diebus fieri posse declaravit, quę facile Parochus apud sanctos *b* Matthæum, *c* Joannem observabit.

Multa licent in diebus festis, vide cap. licet de feriis & ca. Conquestus eod. in fine.

b Matt. 12. 3. 4. 5. Marci 3. 4. Luc. 6. 3. 4.

c Joan. 5. 8.

24. *Cur jumenta quiescere Dominus voluerit.*

Sed, ut nulla res prætermitteretur, cujus actione hic Sabbati cultus impediretur, facta est jumenti mentio; quo animalium genere impediuntur homines, quominus Sabbatum diem colant. Si enim die Sabbati alicujus operis actioni jumenti usus destinatur, necessaria est etiam ad id hominis opera, qui jumentum agat. itaq; solum per se opus facere non potest, sed hominem, qui illud molitur, adjuvat. Eo autem die nemini opus facere licet: ergo neque jumentis, quorum ad id opera homines utuntur. Itaque hujus Præcepti Lex eo etiam spectat, ut, si jumentorum laboribus Dominus parcere vult, eo certe magis ipsi cavere debeant, ne inhumani sint in eos, quorum opera, atque industria utuntur.

Servi, & ancillæ die festo non sunt a cultu Dei avocandi.

25. *Quibus præcipue in operibus Christiani diebus festis exercere debeant.*

Neque vero Parochus illud prætermittere debet, ut diligenter doceat, quibus in operibus, atque actionibus Christiani homines diebus festis exercere se debeant. Illę vero ejusmodi sunt, ut ad Dei templum accedamus, eoque loco pia, sinceraque animi attentione sacrosancto Missæ Sacrificio interfimus; divina Ecclesiæ Sacramenta, quæ ad salutem nostram instituta sunt, ad animæ vulnerum curationem crebro adhibeamus.

Missa die festo integro audienda. Conc. Agath. c. 42. & da conf. dis. 1. c. Missas, item Conc. Aurel. can. 28. ibid. c. Cum ad celebrandas.

Nihil vero est, quod opportunius, aut melius Christianis hominibus fieri possit, quam si peccata sua Sacerdotibus sæpe confiteantur. Ad quam rem perficiendam potest Parochus Populum adhortari, sumpta hujus probandæ rei ratione, & copia ex iis, quæ de Pœnitentiæ Sacra-

Pœnitentiæ, & Eucharistia Sacramentum diebus festis frequentandũ.

cra-

Aug. de Eccle. dogm. c. 53. & habetur de conſ. diſt. 2. c Quotidie.

cramento ſuo loco tradita, & præcepta ſtunt. Neque ſolum ad hoc Sacramentum Populum excitabit, ſed ſedulo etiam, atque etiam ad illud adhortabitur, ut ſacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum crebro percipiant.

Concio frequentanda. Juſtin. Apol. 2. ex Act. 30 Indignum eſt Chriſti verba contemnere. Aug. li. 50. Homil. 26 & habetur in qu. 2. c. interroga.

Attente præterea, diligenterque ſacra Concio Fidelibus audienda eſt. Nihil enim minus ferendum eſt, neque tam profecto indignum, quam Chriſti verba contemnere, aut negligenter audire. Exercitatio item, & ſtudium Fidelium in precibus, diviniſque laudibus frequens eſſe debet, præcipuaque eorundem cura, ut, quę ad Chriſtianæ vitæ inſtitutionem pertinent, ea diligenter addiſcant, ſeduloque ſe exerceant in iis officiis, quæ pietatem continent, pauperibus, & egenis eleemoſynam tribuendo, ægros homines viſitando, mœrentes, quique dolore afflicti jacent; pie conſolando. Nam, ut eſt apud S. Jacobum: *a Religio munda, & immaculata apud Deum, & Patrem hæc eſt, viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum.* Ex his, quæ dicta ſunt, facile erit colligere, quæ contra hujus Præcepti regulam committuntur.

Pietatis opera diebus poſtiſſimum feſtis exercenda.

26. *Cur neceſſe fuerit certos quoſdam dies divino cultui deputare.*

a *Jacob* 1. 27. *Legant ad hoc argumentum de conſ. diſt. 2. & titulum de feriis in Decreto. Ignat. in Epi. ad Philippen. Leo ſerm. 3. de Quadra. Quadrag. Aug. ſer. de Tempore.*

Parochi vero officium in eo item eſſe debet, ut certos quoſdam locos in promptu habeat, unde rationes, atque argumenta ſumat, quibus Populo illud maxime perſuadeatur, ut hujus Præcepti legem ſummo ſtudio, accurataque diligentia ſervet. Ad hoc plurimum valet, ut populus ſcilicet intelligat, ac plane perſpiciat, quam juſtum, ac rationi conſentaneum ſit, nos certos quoſdam dies habere, quos totos divino cultui tribuamus, Dominumque noſtrum, a quo ſumma, & innumerabilia beneficia accepimus, agnoſcamus, colamus, ac veneremur. Si enim juſſiſſet, nos quotidie religionis cultum ſibi tribuere, nonne pro ſuis erga nos beneficiis, quæ maxima, & infinita ſunt, omnis opera danda eſſet, ut prompto, alacrique animo ejus dicto obedientes eſſemus? Nunc vero, paucis ad ejus cultum inſtitutis diebus, non eſt cur nos negligentes, atque difficiles in ejus officii functione ſimus, quod ſine graviſſima culpa prætermittere non poſſumus.

27. *Quæ*

27. *Quæ utilitas ad eos redeat, qui ſedulo huic Præcepto obtemperaverint.*

Demonſtret deinde Parochus, quanta hujus Præcepti virtus ſit, cum ii, qui illud recte ſervaverint, in conſpectu Dei eſſe, cum eoque colloqui videantur. Nam & precibus faciendis Dei majeſtatem contemplamur, & cum eo colloquimur: &, Concionatoribus audiendis, Dei vocem accipimus, quæ ad aures noſtras eorum opera pervenit, qui de rebus divinis pie, ſancteque concionantur: tum in altaris Sacrificio præſentem Chriſtum Dominum adoramus. Et his quidem bonis illi maxime fruuntur, qui hoc Præceptum ſervant diligenter. *Exod.* 21. 17. & *Deut.* 16. 16.

28. *Quid contrà de illis ſentiendum ſit: qui hanc Legem omnino neglexerint.*

Qui vero hanc Legem omnino negligunt, ii, cum Deo, *a* & Eccleſiæ non obediant, neque ejus Præceptum audiant, & Dei, & ſanctarum Legum hoſtes ſunt. Quod animadverti poteſt ex eo, quod Præceptum hoc ejuſmodi eſt, ut nullo labore ſervari queat. Cum enim Deus non labores nobis imponat, quos vel difficillimos ejus cauſa ſuſcipere deberemus, ſed quietos illis diebus feſtis a terrenis curis liberos eſſe jubeat, magnæ temeritatis indicium eſt, hujus Præcepti Legem recuſare. Exemplo nobis eſſe debent ſupplicia, quæ de illis Deus ſumpſit, qui illud violarunt, ut ex libro Numerorum licet intelligere. Ne igitur in hanc Dei offenſionem incidamus, operæ pretium erit, ſæpe illud verbum, *Memento*, cogitatione repetere, magnaſque illas utilitates, & commoda ſibi ante oculos proponere, quæ ex feſtorum dierum cultu percipi ſupra declaratum eſt; & multa alia ad id genus pertinentia, quæ bonus, & diligens Paſtor, ut occaſionis ratio poſtulabit, copioſe, lateque perſequi poterit.

a *Matt.* 18. 17. *Luc.* 10. 16. *Joan.* 20. 21. *Mal.* 13. 17. *Num.* 15. 32. & *ſeq.*

DE

DE QUARTO PRÆCEPTO.

CAPUT V.

Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

1. *Quæ ſit hujus Præcepti dignitas, & quomodo cum ſuperioribus conveniat.*

In Præceptis primæ Tabulæ magna dignitas, ſed in ſecundæ Tabulæ Præceptis eſt magna neceſſitas. Vide D. Aug. in Pſ. 32. conc. 1.

a *1. Tim. 1. 5.*

b *D. Aug. l. 3. de doctr. Chr. c. 10. & l. 50 Hom. Ho. 38. 39.*

c *Matt. 22. 39. Mat. 12. 33.*

d *1. Jo. 4. 20. Signum dilectionis Dei ex dilectione parentum elucet.*

e *Malac. 1. 6. Parentis nomen cũ lato*

Um in ſuperioribus Præcepti ſumma ſit vis, & dignitas, merito quæ nunc perſequimur, quia maxime neceſſaria ſunt, proximum locum obtinent. Nam illa *a* finem, qui Deus eſt, continuo ſpectant: hęc nos ad proximi charitatẽ erudiunt: etſi longius progreſſa, ad Deum, ideſt illud extremum, *b* cujus gratia proximum ipſum diligimus, perducunt. Quamobrem *c* Chriſtus Dominus Præcepta illa duo de diligendo Deo, & Proximo ſimilia inter ſe eſſe dixit. Hic autem locus, dici vix poteſt, quantas habeat utilitates; cum & ſuos fructus ferat, uberes quidem illos, & præſtantes; & ſit tanquam ſignum, ex quo primi Præcepti obedientia, & cultus elucet. *d Qui non diligit*, inquit Divus Joannes, *fratrem ſuum, quem videt; Deum, quem non videt, quomodo poteſt diligere?* Ad eundem modum, ſi parentes, quos ſecundum Deum diligere debemus, non veneramur, & colimus, cum nobis in conſpectu fere ſemper ſint; Deo, *e* ſummo parenti, & optimo, qui nullum ſub aſpectum cadit, quem honorem, quem cultum tribuemus? Ex quo perſpicuum eſt, utraque Præcepta inter ſe congruere.

2. *Quam late pateas hujus Præcepti vis, & quantum Parentes ex hoc Præcepto adjuventur.*

Hujus autem Præcepti uſus latiſſime patet. nam

præ-

præter eos, qui nos genuerunt, multi prætèrea sunt, quos in parentum loco colere debemus, *a* vel potestatis, vel *b* dignitatis, vel *c* utilitatis, vel præstantis alicujus muneris, & officii nomine. Parentum præterea, majorumque omnium laborem levat, cum enim id in primis curent, ut quos habent in sua potestate, ii recte, & divinæ legi convenienter vivant, erit hæc cura perfacilis, si omnes intelligant, Deo authore, & monitore, summum honorem parentibus tribui oportere. Quod ut præstare possimus, necesse est nosse quandam differentiam, quæ est inter Præcepta primæ, & secundæ Tabulæ.

pateat, sit istud præceptum ad plures extendatur.

a 4 *Reg.* 5. 11
b 1. *Cor.* 4. 15
c *Eccl.* 4. 10.

3. *Præceptorum Legis in duas Tabulas quorsum facta sit distinctio.*

Ergo hæc primum a Parocho sunt explicanda; idque in primis moneat, *d* Divina Decalogi præcepta fuisse in duabus Tabulis incisa: in quarum altera, quemadmodum a sanctis *e* Patribus accepimus, tria illa continebantur, quæ jam sunt exposita: reliqua vero in alteram Tabulam erant inclusa. Atque hæc nobis perappositè fuit descriptio, ut Præceptorum rationem ordo ipse distingueret. Nam quicquid in sacris Litteris Divina Lege jubetur, aut vetatur, id duorum generum oritur ex altero: aut enim erga Deum, aut erga homines charitas in omni officio spectatur. Et quidem charitatem in Deum superiora tria Præcepta docent: quod vero ad hominum conjunctionem, & societatem pertinet, id reliquis septem Præceptis continetur. Quocirca non sine causa ejusmodi facta est distinctio, ut alia ad priorem, alia ad alteram Tabulam Præcepta referantur.

Prima, & secunda Tabulæ differentia latius explanatur.

d *Exod.* 24. 12. & 31. 18 *Deut.* 4. 13. & 5. 22. & *q.* 9. 10.
e *Clem. Alex. l.* 6. *strom. Mag. in* 3. *d.* 37. *Alex. de Ales* 3. *p. q.* 29. *mem.* 2. *art.* 3.

4. *Quomodo charitas erga Deum tribus primis Præceptis, & charitas erga proximum cæteris contineatur; & quæ sit inter utraque differentia.*

Nam superioribus tribus Præceptis, de quibus dictum est, quasi subjecta materies, quam tractent, est Deus, ideest, summum bonum; cæteris vero proximi bonum; illis summus, his proximus amor est propositus; illa finem, hæc autem ea; quæ ad finem referuntur, spectant.

V. Aug. in Psal. 32. *con.* 1. & *D. Th. in* 2. 2. *qu.* 22. *art.* 1. & 2.

Præterea charitas Dei ex ipso pendet; Deus enim per

Deos per ſe amandus Bernar. in lib. de diſtin. Deo. Quomodo omnes homines propter Deum diligendi Aug. l. 3. de doctrina Chr. c. 10. & li. 4. Conſ. cap. 9. 20. 11. 12.

ſe, non alterius rei cauſa, ſumme diligendus eſt. Charitas autem proximi a charitate Dei ortum habet, atque ad eam, tanquam ad certam regulam, dirigenda eſt. Nam ſi parentes charos habemus, ſi dominis paremus, ſi dignitate antecedentes reveremur, id ea re maxime faciendum eſt, quod eorum procreator eſt Deus, eoſque aliis præeſſe voluit, quorum opera cæteros homines regit, ac tuetur: qui cum nobis author ſit, ut ejuſmodi perſonas vereamur; idcirco id præſtare debemus, quia a Deo hoc ipſo honore dignantur. Ex quo fit, ut honor, quem Parentibus habemus, Deo potius, quam hominibus, haberi videatur. Sic enim apud S. Matthæum eſt, cum de obſervantia in ſuperiores agitur: *a Qui recipit vos, me recipit.* & Apoſtolus in Epiſtola, ad Epheſios, ſervos inſtituens: *b Servi*, inquit, *obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto, non ad oculum ſervientes, quaſi hominibus placentes, ſed ut ſervi Chriſti.*

a Matt. 10. 40.

b Eph. 6. 5. idē habetur 1. Pet. 2. 18.

Augeri charitas in infinitum poteſt. D. Aug ſuper Pſal. 62. & D. Tho. in 2. 2. q. 24. ar. 7. & 8. & cōfirmatur ex Apoſt. Phil 3

5. *Quomodo charitas Dei nullo fine, charitas vero proximi ſuis finibus circumſcribatur.*

Accedit, quod Deo nullus honor, nulla pietas, nullus cultus ſatis digne tribuitur, in quem amor augeri infinite poteſt: proptereaque noſtra erga illum charitas in dies fiat ardentior neceſſe eſt, quem ex ejus juſſu, *c* ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus amare debemus. At charitas, qua proximum complectimur, ſuis finibus circumſcribitur. *d* Jubet enim Dominus proximos diligere, ſicut nos ipſos. Quod ſi quis eos fines egreſſus fuerit, ita ut parem Deo, & Proximis amorem tribuat, is maximum ſcelus admittit. *e Si quis venit ad me*, inquit Dominus, *& non odit patrem ſuum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* in quam ſententiam etiam dictum eſt, *f Sine, ut mortui ſepeliant mortuos ſuos:* cum quidam primum humare patrem vellet, poſtea Chriſtum ſequi. Cujus rei dilucidior illa apud S. Matthæum explicatio eſt: *g Qui amat patrem, aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus.*

c Deut. 6. 5. Mat. 22. 37. Marc. 12. 30 Luc. 1. 27.

d Lev. 19. 18. Mat. 22. 30.

Deus, & proximus nequaquam pari amore diligendi. Vid. D. Th. in 2. 2. q 26. art. 2.

e Luc. 14. 26.

f Mat. 8. 22. Luc. 29. 60.

g Mat. 10. 37

6. *Quomodo parentes ſint amandi, quaque ex cauſa illis ſubinde non obtemperandum ſit.*

Nec

Nec tamen ulla dubitatio est, quin parentes vehementer amandi, observandique sint; sed ad pietatem in primis necessarium est Deo, *a* qui parens est, & effector omnium, præcipuum honorem, & cultum tribui; ideoque mortales parentes amari, ut ad cœlestem, sempiternumque Patrem tota amoris vis referatur. Quod si interdum parentum jussa Dei præceptis repugnent, non dubium est, quin liberi parentum cupiditati Dei voluntatem anteferre debeant, divinæ illius sententiæ memores: *b Obedire oportet Deo magis, quam hominibus.*

7. *Quid in hujus Præcepti sententia proprie Honorandi vox denotet.*

Quibus rebus expositis, Parochus verba Præcepti interpretabitur, atque illud primum, *Honorare*, quid sit. Est enim de aliquo honorifice sentire, & quæ illius sunt, maximi putare omnia. Huic autem honori hæc omnia conjuncta sunt, amor, observantia, obedientia, & cultus. Scite autem in Lege posita est *Honoris* vox, non amoris, aut metus, etiamsi valde amandi, ac metuendi parentes sint. Etenim qui amat, non semper observat, & veneratur; qui metuit, non semper diligit: quem vero aliquis ex animo honorat, item amat, & veretur. Hæc cum Parochus explicaverit, tum aget de patribus, quique sint ii, qui vocentur hoc nomine.

8. *Quinam Patris nomine hic intelligantur.*

Nam, etsi de iis præcipue patribus Lex loquitur, ex quibus generati sumus, tamen ad alios quoque pertinet hoc nomen, quos etiam complecti Lex videtur, quemadmodum ex pluribus divinæ Scripturæ locis facile colligimus. Præter illos igitur, qui nos procrearunt, patrum genera item alia sunt in sacris Litteris, (quod antea attigimus) quibus singulis suus honor debetur. Ac primum Ecclesiæ Præsides, & Pastores, & Sacerdotes patres dicuntur, quemadmodum ex Apostolo constat: qui ad Corinthios scribens: *c Non*, inquit, *ut confundam vos, hæc scribo, sed ut filios meos charissimos moneo: nam si decem millia pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres; nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui.* & in Ecclesiastico scriptum est: *d Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua.*

Secundum Deū parentes diligendi, & colendi sunt. V. D. Th. in 2.2. q. 101. ar. 4.

a *Deus. 32. 6. Isa. 63. 16. & 64. 8. Hier. 31. 9. Mach. 2. 10.*

Parentibus filii quando tenéantur non obedire.

b *Act. 5. 19.*

Honorare quid sit. V. D. Th. in 1. 2. q. 122. a. 5. & q. 63. art. 3. Arist. in 1. Eth. c. 6.

Cur hic Honorandi verbum positum sit, D. Tho. in 1. 2. q. 122. n. 5. ad 3.

Primo dicūtur patres secundum carnem.

Secundo Ecclesiæ Præsides, & Sacerdotes.

c *1. Cor. 4. 4. 1. Jud. 17. 10. & 18. 19. 4. Reg. 2. 12. 13. & 6. 21. 13. 14. Isa. 22. 21. Psal. 44. 17.*

d *Eccl. 44. 1.*

Tertio Magiſtratus. a 4. Reg. 5. 15. 1. Reg. 24. 12.

Deinde iis, quibus aut Imperium, aut Magiſtratus, aut poteſtas commiſſa eſt, qui Rempublicam gubernant, Patres appellentur. *a* Sic Naaman a famulis Pater vocabatur.

Quarto tutores, pædagogi, & magiſtri. 2. Mach. 2. 65.

Præterea patres eos dicimus, quorum procurationi, fidei, probitati, ſapientiæque alii commendantur: cujuſmodi ſunt tutores, & curatores, pædagogi, & magiſtri. Quare Eliam, & Eliſæum filii Prophetarum patrem vocabant.

Quinto grandavi. Lev. 19. 22. Sap. 2. 10. & 4. 6.

Poſtremo patres dicimus ſenes, & ætate confectos, quos etiam vereri debemus. Atque hoc in Parochi præceptis maximum ſit, ut doceat, patres, cujuſcunque ſint generis, præſertim vero eos, ex quibus nati ſumus, a nobis honorandos, de quibus divina Lex præcipue loquitur.

9. Cur parentibus ſecundum carnem Chriſtianorum filii præcipuum honorem impendere debeant.

Patres ſecundum carnem ſunt Dei ſimulacra, quod noſtri ſint alterum principium. D. Th. in 2. 2. q. 101. a. 2.

Sunt enim immortalis Dei quaſi quædam ſimulacra, in iiſque ortus noſtri imaginem intuemur, ab iis nobis vita data eſt, iis Deus uſus eſt, uti nobis animum, mentemque impertiret, ab iis ad Sacramenta deducti, ad religionem, ad humanum cultum, civilemque inſtituti, ad morum integritatem, & ſanctitatem eruditi ſumus. Doceat vero Parochus, merito nomen matris in hoc Præcepto expreſſum, ut ejus beneficia, & merita erga nos conſideremus, quanta cura, quantaque ſolicitudine nos in utero geſſerit, quanto cum labore, & dolore pepererit, ac educarit.

Matribus quanta filii debeant. Vi. Tob. 3. 4. & Eccl. 7. 29. & 2. 30. Mal. 7. 27.

10. Quibus rationibus honore afficiantur carnales parentes.

Primus modus quo parentes debent honorari

Porro ita obſervandi parentes ſunt, ut, quem eis tribuimus, honor ex amore, atque intimo animi ſenſu depromptus videatur: quibus hoc officium debetur maxime, cum erga nos ſint ita affecti, ut nullum laborem, nullam contentionem, nullam pericula noſtri cauſa refugiant; nihilque illis accidere poſſit jucundius, quam ut filiis charos ſe eſſe ſentiant, quos maxime diligunt. Joſeph, *b* cum in Ægypto honore, & amplitudine Regi eſſet proximus, *c* patrem, qui in Ægyptum venerat, honorifice excepit: & *d* Salomon matri advenienti aſſurrexit, eamque veneratus, in regio ſolio ad dexterã collocavit.

b Gen. 40. 37. c Gen. 46. 29. & 47. 7. d 2. Reg. 2. 19

Alia

Alia præterea sunt honoris officia, quæ in parentes conferri debent. Nam eos etiam tum honoramus, cum a Deo suppliciter petimus, ut eisdem bene, & feliciter omnia veniant, ut in maxima gratia, & honore sint apud homines, ut ipsi Deo, ac Sanctis, qui in cœlis sunt, commendatissimi sint. *Pro eis Deus orandus.*

Item parentes honoramus, cum nostras rationes ad eorum arbitrium, voluntatemque conferimus. Cujus rei suasor Salomon, *a Audi*, inquit, *fili mi, disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ, ut addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo*; cujusmodi etiam sunt Divi Pauli cohortationes: *b Filii, obedite parentibus vestris in Domino, hoc enim justum est.* item *c Filii obedite parentibus per omnia, hoc enim placitum est Domino*; & sanctissimorum hominum exemplis confirmatur. Etenim *d* Isaac, cum a patre ad sacrificium vinciretur, modeste, ac sine recusatione paruit: & *e* Rechabitæ, ne a patris consilio unquam discreparent, vino se in perpetuum abstinuerunt. *Horum voluntati tutò standum est.* a Prov. 1. 8. *V. item Eccl.* 3. *fere per tot.* b *Ephes.* 6. 1. c *Col.* 3. 20. d *Gen.* 22. 8. e *Jer.* 35. 6. 7 8.

Item parentes honoramus, cum eorum recte facta, moresque imitamur: iis enim plurimum tribuere videmur, quorum esse volumus quam simillimi. Item parentes honoramus, quorum consilia non modo exquirimus, verum etiam sequimur. *Parentes sua dioese imitandi.*

11. *Quomodo parentibus in necessitate constitutis sit subveniendum, & maxime in mortis periculo.* *Quomodo subveniendum parentibus. V. apud Bas. in hoc de honore parentum, & in Hexam. Ho. 9. Item Ambr. l. 5. Hex c. 16. Conc. Gang c. 16 & ca. Est probanda, & c. Cæter., & c. Pasce d. 86 V. item D. Th. in 2. 2. q. 101. ar. 2. & 4.*

Item, quibus subvenimus, ea impertientes, quæ victus, cultusque desiderat. Quod Christi testimonio comprobatur, qui *f* Pharisæorum impietatem redarguens: *Quare & vos*, inquit, *transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit, Honora patrem, & matrem: & , qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur: vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri, vel matri, Munus quodcunque est ex me, tibi proderit, & non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum feciſtis mandatū Dei propter traditionem vestram.* f *Matt.* 15. 4. 5 *Hier. in l. 2. comment. in Matth. D. Aug. l. 1. q. Evang. c. 14.*

Et honoris quidem officia parentibus tribuere semper debemus, sed tum maxime cum periculose ægrotant. Danda enim opera est, ne quid prætermittant, quod vel ad peccatorum confessionem attinet, vel ad reliqua

Sacramenta, quæ a Chriſtianis hominibus percipi debent, cum mors appropinquat; idque nobis curæ ſit, ut pii, religioſique homines eos crebro inviſant, qui vel imbecillos confirment, & conſilio juvent, vel optime animatos ad ſpem immortalitatis erigant; ut, cum mentem a rebus humanis excitarint, totam conjiciant in Deum. Sic fiet, ut Fidei, Spei, & Charitatis beatiſſimo comitatu, ac religionis præſidio muniti, mortem non modo non pertimeſcendam, cum neceſſaria ſit, ſed cum aditum ad æternitatem expediat, etiam appetendam cenſeant.

12. *Quomodo mortuis parentibus honorem exhibeamus.*

Vide Gen. c. 25. & 35. & 50. per tot.

Poſtremo vel mortuis parentibus honor tribuitur, ſi iis funus facimus, ſi exequias honeſtamus, ſi honorem ſepulturæ impertimus, ſi juſta, & ſacrificia anniverſaria curamus, ſi quę ab iis legata ſunt, diligenter perſolvimus

Patres honore, & officio ſunt Epiſcopi, Paſtores, & Sacerdotes.

13. *Quo pacto Epiſcopi, & Sacerdotes ſint honorandi.*

Honorandi autem ſunt non modo ii, ex quibus nati ſumus, verum etiam alii, qui Patres appellantur, ut Epiſcopi, & Sacerdotes, ut Reges, ut Principes, ut Magiſtratus, ut Tutores, ut Curatores, ut Magiſtri, ut Prædagogi, ut Senes, & cæteri hujuſmodi. Digni enim ſunt, qui ex charitate, ex obedientia, ex ope noſtra fructus percipiant, ſed alius alio magis. De Epiſcopis, & aliis Paſtoribus ita ſcriptum eſt: *a Qui bene præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo, & doctrina.* Jam vero, quanti erga Apoſtolum amoris documenta Galatæ dederunt? quibus is præclarum illud benevolentiæ teſtimonium tribuit: *b Teſtimonium enim perhibeo vobis, quia, ſi fieri poſſet, oculos veſtros eruiſſetis, & dediſſetis mihi.*

a 1. Tim. 5. 17. V. Amb. in comm. in eum locum.

b Gal. 4. 15.

Sacerdotibus ſuppeditanda ſunt ad victum neceſſaria.

14. *Quomodo Sacerdotibus neceſſaria ad victum ſuppeditari debeant.*

Quin etiam Sacerdotibus ea ſuppeditanda ſunt, quæ ad vitæ uſus neceſſarios requiruntur. Quare Apoſtolus: *c Quis*, inquit, *militat ſuis ſtipendiis unquam?* & in Eccleſiaſtico ſcriptum eſt: *d Honorifica Sacerdotes, & propurga te cum brachiis: da illis partem, ſicut mandatum eſt tibi, primitiarum, & purgationis.* Illis etiam obtemperandum eſſe docet Apoſtolus: *e Obedite*, inquit, *Præpoſitis veſtris*,

c 1. Cor. 9. 7.

d Ec. 7. 32. 34. Matt. 1. c. 10 & 22. 13. Luc. 10. 1. 1. Tim. 5. 18. Lev. 27. 3. 32. Num. 18. 21. Deut. 12. 6. & 14. 23. Conc. Aurel. I. c. 17. Later. mag. c. 53. Trid Syn. Seſſ. 25. c. 13.

e Heb. 13. 17.

ſtris, & ſubjacete eis: ipſi enim pervigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri. Quin potius a Chriſto Domino præceptum eſt, ut vel improbis Paſtoribus obtemperemus, cum dicat: *a Super cathedram Moſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi; omnia ergo, quæcunque dixerint vobis, ſervate, & facite: ſecundum vero opera eorum nolite facere; dicunt enim, & non faciunt.* a *Matt. 23. 2. 3.*

15. *Magiſtratibus politicis honorem deferendum oſtenditur.*

Idem de Regibus, de Principibus, de Magiſtratibus, & reliquis, quorum poteſtati ſubjicimur, dicendum eſt. Iis vero, quod honoris, cultus, obſervantiæ genus tribuendum ſit, Apoſtolus ad *b* Romanos late explicat: *c* pro quibus etiam orandum eſſe monet. & D. Petrus: *d Subjecti*, inquit, *eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſive Regi, quaſi præcellenti, ſive Ducibus, tanquam ab eo miſſis.* Nam ſi quem eis cultum tribuimus, is ad Deum refertur. habet enim venerationem hominum excellens dignitatis gradus, quia Divinæ poteſtatis eſt inſtar: in quo etiam Dei Providentiam veneramur, qui publici muneris procurationem iis attribuit, *e* eiſque utitur tanquam poteſtatis ſuæ miniſtris. *Magiſtratus Politici.* b *Rom. 1. 2. 13. Sap. 6. 2. 3. 4. Tit. 3. 1.* c *1. Tim. 2. 2.* d *1. Pet. 2. 13.* e *V. Iſa. 16. 5. 6. & 45. 1. 2. Jer. 27. 6. 7. Exec. 29. 18. 19.*

16. *Cur Magiſtratibus politicis etiam improbis ſit obtemperandum, & quando non ſit.*

Nec enim hominum improbitatem, aut nequitiam, ſi tales ſunt Magiſtratus, ſed Divinam auctoritatem, quæ in illis eſt, reveremur: ut, quod permirum fortaſſe videtur, quamvis in nos ſint inimico, infenſoque animo, quamvis implacabiles, tamen non ſatis digna cauſa ſit, cur eos non perofficioſe obſervemus. Nam & Davidis magna in Saulem officia extiterunt, cum ei tamen eſſet offenſior: quod innuit illis verbis: *g Cum iis, qui oderunt pacem, eram pacificus.* f *1. Reg. 17. 18. 19.* g *Pſal. 119. 7.*

At vero, ſi quid improbe, ſi quid inique imperent, cum id non ex poteſtate, ſed ex injuſtitia, atque animi perverſitate agant, omnino non ſunt audiendi. Ubi hæc Parochus ſingillatim expoſuerit, deinceps conſideret, quodnam præmium, quamque conſentaneum iis propoſitum ſit, qui divino huic Præcepto obediunt.

17. *Quod præmium obedientiæ in parentes divinitus ſit propoſitum.*

Cur filii parentibus morigeri diu vivant. D. Th. in 2. 2. q. 122 a. 1. ad 4.

Nam in eo fructus est maximus, ut diu vivant: propterea quod digni sunt, qui beneficio quam diutissime perfruantur, cujus memoriam perpetuo conservant. Cum igitur qui parentes colunt, iis gratiam referant, a quibus lucis, & vitæ usuram habent, jure & merito vitam ad summam senectutem perducunt. Tum adjungenda est divinæ promissionis illustris explanatio: neque enim solum sempiternæ, ac beatæ, sed hujus etiam, quam in terris agimus, vitæ usus promittitur. Cujus sententiæ interpres est Divus Paulus, cum inquit: *a Pietas ad omnia utilis est, habens promissionem vitę, quę nunc est, & futuræ.*

Utriusque vitæ felix usus promittitur.

a 1. Tim. 4. 8.

18. *Diuturnę vitę promissio quanti hic facienda sit.*

Nec vero hæc merces aut exigua est, aut contemnenda, etiam si sanctissimis viris, ut *b* Job, ut *c* Davidi, ut *d* Paulo, mors fuerit optabilis, & ærumnosis, ac miseris hominibus vitæ propagatio sit injucunda. Nam illorum verborum adjunctio, *Quam Dominus Deus tuus dabit tibi*, non modo temporis diuturnitatem ad vivendum, sed otium, quietem, incolumitatem ad bene vivendum pollicetur. Nam in Deuteronomio non solum inquit, *e Ut longo vivas tempore*; sed illud etiam addit, *Ut bene sit tibi*: quod deinde ab *f* Apostolo repetitū est

b Job. 5. 3. & 10. 1.
c Psal. 119. 5.
d Phil. 1. 23.
e Deut. 5. 36.
f Eph. 6. 3.

19. *Quomodo qui Parentes honorant, etiam si cito moriuntur, hujus Præcepti præmium capiant.*

Præmium hic promissum non tam in diuturnitate, quam in incolumitate vitæ est repositum.

Hæc autem bona iis suppetere dicimus, quorum pietati Deus gratiam referat. Aliter enim divini promissi fides, & constantia non erit, cum interdum qui majorem pietatem parentibus præstiterunt, iis vita brevior sit. Quibus id quidem contingit, vel quod iis optime consulitur, qui prius e vita excedunt, quam a virtutis, & officii religione discedant; *g* rapiuntur enim, ne malitia mutet intellectum eorum, aut ne fictio decipiat animam illorum: vel quia dum pernicies, & rerum omnium perturbatio impendet, e corporibus evocantur, ut communium temporum acerbitatem evadant. *h A facie enim malitię*, inquit Propheta, *collectus est justus*. Quod fit, ne eorum aut virtus, aut salus periclitetur, cum a mortalibus flagitiorum pœnas repetit Deus: vel ne tristissimis temporibus ex propinquorū, amicorum-

g Sap. 4. 11.
h Isa. 57. 1.

Cum boni viri immatura morte tolluntur, superstitibus supervenire solent plagæ.

que

que calamitatibus acerbissimos luctus sentiant. Quare metuendum est majorem in modum, cum bonis viris immatura mors accidit.

20. *Quibus pœnis ii afficiantur, qui hujus Præcepti prævaricatores exiſtunt.*

Ac quemadmodum iis, qui grati in parentes sunt, officii merces, & fructus est a Deo propositus, sic ingrati, & impii filii gravissimis pœnis reservantur. Scriptum est enim: *a Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur.* &, *b Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominiosus est, & infelix.* &, *c Qui maledicit patri suo, vel matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris.* &, *d Oculum, qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant eum filii aquilæ.* Qui parentibus injuriam intulerunt, e multos fuisse legimus, in quibus ulciscendis Dei iracundia exarsit. Non enim Davidem inultum reliquit, sed sceleri debitas pœnas dedit *f* Absalon, quem, ob ejus scelus; tribus transfixum hastis punivit.

Ingrati filii graviter puniendi.

a *Exod.* 21. 16 *Levit.* 20. 9. *Matth.* 15. 4.
b *Prov.* 19. 26
c *Prov.* 20. 20
d *Prov.* 30. 17
Quali pœna protervi filii digniſint vide in Deut. 21. 18. 19.
e *Gen.* 9. 22. & 26. 34. & 35. 22. & 49. 4.
f 2. *Reg.* 18. 14. 15. 16.

De iis vero, qui Sacerdotibus non obtemperant, scriptum est: *g Qui superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto judicis morietur homo ille.*

g *Deut.* 17. 12 *Quod sit Parentum in filios officium, colligi potest ex Gen.* 20. 19 *Exod.* 12. 26 & 13. 18. *Job.* 1. 5. *Prov.* 19. 17. *Eccl.* 7. 26. *Prov.* 3. 24. *Eccl.* 30 *fere per totum.*

21. *Quibus potissimum rationibus parentes se dignos honore illo divinitus præscripto reddere possint.*

Et quemadmodum divina Lege sancitum est, ut parentibus filii honorem habeant, ut pareant, ut obsequantur: sic parentum propria officia sunt, atque munera, ut sanctissimis disciplinis, ac moribus filios imbuant, iisque optima dent vivendi præcepta; ut ad religionem instructi, & parati, Deum sancte, inviolateque venerentur: *h* quod a parentibus Susannæ factum esse legimus.

h *Dan.* 13. 3. *Tria parentibus in educatione liberorum vitanda.*

Itaque Sacerdos parentes commoneat, ut se liberis magistros præbeant virtutis, æquitatis, continentiæ, modestiæ, & sanctitatis; triaque præsertim declinent, in quibus offendere sæpe consueverunt. Primum, ne quid acerbius in liberos aut loquantur, aut statuant: quod Apostolus in epistola ad Colossenses ita præcipit: *i Patres nolite ad indignationē provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant.* Nam periculum est, ne fracto, abjecto-

Primum.

i *Col.* 3. 21. *Ephes.* 6. 4.

que

que animo ſint, dum omnia timent. Quare illud præcipiat, ut nimiam ſeveritatem effugiant, malintque liberos corrigere, quam ulciſci.

22. *Quomodo parentes erga liberos remiſſi eſſe non debeant, nec eis ut nimis amplum patrimonium relinquant, nimis laborare.*

Secundum. Deinde, ſi qua culpa commiſſa eſt, cum neceſſaria ſit caſtigatio, & objurgatio, ne quid liberis per indulgentiam diſſolute remittant. Sæpe enim filii parentum nimia lenitate, & facilitate depravantur. Quamobrem a diſſoluta indulgentia deterreat exemplo Heli ſummi Sacerdotis, qui, quod in liberos indulgentior fuerat, *a* maximo ſupplicio eſt affectus.

Heli exemplum nimiæ parentum indulgentiæ. *a* 1. *Reg.* 4. 12. *& ſeq. ſit & David.* 2. *Reg.* 13. 20 3. *Reg.* 1. 6. *Item mater filiorum Zebedæi.* *Matth.* 20. *Vide Ambr. di.* 5. *de fide ad Gratianum. c.* 3. *Tertium.*

Poſtremo ne, quod fœdiſſimum eſt, in filiorum educatione, ac doctrina, præpoſtera conſilia ineant. Etenim permulti in hac una cogitatione, curaque verſantur, ut opes, ut pecunias, ut lautum, amplumque patrimonium liberis relinquant; quos non ad religionem, non ad pietatem, non ad bonarum artium diſciplinam, ſed ad avaritiam, & ad rem familiarem augendam cohortantur; nec de filiorum exiſtimatione, aut ſalute ſunt ſolliciti, dummodo pecunioſi ſint, & prædivites: quo quid dici, aut cogitari turpius poteſt? Ita fit; ut ad illos non tam rerum copias, quam ſua ſcelera, & flagitia transferant, quibus tandem non ad cœlum ſe duces præbent, ſed ad inferorum ſupplicia ſempiterna. Sacerdos igitur optimis præceptis parentes inſtituat, eoſque ad *b* Tobiæ exemplum, ac ſimilem virtutem excitet; ut, cum filios ad Dei cultum, & ſanctimoniam probe erudierint, ab iis etiam amoris, & obſervantiæ, & obſequii uberrimos fructus capiant.

Huc referri poſſunt, quæ habentur. Eccl. 2. 18. 19. *&* 5. 12. 14. *&* 6. 2. 3. *b Tob.* 4. *per tot.*

DE

DE QUINTO PRÆCEPTO.

CAPUT VI.

Non Occides.

1. *Quis ſit ejus doctrinæ, quæ hoc Præcepto includitur, fructus, & utilitas.*

MAgna illa, quæ pacificis hominibus propoſita eſt felicitas. *a Quoniam filii Dei vocabuntur*, Paſtores maxime commovere debet, ut hujus Præcepti diſciplinam fidelibus diligenter, accurateque tradant. Nam ad conciliandas hominum voluntates nulla melior ratio iniri poteſt, quam ſi ejuſmodi Præcepti Lex recte explicata, ab omnibus ita, ut oportet, ſancte ſervetur: quoniã tum ſperare licet, ut ſumma animi conſenſione conjuncti homines, concordiam, & pacem maxime colant.

a Matt. 5. 9 *Homines quantum ex hoc Præcepto commodi capiant.*

Sed quam neceſſe ſit Præceptum hoc explicari, ex eo perſpicitur, quod *b* immenſa illa univerſæ terræ inundatione facta, hoc unum in primis eſt, quod Deus hominibus interdixit: *c Sanguinem*, inquit, *requiram animarum veſtrarum de manu cunctarum beſtiarum, & de manu hominis*. In Evangelio etiam, quo primum veteres Leges a Domino explicatæ ſunt, in iis hæc prima eſt, de qua apud ſanctum Matthæum ita ſcriptum eſt: *d Dictum eſt enim, Non occides*; & reliqua, quæ hac de re eo ipſo loco deinceps commemorantur.

Deus etiam ante legem homicidium interdixit.
b De quo Gen. 6. & 7. per totum.
c Gen. 9. 5.
d Matt. 5. 22.

Fideles præterea attente, libenterque præceptum hoc audire debent. Si enim ejus vis ſpectatur, ad vitam cujuſque tuendam valet, quoniam iis verbis, *Non occides*, homicidium omnino interdictum eſt. Itaque ſinguli homines tanta cum voluptate animi illud accipere debent perinde ac ſi, ira Dei propoſita, aliiſque graviſſimis pœnis

Deus vitæ noſtræ Præcepto conſuluit

nis nominatim prohibitum ſit, ne quis eorum lædatur. Ergo ut Præceptum hoc auditu jucundum eſt: ita ejus peccati cautio, quod Præcepto prohibetur, jucunditatem habere debet.

2. *Quid hoc Præcepto cum vetetur, tum jubeatur.*

a Mat. 5. 22. 23. Exod. 21. 42. 13. 14. Lev. 24. 17. b Coloſſ. 3. 8. 12. Ephe. 4. 16.

Cùm autem hujus Legis vim *a* Dominus explicaret, in eo duo contineri oſtendit: alterum, ne occidamus, quod a nobis fieri vetitum eſt: alterum, *b* quod facere jubemur, ut concordi amicitia, charitateque inimicos complectamur, pacem habeamus cum omnibus, cuncta denique incommoda patienter feramus.

Beſtiarũ cædes non eſt prohibita, D. Th in 2. 2. q. 64. art. 1. c Gen. 9. 2. Exod. 12. per tot. & paſſim Aug. li. 1. de civ. Dei c. 20. vide eundem de moribus. Manich. l. 2. c. 13. 14. 15. Aug. epiſt. 154. ad Pub. & habetur 13 qu. 5. cap. De occidend. & in ep. 54. ad Maced. & habetur eadem q. c. Non eſt iniquitatis, & multa alia ibid. Vide item D. Tho. in 2. 2. q. 64. ar. 2.

3. *Licet beſtiis veſci, & animalia occidere.*

In eo autem, quod cædes prohibetur, illud primum docendum eſt, quæ cædes ſint ejuſmodi, quæ hac Præcepti Lege non vetentur. Nam *c* beſtias occidi non eſt prohibitum; quoniam ſi illis veſci, a Domino hominibus eſt conceſſum, fas item eſt illas occidi. Qua de re ita S. Auguſtinus: *Cum audimus*, inquit, *Non occides, non accipimus hoc dictum eſſe de fructetis, qui nullus eſt iis ſenſus, nec de irrationabilibus animalibus, quia nulla nobis ratione ſociantur.*

4. *Licet homines in judicio vel morti adjudicare, vel interimere.*

Alterum permiſſum cædis genus eſt, quod ad eos Magiſtratus pertinet, quibus data eſt necis poteſtas, qua ex Legum præſcripto, judicioque in facinoroſos homines animadvertunt, & innocentes defendunt. Quo in munere cum juſte verſantur, non modo ii cædis non ſunt rei, ſed huic divinæ Legi, qua cædes vetantur, maxime obediunt. Cum enim Legi huic finis is propoſitus ſit, ut hominum vitæ, ſalutique conſulatur; Magiſtratuum item, qui legitimi ſunt ſcelerum vindices, animadverſiones eodem ſpectant, ut, audacia, & injuria ſupplicis repreſſa, tuta ſit hominum vita. Quare David: d *In matutino*, inquit, *interficiebam omnes peccatores terræ, ut diſperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.*

d Pſ. 109. 8.

5. *Quomodo etiam qui in bello juſto occidunt, rei cædis non ſint.*

Bello juſto licere homines occidere.

Qua ratione ne illi quidem peccant, qui juſto bello,

non

non cupiditate, aut crudelitate impulsi, sed solo publicæ utilitatis studio, vitam hostibus adimunt. Sunt præterea ejusmodi cædes, quæ nominatim Dei jussu fiunt. *a* Levi filii non peccaverunt, qui uno die tot millia hominum occiderunt; qua cæde facta, sic ad eos locutus est Moyses: *b Consecrastis manus vestras hodie Domino.*

colligitur ex Gen. 14. 15. Exo. 17. 9. 10 1. Reg. 14. 15 & 17. 51. Luc. 2. 14.

a Exod. 32. 29

b Ibid.

6. *Hujus Præcepti reus non est, qui hominem fortuito casu interimit.*

Neque vero hujus Præcepti reus est, qui non sponte, nec meditato, sed fortuito hominem occidit. Qua de re in Deuteronomii libro ita est: *c Qui percusserit proximum suum nesciens, & qui heri, & nudius tertius nullum contra eum odium habuisse comprobatur, sed abiisse simpliciter cum eo in sylvam ad ligna cædenda, & in succisione lignorum securis fugerit manum, ferrumque lapsum de manubrio amicum ejus percusserit, & occiderit*, &c. Hæ cædes ejusmodi sunt; quæ, quia non voluntate, neque de industria inferuntur, propterea non omnino in peccatis numerantur. Quod S. Augustini sententia comprobatur. *Absit enim*, inquit, *ut quæ propter bonum, ac licitum facimus, si quid per hæc præter voluntatem nostram cuiquam mali acciderit, nobis imputetur.*

c Deut. 19. 5. Fortuita cædes culpam non habet, si in rei honestæ & licitæ occupatione ea contingat. Vide dist. 5. c. Si quid.

Aug. ep. 154 ad Publicol.

7. *Quomodo homicidii reus sit, qui casu cædem fecit.*

In quo tamen duabus de causis peccari potest: altera, si quis in re injusta occupatus hominem occiderit: (exempli causa, si quis gravidam mulierem pugno, vel calce percuteret, ex quo abortus sequeretur, fuisset quidem illud præter percussoris voluntatem, non tamen præter culpam, cum illi non liceret ullo modo gravidam mulierem percutere) *d* altera, si non omnibus circumspectis, negligenter, & incaute aliquem occiderit.

Videatur Trid Syn sess. 14 Decr. de Reform. c. 7.

d Sicut fuit peccatorum Lamech.

8. *Licet etiam salutis suæ tuendæ causa alterum occidere.*

Qua etiam ratione, si quis salutis suæ defendendæ causa, omni adhibita cautione, alterum interemerit, hac lege non teneri satis apparet. Atque hæ quidem, quas modo commemoravimus, cædes sunt, quæ hoc legis Præcepto non continentur, quibus exceptis, reliquæ omnes pro-

prohibentur, ſive homicidam quis ſpectet, ſive qui occiditur, ſive modos, quibus cædes fit.

9. *Nemini licet privata auctoritate cædem facere.*

Nam, quod ad eos pertinet, qui cædem faciunt, nemo plane excipitur, non divites, non potentes homines, non domini, non parentes; ſed delectu omni, & diſcrimine remoto, occidere vetitum eſt omnibus.

10. *Nemo prorſus eſt, qui hac Lege tutus eſſe non poſſit.*

Si vero ii ſpectantur, qui interficiuntur, ad omnes hæc lex pertinet: nec quiſquam eſt tam humilis, & abjectę conditionis homo, quin legis hujus vi defendatur. Neque vero ſeipſum interficere cuipiam fas eſt; cum vitæ ſuæ nemo ita poteſtatem habeat, ut ſuo arbitratu mortem ſibi conſciſcere liceat. ideoque hujus legis verbis non ita præſcriptum eſt, *Ne alium occidas*; ſed ſimpliciter, *Ne occidas.*

11. *Quos modis hoc Præceptum violari contingat.*

Sin autem multiplicem cædis faciendæ modum attendimus, nemo eſt, qui excipiatur. Non ſolum enim ſuis cuiquam manibus, aut ferro, aut lapide, aut baculo, aut laqueo, aut veneno vitam homini eripere non licet; ſed conſilio, ope, auxilio, aut alia quacunque ratione id fieri prorſus vetitum eſt. In quo ſumma tarditas, ſtuporque Judæorum fuit, qui crederent ſe hoc Præceptum ſervare, ſi manus tantum a cæde abſtinerent. Sed homini Chriſtiano, qui, interprete Chriſto, didicit hanc legem ſpiritualem eſſe, nempe quę non manus ſolum puras, ſed animum etiam caſtum, ſincerumque nos habere jubet, illud non ſatis omnino eſt, quod illi ſatis cumulate ſe præſtare arbitrabantur. Nam ne iraſci quidem cuiquam licere in Evangelio traditum eſt cum dicat Dominus: *Ego autem dico vobis: Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio: qui autem dixerit fratri ſuo, racha, reus erit concilio: qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.*

Judæorum quam ſtupidum fuerit de homicidio judicium.

Matth. 5. 21.

12. *Quomodo quis iraſcendo peccare, vel non peccare poſſit.*

Interpretatio verborum Chriſtis ex De Aug. l. 1. de ſer. Dom. in mon. Juſta ira,

Ex quibus verbis perſpicuum eſt, eum culpa non carere, qui fratri ſuccenſeat, quamvis iram animo includam contineat; qui vero ejus iræ ſignificationem aliquam

quam dederit, graviter peccare; ac multo gravius, qui non vereatur fratrem dure accipere, & ei convitium facere. Et quidem hoc verum est, si nulla subsit iracundi causa: nam iræ causa, quæ a *a* Deo, *b* Legibusque conceditur, ea est, cum in eos animadvertimus, qui nostro imperio, potestatique parent, si in eis sit culpa. Christiani enim hominis ira non a carnis sensibus, sed a Spiritu sancto proficisci debet; *c* cum nos templa Sancti spiritus, *d* in quibus Jesus Christus habitet, esse conveniat.

a *Psal.* 45. *Ephes.* 1. 26;
b *Videtur alludere ad id, quod ait lex. ff. ad Leg. Jul. de adv.*
c 1. *Cor.* 6. 19.
d *Eph.* 3. 17.

13. *Quomodo homines perfecte hanc Legem observent, & quam multi in eam peccent.*

Multa præterea sunt a Domino tradita, quæ ad perfectam hujus Legis rationem pertinent, qualia illa sunt: *e Non resistere malo; sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: & ei, qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium: & quicunque te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo.* Ex his, quæ jam commemorata sunt, animadvertere licet, quam proclives sint homines ad ea peccata, quæ hoc Præcepto vetita sunt; quamque multi reperiantur, qui si minus manu, animo saltem cædis scelus committunt.

e *Matth.* 5. 39. *Luc.* 6. *ubi non habet, in dexteram, sed in maxillam. D. Aug. ep.* 4. *ad Marc.*

14. *Quantum in sacris Litteris homicidium Deus detestetur.*

Et quoniam huic tam periculoso morbo remedia in sacris Litteris adhibita sunt, Parochi est officium ea diligenter fidelibus tradere, Precipuum autem illud est, ut intelligant: quam nefarium sit peccatum hominis cædes idque vel *f* plurimis, maximisque sanctarum Litterarum testimoniis perspici potest. usque enim adeo homicidium detestatur Deus in sanctis Litteris, *g* ut a bestiis cædis hominum pœnam se repetiturum dicat; *h* ac belluam, quæ hominem læserit, occidi jubeat. Neque aliam ob causam a sanguine hominem abhorrere voluit, nisi ut omni ratione a nefaria hominis cæde & animum, & manus abstineret.

Quam grave peccatum sit homicidium.

f *Gen.* 4. 10. *Exod.* 21. 12. *Levit.* 24. 12.
g *Gen.* 9.
h *Exod.* 21. 28.

15. *Quantum sit scelus hominis cædes, ratione demonstratur.*

Sunt enim homicidæ humani generis, atque adeo natu-

D. Th. in 2. 2. *q.* 64. *ar.* 3.

turæ hoſtes acerbiſſimi; qui, quantum in eis eſt, univerſum Dei opus evertunt, cum hominem tollant, cujus
a *Gen. 1. 26.* cauſa is omnia, *a* quæcunque procreata ſunt, ſe feciſſe
D. Th. in teſtatur. Imo vero in Geneſi *b* cum prohibitum ſit ho-
1. p. q. 96. ar. minem occidi, quia illum Deus ad imaginem ſuam, &
1. & 2. ſimilitudinem creavit, inſignem Deo injuriam is facit,
b *Gen. 9. 6.* quaſique violentas illi manus inferre videtur, qui ejus imaginem e medio tollit. Hoc divina animi cogitatione meditatus David graviſſime de ſanguinariis hominibus
c *Pſ. 13. 3.* conqueſtus eſt illis verbis: *c Veloces pedes eorum ad effun-*
Prov. 1. 16. *dendum ſanguinem*; neque ſimpliciter dixit, *Occidunt*,
Iſa. 59. 7. ſed, *Effundunt ſanguinem*; quæ verba ad deteſtabilis illius ſceleris amplificationem, immanemque illorum
Rom. 3. 15. crudelitatem oſtendendam protulit: utque declararet in primis, quam præcipites illi diabolico quodam im-
Pſal. 13. 3. pulſu ad id facinus ferantur, dixit: *Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem.*

16. *Quid in hoc Præcepto Deus faciendum imperet.*

Pax, & dilectio mutua ſervanda. Jam vero, quæ in hoc Præcepto ſervanda eſſe Chriſtus Dominus jubet, eo ſpectant, ut *d* pacem cum omnibus habeamus. Inquit enim, cum hunc locum interpretaretur: *e Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adverſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum*; & quæ ſequuntur. Quæ ita a Parocho explicabuntur, ut doceat, ſine ulla exceptione omnes charitate complectendos eſſe: ad quam in hujus Præcepti explicatione fideles, quam maxime poterit, incitabit, quod in eo proximi diligendi virtus maxime elucet. Cum enim odium hoc Præcepto aperte vetetur, quo-
d *Rom. 12. 18. Heb. 12. 14.*
e *Matt. 5. 24. Amb. lib. 1. Off. c. 48.*
f *1. Jo. 3. 15.* niam *f Qui fratrem ſuum odit, homicida eſt*; certe illud conſequitur, ut amoris, & charitatis Præceptum detur.

17. *Quæ officia ſint charitatis, quæ hoc Præcepto continentur.*

Cumque hac Lege de charitate, & amore præceptum ſit, tum omnium etiam illorum officiorum, atque actionum, quæ charitatem ipſam conſequi ſolent. Præcepta traduntur. *g Charitas patiens eſt*, inquit Divus
g *1 Cor. 13. 5.* Paulus:

Paulos: patientia igitur nobis præcipitur, *a* in qua nos animas noſtras poſſeſſuros Salvator docet. Beneficentia deinde charitatis comes eſt, & ſocia; quoniam *b Charitas benigna eſt*. Benignitatis autem, atque beneficentiæ virtus late patet; ejuſque officium in iis rebus maxime verſatur, ut pauperibus ſuppeditemus res neceſſarias, cibum eſurientibus ſitientibus potum demus, nudos veſtiamus, & quo quiſque opis noſtræ magis indiget, eo in illum plus liberalitatis conferamus.

Quomodo charitas hæc omnia ſit, vide D. Th. in 2.2. q. 23. a. 4. ad 2.

a Luc. 21. 19.

Beneficentia, & ejus officia V. D. Th. in 2.2 q. 31. a. 1. & 1. Cor. 13. 4.

18. *Quomodo omnium charitatis officiorum perfectiſſimum ſit inimicorum dilectio.*

Hæc beneficentiæ, & bonitatis officia, quæ per ſe ſunt illuſtria, eo fient illuſtriora, ſi inimicis præſtentur. Ait enim Salvator: *c Diligite inimicos veſtros, benefacite iis, qui oderunt vos*; quod etiam Apoſtolus monet illis verbis: *d Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi; hoc enim faciens, carbones ignis congeres ſuper caput ejus: noli vinci a malo, ſed vince in bono malum*. Deinde, ſi charitatis legem ſpectemus, quæ benigna eſt, omnia, quæcunque ad manſuetudinem, lenitatem, aliaſque id generis virtutes pertinent, officia colere, ea lege præſcribi intelligemus.

D. Th. 2. 2. q. 25. a. 8. & 9.

c Matt. 5. 44.

d Rom. 12. 20. Prov. 25. 21. 1. Cor. 13. 4.

19. *Qua præcipue re charitas proximi, quæ hic imperatur, eluceſcat.*

At vero longe omnium præſtantiſſimum officium, quod charitatis pleniſſimum eſt, in quo nos maxime exercere convenit, illud eſt, ut injurias, quas accepimus, æquo animo remittamus, atque condonemus. Quod ut plane efficiamus, ſæpe nos divinæ Litteræ, ut antea dictum eſt, monent, atque hortantur; cum non beatos ſolum eos dicant, qui ita prorſus faciunt ſed erratorum etiam veniam iiſdem a Deo datam affirment: qui vero hoc ipſum facere negligunt, aut omnino recuſant, illam non conſequuntur. Sed quoniam ulciſcendi libido hominum mentibus fere inſita eſt, Parochus maximam in eo diligentiam ponat neceſſe eſt, ut injuriarum obliviſci, eaſque remittere Chriſtianum hominem oportere, non doceat ſolum, ſed penitus etiam fidelibus perſuadeat. Cumque hac ipſa de re apud ſacros Scriptores multa fiat mentio, eos conſulat, ad refellendam eorum

Condonandas eſſe injurias, hac loca Scripturæ demonſtrant.

Deut. 32. 35. 1. Reg. 25. 32. 33. 26. & 24. 5. 7. 8. 2. Reg. 19. 20. Pſal. 7. 5. Eccl. 28. per tot. Iſa. 58. 6. Matt. 6. 14. 15. Marc. 11. 25. 26. Luc. 6. 37. Act. 7. 60.

pertinaciam, qui in ulciſcendi cupiditate animo obſtinato ſunt, atque obfirmato: argumenta in promptu habeat, quæ illi Patres graviſſima, atque ad eam rem maxime accommodata pie adhibuerunt.

V. Ter. in Apolog. c. 31. & 37. D. Aug. tra. 81. in Joa. & lib. 50 Hom. Ho. 6. & ſer. 61. de Temp.

20. *Quibus præſertim rationibus odium reprimendum ſit, inducendique ſint fideles ad injuriarum oblivionem.*

Prima ratio reprimendi odii. Non poteſt habere concordiam cum Chriſto, qui diſcors voluerit eſſe cum Chriſtiano.

Verum hæc potiſſimum tria explicanda ſunt. Primum eſt, ut qui ſe injuriam accepiſſe putat, ei maxime perſuadeatur, illum detrimenti, aut injuriæ præcipuã cauſam non fuiſſe, quem ipſe ulciſci cupit. Sic admirabilis ille Job fecit, qui a Sabæis hominibus, a Chaldæis, & a dæmone graviter læſus, nulla tamen habita eorum ratione, ut vir rectus, & homo admodum pius recte, pieque iis verbis uſus eſt: *a Dominus dedit, Dominus abſtulit.* Itaque patientiſſimi illius viri oratione, & exemplo, Chriſtiani homines ſibi perſuadeant, quod veriſſimum eſt, omnia, quæcunque in hac vita patimur, a Domino, qui juſtitiæ omnis, miſericordiæque parens eſt, & auctor, proficiſci.

a Job. 1. 21. 2. 10.

21. *Homines nos perſequentes Dei miniſtri, ac ſatellites ſunt, quamvis id ex mala voluntate faciant.*

Pœnas omnes, & afflictiones divinitus hominibus immiſſas ad certam aliquam utilitatem, omnino debet eſſe perſuaſiſſimum.

Neque vero ille nos, cujus eſt immenſa benignitas, ut inimicos punit, ſed *b* uti filios corrigit, ac caſtigat. Nec profecto, ſi recte animadvertimus, in hiſce rebus homines aliud omnino ſunt, niſi miniſtri, & quaſi ſatellites Dei: & quamquam homo poteſt male aliquem odiſſe, peſſimeque illi cupere; tamen ei, niſi permiſſu Dei, nocere nullo modo poteſt. Hac ratione *c* adductus Joſeph, fratrum impia conſilia; ſic *d* David injurias ſibi a Semei illatas æquo animo tulit. Ad hanc item rem illud argumenti genus valde pertinet, quod ſanctus Chryſoſtomus graviter, atque erudite pertractavit, nemi-

Amos 3. 6. b Prov. 3. 11. Hebr. 12. 6. Apo. 3. 19. c Gen. 45. 5. & 7. d 1. Reg. 16. 10. 11. 12. Chryſoſt. to. 5 in hom. quod nemo lædatur niſi a ſe ipſo.

nem ſcilicet niſi a ſeipſo lædi. Nam qui ſe injurioſe tractatos eſſe opinantur, ſi rem recta ſecum via reputent, comperient, nullam profecto ſe ab aliis injuriam, aut damnum accepiſſe. Etſi enim, quibus ipſi læduntur, ea extrinſecus eveniunt; tamen ſe maxime ipſi offendunt, cum animum odio, cupiditate, invidia nefarie contaminant.

22. *Quæ*

22. *Quæ ad eos commoda proveniant, qui injurias libenter condonant.*

Alterum est, quod duo præcipua commoda complectitur, quæ ad eos pertinent, qui pio erga Deum studio adducti, injurias libenter remittunt. Quorum primum illud est, *a* quod aliena debita remittentibus promisit Deus fore, ut ipsi etiam peccatorum veniam impetrent: ex quo promisso, quam gratum illi sit hoc pietatis officium, facile apparet. Alterum commodum est, quod nobilitatem quandam, & perfectionem assequimur; quoniam condonandis injuriis quodammodo Dei similes efficimur, *b* qui *Solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super justos, & injustos.* *Secunda ratio inducens ad injurarum oblivionem.*

a Matth. 6. 14. & 18. 33.

b Matth. 5. 45. Luca 6. 27.

23. *Quæ, & quot incommoda ex odio inimicorum proveniant.*

Postremo explicanda sunt incommoda illa, in quæ nos tum incidimus, cum injurias, quæ nobis illatæ sunt, condonare nolumus. Itaque Parochus illis, qui sibi in animum inducere non possunt, ut inimicis ignoscant, ob oculos ponat, odium non solum grave peccatum esse, sed etiam diuturnitate peccandi gravius inhærere. Cum enim is, in cujus animo hic affectus insederit, inimici sui sanguinem sitiat, illius ulciscendi spe plenus, dies, noctesque in perenni quadam mala mentis agitatione ita versatur, ut nunquam a cædis, aut nefariæ alicujus rei cogitatione cessare videatur. Quo fit, ut is vel nunquam vel maximo negotio ad id impellatur, ut aut prorsus ignoscat, aut aliqua saltem ex parte injurias remittat. Quare merito vulneri comparatur, cui telum in fixum hæret. *Tertia ratio.* *Odii perversitas V. D. Tho. in 2. 2. qu 34 ar. 3. & 4.*

24. *Multa peccata ex odio nasci demonstratur.*

Multa præterea incommoda, & peccata sunt, quæ hoc uno odii peccato, tanquam vinculo quodam, conjuncta tenentur. ideoque D. Joannes in hanc sententiam ita dixit: *c Qui fratrem suum odit, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit, quo eat; quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus*: itaque sæpius labatur necesse est. Etenim quo pacto fieri potest, ut dicta aliquis, aut facta illius probet, quem oderit? Hinc temeraria, & iniqua judicia existunt, iræ, invidiæ, obtrectationes,

c 2 Jo. 2. 11.

nes, & alia ejuſmodi, quibus illi quoque implicari ſolent, qui aut cognatione, aut amicitia juncti ſunt. Itaque ſæpe fit, ut ex uno peccato multa exiſtant. Neque injuria dicitur *a* hoc peccatum eſſe diaboli: quandoquidem *b* ipſe ab initio homicida fuit. Quamobrem Dei Filius Dominus noſter Jeſus Chriſtus, cum ſibi mortem afferre Phariſæi cuperent, *c* illos a patre diabolo genitos eſſe dixit.

a 1 Jo. 3. 10. 12.

b Jo. 8. 44. *Diabolus homicidii, & odii verus parens.*

c Jo. 8. 44.

25. *Remedia adverſus peccatum odii.*

Chriſti exemplum valet ad reprimendum odium.

Sed præter hæc, quæ dicta ſunt, unde ſceleris hujus deteſtandi rationes peti poſſunt, alia quoque remedia, & ea profecto maxime opportuna, ſanctarum Litterarum monumentis tradita ſunt. Ac primum omnium remedium, & maximum eſt Salvatoris noſtri exemplum, quod ad imitandum nobis proponere debemus. Is enim, cum *d* ne minima quidem peccati ſuſpicio in eum cadere poſſet, virgis cæſus; ſpinis coronatus, & cruci denique affixus, eam habuit orationem pleniſſimam pietatis: *e Pater, dimitte illis; non enim ſciunt, quid faciunt*: cujus aſperſionem ſanguinis teſtatur *f* Apoſtolus melius loquentem, quam Abel.

d Iſa. 53. 9. Jo. 8. 46. 1. Pet. 2. 2. 1. Jo. 3. 5.

e Luc. 23. 34.

f Heb. 12. 24.

Alterum autem remedium ab Eccleſiaſtico propoſitum eſt, ut mortem, atque illum judicii diem recordemur: *g Memorare*, inquit ille, *noviſſima tua, & in æternum non peccabis*. Quæ ſententia eodem ſpectat, ac ſi dicat: Illud ſæpe etiam atque etiam cogita, brevi fore, ut mortem obeas: proinde, quia tali tempore tibi optatiſſimum erit, & maxime neceſſarium ſummam Dei miſericordiam impetrare, eam tibi ob oculos jam nunc, perpetuoque proponas neceſſe eſt: ita enim fiet, ut immanis illa ulciſcendi cupiditas tibi exhauriatur; cum ad miſericordiam Dei implorandam nullum aptius, majuſve remedium invenias, quam oblivionem injuriarum, & amorem in eos, qui te, aut tuos re, aut oratione violarint.

Noviſſimorum memoria valet ad odium reprimendum.

g Eccl. 7. 40.

DE

DE SEXTO PRÆCEPTO.

CAPUT VII.

Non mœchaberis.

1. *Quo pertineat iſtud Præceptum, quaque ratione a Parochis tractandum ſit.*

QUoniam viri,& uxoris vinculum arctiſſimum eſt, & nihil utrique jucundius accidere poteſt, quam intelligere, ſe mutuo quodam, & ſingulari amore diligi, contra nihil moleſtius, quam ſentire, a ſe debitum, & legitimum amorem alio transferri;recte quidem,atque ordine illam,quæ hominis vitam a cæde tuetur,Legem, hæc,quæ de mœchia, ſive adulterio eſt,conſequitur; ut ſanctam illam, & honorabilem Matrimoni conjunctionem,unde magna charitatis vis exiſtere ſolet,nemo ullo adulterii ſcelere violare, aut dirimere audeat.Sed tamen in hac ipſa re explicanda cautus admodũ ſit Parochus,& prudens,& tectis verbis rem commemoret, quæ moderationem potius deſiderat,quam orationis copiam. Verendum eſt enim, ne, dum is late, atque copioſe nimis explicare ſtudet, quibus modis homines ab hujus Legis præſcripto diſcedant,in illarum rerum ſermonem forte incidat, unde excitandæ potius libidinis materia, quam reſtinguendæ illius ratio emanare ſolet.

Quare poſt Præceptum de homicidio, illud ponatur, quod ad adulterium ſpectat.

De adulterio recte, & moderate eſt loquendum.

2. *Quæ in hoc Præcepto juſſa comprehendantur.*

Sed quoniam hoc Præcepto multa continentur, quæ prætermittenda non ſunt, ea ſuo loco explicabuntur a Parochis. Ejus igitur duplex vis eſt: altera, qua diſertis verbis adulterium vetatur: altera, quæ eam ſententiam incluſam habet, ut animi, corporiſque caſtitatem colamus.

3. *Quid sub nomine mœchiæ, seu adulterii hic prohibeatur.*

Quid sit adulterium. Grat. 36. q. 1 ca. 2. §. Cum vero.

Ut autem ab eo, quod prohibitum est, docendi initium sumatur: Adulterium est legitimi tori injuria, sive alienus, sive proprius ille sit. Etenim si maritus cum muliere soluta rem habet, suum ipse torum violat: si vero solutus vir alienam uxorem cognoscat, adulterii labe torus alienus inquinatur. Hoc vero adulterii interdicto omnia prohiberi, Divus Ambrosius, & Augustinus auctores sunt, quæcunque inhonesta sunt, & impudica. In hanc sententiam hæc verba accipienda esse, ex sacris Litteris tum novi, tum veteris Testamenti licet colligere; nam præter adulterium alia libidinis genera apud Moysem puniuntur.

Hoc Præcepto omnem impuram libidinem prohiberi. D. Amb. l. 1. off. ca. 50. in fin D. Aug. qu. 7. 1. super Exod.

4. *Variæ libidinum species, quæ in Scripturis numerantur.*

Est Judæ in *a* Genesi judicium in nurum suam: est præclara ille in *b* Deuteronomio Moysis lex, ne de filiabus Israel ulla esset meretrix: extat præterea Tobiæ ad filium ejusmodi adhortatio: *c Attende tibi fili mi ab omni fornicatione*. Ecclesiasticus item: *d Erubescite*, inquit, *a respectu mulieris fornicariæ*. In Evangelio etiam Christus Dominus inquit, *e* de corde exire adulteria, & fornicationes, quæ coinquinant hominem. Apostolus vero Paulus hoc vitium sæpe multis gravissimisque verbis detestatur: *f Hæc est*; ait, *voluntas Dei, sanctificatio vestra, ut abstinetis vos a fornicatione*; & *g Fugite fornicationem*; & *h Ne commisceamini fornicariis*: &, *i Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis*; &, *k Neque fornicarii, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores Regnum Dei possidebunt*.

D. Tho. in 2. 2 q. 154. a. 1.
a Gen. 38. 24.
b Deut. 23. 1. 6.
c Tob. 4 13.
d Eccl. 41. 25
e Mat. 15. 19.
f 1. Thess. 4. 3
g 1. Cor. 6. 18
h 1. Cor. 5. 9.
i Ephes. 5 3.
k 1. Cor. 6. 9.

5. *Cur præcipue in hoc Præcepto adulterii fit facta mentio.*

Cur Legislator omnem impuram illam libidinem prohibiturus, peculiariter adulterii memineric.

Præcipue vero ob eam rem adulterium diserte vetitum est; quia præter turpitudinem, quę illi cum aliis intemperantię generibus communis est, injustitiæ quoque peccatum non solum in proximum, sed etiam in civilem societatem adjunctum habet. Est illud item certum, qui se a libidinum cæterarum intemperantia

non

non obſtinet, eum ad hanc, quę adulterii eſt, incontinentiam facile labi. Quare hoc adulterii interdicto facile intelligimus omne impuritatis, & impudicitię genus, quo polluitur corpus, prohiberi. Imo vero omnem intimam animi libidinem hoc præcepto vetitam eſſe, tum ipſius Legis vis ſignificat, quam ſpiritualem eſſe conſtat, tum Chriſtus Dominus docuit illis verbis: [a] *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non mœchaberis: ego autem dico vobis, quod omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Hęc ſunt, quę Fidelibus publice tradenda duximus, ſi tamen ea addantur, quę a ſacra Tridentina Synodo in adulteros, & eos, qui ſcorta, & pellices alunt, decreta ſunt, prętermiſſis multis aliis, ac variis impudicitię, & libidinis generibus, de quibus privatim unuſquiſque a Parocho admonendus erit, ut temporis, & perſonarum ratio poſtulabit. Sequitur nunc, ut ea explicentur, quę jubendi vim habent.

Voluntas pro facto hic habetur.

[a] *Matth. 5. 20. 29.*

Trid. Sy ſeſſ. 24. c 8. de Reform.

6. *Quid prętер ea; quę prohibentur, hic neceſſario obſervandum pręſcribatur.*

Docendi igitur ſunt Fideles, ac vehementer hortandi, ut pudicitiam, & continentiam omni ſtudio colant, [b] mundentque ſe ab omni inquinamento carnis, & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Dei. In primis autem admonendi ſunt, quamvis caſtitatis virtus in eorum hominum genere magis eluceat, qui pulcherrimum illud, ac plane divinum virginitatis propoſitum ſancte, & religioſe colunt, tamen iis etiam convenire, qui vel cęlibem vitam agunt, vel matrimonio juncti, a vetita libidine ſe puros, & integros ſervant.

Caſtitas uniquique pro diverſitate ſtatus neceſſario ſervanda.

[b] *1. Cor. 7. 1.*

Caſtitas in triplici hominum genere invenitur, V. Trid. Sy. ſeſ. 24 de Matr. ca. 9. & ſeſſ. 25. de Regular. c. 1.

7. *Quę ſint potiſſimum cogitanda volenti libidines ſuas edomare.*

Quoniam vero multa a ſanctis Patribus tradita ſunt, quibus docemur domitas habere libidines, & coercere voluptates, ea Parochus ſtudeat populo accurate exponere; atque in hac tractatione diligentiſſime verſetur. Hæc autem ejuſmodi ſunt, partim quæ in cogitatione conſiſtunt, partim quæ in actione. Quod in cogitatione remedium poſitum eſt, id in eo maxime verſatur, ut intelligamus, quanta ſit hujus peccati turpitudo, &

Caſtitatis ratio in eo conſiſtit, ut quis a vetita libidine ſe purum, & integrum ſervet.

Quibus cogitationibus remedium

Aduerſus libidines ſit quærendum, quamque perniciosa ſit libido.

pernicies, qua cognita, facilior fiet ejus deteſtandi ratio. Pernicioſum vero ſcelus eſſe, intelligi ex eo poteſt, quoniam propter hoc *a* peccatum a Dei regno pellitur, atque exterminantur homines: quod malorum omnium ultimum eſt.

Prima ratio.

a 1.Cor.6.9. Apoc.22.15. Gal.5.19.20

Et hæc quidem calamitas omnium ſcelerum communis eſt. Illud autem hujus peccati proprium, quod qui fornicantur, in ſua ipſi corpora peccare dicuntur, ex ſententia Apoſtoli ita ſcribentis: *b Fugite fornicationem: omne enim peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat.* Quod ob eam cauſam dictum eſt, quoniam illud injurioſe tractat, cum ejus violat ſanctitatem. Qua de re ad Theſſalonicenſes ita Divus Paulus: *c Hæc eſt*, inquit, *voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, ut abſtineatis vos a fornicatione, ut ſciat unuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore, non in paſſione deſiderii, ſicut & gentes, quæ ignorant Deum.*

Secunda.

b 1.Cor.6.18.

c 1.Theſſ.4.3.

Tertia ratio.

Deinde, id quod ſceleſtius eſt, ſi homo Chriſtianus meretrici ſe turpiter dedat, membra, quæ Chriſti ſunt, ea meretricis facit. Ita enim Divus Paulus ait: *d Neſcitis, quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti? tollens ergo membra Chriſti, faciam membra meretricis? abſit. An neſcitis, quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur?*

d 1.Cor.6.15.

Quarta ratio.

Eſt præterea homo Chriſtianus, ut idem teſtatur, *e* Templum Spiritus ſancti: quod violare, nihil aliud eſt, niſi ab eo Spiritum Sanctum ejicere.

e 1.Cor.6.17

8. *Quibus rationibus adulterii enormitatem intelligere liceat.*

f 1 Cor.7.4. Quod ſuum non eſt, alteri tradit adult.

In adulterii autem ſcelere magna ineſt iniquitas. Si enim, ut vult Apoſtolus, *f* qui Matrimonio juncti ſunt, ita eorum alter alterius poteſtati mancipatus eſt, ut neuter ſui corporis poteſtatem, juſque habeat, ſed mutuo quodam ſint inter ſe quaſi ſervitutis vinculo ita devincti, ut vir ad uxoris voluntatem, contraque uxor ad viri nutum, voluntatemque ſe accommodare debeat; certe ſi alteruter corpus ſuum, quod eſt alieni juris, ab eo, cui illud adſtrictum eſt, disjungit, is admodum iniquus eſt, & nefarius. Et quoniam infamiæ metus &

Turpitudinis notam inurit adulterium.

ad

ad ea, quæ jussa sunt, vehementer incitat homines, & a vetitis magnopere deterret; docebit Parochus, adulterium hominibus insignem turpitudinis notam inurere. Nam sacris Litteris ita proditum est: *a Qui adulter est, propter cordis inopiam, perdet animam suam: turpitudinem, & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur.* Verum hujus sceleris magnitudo ex supplicii severitate facile perspici potest. Adulteri enim, *b* Lege a Domino in veteri Testamento præscripta, obruebantur lapidibus.

a *Prov.* 6 32. 33. *Jo.* 8. 5. *Adulteri lapidibus obruendi. Trid. Syn ses.* 24. *decr. de reform. matr. cap.* 8.

b *Lev.* 20. 10.

9. *Cujusmodi pœnæ impuras libidines fere consequi soleant.*

Quin etiam ob unius libidinem, non solum qui scelus admisit, sed universa interdum civitas, *c* ut de Sichimitis legimus, deleta est. Multa divinæ animadversionis exempla in sacris Litteris prodita sunt, quæ ad deterrendos a nefaria libidine homines Parochus colligere poterit; *d* ut Sodomæ, & reliquarum finitimarum urbium interitus; *e* Israelitarum, qui fornicati sunt cum filiabus Moab in deserto, supplicium; *f* Beniamitarum deletio. Qui vero mortem effugiunt, intolerabiles tamen dolores, ac pœnarum cruciatus, quibus sæpe plectuntur, non effugiunt. Nam mente cæci, quæ pœna gravissima est, ita fiunt, ut neque Dei, neque famæ, neque dignitatis, neque filiorum denique, vitæque suæ rationem habeant: hocque pacto adeo nequam, & inutiles fiunt, ut nihil grave committi eis debeat, & ad nullum fere officii munus idonei sint. Hujus rei exempla a Davide, & Salomone petere nobis licet: *g* quorum alter, postquam adulteratus est, repente sui dissimillimus, ex mitissimo crudelis extitit, ut Uriam optime de se meritum morti obtulerit: *h* alter, cum se totum in mulierum libidinem profudisset, ita a vera Dei religione sese avertit, ut alienos Deos sequeretur. *i* Aufert igitur, ut Oseas dixit, hoc peccatum cor hominis, sæpeque excæcat. Nunc ad ea remedia veniamus, quæ in actione consistunt.

Ob libidinem integra civitas deletur.

c *Gen.* 34. 25. 26. 27. *Pentapoleos regia absorbetur.*

d *Gen.* 19. 24

e *Num.* 25, 4.

f *Jud.* 20. *per totum. Israelitæ in deserto trucidentur Beniamitæ prope delentur. Homines mente obcæcantur, & ad omnia inepti efficiuntur.*

g 2. *Reg.* 11. & 12. *per tot.*

h 3. *Reg.* 1. *per tot.*

i *Ose.* 4. 11.

10. *Quibus modis homines ad libidinem incitentur, quos illi evitare præcipue debent.*

Quorum primum illud est, ut otium maxime fugia-

De remediis libidinum in

mus:

actione confitentibus. Otia fugienda.

mus: in quo Sodomitæ homines, *a* ut est apud Ezechielem, cum hebescerent, in spurcissimum illud nefariæ libidinis scelus præcipites lapsi sunt.

a *Ezech.* 16. 49. *Crapula vitanda.*

Deinde crapula magnopere est vitanda. *b Saturavi eos*, inquit Propheta; *& mœchati sunt*: quoniam venter expletus, & saturatus libidinem parit. Hoc ipsum illis verbis Dominus significavit: *c Attendite vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula, & ebrietate.* hoc item Apostolus, *d Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.*

b *Jer.* 5. 7. *Vide Hier. de custodia vir. ep.* 22. 34.

c *Luc.* 21. 34. *Rom.* 13. 13.

d *Eph.* 5. 18. *Obstutus.*

Sed maxime animus ad libidinem oculis inflammari solet. quo pertinet illa Christi Domini sententia: *e Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Multæ præterea sunt Prophetarum de eadem re voces, ut est apud Job: *f Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.* Sunt multa denique, ac pene innumerabilia exempla malorum, quæ ex oculorum aspectu ortum habuerunt. Sic *g* David, *h* sic Rex Sichem peccavit, *i* hocque item pacto senes illi Susannæ calumniatores deliquerunt.

e *Mat.* 5. 30. & 18. 9. *Mar.* 9. 47.

f *Job.* 31. 1. *Thren.* 3. 51. *Eccl.* c. 9.

g 2. *Reg.* 11.

h *Gen.* 34. 2.

i *Dan.* 13. 8. *Ornatus elegans, & exquisitus. Isa.* 3.

II. *Mulierum exquisitus ornatus, sermonesque obscœni, & alia luxuriæ incitamenta fugienda.*

Elegantior item ornatus, quo oculorum sensus valde excitatur, occasionem libidini non parvam sæpe præbet, ideoque Ecclesiasticus monet: *k Averte faciem tuam a muliere compta.* Cum igitur mulieres in nimio ornatus studio versentur, non alienum erit, si Parochus aliquam in eo diligentiam adhibeat, ut eas interdum moneat, objurgetque verbis. Quæ hoc de genere gravissima Apostolus Petrus ita protulit: *l Mulierum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus.* D. Paulus item; *m Non in tortis*, inquit, *crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa.* Multæ enim auro, & margaritis adornatæ, ornamenta mentis, & corporis perdiderunt.

k *Eccl.* 4. 8.

l 1. *Pet.* 3. 3.

m 2 *Tim.* 2 9

Obscœnum sermo.

Hoc autem libidinis incitamentum, quod e vestium exquisito ornatu existere solet, alterum sequitur, quod est turpis, obscœnique sermonis. Nam verborum obscœnitate, quasi face quadam subjecta, adolescentum animi incenduntur. *n Corrumpunt enim bonos mores colloquia mala*, inquit Apostolus.

n 1. *Cor.* 15. 33.

Hocque

Hocque ipsum cum maxime efficiant delicatiores, & molliores cantus, ac saltationes, ab iis quoque diligenter cavendum est. *Saltationes & cantus molles.*

Quo in genere numerantur item libri obscœne, & amatorie scripti, qui ita vitandi sunt, ut imagines, quæ aliquam turpitudinis speciem præseferunt: cum ad turpes rerum illecebras, inflammandosque adolescentum animos vis in illis sit maxima. Sed Parochus in primis curet, ut de iis a sacrosancto Tridentino Concilio pie, religioseque constituta sunt, ea sanctissime serventur. Hæc verò omnia, quæ commemorata jam sunt, si magno adhibito studio, curaque vitentur, omnis fere libidinis materia tollitur. *Libri obscœni. Imagines fœdæ.* *Trid. Syno. sess. 25. in decret. de sanctis Imaginibus.*

12. *Confessionis, & Eucharistiæ, & piarum rerum usus ad castitatem consequendam est necessarius.*

Sed ad illius vim opprimendam maxime valet frequens Confessionis, & Eucharistiæ usus: tum assiduæ, ac piæ quædam ad Deum preces, cum eleemosynis, atque jejunio conjunctæ. Est enim castitas donum Dei, quod recte petentibus non denegat; nec patitur nos tentari supra id, quod possumus. *Castitas recte petentibus non negatur. Matt. 19 11. Gregor. Naz. orat. 31. c. 8. in fine. 1. Cor. 10 13.*

13. *Corpus castitatem sectanti domandum.*

Corpus autem non jejuniis modo, & iis præsertim, quæ sancta Ecclesia instituit, sed vigiliis etiam, piis peregrinationibus, atque aliis afflictationum generibus exercendum est, sensuumque appetitiones reprimendæ. In his enim, atque aliis hujusmodi rebus maxime cernitur temperantiæ virtus. In quam sententiam ad Corinthios D. Paulus ait: *a Omnis, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet; & illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* & paulo post: *Castigo*, inquit, *corpus meum, & in servitutem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar,* & alio loco: *b Carnis curam ne feceritis in desideriis.* *a 1. Cor. 9. 25.* *Ibid. 27.* *b Rom. 13. 14.*

DE

DE SEPTIMO PRÆCEPTO.

CAPUT VIII.

Non furtum facies.

1. *Quinta ſit hujus Præcepti commendatio, & cum duobus præcedentibus connexio.*

VEterem hunc Eccleſiæ morem fuiſſe, ut hujus Præcepti vis, & ratio inculcaretur auditoribus, indicat illa apud Apoſtolum objurgatio eorum, qui cæteros ab iis vitiis maxime deterrerent, quibus ipſi cumulati reperiebantur: *a Qui enim*, inquit, *alium doces, te ipſum non doces? qui prædicas non furandum, furaris?* Quo doctrinæ bono non ſolum frequens illorum temporum peccatum corrigebant; ſed etiam turbas, ac lites ſedabant, aliaſque malorum cauſas, quæ Furto commoveri ſolent. In iis & delictis, & delictorum incommodis, atque calamitatibus cum noſtra etiam hæc ætas miſere verſetur, ad exemplum ſanctorum Patrum, & Chriſtianæ diſciplinæ Magiſtrorum, Parochi hunc urgebunt locum, & aſſidue, ac diligenter hujus Præcepti vim, ac ſententiam explicabunt. Ac primum officium, & diligentiam ſuam conferent ad declarandum infinitum Dei amorem erga genus humanum, qui non modo illis duobus interdictis, *Non occides*, *Non mœchaberis*, quaſi præſidiis, & vitam, corpuſque noſtrum, & famam, exiſtimationemque noſtrã tueatur; ſed etiam hoc Præcepto, *Non furtum facies*, tanquam cuſtodia quadam externa, res, ac facultates muniat, ac defendat.

2 Rom. 2. 21.

Utilitas hujus doctrinæ.

2. *Quæ ſit huic Præcepto ſubjecta ſententia.*

D. Thom. in 1. 2. q. 100. ar. 4. & in 2. 2. qu. 122. artic. 4.

Quam enim hæc verba ſubjectam habent notionem, niſi eam, quam ſupra diximus, cum de aliis Præceptis lo-

loqueremur? vetare videlicet Deum, bona hæc noſtra, quæ in ejus tutela ſint, a quoquam auferri, aut violari. Quod divinæ Legis beneficium quo majus eſt, eo nos in ipſius beneficii auctorem Deum gratiores eſſe oportet. Et quoniam & habendæ, & referendę gratiæ nobis optima ratio propoſita eſt; ut non tantum Præcepta libenter auribus accipiamur, ſed etiam re ipſa probemus; ad hoc colendum Præcepti officium Fideles excitandi, & inflammandi ſunt. Eſt autem hoc Præceptum, quemadmodum ſuperiora, diviſum in duas partes: quarum altera, quæ furtum vetat, aperte eſt enunciata; alterius ſententia, & vis, qua jubemur benigni, & liberales eſſe in proximos, in priore occulta eſt, & involuta. De priore igitur prius dicetur, *Non furtum facies.*

Hoc præceptum, ut alia, in duas partes dividitur.

3. *Quid* Furti *vocabulo hic Legislator ſignificatum velit.*

In quo illud animadvertendum eſt, *Furti* nomine non id modo intelligi, cum occulte ab invito domino aliquid aufertur, ſed etiam, cum aliquid alienum contra voluntatem ſcientis domini poſſidetur. Niſi forte exiſtimandum eſt; eum, qui Furtum prohibeat, Rapinas factas per vim, & injuriam non improbare; cum extet illud Apoſtoli: *a Rapaces regnum Dei non poſſidebunt.* quorum omnem rationem, & conſuetudinem fugiendam eſſe, idem ſcribit *b* Apoſtolus. Quamquam vero majus peccatum Rapinæ ſunt, quam Furtum, quæ præter rem, quam alicui adimunt, præterea vim afferunt, & majorem imponunt ignominiam.

D. Aug. qu. 71. in Exod. & 32. q. 4. c. Meretrices.

a 1. *Cor.* 6. 10
b 1. *Cor.* 5. 10.

Rapina Furto eſt deterior vide D. Tho. in 2. 2. qu 66. art. 4 & 9.

4. *Cum omnem injuſtam rei alienæ uſurpationem Deus hic prohibere velit, cur potius Furti, quam Rapinæ meminerit.*

Mirandum tamen non eſt, quod leviori hoc *Furti* nomine notatum ſit divinæ Legis Præceptum, non Rapinæ. Id enim ſumma ratione factum eſt, quia Furtum latius patet, & ad plura pertinet, quam Rapinæ, quas tantummodo illi facere poſſunt, qui potentia, & viribus præſtant. Quamquam nemo non videt, excluſis ejuſdem generis levioribus peccatis, graviora etiam facinora prohiberi.

Furtum latius patet, quam Rapina, v. d. ff. 1. & inſtit. de fortis l. de obligationibus, quæ ex delicto naſc.

Qui leviora prohibet, proculdubio graviora non admittit.

5. *Enumerantur Furti latius ſumpti ſpecies.*

Variis autem nominibus notatur injuſta poſſeſſio, & uſus

uſus rerum alienarum ex varietate eorum, quæ & invitis, & inſciis dominis auferuntur. Nam ſi privatum quid privato adimitur, *Furtum* dicitur: ſi furripitur publico. *Peculatus* appellatur: *Plagium* vocant, ſi homo liber, vel ſervus alienus in ſervitutem abducitur: ſi vero ſacra res eripitur, nominatur *Sacrilegium*; quod facinus maxime nefarium, ac ſceleſtum adeo in mores inductum eſt, ut bona, quæ neceſſario & ſacrorum cultui, & Eccleſiæ miniſtris, & pauperum uſui pie, ac ſapienter fuerant attributa, in privatas cupiditates, perniciosaſque libidines convertantur.

6. Non illi duntaxat hoc Præceptum tranſgrediuntur, qui re ipſa aliena poſſident, ſed etiam animo.

Furandi voluntas etiam prohibetur. Sed præter ipſum Furtum, ideſt, externam actionem, furandi etiam animus, & voluntas Dei lege prohibetur. *Lex, quæ Chriſtianis eſt propoſita, etiam cogitationem rationem habet.* Eſt enim ſpiritualis Lex, quæ animum, fontem cogitationum, & conſiliorum inſpicit. *a De corde enim*, inquit Dominus apud ſanctum Matthæum, *exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia.*

a Mat. 15. 19.

6. Unde potiſſimum Furti gravitatem metiri poſſimus.

Bonorum diſtributio jure gentium introducta eſt, diſt. 1. c. Jus gentium. Sed quam grave ſcelus furtum ſit, ipſa naturæ vis & ratio ſatis oſtendit. Eſt enim juſtitiæ contrarium, quæ ſuum cuique tribuit. Nam bonorum diſtributiones, & aſſignationes jam inde ab initio jure gentium conſtitutas, divinis etiam, & humanis legibus confirmatas, ratas eſſe oportet; ut unuſquiſque, niſi humanum ſocietatem tollere velimus, ea teneat, quæ ei jure obtigerunt. Nam, ut Apoſtolus ait, *á neque fures, neque avari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt.* Etſi hujus ſceleris importunitatem, & immanitatem permulta declarant, quæ Furtum conſequuntur. Fiunt enim judicia temere, & inconſulto, multa de multis; erumpunt odia; ſuſcipiuntur inimicitiæ; exiſtunt interdum acerbiſſimæ innocentium hominum damnationes.

b 2. Cor. 6. 10.

Mala, quæ Furtum conſequuntur.

8. Quomodo ſint ablata neceſſario reſtituenda.

Quid dicemus de ea neceſſitate, quæ divinitus impoſita eſt omnibus, ſatisfaciendi ei, cui aliquid ademptum ſit? *Non enim*, inquit Auguſtinus, *remittitur peccatum, niſi*

S. Au. ep. 54. ad Maced. & habetur 14. q. 6. c. 1. &

nisi restituatur ablatum. Quę restitutio, cum quis assueverit ex alienis locupletari, quantam habeat difficultatem, præter id, quod unusquisque & ex aliorum consuetudine, & de suo sensu judicare potest, ex testimonio Abacuch Prophetę licet intelligere. Inquit enim: *a Vę ei, qui multiplicat non sua, usquequo & aggravat contra se densum lutum*? Lutum appellat densum, rerum alienarum possessionem, unde emergere, & expedire se homines difficile possint. Furtorum autem tam multa sunt genera, ut ea dinumerare sit difficillimum. Quare de his duobus, Furto, & Rapinis, dixisse satis erit: ad quę, tanquam ad caput, reliqua, quę dicemus, referuntur. Ad ea igitur detestanda, & ad Fidelem Populum a scelesto facinore deterrendum, conferent omnem curam, ac diligentiam Parochi. Verum hujus generis partes persequamur.

in 6. de usuris cap. Cum & eo & de reg. jure ca. Peccatum.

a *Abac. 2. 6.*

9. *Quæ sint præcipua Furtorum genera, quique Furibus sint annumerandi.*

Sunt igitur Fures etiam, qui Furto sublatas res ęmunt, vel aliquo modo inventas, occupatas, aut ademptas retinent. Ait enim S. Augustinus: *Si inveniſti, & non reddidiſti, rapuiſti*. Quod si rerum dominus nulla ratione inveniri potest; illa sunt bona in usus pauperum conferenda; quę ut restituat qui adduci non potest, ea re facile probat, se undique ablaturum omnia si possit.

Res Fures sublatas emere non licet. Nec inventas retinere. D. Aug. l. 50. Hom. 9 & de verbis Apo. se. 19. Invęta merito pauperibus dãda cap. Cum tu, de usuris. Mercatores, qui fraude, & dolor utuntur, sunt Fures.

Eodem se alligat scelere, qui in emendis, vendendisque rebus fraudes adhibent, & vanitatem orationis: horum fraudes vindicabit Dominus. Graviores, & iniquiores in hoc Furtorum genere sunt ii, qui fallaces, & corruptas merces vendunt pro veris, & integris; quive pondere, mensura, numero, & regula decipiunt emptores. Est enim in Deuteronomio: *b Non habebis in sacculo diversa pondera*, & in Levitico: *c Nolite facere iniquum aliquid in judicio, in regula, in pondere, in mensura; statera justa, & æqua sint pondera, justus modius, æquusque sextarius*. Est & alio loco: *d Abominatio est apud Dominum pondus, & pondus, statera dolosa non est bona*.

b *Deu. 25. 13.*

c *Lev. 19. 35.*

d *Prov. 20. 23. Prov 11. 21. & 10. 16.*

Furtum etiam apertum est operariorum, & artificum,

Operarii, qui non operantur, quantum debent, ſunt fures, & ſervi infidi.

cum, qui totam, & integram mercedem ab iis exigunt, quibus ipſi juſtam, ac debitam operam non dederunt. Nec vero diſtinguuntur a Furibus ſervi dominorum, rerumque cuſtodes infidi: quin etiam eo ſunt deteſtabiliores, quam reliqui Fures, qui clavibus excluduntur, quod furaci ſervo nihil domi obſignatum, aut occluſum eſſe poteſt.

Fures etiam ſunt ficti mendici.

Furtum præterea facere videntur, qui fictis, ſimulatiſque verbis, quive fallaci mendicitate pecuniam extorquent: quorum eo gravius eſt peccatum, quod furtum mendacio cumulant. Illi quoque in Furtum numero reponendi ſunt, qui cum ad privatam aliquod, publicumve officium conducti ſunt, nullam, vel parvam operam navantes, munus negligunt, mercede tantum, ac pretio fruuntur. Reliquam Furtorum multitudinem a ſolerti avaritia, quæ omnes pecuniæ vias novit, excogitatam, perſequi longum eſt, &, ut diximus, difficillimum.

Et qui munera ſua non ſatis faciunt.

10. *Quæ ſint rapinarum genera, quique raptores dicendi.*

Itaque de Rapinis, quod eſt alterum horum ſcelerum caput, dicendum videtur; ſi prius monuerit Parochus Chriſtianum Populum, ut meminerit illius Apoſtoli ſententiæ, *a Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum diaboli*; nec ullo loco ſibi patiatur excidere præceptum hoc: *b Quæcunque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis*; & illud cogitet perpetuo: *c Quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu aliquando alteri facias*.

a 1. Tim. 6. 9.
b Matt. 7. 12.
c Tob. 4. 16. Luc. 6. 31.

De rapinarii, & raptorum generibus. Primum genus.

Rapinæ igitur patent latius; nam qui debitam operariis mercedem non perſolvunt, ſunt Rapaces. Quos ſanctus Jacobus ad pœnitentiam invitat his verbis: *d Agite nunc divites, plorate ululantes in miſeriis veſtris, quæ advenient vobis*; cujus pœnitentiæ cauſam ſubjungit: *e Ecce enim merces operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt a vobis, clamat*; & *clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit*. Quod genus rapinarum in *f* Levitico, in *g* Deuteronomio, apud *h* Malachiam, & apud *i* Tobiam vehementer improbatur. In hoc crimine Rapacitatis includuntur,

d Jacob 5. 1.
e Ibid. 4.
f Lev. 19. 13.
g Deut. 24. 14
h Malac. 3. 5.
i Tob. 4. 15.

qui

quī quæ Eccleſiæ Præſidibus, & Magiſtratibus debentur, vectigalia, tributa, decimas, & reliqua hujus generis non diſſolvunt, vel intervertunt, & ad ſe transferunt.

11. *Fœnerari eſt rapinam committere, & quam grave ſcelus illud ſit.*

Huc etiam referuntur Fœneratores, in Rapinis acerrimi, & acerbiſſimi, qui miſeram plebem compilant, ac trucidant uſuris. Eſt autem uſura, quicquid præter ſortem, & caput illud, quod datum eſt, accipitur, ſive pecunia ſit, ſive aliquid aliud, quod emi, aut æſtimari poſſit pecunia. Sic enim apud Ezechielem ſcriptum eſt: *a Ad uſuram non commodaveris, & † ſuperabundantiam non acceperit*, & Dominus apud Lucam: *b Mutuum date, nihil inde ſperantes.* Graviſſimum ſemper fuit hoc facinus, etiam apud Gentes, & maxime odioſum. Hinc illud: *Quid fœnerari? quid hominem*, inquit, *occidere?* Nam qui fœnerantur, his idem vendunt, aut id vendunt, quod non eſt.

Quid uſura *Vide c. Plerique & c. Uſura 14. q. 3. & tot. qu. & ſequent.*

a *Ezech. 18. 8. Exod. 22. 25. Levit. 25. Deut. 23. 19. Pſal. 14. 5. Prov. 22. 16. Hier. 15. 10.*

† *al. leg. amplius.*

b *Luc. 6. 34.*

12. *Judices venales, & creditorum fraudatores Rapinas committunt.*

Item Rapinas faciunt nummarii Judices, qui venalia habent judicia; & pretio, muneribuſque deliniti, optimas tenuiorum, & egentium cauſas evertunt. Fraudatores creditorum, & inficiatores, quique ſumpto temporis ſpatio ad ſolvendum, ſua, vel aliena fide merces emunt, neque fidem liberant, damnabuntur eodem Rapinarum crimine. Quorum etiam delictum gravius eſt, quod mercatores, illorum deſtitutionis, & fraudationis occaſione, magno detrimento civitatis carius vendunt omnia: in quos illa *c* Davidis ſententia videtur convenire: *Mutuabitur peccator, & non ſolvet.*

Catonis Cenſorii ſententia, quam refert M. T. in 2. Offi. extremo.

Vide item D. Ambroſ. l. de Tob. c. 14.

c *Pſal. 36. 23.*

13. *Locupletes, qui ablatis pignoribus pauperes comprimunt, inter raptores numerantur.*

Quid de locupletibus dicemus iis, quī ab illis, quī ſolvendo non ſunt, quod commodarunt, exigunt acerbius; & pignora etiam ea auferunt contra Dei interdictum, quæ ad eorum corpus tuendum ſunt neceſſaria? Inquit enim Deus: *d Si pignus a proximo tuo acceperis veſtimentum, ante Solis occaſum reddas ei; ipſum enim*

d *Exod. 22. 26. Deut. 24. 6.*

De pignoribus multa habes in Dec. tit. de pignoribus, & aliis Canonibus. Ambr. lib. 3. Offic. c. 6.

eſt ſolum, quo operitur, indumentum carnis ejus, nec habet aliud, in quo dormiat: ſi clamaverit ad me, exaudiam eum, quia miſericors ſum. Horum exactionis acerbitatem, jure rapacitatem, atque adeo Rapinas, appellabimus.

14. *Frumenta neceſſitatis tempore comprimentes ſunt Raptores.*

Ex numero eorum, qui Raptores dicuntur a ſanctis Patribus, ſunt, qui in frugum inopia comprimunt frumentum; faciuntque, ut ſua culpa carior, ac durior ſit annona: quod etiam valet in rebus omnibus ad victum, & ad vitam neceſſariis. Ad quos illa Salomonis pertinet execratio: *a Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis.* Quos ſuorum ſcelerum admonitos Parochi liberius accuſabunt, ac propoſitas illis peccatis pœnas explicabunt uberius. Hæc de vetitis. nunc ad juſſa veniamus, in quibus ſatisfactio, vel reſtitutio primum locum habet. *Peccatum enim non remittitur, niſi reſtituatur ablatum.*

a Prov. 11. 26

Qua jubeat hoc Præceptũ de reſtitutione, & qui ad illam teneantur. Aug. ep. 54. ad Mac. De reſtitutione vide D. Tho. 2. 2. q. 62. per tot.

15. *Quoſnam ad reſtitutionem obligari judicandum ſit.*

Sed quoniam non is ſolum, qui furtum fecit, ei, cui furatus eſt, id debet reſtituere, ſed omnes præterea, qui Furti participes fuerunt, hac lege reſtitutionis tenentur; aperiendum eſt, qui ſint illi, qui hanc ſatisfaciendi, vel reſtituendi neceſſitatem effugere non poſſint.

Imperantes.

Sunt autem plura hominum genera: ac primum eſt eorum, qui furari imperant: qui non modo ſunt ipſi furtorum ſocii, & auctores, ſed etiam in illo Furum genere deterrimi.

Suadentes.

Alterum genus, par voluntate primis, poteſtate diſpar, in eodem tamen Furum gradu ponendum, eorum eſt, qui cum jubere non poſſint, ſuaſores ſunt, atque impulſores furtorum.

Cõſentientes.

Tertium genus eſt eorum, qui cum Furibus conſentiunt.

Participantes.

Quartum genus eſt eorum, qui participes Furtorum, inde ipſi etiam lucrum faciunt: ſi lucrum dicendum eſt, quod, niſi reſipuerint, eos addicit æternis cruciatibus: de quibus ſic loquitur David: *Si videbas furem, currebas cum eo.*

Pſal. 49. 18.

Quin-

Quintum genus est Furum, qui cum furta possint prohibere, tantum abest, ut illis occurrant, & obsistant; ut eorum licentiam permittant, atque concedant. *Non obstantes.*

Sextum genus est eorum, qui, cum & furtum factum, & ubi factum sit certo sciant, non indicant rem, sed eam se scire dissimulant.

Postremum genus est, quod omnes complectitur furtorum adjutores, custodes, patronos, quique illis receptaculum præbent, ac domicilium: qui omnes & satisfacere debent iis, quibus aliquid detractum est, & ad illud necessarium officium vehementer cohortandi sunt. *Non manifestantes. Recipientes, & alii.*

Ne hujus quidem sceleris omnino sunt expertes approbatores furtorum, & laudatores. Nec vero etiam ab eadem culpa sunt alieni filiifamilias, & uxores, qui pecunias a patribus, & viris surripiunt. *Laudantes, & probantes.*

16. *Quid de eleemosynis, quæ involute hic etiam præscribuntur, sentiendum.*

Jam vero huic Præcepto & illa subjecta sententia est, ut pauperum, & inopum misereamur, eorumque difficultates, & angustias nostris facultatibus, & officiis sublevemus. Quod argumentum quia sæpissime, & copiosissime tractandum est, petent ea Parochi ex virorum sanctissimorum *a* Cypriani, *b* Joannis Chrysostomi, *c* Gregorii Nazianzeni, & aliorum libris, qui de eleemosyna præclare scripserunt, quibus huic muneri satisfaciant. Sunt enim inflammandi fideles ad studium, & alacritatem opitulandi iis, quibus aliena misericordia vivendum est. Sunt vero etiam docendi, quantam habeat necessitatem eleemosyna, ut videlicet re, & opera nostra in egentes simus liberales, verissimo illo argumento, *d* quod summo illo Judicii die detestaturus sit eos Deus, & sempiternis ignibus addicturus, qui eleemosinæ officia prætermiserint, ac neglexerint; illos autem collaudatos in cœlestem patriam introducturus, qui benigne fecerit indigentibus. Est utraque Christi Domini ore pronuntiata sententia: *e Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum.* &, *Discedite a me maledicti in ignem æternum.* *De operibus Misericordiæ per eleemosynas in pauperes.*

a *Cypr. in li. de opere, & eleem.*

b *Chrys. hom. 32. ad Pop. Antiochen.*

c *Greg. Naz. in orat. 36. vide pauperum amore.*

d *Matt. 25. 41. 34. 2.*

e *Ibid. 34.*

17. *Quibus modis populi ad eleemosynam excitandi.*

Utentur præterea Sacerdotes accommodatis illis ad

perſuadendum locis, *a Date, & dabitur vobis.* Proferent Dei promiſſum, quo nihil uberius, nihil magnificentius ne cogitari quidem poteſt: *b Nemo eſt, qui reliquerit domum, &c. qui non accipiat centies tantum nunc in tempore hoc, & in futuro ſæculo vitam æternam.* Adjicient illud, quod a Chriſto Domino dictum eſt: *c Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut, cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Hujus vero neceſſarii muneris partes exponent, ut qui largiri non poſſunt indigentibus, quo vitam ſuſtentent, ſaltem commodent pauperi, juxta Chriſti Domini preſcriptum. *d Mutuum date, nihil inde ſperantes.* Atque hujus rei felicitatem beatus David expreſſit: *e Jucundus homo, qui miſeretur, & commodat.*

a *Luc.* 6. 98.

b *Marc.* 10. 29.

c *Luc.* 16. 9.

Varia ſunt rationes eleemoſynæ exercendæ.

d *Luc.* 6. 35.

e *Pſal.* 111. 5

18. *Ad largiendas eleemoſinas, otiique vitandi cauſa, laborandum eſt.*

Eſt autem Chriſtianæ pietatis, niſi ſit aliunde facultas bene merendi de iis, quibus ad victum aliena miſericordia opus eſt, vitandi etiam otii cauſa, labore, opera, ac manibus ea quærere, quibus inopum indigentiam levare poſſint. Ad id omnes ſuo exemplo hortatur in Epiſtola ad Theſſalonicenſes Apoſtolus illis verbis: *f Ipſi enim ſcitis, quemadmodum oporteat imitari nos.* Item ad eoſdem: *g Operam detis, ut quieti ſitis, & ut veſtrum negotium agatis, & operemini manibus veſtris, ſicut præcepimus vobis.* & ad Epheſios: *Qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret, operando manibus ſuis, quod bonum eſt, ut habeat unde tribuat neceſſitatem patienti.*

Pium eſt laborare, ut habeas, unde tribuas neceſſitatem patienti.

f 1. *Theſſ.* 3. 7.

g *Ephe.* 5. 28.

19. *Parce vivendum eſt ad aliorum ſublevandam inopiam.*

Eſt etiam frugalitati conſulendum, parcendumque bonis alienis, ne cæteris graves, aut moleſti ſimus. Quæ temperantia ſane quam elucet in omnibus Apoſtolis, ſed maxime eminet in Divo Paulo, cujus illud eſt ad Theſſalonicenſes: *h Memores eſtis, fratres, laboris noſtri, & defatigationis; nocte, ac die operantes, ne quem veſtrum gravaremus, prædicavimus in vobis Evangelium Dei.* atque idem alio in loco Apoſtolus: *i In labore, & infatigatione, nocte, & die operantes, ne quem veſtrum gravaremus.*

Nimio ſumptu aliis non oportet eſſe graves.

h 2. *Theſſ.* 2. 9. *Act.* 21. 34. 1. *Cor.* 4. 13.

i 2. *Theſſ.* 3. 8.

20. *Qui-*

20. *Quibus rationibus Populus Christianus in detestationem furtorum, & studium benignitatis adducendus sit.*

Sed ut ab universo hoc genere nefariorum facinorum abhorreat Fidelis populus, Parochis a Prophetis petere, & a reliquis divinis Libris sumere par erit detestationem Furtorum, & Rapinarum, & horribiles minas a Deo propositas iis, qui illa scelera committunt. Clamat Amos Propheta: *a Audite hoc, qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ, dicentes: quando transibit † mensis, & venundabimus merces, & Sabbatum, & aperiemus frumentum, ut imminuamus mensuram, & augeamus siclum, & supponamus stat eras dolosas?* Sunt in eadem sententia multa apud *b* Jeremiam, in *c* Proverbiis, & apud *d* Ecclesiasticum.

a *Amos 8. 4.*
† *Alias legimensis.*
b *Hier. 5. 21. & 22. Isa. 3. 12.*
c *Prov. 21. 6. & 21. 10.*
d *Eccles. 10. 6. 10. 31. & 35. 17. 18.*

Nec vero dubitandum est, quin hæc malorum semina, quibus malis opprimitur hæc ætas, magna ex parte in his inclusa sint causis. Verum, ut assuescant Christiani homines prosequi omni liberalitatis, ac benignitatis officio egentes, & mendicos, quod ad alteram hujus Præcepti partem pertinet, proferent Parochi maxima præmia, quæ beneficis, & largis, & in hac, & in futura vita daturum se Deus pollicetur.

21. *Quid de illis sentiendum sit, qui vano prætextu sua furta, & sacrilegia excusant.*

Sed quia non desunt, qui etiam se in furtis excusent, admonendi sunt, fore, ut nullam eorum peccati excusationem accipiat Deus; imo vero futurum, ut illa purgatione non modo non levetur peccatum, sed mirum in modum augeatur. Ecce Nobilium hominum non ferendæ deliciæ, qui culpam extenuare sibi videntur, si se affirmarint, non cupiditate, aut avaritia ad detrahendum alteri sua descendere, sed tuendæ causa amplitudinis familiæ, & majorum suorum, quorum existimatio, & dignitas rueret, nisi rerum alienarum accessione sulciretur. Quibus pernicios error eripiendus est, simulque demonstrandum, unam esse rationem conservandi, & amplificandi copias, & opes, majorumque gloriam, si Dei voluntati paruerint, si ejus Præcepta servarint: quibus contemptis, fundatæ, & optime constitutæ opes

Primum genus est Nobilium quorundam sua furta inani excusatione sibi splendoris regentiũ. Trid. Syn. sess. 22. Dec. de Ref. c. 12. Mandatorũ divinorũ observatione opes conservantur, & augentur, neglectu habita etiam evertuntur.

evertuntur; Reges ex regio ſolio, & ſummo gradu honoris præcipites exturbantur; in quorum locum infimi interdum homines, & qui ſummo illis in odio fuerunt, divinitus vocantur. Incredibile eſt, quantopere his ſuccenſeat Deus: cujus rei teſtis eſt Iſaias, apud quem ſunt illa Dei verba: *a Principes tui infideles, ſocii furum, omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones. Propter hoc ait Dominus Deus exercituum fortis Iſrael: Heu conſolabor ſuper hoſtibus meis, & vindicabor de inimicis meis, & convertam manum meam ad te, & excoquam ad purum ſcoriam tuam.*

a Iſa. 1. 11.

22. *Quomodo iis reſpondendum, qui commoditate ſe ad aliena rapienda adigi affirmant.*

Non deſunt, qui non jam illam afferant cauſam ſplendoris, & gloriæ, ſed victus, & vitæ commodiorem facultatem, & elegantiam. Qui refellendi ſunt, docendique, quam impia ſit eorum & actio, & oratio, qui ullam commoditatem anteferant Dei voluntati, & gloriæ, quam negligendo ejus Præcepta offendimus mirandum in modum. Etſi quę poteſt eſſe in furto commoditas, quod ſumma incommoda conſequantur? *b Super furem enim*, inquit Eccleſiaſticus, *eſt confuſio, & pœnitentia.* Sed fac eſſe, ut cum illis non agatur incommode: dedecorat Fur Divinum Nomen; repugnat ejus ſanctiſſimæ voluntati; ſalutaria ipſius Præcepta contemnit, quo ex fonte omnis error, omnis improbitas, omnis fluit impietas.

b Eccl. 5. 17.

23. *Quid dicendum ſit iis, qui locupletibus ſpoliandis, vel conſuetudine ſua furta obtegunt.*

Quid quod audire licet interdum Fures, qui nihil ſe eo peccare contendant, quod detrahant aliquid locupletibus, & copioſis hominibus, qui ea detractione nihil damni faciant, ne ſentiant quidem? Miſera ſane, & peſtifera defenſio. Putat alius ſatisfactionem ſuam accipi debere, quod eam furandi conſuetudinem cepit, ut non facile poſſit ab illa mente, & actione deſiſtere. Qui niſi audierit Apoſtolum dicentem: *c Qui furabatur, jam non furetur*; velit, nolit, etiam conſuetudinem capiet æternorum ſuppliciorum.

c Ephe. 4. 28.

24. *Quid rurſus illis dicendum ſit, qui vel occaſione, vel ulciſcendi libidine ad furandum induci cauſantur.*

Non-

Nonnulli ſunt, qui excuſant ſe, occaſione data, alteri aliquid ademiſſe. Eſt enim illud tritum ſermone proverbium: *Fures, qui non ſint, fieri occaſione.* Qui hac ratione ſunt de nefaria ſententia deducendi: reſiſtendum eſſe pravis cupiditatibus. Nam ſi continuo eſt re perficiendum id, quod libido perſuaſerit; quis modus, quis finis ſcelerum, ac flagitiorum: Turpiſſima igitur eſt illa defenſio, vel ſummæ potius intemperantiæ, & injuſtitiæ confeſſio. Nam qui dicit ſe non ideo peccare, quia nullam habet peccandi occaſionem, idem propemodum fatetur, ſe ſemper oblata occaſione peccaturum. Sunt, qui furari ſe dicant ulciſcendi cauſa, quod ab aliis eadem injuria ſint affecti. Quibus ita reſpondendum eſt: primum nemini licere injurias perſequi: deinde non poſſe quemquam rei ſuæ judicem eſſe: tum multo minus concedi, ut pœnas ab aliis repetat eorum, quæ alii in eum peccaverunt.

25. *Quid illis dicendum, qui, ut ære alieno liberentur, furantur.*

Poſtremo Furtum quidam illa ratione ſatis defenſum, tectumque arbitrantur, quod, cum ſint ære alieno oppreſſi, aliter eo liberari non poſſint, niſi illud furto diſſolvant. Quibuſcum ita agendum eſt: nullum eſſe gravius æs alienum, & quo magis prematur humanum genus, quam debitum illud, cujus in divina precatione quotidie meminimus: *a Dimitte nobis debita noſtra.* Quare illud inſaniſſimi hominis eſſe, plus velle Deo debere, ideſt plus peccare, ut, quod debet hominibus, diſſolvat: multoque præſtare conjici in carcerem, quam mandari ſuppliciis inferorum ſempiternis: longe etiam eſſe gravius Dei, quam hominum judicio condemnari: porro autem ſupplices ipſos ad Dei opem, ac pietatem confugere debere, a quo, quid opus ſit, poſſint impetrare. Sunt alia excuſationum genera, quibus Parochi prudentes, ac ſui officii diligentiſſimi, facile poterunt occurrere, ut aliquando habeant *b* Populum *ſectatorem bonorum operum.*

a Matt. 6. 12

b Tit. 2. 14

DE OCTAVO PRÆCEPTO.

CAPUT IX.

Non loqueris contra Proximum tuum falsum testimonium.

1. *Quam utilitatem hoc Præceptum comprehendat.*

Quantam non modo utilitatem, sed etiã necessitatem habeat assidua hujus & Præcepti explicatio, & officii admonitio, nos Divi Jacobi monet auctoritas illis verbis: a *Si quis in verbo non offendit: hic perfectus est vir*. & idem: b *Lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat: ecce quantus ignis quam magnum silvam incendit*: & quæ sequuntur in eandem sententiam. Quibus duo monemur: primum latissime patere hoc linguæ vitium: quod etiam illa Prophetę sententia confirmatur: c *Omnis homo mendax*, ut propemodum unum hoc sit peccatum, quod ad omnes homines pertinere videatur. Alterum est, inde proficisci mala innumerabilia, cum sæpe maledici hominis culpa facultates, fama, vita, animæ salus amittatur, vel ejus qui læditur, quod contumelias patienter ferre non possit, sed eas impotenti animo persequatur; vel ejus qui lædit, quod pravo pudore, & falsa cujusdã existimationis opinione deterritus adduci non possit, ut illi, qui offensus sit, satisfaciat. Quare hoc loco monendi Fideles erunt, ut quantas possunt maximas Deo gratias agant de hoc salutari Præcepto non dicendi falsi Testimonii, quo non solum ipsi aliis injuriam facere vetamur, sed etiam hac obedientia ab aliorum injuria prohibemur.

a *Jac. 3. 2.*

b *Ibid. 5.*

Lingua vitium quam late pateat, & perniciosum sit.

c *Psal. 115. 11. Rom. 3. 4. Vide item Prov. 18. 21. Eccl. 19. 16. & 20. 8. 41. 22. & 28. 27.*

2. *Quæ sit huic Præcepto subjecta sententia.*

Verum in hoc Præcepto eadem ratione, & via pro-

gre-

grediendum est, qua in cæteris progressi sumus; ut videlicet animadvertantur in eo duæ Leges: altera prohibens, ne falsum dicatur Testimonium; jubens altera, ut simulatione, fallaciisque sublatis, dicta, & facta nostra simplici veritate metiamur. Cujus officii Apostolus Ephesios illis verbis admonuit. *a Veritatem facientes in charitate, in illo crescamus per omnia.*

Duæ leges uno hoc Præcepto, ut in aliis, comprehenduntur.

a *Eph. sess. 4. 15. Zach. 8. 16.*

3. *Quid maxime hoc Præcepto caveatur.*

Sed prior hujus Præcepti pars habet hanc rationem, ut, quamvis nomine falsi Testimonii significetur, quicquid in bonam, vel in malam partem de altero constanter dicatur, sive in Judicio, sive extra Judicium, tamen præcipue prohibeatur illud testimonium, quod in judicio falso dicitur a jurato. Jurat enim per Deum testis, quod ita testificantis, & Divinum Nomen interponentis oratio plurimum fidei habet, & ponderis. Itaque quia periculosum est hoc Testimonium; idcirco præcipue prohibetur. Juratos enim testes, nisi legitimis exceptionibus excludantur, aut eorum aperta sit improbitas, & perversitas, ne Judex quidem esse potest rejicere; præsertim cum extet jussum divinæ Legis, *b* ut in ore duorum, vel trium stet omne verbum. Sed, ut Præceptum plane Fideles intelligant, docendi erunt, quid significet hoc *Proximi* vocabulum, in quem falsum Testimonium dicere minime licet.

Vide D. Thi in 1. 2. q. 10. art. 5, & 2. 2. q. 1. 2. a. 6. Testis jurisjurandi religione interposita testatur, c. de testib. leg. jurisjurandi, &c.

Quoties, de testibus, & attestation. Jurari testes non possunt in judicio reprobari.

4. *Quis* Proximi *nomine hic designetur.*

Est autem *Proximus*, ut ex Christi Domini doctrina colligitur, *c* quicunque eget opera nostra, sive ille propinquus sit, sive alienus, sive civis, sive advena, sive amicus, sive inimicus. Nefas enim est existimare, contra hostes licere falsum aliquid dicere pro testimonio, *d* quos jussit Dei, ac Domini nostri diligere oporteat. Quin etiam, quia sibi quisque quadam ratione Proximus est, nemini fas est falsum in se testimonium dicere: quod qui committant, sibi ipsi notam inurentes ignominiæ, ac turpitudinis, & seipsos, & Ecclesiam lædunt, cujus sunt membra: quo modo etiam qui sibi mortem conscisunt, nocent civitati. Ita enim est apud sanctum Augustinum: *Nec recte intelligentibus poterat videri, non esse prohibitum, ut adversus seipsum quisq; falsus*

b *Deut. 19. 15. Matt. 18. 16. Joan. 8. 17. 2. Cor. 13. 2. Heb. 10. 28.*

c *Luc. 10. 4. Vide D. Aug. epi. 51. ad Maced. & l. 1. de doct. Christ. c 30.*

d *Mat. 5. 44. S. Aug. li. 1. de civ. Dei, c 20. & habetur 13. q. 5. c. Si non licet. 8*

ſus teſtis aſſiſteret, eo quod in Præcepto additum fuit, Contrà Proximum tuum. Sed non ideo, ſi adverſus ſeipſum quiſquam falſum Teſtimonium dixerit, ab hoc crimine ſe putet alienum: quando quidem regulam diligendi Proximi a ſemetipſo dilector accepit.

6. *In utilitatem proximi falſum teſtari, aut mentiri non licet.*

Vide D. Thom. 2. 2. q. 7. 4. 1. & 110. ar. 2. & 3.

Verum, quia prohibemur Proximum lædere falſo Teſtimonio, nemo propterea contrarium permitti nobis arbitretur, ut pejerando liceat conciliare ei, qui nobiſcum natura, ac religione conjunctus ſit, aliquid utilitatis, & commodi. Nemini enim mendacio, & vanitate, multo minus perjurio ſtudendum eſt. Quare ſanctus Auguſtinus de Mendacio ad Creſcentium docet, ex Apoſtoli ſententia, Mendacium in falſis teſtimoniis numerandum eſſe, etiam ſi in cujuſquam falſa laude dicatur. Nam locum illum tractans: *a Invenimur autem & falſi teſtes Dei, ſi Teſtimonium diximus adverſus Deum, quod ſuſcitaverit Chriſtum, quem non ſuſcitavit, ſi mortui non reſurgunt: Falſum*, inquit, *teſtimonium vocat Apoſtolus, ſi quis de Chriſto, & quod ad ejus laudem videtur pertinere, mentiatur.*

S. Aug. lib. de mendacio. c. 13. & 12. a 1. Cor. 15 15.

6. *Quot mala falſum Teſtimonium in gratiam alterius prolatum conſequantur.*

Judex falſis teſtibus adductis contra jus judicare compellitur, cap. Paſtor. de offic. & poteſt jud. dele. D. Thom. 1. 2. q. 67. ar. 2. Oppoſitū habetur. Exod. 23. Matth. 7. Marc. 15. Pilatus ſciebat, quod per invidiā &c. V. de Nicolaū de Lyra cum omnibus Scotiſtis.

Sæpiſſime vero etiam contingit, ut, qui alteri favet, obſit alteri. Certe errandi cauſa affertur Judici, qui interdum falſis teſtibus adductus, contra jus ſecundum injuriam ſtatuit, & judicare cogitur. Nonnunquam etiam fit, ut qui ob falſum alicujus Teſtimonium cauſam judicio vicerit, idque impune tulerit, exultans inqua victoria aſſueſcat corrumpere, & adhibere falſos teſtes, quorum opera ſperat ſe poſſe ad id, quodcunque concupierit, pervenire. Eſt vero id & ipſi teſti graviſſimum; quod & ab eo, quem jurejurando ſublevarit, & adjuverit, falſus, & perjurus agnoſcitur; & ipſe, quod ei e ſententia ſuccedit ſcelus, quotidie majorem exercitationem, & conſuetudinem capit impietatis, & audaciæ.

7. *Peccata eorum omnium qui judicia tractant, & in univerſum omne mendacium hoc Præcepto prohibetur.*

Ut

Ut igitur teſtium vanitas, mendacia, & perjuria prohibentur, ſit & accuſatorum, & reorum, & patronorum, & cognitorum, & procuratorum, & advocatorum, & omnium denique, qui Judicia conſtituunt. Poſtremo vetat Deus omne Teſtimonium non modo in Judicio, ſed etiam extra Judicium, quod alteri incommodum, aut detrimentum poſſit afferre. Eſt enim in Levitico, quo loco hæc Præcepta iterantur, his verbis: *a Non facietis furtum, non mentiemini, nec decipiet unuſquiſque proximum ſuum.* Ut memini dubium eſſe poſſit, quin a Deo omne mendacium hoc Præcepto ejectum condemnetur: quod apertiſſime teſtatur David in hunc modum. *b Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.*

Advocatorum, & Procuratorum iniquæ actio prohibetur.

a *Lev.* 19. 11.

Omne mendacium hoc Præcepto vetatur.

b *Pſal.* 5. 7.

8. *Hoc Præceptum ad detractionis vitium etiam extenditur.*

Prohibetur autem hoc Præcepto non modo falſum Teſtimonium, ſed deteſtabilis etiam libido, & conſuetudo detrahendi alteri: qua ex peſte incredibile eſt, quam multa, & quam gravia & incommoda, & mala naſcantur. Hoc vitium maledice, & contumelioſe dicendi occulte in alterum, paſſim improbant Divinæ Litteræ, *c Cum hoc*, inquit David, *non edebam*, & Sanctus Jacobus; *d Nolite detrahere alterutrum; fratres mei.* Nec vero Præcepto ſolum ſacræ Litteræ; ſed etiam exempla ſuppeditant, quibus ſceleris magnitudo declaratur. Nam & *e* Aman, confictis criminibus, adeo incendit in Judæos Aſſuerum, ut is omnes ejus gentis homines imperarit occidi. Referta eſt hujuſmodi exemplis ſacra Hiſtoria: quorum commemoratione Sacerdotes operam dabunt, ut Fideles a rei improbitate deterreant.

Detractionis vitium quâ deteſtabile, vide D. Tho. in 2. 2. q. 73. art. 1. & 2.

c *Pſ.* 100. 5.

d *Jacob.* 4. 11. *item. Exo.* 22. *Prov.* 4. 24. *Sap.* 1. 11.

e *Eſther.* 13. *per tot.*

9. *Quinam in obtrectatorum numerum ſint referendi.*

Ut autem peccati hujus vis, quo de altero detrahitur, omnino perſpiciatur, ſciendum eſt non tantum adhibenda calumnia offendi hominum exiſtimationem, ſed & augendis, amplificandiſque criminibus. Et ſi quid occultius ab aliquo commiſſum ſit: quod ubi reſcitum fuerit, grave, aut turpe ſit ad famam, eam rem, qui ubi, quando, quibus neceſſe non ſit,

Detractores ſunt, qui peccata alienum vel augent: vel publicant.

pro-

promulgarit, is obtrectator, & maledicus jure dicitur.

Hæretici obtrectatorum genus pessimum.

Verum totius obtrectationis nulla est capitalior, quam eorum, qui Catholicæ doctrinæ, ejusque Prædicatoribus obtrectant. In simili culpa sunt, qui malarum Doctrinarum, & errorum Magistros extollunt laudibus.

10. *Qui audiunt detrahentes, vel inter amicos dissidia ferunt, sunt Detractores.*

S. Hier. in epist. ad Nep. circa finem. S. Bern. l. 2. de cõsider. ad Eug. in fine.

Nec vero ab horum hominum numero, & culpa sejunguntur, qui detrahentibus, & maledicentibus hominibus patefacientes aures, non reprehendunt obtrectatores, sed illis libenter assentiuntur. Detrahere enim, detrahentem audire, (scribunt sancti Hieronymus, & Bernardus) utrum damnabilius sit, non facile constat; non enim essent, qui detraherent, si non adessent, qui detrahentes audirent.

Hac parte nostri temporis Hæretici excolunt.

In eodem genere sunt, qui suis artificiis distrahunt homines, & inter se committunt, magnopereque ferendis discordiis delectantur, ut summas conjunctiones, ac societates fictis sermonibus dirimentes, amicissimos viros ad immortales inimicitias, & ad arma compellant.

a *Levit. 19. 16.* Hanc pestem sic detestatur Dominus: *a Non eris criminator neque susurro in populo.* Tales erant multi ex consiliariis Saulis, *b* qui ejus voluntatem a Davide alienare, & in illum Regem concitare conabantur.

b *1. Reg. 12. 6. 7. 4. & c. 44. 10.*

11. *Assentatio hac Lege etiam interdicta est.*

Assentatores quâ sint reprehendendi, ad fugiendi.

Peccant denique in hanc partem blandi homines, & assentatores, qui blanditiis, & simulatis laudibus influunt in aures, & in animos eorum, quorum gratiam, pecuniam, & honores aucupantur, dicentes, ut est apud Prophetam, *c Malum bonum, & bonum malum.* Quos ut arceamus, & pellamus a consuetudine nostra, monuit nos David oratione illa: *d Corripiet me justus in misericordia, & increpabit me; oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* Quanquam enim isti proximo minime maledicunt, tamen ei maxime nocent, qui vel laudandis ejus peccatis afferunt ipsi causam perseverandi in vitiis, quandiu vixerit. Et quidem hoc in genere illa est assentatio deterior, quæ ad proximi calamitatem, & perniciem adhibetur. Sic Saul, cum

c *Isa. 5. 20.*

d *Psal. 140. 5.*

Genus adulationis pernitiosissimum.

Da-

Davidem furori, & ferro Philistæorum objicere cupe-
ret, ut occideretur, ei blandiebatur illis verbis: *a Ecce*
filia mea major Merob: ipsam dabo tibi in uxorem: tan-
tummodo esto vir fortis, & præliare bella Domini: Sic Ju-
dæi insidiosa oratione sunt affati Christum Dominum:
b Magister, scimus, quia veraxes, & viam Dei in veri-
tate docet.

a 1. *Reg.* 18. 17.

b *Matt.* 22. 16. *Marc.* 12 14. *Luc.* 20. 21.

12. *Amici quomodo amico periculose ægrotanti pernicioſe*
assententur.

Longe autem pernicioſior est oratio amicorum, affi-
nium, & cognatorum, qua ad eos interdum utuntur
assentatorie, qui mortifero morbo affecti jam sint ex-
tremo spiritu; dum affirmant, nullum esse tum ei a mor-
te periculum; dum lætum, & hilarem esse jubent, eum-
que a peccatorum confessione, tanquam a tristissima co-
gitatione deterrent; dum denique ejus animum aver-
tunt ab omni cura, & meditatione extremorum peri-
culorum, in quibus maxime versatur. Quare fugien-
dum est omne mendaciorum genus, sed illud in primis,
quo gravi damno quisquam affici possit. Pleniſſimum
vero impietatis est mendacium, cum quis in Religio-
nem, vel de Religione mentitur.

Mentiri de Religionis rebus pernicioſissimum. *D. Th. in 2. 2. q. 100. a. 4.*

13. *Impingunt etiam in hoc Præceptum libellorum famo-*
sorum auctores, joco, vel officii causa mentientes, &
hypocritæ.

Sed illis etiam maledictis, & probris graviter offendi-
tur Deus, quæ committuntur libellis, quos *Famosos* vo-
cent, & aliis hujus generis contumeliis.

Libelli famoſi prohibiti Vide Bullam Pii V. quæ incipit. Romani, & Greg. XIII. quæ incipit. Ea est rerum.

Præterea joco, vel officii causa fallere mendacio, etsi
nemo in illo damnum, vel lucrum fecerit, tamen omni-
no indignum est. Ita enim nos Apostolus admonet: *a*
Deponentes mendacium, loquimini veritatem. Nam in eo
est ad frequens, graviusque mendacium magna procli-
vitas; & ex jocosis mendaciis capiunt homines mentien-
di consuetudinem, unde veniunt in opinionem, non esse
veraces: quamobrem, ut fidem faciat eorum oratio,
necesse habent jurare perpetuo.

Mendacium jocoſum, & officioſum a *prohibetur.* Vide D. Tho. in 2. 2. q. 110. art. 3. & 4.

Postremo priore parte hujus Præcepti simulatio repu-
diatur: nec modo quæ simulate dicuntur, sed quæ ita
fiunt, cum scelere conjuncta sunt. Tam enim verba,

c *Eph.* 4. 25.

De simulatione, seu hypocriſi, vide D. Tho. in 2. 2. q. 111. per totam Ariſt. l. 1. Perih. c. 1.

quam

quam facta, notæ, ac ſigna quædam ſunt eorum, quæ ſunt in animo cujuſque: ob eamque cauſam Dominus ſæpe Phariſæos arguens, *a* Hypocritas appellat. Et hæc de priore Præcepti lege, quæ ad vetandum ſpectat. Nunc explicemus, quid in altera jubeat Dominus.

a *Matt.* 15. 7. & 23. & alibi ſæpe.

14. *Quidnam in altera Legis hujus parte verbis involuta de judiciis forenſibus præſcribatur.*

Pertinet autem hæc Præcepti vis, & ratio ad id, ut juſte, & ex legibus Forenſia judicia exerceantur; neve occupent homines, & uſurpent judicia. *b* Non enim fas eſſe alienum ſervum judicare, ſcribit Apoſtolus: ne re, & cauſa incognita, ſententiam ferant. Quo in vitio fuit Sacerdotum, & Scribarum conſilium, *c* qui de S. Stephano judicarunt: quod item peccatum fuit Magiſtratus Philippenſium, de quibus inquit Apoſtolus: *d Cæſos nos publice, indemnatos homines Romanos, miſerunt in carcerem, & nunc occulte nos ejiciunt.* Ne *e* condemnent innocentes, & nocentes abſolvant, ne pretio, aut gratia, ne odio, aut amore moveantur. Sic enim Moyſes ſenio res admonet, quos populi Judices conſtituerat: *f Quod juſtum eſt, judicate, ſive civis ſit ille, ſive peregrinus: nulla erit diſtantia perſonarum: ita parvum audietis, ut magnum: nec accipietis cujuſque perſonam, quia Dei judicium eſt.*

b *Rom.* 14. 4. *Forenſia Judicia, juſt ea, & ſecundum præſcriptas Leges exercenda.*

c *Act.* 7.

d *Act.* 16. 37

e *Exod.* 23. *Dan.* 23. 35. *Judices non debent moveri pravis ad judicandum affectibus.*

f *Deut.* 1. & 16. 18. *Joan.* 7. 24.

15. *Rei per legitimum Magiſtratum interrogati non poſſunt mentiri.*

De reis autem, & ſontibus, vult eos Deus verum confiteri, cum ex Judicii formula interrogantur. Eſt enim teſtimonium ac prædicatio quædam, illa confeſſio, laudis, & gloriæ Dei, ex ipſius Joſue ſententiam, qui Acham ad veri confeſſionem adhortatus inquit: *g Fili mi, da gloriam Domino Deo Iſrael, & confitere, atque indica mihi, quid feceris, ne abſcondas.*

D. Th. in 2. 2. q. 601, art. 2.

g *Joſ.* 17. 15.

16. *Quodnam ſit Teſtium officium.*

Sed quoniam hoc Præceptum Teſtes potiſſimum attingit, de his etiam diligenter a Parocho agendum erit. Nam Præcepti vis ea eſt, ut non ſolum prohibeat falſum Teſtimonium, ſed verum etiam dici imperet. Eſt enim in humanis rebus maximus uſus veri Teſtimoni, quod ſunt innumerabiles res, quas a nobis ignorari neceſſe

f *Teſtimonii falſa prohibenda.*

g *Teſtimonii veri maximus uſus.*

ceſſe ſit, niſi eas ex Teſtium fide cognoſcamus. Quare nihil tam neceſſarium eſt, quam Teſtimoniorum veritas in iis rebus, quas nec ipſi ſcimus, neque tamen licet ignorare. De quo extat illa ſancti Auguſtini ſententia: *Qui veritatem occultat, & qui dicit mendacium, uterque reus eſt: ille, quia prodeſſe non vult; hic, quia nocere deſiderat.* Licet vero interdum verum tacere, ſed extra Judicium. Nam in Judicio, ubi teſtis legitime interrogatur a Judice, vera omnino patefacienda ſunt. Quo loco cavendum tamen eſt Teſtibus, ne ſuæ memoriæ nimium confuſi, quod exploratum non habent, id pro certo affirment. Reliqui ſunt Patroni cauſarum, & Advocati, Actores deinceps, & Petitores.

S. Aug in Ep. ad Caſulan & habet. 11. q. 3. c. Quiſquis. Vide D. Th. in 2. 2. quæſt. 70. art. 1. Extra judicium licet interdum tacere verum.

17. *Qua ratione Advocati, & cauſarum Procuratores ſuum officium explere poterunt.*

Illi igitur opera, ac patrocinio ſuo non deerunt neceſſariis hominum temporibus, & egentibus benigne ſubvenient: tum injuſtas cauſas defendendas non ſuſcipient, neque calumnia lites protrahent, nec alent avaritia.

Advocatus tempore neceſſitatis pauperi debet patrocinari. 86. d. c. Facſce. D. Tho. 2. 2. q. 71. art. 1.

Quod ad mercedem attinet laboris, & operæ ſuæ, illa jure, & æquo metiantur.

18. *Petitores, & Accuſatores quo pacto ſuo officio non recte fungentur.*

Petitores vero, & Accuſatores monendi ſunt, ne cui quam amore, aut odio, aut cupiditate aliqua adducti, periculum iniquis criminationibus creent. Juſſum hoc denique divinitus præſcriptum eſt piis omnibus, ut in congreſſibus, & colloquiis vere ſemper, atque ex animo loquantur; nihil dicant, quod alterius exiſtimationi poſſit officere, ne de illis quidem, a quibus lædi ſe, & exagitari intelligunt; cum illud propoſitum habere debeant, ſibi cum illis eam neceſſitudinem, & ſocietatem intercedere, ut membra ſint ejuſdem corporis.

Petitores non debent malo animo reum in jus vocare, ca. Cum miniſter. 23. q. 5.

19. *Quibus rationibus Chriſtiani ad agnitionem fœditatis, quæ mendacio ineſt, perduci poterunt.*

Ut autem libentius hoc mendacii vitium caveant Fideles, proponet eis Parochus ſummam hujus ſceleris miſeriam, ac turpitudinem. Nam in ſacris Litteris mendacii pater dæmon dicitur; *a* quod enim dæmon

a Joa. 8. 44.

in

in veritate non ſtetit, mendax eſt, & mendacii pa-rens.

V. Aug. tra. 42. in Joan.

Adjunget ad ejiciendum tantum flagitium ea mala, quæ mendacium conſequuntur: & quoniam ea innumerabilia ſunt, fontes, & capita incommodorum, & calamitatum demonſtrabit. Ac primum, in quantam cadat Dei offenſionem, quantumve ejus odium incurrat homo vanus, & mendax, Salomonis auctoritate declarabit eo loco: *a Sex ſunt, quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima ejus: oculos ſublimes, linguam mendacem, manus effundentem innoxium ſanguinem, cor machinans cogitationes peſſimas, veloces pedes ad currendum in malum, proferentem mendacia, Teſtem fallacem*, & quæ ſequuntur. Quis igitur ei præſtet incolumitatem, qui in inſigni odio ſit apud Deum, quo minus graviſſimis afficiatur ſuppliciis?

Deus odit Mendacium. a Prov. 6. 16. 17.

20. *Quæ incommoda mendacia humanæ ſocietati inferant.*

Deinde, quid impurius, aut fœdius, ut inquit Sanctus Jacobus, *b* quam in eadem lingua, qua benedicimus Deum, & Patrem, maledicere homines, qui ad imaginem, & ſimilitudinem Dei facti ſunt, ita ut fons de eodem foramine emanet dulcem, & amaram aquam? Quæ enim lingua prius laudem, & gloriam Deo tribuebat, poſtea, quantum in ea eſt, eum ignominia afficit, ac dedecore, mentiendo.

b Jacob. 3. 9.

Chryſ. Hom. 14. epiſt. ad Epheſ.

Mendaces cæleſti beatitudine excludantur. Cf. ab. 14. c. 2.

Quare fit, ut a cœleſtis beatitudinis poſſeſſione mendaces excludantur. Cum enim in hunc modum quæreret a Deo David: *c Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo?* reſpondit Spiritus ſanctus: *Qui loquitur veritatem in corde ſuo, qui non egit dolum in lingua ſua.*

Mendaci non moribus inſanabilis. Reſtituenda eſt fama, quæ per detractionem diminuta eſt. Greg. lib. 5. epi. 30.

Maximum vero etiam illud in mendacio incommodum eſt, quod fere inſanabilis eſt is animi morbus. Cum enim peccatum, quod inferendo falſo crimine, aut Proximi famæ, & exiſtimationi obtrectando, commiſſum ſit, non remittatur, niſi calumniator ei, quem criminatus fuerit, ſatisfaciat injuriarum, id autem difficile fiat ab hominibus; primo, ut antea monuimus, pudore, & inani quadam dignitatis opinione deterritis: qui in eo peccato ſit, hunc addictum eſſe æternis inferorum

rum pœnis, dubitare non possumus. Neque enim quisquam speret, se calumniarum, vel obtrectationis veniã consequi posse, nisi prius ei satisfaciat, de cujus dignitate, & fama, aut publice in Judicio, aut etiam in privatis, & familiaribus congressibus, aliquid detraxerit. *Mendacia rebus humanis magnum detrimentum afferunt.*

Præterea latissime patet hoc detrimentum, & in cæteros diffunditur; quia vanitate, ac mendacio fides, ac veritas tolluntur, arctissima vincula societatis humanæ; quibus sublatis, sequitur summa vitæ confusio, ut homines a dæmonibus nihil differre videantur.

Docebit porro, vitandam esse loquacitatem, Parochus: cujus vitatione & reliqua peccata fugiuntur, & est magna cautio mendacii: a quo vitio loquaces sibi haud facile temperare possunt. *Loquacitas fugienda.*

21. *Vanæ mendaciorum excusationes diluuntur.*

Postremo iis illum errorem eripiet Parochus, qui se in vanitate orationis excusant, & mendacium prudentium exemplo defendunt, quorum esse ajunt, mentiri in tempore. Dicet id, quod verissimum est, *a* prudentiam carnis mortem esse: hortabitur auditores, ut in difficultatibus, & angustiis Deo confidant, neque ad artificium mentiendi confugiant. Nam illo qui utuntur perfugio, facile declarant, se sua magis niti prudentia, quam in Dei providentia spem ponere. *Ob nullam mentiendum ob commoditatem.* *a Rom. 8. 6.*

Qui causam sui mendacii conferunt in eos, a quibus sunt mendacio decepti, hi docendi sunt, non licere hominibus seipsos ulcisci, *b* neque malum malo compensandum esse, *c* sed potius vincendum in bono malum. quod si etiam fas esset hanc referre gratiam, nemini tamen utile, se suo ulcisci detrimento; est autem id gravissimum detrimentum, quod mendacio dicendo facimus. *b Rom. 12. 17. & 1. Pet. 3. 9.* *c Rom. 12. 21.*

His, qui afferunt humanæ naturæ imbecillitatem & fragilitatem, tradendum erit hoc officii præceptum, ut divinum auxilium implorent, nec infirmitati humanitatis obtemperent. Qui consuetudinem opponunt, admonendi sunt, si mentiri consueverunt, ut dent operam, ut contrariam consuetudinem capiant vere loquendi; præsertim cum qui usu, & consuetudine peccant, gravius delinquant, quam cæteri. *Contra eos, qui humanam fragilitatem opponunt, vel consuetudinẽ. Qui consuetudine peccant, gravius delinquunt, quam cæteri. Vid. Aug. l. 1. de serm. Domin. in monte cap. 13.*

22. *Propter aliorum mendacium non eſt mentiendum.*

Et quoniam non deſunt, qui ſe tegant excuſatione cæterorum hominum, quos paſſim mentiri, & pejerare contendunt: hac ratione illi ab ea opinione deducendi ſunt, non eſſe imitandos malos, ſed reprehendendos, & corrigendos: cum autem ipſi mentimur, minus auctoritatis in reprehenſione & correctione alterius noſtram habere orationem. Alios ſe ita defendentes, quod, vera dicendo, ſæpe incommodo ſint affecti, ſic refellent Sacerdotes, eam eſſe accuſationem, non defenſionem; cum ſit officium Chriſtiani hominis, quamvis potius facere jacturam, quam mentiri.

23. *Mendacium neque jocoſum, neque utile admittendum.*

Vide D. Th. in 2.2 q. 100. ar. 2. & 3.

Reſtant duo genera eorum, qui ſe in mendacio excuſent: alteri, qui dicant, ſe joci cauſa mentiri; alteri, ſe idem facere utilitatis gratia, quippe qui nec bene emerent, nec venderent, niſi mendacium adhiberent. Utroſque a ſuo errore Parochi avertere ſtudebunt; ac ſuperiores quidem illos a vitio abducent, & docendo, quantum eo in genere peccandi conſuetudinem augeat uſus mentiendi, & illud inculcando, *a* omnis otioſi verbi reddendam eſſe rationem; proximos autem hos acerbius etiam objurgabunt, quorum in excuſatione gravior inſit illorum ipſorum accuſatio, qui præ ſe ferant, ſe minime illis Dei verbis fidem, & auctoritatem tribuere: *b Quærite primum Regnum Dei, & juſtitiam ejus; & hæc omnia adjicientur vobis.*

a Matt. 12. 36.

b Matt 6. 33

DE NONO, ET DECIMO PRÆCEPTO.

CAPUT X.

Non concupiſces domum proximi tui, nec deſiderabis uxorem ejus, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, nec omnia, quæ illius ſunt.

1. *Quo pacto nonum hoc, & decimum Præceptum cæ reliqua comprehendere videantur.*

IN his duobus Præceptis, quæ poſtremo loco tradita ſunt, illud in primis ſciendum eſt, rationem fere conſtitui, qua cætera Præcepta ſerventur. Nam quod his verbis præſcriptum eſt, eo ſpectat, ut, ſi quis ſtudet ſuperiora Legis juſſa ſervare, hoc maxime faciat, *Ne concupiſcat*: quoniam qui non concupiſcet, ſuis contentus, aliena non appetet, aliorum commodis gaudebit, Deo immortali gloriam tribuet, gratias eidem maximas aget Sabbatum colet, id eſt, quiete perpetua fruetur, majoreſque venerabitur, neminem denique neque re, neque verbis, neque ullo alio modo lædet. Nam *a* ſtirpes, ac ſemen omnium malorum eſt prava concupiſcentia, qua qui incenſi ſunt, præcipites feruntur in omne flagitiorum, & ſcelerum genus. His animadverſis, & Parochus in iis, quæ ſequuntur, tradendis diligentior, & ad audiendum Fideles erunt attentiores.

Quomodo ex concupiſcentia oriatur tranſgreſſio omnium Mandatorum, indicat Paulus Rom. 7. 7. 8. 9.

Non licet videre, quod non licet concupiſcere, nec concupiſcere, quod non licet habere. Greg. lib. 21. Mor. cap. 5. 21. Tim. 6. 10 Jacob. 4. 1. 2.

Semen omnium ſcelerum eſt prava concupiſcentia.

2. *Quo pacto duo illa Præcepta inter ſe differant.*

Sed quanquam hæc duo Præcepta conjunxerimus, propterea quod cum non diſſimile ſit eorum argumentum, eandem docendi viam habent: Parochus tamen & cohortando, & monendo poterit communiter, vel ſepa-

Nono præcepto cupiditas inordinata lucri prohibetur.

Decimo autẽ cupiditas impura voluptatis vetatur.

ſeparatim, ut commodius ipſi videbitur, ea tractare. Sin autem Decalogi interpretandi munus ſuſceperit, demonſtrabit, quæ ſit horum duorum Præceptorum diſſimilitudo, quidve una concupiſcentia ab altera differat: quam differentiam libro quæſtionum in Exodum Divus Auguſtinus declarat. Nam ex iis altera ſolum ſpectat, quid utile ſit, quid fructuoſum: alteri propoſitæ ſunt libidines, & voluptates. Si quis igitur fundum, aut domum concupiſcit, is lucrum potius, & quod utile eſt, conſectatur, quam voluptatem; ſi vero alienam uxorem appetit, non utilitatis, ſed voluptatis cupiditate ardet.

Aug. q. 77. in Exo. Vide item D. Tho. in 2.2. q. 122. art. 6. ad 3. & 4.

3. *Num ſexto, & ſeptimo Præcepto ſatis fuerit explicatum, quod his duobus poſtremis comprehenditur.*

Nonum, & decimum Præceptum illuſtrant ſextum, & ſeptimum.

Verum horum Præceptorum duplex fuit neceſſitas; Altera, ut ſexti, ſeptimique Præcepti ſententia explicaretur. Nam etſi quodam naturæ lumine intellectum eſt, alienæ uxoris potiundæ cupiditatem prohiberi, vetito adulterio; (nam ſi concupiſcere liceret, fas item eſſet potiri) tamen plerique ex Judæis peccato obcæcati in eam opinionem adduci non poterant, ut crederent, id a Deo prohibitum eſſe; imo vero lata, & cognita hac Dei Lege, multi, qui ſe Legis eſſe interpretes profitebantur, in eo errore verſati ſunt: id quod animadvertere licet ex illo Domini ſermone apud S. Matthæum: *a Auditis, quia dictum eſt antiquis, Non mœchaberis, ego autem dico vobis*, & quæ ſequuntur. Altera eſt horum Præceptorum neceſſitas, quod aliqua diſtincte, explicateque vetantur, quæ ſexto & ſeptimo explicate non prohibebantur. Nam, exempli cauſa, ſeptimum Præceptum prohibuit, ne quis injuſte concupiſcat aliena, aut eripere conetur; hoc autem vetat, ne ullo modo quis concupiſcat, etſi jure, Legeque aſſequi id poſſit, ex cujus adeptione Proximo damnum importari videat.

Legit Moyſi quidã interpretes ſexti Præcepti ſententiam perverterũt. a Matt. 5. 27.

Nono, & decimo Præcepto quædam explicite vetantur, quæ ſexto, & ſeptimo aperte non vetabũtur.

Vide aliam rationẽ apud D. Th. in 1.2. qu. 100. ar. 5. ad 5. & 6.

4. *Quale, quantumque ſit Dei beneficium, quod nobis Legis hujus mandato eſt collatum.*

Quomodo eõ cupiſcentia ſit infinita, declarat D. Th. in 2.2 q. 30. art. 4.

Sed illud in primis, antequam ad Præcepti explicationem veniamus, docendi ſunt Fideles, nos hac lege non ſolum ad id inſtitui, ut cupiditates noſtras cohibeamus, ſed etiam Dei erga nos pietatem, quæ immenſa eſt, cogno-

gnoſcamus. Nam cum ſuperioribus Legis Præceptis nos quibuſdam quaſi præſidiis muniviſſet, ne quis nos ipſos, aut noſtra violaret; hoc adjuncto Præcepto, illud maxime providere voluit, ne appetitionibus noſtris nos ipſi læderemus: quod facile futurum fuit, ſi omnia cupere, utque optare, liberum nobis, atque integrum eſſet. Hac igitur non concupiſcendi Lege præſcripta, illud a Deo proviſum eſt, ut cupiditatum aculei, quibus ad pernicioſa quæque incitari ſolemus, hujus Legis vi quodammodo excuſſi, nos minus urgeant; majuſque propterea temporis ſpatium nos, moleſta illa cupiditatum ſolicitudine liberati, ad ea præſtanda pietatis, & religionis officia habeamus, qua ipſi Deo multa, maximaque debemus.

5. *Quod diſcrimen hęc duo Præcepta inter Leges divinas, & humanas eſſe inſinuent.*

Neque id ſolum hæc Lex nos docet, verum etiam illud oſtendit, Legem Dei ejuſmodi eſſe, quæ non externis ſolum munerum functionibus, ſed etiam intimo animi ſenſu ſervanda ſit. Hocque inter divinas, & humanas Leges intereſt, quod hæ rebus tantum externis contentæ ſunt; illæ vero, *a* quoniam animum Deus intuetur, ipſius animi puram, ſinceramque caſtitatem, atque integritatem requirunt. Eſt igitur Divina Lex, quaſi ſpeculum quoddam, in quo naturæ noſtræ vitia intuemur. Quamobrem dicit Apoſtolus: *b Concupiſcentiam neſciebam, niſi Lex diceret: Non concupiſces.* Cum enim concupiſcentia, ideſt peccati fomes, qui ex peccato originem habuit, perpetuo nobis infixus inhęreat, ex hoc agnoſcimus in peccato nos naſci: quapropter ſupplices ad eum confugimus, qui ſolus poteſt peccati ſordes eluere.

Lex Dei eſt ſpiritualis. Leges humanæ internos animi metus non reprimunt.

a *Reg.* 16 17. *Pſal.* 7. 10. *Jerem.* 11. & 17. 10. 12.

Lex divina ſpeculum eſt tum honeſtarum, tum vitioſarum actionum.

b *Rom.* 7. 7.

6. *Quæ concupiſcentia hic non prohibeatur, quidve ſit Concupiſcentia.*

Habent autem hęc ſingula Præcepta illud cum cæteris commune, ut partim aliquid vetent, partim jubeant. Quod ad prohibendi vim attinet, ne quis forte arbitretur, Concupiſcentiam illam, quæ vitio caret, aliquo modo vitium eſſe, *c* ut concupiſcere ſpiritum adverſus carnem, vel *d* expetere juſtificationes Dei in omni tem-

c *Gal.* 5. 17.
d *Pſal.* 118. 29.

pore, id quod David ſummopere cupiebat; Parochus doceat, quæ Concupiſcentia illa ſit, quam hujus Legis præſcripto fugere oporteat. Quare ſciendum eſt, *Concupiſcentiam eſſe commotionem quandam, ac vim animi, quæ impulſi homines, quas non habent, res jucundas appetunt.* Et quemadmodum reliqui animi noſtri motus non perpetuo mali; ita hæc concupiſcendi vis non ſemper in vitio eſt ponenda. Neque enim propterea malum eſt, ſi cibum, aut ſi potum appetimus, aut, cum frigemus, ſi caleſcere, aut contra, cum calemus ſi frigeſcere cupimus. Et quidem recta hæc concupiſcendi vis, Deo auctore, a natura nobis inſita eſt: ſed primorum Parentum noſtrorum peccato factum eſt, ut illa naturæ fines tranſiliens uſque adeo depravata ſit, ut ad ea concupiſcenda ſæpe excitetur, quæ ſpiritui, ac rationi repugnant.

Quid ſit concupiſcentia, ex Ariſt. l. 1. Rhet. c. 21. & D. Th. in 1. 2. q. 30. ar. 1.

7. *Quas præcipue utilitates concupiſcentia rectæ rationi conformis homini præbet.*

Quin etiam hæc vis, ſi moderata eſt, ſuiſque finibus continetur, ſæpe etiam non mediocres utilitates præbet. Nam illud primum efficit, ut aſſiduis precibus Deum oremus, ſuppliceſque ab eo petamus, quæ maxime cupimus. Oratio enim cupiditatis noſtræ interpres eſt. Quod ſi recta hæc concupiſcendi vis abeſſet, non tam multæ preces eſſent in Eccleſia Dei.

Prima utilitas.

Secunda.

Efficit præterea, ut chariora ſint nobis Dei munera. Quo enim vehementiori alicujus rei cupiditate flagramus, eo charior illa nobis res eſt, atque jucundior, cum eam adepti ſumus.

Tertia.

Tum vero delectatio ipſa, quam ex re cupita ſentimus, facit, ut majore pietate gratias Deo agamus. Itaque, ſi concupiſcere aliquando licet, fateamur neceſſe eſt, non omnem concupiſcendi vim prohibitam eſſe.

8. *Quomodo Apoſtolus Concupiſcentiam peccatum vocet.*

Et quanquam Divus Paulus *a* Concupiſcentiam peccatum eſſe dixit, id in eam tamen ſententiam accipiendum eſt, in quam *b* Moyſes locutus eſt, cujus ille teſtimonium affert, id quod ipſius Apoſtoli oratio declarat. Nam illam carnis Concupiſcentiam vocat in Epiſtola ad

a Rom. 7. 20.

b Exo. 20. 16. Trid. Sy. ſeſſ. 5. ſub finem Decreti de

Gala-

Galatas: *a Spiritu*, inquit, *ambulate, & deſideria carnis non perficietis.* *peccato originali.*

a *Gal.* 5. 16.

9. *Quæ Concupiſcentia hic omnino non prohibeatur, nec peccati rationem habeat.*

Naturalis igitur illa Cupiditatis vis, & moderata, quæ fines ſuos non egreditur, non veratur, multoque minus ſpiritualis illa rectæ mentis Cupiditas, qua ad eorum appetitionem incitamur, quæ carni repugnant. Ad hanc enim ipſam ſacræ Litteræ nos adhortantur: *b Concupiſcite ſermones meos, & c Tranſite ad me omnes, qui concupiſcitis me.*

b *Sap.* 6. 12.

c *Eccl.* 24. 26

10. *Quæ ſit Concupiſcentia hic interdicta.*

Itaque hoc interdicto non ipſa concupiſcendi vis, qua tum ad bonum, tum ad malum uti licet, ſed uſus pravæ cupiditatis, quæ carnis Concupiſcentia, & peccati fomes vocatur, ac, ſi animi aſſenſionem adjunctam habeat, ſemper in vitiis numeranda eſt, omnino prohibetur. Ergo ea tantum concupiſcendi libido vetita eſt, quam *carnis Concupiſcentiam* vocat *d* Apoſtolus; illi ſcilicet concupiſcendi motus, qui nullum rationis modum habent, neque finibus a Deo conſtitutis continentur.

d *Gal.* 5. 16. 19. 1. *Petr.* 2. 11. 1. *Joan.* 2. 16.

11. *Quibus ex cauſis agnoſcatur, Concupiſcentiam eſſe peccatum.*

Hæc Cupiditas damnata eſt: Vel quia malum appetit, veluti adulteria, ebrietates, homicidia, & alia ejuſmodi nefaria ſcelera: de quibus ita Apoſtolus: *e Non ſimus*, inquit, *concupiſcentes malorum, quemadmodum & illi concupierunt.* *Concupiſcentia eſt mala, primo ob ea quę appetuntur.*

e 1. *Cor.* 10. 6.

Vel quia, etſi res natura ſua malæ non ſunt, cauſa tamen aliunde extat, quare illas concupiſcere nefas ſit. Quo in genere ſunt ea, quæ ne poſſideamus, Deus, aut Eccleſia prohibet. Non enim ea appetere nobis licet, quæ poſſidere omnino nefas ſit; qualia olim in veteri Lege fuerunt aurum, & argentum, ex quibus Idola conflata erant, quæ *f* Dominus in Deuteronomio vetuit, ne quis concupiſceret. Ob eam præterea cauſam hæc Cupiditas vitioſa prohibetur, quoniam quæ appetuntur, aliena ſunt, ut domus, ſervus, ancilla, ager, uxor, bos, aſinus, & alia multa; quæ cum aliena ſint, ea *Secũdo, quia eſt rerum prohibitarum.*

f *Deut.* 7. 25. 2. *Mach.* 12. 41.

Tertio, quia eſt rerum alienarum

concupiſcere vetat Divina Lex; rerumque ejuſmodi Cupiditas nefaria eſt, & in peccatis graviſſimi numeratur; cum illis concupiſcendis animi præbetur aſſenſus.

12. *Concupiſcentiæ peccatum ubi maxime conſiſtat.*

Quomodo conſenſus in peccatis mortale, Vide D. Th. 6. 1. 2. q. 74. ar. 7. 8. Et D. Aug. l. 12. de Trin. c. 12. a Jacob, 1. 44. 25.

Nam tum peccatum natura exiſtit, cum poſt Cupiditatum malarum impulſum animus rebus pravis delectatur, atq; his vel aſſentitur, vel non repugnat. Id quod D. Jacobus, cum peccati originem, & progreſſionem oſtendit, illis verbis docet: *a Unuſquiſque tentatur a Concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus: deinde Concupiſcentia, cum conceperit, parit peccatum: peccatum vero, cum conſummatum fuerit, generat mortem.*

13. *Quæ ſit duorum extremorum Præceptorum ſententia.*

Greg. Ho. 16. in Evang. & 4. Moral. ca. 27.

Cum igitur Lege ita caveatur, *Non Concupiſces*, hęc verba ad eum ſenſum referuntur, ut noſtras Cupiditates a rebus alienis cohibeamus. Alienarum enim rerum Cupiditatis ſitis immenſa eſt, atque infinita, neque unquam ſatiatur, ut ſcriptum eſt: *b Avarus non implebitur pecunia.* de quo ita eſt apud Iſaiam: *c Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis.* Sed ex ſingularum vocum explicatione facilius intelligetur hujus peccati fœditas, & magnitudo.

b *Eccl. 5. 9.*

c *Iſa. 5. 8.*

Noni, & decimi Præcepti ſingula verba declarantur.

14. *Quid* Domus *vocabulo in hujus Præcepti formula intelligendum ſit.*

Quare Parochus docebit, *Domus* vocabulo non locum modo, quem incolimus, ſed univerſam hæreditatem ſignificari, ut ex Divinorum Scriptorum uſu, conſuetudineque cognoſcitur. In Exodo ſcriptum eſt, *d* Obſtetricibus a Domino domus eſſe ædificatas; ſententia eo ſpectat, ut illarum facultates ab eo auctas eſſe, atque amplificatas interpretemur. Ex hac igitur interpretatione animadvertimus, hac Præcepti Lege vetitum nobis eſſe, ne divitias avide expetamus, neque alienis opibus, potentiæ, nobilitati invideamus, ſed ſtatu noſtro, qualiſcunque ille ſit, ſive humilis, ſive excelſus, contenti ſimus. Alienæ deinde gloriæ appetitionem vetitam eſſe intelligere debemus; nam hoc item ad Domum pertinet.

d *Exod. 2. 21.*

Quod uni Danieli præcipitur, hoc idem unicuique noſtrum dicitur. Sta in gradu tuo. Dan. 10.

15. *Quod* Bovis, & Aſini *vocibus contineatur.*

Quod

Quod vero sequitur: *non Bovem, non Asinum*, id ostendit, non solum quæ magna sunt, ut domus, nobilitas, & gloria, ea, cum aliena sint, nobis concupiscere non licere; sed etiam parva, qualiacunque illa sint, sive animata, sive inanimata.

16. *De quibus Servis in hoc Præcepto sit sermo.*

Sequitur deinceps, *non Servum, non Ancillam*, quod intelligendum est tam de captivis, quam de reliquo genere Servorum: quos, ut cætera alterius bona, concupiscere non debemus. Liberos vero homines, qui voluntate serviunt, vel mercede conducti, vel amore, observantiaque impulsi, nullo modo, neque verbis, neque spe, neque pollicitationibus, neque præmiis quis corrumpere, aut solicitare debet, ut eos deserant, quibus se ipsi sponte addixerunt: imo vero, si ante id tempus, quo se in illorum famulatu fore promiserant, ab illis recesserint, hujus Præcepti auctoritate admonendi sunt, ut ad eos ipsos omnino revertantur.

Servi alionũ per Cupiditatem non solicitandi.

17. *Cur etiam in hoc Præcepto mentio Proximi fiat.*

Quod autem in Præcepto mentio fit Proximi, id eo pertinet, ut hominum vitium demonstretur, qui vicinos agros, aut proximas domos, aut aliam rem ejusmodi, quæ secum continens sit, appetere solent. Vicinitas enim, quæ in parte amicitiæ ponitur, ab amore ad odium, cupiditatis vitio, traducitur.

18. *Non prævaricantur istam Legem, qui res venales Proximi justo pretio emere cupiunt,*

Hoc vero Præceptum ii minime violant, qui res, quas Proximi venales habent, emere de illius cupiunt, aut justo pretio emunt. Ii enim non modo Proximum non lædunt, sed valde adjuvant; cum ei pecunia majori commodo, usuique futura sit, quam res illæ, quas ipse venditat.

Explicatur decimũ Præceptum de nõ concupiscenda uxore proximi.

19. *Quomodo decimum Præceptum de non concupiscenda uxore Proximi intelligendum sit.*

Hanc de re aliena non concupiscenda Legem altera sequitur, quæ prohibet, ne alienam concupiscamus uxorem. Qua Lege concupiscendi libido non ea quidem tantum prohibita censetur, qua adulter alterius uxorem appetit, sed etiam qua affectus aliquis alterius uxorem

Libellus repudii tempore Moysis permissus.

in

in matrimonium ducere concupiſcit, Eo enim tempore, *a* cum repudii permittebatur libellus, illud facile evenire poterat, ut quæ ab uno repudiata eſſet, eam alter uxorem acciperet. At hoc Dominus vetuit, ne aut mariti ad uxores relinquendas ſolicitarentur, aut uxores maritis difficiles ſe, ac moroſas ita præberent, ut eam ob cauſam quaſi quædam neceſſitas viris imponeretur illas repudiandi. Nunc vero gravius eſt peccatum, cum mulierem, etiamſi a viro repudiata ſit, alteri in matrimonium ducere non liceat, niſi marito mortuo. Itaque qui alterius uxorem concupiſcet, facile exuna in aliam incidet cupiditatem: aut enim illius virum mori, aut adulterium admittere cupiet.

a *Deut. 24. 1. 2.*

Uxorem etiã repudiatam ab alio ducere non licet. Matth. 5. & 19. 7. Marc. 10. 17. 12. Luc. 16. 18. Rom. 7. 3. 2. Cor. 7. 10. 11. Conc. Milev. c. 17. Conc. Trid. ſeſſ. 24. can. 7 de doctrina Matrim.

Atque hoc idem de iis mulieribus dicitur, quæ alteri deſponſatæ ſunt. Neque enim has item concupiſcere licet; cum ii, qui hæc pacta reſcindere ſtudent, violent ſanctiſſimum fidei fœdus.

Et quemadmodum quæ alteri nupta eſt, eam concupiſcere omnino nefas eſt: ſic quæ ad Dei cultum, religionemque conſecrata eſt, nullo pacto licet illam uxorem appetere.

20. *In hanc Legem non peccat, qui mulierem, quam putat maritum amiſiſſe, ſollicitat ad Matrimonium.*

Fœminam alteri deſponſatam concupiſcere non licet.

b *Gen. 11. 15.*

c *Gen. 20. 2. 3.*

Si vero quis mulierem, quæ nupta eſt, cum eam innuptam eſſe opinetur, uxorem ſibi dari concupiſcit, neque, ſi in matrimoniũ alii collocatam intelligeret, eam nuptam ſibi dari cuperet; (id quod *b* Pharaoni, & *c* Abimelech contigiſſe legimus, qui Saram in matrimonium habere concupierunt, cum eam minime nuptam, Abrahæque ſororem, non uxorem arbitrarentur) ille certe, qui eo animo eſt, ejuſmodi Præcepti Legem violare non videtur.

21. *Quæ præter ea, quæ prohibentur hoc Præcepto, facienda imperentur.*

Remedia adverſus noxias Concupiſcentias.

d *Pſal. 61. 11.*

e *Matth. 19. 21.*

Sed, ut Parochus remedia patefaciat, quæ ad tollendum hoc Cupiditatis vitium accommodata ſunt, explicare alteram Præcepti rationem debet, quæ in eo conſiſtit, ut, *d* ſi divitiæ affluant, cor non apponamus, *e* eaſque pietatis, & divinarum rerum ſtudio abjicere parati ſimus, & in ſublevandas pauperum miſerias libenter pecuniam

cuniam erogemus; si desint facultates; egestatem æquo animo, & hilari feramus. Et quidem si rebus nostris dandis liberalitate utemur, rerum alienarum cupiditates restinguemus. De Paupertatis autem laudibus, divitiarumque despicientia *a* in sacris Litteris, & apud Sanctos Patres facile erit Parocho multa colligere, & fideli populo tradere. Hac item Lege præcipitur, ut ardenti studio, summaque cupiditate optemus id potissimum effici, non quod nos concupiscimus, sed quod Deus vult, quemadmodum Domini oratione exponitur. Voluntas autem Dei in eo maxime est, ut singulari nos quodam modo sancti efficiamur, animumque nostrum sincerum, atque ab omni labe purum, integrumque conservemus, & exerceamus nos in iis mentis, ac spiritus officiis, quæ corporis repugnant sensibus; horumque edomitis appetitionibus, ratione, ac spiritu duce, rectum vitæ cursum teneamus; quive præterea sensus materiam cupiditatibus nostris, libidinique præbent, eorum vim maxime reprimamus.

a *Matt.* 5. 3. *Marc.* 4. 18. *Luc.* 6. 16. 19. 20. 21. 22. & 18. 22. 23. 24. *Actor.* 4. 34. 35. & 5. 1. 2. 3. *Vide de laudibus Paupertatis voluntariæ Hieron. epi.* 1. *ad Heliod. Gre. Hom.* 18. *in Ezech. Ambr. lib.* 5. *Com. in Luc.* c. 6. *Et lib.* 3. *epi.* 10. *Gre. Naz. or.* 16. *de Paupertum amore. Leo Magnus in serm. omnium Sanct. Matth.* 6. 10. *Rom.* 12. 2. 1. *Thess.* 4. 3.

22. *Quæ sint potissimum Christianis meditanda, ut vim cupiscentiæ refrenent.*

Sed ad hunc cupiditatum ardorem restinguendum plurimum etiam hoc potest, si, quæ incommoda ex illis accidunt, ea nobis ob oculos proponamus. Primo vero illud incommodum est, quod, quoniam ejusmodi cupiditatibus paremus, in anima nostra regnat summa peccati vis, ac potestas. Quamobrem monuit Apostolus: *b Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus.* Nam quemadmodum, si cupiditatibus resistimus, peccati vires concident, ita, si iis succumbimus, *c* Dominum a regno suo expellimus, & in ejus locum peccatum introducimus.

Primum est peccati in anima nostra regnum.

b *Rom.* 6. 12.

c 1 *Cor.* 5. 15. 16.

Alterum præterea incommodum est, quod ab hac concupiscendi vi, veluti fonte quodam, omnia peccata manant; ut *d* Divus Jacobus docet. Divus item Joannes, *e Omne*, inquit, *quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.*

Secundum est, quod omnia mala a cupiditate manant.

d *Ja.* 1. 14. 15

e 1. *Joa.* 2. 16.

Tertium incommodum in eo est, quoniam rectum animi judicium his cupiditatibus obscuratur. Homi-

Tertium est, quod per eam

nes

Judicium obſcuratur.

nes enim iis cupiditatum tenebris obcœcati, honeſta, & præclara putant omnia, quæcunque ipſi concupiſcunt.

Quantum eſt, quod verbum Dei per eam opprimitur.

a Mar. 4. 18.

Opprimitur præterea concupiſcendi vi verbum Dei, quod in animis noſtris a magno illo Agricola Deo inſitum eſt. Sic enim apud Div. Marcum ſcriptum eſt: *a Alii ſunt, qui in ſpinis ſeminantur: hi ſunt, qui verbum audiunt; & ærumnæ ſæculi, & deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiſcentiæ introeuntes ſuffocant verbum, & ſine fructu efficitur.*

23. *Qui cupiditatum laqueis maxime implicentur.*

Jam vero qui præ cæteris hoc cupiditatis vitio laborant, quoſque propterea Parochus ad colendum hoc præceptum diligentius cohortari debet, illi ſunt, qui luſionibus non honeſtis delectantur, aut qui ludis immoderate abutuntur: mercatoreſque item, qui rerum penuriam, annonæque caritatem expetunt; atque id ægre ferunt, ut alii præter ipſos ſint, qui vendant, aut emant, quo carius vendere: aut vilius emere ipſi poſſint: qua in re item peccant, qui alios egere cupiunt, ut aut vendendo, aut emendo ipſi lucrentur.

Luſibusediti, & mercatores alienis rebus inhiant.

Peccant etiam *Milites*, qui bellum expetunt, ut furari ipſis liceat: *Medici* item, qui morbos deſiderant: *Juriſconſulti*, qui cauſarum, litiumque vim, ac copiam concupiſcunt: tum *Artifices*, qui quæſtus avidi, omnium, quæ ad victum, cultumque pertinent, penuriam exoptant, ut inde plurimum lucri faciant. In hoc præterea genere graviter ii peccant, qui aliena laudis, gloriæque avidi, atque appetentes ſunt, non ſine aliqua famæ alterius obtrectatione: idque præſertim, ſi qui illam appetunt, ignavi, nulliuſque pretii homines ſunt. Fama enim, & gloria virtutis, atque induſtriæ, non ignaviæ, aut inertiæ præmium eſt.

Milites, Medici, & Cauſidici in hoc peccant.

CATECHISMI ROMANI

PARS QUARTA.

De Oratione, ejuſque in primis neceſſitate.

CAPUT I.

1. *Quomodo Deus ſit orandus.*

IN officio, & munere Paſtorali cum primis neceſſaria eſt ad ſalutem Fidelis populi præceptio Chriſtianę Precationis; cujus vim, ac rationem neceſſe eſt multos ignorare, niſi pia, & fideli Paſtoris diligentia tradita ſit. Quamobrem præcipua Parochi cura verſari debet in eo, ut pii auditores intelligant, quid a Deo, & quomodo orandum ſit. Omnes autem neceſſariæ Precationis numeros continet divina illa formula, quam Chriſtus Dominus Apoſtolis, & per illos, eorumque ſucceſſores omnibus deinceps, qui Chriſtianam Religionem ſuſciperent, notam eſſe voluit; cujus verba, & ſententias ſic animo, ac memoria comprehendere oportet, ut in promptu habeamus. Ut autem in hac orandi ratione ſuppeditet Parochis facultas inſtituendi fideles auditores; quæ magis opportuna viſa ſunt, hic propoſuimus, ſumpta ab iis Scriptoribus, quorum eo in genere doctrina, & copia maxime laudatur. Nam reliqua, ſi opus fuerit, Paſtores ex iiſdem fontibus haurire poterunt.

Dominica oratio inter omnes precandi formulas eſt perfectiſſima.

De Oratione ſcripſerunt. Amb. l. 5. & 6. de Sacr. Cyprianus. hanc lucubrenter. Dam l. 2. Parad. c. 15 Et de orth. fide l. 3 cap. 24. Petrus Chryſ. ſer. 67. Leonſequenter. Alex. de Ales 4. p. q. 88.

2. *Uſus orandi ad ſalutem neceſſarius eſt.*

Primum igitur docendum eſt, quam ſit Oratio neceſſaria, cujus Præceptum non ſolum conſilii cauſa traditum eſt, ſed etiam neceſſarii juſſi vim habet: quod a Chriſto Domino declaratum eſt illis verbis: *Oportet ſemper orare*. Hanc orandi neceſſitatem ipſa etiam, illo Do-

Luc. 18. 1. Orare ex Præcepto Domini tenemur.

Dominicę Precationis proœmio, oſtendit Eccleſia: *Præceptis ſalutaribus moniti, & divina inſtitutione formati, audemus dicere.* Itaque, cum eſſet neceſſaria Precatio Chriſtianis hominibus, & illud a Diſcipulis ipſe rogatus eſſet, *a Domine, doce nos orare*: præſcripſit eis orandi formam Dei Filius, & ſpem attulit impetrationis eorum, quæ poſtularent: & ipſe documentum fuit Precationis, qua non ſolum utebatur aſſidue, ſed *b* in ea etiam pernoctabat; cujus deinde officii iis, qui ſe ad Jeſu Chriſti Fidem contuliſſent, Apoſtoli præcepta tradere non deſtiterunt. Nam *c* Sancti Petrus, & *d* Joannes de ea re diligentiſſime pios admonent: & ejus rationis memor *e* Apoſtolus pluribus locis hortatur Chriſtianos ad ſalutarem orandi neceſſitatem.

a *Luc.* 11. 1. *Eccl.* 18. 22. 1. *Theſſ.* 5. 17. *Epheſ.* 6. 18. *Coloſſ.* 4. 2. *Præfatio Orationis Dominicæ in Miſſa.*

b *Luc.* 11. 17. *Chriſti exemplo orandum, & Apoſtolorum præſcripto, Luc.* 6. 12 c 1. *Pet.* 3. 7. d 1 *Mach.* 3. & 5. e *Rom.* 12. 13. *Phil.* 4. 6. 1. *Tim.* 2. 5. & 5. 5. *Hebr.* 4. 16. f *Rom* 11. 35. *Oratione neceſſaria conſequimur.*

3. *Qua potiſſimum ratione homines adduci poſſint in cognitionem neceſſarii hujus officii.*

Præterea tam multis indigemus bonis, & commodis, ad animum, corpuſque tuendum neceſſariis, ut ad Precationem confugere oporteat, tanquam ad unam omnium optimam & indigentiæ noſtræ interpretem, & conciliatricem eorum, quibus egemus. Nam, *f* cum nihil cuiquam debeat Deus, reliquum profecto eſt, ut quæ nobis opus ſunt, ab eo Precibus expetamus; quas Preces, tanquam inſtrumentum neceſſarium nobis dedit ad id, quod optaremus, conſequendum.

4. *Non alia via omni indigentiæ noſtræ ſatisfacere licet, quam per Orationem.*

Oratione Dæmones fugamus. g *Mat.* 17. 21 *Donorum ſingularium facultatem ſibi adimunt, qui Orationi non vacant.* h *Jac.* 5. 16. *Hier. in c.* 7. *Matth.* i *Matth.* 7. 8. & 21. 22. *Marc.* 11. 24. *Luc.* 11. 9. *Joa.* 14. 13. & 16. 23. 24.

Præſertim cum quædam eſſe conſtet, quæ niſi ejus adjumento non licet impetrare. Habent enim ſacræ Preces præſtantem illam virtutem, qua maxime dæmones ejiciuntur. *g* Eſt enim quoddam dæmoniorum genus, quod non ejicitur, niſi in jejunio & oratione. Quare magnam ſibi adimunt facultatem ſingularium donorum, qui hanc conſuetudinem exercitationemq; non adhibent pie, ac diligenter orandi. Petitione enim non ſolum honeſta, ſed etiam *h* aſſidua opus eſt ad impetrandum, quod concupiſcas. Nam, ut inquit S. Hieronymus, ſcriptum eſt: *Omni petenti datur. Ergo ſi tibi non datur: ob id non datur, quia non petis.* *i* *Petite ergo, & accipietis.*

DE

DE UTILITATE ORATIONIS.

CAPUT II.

1. *Quis ſit primus fructus, quam parit illa orandi neceſſitas.*

HAbet autem hæc neceſſitas jucundiſſimam utilitatem, quæ fructus ex ſe edit uberrimos: quorum copiam ſument Paſtores a ſacris Scriptoribus, cum opus erit illos impertiri fideli populo. Nos ex ea copia aliquot elegimus, quos huic tempori accommodatos duximus. Primus autem fructus, quem inde capimus, eſt is, quod orantes Deo honorem habemus: ſiquidem eſt quoddam Religionis argumentum Oratio, quæ in Divinis Litteris thymiamati comparatur. *a Dirigatur* enim, inquit Propheta, *oratio mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo.* Quare nos hac ratione Deo ſubjectos eſſe profitemur, quem bonorum omnium auctorem agnoſcimus, & prædicamus, in quem ſolum ſpectamus, quod unum incolumitatis, ſalutiſque præſidium, atque perfugium habemus. Hujus fructus illis etiam verbis admonemur: *b Invoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.*

Has Orationis utilitates perſequitur Iſi. l. de ſummo bono ca. 7.

Primus fructus.

Per Orationem Deum primo honoramus.

a *Pſal. 140. 2.*

b *Pſal. 49. 15*

2. *Quæ ſit altera utilitas, quam orando conſequimur.*

Sequitur fructus ampliſſimus, & jucundiſſimus Orationis, cum a Deo preces audiuntur. Eſt enim, ex Sancti Auguſtini ſententia, Oratio juſti clavis cœli. nam *aſcendit*, inquit, *precatio, & deſcendit Dei miſeratio: licet alta ſit terra, altum cœlum, audit tamen Deus hominis linguam, ſi mundam habeat conſcientiam.* Cujus orandi muneris tanta vis eſt, tanta utilitas, ut ea re cœleſtium donorum amplitudinem conſequamur. Nam & impetramus nobis, ut ducem, & adjutorem adhibeat Spiritum ſanctum; & Fidei aſſequimur conſervationem, & incolumitatem, & vitationem pœnarum, & Divinum pa-

Secunda utilitas.

Aug. ſerm. 126. de Temp Oratione ampliſſima dona conſequimur.

Pro confecundum Deum paris Oratio.

patrocinium in tentationibus, & ex diabolo victoriam. Omnino ineſt in Precatione ſingularis gaudii cumulus.

a Jo. 16. 24. Quamobrem ſic loquebatur Dominus: *a Petite, & accipietis, ut gaudium veſtrum ſit plenum.*

3. *Semper pias preces exaudit Divina Majeſtas.*

Nec vero quin huic petitioni præſto ſit, & occurrat Dei benignitas, ullus relictus eſt dubitandi locus. Quod multa comprobant Divinæ Scripturæ teſtimonia, quæ quia ſunt in promptu, illa ſolummodo apud Iſaiam exempli cauſa attingemus.

b Iſa. 65. 24. *b Tunc enim*, inquit, *invocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet: Ecce adſum.* & rurſus:

c Iſa. 65. 24. Item Iſa 90. & 144. 18. *c Eritque, antequam clament, ego exaudiam; adhuc illis loquentibus; ego audiam*: Exempla autem eorum, qui Deum exoraverunt, quia propemodum ſunt

Prov. 15. 19. Eccl. 3. & 28. 2. & infinita, & poſita ante oculos, omittimus.

4. *Qui fiat, ut quæ petimus, interdum non impetremus.*

At interdum fit, ut quæ petimus a Deo, non impetremus. Ita eſt; ſed tum maxime proſpicit utilitati noſtræ Deus; vel quod alia nobis majora, & ampliora bona nobis impertitur; vel quod nec neceſſarium nobis eſt, nec utile, quod petimus; imo vero fortaſſe ſupervacaneum id futurum ſit, ſi dederit, atque peſtiferum. *Quædam enim*, inquit Sanctus Auguſtinus, *negat propitius Deus, quæ concedit iratus.* Nonnunquam etiam fit, ut adeo remiſſe, ac negligenter oremus, ut ne ipſi quidem, quod dicimus, attendamus. Cum autem ſit Oratio mentis aſcenſus ad Deum, ſi in orando animus, qui ad Deum referri debet, peregrinatur, nulloque ſtudio, nulla adhibita pietate, temere Precationis verba funduntur; quomodo inanem hujus Orationis ſonitum, Chriſtianam Precationem eſſe dicemus? Quare minime mirum eſt, ſi Deus noſtræ non obſequitur voluntati; cum vel ipſi nolle id nos, quod petimus, pene probemus noſtræ negligentia & ignoratione Precationis; vel poſtulemus ea, quæ nobis ſunt obfutura.

S. Aug. ſer. 33. de verb. Domin. & ſer. 73. in Joan. Quid ſit Oratio. Dam. l. 3. de fid. orth. c. 24. Aug. l. 2. de ſer. Dom. in mon. c. 7. & ſer. 230. de Temp.

Sedulo exaudibus Deus fere majora præſtat, quã petant.

5. *Digne poſtulantes plus impetrant, quam poſtulent.*

Contra vero ſcienter, & diligenter petentibus multo plus tribuitur, quam a Deo poſtulaverint. Quod & d Apoſtolus teſtatur in Epiſtola ad Epheſios, & e illa Prodigi Filii ſimilitudine declaratur, qui præclare ſecum actum

d Epheſ. 13. e Luc. 15.

eſſe

esse existimaturus fuit, si in loco mercenarii famuli habuisset eum pater. Etsi recte cogitantibus, non solum postulantibus nobis cumulat gratiam suam Deus, non modo munerum copia, sed etiam celeritate tribuendi. Quod ostendunt Divinæ Litteræ, cum illa utuntur loquendi formula: *a Desiderium pauperum exaudivit Dominus*. Intimis enim, & tacitis egentium studiis, ne expectata quidem eorum voces, Deus occurrit.

Deus cogitationes non expectatas voce sæpe exaudit.

a *Psal.* 9. 37. *idem fere habes Ps.* 20. *& Prov.* 10.

6. *Quis sit tertius Orationis fructus.*

Accedit eo etiam ille fructus, quod orando animi virtutes & exercemus, & augemus, maxime vero Fidem. Ut enim rite illi non orant, qui Fidem Deo non habent: *b Quomodo enim*, inquit, *invocabunt, in quem non crediderunt*? Sic Fideles, quo studiosius orant, eo majorem, ac certiorem Fidem habent Divinæ curæ, & providentiæ, quæ potissimum id requirit a nobis, ut ad se de iis, quæ nobis opus sunt, referentes, omnia postulemus.

Tertius Orationis fructus. Ex Fides debet procedere Oratio.

b *Rom.* 10. *vide item Matt.* 4. 21. *Marc.* 11. 22. *Jac.* 5. 6.

7. *Cur Deus, cum sciat, quibus indigeamus, Oratione nostra velit solicitari.*

Posset vero Deus non petentibus, ne cogitantibus quidem, abunde nobis omnia dilargiri; quomodo & animantibus rationis expertibus cuncta suppeditat ad usus vitæ necessarios. Sed beneficentissimus Parens vult a filiis invocari: vult nos quotidie rite petendo petere fidentius: vult, impetratis iis, quæ postulamus, in dies magis testificari, ac prædicare suam in nos ipsos benignitatem.

8. *Quomodo nostra in Deum charitas per Orationem exerceatur.*

Amplificatur etiam charitas. Nam illum auctorem agnoscentes omnium bonorum, utilitatumque nostrarum, quanta eum possumus maxima charitate amplectimur: & ut amantes colloquio, & congressu magis ad amorem incenduntur; sic pii hominis, quo sæpius Deo facientes Preces, & ejus implorantes benignitatem, quasi cum ipso colloquuntur, eo majori in singulas Preces affecti lætitia, ad eum amandum, & colendum incitantur ardentius.

9. *Precationis assiduitate tum digni Divina Gratia evadimus, tum humilitatem, & arma contra diabolum comparamus.*

Aug epiſt. 121. c. 8.

Præterea nos hac uti vult exercitatione Precationis; ut flagrantes petendi ſtudio, quod optamus, tantum ea aſſiduitate, & cupiditate proficiamus, ut digni ſimus, in quos illa conferantur beneficia, quæ antea jejunus, & anguſtus noſter animus capere non poterat. Vult præterea nos id, quod eſt, intelligere, ac præ nobis ferre, ſi cœleſtis Gratiæ auxilio deferamur, noſtra opera nihil conſequi poſſe, propterea que toto animo ad orandum incumbere. Valent autem maxime hæc tanquam Orationis arma contra naturæ noſtræ hoſtes acerrimos. Inquit enim S. Hilarius: *Adverſus diabolum, armaque ejus Orationum noſtrarum ſonitu certandum eſt.*

Hilar. in Pſa. 63.

10. *Quæ ſit quarta utilitas ex Orationes in homines profluens.*

Quartus Orationis fructus.

Præclarum præterea illum Orationis fructum conſequimur, quod, cum proclives ſimus ad malum, & libidinis varios appetitus vitio infirmitatis ingenitæ, patitur Deus ſe noſtris cogitationibus concipi, ut, dum illum oramus, & mereri ejus contendimus munera, accipiamus innocentiæ voluntatem, & ab omni labe, delictorum omnium amputatione, purgemur.

11. *Quis ſit poſtremus Orationis fructus.*

Quintus Orationis fructus. Hier. in 7. ſer. ſuper illud. Non obſtas mihi.

Poſtremo, ex S. Hieronymi ſententia, iræ Divinæ reſiſtit oratio. Itaque ſic ad Moyſen locutus eſt Deus: *a Dimitte me*, cum quidem pœnas eum ab illo populo petere volentem, Precibus impediret. Nihil enim eſt quod æque Deum leniat iratum, aut etiam paratum ad plagas ſceleratis inferendas æque retardet, ac revocet a furore, ac Preces piorum hominum.

a Exod. 32. 10

De Partibus, & Gradibus Orationis.

CAPUT III.

1. *Quibus partibus conſtet Chriſtiana Oratio.*

Quid ſit Obſecratio, &c. Amb. l. 6. de Sacr. c. 5.

EXpoſita neceſſitate, & utilitate Chriſtianæ Precationis, ſcire præterea oportet fidelem populum, quot, & quibus partibus ea conſtet Oratio. Id enim ad

hujus

hujus officii perfectionem pertinere teſtatur Apoſtolus, qui in Epiſtola ad Timotheum cohortans ad pie, ſanctèque orandum, Orationis partes diligenter enumerat. *a Obſecro*, inquit, *primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus.* Quod vero ſubtilis quædam eſt harum differentia partium, ſi ejus explicationem auditoribus Parochi conducere exiſtimabunt, conſulent inter cæteros Sanctum Hilarium, & Auguſtinum.

a 1. Tim. 2. 1.

Hilar. in Pſa. 140. ſuper illud, Dirigatur oratio mea.

2. *De poſtulatione, & gratiarum actione.*

Sed, quoniam duæ ſunt præcipuæ partes Orationis, poſtulatio, & gratiarum actio, a quibus, tanquam a capite, manant reliquæ, minime eas prætermittendas duximus. Nam ad Deum accedimus, ut cultum ei, ac venerationem adhibentes, vel ab eo aliquid impetremus, vel ipſi de beneficiis, quibus aſſidue ab ejus benignitate ornamur, & augemur, gratias agamus. Utramque hanc maxime neceſſariam partem Orationis Deus ipſe pronuntiavit ore Davidis, illis verbis: *b Invoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.* Quantum autem egeamus Divinæ Bonitatis, ac Liberalitatis, quis ignorat, modo ſummam hominum egeſtatem, & miſeriam intueatur?

De duabus his præcipuis Orationis formis v. Baſil. l. conſtit. Monaſt. c. 2.

b Pſa. 49. 15.

3. *Dei in omnes homines Benignitas & Liberalitas prædicatur.*

Quam vero ſit prepenſa Dei voluntas in genus humanum, quam effuſa in nos Benignitas, omnes intelligunt, qui ſenſu oculorum, & mente præditi ſint. Nam quocunque oculos conjicimus, quocunque nos cogitatione convertimus, nobis admirabilis lux Divinæ Beneficentiæ, ac Benignitatis oboritur. Quid enim *c* habent homines, quod a Dei largitate profectum non ſit, & ſi omnia ſunt ejus dona, ac munera Bonitatis, quid eſt, quod non omnes pro viribus beneficentiſſimum Deum laudibus celebrent, & gratiarum actione proſequantur? Sed utriuſque officii, & petendi aliquid a Deo, & ei gratias agendi, multi ſunt gradus; quorum alius alio eſt altior, atque perfectior. Ut igitur Fidelis Populus non ſolum oret, ſed etiam optime fungatur illo munere Orationis, proponent ei Paſtores ſummam, perfectam-

Quam liberalis ſit in genus humanum Deus.

c 1. Cor. 4. 7.

Alius orandi modus alio eſt perfectior.

que orandi rationem, & ad eam, quam diligentiſſime poterunt, hortabuntur.

4. *Quinam ſit optimus orandi modus, ſummuſque Precationis gradus.*

Quidnam ſtantes ad præcipuam contemplationis arcem evehat. vide Bern. ſerm. 4. de Quadrag. & in ſerm. de quatuor modis orandi, & Baſ. ubi ſupra.

Sed qui nam eſt optimus orandi modus, & ſummus Precationis gradus? nempe is, quo pii, & juſti homines utuntur, qui freti veræ Fidei ſtabili fundamento, quibuſdam optimæ mentis, Orationiſque gradibus in illum locum perveniunt, ex quo infinitam Dei Potentiam, immenſamque Benignitatem, ac Sapientiam contemplari poſſunt: ubi etiam in ſpem certiſſimam veniunt, ſe & quicquid petierint in præſentia, & illam inexplicabilium bonorum vim conſecuturos eſſe, quæ pollicitus eſt Deus largiturum ſe iis, qui divinum auxilium pie, & ex animo implorarint. His, quaſi duabus alis, elata in cœlum anima, ardenti ſtudio pervenit ad Deum, quem omni gratiarum, & laudum honore proſequitur, quod ſummis ab eo beneficiis affecta ſit: tum vero ſingulari adhibita pietate, ac veneratione, quaſi unicus filius chariſſimo Parenti, quid ſibi ſit opus, non dubitanter exponit. Quę precandi modum *Effundendi* voce exprimunt Divinæ Litteræ, inquit enim Propheta: *a Effundo in conſpectu ejus orationem meam, & tribulationem meam ante ipſum pronuncio.* Quæ vox eam vim habet, ut nihil reticeat, nihil occultet, ſed effundat omnia is, qui ad orandum venit, fidenter confugiens in ſinum amantiſſimi Parentis Dei. Ad id enim nos Doctrina cœleſtis illis verbis hortatur. *b Effundite coram illo corda veſtra.* &, *c Jacta ſuper Dominum curam tuam.* Hunc autem Precationis gradum ſignificat S. Auguſtinus, cum inquit in eo libro, qui inſcriptus eſt Enchiridion: *Quod fides credit, ſpes, & charitas orat.*

a *Pſal. 141. 3. 1. Reg. 1. 15. Pſal. 100. 1.*

b *Pſal. 61. 9.* c *Pſal. 54 23.*

S. Aug. Enchi. c. 7. Secundus Orationis gradus.

5. *Quæ ſit altera orandi ratio.*

Alius eſt eorum gradus, qui mortiferis peccatis oppreſſi, fide tamen ea, *d* quæ mortua dicitur, nituntur ſe ſe erigere, & ad Deum aſcendere, ſed propter intermortuas vires, ſummamque fidei imbecillitatem, ſe altius a terra tollere non poſſunt: veruntamen ſua peccata recognoſcentes, & eorum conſcientia, ac dolore cruciati, humiliter, ac demiſſe, ex illo maxime longinquo

d *Jaco. 2. Peccatores quomodo exaudiantur, vide D. Aug. tra. 44. in*

loco

loco pœnitentes, ſcelerum a Deo veniam, & pacem implorant, Horum Oratio ſuum obtinet locum apud Deum; nam eorum Preces audiuntur; imo vero hujuſmodi homines liberaliſſime miſericors Deus invitat: *a Venite*, inquit, *ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis; & ego reficiam vos*. Ex horum hominum numero fuit ille *b* Publicanus, qui cum oculos ad cœlum tollere non auderet, exiit tamen, inquit, de Templo magis juſtificatus, quam Phariſæus. *Joan. & D. Tho. in 2. 2. q. 85. art. 16.* a *Mat. 11. 28* b *Luc. 18. 9. 10.*

6. *Quo in gradu tertium genus deprecatorum conſiſtat.*

Eſt præterea eorum gradus, qui nondum Fidei lucem acceperunt, veruntamen divina benignitate exiguum illorum naturæ lumen accendente, vehementer excitantur ad ſtudium, cupiditatemque veritatis, quam ut doceantur, ſummis Precibus petunt; qui ſi manent in voluntate, a Dei clementia eorum ſtudium non repudiatur. quod exemplo *c* Cornelii Centurionis comprobatum videmus. nemini enim id ex animo petenti clauſæ ſunt fores Divinæ Benignitatis. *Tertius gradus.* c *Act. 10. 2. 3. Quomodo Deus petenti ex animo gratiam conferat.*

7. *Quinam inter Deprecatores extremo in gradu hæreant.*

Poſtremus eſt gradus eorum, quos non modo facinorum, & flagitiorum non pœnitentes, ſed etiam ſceleribus ſcelera cumulantes tamen non pudet ſæpe a Deo petere peccatorum veniam, in quibus volunt perſeverare: qui tali ſtatu ne ab hominibus quidem audere deberent, ut ſibi ignoſcerent, poſtulare. Horum oratio a Deo non auditur. Sic enim de Antiocho ſcriptum eſt: *Orabat autem hic ſceleſtus Dominum, a quo non eſſet miſericordiam conſecuturus*. Quare vehementer hortandi ſunt, qui in gravi illa miſeria verſantur, ut abjecta peccandi voluntate, vere, & ex animo ſe convertant ad Deum. *Vide D. Tho. in 2. q. 112. art. 3.* *Quartus gradus.* 2. *Mach. 9. 13*

De iis, quæ petenda ſunt.

CAPUT IV.

1. *Quænam a Deo petere liceat.*

Quod juſtũ, & honeſtum eſt, peti debet. Vide inter alios D. Th. 2. 2. q. 83. ar. 5.

SEd, quoniam in ſingulis Petitionibus quid poſtulandum, quid non, ſuo loco dicetur, ſatis hic erit Fideles univerſe illud admonere, ut quæ juſta quæque honeſte ſint, a Deo petant homines; ne, ſi contra, quam deceat, aliquid poſtularint, illo reſponſo repellantur: a *Neſcitis quid petatis*. Quicquid autem recte optari poteſt, petere licet: quod illa Domini uberrima promiſſa teſtantur: b *Quodcunque volueritis, petetis, & fiet vobis*; omnia enim ſe conceſſurum pollicetur.

a Matt. 20. 22. Marc. 10. 38. Jac. 5. 3.

b Joa. 15. 7. & 16. 23.

2. *Quæ res primo, & per ſe a Deo petendæ ſint.*

Summa, & præcipua Oratio noſtra pro ſummi boni conſecutione eſſe debet.

Quare primum optatum, ac deſiderium noſtrum ad eam regulam dirigemus, ut ad Deum, qui ſummum eſt bonum, ſummum ſtudium, deſideriumque referatur. Deinde cupiemus ea, quæ cum Deo maxime nos conjungant; quæ vero nos inde ſejungant, aut cauſam aliquam afferant disjunctionis, ab omni ſtudio, & cupiditate noſtra removenda ſunt. Hinc licet colligere, ſecundum illud ſummum, & perfectum bonum, quomodo reliqua, quæ dicuntur bona, & optanda ſint, & a Parente Deo poſtulanda.

Deinde pro iis, qui nos eo deducunt.

3. *Corporis, & externa bona quatenus a Deo petenda ſint.*

Nam hæc corporis, quæ vocant, & externa bona, ut ſanitas, robur, pulchritudo, divitiæ, honores, & gloria, quia facultatem, ac materiam ſæpe dant peccato, (quare fit, ut non omnino pie, aut ſalutariter petantur) erit illorum petitio his præſcribenda finibus, ut hæc vitæ commoda poſtulentur neceſſitatis cauſa: quæ precandi ratio refertur ad Deum. Licet enim nobis precibus ea petere, quæ & Jacob, & Salomon poſtularunt. Ille enim in hunc modum: c *Si dederit mihi panem ad deſcendum, & veſtimentum ad induendum, erit mihi Dominus in Deum*. Salomon his verbis: d *Tribue tantum victui meo neceſſaria*.

c Gen. 28. 20.

d Prov. 30. 8

4. *Di-*

4. *Divitiis, & aliis bonis corporis quomodo utendum sit, quando ea Dei benignitate possidemus.*

Ad divitias cor non apponendum.

Cum vero nobis Dei benignitate suppeditetur ad victum, & ad cultum, par est, nos illius Apostoli cohortationis recordari: *a Qui emunt, tanquam non possidentes, & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi.* item: *b Divitiæ si affluant, nolite cor apponere*: quarum fructum tantum modo, & usum nostrum esse, sed ita, ut cum cæteris communicemus *c* ab ipso doctore Deo didicimus. Si valemus, si reliquis externis, & corporis bonis abundamus, eo illa nobis tributa esse meminerimus, ut & facilius Deo inservire possimus, & Proximo omnia ejus generis commodare.

a 1. Cor 7. 30.
b Psal. 61. 11
c Lev. 25. 35. 36. & Deut. 15. 7. 6. Prov. 19. 17. & 21. & 28. 27 Matt. 1. 18. 19. Luc. 14. & 16. 2. 3. 4.

5. *Ingenii, & doctrinæ bona quomodo petenda sint.*

Ingenii autem bona, & ornamenta, cujus generis sunt artes, atque doctrinæ, petere etiam licet, sed ea tantum conditione, si nobis ad Dei gloriam, & ad salutem profutura sunt. Quod autem omnino & sine adjunctione, aut conditione optandum, quærendum, postulandum est, quemadmodum ante diximus, id Dei gloria est; & deinceps omnia, quæ summo illi bono conjungere nos queant, ut Fides, Timor Dei, Amor, de quibus plenius dicemus in explicatione Petitionum.

Pro quibus orandum sit.

CAPUT V.

1. *Nullum genus hominum in hoc mundo est, pro quibus non liceat Deum precari.*

HIs autem cognitis, quæ petenda sint, docendus est Fidelis Populus, pro quibus orare debeat. Continet autem Oratio Petitionem, & Gratiarum actionem: quare prius de Petitione dicamus. Orandum igitur est pro omnibus sine ulla exceptione vel inimicitiarum, vel religionis, vel gentis. Nam sive hostis sit, sive alienus, sive infidelis, Proximus est: quem quia Dei jussu amare debemus, sequitur, ut Preces quoque,

Jacob 5. 16. 1. Tim. 2. 1. Vide D. Tho. in 2. 2. q. 83. ar. 7.

quod amoris officium eſt, pro eo facere oporteat. Nam
a 1. Tim. 2. 1. eo pertinet illa Apoſtoli cohortatio: *a Obſecro fieri Orationes pro omnibus hominibus*. Qua in Oratione primum petenda ſunt, quæ ſalutem animæ complectuntur, deinde quæ corporis.

2. *Pro quibus præcipue orandum ſit.*

Debemus autem hoc Precationis officium primum
Primo pro Paſtoribus animarum orandum eſt. Paſtoribus animarum tribuere, quod ab Apoſtolo ejus exemplo monemur. Scribit enim is ad *b* Coloſſenſes, ut orent pro ſe, ut ſibi Deus aperiat oſtium ſermonis: quod item facit ad *c* Theſſalonicenſes. Eſt præterea in Actis Apoſtolorum: *d Oratio fiebat ab Eccleſia ſine intermiſſione pro Petro.* Cujus etiam officii a D. Baſilio in libro *de moribus* admonemur; pro iis enim orandum eſſe inquit, qui præſunt verbo veritatis.

b Coloſ. 4. 3.
c 1. Theſſ. 5. 25.
d Act. 12. 5.
Baſ. lib. mor. Reg. 56. c. 5.

Secundo loco pro Principibus nos precari oportet, ex
Secundo pro Principibus. ejuſdem *e* Apoſtoli ſententia. Quanto enim publico bono Principibus piis, & juſtis utamur, nemo ignorat. Itaque rogandus eſt Deus, ut tales ſint, quales eſſe oportet, qui reliquis hominibus præſint.

e 1. Tim. 2.
Tertio pro bonis, & piis viris orandis.

Extant *f* exempla ſanctorum hominum, quibus monemur, ut pro bonis etiam, piiſque deprecemur. Egent enim & illi precibus aliorum: quod divinitus factum eſt, ne ſuperbia efferantur, dum intelligunt ſe inferiorum ſuffragiis indigere.

f 4. Reg. 19. & 22. 13. 14.

3. *Pro inimicis noſtris, & hoſtibus Eccleſiæ idem præſtandum eſſe monſtratur.*

g Mat. 5. 44. Luc. 23. 24. Act. 7. 6. 1. Cor. 4. 12.
Quarto pro hoſtibus noſtris. Quinto pro Eccleſiæ hoſtibus. D. Aug. epi. 10. ad Vitalem.

Juſſit præterea Dominus *g* precari pro perſequentibus, & calumniantibus nos.

Illud etiam Sancti Auguſtini teſtimonio celebratum eſt, hanc eſſe conſuetudinem acceptam ab Apoſtolis, pro iis, qui ab Eccleſia ſunt alieni, Preces, & vota faciendi, ut infidelibus donetur Fides ut idolorum cultores ab impietatis errore liberentur, ut Judæi, diſcuſſa animorum caligine, lucem veritatis accipiant, ut Hæretici redeuntes ad ſanitatem Catholicæ doctrinæ præceptis erudiantur, ut Schiſmatici, a qua deſciverunt ſanctiſſimæ parentis Eccleſiæ communione, cum ea iterum verę charitatis nodo juncti copulentur. Quantã autem vim habeãt Preces pro hujuſmodi hominibus facte

Vide interim precum antiquitatem, quæ in die Paraſceves fieri in Eccleſia ſolent.

ex

ex animo, constat tam multis exemplis omnis hominum generis, quos quotidie *a* ereptos a potestate tenebrarum transfert Deus in Regnum filii dilectionis suæ, & *b* ex vasis iræ facit vasa misericordiæ: in quo plurimum valere piorum obsecrationem, nemo, qui recte sentiat, dubitare potest.

a Col. 1. 13. b Rom. 9. 23. 25.

4. Quomodo etiam ad mortuos extendi possit hoc beneficium.

Preces autem, quæ pro mortuis fiunt, ut ab igne Purgatorii liberentur, ex Apostolorum doctrina fluxerunt: qua de re satis dictum est, cum de Sacrificio Missæ loqueremur.

Sexto pro Mortuis. S. Dio. Areo. lib. de Eccl. Hier. c. 7.

5. Non prodest illis aliena Oratio, qui peccant ad mortem.

In iis autem, qui *c* peccare dicuntur ad morte, vix quicquam precibus, votisque proficitur. Veruntamen est Christianæ charitatis & precari pro illis, & lacrymis contendere, an eis possint reddere placatum Deum.

c 1. Joan. 5. 16.

6. Quomodo execrationes, quæ in Scripturis leguntur, sint accipiendæ.

Execrationes vero sanctorum hominum, quibus in impios utuntur, ex Patrum sententia, constat esse vel prædictiones eorum, quæ illis eventura sunt, vel adhibitas contra peccatum, ut, salvis hominibus, peccati vis intereat.

Psal. 6. 78. & 108. per totum. Isa. 2. & alibi sæpe. Jer. 10. D. Aug. de ser. Dom. in mont. l. 1. sub fin. Gratiarum actionis maxime locus in honoribus Sanctorum, unde D. August. Sacrificia pro defunctis valde bonis Gratiarum actiones vocat in Enchir. ad Laurent. c. 110. D. Aug. ser. 18. de sanctis Ambr. lib. 2. com. in Luc. Bern. Hom. 2. super Missus est, & serm. 4. de Assumpt.

7. *Quis sit usus Gratiarum actionis.*

In altera autem parte Orationis maximas Deo gratias agimus pro divinis ejus, immortalibusque beneficiis, quibus & semper affecit, & quotidie afficit humanum genus. Maxime autem fungimur hoc munere Gratiarum actionis, Sanctorum omnium causa, quo in officio singulares Deo laudes tribuimus & eorum victoriæ, & triumphi, quem de omnibus & intimis, & externis hostibus ejus benignitate reportarunt.

8. *Inter eas gratulationes, quæ Sanctorum causa Deo exhibentur, quænam in Ecclesia primas partes obtineat.*

Huc pertinet prima illa pars Angelicæ Salutationis, cum ea ad precandum utimur: *Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus.* Nam Deum summis & habendis laudibus, & gratiis agendis celebramus, quod sanctissimam Virginem omni cœlestium donorum munere cumulavit: ipsique Virginis singula,

Maria, & alios frequenter.

gularem illam gratulamur felicitatem. Jure autem ſancta Dei Eccleſia huic gratiarum actioni Preces etiam, & implorationem ſanctiſſimæ Dei Matris adjunxit; quapie, atque ſuppliciter ad eam confugeremus, ut nobis peccatoribus ſua interceſſione conciliaret Deum; bonaque tum ad hanc, tum ad æternam vitam neceſſaria impetraret. Ergo nos exules filii Evæ, qui hanc lacrymarum vallem incolimus, aſſidue miſericordiæ Matrem, & Fidelis Populi advocatam invocare debemus, ut oret pro nobis peccatoribus; ab eaque hac Pr ce opem, & auxilium implorare, cujus & præſtantiſſima merita apud Deum eſſe, & ſummam voluntatem juvandi humanum genus, nemo niſi impie, & nefarie dubitare poteſt.

Cur Eccleſia ſalutationis Angelicæ preces adjungat, quam ab omni antiquitate invocatam eſſe conſtat ex Ireneo lib. 5. adver. hareſes c. 19. Ath. in Evang. de S. Deipara. Greg. Naz. orat. 18. in laudem S. Cypriani. Joan. Dam. Orat. 1. de Nativ. Virg. & Orat. 2. de Aſſump. ejuſdem.

Quis orandus ſit.

CAPUT VI.

1. *Ad quem dirigenda ſit præcipue Oratio.*

DEum autem orandum eſſe, & ejus Nomen invocandum, ipſa loquitur naturæ vis inſita in hominum mentibus: non ſolum tradunt Divinæ Litteræ, in quibus licet audire imperantem Deum; *a Invoca me in die tribulationis*: ſed Dei nomine tres Perſonas intelligi oportet.

a Pſal. 49. 15. Tres Perſonæ invocari debent.

2. *Sintne etiam Sancti cum Chriſto regnantes invocandi.*

Secundo loco confugimus ad auxilia Sanctorum, qui in cœlo ſunt: quibus etiam preces eſſe faciendas, ita certum eſt in Eccleſia Dei, ut piis nulla de eo dubitatio poſſit accidere. Quæ res quia ſeparatim ſuo loco eſt explicat, eo & Parochos, & cæteros tranſmittimus. Sed ut tollatur omnis error imperitorum, operæ pretium erit docere Fidelem Populum, quid interſit inter hanc invocandi rationem.

3. *Aliter Deum, & aliter Sanctos imploramus.*

Non enim eodem modo Deum, & Sanctos ejus imploramus. Nam precamur Deum, ut ipſe vel bona det, vel liberet a malis: a Sanctis autem, qui gratis ſi ſunt

apud

apud Deum petimus, ut noſtri patrocinium ſuſcipiant, ut nobis a Deo impetrent ea, quorum indigemus. Hinc duas adhibemus precandi formulas, modo differentes: ad Deum enim proprie dicimus, *Miſerere nobis*, *Audi nos*: ad Sanctos. *Orate pro nobis*.

4. *Quomodo a Sanctis petere poſſimus, ut noſtri miſereantur.*

Quamquam licet etiam alia quadam ratione petere a Sanctis ipſis, ut noſtri miſereantur; ſunt enim maxime miſericordes. Itaque poſſumus precari eos, ut conditionis noſtræ miſeria permoti, ſua nos apud Deum gratia, ac deprecatione juvent. Quo loco illud maxime cavendum eſt omnibus, ne, quod Dei proprium eſt, cuiquam præterea tribuant: imo vero, cum ad imaginem Sancti alicujus quis Dominicam Orationem pronunciat, ita tum ſentiat, ſe ab illo petere, ut ſecum oret, ſibique poſtulet ea, quæ Dominicæ Orationis formula continentur; & ſui denique ſit interpres, & deprecator ad Deum. Nam eos hoc fungi officio, *a* docuit S. Joannes Apoſtolus in Apocalypſi.

Sic Job 15. 25. & 33. teſte ipſo Aug. Angeli, ut miſereantur hominum, rogantur.

Quo affectu Oratio Dominica ad imaginem Sancti alicujus ſit recitanda a Apoc. 8. 3.

De præparatione adhibenda.

CAPUT VII.

1. *Quibus maxime virtutibus animus ad Orationem ſit præparandus.*

EST in Divinis Litteris: *b Ante Orationem præpara animam tuam, & noli eſſe quaſi homo, qui tentat Deum*. Tentat enim Deum is, qui cum bene orat, male agit; &, cum loquatur cum Deo, a precibus animus ejus aberrat. Quare cum tanti intereſſit, quo quiſque animo Deo preces faciat, tradent Parochi vias precationum piis auditoribus. Primus igitur gradus ad Orationem erit vere humilis, ac demiſſus animus, ſcelerum quoque recognitio; quibus ſceleribus intelligat, qui ad Deum accedit, ſe non modo dignum non eſſe, qui quicquam impetret a Deo, ſed qui ne in ejus quidem conſpectum veniat oraturus. Hujus præparationis ſæpiſſime

b *Eccl. 18. 23.*

Tentare Deum quid ſit, vide D. Th. in 2. 2. q. 97 ar. 7.

Primum requiritur, ut ſit humilis Oratio.

piſſime faciunt mentionem Divinæ Litteræ, quæ & illud loquuntur: *a Reſpexit in orationem humilium, & non ſprevit preces eorum*. item: *b Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit*. Sed occurrent Paſtoribus eruditis *c* loci innumerabiles, qui in eam ſententiam conveniant. Quamobrem pluriū non neceſſaria commemoratione ſupersedemus; tantum vero, quæ alias attigimus, ne in hac quidem parte, quia ſunt appoſita ad hanc rationem, duo illa exempla prætermittemus. *d* Publicanus eſt ille notiſſimus, qui longe conſiſtens, oculos humo tollere non audebat: *e* eſt etiam Mulier illa peccatrix, quæ dolore permota, lacrymis pedes Chriſti Domini perfudit: uterque, quantum afferat Orationi pondus humilitas Chriſtiana, declaravit.

a Pſal. 101. 18.
b Eccl 35.21.
c Jud. 9. 16. Iſ. 17. & 33. Iſa. 57. & 66. 3.
d Luc. 18. 13
e Luc. 7. 37. vide aliud de Achab. 3. Reg. 11. 27. 28.

Secundo Oratione præcat dolor cōmiſſorū, peccatorum.

Sequitur angor quidam in recordatione delictorum, vel ſaltem aliquis doloris ſenſus ob eam cauſam, quod dolere non poſſimus; quorum utrumque, vel certe alterum, niſi a pœnitente adhibeatur, venia impetrari non poteſt.

2. *Quæ potiſſimum ſcelera volenti cum fructu orare ſint cavenda.*

Tertia abſtinendum cadibus, & violentia.

Sed quia ſunt quædam ſcelera, quæ maxime obſtant, quominus in precatione Deus poſtulationi noſtræ concedat, ut cædes, & illata vis; manus abſtinendæ ſunt ab hac crudelitate, & violentia. De quo facinore ſic Iſaiæ ore loquitur Deus: *f Cum extenderitis manus veſtras, avertam oculos meos a vobis: & cum multiplicaveritis Orationem, non exaudiam: manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt*.

f Iſa. 1. 15. vide plura apud eundem Proph. c. 57. 2. 3.

Quarto ira fugienda.

Fugienda eſt ira, ac diſſidium, quæ magnopere etiam impediunt, ne preces audiantur. De quibus eſt illud Apoſtoli: *g Volo viros orare in omni loco, levantes puras manus ſine ira, & diſceptatione*.

g 2. Tim. 2. 8.

Quinto injuriarum adſis oblivio.

Videndum eſt præterea, ne nos implacabiles cuiquam præbeamus in injuria; nam ſic affecti Deum precibus adducere non poterimus, ut nobis ignoſcat: *h Cum enim ſtabitis*, inquit ipſe, *ad orandum, dimittite, ſi quid habetis*. &, *i Si non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter cœleſtis dimittet vobis peccata veſtra*.

h Mar. 11. 25
i Mar. 6. 15. Eccl. 28. 7.

Sexto miſe-

Cavendum quoque eſt, ne duri ſimus, & inhumani

egen-

egentibus. Nam in ejusmodi homines illud dictum est: *a Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.* *Misericordia affectus inducendus.*

a Prov. 21. 13.

Quid dicemus de superbia? quæ quantopere Deum offendat, testis est illa vox: *b Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* *Septimo superbia evellenda.*

b Jacob. 4. 6. 2. Petr. 5. 5. Prov. 3. 34.

Quid de contemptione Divinorum Oraculorum? inquam extat illud Salomonis: *c Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* Quo tamen loco non excluditur deprecatio factæ injuriæ, non cædis, non iracundiæ, non illiberalitatis in pauperes, non superbiæ, non despicientiæ Divinæ orationis, non denique reliquorum scelerum, si ignoscendi venia petatur. *Octavo contemptus verbi divini corrigendus.*

c Prov. 28. 9.

3. *De Fide in Deum, quæ ad Orationem necessaria censetur.*

Est vero ad hanc quoque præparationem animi Fides necessaria, quæ si desit, neque de summi Patris omnipotentia, neque de illius misericordia, unde tamen orantis fiducia oritur, habetur cognitio; quemadmodum docuit ipse Christus Dominus: *d Omnia,* inquit, *quæcunque petieritis in Oratione credentes accipietis.* De hujusmodi Fide scribit S. Augustinus de verbis Domini: *Si Fides deficit, Oratio periit.* Caput igitur est ad rite orandum, quod jam dictum est, ut Fide firmi, ac fixi simus; quod Apostolus ex contrario ostendit: *e Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt?* Itaque credamus oportet, ut & orare possimus, & ne nos Fides ipsa deficiat, qua salutariter oramus. Fides enim est, quæ preces fundit: preces faciunt, ut omni dubitatione sublata, stabilis, ac firma sit Fides. In hanc sententiam S. Ignatius hortabatur eos, qui ad Deum adirent oraturi: *Noli dubio esse animo in Oratione: beatus est, qui non dubitaverit.* Quare ad impetrandum, quod velimus a Deo, maximum pondus affert Fides, & certa spes impetrandi: quod monet S. Jacobus: *f Postulet in Fide, nihil hæsitans.* *Fiducia adhibenda.*

d Matt. 21. 22. S. Aug. ser. 36. de verb. Domini. 6

e Rom. 10. 14. S. Ignatius ep. 10. ad Heronem.

f Jacob 1. 6.

4. *Quæ nos ad Fidem impetrandi ea, quæ in Oratione petimus, inducere possint.*

Multa sunt, quibus nos confidere oportet in hoc officio precationis. Est ipsa Dei in nos perspecta voluntas, ac Benignitas, cum jubet nos seq Patrem appellare, ut

Matt. 23. 9.

ejus

Christus pro nobis orat.

ejus nos esse filios intelligamus: est prope infinitus numerus eorum, qui Deum exoraverunt: est summus ille Deprecator, qui nobis semper præsto est, Christus Dominus. De quo sic est apud S. Joannem: *a Si quis peccaverit, Advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum; & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* item Paulus Apostolus: *b Christus Jesus, qui mortuus est, imo qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* item ad Timotheum: *c Unus enim Deus, unus & Mediator Dei, & hominum homo Christus Jesus.* tum ad Hebræos: *d Unde debuit per omnia fratribus assimilari, ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum.* Quare etsi nos indigni sumus, qui impetremus; tamen optimi dignitate Interpretis, & Deprecatoris Jesu Christi sperare, & magnopere confidere debemus, nobis omnia, quæ per illum rite petierimus, concessurum Deum.

a 1. Joan 2. 1

b Rom. 8. 34. *Christus noster mediator*

c 1. Tim. 2. 5.

d Hebr. 2. 17.

5. *Spiritus sanctus nostrarum Orationum auctor est.*

Denique nostræ auctor est precationis Spiritus Sanctus: quo duce preces nostras audiri necesse est. *e* Accepimus enim Spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba Pater: *f* qui quidem Spiritus infirmitatem, & insciti am nostram adjuvat in hoc orandi munere: imo vero, *g* inquit Apostolus, *ipse postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.*

e Rom. 8. 15. Gal. 4. 5.

f Rom. 8. 26.

g Ibid.

6. *Quomodo in Fide jurari ad imperanda Dei beneficia debeamus.*

Quod siqui titubant interdum, nec satis esse firmos in Fide se sentiunt, utantur illa voce Apostolorum: *h Domine, adauge nobis fidem*; & cæci illius: *i Adjuva incredulitatem meam.* Sed tum maxime & Fide, & Spe vigentes, omnia a Deo optata consequemur, cum ad ipsius Dei legem, ac Voluntatem omnem mentem, actionem, & Orationem nostram conformabimus. *k Si manseritis,* inquit, *in me, & verba mea in vobis manserint; quodcunque volueritis, petetis, & fiet vobis.*

h Luc. 17. 5.

i Marc. 9. 23.

k Joan. 15. 7 *Bona intentio est necessaria & conformitas voluntatis nostræ cũ divina.*

Quamquam ad hanc impetrandi a Deo omnia facultatem, in primis necessaria est, ut antea diximus, oblivio injuriarum, & benevolentia, ac benefica voluntas in proximos.

Quæ

Quæ ratio in orando requiratur.

CAPUT VIII.

2. De optima orandi ratione docendum esse Populum, & quid sit orare in spiritu, & veritate.

MAxime autem refert, quomodo sacris precibus utamur; nam etsi Precatio bonum est salutare, tamen, nisi recte adhibeatur, minime prodest. Quod *a* enim petimus, sæpe non assequimur, ut Sanctus inquit Jacobus, ob eam causam, quia male petimus. Ergo docebunt Parochi Fidelem Populum, quæ sit optima ratio bene petendi, & privatim, ac publice orandi: quæ Præcepta Christianæ Orationis tradita sunt ex Christi Domini disciplina.

Est igitur orandum in spiritu, & veritate. *b* Nam celestis Pater tales quærit, qui adorent eum in spiritu, & veritate. Orat autem eo modo, qui intimum, ac flagrans animi studium adhibet. A qua spirituali precandi ratione vocalem non excludimus: veruntamen principatum jure tribuendum ducimus illi, quæ a vehementi animo proficiscitur, Obsecrationi; quam Deus, cui *c* patent occultæ hominum cogitationes, audit, etiamsi ore non proferatur. Audivit *d* Annæ ejus, quæ mater fuit Samuelis, intimas preces: de qua illud legimus, *e* flentem orasse, & tantum labia moventem. Oravit hoc modo David: inquit enim: *f Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea.* Hujusmodi exempla in Divinis Libris passim legentibus occurrent.

2. Quis sit usus Orationis vocalis præcipuus.

Habet autem vocalis oratio propriam utilitatem, & necessitatem: nam incendit animi studiũ, & religionem orantis inflammat. Quod ad Probam Sanctus Augustinus scripsit hoc modo: *Nonnunquam verbis, & aliis signis ad augendum desiderium sanctum nos ipsos acrius excitamus. Cogimur interdum vehementi animi cupiditate, & pie-*

a *Jacob* 4. 3.

b *Joan.* 4. 23. *De adoratione in spiritu, & veritate decem, & septem libros scripsit D. Cyril. Alexandrinus, qui nuper latinitate donati in lucem prodierunt.*

c *Duplex ōratio, mētalis, & vocalis, quarū mentalia est potior.*

d *Reg.* 2. 16. 7. *Job* 22. 12. 13.

d 1. *Reg.* 1. 16. 17.

e *Ibid.* 13.

f *Psal.* 2. 6. 8. *S. Aug. ep.* 121. *c.* 9. *Quomodo ex redundantia cordis &* lo-

quatur, vide Psal. 15. 9.
a Joel. 14. 3.
b Act. 4. 10. 11. 12. & 16.
c 1. Cor. 14. Ephe. 5. 15. Col. 3. 16.

pietate, verbis efferre sententiam. Nam exultante animo lætitia, par etiam est linguam exultare: & a decet nos vere cumulatum illud Sacrificium facere & animæ, & corporis: quem Apostolorum orandi morem fuisse, ex b Actis, & ex c Apostolo multis locis cognoscimus.

3. *Vocis officium perinde in privata Oratione, ac in publica necessarium non est.*

Sed quoniam duplex precandi ratio est, privata, & publica; privatæ Orationis pronuntiatione utimur, ut intimum studium, ac pietatem adjuvet; in publica, quæ ad incitandam Fidelis populi religionem instituta est, certis, statisque temporibus linguæ officio supersederi nullo modo potest.

4. *Soli Christiani in spiritu orant, & longas Orationes non debent refugere.*

Hanc vero spiritu orandi consuetudinem, propriam Christianorum hominum, Infideles minime colunt: de quibus ita licet Christum Dominum loquentem audire:

d Matt. 6. 7. *d Orantes nolite multum loqui, sicut Ethnici faciunt; putant enim, quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis; scit enim Pater vester, quid opus sit vobis antequam petatis eum.*

Cum autem prohibeat loquacitatem, longas tamen Preces, quæ a vehementi, ac diuturno animi studio proficiscantur, tantum abest ut rejiciat, ut etiam suo exemplo nos ad eam rationem cohortetur; qui e non modo noctes in Precatione consumpsit, sed f ter eundem sermonem repetiit. Tantum igitur statuendum est, inani verborum sono minime exorari Deum.

e Luc. 6. 12.
f Matt. 26. 41. 42.

5. *Orationes hypocritarum rejicit Dominus.*

Nec vero ex animo orant hypocritæ: a quorum nos consuetudine deterret Christus Dominus in hanc sententiam: g *Cum oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in Synagogis, & in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus. amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Tu autem, cum oraveris, intra in cubiculum tuum, & h clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito: & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Cubiculum, quod hoc loco dicitur; ad cor hominis referri potest; quod non satis est ingredi, sed præterea occludi opor-

g Matt. 6. 5.
h Sicut Heliæus fecit. 4. Reg. 4. 23. Quid sit intra cubiculum orare.

oportet, ne quid erumpat, vel influat in animas extrinsecus, quo Precationis integritas violari possit. Tum enimcelestis Pater, *a* qui omniū mentes, & occultas cogitationes maxime perspicit, orantis postulationi cōcedit. a *Isa.* 29.

6. Si diutius, quod postulamus, differtur, non tamen ab hoc pietatis exercitio cessandum est.

Requirit præterea Oratio assiduitatem: quę quantam vim habeat, *b* Judicis illius exemplo Dei Filius ostendit, qui cum nec timeret Deum, nec hominem revereretur, victus assiduitate, ac diligentia viduæ, ejus postulationi concessit. Itaque assiduæ Deo Preces faciendæ sunt, nec imitandi illi, qui semel aut iterum orantes, nisi quod petunt, impetrarint, in Oratione defatigantur. Nulla enim officii hujus lassitudo esse debet: *c* quod nos Christi Domini, & *d* Apostoli docet auctoritas. Quod si interdum in eo voluntas defecerit, Precibus a Deo petamus perseverandi vim. b *Luc.* 18. 2. 3. *Eccl.* 18. 1. c *Luc.* 16. 1. d 1. *Thes.* 5. 7. 17.

7. Christus, si quid a cœlesti Patre postulare velimus, illud in suo Nomine postulandum jussit.

Vult etiam Dei Filius, Orationem nostram ad Patrem suo Nomine pervenire: quæ ejus merito, & gratia Deprecatoris id pondus assequitur, ut a cœlesti Patre audiatur. Est enim ejus illa vox apud S. Joannem: *e Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in Nomine meo, dabit vobis. Usque modo non petistis quicquam in nominis meo. Petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.* & iterum: *f Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.* e *Joan.* 16. 23. 24. f *Joan.* 14. 13.

8. Fervor Sanctorum in Oratione imitandus, & petitioni gratiarum actio adjungenda.

Imitemur ardens Sanctorum hominum studium, quod in orando adhibebant. Gratiarum autem actionem cum Precatione jungamus, Apostolorum exemplo, qui hanc consuetudinem perpetuo servaverunt, quemadmodum apud *g* Apostolum licet videre. g 1. *Cor.* 14. 19. *Ephe.* 5. 17. 20. *Colos.* 3. 17. 1. *Tim.* 1. 2.

9. Ut fervens, & efficax sit Oratio, jejunium est adhibendum, & eleemosyna.

Jejunium vero, & eleemosynam ad orationem adhibeamus. Jejunium *h* certe maxime est cum Oratione sociatum. Nam qui cibo, & potu sunt onusti; horum mens h *Tob.* 12. 8. *D. Aug. in Ps.* 42. *Leo serm.* 1.

de Jejun. sept. Mens. Petr. Chrys. in serm. 43. Bern. in sent. ser. 25.

oppressa est sic, ut neque Deum intueri, neque, quid sibi velit Oratio, cogitare possint. Sequitur eleemosyna, quæ magnam & ipsa cum Oratione societatem habet. Quis enim, cui facultas sit benigne faciendi ei, qui aliena misericordia vivat, nec opituletur proximo, & fratri suo, se charitate præditum dicere audeat? aut quo ore is, qui expers sit charitatis, Dei auxilium implorabit, nisi cum peccati veniam præcatur, simul & a Deo suppliciter postulat charitatem? Quare divinitus factum est, ut saluti hominū triplici hoc remedio subveniretur. Cum enim peccando vel offendamus Deum, vel proximos violemus, vel nos ipsos lædamus; sacris Precibus placatum reddimus Deum, eleemosyna redimimus hominum offensiones, jejunio proprias vitæ sordes eluimus. Et quanquam singula prosint ad omnium scelerum genera; tamen proprie singulis iis peccatis, quæ diximus, apposita, & accommodata sunt.

Oratione, jejunio, & eleemosyna placandum est ira divina. Vide D. Tho. in c. 2. q. 108 art. 3. ad 4. & 5.

DE ORATIONIS DOMINICÆ

PROOEMIO.

CAPUT IX.

Pater noster, qui es in cœlis.

1. *Cur in hujus Precationis initio Christus Patris nomen potius, quam Domini, aut judicis nos usurpare voluerit.*

Orationem Dominicam explicarunt Cyp. serm. 6. de Orat. Domin. Amb. l. 4. de Sacr. c. 4. D. Aug. epist. 121.

QUm hæc formula Christianæ Precationis, a Jesu Christo tradita, eam habeat vim, ut antequam ad Preces, postulationesq; veniamus, certis verbis loco proœmii nobis; tendum sit, quibus pie ad Deum accendentes, fidentius etiā id facere possimus; Parochi officium est illa distincte, dilucideq; declarare, ut alacrior pius Populus ad preces adeat, seque cum Patre Deo acturum intelligat. Proœmium autem, si spectes verba, brevissimum est; si res æstimes, gravissimum, my-

myſteriorumque pleniſſimum. Ac prima quidem vox qua Dei juſſu, & inſtitutione utimur in hac precatione eſt *Pater*. Nam etſi Salvator noſter divinam hanc Orationem prætexere potuit aliquo verbo, quod plus majeſtatis haberet, exempli cauſa, Creatoris, aut Domini; tamen hæc omiſit, quæ timorem ſimul nobis afferre poſſent; illud autem adhibuit, quod orantibus, & aliquid a Deo petentibus amorem, fiduciamque conciliat. Quid enim jucundius eſt Patris nomine, quod indulgentiam ſonat, & charitatem?

Proœmium orationis Dominicæ quâ ſit fœcundâ. Cur in Dominica Orationis primum verbum ſit Pater, vide Leo. ſer. 6. de Nativit. Domini poſt ſupra citat.

2. *Quæ ſit prima ratio, ob quam homines Deum merito Patrem hic appellant.*

Quibus autem rationibus Patris nomen Deo conveniat, ſuppeditabit facultas docendi Fidelem Populum ex locis Creationis, Gubernationis, ac Redemptionis. Nam cum Deus creaverit hominem ad imaginem ſuam, nec illam cæteris animantibus impertiverit; ex hoc ſingulari munere, quo hominem ornavit, jure omnium hominum, nec Fidelium modo, ſed etiam Infidelium Pater *a* in Divinis Scripturis appellatur:

Per creationem Deus omnium eſt Pater.

a Deut. 32. 6. Iſa 63. 16. Malac. 1. & in novo Teſtamento paſſim. Per gubernationem Patrem etiã agit Deus. Matt. 6. 7. 23.

3. *Quæ ſit altera ratio, ob quam Deus Pater hominũ dicatur.*

A Gubernatione vero ſumere poterit argumentum quod, proſpiciendo, & conſulendo utilitati hominum præcipuo quodam curæ, & providentiæ modo nobis præſtat patriam charitatem. Sed ut in hujus explicatione argumenti paternam Dei de hominibus curam melius agnoſcat, de cuſtodia Angelorum, in quorum tutela ſunt homines, aliquid dicendum videtur.

4. *Dei Providentia illud negotium Angelis datum eſt, ut cuſtodiant humanum genus.*

Eſt enim Dei Providentia datum hoc negotium Angelis, ut cuſtodiant humanũ genus, ſinguliſque hominibus præſto ſint, ne gravius aliquod detrimentum accipiant. Nam ut parentes, ſi infeſta, & periculoſa via filiis iter faciendum ſit, cuſtodes adhibent, & periculorum adjutores: ſic cœleſtis Parens in hoc itinere, quo ad cœleſtem Patriã contendimus, ſingulis nobis præpoſuit Angelos, quorum ope, ac diligentia tecti, furtim paratos ab hoſtibus laqueos vitaremus, & factos in nos horribiles impetus repelleremus, iiſque ducibus rectum iter teneremus,

Singulis hominibus datum eſſe Angelum cuſtodem. Scriptura aperte demonſtrat. Gen. 48. 16. Tob. 5. 21. Pſal. 90. 11. Matt. 18. 10. Act. 12. 15. Hebr. 1. 14.

ne objectus aliquis error a fallaci Adverſario, nos de via poſſet deducere, quæ ducit in cœlum.

5. *Quibus argumentis clare intelligamus magnitudinẽ utilitatis quę ad homines ex cuſtodia Angelorum redeat*

Quam vero habeat utilitatem hæc de hominibus Dei cura, ac providentia ſingularis, cujus munus, & adminiſtratio mandata eſt Angelis, quorum inter Deum, & homines media eſt, & interjecta natura patet exemplis, quorum copiam ſuppeditant Divinæ Litteræ, quæ teſtantur ſæpe Dei benignitate factum eſſe, *a* ut, inſpectantibus hominibus, Angeli mirabiles res efficerent, quibus moneremur, innumerabilia ejus generis, quæ ſub oculos non caderent, a cuſtodibus noſtræ ſalutis Angelis effici utiliter, ac ſalubriter. *b* Raphael Angelus Tobiæ comes, & dux itineris divinitus adjunctus illum duxit, & reduxit incolumem *c* cui & adjumento fuit, ne ab immani piſce devoraretur; & quanta eſſet in ejus iſcis *d* jecore, felle, & corde vis demonſtravit: ille *e* dæmonium expulit, ejuſque impedita, & colligata poteſtate, ne Tobiæ noceret, effecit: ille *f* verum, & legitimum matrimonii jus, & uſum adoleſcentem edocuit: ille *g* Tobiæ patri oculis capto lumina reſtituit.

a *Gen.* 16. 19. 21. 22. 24. 28. *& ſic ſæpiſſime.*

b *Tob.* 5. *& per totum librum.*

c *Tob.* 6. 2. 3.

d *Ibid.* 8.

e *Tob.* 8. 3.

f *Tob.* 6. 3.

g *Job.* 6. 17. 18. *Tob.* 11. 7. 8. 15.

6. *De Angelo, per quẽ Divus Petrus e carcere liberatus eſt.*

Angelus item ille Principis *h* Apoſtolorum liberator uberem præbebit materiam ad erudiendum pium gregem de admirabili fructu curæ, cuſtodiæque Angelorũ, cum demonſtrabunt Parochi Angelũ carceris tenebras illuſtrantem, & Petrum tacto ejus latere e ſomno excitantem, ſolventem catenas, diſrumpentem vincula, monentem ut ſurgeret, ſeque ſumptis caligis, & reliquo veſtitu ſequeretur: cum docebunt, ab eodem Angelo Petrum per cuſtodias libere eductum e carcere, & aperta denique janua, in tuto collocatum.

h *Act.* 12. 7. 8. 9.

i *Act.* 5. 17. 23. & 24.

Deus quantumvis offenſus nunquã hominum obliviſcitur, quantaque ſit illius in nos miſericordia, ac providentia, vide.

Hujus generis exemplorum quemadmodũ diximus, referta eſt Sanctarum Litterarum hiſtoria, quibus intelligimus, quanta ſit vis beneficiorum, quæ confert in homines Deus, Angelis interpretibus, & internunciis, nec ſolum certa aliqua, & privata de re miſſis, ſed a primo ortu noſtræ curę prępoſitis, & in ſingulorum hominum ſalutis præſidio collocatis. Hanc doctrinæ diligentiam

illa

illa utilitas consequetur, ut audientium mentes erigantur, & ad agnoscendam, ac venerandam Dei paternam de se curam, ac providentiam excitentur. *Gen. 6. 7. 8. 12.18 31.32. 39. & 45. 5. 6. 7.*

7. *Qua præterea ratione agnoscant homines Fideles paternam Dei de hominibus curam.*

Commendabit autem hoc loco Parochus, & in primis prædicabit divitias Benignitatis Dei erga genus humanum; quam cum a primo, *a* Parente nostris generis, & peccati usque ad hanc diē offenderimus flagitiis ac sceleribus innumerabilibus, retinet tamen in nos charitatem, neque præcipuam illam de nobis curam deponit. Quem si quis existimat hominum oblivisci, amens est, & in Deum jacit indignissimam contumeliam. Irascitur Israeli Deus propter ejus gentis blasphemiam, quæ se arbitrabatur cœlesti ope desertam esse. Est enim in Exodo: *Tentaverunt Dominum, dicentes, Est ne* b *Deus in nobis, an non?* & apud Ezechielem succensēt eidem populo Deus, quod dixerat: *Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus Deus terram.* Ergo Fideles his auctoritatibus a nefaria illa opinione deterrendi sunt, fieri posse, ut Deum capiat hominum oblivio. In quam sententiam audire licet conquerentem de Deo apud Isaiam Israeliticum populum, contraque Deum ultam ejus querimoniam benigna similitudine refellentem. Est enim ibi: *d Dixit Sion, Dereliquit me Dominus: & Dominus oblitus est mei.* Cui Deus, *Nunquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te.*

Exo. 6. & 9. Num. 20. 8. 9. 10. Deut. 4. 5. & sic sæpe.

a *Gen. 3. 6. Conferantur hac cum 19. sect. 2. 1 Symboli, & cum sect. 7. cap. 1. Decal.*

b *Exo. 17. 7.*

c *Ezech. 8. 12 Vide item Ps. 95. & Ps. 13. & 52. integros. Job. 22. Eccl. 5. 5.*

d *Isa. 49. 14. 15. 16.*

8. *Exemplo primi Parentis Dei in nos benignitas demonstratur.*

Primorum parentum luculento exemplo declaratur, Deum nulla unquā tēpore hominibus defuisse, Exemplū justa in peccatores indignationis.

Quibus locis quanquam id liquido confirmatur, tamen ut Fideli Populo penitus persuadeatur, nullum posse tempus accidere, quo deponat Deus hominum memoriam, quo eis non tribuat patriæ charitatis officia; Parochi clarissimo primorū hominum exemplo comprobabunt. Quos, post neglectum, violatumque Dei jussum, cum acerbius accusatos, & horribili illa sententia condemnatos audis: *e Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. Spinas, &*

e *Gen. 3. 17. 18.*

a *Ibid.* 23. *tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ*: a cum vides e Paradiſo expulſos: & ut omnis reditus ſpes adimeretur, cum in aditu Paradiſi collocatum legis Cherubim, flammeum tenentem, & verſatilem gladium: cum ab ulciſcente ſuam injuriam Deo illos intimis & externis moleſtiis conflictatos intelligis: an non actum de homine putes? an non credas non modo Divino illum auxilio nudatum, ſed etiam cuivis injuriæ propoſitum? Veruntamen in tantis Divinæ iræ, & ultionis indiciis, oborta eſt lux quædam Dei in eos charitatis. b *Fecit enim*, inquit, *Dominus Deus Adæ, & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos*: quod maximum fuit argumentum, hominibus nullo unquam tempore defuturum Deum.

Exemplis divina in homines etiam peccanter benignitatis.

b Gen. 3. 22.

9. *Nullis quantumvis magnis hominum ſceleribus Dei benignitatem exhauriri poſſe probatur.*

Hujus etiam ſententiæ vim, non exhauriri Dei amorem ulla hominum injuria, David expreſſit illis verbis, c *Nunquid continebit Deus in ira ſua miſericordias ſuas?* hanc Abacuch, Deum affatus, expoſuit, dum inquit: d *Cum iratus fueris, miſericordiæ recordaberis*: hanc ſic Michæas aperuit: e *Quis Deus ſimilis tui? qui aufers iniquitatem, & transfers peccatum reliquiarum hæreditatis tuæ; non immittet ultra furorem ſuum, quoniam volens miſericordiam eſt.* Omnino res ita ſe habet, cum perditos nos maxime, & Dei præſidio ſpoliatos arbitramur, tum maxime pro immenſa ſua bonitate nos quærit, & curat Deus. Suſtinet enim in ira gladium juſtitiæ, nec ceſſat effundere inexhauſtos miſericordiæ theſauros.

c Pſal. 76. 10. *Vide item verſus præcedentes, & Tob.* 3. 22.
d Abac. 3. 2.
e Mich. 7. 18.

10. *Quæ ſit tertia ratio, qua Patriæ charitatis beneficium in genus humanum Deus cumulate oſtendit.*

Tertio per redemptione Deus eſt hominum Parens.

Magnam igitur vim habent ad declarandam præcipuam Deis rationem in amando, tuendoque hominum genere, Creatio, & Gubernatio. Sed tamen illud opus redimendi hominem ita eminet inter duo ſuperiora, ut beneficentiſſimus Deus, Parenſque noſter ſummam in nos benignitatem f tertio hoc beneficio cumulatam illuſtrarit. Quare tradet ſpiritualibus filiis Parochus, & aſſidue eorum auribus inculcabit hanc præſtantiſſimam Dei erga nos charitatem; ut intelligant, ſe, quia redempti

f *Vide Joan.* 3. 10. & 15. *Rom.* 5. 7. 8. *Gal.* 4. & 5. *Jac.* 4. 9. 10.

pti sunt, mirabilem in modum Dei filios evasisse. *a Dedit enim*, inquit Joannes, *eis potestatem filios Dei fieri. &, ex Deo nati sunt.* Quamobrem Baptismus, quod primum Redemptionis pignus, & monumentum habemus, *b* Sacramentum regenerationis dicitur. Inde enim nascimur Dei filii. nam inquit ipse Dominus: *c Quod natum est ex spiritu, spiritus est. &, Oportet vos nasci denuo.* item Petrus Apostolus: *d Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per verbum Dei vivi.*

a *Joan.* 1. 12.

Baptismus redemptoris nostræ est pignus.

b *Tit.* 3. 5.

c *Joan.* 3. 8. 7.

d 1. *Pet.* 1. 23

11. *Singulari Dei beneficio per redemptionem filii Dei effecti sumus.*

Hujus pondere Redemptionis, & Spiritum Sanctum accepimus, & Dei gratia dignati sumus. Quo munere filii Dei adoptamur, quemadmodum ad Romanos scripsit Apostolus Paulus: *e Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater.* Cujus vim, & efficaciam adoptionis explanat S. Joannes ad hunc modum: *f Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & simus.*

e *Rom.* 8. 15. *Gal.* 4. 5. 2. *Tim.* 1. 15.

f 1. *Joan.* 3. 1.

12. *Quid Christiani, filii Dei jam effecti, post tot accepta Paternæ charitatis officia, vicissim Patri præstare debeant.*

His expositis, admonendus est Fidelis Populus, quid ipse vicissim debeat amantissimo Patri Deo; ut intelligat, quem amorem, ac pietatem, quam obedientiam, ac venerationem Creatori, Gubernatori, ac Redemptori præstare, qua spe, ac fiducia illum invocare oporteat. Sed ad erudiendam insciti am, dirigendamque sententiæ perversitatem eorum, si qui tantum modo secundas res, & prosperum vitæ cursum argumento esse existimant. Deū conservare nobis amorem suum, rebus autem adversis, & calamitatibus cum a Deo exercemur, id esse signum hostilis in nos animi, & prorsus abalienatæ a nobis Divinæ voluntatis, demonstrandum erit, cum *g* tangit nos manus Domini, minime id hostiliter facere Dominum, *h* verū percutiendo sanare, & plagam a Deo venientem esse medicinam. Castigat enim peccantes, ut ea disciplina meliores faciat, & præsenti animadversione redimat

Non tantum ex secundis rebus, verum etiam ex calamitatibus immissis metiendam esse Patris cœlestis benignitatem.

g *Job.* 19. 21.

h *Deut.* 32. 29.

Quo fine adhibeatur castigatio.

a *Pſal. 88. 31. 35.* ab exitio ſempiterno. Nam *a* viſitat quidem in virga iniquitates noſtras, & in verberibus peccata noſtra; miſericordiam autem ſuam non aufert a nobis. Quare monendi ſunt Fideles, ut in ejuſmodi caſtigatione patriam Dei charitatem agnoſcant, & illud apud patientiſſimum

b *Job. 5. 18.* Job & in memoria, & in ore habeant: *b Ipſe vulnerat, & medetur: percutit, & manus ejus ſanabunt*: ut illud uſurpent, quod ſub perſona populi Iſraelitici ſcripſit Je-

c *Jer. 31. 18.* remias: *c Caſtigaſti me, & eruditus ſum, quaſi juvenculus indomitus: converte me, & convertar, quia tu Dominus Deus meus*: ut Tobiæ exemplum ſibi proponant, qui cum in illa plaga cæcitatis paternam Dei manum cæ-

d *Tob. 11. 17. 5. 6. 7. 8. 11. 12. Reg. 2. 6. Job 13. 15. Sap. 13. 16.* dentem ſenſiſſet, clamavit: *d Benedico te Domine Deus Iſrael, quia tu caſtigaſti me, & ſalvaſti me.*

13. *Deum nunquam noſtri oblitum eſſe, Fidelibus inculcandum.*

Deus clare omnium affictiones intuetur.

In quo maxime cavendum eſt Fidelibus, ne, etiam ſi quovis incõmodo affecti, quavis calamitate afflicti ſint, Deum id ignorare exiſtiment. ait enim ipſe: e *Capillus*

e *Luc. 21. 18.* *de capite veſtro non peribit.* Imo vero ſe ipſi illo Divini Oraculi ſolatio conſolentur, quo in Apocalypſi dictum

f *Apoc. 3 19. Prov. 3. 11.* eſt: *f Ego, quos amo, arguo, & caſtigo*: Conquieſcant in

g *Heb. 12. 5. 6. 7. 8.* Apoſtoli cohortatione ad Hebræos: *g Fili mi, noli negligere diſciplinam Domini, neque fatigeris, dum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, caſtigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Quod ſi extra diſciplinam eſtis, adulterini eſtis, & non filii. Patres quidem carnis noſtræ eruditores habuimus, & reverebamur eos: num multo magis obtemperabimus Patri ſpirituum, & vivemus?*

Chriſtiani proprie Deũ ſuum Patrẽ appellant noſtrum primũ, ut donum adoptionis, quæ beneficio Chriſti Fidelibus contigit, ab omnibus agnoſcatur.

Noſter.

14. *Cur Deum pluralitatis vocabulo noſtrum Patrem hic appellare jubeamur.*

Cum Patrem invocamus ſinguli, & Noſtrum appellamus, docemur, ex dono, ac jure Divinæ adoptionis conſequi neceſſario, ut fratres ſint Fideles omnes, & inter ſe fraterne amare debeant. h *Omnes enim*, inquit, *vos fratres eſtis; unus eſt enim Pater veſter, qui in cœlis eſt.* Quare etiam in epiſtolis Fideles omnes i Apoſtoli

h *Ma. 23. 8. 9*

i *Rom. 1. 17. 10. & 12. 1.*

fra-

fratres appellant. Ex quo item conficitur illa consecutio necessaria, ut eadem adoptione Dei non solum inter se Fideles universi fraterna necessitudine conjungantur, sed, quia homo est unigenitus Dei Filius, fratres etiam ejus & nominentur, & sint. Nam in epistola ad Hebræos, cum de Filio Dei loqueretur, scripsit Apostolus: *a Non confunditur fratres eos vocare, dicens: b Nunciabo nomen tuum fratribus meis*; quod tanto ante David de Christo Domino prædixerat. Ipse vero etiam Christus sic apud Evangelistam loquitur ad mulieres: *c Ite, nunciate fratribus meis, ut eant in Galilæam: ibi me videbunt*. Quod tum ab eo dictum esse constat, cum jam excitatus a mortuis immortalitatem consecutus esset; ne quis existimet, fraternam hanc cognationem ejus resurrectione, & in cœlum ascensu dissolut. m esse. Tantum enim abest, ut hanc conjunctionem, & charitatem Christi resurrectio diremerit, *d* ut ex illa majestatis, & gloriæ sede, tum, cum de omnibus omnis memoriæ hominibus judicabit, *e* Fidelium minimos ab eo fratrum nomine appellandos acceperimus.

Christum Christiani propter humanitatem fratrem habent.

a *Heb.* 2. 11.
b *Psal.* 21. 23
c *Matt.* 28. 10

Sic Joan. 20. *Fraterna cit Christo cognatio ejus resurrectione non est dissoluta.*

d *Matt.* 25. 31

e *Ibid.* 40.

15. *Quæ rationes inter Christi fratres Fideles censeantur.*

Qui autem fieri potest, ut Christi fratres non simus, cujus *f* cohæredes dicimur? Est enim *g* primogenitus ipse, *h* constitutus hæres universorum; nos vero secundo loco geniti, cohæredes ejus pro modo cœlestium donorum, pro ratione charitatis, qua præbuerimus nos ministros, & *i* coadjutores Spiritus Sancti, quo auctore ad virtutem, salutaresque actiones impellimur, & incendimur, ut ejus freti gratia in certamen salutis fortiter descendamus, quo sapienter, constanterque confecto, *k* decursoque hujus vitæ spatio, justum coronæ præmium capimus a cœlesti Parente, omnibus, qui eundem cursum tenuerint, constitutum. *l* Non enim, ut ait Apostolus, *injustus est Deus, ut obliviscatur operis nostri, & dilectionis*:

Quomodo Christiani sint Christi cohæredes.

f *Rom.* 8. 17.
g *Col.* 1. 18.
h *Heb.* 1. 2.
i 1. *Cor.* 3. 9. *Græc. habent συνεργοὶ, id est, cooperatores.*
k 1. *Cor.* 9. 16
l *Heb.* 6. 10.

16. *Quomodo alii pro aliis orare, & omnes invicem fratres æstimare debeamus.*

Quam vero hanc ex animo vocem *Noster* proferre debeamus, S. Chrysostomi sententia declaratur: qui Deum inquit libenter Christianum audire, non solum

pro

pro se, sed pro altero deprecantem; quod pro se orare naturæ est, pro altero gratiæ; pro se necessitas cogit, pro altero fraterna charitas hortatur. Quibus illa subjunxit: *Jucundior est Deo illa Oratio, quam fraterna charitas commendat, quam ea, quam necessitas rei pronunciat.* In hac tanta materia salutaris Orationis monere, & hortari debet Parochus omnes cujuscunque ætatis, generis, ordinis, ut communis hujus fraternæ necessitudinis memores comiter, & fraterne se gerant, neque aliis alii se præferant insolentius. Nam etsi in Ecclesia Dei diversi sunt officiorum gradus, tamen illa varietas graduum, & munerũ fraternæ conjunctionis necessitudinem minime tollit: *a* quemadmodum in hominis corpore varius usus, & functio diversa membrorum nihil agit, quamobrem hæc, vel illa corporis pars membri munus, & nomen amittat.

a *Rom. 12. 4. 1. Cor. 12. 12. Ephes. 4. 7.*

17. *Quibus de causis Christiani sint tanta necessitudinis conjunctione copulati.*

Propone tibi eum, qui regia sit potestate: ac is igitur, si Fidelis est, frater non est omnium qui Christianę Fidei communione continentur? Maxime: quid ita? quia non est Deus alius is, ex quo divites, & reges nati sunt, ab eo, a quo pauperes, qui in Regum potestate sunt, extiterunt; sed unus Deus, & parens, & Dominus omnium. Itaque una est spiritualis ortus omnium nobilitas, una dignitas, unus splendor generis; cum omnes *b* ex eodem Spiritu, ex eodem Fidei Sacramento nati simus filii Dei, & ejusdem hæreditatis cohæredes. Nec vero alium Christum Deum habent copiosi, & potentes homines, alium tenuiores, & infimi: non aliis Sacramentis sunt initiati, nec aliam hæreditatem Regni Cœlestis expectant. Fratres sumus omnes, & ut inquit Apostolus ad Ephesios, *c membra sumus corporis Christi, de carne ejus, & de ossibus ejus.* Quod item in Epistola ad Galatas significat Apostolus: *c Omnes filii Dei estis per fidem in Christo Jesu: quicunque enim in Christo baptizati estis, Christũ induistis: non est Judæus, neque Græcus, non est servus, neque liber, non masculus, neque fœmina. Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu.* Hæc autem accurate versanda res est Pastoribus animarum, & scienter illis in hac sententia commorandum.

Deus unus, & idem est, divitum, & inopum conditor. Sap. 6. & 7. 8. Malac. 2. 10.

Nobilitas spiritualis omnium.

Christianorũ una est.

b *Joan. 3. 5. Rom. 6. 3. Col. 2. 38.*

c *Eph. 5. 10.*

d *Eph. 4. 30. Vide ite Joa. 17. 8. Act. 4. 31. 1 Cor. 10. 19. Col. 3. 21.*

dum. Est enim accommodatus locus non minus ad confirmandos, & excitandos inopes, & adjectos homines, quam ad coercendam, comprimendamque arrogantiam locupletum, atque potentium. Cui hominum incommodo uti mederetur, urgebat Apostolus fraternam hanc charitatem, & inculcabat Fidelium auribus.

Locis supra citatis, & alibi passim.

38. *Quid Christianus, ubi exordium Precationis illud,* Pater noster, *pronunciabit, meditari debeat.*

Cum igitur has Deo preces facturus es, Christiane, memineris, te tanquam filium ad Patrem Deum accedere. Itaque, cum precationem ordiris, & illud; *Pater noster*, pronuncias, cogita, quem in locum te summa Dei benignitas extulerit, qui non ut servum ad dominum adire, invitum, ac timidum, sed ut ad patrem filium, voluntarium, securumque confugere jusserit. Qua in memoria, & cogitatione quo vicissim studio, & pietate tibi orandum sit, considera. Danda enim tibi est opera, te ut talem præbeas, qualem esse decet Dei filium; ideſt, ut oratio, & actiones tuę indigne nõ sint *a* Divino genere, quo te dignari voluit beneficentissimus Deus. Ad hanc officii rationem cohortatur nos Apostolus, cum ait: *b Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi:* ut vere de nobis dici possit, quod ipse Apostolus scripsit ad Thessalonicenses: *c Omnes vos filii lucis estis, & filii diei.*

a *Act.* 17. 28 29.
b *Ephe.* 5. 1.
c 1. *Thess.* 5 5

Qui es in cœlis.

19. *Cum Deus sit ubique præsens, quomodo domicilium suum peculiariter in cœlo habere dicatur.*

Deus est totus ubique, & totus in singulis mundi partib. Ambr. l. 1. de Spiritu Sanct. cap. 9. Dam. li. 1. c. 16. Scot. 2 dist. 2. q. 5. & 4. dist. 10. qu. 2.

Constat inter omnes, qui recte de Deo sentiunt, ubique locorum, & gentium esse Deum. Quod non ita intelligendum est, quasi ipse distributus in partes, una parte locum unum, alia alium occupet, ac tueatur; nam Deus spiritus est, omnis expers divisionis. Quis enim audeat Deum, tanquam in vestigio positum, loci alicujus finibus circumscribere, cum ipse de se dicat: *d Nunquid non cœlum, & terram ego impleo?* Quod rursum sic accipiendum est, Deum cœlum, ac terram, quæque cœlo, ac terra comprehensa sunt, vi sua, ac virtute complecti, non autem ipsum ullo loco contineri. Adest enim

d *Jer.* 23. 24.

Deus est in rebus omnibus. Act. 17. 28. *Greg. & Exec.*

Homil. 8. D Th. 1. p. qu. 8. a. 1.

omnibus rebus Deus, vel creans ipſas, vel conſervans creatas, nulla regione, nullis finibus vel circumſcriptus, vel ita definitus, quominus & naturam, & poteſtatem ſuam præſens ubique conſtituat. Quod beatus David expreſſit illis verbis: [a] *Si aſcendero in cœlum, tu illic es.* Verũ etſi præſens adſit Deus in locis, & rebus omnibus, nullis, ut diximus, terminis definitus; tamen in Divinis Scripturis ſæpe dicitur habere domicilium ſuum in cœlo. Quod ideo factum videmus, quod cœli, quos ſuſpicimus, ſunt nobiliſſima mundi pars, iidemque manent incorrupti, præſtantes vi, magnitudine, ac pulchritudine cæteris corporibus, certiſque, ac ſtabilibus motibus præditi. Ergo, ut excitaret hominum animos Deus ad contemplandam infinitam ſuam poteſtatem, ac Majeſtatem, quæ maxime elucet in opere cœlorum, ſe in Divinis Scripturis habitare dicit in cœlis: ſæpe etiam, quod res eſt, declarat nullam eſſe mundi partem, quæ non præſenti Dei natura, ac poteſtate comprehenſa ſit.

[a] *Pſ. 138. 8. Amos 9. 2.*

Deus in divinis Scripturis in Cœlo ſæpe eſſe dicitur, ut Pſ. 2. 10. 113. & alibi frequenter.

Deus in Cœlo eſſe dicitur quia illud uberioris ipſius operationis, & gratiæ eſt particeps. Dam l. 1. de Fide Orth. c. 26. Gregor. Naz. Ora. 34. quæ eſt 2. de Theol.

20. *Quid Fidelibus meditandum exhibeat illa particula,* Qui es in cœlis.

Quanquam in hac cogitatione cœleſtis domicilii Divinæ Majeſtatis Fideles non ſolum communis omnium Parentis imaginem ſibi proponent, ſed etiam in cœlo regnantis Dei; ut oraturi meminerint, mentem, animumque referendum eſſe ad cœlum: quantumque ſpei, ac fiduciæ affert eis Patris nomen, tantum Chriſtianæ humilitatis, ac pietatis adjungat præſtans illa natura, ac Divina Majeſtas Patris noſtri, *qui eſt in cœlis*. Quæ verba præfiniunt etiam orantibus, quid petendum ſit: omnis enim poſtulatio noſtra, quæ ad hujus vitæ uſum, ac neceſſitatem pertineat; niſi cum cœleſtibus ſit conjuncta bonis, & ad illum finem dirigatur, inanis eſt, & indigna Chriſtiano. Quare monebunt pios auditores Parochi de hac ratione Precationis, & admonitionem illam Apoſtoli auctoritate comprobabunt: [b] *Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens; quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.*

A Patre Cœleſti cœleſtia dumtaxat bona, aut quæ his conjuncta ſunt exoptanda.

[b] *Coloſ. 3. 2.*

De

DE PRIMA PETITIONE.

CAPUT X.

Sanctificetur Nomen tuum.

1. *Cura Nominis Divinis sanctificatione nostra desideria exordiamur.*

QUid a Deo petendum, quove ordine id agendum sit, Magister ipse, ac Dominus omnium docuit, & imperavit. Nam cum studii, & desiderii nostri nuncia sit, & interpres Oratio; tum recte, & ratione petimus, cum postulationum ordo sequitur ordinem rerum expetendarum. Monet autem nos vera charitas, totum ut animum, & studium conferamus in Deum: qui, quoniam solus est in seipso summum bonum, jure est præcipuo quodam; ac singulari amore diligendus. Nec vero ex animo, & unice potest amari Deus, nisi rebus omnibus, ac naturis ejus honor, & gloria præponatur. Bona enim & nostra, & aliena, & omnino omnia, quæcunque boni vocabulo nominantur, ab illo profecta summo ipsi bono cedunt. Quare, ut ordine procederet oratio, Salvator petitionem hanc de summo bono principem, & caput constituit petitionum reliquarum, docens nos, prius quam ea, quæ nobis, aut proximo cuique opus sint, postulemus, quę propria sunt Dei gloriæ, petere debere, ipsique Deo studium, & desiderium ejus rei nostrum exponere. Quo facto, manebimus in officio charitatis, qua docemur & plus Deum, quam nos ipsos diligere, & primum petere, quæ Deo cupiamus, deinde quæ nobis optemus.

Petitionum ordo sequitur ordinem rerum expetendarum. D. Tho. 2. 2. q. 82. art. 9.

2. *Cum divina natura nulla re augeri, aut carere possit, cur necesse fuerit sanctificatione Nominis Dei hic postulare.*

Et quoniam desiderium, & petitio sunt earum rerum, quibus caremus, (nec vero Deo, ideſt ejus naturæ, fieri ac-

Nihil petimus Deo intrinseco

Nomen, quod antea non habuerit ſed exterius aliquid fieri, quo ejus gloria innoteſcat ad hominum utilitatem optamus,

acceſſio poteſt, aut augeri ulla re divina ſubſtantia, quæ inexplicabilem in modum eſt omni perfectione cumulata) intelligendum eſt, extra hæc eſſe, quæ a Deo ipſi Deo petimus, & ad externam ejus gloriam pertinere. Cupimus enim, & petimus, ut Dei Nomen notius ſit gentibus, ut ejus regnum amplificetur, ut plures quotidie obediant Divino Numini; quæ tria, Nomen, Regnum, Obedientia, non in illo ſunt intimo Dei bono, ſed aſſumuntur extrinſecus.

3. *Verba illa*, ſicut in cœlo, & in terra, *ad tres primas Petitiones referri poſſe, & quomodo hic intelligantur.*

Verum, ut hæ Petitiones quam vim habeant, & quid valeant, planius intelligatur, Paſtoris erunt partes, monere Fidelem populum, verba illa, *Sicut in cœlo, & in terra*, ad ſingulas referri poſſe primarum trium poſtulationum: ut, *Sanctificetur nomen tuum, ſicut in cœlo, & in terra*: item, *Adveniat Regnum tuum, ſicut in cœlo, & in terra*: ſimiliter, *Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, & in terra.* Cum autem petimus, ut ſanctificetur nomen Dei, id ſentimus, ut augeatur Sanctitas, & Gloria Divini Nominis. Quo loco Parochus animadvertet, ac docebit pios auditores, non id dicere Salvatorem, ut eodem modo ſanctificetur in terra, quo in cœlo, ideſt, ut amplitudine terreſtris ſanctificatio cœleſtem exæquet; (hoc enim fieri nullo pacto poteſt) ſed ut ex charitate, & intimo animi ſtudio id agatur.

Quid ſibi velit prima Petitio.

4. *Quomodo Dei Nomen per ſe Sanctum ſanctificari a nobis poſſit.*

Etſi veriſſimum illud eſt, ſicuti eſt, Divinum Nomen per ſe ſanctificatione non egere; cum *a* Sanctum, & terribile ſit, quemadmodum ipſe Deus ſuapte natura *b* Sanctus eſt; neque ei ulla Sanctitas, qua ab omni æternitate præditus non fuerit, poſſit accedere: tamen, quod in terris longe minori honore afficitur, quam par eſt, nonnunquam etiam maledictis, & nefariis vocibus violatur, propterea cupimus, ac petimus, ut laudibus, honore, gloria celebretur, ad exemplum laudum honoris, & gloriæ, quæ illi in cœlo tribuuntur: ideſt, ut ſic honor, & cultus in mente, in animo, in ore verſetur, ut omni veneratione, & intima, & externa proſequamus, omnique celebritate

a *Pſal.* 110. 9. & 137. 2.
b *Lev.* 11. 44. & 19 & 20. 7. 1. *Petr.* 1. 16. *Joſue* 24. 19. 1. *Reg.* 2. 2.

ex-

excelsum, purum, & glorioſum Deum ad imitationem ſupernorum, & cœleſtium Civium complectamur. Ut enim Cœlites ſumma conſenſione, gloria, & prædicatione efferunt Deum: ſic precamur, ut idem contingat orbi terrarum, ut omnes gentes Deum cognoſcant, colant, & venerentur; ut nulli plane mortales reperiantur, qui non & ſuſcipiant Chriſtianam Religionem, & ſe totos Deo dicantes credant, ex eo omnem ſanctitatis fontem exiſtere, neque quicquam eſſe purum, aut ſanctum, quod non a ſanctitate Divini Nominis oriatur.

Beati omnes Deum perpetuo laudant. pſal. 85. 3. Apoc. 4. 8.

5. *Quomodo fieri poſſit, ut Dei Nomen in infidelibus Sanctum eſſe poſſit.*

Teſtatur enim Apoſtolus, *a* mundatam eſſe Eccleſiam in lavacro aquæ, in verbo vitæ: ſignificat autem *Verbum vitæ*, *b* Nomen Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, in quo baptizamur, & ſanctificamur. Itaque, quoniam nulla cujuſquam expiatio, nulla munditia, & integritas eſſe poteſt, ſuper quo non ſit invocatum Divinum Nomen; cupimus, & petimus a Deo, ut omne hominum genus, relictis impuræ Infidelitatis tenebris, ac radiis Divini Luminis illuſtratum, hujus vim Nominis agnoſcat ſic, ut in eo veram quærat ſanctitatem; & in nomine ſanctæ, & individuæ Trinitatis Baptiſmi Sacramentum ſuſcipiens, ipſius Dei dextera, perfecta vim ſanctitatis conſequatur.

a *Eph. 5. 26.*

b *Mat. 28. 19.*

Secundo ſpeciatim petitur, ut infideles per fidei, & fidei Sacramenta Deo ſe adjungant.

6. *Qua ratione Dei Nomen in peccatoribus ſanctificari poſſit.*

Pertinet verò optatum, & poſtulatio noſtra non minus etiam ad eos, qui flagitiis, & ſceleribus contaminati, puram Baptiſmi integritatem, & *c* Innocentiæ ſtolam amiſerunt: qua re factum eſt, ut in illis miſerrimis ſuam iterum ſedem impuriſſimus Spiritus collocavit. Optamus igitur, & precamur a Deo, ut in ipſis etiam ſanctificetur Nomen ejus: *d* ut ad cor, & ſanitatem redeuntes, Sacramento Pœnitentiæ redimant priſtinam ſanctitatem, ſeque ipſos purum, ac ſanctum Deo templum, ac domicilium præbeant.

Tertio petitur, ut Chriſtiani in via relapſi reſipiſcant.

c *Mat. 22. 12.*

d *Iſa. 46. 8.*

7. *Quomodo omnes homines in ſe ſanctificare Dei Nomen poterunt?*

Oramus denique, lumen ut ſuum Deus præferat omnium

Quæ ſe petitur, ut gratiæ ſub lumine corda tenebroſa perfundat.

nium mentibus, quo videre poſſint, *a Omne datum optimum, & omne donum perfectum, deſcendens a Patre luminum*, ad nos divinitus eſſe delatum: quo temperantiam, juſtitiam, vitam, ſalutem, omnia denique animi, corporis, externa, vitalia, ac ſalutaria bona illi accepta referant, a quo, quemadmodum prædicat Eccleſia, bona cuncta procedunt. Nam ſi quid luce ſua Sol, ſi quid reliqua ſydera motu, & curſu proſunt hominum generi, ſi circumfuſo hoc alimur ſpiritu, ſi terra frugum, & fructuum ubertate vitam ſuſtinet omnium, ſi opera magiſtratuum quiete, ac tranquillitate fruimur; & hæc, & hujus generis bona innumerabilia nobis ſuppeditat immenſa Dei benignitas. Quin etiam, quas Philoſophi ſecundas Cauſas appellant, interpretari debemus mirabiliter affectas quaſdam, & ad uſum noſtrum accommodatas Dei manus, quibus nobis ſua bona diſtribuit, ac longe lateque diffundit.

a *Jacob* 1. 17.

Omnia bona tum animi, tum externa Deo referri debere accepta.

In Oratione Dominica V. poſt Paſcha.

8. *Quomodo maxime per agnitionem, & venerationem Eccleſiæ Catholicæ Dei Nomen ſanctificetur.*

Quod autem maxime rem continet in hac Petitione, illud eſt, ut omnes agnoſcant, ac venerentur Sanctiſſimam Jeſu Chriſti Sponſam, & Parentem noſtram Eccleſiam: in qua una eſt *b* fons ille ampliſſimus, atque perpetuus ad eluendas, & expiandas omnes peccatorum ſordes, unde hauriuntur univerſa ſalutis, & ſanctificationis Sacramenta; quibus quaſi Cœleſtibus quibuſdam fiſtulis in nos a Deo ille ſanctitatis ros, & liquor effunditur: ad quam ſolam, & ad eos, quos ſuo ſinu, & gremio complexa eſt, pertinet Divini illius imploratio Nominis, *c quod unum ſub cœlo datum eſt hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri.*

Quinto optatur, ut Catholica Eccleſia ab omnibus agnoſcatur.

b *Zach.* 13. 1. *Ezech* 36. 25.

Eccleſiæ prærogativa.

Ad ſolam Eccleſiam pertinet Divini Nominis imploratio.

c *Act.* 4. 12.

9. *Qua ratione Nomen Dei a Chriſtianis hodie polluatur.*

Verum Parochi maxime hunc locum urgere debebunt, boni eſſe filii, non ſolum Patrem Deum orare verbis, ſed re etiam, & actione conari, ut eluceat in ipſo ſanctificatio Divini Nominis. Utinam non eſſent, qui, cum oratione hanc Dei Nominis ſanctificationē aſſidue poſtulent, factis, quantum in ipſis eſt, illud violant, atque contaminant, quorum culpa interdum ipſi etiam Deo maledicitur. In quos dictum eſt ab Apoſtolo: *d Nomen*

d *Rom.* 2. 24.

Dei

)ei per vos blaſphematur inter gentes, & apud Ezechielē egimus: *a Ingreſſi ſunt ad gentes, ad quas introjerunt, & polluerunt nomen ſanctum meum: cum diceretur de eis populus Domini iſte eſt, & de terra ejus egreſſi ſunt.* Qualis enim eſt vita, & ut ſunt eorum mores, qui religionem profitentur, ſic de Religione ipſa, deque ejus auctore Religionis multitudo imperita judicare ſolet. Quare qui vivunt ex Chriſtiana Religione, quam ſuſceperunt, & ad ejus regulam orationem, & actiones dirigunt ſuas, magnam facultatem præbent alii laudandi Nomen cœleſtis Parentis, & omni honore, & gloria celebrandi. Nobis enim ipſe has partes impoſuit Dominus, ut illuſtribus virtutis actionibus excitemus homines ad laudē, & prædicationem Divini Nominis. Ad quos loquitur in hunc modum apud Evangeliſtam. *b Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificet Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.* & Princeps Apoſtolorum: *c Converſationem veſtram inter gentes habentes bonam, ut ex bonis operibus vos conſiderantes, glorificent Deum.*

b Ezec 36. 20 Iſa. 52. 5. Tit. 1. 10.

Quomodo ex Fideliū ſanctitate populi ad laudandū Deum excitentur, vide Deut 4. 5. 6. 7

Virtutibus ſunt excitandi homines ad Dei Nominis ſanctificationem.

b Mat. 5. 17. Marc. 4. 24. Luc. 7. 16.

c 1. Pet. 2. 12. & 3. 16. 17.

De Secunda Petitione.

CAPUT XI.

Adveniat Regnum tuum.

1. *Regni Dei prædicatio in Scripturis quam ſæpe commendata.*

REgnum Cœleſte, quod altera hac Petitione poſtulamus, ejuſmodi eſt, ut eo referatur, ac terminetur omnis Evangelii prædicatio. Nam & inde exorſus eſt ad pœnitentiam hortari S. Joannes Baptiſta, dum, *d Pœnitentiam*, inquit, *agite: appropinquavit enim Regnum cœlorum.* Nec aliunde fecit initium ſuæ prædicationis *e* Salvator humani generis; & in illo ſalutari ſermone, *f* quo beatitudinis vias Diſcipulis in monte monſtravit, tanquam propoſito orationis argumento principium duxit a Regno Cœlorum, nam, *g Beati*, inquit, *pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt Regnum cœlo-*

Conjunctum eſt hujus Petitionis argumentum cum ultimo Symboli articulo.

d Mat. 3. 2. Marc. 1. 4. Luc. 3. 3.

e Mat. 4. 17. Marc. 1. 15

f Mat. 5. & 6 7. per totū.

g Mat. 5. 3. Luc. 6. 20.

cælorum. Quin etiam eum retinere cupientibus, attulit
a *Luc.4.43.* illam cauſam neceſſariæ profectionis: *a Et aliis civitatibus oportet me evangelizare Regnum Dei, quia ideo miſſus*
b *Matt.10.7* *ſuum*. Hoc idem *b* poſtea Regnum prædicare juſſit Apoſtolos: & illi, qui ſe ire ad ſepeliendum patrem ſuum vel-
c *Luc.9.60.* le dixerat, reſpondit: *c Tu vade, annuncia Regnum Dei*.
Cum vero reſurrexit a mortuis, per illos quadraginta
d *Act.1.3.* dies, quibus apparuit Apoſtolis, *d* loquebatur de Regno Dei. Quare Parochi hunc ſecundæ poſtulationis locum diligentiſſime tractabunt, ut fideles auditores, quanta ſit in hac Petitione vis, ac neceſſitas, intelligant.

2. *Quid hæc ſecunda Petitio comprehendat.*

Primum autem ipſis ad rem ſcienter, ſubtiliterque explicandam magnam facultatem dabit ea cogitatio, quod, etſi hæc Petitio conjuncta ſit cum reliquis omnibus, eam tamen ſeparatim etiam adhiberi juſſerit a cæteris, utquod
e *Mat.6.33.* petimus, ſummo ſtudio quæramus. Inquit enim. *e Quærite primum Regnum Dei, & juſtitiam ejus, & hæc omnia*
Quomodo omnia, quæ ad ſpiritualem, & corporalē vitam pertinent, Deus ſuo regno provideat ſub parabola vineæ. *adjicientur vobis*. Et quidem tanta vis, & copia Cœleſtium munerum hac Poſtulatione continetur; ut omnia complectatur, quæ ad corpoream, & ſpiritualem vitam tuendam ſint neceſſaria. Quem autem Regio nomine dignum dicemus, cui ea curæ non ſint: quæ Regni ſalutem contineant? Quod ſi ſunt homines de regni ſui incolumitate ſolliciti; quanta Regem Regum omnium cura, & providentia tueri credendum eſt & vitam, & ſa-
Iſ.5.1.2.3. Hierem.2.3. Matt.21.33 lutem hominum? Hac igitur Regni Dei Petitione comprehenſa ſunt omnia, quibuſcunque in hac peregrinatione, vel exilio potius indigemus: quæ conceſſurum ſe
f *Mat.6.33.* *Deus rex eſt ditiſſimus, valēs omnia neceſſaria nobis præſtare.* Deus benigne pollicetur; nam ſtatim illa ſubjunxit: *f Et hæc omnia adjicientur vobis*. Quibus omnino declaravit, ſe eum eſſe Regem, qui generi hominum copioſe omnia, largeque ſuppeditat: in cujus infinitæ beni-
g *Pſal.22.1.* gnitatis cogitatione infixus David cecinit: *g Dominus regit me, & nihil mihi deerit*.

3. *Quid his faciendum ſit, qui hujus Petitionis fructum conſequi cupiunt.*

Quomodo petendum Dei Regnum. Verum minime ſatis eſt, vehementer petere Dei Regnum, niſi ad petitionem noſtram adhibeamus omnia, tanquam inſtrumenta, quibus illud quæritur, & inveni-

tur,

tur. Nam & quinque fatuæ virgines ſtudioſe illæ quidem petierunt ad hunc modum: *a Domine, Domine, aperi nobis*: verumtamen, quod illius poſtulationis præſidia non haberent, excluſæ ſunt: nec injuria; eſt enim illa Dei ore pronunciata ſententia: *b Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cœlorum.*

a Mat. 25. 12

b Mat. 7. 21.

4. *Quibus rationibus Regni Dei deſiderium hominibus ſit excitandum.*

Quamobrem haurient animarum curatores Sacerdotes ex uberrimis Divinarum Litterarum fontibus ea, quæ Fidelibus deſiderium, ſtudiumque commoveant Regni cœlorum; quæ calamitoſam ſtatus noſtri conditionem illis ob oculos ponant; quæ ſic eos afficiant, ut reſpicientes, & colligentes ſe, in memoriâ redeant ſummæ beatitudinis, & inexplicabilium bonorum, quibus redundat æterna Parentis Dei domus. *c* Exules enim ſumus, & plane ejus loci incolæ, *d* in quo habitant dæmones; quorum odium in nos nulla ratione mitigari poteſt; nam ſunt infeſtiſſimi, & implacabiles in genus humanum. Quid domeſtica, *e* inteſtinaque prælia, quæ inter ſe corpus, & anima, caro, & ſpiritus aſſidue gerunt? quibus perpetuo timendum eſt, ne concidamus: timendum autem? imo ſtatim concideremus, niſi propugnaculo Divinæ dextræ defenderemur. Quam vim miſeriarum cum ſentiret Apoſtolus, *f Infelix*, inquit, *ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?*

Quam calamitoſa ſit præſentis vitæ conditio.

c *Omnes Patres ſe exules hoſpites, & peregrinos eſſe confeſſi ſunt.* d Heb. 11. 13.

Dæmones ſic in terris agere indicat Paulus Eph. 6. 12.

e *Prælia carnis, & ſpiritus.* Matt. 26. 41. Rom. 7. 18. Gal. 5. 17.

f Rom. 7. 24.

5. *Quanta ſit hominis miſeria, per aliarum rerum cum homine collationem demonſtratur.*

Hæc infelicitas noſtri generis, quamquam per ſe cognoſcitur, tamen ex contentione reliquarũ naturarum, & creatarum rerum facilius intelligi poteſt. In illis, ſive rationis, ſive etiam ſenſus expertibus, raro fieri videmus, ut aliqua natura a propriis actionibus, a ſenſu, vel motu inſito declinet ſic, ut a propoſito, & conſtituto fine deflectat. Hoc apparet in beſtiis agreſtibus, natantibus, volucribus, ut res declaratione non egeat. Quod ſi cœlum ſuſpexeris, nonne veriſſimum id eſſe intelligis quod a Davide dictum eſt: *g In æternum, Domine, verbum tuum permanes in cœlo*? Nempe illud continenti motu, & perpetua converſione fertur, ut ne minimum quidem a

Omnes res creatæ inſitũ ſibi a Deo vim retinent Pſal. 143. 6 7 *Omnia ad nutum Dei ſervivunt præter hominem.* Pſal. 118. 89. Gen. 3. 19. Reg. 14. 14. Paral. 29. 15 Pſal. 38. 6.

g Pſa. 118. 89

Sap. c. 2. 5. Eccl. c. 15. 18. Iſ. c 40. 6. & alibi. præfinita divinitus lege diſcedat. Si Terram, & reliquam univerſitatem conſideres, facile videas, aut nulla, ut exigua ex parte deficere. At miſerrimum hominum genus ſæpiſſime labitur; raro, quæ recte ſunt cogitata, perſequitur; plerunque ſuſceptas bonas actiones abjicit, atque contemnit; quæ modo placuerat optima ſententia, ſubito diſplicet, & illa rejecta, ad turpia conſilia, ſibique perniciosa dilabitur.

6. Quæ ſit omnium miſeriarum cauſa potiſſima.

Quænam igitur eſt hujus inconſtantiæ, miſerieque cauſa? contemptio plane divini afflatus. *a* Claudimus enim aures Dei monitis: oculos tollere nolumus ad ea, quæ nobis lumina divinitus præferuntur, nec Cęleſtem Patrem ſalutariter præcipientem audimus. Quare huc incumbendum erit Parochis, ut & miſerias oculis ſubjiciant Fidelis populi, & commemorent cauſas miſeriarũ, & remediorum vim oſtendat. Quorum omnium illis facultas non deerit, comparata ex ſanctiſſimis viris, Joanne Chryſoſtomo, & Auguſtino, maxime vero ex iis, quæ in Symboli expoſitione poſuimus. Nam, illis cognitis, quis erit e facinoroſorum hominum numero, quin adjumento Dei gratiæ præeuntis, Evangelico illo *b* Prodigi filii exemplo conetur exurgere, & erigere ſe, atque in Cęleſtis Regis, Patriſque conſpectum venire?

a Prov. 24. Iſ. 65. & 66 4. Hier. 7. & 55. 15.

Chryſ. Hom. 52. ad populum Antioc. D. Aug. l. 10 Confeſ. c. 28.

b Luc. 15. 18 19.

7. Quidnam Dei Regnum in ſacris Litteris deſignet.

Dei Regnum primogenera. l ẽ in res univerſas poteſtatẽ, & providentia cura ſignificat.

His explicatis, quæ ſit Fidelium fructuoſa petitio, aperient, quid ſit, quod his verbis a Deo poſtulemus: præſertim cum vocabulum Regni Dei multa ſignificet: quorum declaratio & ad reliquam Scripturæ intelligentiam non erit inutilis, & eſt ad hujus loci cognitionem neceſſaria.

Communis igitur quædam Regni Dei ſignificatio, quæ frequens eſt in Divinis Litteris, eſt non ſolum ejus poteſtatis, quam habet in omnem hominem, rerumque univerſitatem, ſed etiam Providentiæ, qua cuncta regit, & moderatur. *c In manu enim ejus*, inquit Propheta, *ſunt omnes fines terræ*. Quibus finibus etiam intelliguntur, quæ occulta ſunt, & abdita in intimis terrę, ac rerum omnium partibus. In hanc ſententiam Mardochæus loquebatur illis verbis: *d Domine, Domine Rex omnipotens*

c Pſ. 94. 4.

d Eſth. c. 13. 9

in

inditione enim tua cuncta ſunt poſita, & non eſt qui poſſit tuæ reſiſtere voluntati: Deus univerſorum tu es; nec eſt qui reſiſtat Majeſtati tuæ.

8. *Chriſti Regnum in pios quale.*

Item Dei Regno declaratur præcipua illa, ac ſingularis Providentiæ ratio, qua Deus pios, & ſanctos homines tuetur, & curat. De qua propria, & eximia quadam Dei cura dictum eſt illud a Davide: *a Dominus regit me, & nihil mihi deerit*; tum ab Iſaia: *b Domine Rex noſter ipſe ſalvabit nos*. In qua Dei Regia poteſtate etſi præcipua ratione ſunt in hac vita ii, quos diximus, pii, ac ſancti homines; tamen *c* monuit Pilatũ ipſe Chriſtus Dominus Regnum ſuum non eſſe ex hoc mundo, hoc eſt, minime ex hoc mundo, qui & conditus eſt, & interriturus, ortum habere. Nam eo, quem diximus, modo dominantur Imperatores, Rege, Reſpublicæ, Duces, omneſque ii, qui vel expetiti, ac delecti ab hominibus præſunt civitatibus atque provinciis, vel per vim, & injuriam Dominatum occupaverunt: Chriſtus autem Dominus *d* conſtitutus eſt Rex a Deo, ut ait Propheta, cujus Regnum, ex Apoſtoli ſententia, juſtitia eſt, inquit enim: *e Regnum Dei eſt juſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto.*

Secundo peculiarem illam beneficentiam, qua pios gubernat, & dirigit, dendat

a *Pſ.* 22. 1.
b *Iſa* 34. 22.

Quomodo Regnum Chriſti non ſit ex hoc mundo.

c *Pſ.* 2. 6.

d *Rom.* 14. 17.

e *Gal.* 2. 20

9. *Qua ratione Chriſtus in ſuis regnet Fidelibus.*

Regnat autẽ in nobis Chriſtus Dominus per virtutes intimas, Fidem, ſpem, charitatem, quibus virtutibus Regni quodammodo partes efficimur, & Deo peculiari quadam ratione ſubjecti, ad ejus cultum, ac veneration nem conſecramur: ut, quemadmodum dixit Apoſtolus: *f Vivo autem, jam non ego; vivit vero in me Chriſtus*; ita nobis dicere liceat: *Regno ego, jam non ego, regnat vero in me Chriſtus*. Id autem regnum juſtitia dicitur, quia Chriſti Domini juſtitia conſtitutum eſt. Ac de hoc Regno ſic loquitur apud ſanctũ Lucam Dominus: *g Regnum Dei intra vos eſt*. Nam etſi Jeſus Chriſtus per Fidem regnat in omnibus, qui gremio, ac ſinu ſanctiſſimæ matris Eccleſiæ continentur; præcipio tamen modo regit eos, qui præſtanti fide, ſpe, & charitate præditi, ſe tanquam pura quædam, & viva membra Deo præbuerunt. Et in his regnum gratiæ eſſe dicitur.

Quomodo Regnum Dei ſit Juſtitia.

f *Luc.* 17. 21

In quibus præcipue regnet Chriſtus

10. *De Regno gloriæ Chriſti Domini noſtri.*

Tertio gloriã & majeſtatẽ deſignat, quã Deus in Cælo obtinet.

Eſt vero etiam dei gloriæ Regnum illud, de quo Chriſtum Dominum apud S. Matthæum loquentem audimus: *a Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis Regnum a conſtitutione mundi.* Quod id ab eo Regnum, apud S. Lucam Latro admirabiliter ſua ſcelera recognoſcens expetebat in hunc modum: *b Domine, memento mei, cum veneris in Regnum tuum.* Sanctus etiam Joannem meminit hujus Regni: *c Niſi qui renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in Regnum Dei.* Meminit item Apoſtolus ad Epheſios: *d Omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, (quod eſt idolorum ſervitus) non habet hæreditatem in Regno Chriſti, & Dei.* Eodem *e* pertinent aliquot ſimilitudines Chriſti Domini loquentis de Regno Cœlorum.

a *Mat.* 25. 34
b *Luc.* 23. 42
c *Joan.* 3. 5.
d *Eph.* 5. 5.
e *Mat.* 13. 31 32. 44 & cap. 22. 1.

11. *De Regni gratiæ, & gloriæ Chriſti natura, & diverſitate.*

Neceſſe eſt autem prius ponere Regnum gratiæ; neque enim fieri poteſt, ut in ullo regnet Dei gloria, niſi ejuſdem gratia in illo regnarit. Eſt vero gratia, ipſius ſententia Salvatoris, *f Fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Gloriam autem quid eſſe dicemus, *g* niſi gratiam quandam perfectam, & abſoluta? Quandiu enim fragili hoc, & mortali corpore veſtiti ſumus, dum in hac cæca peregrinatione, & exilio vagi, & imbecilles abſumus a Domino, ſæpe labimur, & cadimus, abjecto Regni gratiæ adminiculo, quo nitebamur: cum autem Regni gloriæ, *h* quod perfectum eſt, lux nobis illuxerit, firmi, ac ſtabiles perpetuo conſiſtemus. Omne enim & vitium, & incommodum exhaurietur, omnis infirmitas confirmata roborabitur: ipſe denique noſtra in anima, & in corpore regnabit Deus. Quæ res uberius in Symbolo tractata eſt, cum de Reſurrectione carnis ageretur.

f *Joan.* 4. 14.
Quid gratia.
g *Sic Apoſt. Rom.* 6. 23.
vitam æternam gratiã vocat. Regno gratia frequenter excedimus.
h *Cor.* 13. 15.
Regnum gloria ſi ſemel ab homine poſſideatur, nunquam amittitur.

12. *Quid in primis hac Petitione Deum oremus.*

Quomodo maxime hic in terris Regnum Dei adveniat.

His igitur expoſitis, quæ communem Regni Dei ſententiam declarant, quid ſibi hæc Petitio proprie velit, dicendum eſt. Petimus autem a Deo, ut Regnum Chriſti, quod eſt Eccleſia, propagetur, ut ſe ad Fidem Chriſti Domini, & ad accipiendam veri Dei cognitionem convertant Infideles, & Judæi: & Schiſmatici, ac Hæretici redeant ad ſanitatem, & ad Eccleſiæ Dei communionẽ,

a qua

a qua desciverunt, revertantur; ut compleatur, & ad exitum perducatur, quod Isajæ ore dixit Dominus: *a Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende: ne parcas: longos fac funiculos tuos, & clavos tuos consolida, ad dexteram enim, & ad lævam penetrabilis: quia dominabitur tui, qui fecit te.* Et idem: *b Ambulabunt gentes in lumine tuo & reges in splendore ortus tui: leva in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: filii tui de longe venient, & filiæ tuæ de latere surgent.*

a *Isa.* 54. 2. *ib.* 5.

b *Isa.* 60. 3. *Ibid.* & c. 49. 28.

13. *Secundo quidnam hic postuletur.*

Verum, quia sunt in Ecclesia, *c* qui verbis confitentes Deum, factis negantes, deformatam Fidem præseferant, in quibus propter peccatum dæmon habitat, ac dominatur tanquam in propriis domiciliis; petimus etiam, ut ad eos veniat Regnum Dei; quo illi, peccatorum discussa caligine, & radiis divinæ lucis illustrati, restituantur in filiorum Dei pristinam dignitatem; ut omnibus e suo regno, cœlestis Parens, sublatis Hæreticis, atque Schismaticis, ejectisque offensionibus, ac scelerum causis, *d* aream purget Ecclesiæ, quæ Deo cultum pie sancteque adhibendo, quieta, ac tranquilla pace perfruatur.

c *Tit.* 1. 16. *In Christianis perperam viventibus dominatur etiam Diabolus.*

d *Mat.* 3. 12

14. *Quid tertio loco eadem Petitione quæramus.*

Petimus denique, ut solus in nobis vivat, solus regnet Deus; ne sit posthac mortis locus, sed ut illa *e* absorbeatur in victoria Christi Domini nostri, qui, *f* disjecto, ac dissipato omni hostium principatu, potestate, & virtute, suo omnia subjiciat imperio.

e 1. *Cor.* 5. 55

f 1. *Cor.* 15. 24. 25. *Coloss.* 2. 15.

15. *Quæ Christiani hujus Petitionis occasione præcipue agenda, & contemplanda offerantur.*

Erit autem curæ Parochis, ut, quod postulat hujus ratio Petitionis, fidelem populum doceant, quibus cogitationibus, & meditationibus instructus has pie Deo preces facere possit. Ac primum horeabuntur, ut vim, ac sententiam intueatur illius similitudinis a Salvatore introductæ: *g Simile est Regnum Cœlorum thesauro absconditio in agro, quem qui invenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit universa, quæ habet, & emit agrum illum.* Nam qui noverit Christi Domini divitias, is præ illis omnia contemnet; huic facultates,

g *Mat.* 13. 44 *Christi Regnum ut cõsequamur, omnia terrena sunt contemnenda.*

Hoc pertinere poſſunt, quæ de Sapientia ſcripſit.
Job. 28. 15. Salom. Prov. 8. 10. Sap. 7. 8. 9. 10
c Philip 3. 8
b Matt. 13. 41.

tes, opes, potentia ſoderſcent: nihil enim eſt, quod illi ſummo pretio comparari, imo vero, quod in conſpectu jus ſtare poſſit, quare, quibus id noſſe contigerit, exclamabunt illi, ut Apoſtolus: *a Omnia detrimentum feci, & arbitror ſtercora, ut Chriſtum lucrifaciam.* Hæc eſt illa inſignis Evangelii *b* margarita, in quam qui pecuniam ex omni bonorum venditione redactam erogarit, is beatitudine fruetur ſempiterna.

16. *Quam ſit deſiderabile regnum Chriſti hic per gratiam, & in futuro per gloriam.*

O nos felices, ſi tantum luminis nobis præferret Jeſus Chriſtus, ut illam videre poſſemus Divinæ Gratiæ margaritam, qua ipſe regnat in ſuis. Nam & noſtra omnia, & nos ipſos venundaremus, ut emptam illam tueremur,
c Rom. 8. 35. tum enim denique nobis non dubitanter dicere liberet: *c Qui nos ſeparabit a charitate Chriſti?* Præſtantem vero Regni Gloriæ excellentiam ſi, quæ ſit, ſcire volumus,
d Iſ. 64. 4. eandem de illa & *d* Prophetæ, & *e* Apoſtoli vocem,
e 1. Cor. 2. 9. atque ſententiam audiamus: *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum.*

17. *De humilitate, quam in hac Petitione, & aliis præ nobis ferre debemus.*

Proficiet autem ad impetrandum maxime, quod petimus, ſi qui ſimus, ipſi nobiſcum reputemus, ideſt, Adam
f Gen. 3. 23. progenies, *f* jure e Paradiſo ejecti, & exules, quorum in dignitas, ac perverſitas ſummum Dei odium, ac ſempiternas pœnas poſtularet. Quare dimiſſo tum, & abjecto animo ſimus oportet. Noſtra etiam erit plena Chriſtianæ humilitatis oratio: & omnino nobis ipſi diffidentes,
g Luc. 18. 13. *g* illius more Publicani confugiemus in Dei miſericor-
h Rom. 8. 5. diam; totumque ejus benignitati tribuentes, ipſi gratias agemus immortales, qui nobis ſuum ſpiritum ſit elargitus, *h* quo freti clamare audeamus, *Abba Pater.*

Humiliter Regnum Dei petendum.

Quid ſequi, vel fugere debeamus, ut ſimus beati, ſæpe cogitandum

18. *Quanto ſtudio nobis incumbendum ſit, ut tandem cœlorum Regno potiamur.*

i Hoc docet parabola Evangelica de vinea. Matth. 20. 1.

Suſcipiemus etiam illam curam, & cogitationem, *i* quid agendum, quid contra vitandum ſit, ut ad cœleſte Regnum pervenire poſſimus. Non enim a Deo ad otium, & inertiam vocati ſumus: quinimo inquit:

a Regnum

a Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud, &, *b Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*. Itaque uno est satis petere Regnū Dei, nisi suum ipsi etiam studium, & operam adhibeant homines. Nam *c* adjutores sint oportet, & administri Dei gratiæ eo tenendo cursu, quo pervenitur in cœlum. Nunquam nos deserit Deus, *d* qui nobiscum se futurum perpetuo pollicitus est: unū ut nobis videndum sit, ne Deum, & nos ipsos deseramus. Ac Dei quidem sunt in hoc Ecclesię Regno omnia, quibus & vitam tuetur hominum, & salutem perficit sempiternā; & quæ sub aspectum non cadunt Angelorum copiæ, & plenissimum virtutis cœlestis visibile hoc munus Sacramentorum. In his tantum nobis præsidii est divinitus constitutum, ut non modo ab acerrimorum hostium regno tui esse, sed ipsum etiam tyrannum, ejusque nefarios satellites prosternere, & conculcare possimus.

a *Mat.* 11 12.
b *Mat.* 19. 17. *Diligentia adhibenda.*
c 1. *Cor.* 9. 3. *Quomodo sit mus divinæ gratiæ adjutores.*
d *Mat.* 28. 20.

Quantis præsidiis homines instruxerit Deus ad Cœlestes Regni consecutionē.

19. *Conclusio hujus Petitionis, & brevis illius alia expositio.*

Quare vehementer ad extremum petemus a Dei Spiritu, nos ut omnia jubeat e sua voluntate facere, Satanæ ut tollat imperium, nullam ut in nobis summo illo die potestatem habeat: ut vincat, & triumphet Christus: ut vigeant ejus Leges toto orbe terrarum: ut decreta serventur: nullus ut proditor, & desertor ejus sit, sed tales se præbeant omnes, ut in Regis Dei conspectu non dubitanter veniant, & *e* constitutam illis ex omni æternitate possessionem adeant Regni Cœlorum, ubi beati cum Christo sempiterno ævo fruantur.

e *Mat.* 1. 25. 34.

De Tertia Petitione.

CAPUT XII.

Fiat voluntas tua.

1. *Quare postulato Dei Regno, statim subjiciatur, ut ejusdem Voluntas fiat:*

CUm a Christo Domino dictum sit: *f Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnū cœlorum*;

f *Mat.* 7. 21.

rum; ſed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt, ipſa intrabit in Regnum cœlorum: quicunque in illud cœleſte Regnum pervenire cupiunt, id a Deo petere debent, ut fiat voluntas ejus. Quamobrem hæc hoc loco poſita Petitio eſt, ſtatim poſt Regni Cœleſtis poſtulationem.

2. *Qua methodo ad veram hujus Petitionis intelligentiam perveniendum ſit.*

Ut autem intelligant Fideles, quam neceſſarium id nobis ſit, quod hac Prece poſtulamus, quantamque vim ſalutarium munerum ex ejus impetratione conſequamur, demonſtrabunt Parochi, quibus miſeriis, & ærumnis oppreſſum fuerit hominum genus propter peccatum primi Parentis.

3. *Quæ mala prævaricatio primi Parentis in humanum genus invexerit.*

Homo in initio ſuæ creationis in Deum tanquam ſuæ beatitudinis auctorem rectaferebatur Eccleſ. 7. 29.

Nam a principio Deus proprii boni appetitionem creatis rebus ingeneravit, ut naturali quadam propenſione ſuum quærerent, & expeterent finem, a quo illæ nunquam, niſi objecto extrinſecus impedimento, declinant. Hęc autem initio fuit in homine expetendi Deum ſuæ beatitudinis auctorem, parentemque eo præclarior, & præſtantior vis; quod is compos eſſet rationis, atque conſilii. Sed hunc amorem ſibi naturaliter ingenitum cum reliquę naturę rationis expertes conſervaſſent, quę, ut initio procreatæ fuerunt, natura bonæ, ſic in eo ſtatu, & conditione manſerunt, hodieque manent; miſerum hominum genus curſum non tenuit. Non enim ſolum bona juſtitiæ originalis amiſit, quibus a Deo ſupra naturæ ſuæ facultatem actum, ornatumque fuerat; ſed etiam inſitum in animo præcipuum virtutis ſtudium obſcuravit: *a Omnes* inquit, *declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum.* Nam *b ſenſus, & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua*; ut inde facile intelligi poſſit, neminem per ſe ſalutariter ſapere, ſed omnes ad malum eſſe propenſos, innumerabileſque eſſe hominum pravas cupiditates, *c* dum proclives ſunt, & flagranti ſtudio feruntur ad iram, ad odium, ad ſuperbiam, ad ambitionem, ad omne fere malorum genus.

Peccato originali & amiſſa juſtitia, & ad virtutem inclinatio corrupta eſt.

a Pſ. 52. 4.

b Gen. 8. 21. item 6. 5.

Omnes abadoleſcentia ad malum ſunt proclives. Conc. Triden. ſeſſ. 5. de peccato originali.

c Rom. 7. 21. 22. 23.

4. *Homo,*

4. *Homo, etsi multis miseriis obrutus sit, suum tamen statum ignorat.*

Quibus in malis quamquam assidue versemur; tamen, quæ summa est nostris generis miseria, permulta ex illis sunt, quæ nobis minime mala videantur. Quæ res insignem arguit hominum calamitatem, qui cupiditatibus, ac libidinibus obcęcati non videant, quæ salutaria opinantur, plerunque esse pestifera, imo vero ad illa pernicioſa mala, tanquam ad optabile, & expetendum bonũ, rapiantur præcipites, ab iis, quæ vere bona sunt, & honesta, tanquã contrariis rebus, adhorreant. Hanc opinionem, corruptumque judicium detestatur Deus illis verbis. *a Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* a Isa. 5. 20.

5. *Quomodo nostram hanc miseriam sacræ Litteræ nobis ob oculos subjiciant.*

Itaque, nostris ut subjiciant oculis nostras miserias, comparant nos Divinę Litteræ iis, *b* qui verum gustandi sensum amiserunt: quare fit, ut a salutari victu alieni sint, appetantque contrarium *c* Cum ægrotis præterea nos conferunt: ut enim illi, nisi morbum depulerint, sanorum, & integrorum hominum officia, ac munera obire non possunt: sic nos actiones, quæ Deo gratæ sunt, suscipere sine Divinæ Gratiæ adjumento nequimus.

Gustum spiritualem amisit homo.
b Isa 24. 9. Hier. 4. 31. 29 Exech. 18. 2.
Homines omnes post peccatũ sunt ægrotis similes.
c Ps. 6. 26. & 106.

6. *In statu naturæ corrupto quanta sit ad aliquid boni agendum hominum infirmitas.*

Quod si quædam sic affecti assequimur, levia illa sunt, & quæ ad consequendam cœlestem Beatitudinem parum, vel nihil momenti habent. At Deum, ut par est, amare, & colere, quod majus quiddam, & altius est: quam ut nos humi strati id humanis viribus assequamur, nunquam poterimus, nisi adminiculo Divinæ Gratiæ sublevemur. Isa. 24. & 53. 4

Virtutes Cælo dignas homo sibi relictus perficere non potest.

6. *In rebus Divinis nos omnino pueris esse persimiles.*

Quamquam aptissima etiam est illa comparatio ad significandam miseram humani generis conditionem, quod similes esse dicimur puerorum, qui suo relicti arbitrio temere moventur ad omnia: pueri, inquam, sumus, & imprudentes, ludicris sermonibus, & inanibus

Homines per Adæ peccatũ nunc sunt ipsis pueris insipientiores.

actio

actionibus dedit, si a Divino præsidio deseramur. Sic enim nos objurgat Sapientia: *aUsquequo parvuli diligitis infantiam; & stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupient?* Et in hunc modum hortatur Apostolus: *b Nolite pueri effici sensibus.* Etsi in majori inanitate, & errore versamur, quam illa puerilis ætas, cui tantum abest humana prudentia, ad quam tamen per se tempore potest pervenire: cum ad divinam prudentiam; quæ ad salutem necessaria est, nos, nisi Deo auctore, & adjutore, adspirare non possimus. Nisi enim præsto nobis sit Dei auxilium, rejectis, quæ vere sunt bona, ad interitum ruimus voluntarium.

a Prov. 1. 22.
b 1. Cor. 14. 20
Prudentiam salutis necessariam, nisi Deo adjutore, consequi non posse.

8. *Quodnam hac Petitione tantorum malorum proponatur remedium,*

Ac si quis, discussa divinitus animi caligine, has videat hominum miserias, & sublato stupore, sentiat *c* legem membrorum, ac sensus cupiditates spiritui repugnantes recognoscat, omnemque disperiat naturæ nostræ propensionem ad malum; qui poterit non ardenti studio opportunum tanto huic malo, quo naturæ vitio premimur, remedium quærere, salutaremque illam regulam expetere, ad quam Christiani hominis vita dirigenda, & conformanda sit? Hoc igitur illud est, quod imploramus, cum ita precamur Deum: *Fiat Voluntas tua.* Cum enim, *d* abiecta obedientia, & Dei voluntate neglecta, in has miserias inciderimus; unum illud tantorum malorum remedium nobis divinitus propositum est, ut ex Dei voluntate, quam peccando contempsimus; aliquando vivamus, omnesque cogitationes, & actiones nostras ea regula metiamur. Quod ut assequi possimus, suppliciter illud a Deo petimus: *Fiat Voluntas tua.*

c Rom. 7. 23.
Omnium actionum, & cogitationum humanarum bonitas ex eō sensu, quem habent cum Divina voluntate, est metienda. Suam autem voluntatem Deus manifestavit hominibus per Decalogum.
d Rom. 5. 9.

9. *Etiam a justificatis, qui jam Deo parent, usurpanda hæc Præcatio est.*

Id vero illis etiam vehementer petendum est, in quorum animis jam regnat Deus, quique jam sunt radiis Divini luminis illustrati, cujus gratiæ beneficio Dei obtemperent voluntati. Quibus, licet ita comparatis, propriæ tamen cupiditates adversantur, propter proclivitatem ad malum, insitam in hominum sensibus: ut, etiam si tales simus, magnum tamen hoc loco nobis periculum

Justificati propter proclivitatem ad malum vita hac durante semper periclitantur. Conc. Trid. sess. 6. c. 12. & 5. Vide Ezec. 8. 29. Ther. 16. 2.

sit

sit a nobis ipsis, ne *a* abstracti, & illecti a concupiscentiis, quæ militant in membris nostris: iterum de salutis via deflectamus. De quo nos periculo Christus Dominus admonuit illis verbis: *b Vigilate, & orate, ut non intretis in tentatione; spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.*

a *Jacob* 4. 1.

b *Mat.* 26. 41

10. *In justificatis adhuc viget concupiscentia, quam quidem nemo penitus potest extinguere.*

Non enim est in hominis potestate, ne in ejus quidem qui per Dei Gratiam est justificatus, ita domitus habere carnis affectus, ut nunquam illi postea excitentur: quippe cum eorum, qui justificati sunt, mentem sanet Dei Gratia, non etiam carnem, de qua illud scripsit Apostolus: *c Scio enim quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum.* Nam ut semel primus Homo justitiam originalem, quo tanquam fræno quodam cupiditates regebantur, amisit, minime eas postea ratio ita continere potuit in officio, ut ea non appeterent, quæ etiam rationi repugnant, itaque in ea hominis parte *d* peccatum, ideſt, peccati fomitem habitare, scribit Apostolus, ut intelligamus, eum non ad tempus, quasi hospitem, diversari apud nos, sed quamdiu vivimus, tanquam incolam nostri corporis, in domicilio membrorum hærere perpetuo. Ergo domesticis, & intestinis hostibus assidue oppugnati, facile intelligimus, confugiendum esse ad Dei auxilium, petendumque, ut fiat in nobis Voluntas ejus. Jam vero faciendum est, ut sciant Fideles, quæ sit Petitionis hujus vis.

Justitia originalis fuit tanquã frænũ, quo carnis cupiditates regebantur, eoque semel amissa, nunquam ita regi potuerũt quin idemdem noxia appeterent.

c *Rom.* 7. 18.

Fomes peccati, seu concupiscentia perpetuo in membris nostris latitat: unde etiam perpetuæ adversus illã quarendæ sunt auxilia.

d *Rom.* 7. 20

11. *Quomodo voluntas Dei in hac Petitione accipiatur.*

Quo loco multis omissis, quæ a Doctoribus Scholasticis de Dei Voluntate utiliter, & copiose disputantur, Voluntatem hic accipi dicimus pro ea, quam *Signi* appellare solent, hoc est, pro eo, quod Deus a nobis fieri, aut caveri jussérit, aut monuerit. Quare *Voluntatis* nomine hoc loco comprehensa sunt universa quæ nobis ac cœlestem Beatitudinem comparandam proponuntur, sive illa ad Fidem, sive ad Mores pertineant: omnia denique, quæcunque Christus Dominus per se, vel per Ecclesiam suam facere aut imperarit, aut prohibuerit. De qua voluntate ita scribit Apostolus: *e Nolite*

Vide Magistrũ in 1. dist. 45. lib. G.H. & l. & D.Th. in 1. p q. 19. & ipsum, & alios in 1. dist 45.

e *Eph.* 5. 17.

fieri

1. Theſſ. 4. 3. Rom. 12. 2. 2. Petri 2. 15. *fieri imprudentes, ſed intelligentes, quæ ſit Voluntas Dei bona, beneplacens, & perfecta.*

12. *Quam includat tertia Petitio ſententiam.*

Cum igitur illud precamur, *Fiat voluntas tua*, petimus in primis nobis, ut Pater Cœleſtis facultatem concedat obtemperandi Divinis juſſis. & *a* inſerviendi ei in ſanctitate, & juſtitia omnibus diebus noſtris: ut ad nutum, & voluntatem ejus omnia faciamus: ut ea colamus officia, de quibus in ſacris Litteris admonemur: ut ipſo duce, & auctore, reliqua omnia præſtemus, quæ eos decent, *b qui non ex voluntate carnis, ſed ex Deo nati ſunt*, exemplum Chriſti Domini ſecuti, *c*, qui *factus eſt obediens uſque ad mortem, mortem autem Crucis*; ut parati ſimus omnia perpeti potius, quam vel minimum ab ejus Voluntate diſcedere.

a Luc. 1. 74. 75.

b Joan. 1. 13. c Phil. 2. 8.

Patere Deo, libertas eſt, inquit Seneca, libro de beata vita c. 15. ex quo D. Bern. ſerm. 3. de S. Andrea hæc ſumpſiſſe videtur, ſervire Deo regnare eſt.

13. *Quibus potiſſimum datum ſit eorum, quæ hic petuntur, ſtudio, & amore ardentiſſime flagrare.*

Nec vero quiſquam eſt, qui hujus ſtudio, & amore Petitionis flagret ardentius, quam is, cui conceſſum ſit, ut ſummam eorum dignitatem intueatur, qui Deo obediunt. Idem enim illud veriſſime dici intelligit, ſervire Deo, & illi obedire, regnare eſſe. *d Quicunque*, inquit Dominus *fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, ſoror, & mater eſt*; hoc eſt: *cum illo ſum omnibus amoris, & benevolentiæ vinculis conjunctiſſimus.* Nemo fere eſt ex viris ſanctis, quin præcipuum hujus Petitionis munus vehementer a Deo poſtularit: ac præclara quidem omnes, ſed varia perſepe oratione uſi ſunt. In quibus mirificum, & ſuaviſſimum Davidem videmus illud varie poſtulantem. modo enim inquit: *e Utinam dirigantur viæ meæ ad cuſtodiendas juſtificationes tuas*; interdum: *f Deduc me in ſemitam mandatorum tuorum*: nonnunquam: *g Greſſus meos dirige ſecundum eloquium tuum, ut non dominetur mei omnis injuſtitia.* Huc pertinent illa: *h Da mihi intellectum, ut diſcam mandata tua*: i *Judicia tua doce me*: *k Da mihi intellectum, ut ſciam teſtimonia tua.* Sæpe aliis verbis eandem tractat, verſatque ſententiam. Qui loci diligenter animadvertendi ſunt, & Fidelibus explicandi, ut, quanta ſit in prima hujus Petitionis parte vis, & copia ſalutarium rerum, omnes intelligant.

d Mat. 12. 50 Marci 3. 35. Luc. 8. 21.

Omnes Sancti Divinam Voluntatem ſemper fieri optarunt, ut Chriſtus Matt. 26. 42. Paulus Act. 21. 14.

e Pſal. 118. 5
f Ibid. v. 33.
g Ibidem 133
h Ibidem 73.
i Ibid. 108.
k Ibid. 125.

14. *Quid*

14. *Quid præterea hac Petitione significemus.*

Secundo loco, cum illud precamus, *Fiat Voluntas tua*, deteſtamur opera carnis: de quibus ſcribit Apoſtolus: *a Manifeſta ſunt autem opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum ſervitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, invidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes*, &c. &, *Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini*: petimuſque, ne ſinat Deus ea nos perficere, quæ ſenſus, quæ cupiditas, quæ imbecillitas noſtra ſuaſerit, ſed ut noſtram voluntatem ſua voluntate moderetur. Alieni ſunt ab hac Voluntate voluptarii homines, qui in terrenarum rerum cura, & cogitatione defixi ſunt. Feruntur enim libidine præcipites ad potiundum, quod concupierunt, & in illo fructu pravæ cupiditatis felicitatem ponunt, ut beatum etiam eſſe dicant, qui, quodcunque optarit, conſequatur. Nos contra petimus a Deo, ut ait Apoſtolus, *b* ne carnis curam faciamus in deſideriis, ſed ut fiat Voluntas ejus.

a Gal. 5. 19. 20. 21. Rom. 8. 13.

Voluptarii, ter enimſque affectibus implicati, niſi illam cupiditatē exuant, nō vera iſtud precantur.

b Rom. 13. 14

15. *Melius eſt id optare fieri, quod Deus vult, quam id, quod cupimus.*

Etſi non facile adducimur, ut precemur Deum, ut cupiditatibus noſtris non ſatisfaciat; habet enim difficultatem hæc animi inductio, quod ipſi quodammodo id petentes nos videmur odiſſe. Quod etiam ſtultitiæ tribuunt ii, qui toti hærent in corpore. Sed nos ſtultitiæ famam ſubeamus libenter Chriſti cauſa; cujus eſt illa ſententia: *c Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum*. Præſertim cum ſciamus multo præſtare, id optare, quod rectum, juſtumque ſit, quam id aſſequi, quod a ratione, a virtute, a Dei Legibus ſit alienum. Et certe deteriori loco is eſt, quicunque ad id pervenit, quod temere, ac libidinis impulſu cupiebat, quam qui optime quod optavit, non aſſequitur.

Difficile eſt adverſus propriam cupiditatem precari, ſed tamen ſalutare, & gloriōſum.

c Mat. 16. 24. Luc. 9. 23. Marc. 8. 34.

16. *Etiam ea, quæ pietatis ſpeciem non habent, a Deo petenda non ſunt.*

Quamquam non id modo petimus, ne concedatur nobis a Deo, quod ipſi noſtra ſponte cupimus, cum ſtudium noſtrum depravatum eſſe conſtet; ſed ne id etiam

detur,

a 2 Cor. 11. 14 detur, quod ſuaſore, & impulſore dæmone, *a* ſimulato lucis Angelo, tanquam bonum interdum poſtulamus. Rectiſſimum illud Principis *b* Apoſtolorum ſtudium vi-
b Mat. 16. 22. debatur, pietatiſque pleniſſimum, cum Dominum a conſilio proficiendi ad mortem avocare conabatur; & tamen eum, qui humanis ſenſibus, non divina ratione ducebatur, Dominus acriter objurgavit. Quid amantius in Dominum videtur eo poſtulari potuiſſe, quod ſancti viri *c* Jacobus, & Joannes, illis irati Sa-
c Luc. 9. 54. maritanis, qui Magiſtrum hoſpitio accipere noluiſſent, ab eo petierunt, uti juberet ignem e cœlo deſcendere, qui duros illos, & inhumanos abſumeret? At a Chriſto Domino reprehenſi ſunt illis verbis: *Neſcitis, cujus ſpiritus eſtis: d Filius enim hominis non venit animas perdere ſed ſalvare.*

d Luc. 9. 56. Jo. 3. 16. 17. *Cum quæ cupimus, ad naturæ conſervationem ſpectant, ea maxime ut fiant, ſi Deus velit petendum eſt.*

Neque vero ſolum, cum quod cupimus, malum eſt, aut mali ſpeciem habet, Deum precari debemus, ut fiat voluntas ejus, ſed etiam, cum revera malum non eſt; veluti cum voluntas ſequitur primam illam naturæ inclinationem, ut appetat ea, quæ naturam conſervant, & rejiciat ea, quæ contraria videntur. Quocirca, cum in eum locum ventum eſt, ut aliquid petere velimus hujus generis, tum vero dicamus ex animo: FIAT VOLUNTAS TUA; imitemur illum ipſum, a quo
e Mat. 26. 36 31. 38. Mar. 14 33. ſalutem, & ſalutis diſciplinam accepimus; *e* qui cum naturaliter inſito cruciatu, & acerbiſſimæ mortis timore commoveretur, tamen in illo horrore ſummi doloris ſuam ad Dei Patris retulit voluntatem. *f Non mea*, inquit, *voluntas, ſed tua fiat.*

Qualis autem in Chriſto fuerit triſtitia, & timor, Vid. D. Th. 3. p. q. 15.

18. *Cum citra Dei auxilium peccatum vitare non poſſimus, id etiam hac Petitione poſtulamus.*

f Luc. 22 42. Sed mirabiliter depravatum eſt hominum genus, qui, cum vim ſuæ etiam attulerint cupiditati, eamque divinæ voluntati ſubjecerint, tamen ſine Dei auxilio, quo a malo protegimur, & in bonum dirigimur, peccata vitare non poſſunt. Ergo confugiendum eſt ad hanc Precationem, & petendum a Deo, ut in nobis ipſe inſtituta

per-

perficiat, ut exultantes cupiditatis motus comprimat, ut appetitus rationi obedientes efficiat, ut nos deniq; totos ad suam conformet voluntatem. Præcamur etiam, ut *c* Dei voluntatis cognitionẽ totus orbis terrarũ accipiat; quo *d* divinum mysterium absconditum a seculis, & generationibus, notum, ac pervulgatum sit apud omnes.

c 1 Tim. 2. 4.

d Col. 1. 26.

Sicut in Cœlo, & in Terra.

19. *Quid sibi clausula velit.*

Formam præterea, & præscriptionem illius obedientiæ postulamus, ut videlicet ad eam regulam dirigatur, quam in Cœlo & servant beati Angeli, & colit reliquus cœlestium animarum chorus; ut quemadmodum illi sponte, & summa cum voluptate obediunt Divino Numini; sic nos Dei voluntati, quomodo ipse maxime vult, libentissime pareamus.

20. *Dum non pretii alicujus causa, sed amore ipsius parendum est.*

Et vero in opera, & studio, quod Deo navamus, summum a nobis amorem Deus, & eximiam charitatem requirit; ut, etiam si spe cœlestium præmiorum totos nos ei dicaverimus, tamen ideo illa speremus, quod, ut in eam spem ingrederemur, placuit Divinæ Majestati. Quare tota nitatur illo in Deum amore nostra spes, qui mercedem amori nostro proposuit æternã beatitudinem. Sunt enim, qui amanter alicui serviant, sed tamen pretii causa, quo amorem referunt. Sunt præterea, qui tantummodo charitate, & pietate commoti, in eo, cui dant operam, nihil spectant, nisi illius bonitatem, atque virtutem, cujus cogitatione, & admiratione se beatos arbitrantur, quod ei suum officium præstare possint.

V. D. Bern. in l. de dilig. Deo. Voluntas Dei in cœlo sit ei amore, & charitate.

21. *Aliæ item ejus clausulæ expositiones.*

Et hanc habet sententiam illa appositio. SICUT IN COELO, ET IN TERRA. Maxime enim nobis enitendum est, ut Deo simus obedientes; quemadmodum beatas Mentes esse diximus; quarum laudes in illo summæ obedientiæ munere obeundo eo Psalmo persequitur David. *Benedicite Domino omnes virtutes ejus, ministri ejus, qui facitis voluntatem ejus.* Quod si quis

c Ps. 102. 21.

Sanctum Cyprianum secutus, sic illa interpretatur, ut
S. Syp. in ser. de Or. Dom. dicat: *In cœlo, in bonis, & piis; in terra, in malis, & impiis*: nos vero etiam ejus sententiam comprobamus, ut pro cœlo spiritus, pro terra caro intelligatur; ut & omnes, & omnia in omnibus Dei voluntati obediant.

22. *Quomodo etiam gratiarum actionem contineat hæc Petitio,*

Gratiarum item actionem continet hæc Petitio, veneramus enim Dei sanctissimam voluntatem, & maximo perfusi gaudio, summis laudibus, & gratulationibus
a Matt. 37 Eccl. 39. 21 omnia ejus opera celebramus, qui certo sciamus, *a* eum omnia bene fecisse. Cum enim constet, esse omnipotentem Deum, necessario sequitur, ut omnia ejus nutu facta esse intelligamus. Cum vero etiam ipsum, sicut est, summum bonum esse affirmemus, nihil ex ejus operibus non esse bonum, cum omnibus ipse suam impertiverit bonitatem, confitemur. Quod si in omnibus divinam rationē non assequimur, in omnibus tamen, & ambigui causa neglecta, & rejecta omni hæsitatione, illud Apo-
b Rom. 11. 33 stoli profitemur, *b* investigabiles esse vias ejus. Sed ob id maxime etiam Dei voluntatem colimus, quod ab eo ce-
c Coloss. 1. 13. lesti lumine dignati sumus. *c* Ereptos enim de potestate tenebrarum transtulit in regnum filii dilectionis suę.

23. *Quid ex hac Petitione ad contemplationem referendum sit.*

Sed ut extremo loco id explicetur, quod ad meditationem pertinet hujus Petitionis, redeundum est ad id, quod initio attigimus, debere fidelem Populum in hujus pronunciatione Petitionis esse demisso, & humili animo, reputantem secum eam, quæ in natura est insita, cupiditatum vim divinæ voluntati repugnantem, cogitantem se in eo officio vinci a naturis omnibus; de quibus ita scri-
d Ps. 118. 91. ptum est: *d Omnia serviunt tibi*: maximeque imbecillem esse, qui nullum opus Deo gratum non modo non perfi-
e Jo. 16. 6. & 2. Cor. 3. 5. cere, *e* sed ne instituere quidem possit, nisi Dei adjumento sublevetur. Quoniam vero nihil magnificentius est, nihil præstantius, quam, ut diximus, Deo servire, & vitam
f Ps. 118. 1. Infelices, qui sua consilia Divina. ex ejus Lege, ac Præceptis agere; quid optabilius esse potest homini Christiano, quam *f* ambulare in viis Domini, quam nihil agitare animo, nihil actione suscipere,

quod

quod a Divina voluntate abhorreat? Ut vero eam exercitationem capiat, & illud institutum teneat diligentius petat ex Divinis Libris exempla eorum, quibus, cum illi consiliorum suorum rationem non retulissent ad Dei Voluntatem, omnia male ceciderunt.

voluntati non accommodat. Exemplum. in Pharaone Exo. 4 5 6 & seq.

24. *Quantum commodi ad vitam tranquille agendam ex hujus Petitionis meditatione consequi possimus.*

Moneatur postremo Fideles, ut in simplici, & absoluta Dei Voluntate acquiescant: ferat æquo animo conditionem suam, qui sibi inferiori loco videtur esse, quã ejus dignitas postulet: ne deserat ordinẽ suum: sed *a* in ea vocatione maneat, in qua vocatus est: & proprium judicium subjiciat Dei voluntati, qui nobis melius consulit, quam ipsi optare possimus. Si angustia rei familiari, si corporis valetudine, si persecutionibus, si aliis molestiis, & angoribus premimur, certo statuendum est, nihil horum sine Dei Voluntate, quæ summa omnium ratio est, nobis accidere posse; ideoque non debere nos gravius commoveri, sed invicto animo ferre, semper illud in ore habentes: *b Domini voluntas fiat*: & illud beati Job: *c Sicut Domino placuit, ita factum est; sit Nomen Domini benedictum*

a 1. Cor. 7. 20 Ephes. 4. 1.

Voluntas Dei est ratio summa omnium, quæ sunt. D. Th. in 1. p. q. 19. art. 4.

b Act. 21. 14.

c Job. 1. 21.

De Quarta Petitione.

CAPUT XIII.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

1. *Quænam in hac Oratione Dominica ratio ordinis servata sit.*

QUarta Petitio; & reliquæ deinceps, quibus animæ, & corporis subsidia proprie, ac nominatim postulamus, ad superiores Petitiones referuntur. Habet enim hunc ordinem, ac rationem Precatio Dominica; ut postulationem rerum divinarum consequatur earum Petitio, quæ ad corpus, & ad hanc vitam tuendam pertinent. Nam ut ad Deum, tanquam ad ultimum finem, referuntur homines; sic humanæ vitæ bona ad Divina eadem ratione diriguntur,

2. *Cur humanæ vitæ bona a Deo licite optentur, & petantur.*

Quæ quidem ideo optanda, ac petenda sunt, vel quod ita Divinus ordo postulat, vel quod illis adjumentis ad Divinorum bonorum adeptionem indigemus, ut iis adminiculis propositum finem consequamur, qui Regno, & Gloria Cœlestis Patris, atque iis Præceptis colendis, servandisque continetur, quæ Dei Voluntatis esse, non ignoramus. Quare omnem vim, & rationem hujus Petitionis ad Deum, ejusque Gloriam referre debemus.

3. *Quo fine, & modo temporalia bona sint postulanda.*

Temporalia bona juxta Dei præscriptum sunt postulanda. V. D. Th. in 2.2. q. 83. a. 6 a Rom. 8. 26.

Præstabunt igitur suum officium Parochi Fidelibus auditoribus, ut intelligant, in iis petendis, quæ ad usum, ac fructum pertinent rerum terrenarum, esse intendendum animum, ac studium nostrum ad Dei præscriptionem, nec inde ulla ex parte declinandum. Nam in eo, quod scribit Apostolus: *a Quid oremus, sicut oportet, nescimus*, maxime peccatur his postulationibus terrenarum, & caducarum rerum. Ergo petenda sunt bona hæc, ut oportet, ne perperam aliquid postulantes, responsum illud a Deo feramus, *b Nescitis quid petatis.*

b Matt. 20. 22.

Erit autem certa judicandi nota, quæ prava sit, quæve recta petitio, consilium, & propositum postulantis.

In petitione rerum temporalium qualitas orationis ex proposito postulantis est metienda. S. Aug. lib. 2. de ser. Do. in mon. c. 16. c 1. Cor. 10. 31. Coloss. 3. 17.

Nam si quis terrena petit eo animo, ut illa omnino bona existimet, & in illis, tanquam in optato fine, conquiescens, nihil præterea requirat, sine dubio non orat, sicut oportet. *Non enim*, inquit S. Augustinus, *petimus temporalia hæc, tanquam bona nostra, sed tanquam necessaria nostra.* Apostolus etiam in Epistola ad Corinthios docet, omnia, quæ spectant ad usus vitæ necessarios, ad Dei gloriam referri oportere: *c Sive enim manducatis*, inquit, *sive bibitis, sive aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite.*

4. *Quot, quantisque commoditatibus in statu innocentiæ homo sit potitus.*

Sed, ut videant Fideles, quantam habeat hæc Petitio necessitatem, commemorabunt Parochi, quanta ad victum, & ad vitam colendam indigentia sit externarum rerum. Quod magis intelligent, si comparatio fiet eorum, quæ primo illi Parenti nostri generis, & reliquis de in-

deinceps hominibus fuerunt ad vivendum neceſſaria. Nam etſi ille in ampliſſimo Innocentiæ ſtatu, unde & ipſe, & ejus culpa omnis poſteritas corruit, neceſſe habuiſſet adhibere cibum ad reficiendas vires: tamen inter illius, & noſtræ vitæ neceſſitates multum intereſt. Non enim ei veſtibus ad tegumentum corporis opus fuiſſet, non tecto ad perfugium, non armis ad defenſionem, non remediis ad valetudinem, non aliis multis, quorum ſubſidio nos ad hanc naturę imbecillitatem, ac fragilitatem tuendam egemus? ſatis ei fuiſſet ad immortalem vitam ille fructus, quem feliciſſima vitæ arbor nullo ejus, aut poſterorum labore præbuiſſet. Neque vero futurus erat homo in tantis Paradiſi deliciis otioſus, *a* quem ad agendum Deus in eo voluptatis domicilio collocarat: verum nulla ei opera moleſta, nullum officii munus non jucundum fuiſſet: tuliſſet ille perpetuo ſuaviſſimus fructus ex cultula felicium hortorum, nec eum unquam opera, aut ſpes fefelliſſet.

Primi parentes ſi in ſtatu innocentiæ perſeverāſſent, neceſſario cibo uti debuiſſent V. D. Th. in 1. p. q 97. a. 4

a *Gen. 2. 15.*

5. *Quanta mala Adæ prævaricationem ſint ſecuta.*

At poſterorum proles non ſolum fructu privata vitalis arboris, verum etiā horribili illa ſententia condemnata eſt: *b Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ: ſpinas, & tribulos germinabit tibi: & comedes herbam terræ: in ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec revertaris in terram, de qua ſumptus es: quia pulvis es, & in pulverem reverteris.* Nobis igitur cōtra evenerunt omnia, atque illi, & poſteris contigiſſent, ſi Dei dicto audiens fuiſſet Adam. itaque verſa ſunt omnia, & mutata in deterrimam partem. In quo illud graviſſimum eſt, quod maximos ſumptus, ſummum laborem, ac ſudorē ſæpiſſime nullus fructus conſequitur; cum fruges datę in deteriorem ſegetem, vel ſuccreſcenti agreſtium herbarum aſperitate opprimuntur, vel nimbis, vento, grandine, uredine, rubigine perculſæ, & proſtratæ intereunt; ut omnis anni labor, exiguo tempore, aliqua cœli, vel terræ calamitate recidat ad nihilum. Quod accidit immanitate noſtrorum ſcelerum, a quibus averſus Deus noſtris minime benedicit operibus: ſed horrenda manet ſententia, quam de nobis initio pronunciavit: *c In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.*

b *Gen. 3. 16. 18.*

Opera noſtra & omnis labor ſæpe inanis propter ſcelerum immanitatem, V. Lev. 26. 16. Deut. 28. 22 Pſ. 106. 34.

c *Gen. 3. 17. 18.*

6. *Homines, ut ſuccurrant ſuis neceſſitatibus, laborare tenentur; qui tamen, niſi Deus faveat, fruſtra laborant.*

Curandū eſt, ut laboribus noſtris Deus benedicat.

Ergo Paſtores in hujus loci tractationem incumbent, ut ſciat Fidelis Populus, ſua culpa homines in has anguſtias, & miſerias incidere: & ut intelligat, defudandum quidem, & elaborandum eſſe in parandis iis, quæ ad vivendum ſunt neceſſaria; veruntamen, niſi laboribus noſtris benedixerit Deus, fallacem ſpem, & inanem fore omnem contentionem. Nam *a neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus,* & *b Niſi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam.*

a 1. Cor. 3. 7.

b Pſ. 126. 1.

7. *Deus rogandus, ut ea, quibus indigemus, ſuppeditet; quod prolixe facit.*

Docebunt igitur Parochi, eſſe res pene innumerabiles, quæ ſi nobis deſint, vel vitam amittimus, vel agimus inſuavem. Hac enim cognita rerum neceſſitate, naturæque imbecillitate. Chriſtianus Populus Cęleſtem Patrem adire cogetur, & ab eo terrena, & cœleſtia bona ſuppliciter petere, imitabitur *c* Prodigum illum Filium, qui cum in regione longinqua cœpiſſet egere, nec eſſet, cum eſuriret, qui ei ſiliquas daret, aliquando ad ſe rediens, intellexit, malorum, quibus premebatur, nuſquam niſi a Patre eſſe expetendum remedium. Quo loco accedet etiam fidentius ad orandum Fidelis Populus, ſi in cogitatione Divinæ Benignitatis recordabitur, paternas aures perpetuo patere filiorum vocibus. Nam dum hortatur nos, ut Panem petamus, ea ſe recte petentibus abunde largiturum pollicetur. Docendo enim, quomodo petamus, hortatur, hortando impellit, impellendo ſpondet ſpondendo nos in ſpem certiſſimæ impetrationis inducit.

c Luc. 15. 16 17.

Deus filios ſuos fidenter neceſſaria petentes exaudit V. Matt. 7. 9. 10. 11.

8. *Quid* Panis *nomine intelligatur, quæque hujus Petitionis ſit ſententia.*

Excitatis igitur, & inflammatis animi Fidelis Populi, ſequitur, ut, quid hac Petitione poſtuletur, declarandum ſit, primum, quid ſit ille Panis, quem petimus. Sciendum igitur eſt, in Divinis Litteris hoc *d* Panis nomine multa quidem ſignificari, ſed illa duo præcipue;

d Gen. 18 24 37. 31 43. & 1 Cor. 10.

pri-

primum quidquid in victu, cæteriſque rebus ad corpus, vitamque tuendam adhibemus; deinde quicquid nobis adſpiritus, & animæ vitam, ac ſalutem Dei munere tributum eſt. Petimus autem hoc loco hujus, quam in terris agimus, vitæ ſubſidia, Sanctorum *a* Patrum ita ſentientium auctoritate. Eccl. 15. doctrinâ ſalutarem. Luc. 14. 17. a Cypr. lib. de Orat Dom. Baſ. in reg. bre. inter 252

9. *Temporalia a Deo beneficia peti poſſe demonſtratur.*

Quamobrem minime ſunt audiendi, qui dicunt, non licere Chriſtianis hominibus a Deo petere terrena hujus vitę bona. Nam huic adverſantur errori, prêter conſentientem Patrũ ſententiam, exempla permulta tum veteris, tum novi Teſtamenti. Jacob enim vovens ſic orabat: *b Si fuerit Dominus mecum, & cuſtodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad veſcendum, & veſtimentum ad induendum; reverſuſque proſpere fuero ad domum patris mei: erit mihi Dominus in Deum: & lapis iſte, quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei: cunctorum, quæ dederis mihi decimas offeram tibi.* Salomon etiam certum petebat hujus vitæ ſubſidium, cum illud precabatur: *c Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo neceſſaria.* Quid quod Salvator humani generis illa jubet petere, quę nemo negare audeat ad corporis uſum pertinere? *d Orate*, inquit, *ut non fiat fuga veſtra in hyeme vel Sabbato.* Quid dicemus de S. Jacobo, cujus illa ſunt verba: *e Triſtatur aliquis veſtrum? oret: æquo animo eſt? pſallat.* Quid de Apoſtolo qui ſic cum Romanis agebat: *f Obſecro vos, fratres, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & per charitatem Sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus pro me ad Deum, ut liberes ab infidelibus; qui ſunt in Judæa.* Quare, cum & divinitus conceſſum ſit Fidelibus, ut petant ſubſidia rerum humanarum, & perfecta hæc a Chriſto Domino tradita ſit orandi formula; ne illud quidem dubium relinquitur, unam ex ſeptem hanc eſſe Petitionem. Quod terrena petere liceat. b Gen. 28. 20 c Prov. 30. 8. d Mat. 24. 20 e Jac. 5. 13. f Rom. 15. 30

10. *Panis nomine quid hic ad corporis neceſſitatem pertinens intelligatur.*

Petimus præterea *Panem quotidianum*, id eſt, victui neceſſaria; ut panis nomine, quod ſatis ſit & veſtium ad tegendum, & cibi ad veſcendum, ſive panis is ſit, ſive Petitionis ſententia illuſtratur.

Panis nomen interdum victum & amictum ſignificat.

caro, ſive piſcis, ſive quodcunque aliud, intelligamus. Videmus enim uſum eſſe hoc loquendi modo Heliſeum, cum regem moneret, *a* ut præberet panem militibus Aſſyriis, quibus magna ciborum copia data eſt. Illud etiam de Chriſto Domino ſcriptum ſcimus: *b Ingreſſus eſt in domum cujuſdam Principis Phariſæorum Sabbato manducare panem*: qua voce, quæ ad cibum, quæque ad potum pertinent, ſignificari videmus. Ad hujus Petitionis abſolutam ſignificationem præterea animadvertendū eſt, hoc panis vocabulo non abundantem, & exquiſitam ciborum, ac veſtium copiam, ſed neceſſariam, ac ſimplicem intelligi debere: quemadmodum Apoſtolus ſcripſit: *c Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus*, & Salamon, ut diximus: *d Tribue tantum victui meo neceſſaria*.

a 4. Reg. 5. 2. 23.

b Luc. 14 1.

Panis ſubinde cibum, & potum ſignificat.

Panis nomen non delicias, ſed neceſſaria vitæ includit,

c 1. Tim. 6. 8.

d Prov. 30. 8

11. *Cur non ſimpliciter panem, ſed panem noſtrum hic petamus.*

Quem primo Panem noſtrum hic dicamus.

Hujus quoque frugalitatis, & parſimoniæ illa voce, quę proxime ſequitur, admonemur. Cum enim *noſtrum* dicimus, Panem illum ad neceſſitatem noſtram, non ad luxuriam petimus: non enim noſtrum dicimus, quia eum nobis opera noſtra, ſine Deo, parare poſſimus: eſt enim apud Davidem: *e Omnia a te expectant, ut des illis eſcam in tempore: dante te illis, colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate*: & alio loco: *f Oculi omnium in te ſperant, Domine, & tu das eſcam illorum in tempore opportuno*: ſed quia neceſſarius eſt, & a parente omnium Deo, *g* qui omnes ſua providentia alit animantes, nobis attributus.

e Pſal. 103. 27. 28. 29.

f Pſ. 144. 25.

12. *Labore noſtro parandus eſt nobis panis, quem eſſe volumus, ſi noſtrum Panem poſtulamus.*

g Pſ. 146. 10.

Secundo panis noſter dicitur juſto labore paratus.

Ob eam quoque cauſam panis noſter appellatur, quod jure eſt a nobis acquirendus, non injuria, fraude, aut furto parandus, quæ enim nobis malis artibus conciliamus, non noſtra ſunt, ſed aliena; ſæpiuſque illorum calamitoſa eſt vel adeptio, vel poſſeſſio, vel certe jactura. Contra vero honeſtis, ac laborioſis piorum hominum lucris ex Prophetæ ſententia tranquillitas ineſt, & magna felicitas. *h Labores enim*, inquit, *manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit*. Jam vero

h Pſ. 127. 2.

iis,

lis, qui justo labore victum quærunt, fructum suæ benignitatis eo loco pollicetur Deus: *Emittet Dominus benedictionē super cellaria tua, & super omnia opera manuum tuarum, benedicetque tibi.* Deut. 28. 8.

Neque solum petimus a Deo nobis, ut illo uti liceat, quod nostro sudore, ac virtute peperimus, ejus adjumento benignitatis (id enim vere dicitur nostrum) sed etiā bonam mentem postulamus, ut recte parris recte item, ac prudenter uti possimus. *Postulatur etiam hic, ut nostro panem recte uti liceamur.*

13. *Quare & hæc particula*, Quotidianum, *adjiciatur*. *Quotidianum*. Huic etiam voci subjecta est ea notio frugalitatis, ac parsimoniæ, quam proxime diximus. Non enim multiplicem, aut delicatum cibum postulamus, sed eum, qui naturæ necessitatis satisfaciat: ut eos pudeat hoc loco, qui fastidio communis cibi, & potionis, conquisitissima escarum, ac vinorum genera persequuntur. Nec minus hac voce, *Quotidianum*, improbanter ii, quibus horrendas illas minas proponit Isaias: *a Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis usque ad terminum loci: nunquid habitabitis vos soli in medio terræ?* Et enim est inexplebilis horum hominum cupiditas, de quibus illud scriptum est a Salomone: *b Avarus non implebitur pecunia*; ad quos dictum etiam illud pertinet Apostoli: *c Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli.* *Prima ratio, ob quam panem quotidianum postulare jubemur.* *Delicia, & habendi cupiditas reprehensa.* a Isa. 5. 8. b Eccl. 5. 9. c 1. Tim. 6. 9.

Quotidianum præterea Panem appellamus, quod vescimur eo ad reficiendum vitalem humorem, qui quotidie consumitur vi naturalis caloris. Est denique illa hujus ratio nominis, quod assidue petendus est, ut in hac consuetudine amandi, & colendi Deum retineamur, nobisque omnino persuadeamus, id quod est, vitam, ac salutem nostram ex Deo pendere.

14. *Quid hæc duo verba*, Da nobis, *sibi velint*. *Da nobis*. Quantam hæ duæ voces materiam præbeant ad cohortandos Fideles, ut infinitam Dei potentiam pie, sancteque colant, ac venerentur, in *d* cujus manu sunt omnia: & ut nefariam illam Satanæ sententiam detestentur: *e Mihi tradita sunt omnia, & cui volo, do illa*, nemo non videt. Nam unius nutu Dei distributa cuncta & conservantur, & augentur. d Ps. 21. 29. & 91. 4. Esth. 13. 9. e Luc. 4. 6. *Dei nutu cuncta distribuuntur, & conservantur.*

15. *Cur*

15. *Cur divites, etiamſi rebus omnibus abundent, his verbis uti debeant.*

Sed quæ divitibus hæc eſt impoſita neceſſitas, dixerit quiſpiam, petendi quotidianum Panem, cum rebus omnibus abundent? Hæc illis neceſſitas eſt orandi in hunc modum, non ut dentur eis, quorum Dei benignitate habent copiam; ſed ne, quæ abunde illis adſunt, amittant. Quamobrem, ut ſcribit Apoſtolus, *a* hinc diſcant divites non ſublime ſapere, neque ſperare in incerto divitiarum, ſed in Deo vivo, qui præſtat nobis omnia abunde ad fruendum. Hujus autem neceſſariæ Petitionis affert hanc cauſam ſanctus Chryſoſtomus, non ſolum ut nobis ſuppetat cibus, ſe ut eum ſuppeditet nobis Domini manus, quæ ſalubrem, atque adeo ſalutarem vim inſerens pani quotidiano, efficit, ut & cibus corpori proſit, & corpus animæ ſerviat.

a 1. Tim. 6. 17.

Cur petimus ut Deus det nobis panem? Chryſ. Ho. 14. oper. imperf. in Matth.

16. *Cur*, da nobis, *non*, da mihi, *dicamus.*

Sed quid eſt, quamobrem, *Da nobis*, numero multitudinis dicimus, non autem, *mihi*? quia proprium illud eſt Chriſtianæ Charitatis, non *b* ut quiſque de ſe uno ſolicitus ſit, ſed ut præterea de proſſimo laboret, & in cura ſuæ utilitatis meminerit etiam aliorum. Accedit eo, quod quę alicui munera divinitus tribuuntur, non idcirco tribuuntur, ut ſolus ea poſſideat, vel in illis luxurioſe vivat, ſed ut cum aliis communicet, quæ neceſſitate ſuperfuerint. Nam inquiunt ſancti Baſilius & Ambroſius: *Eſurientium panis eſt quem tu detines; nudorum indumentum eſt, quod tu recludis; miſerorum redemptio eſt, & abſolutio, pecunia, quam tu in terram defodis. Tot te ergo ſcias invadere bona, quot poſſis præſtare, & nolis.*

b 1 Cor. 13. 5 *V. item Cypr. in l. de Orat. & D. Th. in 2. 2. q. 32. a 7. ad 2.*

Baſil. Ho. 6. variorum argumentum deinde D. Amb. latinam fecit, eſt que inter ejus ſer. 81. in fin.

17. *Quid vocula*, Hodie, *hic appoſita inſinuet.*

Hodie. Admonet nos hæc vox communis infirmitatis. Quis enim eſt, qui, ſi minus ſua unius opera providere ſe poſſe ſperat in longinquum tempus neceſſarios vitæ ſumptus, ſaltem in diem victus ſubſidia paraturum non confidat? Sed ne hujus quidem fiduciæ facultas nobis a Deo permittitur, qui nos ſingulorum etiam dierum cibum a ſe petere juſſit. Quæ ſententia habet neceſſariam illam rationem, quia quotidiano pane egemus omnes, quotidie etiam Dominica precatione ſingulis utendum

Vocula Hodie duc inſinuat.

Oratio Dominica quotidie dicenda.

tum esse. Hæc de pane, qui ore perceptus corpus alit, atque sustentat, qui communis fidelium, & infidelium, piorum, & impiorum, admirabili Dei bonitate, *a Qui Solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super justos, & injustos*, omnibus impertitur.

a Mat. 5. 45. Luc. 6. 27.

18. *Quidnam spirituali pane, qui amplitudine hujus petitionis etiam includitur; hic intelligendum sit.*

Reliquus est spiritualis panis, quem etiam hoc loco petimus: quo significantur omnia, quæcunque in hac vita ad spiritus, & animæ salutem, & incolumitatem requiruntur. Ut enim multiplex est cibus, quo corpus alitur, & sustentatur: sic non est unius generis esca, quæ spiritus, & animæ vitam continet. nam & verbum Dei cibus est animæ. Sapientia enim inquit, *b Venite, comedite panem meum, & bibit vinum, quod miscui vobis.* Hujus autem verbi facultatem cum adimit Deus hominibus, quod efficere solet, cum gravius nostris sceleribus offenditur, fame dicitur premere genus humanum. Sic enim est apud Amos: *c Mittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini.* Ut autem illud est certum propinquæ mortis signum, cum non possunt homines vel cibum sumere, vel sumptum retinere: sic magnum est desperatæ salutis argumentum, cum vel non quærunt verbum Dei, vel, si adsit, non sustinent, & eam impietatis vocem in Deum effundunt: *d Recede a nobis: scientiam viarum tuarum nolumus.* In hoc furore animi, & mentis cæcitate versantur illi, qui, neglectis iis, qui legitime eis præsunt, Catholicis & Episcopis, & Sacerdotibus, a Sancta Romana Ecclesia desciscentes, corruptoribus verbi Dei hæreticis se in disciplinam tradiderunt.

Cibus animæ, ut & corporis, est multiplex.

Verbum Dei panis.

b Prov. 9. 5.

Quomodo Deus fame verbi sui homines premat.

c Amos 8. 11.

Desperatæ reipublicæ salus, in qua verbum Dei rejicitur.

d Job. 21. 14.

19. *De vero pane supersubstantiali qui est Christus Dominus.*

Jam vero panis est Christus Dominus, animæ cibus. Inquit enim ipse de se: *e Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi.* Incredibile est, quanta voluptate, ac lætitia perfundat piorum animas hic panis, tum cum maxime terrenis molestiis, & incommodis conflictantur, Exemplo nobis est sanctus ille chorus Apostolorum, de quibus extat: *f Illi quidem ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam*

e Jo. 6. 41.

f Act. 5. 41.

liam pati. Referti ſunt hujuſmodi exemplis libri de vita ſanctorum hominum; & de intimis his bonorum gaudiis ita loquitur Deus: *a Vincenti dabo manna abſconditum*.

a Apoc. 2. 17

20. *Chriſtus in Euchariſtiæ ſacramento vere continetur, atque ideo proprie* panis noſter *dicitur*.

Sacramentũ corporis Chriſti panis eſt animæ.

Sic hanc Petitionem interpretatur Tert. l. de Orat. Cypr. item, & Aug. & alii.

Præcipue autem *panis noſter* eſt ipſe Chriſtus Dominus, qui in Sacramento Euchariſtiæ ſubſtantialiter continetur. Hoc inexplicabile pignus charitatis dedit nobis rediturus ad Patrem, de quo dixit: b *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo*. c *Accipite, & manducate, Hoc eſt corpus meum*. Ea petent Parochi, quæ ad Fidelis Populi utilitatem pertinebunt, ex eo loco, quo ſeparatim hujus Sacramenti vis, ac ratio continetur. Et vere dicitur hic Panis noſter, quia Fidelium modo hominum eſt, ideſt eorum, qui charitatem cum fide conjungentes, Pœnitentiæ Sacramento ſordes eluunt peccatorum; qui non dimittentes memoriam, ſe Dei filios eſſe, Divinum Sacramentum ſumunt, & colunt, quanta maxima poſſunt ſanctitate, ac veneratione.

b Jo. 6. 56.
c Mat. 26. 26
1. Cor. 11. 24
Mar. 14. 22.
Luc. 22. 19.

21. *Cur Euchariſtia* quotidianus noſter Panis *dicatur*.

Quotidianus vero quamobrem dicatur, in promptu duplex ratio eſt: altera, quod in ſacris Chriſtianæ Eccleſiæ myſteriis quotidie & offertur Deo, & datur pie, ſancteque poſtulantibus: altera, quod quotidie ſumendus eſt, vel certe ita vivendum, ut quotidie, quoad ejus fieri poſſit, digne ſumere queamus. Audiant, qui contra ſentiunt, niſi longo intervallo ſalutaribus his epulis animæ veſci non oportere, quid ſanctus dicat Ambroſius: *Si quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumis? Accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit: ſic vive, ut quotidie mereari accipere*.

Frequenter communicandum.

S. Ambr. in l. 5. de Sacr. c. 4.

22. *Quomodo affecti eſſe debeamus, ſi petitum Panem non impetremus*.

Sed in hac Petitione ad illud præcipue cohortandi ſunt Fideles, ut, cum recte & conſilium, & induſtriam ſuam poſuerint in comparandis rebus vitæ neceſſariis, rei exitum Dei permittant, ſuumque deſiderium ad ejus referant voluntatem. d *Qui non dabit in æternum*

d Pſ. 54. 23

fluctua-

fluctuationem juſto, nam vel concedet Deus, quæ petuntur, & ita ſuum optatum conſequentur; vel non concedet, & id erit certiſſimum argumentum, nec ſalutare illud eſſe, nec utile, quod piis a Deo negatur, cui magis curæ eſt de eorum ſalute, quam illis ipſis. Quem locum inſtruere poterunt explicandis ii rationibus Parochi, quæ a S. Auguſtino in Epiſtola ad Probam præclare colliguntur. *S. Aug. in epiſt. 121. ad Probam c. 14*

23. *Cujus rei meditandæ occaſio ſe hic exhibeat.*

Extremum illud erit in hujus tractatione Petitionis, ut meminerint divites facultates ſuas, & copias Deo acceptas referre, cogitentque, ſe idcirco illis bonis eſſe cumulatos, ut illa diſtribuant indigentibus. In quam ſententiam conveniunt, quæ in *a* primo Epiſtola ad Timotheum ab Apoſtolo diſſeruntur, unde magnam vim Parochis petere licebit Divinorum Præceptorum, ad hunc locum utiliter, ſalutariter illuſtrandum. *a 1. Tim. 6. 17. 18. 19.*

De Quinta Petitione.

CAPUT XIV.

Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

1. *Ex Paſſione Chriſti omnium peccatorum noſtrorum remiſſo emanavit.*

CUm ita multa ſint, quæ infinitam Dei potentiam, cum pari ſapientia, ac bonitate conjunctam ſignificent, ut quocunque oculos, cogitationemque converteris, certiſſima ſigna immenſæ poteſtatis, ac benignitatis occurrant; nihil profecto eſt, quod ſummum ejus amorem, & admirabilem in nos charitatem magis declaret, quam inexplicabile myſterium Jeſu Chriſti Paſſionis: unde perennis ille fons ad eluendas peccatorum ſordes erupit, quo perfundi, & expiari, Deo duce, ac largitore, exoptamus, cum illud ab eo petimus: *Dimitte nobis debita noſtra.* *Nihil magis charitatem Dei erga hominẽ declarat, quam Dei paſſio. V. Jo. c. 3. 15. Rom. 5. 5. 8. 7 Hebr. 9 9. 15 1. Jo. 4. 9. Apoc. 1. 5.*

2. *Quid*

2. *Quid hæc quinta Petitio contineat.*

Continet autem hęc Petitio ſummam quandã eorum bonorum, quibus per Jeſum Chriſtum cumulatum eſt humanum genus. Id enim docuit Iſaias: *a Dimittetur*, inquit, *iniquitas domui Jacob; & iſte omnis fructus, ut auferatur peccatum ejus*. Quod David etiam oſtendit, beatos prædicans eos, qui ſalutarem illum fructum percipere potuerunt, his verbis: *b Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates*. Quare eſt accurate, ac diligenter Paſtoribus hujus poſtulationis animad vertenda, & exponenda ſententia, quam ad cœleſtem vitam conſequendam tantum valere intelligimus.

a Iſa. 27. 9. V. eundem 5 3. 4. 5. 6. Rom. 4. 20. 1. Cor. 15. 5. b Pſ. 51. 1. Rom. 4. 7.

Quomodo ante Chriſti adventum paſſio ſit operata remiſſionem noſtrorũ peccatorum. Vid. D. Th. 3. p. qu. 49. art. 1. D. Th. 2. 2. q. 85. ar. 9.

3. *Quomodo hic non ſit eadem peccandi ratio, quæ in ſuperioribus fuit.*

Ingredimur autem novam precandi rationem. Nam hactenus a Deo non ſolum æterna, & ſpiritualia bona, ſed caduca, & quæ ad hanc vitam pertinent, commoda petivimus: nunc vero mala deprecamur, & animæ, & corporis, & hujus, & ſempiternæ vitæ.

4. *Quę in eo, qui veniã peccati impetrare velit, requirantur.*

Sed, quoniam ad impetrandum, quod poſtulamus, requiritur recta poſtulandi ratio; quomodo affectos eſſe oporteat eos, qui Deum modo hoc orare velint, dicendum videtur. Monebunt igitur Parochi Fidelem Populum, primum neceſſe eſt, ut is, qui ad hoc petendum velit accedere, ſuum ipſe peccatum agnoſcat: deinde, ut ejus ſenſu, ac dolore commoveatur; tum, ut ſibi omnino perſuadeat, Deum in hac eſſe voluntate, ut iis, qui peccaverunt, ita, ut diximus, affectis, & comparatis ignoſcat: ne forte acerbam delictorum recordationem, ac recognitionem illa veniæ deſperatio conſequatur, quæ olim *c* Cain, & *d* Judæ animum occupavit, qui Deum modo vindicem, & ultorem, non etiam mitem, & miſericordem exiſtimarunt. Ergo in hac petitione ſic affecti ſimus oportet, ut dolenter peccata noſtra recognoſcentes, ad Deum, tanquam ad parentem, non quaſi ad judicem confugiamus, a quo, non ut ex juſtitia nobiſcum agat, ſed ex miſericordia, poſtulemus.

Agnitio peccati eſt primus ad pœnitentiam gradus. Bern. ſer. 3. de S. Andr. Secundo dolor de peccati ex ad peccati remiſſionem neceſſarius. Aug. ep. 48. ad Vinc. & habetur de pœn. diſt. 1. c. Neminem. Tertius gradus ſpes veniæ. c Gen. 4. 13. d Mat. 27. 4. Act. 1. 18.

5. *Quibus rationibus homo ad agnitionem peccatorum perducatur.*

Fa-

Facile autem adducemur, ut peccatum noſtrum agnoſcamus, ſi ipſum audierimus Deum nos in ſacris Literis hujus rationis admonentem, eſt enim illud apud Davidem: *a Omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt; non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum.* In eandem ſententiam loquitur Salomon: *b Non eſt homo juſtus in terra, qui faciat bonum & non peccet.* Quo illud etiam pertinet: *c Quis poteſt dicere, mundum eſt cor meum, purus ſum a peccato?* Quod idem a S. Joanne ad deterrendos homines ab arrogantia ſcriptum eſt: *d Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Et a Hieremia: *e Dixiſti, abſque peccato, & innocens ego ſum; & propterea avertatur furor tuus a me: ecce ego judicio contendam tecum, eo quod dixeris, non peccavi.* Quorum ſententias omnium idem, qui eas eorum ore protulerat, Chriſtus Dominus hoc petitionis præſcripto confirmat, quo jubet nos delicta noſtra confiteri. Id enim ſecus interpretari prohibuit auctoritas Milevitani Concilii, in hunc modum: *Placuit, ut, quicunque verba ipſa Dominicæ Orationis, ubi dicimus,* Dimitte nobis debita noſtra, *ita vult a Sanctis dici, ut humiliter, non veraciter hoc dicatur, anathema ſit.* Quis enim ferat orantem, & non hominibus, ſed ipſi Domino mentientem, qui labiis ſibi dicit dimitti velle, & corde dicit, quæ ſibi dimittantur, debita non habere?

Nemo eſt, qui ſe peccatorem eſſe, agnoſcere non debeat, & egere Dei gratia.
a Pſal. 52. 3. Rom. 3. 12.
b Eccl. 7. 21. 3. Reg. 8. 46. 2. Paral. 6. 36.
c Prov. 20. 9.
d 1. Jo. 1. 8. Jo. 14. 4.
Nemo mundus a ſorde, &c. juxta verſionem LXX. Interpr.
e Hier. 2. 35.
Sed legat Parochus totum hoc caput, ex quo multa ad rem hanc arguenda argumenta deſumet.
Milevit. Con. c. 8. & 9. item Con. Tr. ſeſſ. 6. de juſtific. ca. 11.

6. Quo pacto poſt agnitum peccatum dolor remordens, & vera ejuſdem Pœnitentia in animo excitetur.

Verum in neceſſaria recognitione peccatorū, non eſt ſatis illa leviter recordari. Nam, ut acerba nobis ſit ea memoria, ut cor pungat, animum ſtimulet, & dolorem inurat, neceſſe eſt. Quare pertractabunt locum hunc diligenter Parochi, ut non ſolum facinorum, ac flagitiorum ſuorum meminerint fideles auditores, ſed ut moleſte, dolenterque meminerint; ut, cum angantur intimis ſenſibus, conferant ſe ad Patrem Deum, a quo, ut inhærentes evellat ſcelerum aculeo, ſuppliciter petant. Nec vero ſolum erratorum turpitudinem ſtudebunt ſubjicere oculis fidelis populis, verum etiam indignitatem, ac ſordes hominum, qui, cum nihil ſimus, niſi putrida caro,

De hominum vanitate lege Iſa. 40. 6. 7. Eccl. 14. 18. Jac. 1. 10. 1. Pet. 1. 24. Job. 10. 7.

D. Dei incomprehenſibili majeſtate. V. Joh 6. & 12. Hier. 10.

caro, niſi ſumma ſeditas, incomprehenſibilem illam Dei majeſtatem, & inexplicabilem præſtantiam incredibilem in modum audeamus offendere; præſertim a quo procreati, liberati, innumerabilibus, maximiſque beneficiis aucti ſumus.

7. Quomodo per peccatum graviſſimæ diaboli ſervituti nos tradamus.

a Hier. 3. per totum, & 5. per totum.

b Diabolo ſeſe per peccatum homines addicunt.

c Jo. 12. 31 & 14. 30.

d Eph 6. 12.

e Job. 41. 25.

Ut quid? Ut *a* abalienati a Patre Deo, qui ſummum bonum eſt, turpiſſima peccati mercede, *b* diabolo nos addicamus in miſerrimam ſervitutem, neque enim dici poteſt, quam crudeliter ille dominetur in eorum animis qui, repulſo ſuavi jugo Dei, ruptoque charitatis amabiliſſimo nodo, quo parentis Deo ſpiritus noſter adſtringitur, ad hoſtem acerrimum deſciverunt, qui eo nomine *c Princeps*, & *d Rector mundi & Princeps tenebrarum*, & *e Rex ſuper univerſos filios ſuperbiæ* dicitur in Divinis Litteris. In eos autem, qui dæmonis tyrannide oppri-

f Iſa 26. 13.

muntur, vere convenit illa vox Iſaiæ: *f Domine Deus noſter, poſſederunt nos domini abſque te.*

8. Quanta mala peccatum in animam invehat.

Hæc ſi nos minus movent rapta fœdera charitatis, moveant certe calamitates, & ærumnæ, in quas per peccatum incidimus. Violatur enim ſanctitas animæ,

g Anima eſt ſponſa Chriſti Hier. 2 2. Oſea 2 19. 2 Cor. 11 1.

quam *g* Chriſto deſponſatam eſſe ſcimus: profanum fit illud idem *h* Templum Domini, quod qui contaminant, in eos dicit Apoſtolus: *i Si quis autem templum Dei violaverit, diſperdet illum Deus.* Innumerabilia ſunt

Cor. 3.

h Eſt templũ Domini, i. Spiritus ſancti. 1 Cor 6. 19.

mala, quæ peccatum invexit in hominem: quam pene infinitam peſtem David his verbis expreſſit: *k Non eſt ſanitas in carne mea a facie iræ tuæ: non eſt pax oſſibus meis a facie peccatorum meorum.* Nimirum horat hanc plagæ vim, cum nullam ſui partem peſtifero peccato intactam fateretur. Pervaſerat enim in oſſa peccati virus:

11. Cor. 3. 7. k Pſ. 37. 4. l Prov. 26 6. Iſa. 33. 21. Hier. 31. 8. Luc. 14. 13.

ideſt, rationem, & voluntatem, quæ maxime ſolidæ ſunt animi partes, infecerat. Hanc late patentem peſtem indicant ſacræ Litteræ, cum peccatores *l* claudos, *m* ſurdos, *n* mutos, *o* cæcos, & omnibus membris captos appellant. Sed præter dolorem, quem ex peccatorum

m Iſ. 42. & 33. 8. n Pſ. 37. 5. Iſa. 56. 10. o Iſ. 42. 43. 26. & 59. 10

quaſi ſcelere ſentiebat, magis etiam angebatur David ex ira Dei, quam in ſe propter peccatum commotam

in-

intelligebat. Bellum enim est sceleratis cum Deo, quorum sceleribus incredibiliter offenditur. inquit enim Apostolus; *a Ira, & indignatio, tribulatio, & angustia in omnem animam hominis operantis malum.* Nam, etsi transierit actio peccati, tamen peccatum macula, & reatu permanet, cui semper imminens ira Dei illud persequitur, tanquam umbra corpus.

Bellum est sceleratis cũ Deo.

a *Rom.* 2 8 9.

Isa. 59 *Peccato commisso, remanet macula, & reatus.*

9. *Quomodo perspecta peccatorum calamitate, ad pœnitentiam converti debeamus.*

Exemplo Davidis excitãdus est pœnitentiam. Utilitas veræ pœnitentiæ, & contritionis.

Cum igitur David his vulneraretur aculeis, ad petendam peccatorum veniam excitabatur: cujus & exemplum doloris, & doctrinæ rationem, ex quinquagesimo ejus Psalmo depromptam, proponent Parochi fidelibus auditoribus; ut Prophetæ imitatione & ad doloris sensum, id est ad veram pœnitentiam, & ad veniæ spem erudiri possint. Quantam habeat utilitatem hæc docendi ratio, ut ex peccatis dolere discamus, illa Dei apud Hieremiam declarat oratio, qui cum Israelem ad pœnitentiam hortaretur, ad monebat eum, ut malorum sensum perciperet, quæ peccatum consequuntur. *b Vide enim* inquit, *quia malum; & amarum est, reliquisse te Dominum Deum tuum, & non esse timorem ejus apud te, dicit Dominus Deus exercituum.* Qui carent necessario hoc recognitionis, ac doloris sensu, ii apud Prophetas, *c* Isaiam, Ezechielem, & Zachariam, *c* cor durum, *d* lapideum, & *e* adamantinum habere dicuntur. Sunt enim instar lapidis nullo dolore molliti, nullum vitæ, id est salutaris recognitionis sensum habentes.

b *Hier.* 2.19.

c *Isa.* 46. 12 *Ezech.* 3. 7. d *Ezec.* 36.26 e *Zach.* 7.12.

Quomodo spes sit peccatoribus excitanda.

10. *Quibus meditationibus post peccati agnitionem, & detestationem spes impetrandæ veniæ concipienda sit.*

Sed ne peccatorum gravitate deterritus se populus veniam impetrare posse desperet, ipsum ad spem vocare Parochi debebunt his rationibus; quod & Ecclesiæ Christus Dominus *f* potestatem dedit remittendi peccata, quemadmodum sacrosancti Symboli articulo declaratur, & hac petitione docuit, quanta esset Dei Bonitas, ac Liberalitas in genus humanũ: nisi enim promptus esset, ac paratus Deus ad condonandum peccata pœnitentibus, nunquam nobis hanc precandi formulam præscripsisset, *Dimitte nobis debita nostra.* Quamobrem illud fixum in

f *Matth.* 16. & 18. 19. & *Joan.* 20. 23.

Promptus est Deus ad ignoscendum, si nobis ipsi non desimus V. Hier. 24.

Ezech.18.23 Joel.2.15 14. Jo.3. & in no. vo Teſtamento paſſim.

animis noſtris tenere debemus, fore, ut is paternam miſericordiam nobis impertiat, qui ipſam his precibus juſſit expoſcere.

11. *Quomodo, ſi nos pœniteat, Deus facile peccatis noſtris indulgeat.*

Peccatum proprie adverſus Deum pugnat.

Nam omnino ſub hac petitione illa eſt ſubjecta ſententia, ſic eſſe in nos affectum Deum, ut vere pœnitentibus libenter ignoſcat. Eſt enim Deus is, in quem, abjecta obedientia, peccatur; cujus ordinem ſapientiæ perturbamus, quantum eſt ſitum in nobis; quem offendimus; quem factis, dictiſque violamus. Verum idem eſt ille beneficentiſſimus parens, qui, cum poſſit omnia condonare, non modo ſe id velle declaravit, ſed etiam impulit homines, ut a ſe veniam peterent, &, quibus verbis id facerent, docuit. Quare nemini dubium eſſe poteſt, quin, illo auctore, in noſtra poteſtate ſit nobis Dei gratiam reconciliare. Et, quoniam hæc teſtificato ipropenſe ad ignoſcendum Divinæ voluntatis fidem auget, ſpem alit, charitatem inflammat; operæ pretium eſt ornare hunc locum nonnullis divinis teſtimoniis, & hominum exemplis, quibus maximorum ſcelerum pœnitentibus Deus veniam conceſſerit. Quam ſententiam quoniam perſecuti ſumus, quantum res ferebat, in procœmio hujus Precationis, & in ea Symboli parte, quæ eſt *de Remiſſione peccatorum*; inde aſſument Parochi, quæ ad hunc locum inſtruendum pertinere videbuntur; reliqua haurient ex Divinarum Litterarum fontibus.

Pœnitentiæ vera exempla ſunt. Judic. 10. & 1. Reg. 7. & 2. Reg. 12. 24. & Paral. 12. 13. & Jonæ 3. per tot. Jud. 7. Novi Teſtam. exempla nobiora ſunt.

12. *Quid in illa petitionis ſententia* debitorum *nomine intelligendum ſit.*

Deo debemus amorem ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente. Deut. 6. Matt. 22. 37. Marc. 12. 29. Rom. 13. 8. Gal. 5. 3.

Tum vero eodem utantur inſtituto, quo in cæteris petitionibus utendum duximus, ut intelligant fideles, quid hic *Debita* ſignificent; ne forte decepti ambiguo, aliud ab eo, quam quod petendum ſit, poſtulent.

Primum autem ſcire oportet, minime petere nos, nobis ut remittatur amor ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente noſtra, quem omnino Deo debemus, & cujus debiti ſolutio eſt ad ſalutem neceſſaria.

Neque vero, quia *Debiti* nomine etiam obedientia, cultus, veneratio, & cætera hujus generis officia continentur, poſtulamus, ut non amplius ea debeamus.

Sed

Sed precamur, ut liberet a peccatis. Sic enim S. *a* Lucas est interpretatus: qui peccata pro debitis posuit, ob eam causam, quod illis committendis rei efficimur Deo, & debitis pœnis propositi, quas vel satisfaciendo, vel patiendo pendimus. Hujus generis debitum fuit, quod Christus Dominus loquutus est ore Prophetæ: *b Quæ non rapui, tunc exolvebam.* Qua Dei verbi sententia licet intelligere, non solum nos debitores esse, sed etiam non esse solvendo, *c* cum peccator per se satisfacere nullo modo possit.

a Luc. 7. 42. Luc. 11. 4.

b Psalm. 68. 5

c Luc. 7. 41.

13. *Cum peccator per se non sit solvendo, unde debito per peccatum contracto satisfieri possit.*

Quare confugiendū nobis est ad Dei misericordiam: cui quia *d* par justitia respondet, cujus est retinentissimus Deus, utendum erit *e* deprecatione, & patrocinio Passionis Domini nostri Jesu Christi, sine qua nemo unquam veniam delictorum impetravit, a qua omnis satisfaciendi vis, & ratio, tanquam ex fonte profluxit. Nam pretium illud in Cruce a Christo Domino persolutum, & nobiscum per Sacramenta, re, vel studio, ac desiderio adhibita communicatum, tanti est, ut nobis impetret, & conficiat, quod hac petitione postulamus, ut peccata nostra remittantur.

Christi implorandum patrocinium, ut ex thesauro passionis ejus præstetur, quo contracta per peccatum debita nostra dissolvantur.

d Psal. 100. 1 e 1. Jo. 2.

Christi passio est fons omnis nostræ satisfactionis.

14. *Hic pro indulgentiam, ac remissione culpæ venialis, & mortiferæ oratur.*

Quo loco non id modo pro levibus erratis, & facillimis ad impetrandam veniam, sed pro gravibus, & mortiferis peccatis deprecamur: quæ precatio in scelerum gravitate pondus non habebit, nisi id a Pœnitentiæ Sacramento, re, vel certe desiderio susceptio, ut jam dictum est, assumpserit.

Pro remissione peccatorū venialium, & capitalium sit hæc oratio.

15. *Non eadem est ratio, cur* debita nostra *hic dicamus, quæ fuit, dum* Panem nostrum *peteremus.*

Aliter panem nostrum, aliter debita nostra dicimus.

Dicimus autem *Debita nostra* longe aliter, atque *Panem nostrum* antea diximus. Noster enim ille est panis; quia nobis Dei munere tribuitur: at peccata nostra sunt, quia illorum culpa residet in nobis: nam nostra voluntate suscipiuntur, quæ peccati vim non haberent, nisi essent voluntaria. Nos igitur eam culpam sustinentes, & confitentes, ad expiando peccata necessariam

Peccatum omne voluntarium.

Aug. l. 1. retra c. 13. & 15. & l. de vera rel. c. 14. & alibi sæpe. V. Mag. in 2. g 41. dist. & 1

Dei clementiam imploramus. In quo non utimur excuſatione cujuſquam, nec cauſam in quenquam transferimus, ut primi homines *a* Adam, & Eva fecerunt: ipſi nos judicamus, illam, ſi ſapimus, Prophetæ precationem adhibentes: *b Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatis.*

a Gen. 3. 12.
b Pſal. 140 4

16. *Cur in numero multitudinis*, dimitte nobis debita, *poſtulemus.*

Alii pro aliis orare debemus.

Nec vero dicimus; *Dimitte mihi*, ſed, *nobis*: quod fraterna neceſſitudo & charitas, quæ inter omnes homines intercedit, a nobis ſingulis poſtulat, ut de communi proximorum ſalute ſoliciti, cum pro nobis preces facimus, pro illis etiam deprecemur. Hunc orandi morem a Chriſto Domino traditum, deinceps ab Eccleſia Dei acceptum, perpetuoque ſervatum, *c* ipſi & maxime tenuerunt Apoſtoli, &, ut cæteri abhiberent, auctores fuerunt. Hujus autem flagrantis ſtudii, & cupiditatis in deprecando pro ſalute proximorum habemus in utroq; teſtamento ſanctorum Moyſis, & Pauli præclarum exemplum: quorum alter ſic Deum precabatur: *d Aut dimitte eis hanc noxam, aut, ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti.* Alter in hunc modum: *e Optabam ego ipſe anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis.*

c Rom. 1. 9. 2. Cor. 11. 28 2. Pet. 1. 15.
d Exo. 32. 32.
e Rom. 9 3. Joan. 10. Bonus paſtor animã ſuam dat pro ovibus ſuis.

17. *Quomodo hæc verba*, Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, *ſint intelligenda.*

Duplex acceptio particulæ, ſicut. Primo.

Illud, *Sicut*, dupliciter intelligi poteſt, nam & ſimilitudinis vim habet, cum videlicet a Deo petimus, ut quemadmodum nos injurias & contumelias remittimus iis, a quibus læſi ſumus, ſic ipſe nobis peccata condonet.

Greg. l. 17. Moral. c. 6. Secundo.

eſt præterea conditionis nota: in quam ſententiam Chriſtus Dominus eam formulam interpretatur: *f Si enim dimiſeritis hominibus*, inquit, *peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter Cæleſtis delicta veſtra; ſi autem non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Verum habet uterque ſenſus eandem ignoſcendi neceſſitatem: ut, ſi volumus nobis Deum veniam concedere delictorum, parcamus illis ipſis neceſſe ſit, a quibus injuriam accepimus. Sic enim Deus oblivionem injuriarum, mutuumque ſtudium, & amorem requirit a nobis, ut eorum, *g* qui in gratiam

f Matth. 6. 14 15. Mar. 11. 25. 26. Eccl. 28. 3.
g Matt. 10. 14. 15.

non

non sunt reconciliati, dona, ac sacrificia reficiat, & aspernetur.

18. *Remissio omnium injuriarum probatur esse & naturæ præceptis, & Christi mandatis consentanea.*

Est etiam naturæ lege sancitum, *a* ut tales nos aliis præbeamus, quales eos in nos esse cupimus; vere ut impudentissimus ille sit, qui postulet a Deo, ut sui sceleris pœnam prætermittat, cum ipse in proximum animum retineat armatum. Quare parati, & prompti ad ignoscendum esse debent ii, quibus impositæ sunt injuriæ; cum & urgeantur hac precandi formula; & apud S. Lucam id jubeat Deus: *b Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum; & si pœnitentiam egerit, dimitte illi; & si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens, Pœnitet me, dimitte illi;* & in Evangelio S. Matthæi sit: *c Diligite inimicos vestro*; & d Apostolus, & ante eum *e* Salomon scripserit: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitieret, potum da illi*; & sit apud S. Marcum Evangelistam: *f Cum stabitis ad orandum, dimittite, si quid habetis adversus aliquem; ut & Pater vester, qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra.*

a Matt. 7. 12 Luc. 6. 31. Tob. 4. 16.

b Luc. 17. 3.

c Matt. 5. 14 d Rom. 12. 20 e Prov. 25. 21

f Mar. 11. 25

19. *Quibus rationibus flectendi sint hominum animi ad lenitatem, quam hic Deus exigit.*

Sed, quoniam depravatæ naturæ vitio nihil ægrius sit ab homines, quam ut inferenti condonet injurias, omnē conferant Parochi animi, & ingenii vim ad commutandos, & flectendos animos fidelium ad hanc lenitatem, & misericordiam, Christiano homini necessariam. Commorentur in traditione *g* divinorum oraculorum, in quibus audire licet imperantem Deum, inimicis ignoscendum. Prædicent id, quod verissimum est, magno esse argumento hominibus, eos esse Dei filios, si facile remittant injurias, & inimicos diligant ex animo. Elucet enim in eo, quod inimicos diligimus similitudo quæ dam cum parente Deo, *h* qui sibi inimicissimum, & infestissimum genus hominum, Filii sui morte ab æterno exitio redemptum, reconciliavit. Sit autem hujus cohortationis, & precepti clausula illud imperium Christi Domini, quod recusare non possumus sine summo de-

g Prater singula hæc illis indicanda duximus. Exod. 23. 4. 5. Levit. 19. 11. Deut. 33. 3. 1. Reg. 24. 5. & 16. 10. 12. Job 31. 29. Psal. 7 & 9. Prov. 20. 24. Exod. 25. 12.

h Rom. 5. 8. 9. 10.

a Mat. 5. 44. decore, & pernicie: *a Orate pro persequentibus, & calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri, qui in Cœlis est.*

20. *Quomodo cum iis agendum sit, qui ex animo omnem injuriarum memoriam delere nequeunt.*

Quanta oblivio injuriarū requiratur a Christianis. V. D. Th. in 2. 2. q. 25. a. 9.

Verum hoc loco non vulgaris Pastorum prudentia requiritur, ne quis, cogni a hujus difficultate, ac necessitate Præcepti, salutem desperet. Sunt enim, qui, cum se debere intelligant cōterere injurias oblivione voluntaria, & eos diligere, qui læserunt, id cupiunt, & pro viribus faciunt, sed universam memoriam injuriarum sibi exhauriri non posse sentiunt. Nam residen in animo quædam reliquiæ simultatis: quamobrem magis agitantur conscientiæ fluctibus, verentes, ne parum simpliciter, & candide positis inimicitiis, Dei jussio non obediant. Hic igitur Pastores *b* contraria studia carnis, & spiritus explicabunt, quod illius sensus sit ad vindicationem proclivis, hujus ratio propensa ad ignoscendum; hinc inter ipsos perpetuam turbam, ac rixam existere. quare saluti minime diffidendum esse demonstrabunt, reclamantibus, & adversantibus rationis corruptæ naturæ appetitionibus, modo spiritus perstet in officio, & voluntate remittendi injurias, proximumque diligendi.

b Mat. 26. 4. Rom. 8. 18. 19. Gal. 5. 14.

21. *Qui appetitum vindictæ adhuc retinent, possunt, & debent Orationem Dominicam absque culpa recitare.*

Quod autem aliqui fortasse fuerint, qui, cum nondum animū inducere possint, ut obliti injurias, ament inimicos, propterea deterriti ea, quam diximus, conditione hujus petitionis, Dominica precatione non utantur; duas has rationes afferent Parochi, quibus exitiosum hunc errorem illis eripiant. Nam quivis unus e fidelium numero preces has facit totius Ecclesiæ nomine, in qua pios aliquot esse necesse est, qui debitoribus ea, quæ hic commemorantur, debita remiserunt,

Orant Christiani nomine totius Ecclesiæ. D. Th. in 2. 2. q. 83. ar. 16.

Cum petitur aliquid a Deo, petitur etiam facultas perficiendi illud, quod homini alioqui esse videtur impossibile.

Accedit eo, quod id a Deo petentes, una etiam petimus quicquid ad illud impetrandum in eam petitionē a nobis necessario conferendum est. Petimus enim & veniam peccatorum, & donum veræ pœnitentiæ; petimus facultatem intimi doloris; postulamus, ut a peccatis abhorrere, & illa Sacerdoti vere, ac pie confitere possimus. Itaque, cum necesse etiam nobis sit parcere iis, qui

damnum,

damnum, aut malum aliquod dederint; cum ut nobis Deus ignoſcat, precamur, ſimul oramus, ut largiatur facultatem reconciliandi nos illis, quos odimus. Quare deterrendi ſunt ab ea opinione, qui inani illo, & pravo timore commoventur, ne ſibi Deum reddant offenſiorem hac precatione; contraque etiam cohortandi ad frequentem orationis uſum, quo a parente Deo poſtulent, ut ſibi det eam mentem, ut iis, qui læſerint, ignoſcant, & inimicos diligant.

22. *Quid illi ſit faciendum, qui Orationem de remiſſione peccatorum ſibi cupit eſſe fructuoſam.*

Sed, ut precatio omnino fructuoſa ſi, primum hæc in ea eſt cura, meditatioque adhibenda, nos Deo ſupplices eſſe, & ab eo veniam petere, quæ non datur niſi pœnitenti: itaque nos ea charitate, & pietate præditos eſſe oportere, quæ pœnitentibus conveniat: convenire autem maxime iis, ſubjecta, quaſi oculis propria flagitia, atque facinora lacrymis expiare. Cum hac cogitatione conjungenda eſt cautio in poſterum earum rerum, in quibus fuit aliqua occaſio peccandi, quæque nobis anſam dare poſſint ad offendendum parentem Deum. In his curis verſabatur David, cum diceret: [a] *Et peccatum meum contrame eſt ſemper.* Et alio loco: [b] *Lavabo per ſingulas noctes lectum meum: lacrymis meis ſtratum meum rigabo.* Proponat ſibi præ erea unuſquiſque ardentiſſimũ orandi ſtudium eorum, qui a Deo precibus impetraverunt veniam delictorum: ut [c] Publicani illius, qui longe conſiſtens præ pudore, ac dolore, & oculis humi defixis, tantum pulſabat pectus, eam habens orationem: *Deus propitius eſto mihi peccatori:* Tum [d] illius Peccatricis mulieris, quæ Chriſto Domino retro ſtans; rigatos a ſe ejus pedes, & capillis etiam abſterſos oſculabatur: [e] Petri denique Principis Apoſtolorum, *qui egreſſus foras flevit amare.*

Occaſiones peccatorum evitanda.

a *Pſal.* 50. 5.
b *Pſal.* 6. 7.

Exempla eorum proponenda, qui precibus veniam impetrarunt.

c *Luc.* 18. 13.
d *Luc.* 7. 38.
e *Mat.* 26 75

23. *Quæ ſint præcipua ad ſananda animę vulnera remedia.*

Deinde cogitandũ eſt, quo infirmiores ſunt homines, & ad morbos animi, quæ ſunt peccata, propenſiores, eo pluribus, & frequentioribus medicamentis indigere. Sunt autem ægrotæ animæ remedia, Pœnitentia, & Euchariſtia. Hæc igitur ſepiſſime adhibeat Fidelis Populus.

Remedia præcipua ægrotantis animæ ſunt Pœnitentia, & Euchariſtia.

Eleem. syna virtus.

Deinde Eleemosyna, quemadmodum tradunt *a* Divinæ Litteræ, medicina est accommodata sanandis animæ vulneribus. Quare qui pie hac prece uti cupiunt, pro viribus benigne faciant egentibus. Quantam enim vim habeat ad delendas scelerum maculas, testis est in Tobia Angelus Domini sanctus Raphael, cujus est illa vox: *b Eleemosyna a morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata, & facit invenire misericordiam, & vitam æternam.* testis est Daniel, qui Nabuchodonosor Regem sic admonebat: *c Peccata tua Eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum.*

a V. Deut. 15. 5. 7. 8. Tob. 4. 7. Psal. 40. 2. Prov. 14. 19. Eccl. 3. 33. Luc. 11. 12. & alibi sæpe.

b Tob. 12. 9.

c Dan. 4. 24.

Optima eleemosynæ etiã injuriarum oblivio.

Optima autẽ largitio, & impertiendę misericordię ratio est oblivio injuriarum, & bona voluntas erga eos, qui rem, vel existimationẽ, vel corpus tuum, tuorum ve violaverint. Quicunque igitur cupit in se esse maxime misericordem Deum, is ipsi Deo suas donet inimicitias, remittatque omnem offensionem, & pro hostibus libentissime deprecetur, omnem captans occasionem de illis ipsis bene promerendi. Sed, quoniam hoc argumentum explicatum est, cum homicidii locum tractavimus, eo rejicimus Parochos. Qui tamen hanc Petitionem hoc fine concludant, nihil injustius esse, aut fingi posse, quam eum, qui, cum hominibus durus sit, ut nemini se det ad lenitatem, idem postulet, ut in se sit mitis, & benignus Deus.

De Sexta Petitione.

CAPUT XV.

Et ne nos inducas in tentationem.

1. *Quantum periculum sit, ne post peccatorum remissionem perceptam iterum in peccatum relabamur.*

NOn dubium est, quin filii Dei post impetratam delictorum veniam, cum incensi studio adhibendi Deo cultum, & venerationem, Cœleste Regnum exoptant; & omnia divino Numini tribuentes pietatis officia, toti pendent a Paterna ejus voluntate, ac providentia; tum eo magis humani generis hostis omnes adversus

Bern. serm. 4. de Assumpt. Quomodo Dæmon eos

versus illos artes excogitet omnes machinas paret, quibus oppugnentur, sic, ut verendum sit, ne, labefactata, & mutata sententia, rursum in vitia delabantur longeque deteriore evadant, quam antea fuerint; de quibus illud Principis Apostolorum jure dici possit: *a Melius erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.*

maxime impugnit, qui ad eo defecerunt. Vide Luc. 11. 24. 25. 26.

a 2. Petr. 2. 21

2. *Quomodo Christus nos hac oratione adversus vaferrimi hostis insidias munire voluerit.*

Quare nobis a Christo Domino datum est hujus petitionis præceptum, ut quotidie nos Deo commendemus, ejusque patriam curam, & præsidium imploremus, minime dubitantes fore, ut, si deseramur divino patrocinio, vaferrimi hostis laqueis irretiti teneamur. Neque vero solum in hac orandi regula jussit a Deo petere, ne patiatur nos induci in tentationem; sed in illa etiam oratione, quam ad sacros habuit Apostolos sub ipsum mortis tempus, cum quidem *b* ipsos mundos esse dixisset, eos hujus officii hic verbis admonuit: *c Orate, ut non intretis in tentationem.* Quæ iterum a Christo Domino adhibita admonitio magnum diligentiæ onus imponit Parochis excitandi fidelem Populum ad frequentem hujus usum precationis, ut, cum tanta hominibus ab hoste diabolo in singulas horas pericula hujus generis intendantur, a Deo, qui solus illa propulsare potest, petant illud assidue: *Ne nos inducas in tentationem.*

Fortis est; quem adversa non frangunt fortior, quam prospera non abjiciunt. fortissimus, qui hac rerum vicissitudine non commovetur.

b Jo. 13. 10.

c Matt 26. 41. Marc. 14. 38. Luc. 22. 40. Docuit ut vigilemus, ut incidamus in peccatum, &c. Amb. l. 5. ep. 33. in medio.

3. *Quibus præcipue rationibus homines hujus petitionis necessitatem intelligere possint.*

Intelliget autem fidelis populus, quantopere egeat divini hujus adjumenti, si fuæ imbecillitatis, insciticæque meminerit: si recordabitur illam Christi Domini sententiam: *d Spiritum quidem promptus est, caro autem infirma;* si ei venerit in mentem, quam graves sint, & exitiales hominum casus, impellente demone, nisi sustineantur dexteræ cœlestis auxilio. Quod illustrius esse possit humanæ infirmitatis exemplum, quam facer ille Chorus Apostolorum, *e* qui magno antea animo cum essent, primo quoque objecto terrore, relicto Salvatore, diffugerunt? Etsi illustrius etiam est illud Principis Apostolorum,

d Matt. 26. 41. Marci 14. 38.

e Matt. 26. 35. 36.

qui

Humanæ imbecillitatis exemplum in Apoſtolis, a Mat. 26. 35. 50. 71. Marc. 14. 19. Marc. 14. 19. 68. 69. A minori ad majus.

qui in tanta profeſſione ſingularis & fortitudinis, & amoris in Chriſtum Dominum tum paulo ante, ſibi bene fidens, ita dixi et: *a Si oportuerit me mori meum, non te negabo*: ſtatim unius voce mulierculæ perterritus, ſe Dominum non noſſe jurejurando affirmavit. Nimirum illi in ſumma ſpiritus alacritate non reſpondebant vires. Quod ſi viri ſanctiſſimi humanæ naturæ fragilitate, cui confidebant, graviter peccaverunt; quid non timendum eſt cæteris, qui ab eorum ſanctitate abſunt longiſſime?

4. *Quos, quantiſque tentationem periculis hominum vitæ ſit expoſita.*

Pericula, inter quæ fideles verſantur ſæpius ad memoriam ſunt revocanda.

Quare prodonat fideli Populo Parochus prælia, & pericula, in quibus aſſidue verſamur, *b* dum anima eſt in hoc mortali corpore, quos undique Caro, Mundus, & Satanas oppugnant. Quid ira, qui cupiditas in nobis poſſit, quotuſquiſque eſt, qui magno ſuo malo non experiri cogatur? Quis non his laceſſitur ſtimulis? quis hos non ſentit aculeos quis ſubjectis non uritur ardentibus facibus? Et quidem tam varii ſunt ictus, tam diverſæ petitiones, ut difficillimum ſit gravem aliquam plagã non accipere. Ac præter hos inimicos, *c* qui habitant, & vivunt nobiſcum, ſunt præterea hoſtes illi acerrimi, de quibus ſcriptum eſt: *d Non eſt nobis colluctatio adverſus carnem, & ſanguinem ſed adverſus Principes, & Poteſtates, adverſus mundi Rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus.*

b Job. 7. 2. juxta 70. Mat. 1. 5. 5. 9. Joan. 2. 16.

c Mat. 10. 16

d ad Eph. 6. 12.

5. *Quam graves ſint dæmonum in nos inſultus, ex ſententia D. Pauli exponitur.*

Dæmonum poteſtas, neli quis rebus antecellit. Job. 42. vide Greg. lib. 15 mor. c. 17. Rectores mũdi tenebrarũ cur dicantur Dæmones. D. Aug. in Pſ. 5 Carnalis & ſpiritualis nequitia quæ ſit.

Accedunt enim ad intimas pugnas externi impetus, & impreſſiones dæmonum, qui & aperte nos petunt, & per cuniculos influunt in animas noſtras, vix ut ab illis cavere poſſimus. Illos & *Principes* Apoſtolus appellat propter naturæ excellentiam; (nam natura hominibus, & cæteris quæ ſub ſenſum cadunt, creatis rebus antecellũt) & *Poteſtates* vocat, quod non ſolum naturæ vi, ſed poteſtate etiã ſuperant; & *Rectores* nominat *mundi tenebrarum*: non enim clarum, & illuſtrem mundum regunt, & eſt bonos, & pios, ſed obſcurum, & caliginoſum, nempes eos qui flagitioſæ, & facinoroſæ vitæ ſordibus, ac tenebris obcæcati, duce tenebrarum diabolo delectantur.

tur. Nuncupat etiam dæmones *spiritualia nequitiæ*, est enim Carnis, & Spiritus nequitia. Carnalis quæ dicitur nequitia, incendit appetitum ad libidines, & voluptates, quæ percipiuntur sensibus. Spiritualia nequitiæ sunt mala studia, & pravæ cupiditates; quæ ad superiorem pertinent animæ partem; quæ tanto pejores sunt, quam reliquæ, quanto mens ipsa, & ratio altior est, atque præstantior. Quæ Satanæ nequitia quia maxime spectat illuc, ut cœlesti nos hæreditate privet, propterea dixit *a* Apostolus, *in cœlestibus*. Ex quo licet intelligere, magnas esse hostium vires, invictum animum, immane in nos, & infinitum odium, bellum etiam perpetuum eos gerere nobiscum, ut nulla pax esse cum illis, nullæ induciæ fieri possint.

a Ephes. 6. 12. Ly. in, accipitur causative, hoc est propter cœlestia sua, famæ nostra.

Quanta dæmonum sit audacia, & invidia.

6. *Quanta sit diaboli ad tentandum audacia, & perversitas.*

Quantum vero audeant, declarat Satanæ apud Prophetam vox: *b in cœlum conscendam*. *c* Agressus est primos homines in Paradiso, *d* adortus est Prophetas, appetivit Apostolos, ut, quemadmodum apud Evangelistam loquitur Dominus, *e cribaret eos, sicut triticum*. *f* Ne ipsum quidem Christi Domini os erubuit. itaque ejus inexplebilem cupiditatem, & immensam diligentiam S. Petrus expressit, cum dixit: *g Adversarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit, quærens quem devoret*. Quamquam non unus modo tentat homines Satan, sed gregatim interdum dæmones in singulos impetum faciunt: quod ille confessus est dæmon, *h* qui rogatus a Christo Domino, quod sibi nomen esset, respondit: *Legio mihi nomen est*, nempe Dæmonum multitudo, quæ miserum illum divexarat, & de alio scriptum est: *i Assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, & intrantes habitant ibi, & fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.*

b Isa. 14. 13. *c Gen. 3. 12.* *d Job 1. 1.* *1 Paral. 21. 1.* *e Luc 22. 31* *f Matt. 4. 3.* *g 1. Pet. 5. 8.* *Dæmones nec singuli, sed plures infestant interdum homines* *h Mat. 8. 18 19.* *Marc. 5. 9.* *Luc. 8. 30.* *i Mat. 12. 45. Luc. 11. 26.*

Dæmones improbis infesti non sunt

7. *Cur perversi minus, pii autem magis a dæmonibus infestentur.*

Multi sunt, qui, quod impulsus atque impetus dæmonum in se minime sentiunt, totam rem falsam esse arbitrantur: quos ipsos a dæmonibus non impugnari mirum non est, quibus se sponte tradiderunt: non est in illis

Judith. 11. Ergo nunquid potus viro, &c. Et Luc. 11. In pace

pietas,

Malo omnia, quæ possidet. Jod. 15. Si de mundo fuisses, mundus, quos suos erat, diligeret, & hoc est, quia vir bonus est Cœli malus est telluris alumnus, quos igitur Cœlum diligit, odit humus.

pietas, non charitas, non virtus ulla Christiano homine digna. quare fit, ut toti sint in potestate diaboli: nec ullis tentationibus opus est ad eos evertendos, in quorũ jam animis, ipsis libentibus, commoratur. At vero qui se Deo dicaverunt, in terris cœlestem vitam agentes, ii maxime omnium Satanæ incursibus petuntur, hos acerbissime odit, his in singula temporis momẽta struit insidias. Plena est historia divinarum Literarum Sanctorum hominum, quos præsenti etiam animo stantes vel vi, vel fraude pervertit. *a* Adam, *b* David, *c* Salomon, *d* aliique, quos enumerare difficile sit, experti sunt dæmonum violentos impetus, & callidam astutiam, cui resisti non possit consilio, aut hominum viribus. Quis igitur se suo præsidio satis tutum existimet: Itaque pie, casteque petendum a Deo est, *e* ne nos tentari sinat supra id, quod possumus; sed faciat etiam cum tentatione proventum, ut possimus sustinere.

Ab exemplo Sanctorum.

a Gen. 3. 2.
b 2. Reg. 11. 2. 3.
c 3. Reg. 11.
d Sampson. Jud. 16 4. Saul. 1. Reg 15. Ezech. 4. Reg. 16. 43.
e 1. Cor. 10. 13. 2. Pet. 2. 9.

8. *Dæmones, quantum, aut quandiu volunt, homines tentare non possunt.*

Dæmonũ in nos potentia limitata est, Ap. 2 & 20. Vide Cassian. col 1. 8. ca 18. Aug. in Psal. 61.

Verum hic fideles confirmandi sunt, si qui animi imbecillitate, aut rei ignoratione Dæmonum vim perhorrescunt, ut ipsi tentationũ fluctibus agitati, in hunc precationis portum confugiant. non enim Satan in tanta & potentia, & pertinacia, in capitali odio nostri generis nec quantum, nec quandiu vult, tentare nos, aut vexare potest; sed omnis ejus potestas Dei nutu, & permissu gubernatur. Notissimum est exemplum Job, de quo nisi diabolo dixisset Deus, *f Ecce universa, quæ habet, in manu tua sunt*, nihil ejus Satanas attigisset: contra vero, nisi addidisset Dominus: *g Tantũ in eum ne extendas manum tuam*, uno diaboli ictu cum filiis ipse, facultatibusque concidisset. Ita autem alligata est dæmonum vis, ut ne *h* in porcos quidem illos, de quibus scribunt Evangelistæ, non permittente Deo, invadere potuissent.

f Job. 1. 12.
g Ibid. 16.
h Matt. 8. Mar. 5. 11. Luc. 8. 32.

9. *Quid* tentandi *vox nobis designet, quæque ratione a Deo tentemur.*

Tentare quid sit D. Th. in 1. p. q. 114. a. 2. & 2. 2. q. 97. a. 1.

Sed ad intelligendam hujus petitionis vim dicendum est, quid hic *tentatio* significet, quid item inducti in tentationem. *Est autem tentare, periculum facere de eo, qui tentatur, ut ab ipso, quod cupimus, elicientes, verum expri-*

primamus. Qui tentandi modus in Deum minime cadit; quid enim est, quod nesciat Deus? *a Omnia enim,* inquit, *nuda, & aperta sunt oculis ejus.*

a *Heb. 4. 13. Psal. 33. 13. Eccl 15. 20.*

Est alterum tentandi genus, cum longius progrediendo aliud quæri solet, vel in bonam, vel in malam partem: in bonam, cum ea re tentatur alicujus virtus, ut, illa perspecta, & cognita, is commodis, & honoribus augeatur, ejusque exemplum cæteris imitandum proponatur, ac denique omnes ob idipsum ad Dei laudes excitentur: quæ tentandi ratio sola convenit in Deum. Hujus exemplum tentationis est illud in Deuteronomio: *Tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat, utrũ diligatis eum, an non.* Quo modo etiam tentare suos dicitur Deus, cum inopia, morbo, & aliis calamitatum generibus premit: quod probandæ eorum patientiæ causa facit, & ut aliis documentum sint Christiani officii. In hanc partem *b* legimus Abraham esse tentatum, ut filium immolaret; quo facto, fuit is obedientiæ, & patientiæ exemplum singulare ad memoriam hominum sempiternam. In eandem sententiam dictum est de Tobia: *c Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te.*

Quomodo Deus hominem tentet, vide item. Aug. ep. 146. & in exp. q. 58. & 74.

Dant. 13. 3. Vide Aug. in Psal. 5. & 6.

b *Gen. 23. 3. Vide Aug. l. 16 de civit. Dei, c. 32.*

c *Tob. 12. 13.*

10. *Quomodo dæmon homines tentet.*

In malam partem tentantur homines, cum ad peccatum, aut exitium impelluntur: quod proprium diaboli officium est. Is enim eo animo tentat homines, ut decipiat, agatque præcipites: quamobrem *d Tentator* in divinis Literis appellatur. In iis vero tentationibus modo intimos nobis admovens stimulos, animæ affectiones, & commotiones adhibet administras; modo nos exagitans extrinsecus, externis rebus utitur, vel prosperis ad efferendos, vel ad frangendos adversis; nonnunquam habet emissarios, & excursores, perditos homines, in primisque hæreticos, qui *e* sedentes in cathedra pestilentiæ, malarum doctrinarum mortifera semina dispergunt, ut illos, qui nullum delectum, aut discrimen habent virtutis, & vitiorum, homines per se proclives ad malum, nutantes, ac præcipitantes impellant.

Tentatio deceptionis causa ad aboli est propria. Aug. ep. 146 & alibi freq.

d *Matt. 4. 3.*

e *Psal. 1.*

11. *Quibus modis dicatur quis in tentationem induci.*

Dicimur autem induci in tentationem, cum tentationibus succumbimus. Inducimur vero in tentationem

Quid sit induci in tent-

du-

quo multiplici-ter fieri poſ-ſit. vide D. Aug. li. 1. de ſerm. Dom. in monte. c. 14.

dupliciter. primum, cum de ſtatu dimoti, in id ruimus malum, in quod tentando nos aliquis impulerit. At nemo quidem a Deo hoc modo in tentationem inducitur: quia nemini eſt peccati auctor Deus: immovero *a Odit omnes, qui operantur iniquitatem.* Sic vero etiam eſt apud S. Jacobum: *b Nemo, cum tentatur, dicat, quoniam a Deo tentatur: Deus enim intentator malorum eſt.*

Deus peccati non eſt auctor, ſed illud edit.

Deinde dicitur nos in tentationem inducere is, qui, etſi non tentat ipſe, neque operam dat, quo tentemur, tentare tamen dicitur, quia, cum poſſit prohibere, ne id accidat, aut ne tentationibus ſuperemur, non impedit. Hoc modo Deus pios, & bonos tentari quidem ſinit, verumtamen ſua gratia ſuſtentatos non deſerit. Nec vero non interdum juſto, & occulto Dei judicio, noſtris id ſceleribus poſtulantibus, nobis ipſi relicti concidimus.

a Exod. 23. 7. & 2. Paralip. 19. 7. Job. 24. Pſal. 5. 44. Prov. 15. Sap. 14. 9. Eccl. 15. 21. Oſea 13. & alibi ſæpe. Baſil. in hom. quod Deus non ſit auctor malorum.

12. *Beneficia Dei quandoque nos in tentationem inducunt.*

Præterea nos in tentationem Deus inducere dicitur, cum ejus beneficiis, quæ nobis ad ſalutem dedit, abutimur ad perniciem; & *c* Patris ſubſtantiam, ut Prodigus ille filius, diſſipamus vivendo luxurioſe, noſtris cupiditatibus obſequentes. Quamobrem id dicere poſſumus, quod de lege dixit Apoſtolus: *d Inventum eſt mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc eſſe ad mortem.* Opportunum rei exemplum eſt Hieroſolyma, teſte Ezechiele: quam Deus omni ornamentorum genere locupletarat, ut ejus ore Prophetæ diceret Deus: *e Perfecta eras in decore meo, quem poſueram ſuper te:* & tamen illa civitas divinis cumulata bonis, tantum abeſt, ut optime de ſe merito, ac merenti Deo gratiam habens, cœleſtibus beneficiis ad beatitudinem conſequendam, cujus gratia ea acceperat, uteretur; ut ingratiſſima in parentem Deum, abjecta ſpe, & cogitatione cœleſtium fructuum, tantum præſenti abundãtia luxurioſe, ac perdite frueretur: quod *f* Ezechiel eodem capite pluribus verbis perſecutus eſt. Quare ſunt eodem loco ingrati in Deum homines, qui præbitam ſibi ab eo divinitus uberem materiam recte factorum, ad vitia, illo permittente, convertunt.

b Jacob 1. 13. Quomodo a Deo in tentationem inducamur. De hac hominum nequitia vid. Deu. 32. & 2. Reg. 22. 15. & 1. Reg. 2. & 9.

c Luc. 14. 12. 13. 14.

d Rom. 7. 10.

e Eze. 16. 14.

f Ibid. 19 20. Ingrati in Deum homines reprehenduntur.

13. *Quomodo ſcripturæ verba intelligenda ſint, quæ de permiſſione Dei per verba operationem ſignificantia loquuntur.*

Sed

Sed oportet hunc divinæ Scripturæ morem diligenter attendere, quæ Dei permissionem iis interdum verbis significat, quæ proprie si accipiantur, tanquam actionem in Deo significant. nam in Exodo sic est: *a Indurabo cor Pharaonis.* & apud Isaiam: *b Excæca cor populi hujus.* & ad Romanos scribit Apostolus: *c Tradidit illos Deus in passionem ignominiæ, & in reprobum sensum.* Quibus in locis, aliisque similibus, non id omnino esse actum a Deo, sed permissum intelligendum est.

Mos loquendi Scripturarum imprimis, quando verbis activi Dei, permissio significatur.

a *Exod.* 4.7.3
b *Isa.* 6.10.
c *Rom.* 1.26. *Conc. Trid. sess.* 6. *can.* 6.

14. *In hac precationis parte non postulatur, ut prorsus ab omni tentatione immunes simus, sed ne in tentationibus a Deo deseramur.*

His vero positis, non erit difficile scire, quid in hac precatione parte postulemus. Nec vero petimus, ne omnino tentemur. *d est enim † tentatio vita hominis super terram.* Est autem ea res utilis, & fructuosa hominum generi: nam in tentationibus nos ipsos, ideſt vires nostras cognoscimus. Quamobrem etiam *e* humiliamur sub potenti manu Dei, viriliterque decertantes, *f* expectamus immarcescibilem coronam gloriæ. Nam *&g* qui in agone contendit, non coronatur, nisi legitime certaverit: &, ut inquit S. Jacobus: *h Beatus vir, qui suffert tentationem; quoniam, cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.* Quod si urgemur nonnunquam hostium tentationibus, magnę nobis erit levationis illa cogitatio, *habere nos adjutorem Pontificem, i qui possit compati infirmitatibus nostris, tentatum & ipsum per omnia.* Quid hic igitur petimus? ne divino præsidio deserti, tentationibus vel decepti assentiamur, vel cedamus afflicti: ut præsto sit nobis Dei gratia, quæ, cum defecerint nos propriæ vires, in malis recreet, ac reficiat.

Tentationum utilitas.

d *Job* 7. *secundū* LXX.
† al. leg. *militia.*
e 1. *Pet.* 5.6.
f *Ibid.* 4.
g 2. *Tim.* 2.5.
h *Jac.* 1.12.
i *Hebr.* 4.15.

15. *Quomodo a Deo in nostris tentationibus opem implorare debeamus.*

Quare & generatim Dei opem implorare debemus omnibus tentationibus, & nominatim, cum singulis affligimur, ad precationem confugere oportet. Quod a Davide factū legimus pene in unoquoque tentationum genere. Nam in mendacio sic precabatur: *k Ne auferas de ore meos verbum veritatis usquequaque.* In avaritia

Non modo generatim sed specialiter postulandum Dei auxilium in tentationibus.

k *Psal.* 118. 43.

a *Ibid.* 36. ritia ad hunc modum: *a Inclina cor meum in teſtimonia tua, & non in avaritiam.* In rebus vero inanibus hujus
b *Ibid.* 37. vitæ, & illecebri cupiditatum, hac prece utebatur: *b Averte oculos meos, ne videant vanitatem.* Ergo po-
c *Heb.* 12.3. ſtulamus, ne morem geramus cupiditatibus, neve *c* de-
d *Deut.* 31. 29. fatigemur in tentationibus ſuſtinendis, ne *d* declinemus de via Domini, ut tam in rebus incommodis, quam in proſperis, æquitatem animi, conſtantiamque ſervemus, & nullam noſtri partem Deus ſua tutela vacuam
e *Rom.* 16.20 relinquat. *e* Petimus denique, ut Satanam conterat ſub pedibus noſtris.

16. *Quomodo in tentatione victoria reportari, & quo auctore illa obtineri poſſit.*

Victoriam ex tentatione poſſumus referre per fiduciam in Deum.

Reliquum eſt, ut fidelem populum ad ea Parochus cohortetur, quę in hac precatione maxime cogitare, & meditari oporteat; in qua erit illa optima oratio, ſi, quanta ſit hominum infirmitas, intelligentes, viribus noſtris diffidamus, &, omni ſpe noſtræ incolumitatis in Dei benignitate collocata, eo freti patrocinio, vel in maximis periculis magnum animum habuerimus, præſertim cogitantes quam multos hac ſpe, atque hoc animo præditos ex hiantibus Satanæ faucibus liberarit Deus. An
f *Gen.* 39 7. 8. 9. *Pſal.* 140.18. non *f* Joſeph undique circumdatum ardentibus inſanæ
g *Gen.* 41.38 19. mulieris facibus, e ſummo ereptum periculo, *g* ad gloriam extulit? an non *h* Suſannam, a Satanę miniſtris ob-
h *Dan.* 13. 61. 62. ſeſſam, tum, cum nihil propius eſſet, quam ut nefariis
i *Ibid.* ſententiis interficeretur, ſervavit incolumem? neque horum: *i Erat enim.* Inſignis, *cor ejus fiduciam habens in Domino.* Inſignis eſt laus, & gloria Job, qui de Mundo, de Carne, de Satana triumphavit. Plurima ſunt ejus generis exempla, quibus Parochus diligenter pium populum ad eam ſpem, fiduciamque cohortari debebit.

17. *Noſtri certaminis anteſignanus Chriſtus eſt. Socii Sancti omnes, quos qui non ſequuntur, vecordes ſunt.*

Cogitent etiam Fideles, quem in hoſtium tentationibus ducem habeant, nempe Chriſtum Dominum, qui
k *Mat.* 14 4. *Col.* 2.15. *k* victoriam ex illo certamine retulit. Vicit ipſe diabolum. Eſt *l* is ille fortior, qui ſuperveniens fortem ſuperavit armatum, quem & armis nudavit, & ſpoliis.
l *Luc.* 11.22. De ejus victoria, quam de Mundo reportavit, eſt apud ſan-

Sanctum Joannem: *a Confidite, ego vici mundum.* Et in Apocalypsi dicitur *b ipse Leo vincens;* &, *c exisse vincens, ut vinceret.* qua in victoria suis etiam cultoribus facultatem vincendi dedit. Est Apostoli ad Hebræos Epistola plena victoriis Sanctorum hominum, *qui d per fidem vicerunt regna, obturaverunt ora Leonum;* & quæ sequuntur. Ex his vero, quæ sic acta legimus, eas victorias cogitatione complectamur, quas quo idie reportant ex intimis, & externis dæmonum præliis homines Fide, Spe, & Charitate præstantes; quæ tam multæ sunt, tamque insignes, ut, si sub aspectum cadrent oculorum, nihil frequentius accidere judicaremus, nihil glorioſius, de quorum hostium clade his versus scripsit S. Joannes: *e Scribo vobis, juvenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicistis malignum.*

a Joan. 16. 33
b Apoc. 5. 5.
c Apoc. 6. 2.
d Heb. 11. per totum.

18. *Quomodo diabolus a nobis superari possit.*

Vincitur autem Satanas, non otio, somno, vino, comessatione, libidine, sed oratione, labore, vigilia, abstinentia, continentia, castitate. *f Vigilate, & orate,* inquit, ut jam diximus, *ut non intretis in tentationem.* qui iis armis ad illam pugnam utuntur, in fugam convertunt adversarios. qui enim resistunt diabolo, is fugiet ab eis. In his tamen Sanctorum hominum victoriis, quas diximus, nemo sibi placeat, nemo se efferat insolentius, ut se suis viribus hostiles dæmonum tentationes, impetusque sustinere posse confidat: non est hoc naturæ nostræ, non humanæ imbecillitatis, sed solius divinæ potestatis.

Quomodo Christus nobis, prostrato diabolo, vincendi facultatem dederit, & exemplum præbuerit. V. D. Aug. l. 4. de Trin. c. 12. Greg. hom. 16. in Evang. D. Tho. in 3. p. qu. 41. a. 1. & 1. Jo. 2. 14. Labore, virtutibus, & vigilantia dæmones superantur.

f Mat. 26. 41 Luca 22. 40. Jacob 4. 7. Mat. 14. 38. *Et si propria infirmitatem in certamine agnoscemus.*

19. *Quomodo omnes nobis ad vincendum vires a Deo dentur.*

Hæ vires, quibus prosternimus Satanæ satallites, dantur a Deo, *g* qui ponit, ut arcum æreum, brachia nostra, *h* cujus beneficio *arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore,* qui *i* dat nobis protectionem salutis, *k* cujus nos dextera suscipit, *l* qui docet manus nostras ad prælium, & digitos nostros ad bellum: ut uni Deo pro victoria sint agendæ, & habendæ gratiæ, quo uno & auctore, & adjutore vincere possumus, quod fecit Apostolus; inquit enim: *m Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.*

Citra Dei auxilium nihil possumus.

g Psal. 17. 35.
h 1 Reg. 2. 4.
i Psal. 17. 36.
k Psal. 62. 9.
l Ps. 143. 1.
m 1. Co. 15. 57

Eundem auctorem victoriæ prædicat illa cœlestis vox in
a Apoc. 12. 10. 11. Apocalypsi: *a Facta est salus & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus; quia projectus est accusator fratrum nostrorum, & ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni.* Testatur idem liber Christi Domini partam ex
b Apoc. 17. 14. mundo, carneque victoriam, eo loco: *b Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos.* Hæc de causa, & de modo vincendi.

20. *Quæ sint in spirituali illo certamine victorum præmia.*

His expositis, proponent fideli populo Parochi a Deo paratas coronas, & constitututã victoribus sempiternam præmiorum amplitudinem: quorum ex eadem Apoca-
c Apoc. 2. 11. lypsi divina proferent testimonia: *c Qui vicerit, non lædetur a morte secunda.* Et alio loco: *d Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen ejus de libro vitæ, & confitebor nomen ejus coram Patre meo, & coram Angelis ejus.* & paulo post Deus ipse, ac Dominus no-
d Apoc. 3. 5.
e Apoc. 3. 12. ster ita loquitur ad Joannem: *e Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius.* Tum inquit: *f Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno ejus.* Denique, cum Sanctorum gloriam, & perpetuam illam bonorum vim, quibus in Cœlo fruuntur,
f Apoc. 3. 21. exposuisset, adjunxit: *g Qui vicerit, possidebit hæc, & ero illi Deus, & ipse erit mihi filius.*
g Apoc. 21. 7.

De Septima Petitione.

CAPUT XVI.

Sed libera nos a malo.

1. *Nihil continetur superioribus, quod ista non includatur.*

Postrema petitio vim seu superiorum sua amplitudine concludit.

POstrema hæc petitio est instar omnium, qua Dei Filius Divinam hanc Orationem concluſit; cujus etiam vim, & pondus ostendens, ea usus est orandi clausula, cum e vita migraturus Deum Patrem pro hominum salute deprecaretur: *a Rogo enim*, inquit, *ut*
a Jo. 17. 15.

serves

ſerves eos a malo. Ergo hac precationis formula, quam & præcepto tradidit, & exemplo confirmavit, quaſi quadam epitome, ſummatim complexus eſt vim, & rationem cæterarum petitionum. Cum enim id, quod ea prece continetur, impetraverimus, nihil, auctore Sancto Cypriano, remanet, quod ultra adhuc debeat poſtulari, cum ſemel protectionem Dei adverſus malum petamus qua impetrata, contra omnia, quæ Diabolus, & Mundus operantur, ſecuri ſtamus, & tuti. Quare, cum tanti ſit hæc petitio, quanti diximus, debebit Parochus in ea fidelibus explicanda ſummam adhibere diligentiam. Differt autem hæc, & proxima petitio, quod illa vitationem culpæ, hac pœnæ liberationem poſtulamus. *Cyp. ſer. 6. de Orat. Dom.*

2. *Quid nos urgeat, ut hanc precationem coram Domino effundamus.*

Quare non jam monendus eſt fidelis populus, quantopere & laboret ex incommodis, & calamitatibus, & cœleſtis egeat adjumenti. Nam quot, & quantis miſeriis propoſita ſit hominum vita, præterquam quod ſacri, & profani ſcriptores hoc argumentum ſunt copioſiſſime perſecuti, nemo fere eſt, qui non intelligat & ſuo, & alieno periculo. Perſuaſum enim eſt omnibus, quod exemplum patientiæ Job memoriæ prodidit: *a Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miſeriis; qui quaſi flos egreditur, & conteritur, & b fugit velut umbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet.* Nec vero ullum præterire diem, qui propria aliqua moleſtia, aut incommodo notari non poſſit, teſtis eſt illa Chriſti Domini vos: *c Sufficit diei malitia ſua.* Etſi conditionem humanæ vitæ declarat ipſius Domini monitum illud, *d* quo crucem quotidie ſumi, ſeque docuit ſequi oportere. Ut igitur quiſque ſentit, quam laborioſa ſit, & periculoſa hæc vivendi ratio, ita facile perſuadebitur fideli populo, malorum liberationem a Deo implorandam eſſe; præſertim cum nulla re magis ad orandum adducantur homines, quam cupiditate, & ſpe liberationis eorum incommodorum, quibus premuntur, aut quæ impendent. Eſt enim hæc inſita ratio in animis hominum, ut in malis ſtatim ad Dei auxilium confugiant. Qua de re eſt illud ſcriptum: *e Imple facies eorum ignominia, & quæ-*

a *Job. 14. 1. 2*
b *Job 8. 9. Pſal. 143. 4.*
c *Matt. 6. 34.*
d *Luc. 9. 23.*

In calamitatibus propenſiores ſunt homines ad Deum invocandum.

e *Pſal. 82. 17.*

a Pſ. 49. 15. *rent nomen tuum Domine.* &, *a Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, poſtea acceleraverunt.*

3. *Quanam ratione periculorum, & calamitatum depulſio a Deo poſtulanda ſit.*

Quod non recte precetur, qui, primis, & mediis Dominicæ Orationis gradibus omiſſis, calamitatum depulſionem poſtulat.

Sed ſe illud fere ſua ſponte faciunt homines, ut in periculis, & calamitatibus invocent Deum; certe, quomodo id recte facere poſſint, ab iis, quorum fidei, & prudentiæ commiſſa eſt eorum ſalus, maxime docendi ſunt. Non enim deſunt, qui contra Chriſti Domini juſſum, præpoſtero utantur ordine precationis. Nam *b* qui juſſit nos ad ſe confugere in die tribulationis, idem orationis ordinem nobis præſcripſit. voluit enim, ut prius quam precaremur, ut nos liberaret a malo, peteremus, uti nomen Dei ſanctificaretur, & adveniret Regnum ejus, & reliqua poſtularemus, quibus quaſi gradibus quibuſdam in hunc locum pervenitur. Sed quidam, ſi caput, ſi latus, ſi pes condoluit, ſi rei familiaris jacturam faciunt, ſi minæ, ſi pericula ab inimicis intenduntur, in fame, in bello, in peſtilentia, omiſſis mediis Dominicæ precationis gradibus, tantum petunt, ut ex illis eripiantur malis. at huic conſuetudini repugnat Chriſti Domini juſſum: *c Quærite primum Regnum Dei.* Itaq; qui recte preces faciunt, cum deprecantur calamitates, incommoda, malorum depulſionem, id referunt ad Dei gloriam. Sic David illi precationi, *d Domine ne in furore tuo arguas me*, ſubjecit rationem, qua ſe Dei gloriæ cupidiſſimum oſtendit: inquit enim: *e Quoniam non eſt in morte, qui memor ſit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi?* Et idem, cum oraret Deum, *f* ſibi ut miſericordiam impertiret, ſubjecit illud: *g Docebo iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur.* Ad hanc orandi ſalutarem rationem, & ad exemplum Prophetæ incitandi ſunt fideles auditores; & ſimul docendum, quantum interſit inter Infidelium, & Chriſtianorum hominum preces.

b Pſ. 49. 15.

c Matt. 6. 33.

d Pſal. 6. 2.

e Ibid. 6.

f Pſ. 50. 2.

g Ibid. 15.

4. *Infideles ſe liberari a malo, ac Chriſtiani non perinde petunt.*

Quod in morbis, & rebus adverſis præcipua ſpes in externis remediis non

Petunt vehementer illi quidem a Deo, ut poſſint ex morbis, vulneribuſque convaleſcere, ſibi ut ex urgentibus, vel imminentibus malis evadere liceat; ſed tamen illius præcipuam ſpem liberationis ponunt in remediis

na-

natura, vel hominum industria comparatis: quin etiam sibi datum a quovis medicamentum, etiam si cantionibus, si veneficiis, si dæmonum opera confectum sit, sine ulla religione adhibent, modo aliqua valetudinis spes ostendatur. Longe alia ratio est Christianorum, qui in morbis, & omnibus adversis rebus habent summum perfugium, & præsidium salutis Deum; unum illum omnis auctorem boni, & liberatorem suum agnoscunt, ac venerantur; remediis vero quæ inest ad sanandum vis, insitam a Deo esse pro certo habent; tantumque illa ægrotis prodesse existimant, quantum ipse voluerit Deus. Est enim a Deo data hominum generi medicina, qua morbos sanaret. Hinc est illa Ecclesiastici vox: *a Altissimus creavit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam*, Itaque qui Jesu Christo nomen dederunt, non in illis remediis summam spem reponunt recuperandæ valetudinis, sed ipsi medicinæ auctori Deo maxime confidunt.

sit ponenda exemplo tibi sit Asa Rex Juda, qui ob id 2. Paralip. 16. 12. reprehenditur.

a *Eccl.* 38. 4.

5. *Quomodò in morbis soli Deo fidendum sit, qui plurimos a præsentissimis periculis liberavit.*

Quare etiam in *b* divin s Literis reprehenduntur ii, qui medicinæ fiducia nullum Dei auxilium requirunt: imo vero qui vitam agunt ex divinis legibus, abstinent omnibus remediis, *c* quæcunque ad curationem a Deo non adhibita esse constet: Quod si etiam eorum usu medicamentorum illis explorata sit spes sanitatis, tamen ab iis, ut cantionibus, & dæmonum artificiis, abhorrent. Ad i s autem fideles cohortari oportet, ut Deo confidant. Ea enim re jussit nos beneficentissimus Parens liberationem malorum postulare, ut in eo ipso, quod jussit, spem etiam impetrationis haberemus. Multa sunt in sacris Literis hujus rei exempla, ut qui minus rationibus adducuntur ad bene sperandum, exemplorum multitudine confidere cogantur. *d* Abraham, *e* Jacob, *f* Loth *g* Joseph, David sunt in oculis locupletissimi testes divinæ benignitatis. Sacræ novi Testamenti Literæ tam multos enumerant, qui ex maximis discriminibus erepti sunt piæ pondere precationis, ut res exemplorum commemoratione non egeat. Una igitur illa Prophetæ sententia contenti erimus, quæ vel infirmissi-

b *Asa, sicut dictum est, 2. Paral. 16. 12. sine Deo nullam opem afferre medicamina, indicat Jer. 9. & 46. 11.*

c *Non est utendum remediis a Deo non constitutis ad sanitatem recuperandam Lev. 20. 6. 1. Reg. 28. 7. & 8. 4. Reg. 12. 3*

d *Gen. 12. 12. 15. & 17. 2.*

e *Gen. 28. 14. 33. & 35. 5.*

f *Gen. 14. 12. & 16. 17. 18.*

g *Gen 36. 23. & 41. 14.*

h *1. Reg. 21. 14. 15.*

missimum quemque confirmare poteſt: *a Clamaverunt enim*, inquit, *juſti, & Dominus exaudivit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.*

1 1. *Reg.* 21. 21. 23 & 24. *Pſal.* 33. 18.

6. *Quid* mali *nomine hic intelligatur, & quæ hujus petitionis ſit ſententia.*

Sequitur hujus vis, & ratio petitionis, ut fideles intelligant, non omnino petere nos hoc loco, ut a malis omnibus liberemur. Sunt enim quædam, quæ communiter mala putantur, quæ tamen ſunt illis fructuoſa, qui patiuntur; *b* ut ille ſtimulus, qui Apoſtolo erat adhibitus, ut, Dei gratia adjuvante, virtus infirmitate perficeretur, hæc, ſi cognita ſit eorum vis, ſumma voluptate pios afficiunt; tantum abeſt, ut a Deo petant, ut auferantur. Quare tantum ea mala deprecamur, quæ nullam animæ utilitatem afferre poſſunt: reliqua minime, modo aliquis inde ſalutaris fructus exiſtat.

b 2. *Cor.* 12. 78. 7.

7. *Quot, & quanta ſint malorum genera, a quibus liberari cupimus*

Mala, a quibus liberari cupimus, qua, & qualia ſint. Pſal. 118. *Cant.* 8. *Pſal.* 26.

Omnino igitur huic voci ea ſubjecta vis eſt, ut a peccato liberati, a tentationis etiam periculo, ab intimis, externiſque malis eripiamur; ut tuti ſimus ab aqua, ab igne, a fulgure; ne grando noceat frugibus; ne annonæ caritate, ſeditionibus, bello laboremus: petimus a Deo, ut morbos, peſtem, vaſtitatem arceat; vincula, carcerem, exilium, proditiones, inſidias, cæteraque omnia prohibeat incommoda, quibus maxime terreri, ac premi ſolet hominum vita; omnes denique flagitiorum & facinorum cauſas avertat: neque hæc ſolum, quæ omnium conſenſione mala ſunt, deprecamur; ſed illa etiam, quæ pene omnes bona confitentur, divitias, honores, valetudinem, robur, hanc ipſam vitam: petimus, inquam, ne ad malum, & ad animæ noſtræ exitium hæc convertantur. Oramus etiam Deum, ne morte opprimamur repentina; ne in nos iram Dei concitemus, ne, quæ impios manent, ſupplicia ſubeamus; ne igne Purgatorii torqueamur, a quo ut alii liberentur, pie, & ſancte precamur. Hanc petitionem, & in Miſſa, & in Litaniis ſic interpretatur Eccleſia, nos videlicet ea præterita, præſentia, futura mala deprecari.

8. *Deus*

8. *Deus & impendentia mala arcet, & a præsentibus quandoque mirabiliter eripit.*

Non uno autem modo Dei nos benignitas eripit a malis: nam impendentes prohibet calamitates, quomodo legimus magnum illum Jacob esse liberatum ab inimicis, quos in illum concitarat Sichimitarum cedæs, extat enim illud: *a Terror Dei invasit omnes per circuitum civitates, & non sunt ausi persequi recedentes.* Et quidem Beati omnes, qui cum Christo Domino in cœlis regnant, *b* omnibus malis Dei ope liberati sunt; nos autem, qui in hac peregrinatione versamur, ab omnibus incommodis solutos esse minime vult, sed eripit a quibusdam: etsi sunt instar liberationis malorum omnium ea solatia, quæ dat Deus interdum iis, qui rebus premuntur adversis. His se consolabatur Propheta, cum illa dicebat: *c Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.* Præterea a malis homines liberat Deus, cum illos in summum discrimen adductos integros servat, & incolumes: quod & *d* pueris illis in ardentem fornacem conjectis, & *e* Danieli contigisse legimus, quem Leones nihil læserunt, quemadmodum neque pueros flamma violavit.

a Gen. 35.

b Isa. 25. 8. Apoc. 7. & 22. 2.

c Psal. 93. 19

d Dan. 3. 22.

e Dan. 6. 22. & 14. 39.

9. *Diabolus hic* malus *dicitur, quod mali culpæ auctor, & mali pœnæ exactor sit.*

Malus vero etiam ex sententia Sanctorum *f* Basilii Magni, *g* Chrysostomi, *h* Augustini, præcipue dicitur dæmon, quod hominum culpæ, id est sceleris, & peccati auctor fuit: quo etiam ministro utitur Deus in repetendis pœnis a sceleratis, & facinorosis. *i Dat enim Deus omne malum hominibus, quod illi peccati causa patiuntur.* In quam sententiam loquuntur Divinæ Literæ illis verbis: *k Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit.* item: *l Ego Dominus, & non est alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum.*

Malus quoque dicitur dæmon ob eam causam, quod, etsi eum nihil læserimus, tamen perpetuum bellum nobis infert, & capitali nos insectatur odio. Quod si nobis & fide armatis, & innocentia tectis nocere non potest, ta-

Diabolus est malitia inventer, & auctor.

f Basil. in hc. quod Deus non sit auctor malorum.

g Chrysost. h. 20. in Matt.

h D. Aug. de Ecc. dogm. c. 7.

i Dam. lib. 4. ac orth. fide c. 20.

k Amos. 3. 6.

l Isa. 45. 7. Vide etiam Deus 32. 23. & 3. Reg. 9. 2. & 29. & Hier. 11. & 33. 42.

Deus est auctor malipœnæ, non culpæ.

Damon nobis nocere non potest, nisi permittente Deo. D. Aug. in Psal. 96.

tamen nullum finem facit tentandi nos exteriis malis; & quacunque potest ratione, divexandi. Quamobrem Deum precamur, ut nos a malo liberare velit.

10. *Cur singulari, non autem multitudinis voce* a malo *liberari petamus.*

Dicimus autem, *a malo*, non, *a malis*, ob id, quod mala, quæ in nos a proximis proficiscuntur, illi assignamus tanquam auctori, & impulsori. quo minus etiam proximis irasci debemus; quin odium, & iracundiam in ipsum Satanam convertere oportet, a quo homines ad injuriam inferendam impelluntur. Itaque, si te aliqua re læserit Proximus, cum preces facis Parenti Deo, pete, ut non modo te liberet a malo, id est ab iis, quas tibi proximus imponit, injuriis; sed illum ipsum eripiat proximum ex diaboli manu, cujus impulsu homines in fraudem inducuntur.

Omnia mala, quæ nobis inferunt proximi, a damone proficiscuntur. Vide D. Aug. ser. 85. de temp.

11. *Quomodo in malis affecti esse debeamus, etiamsi continuo non liberemur.*

Illud denique sciendum est, si in precibus, & votis non liberamur a malis, debere nos, quæ premant, ferre patienter, intelligentes placere divino Numini, ut toleranter ea patiamur. Quare minime nos indignari, aut dolere par est, quod preces nostras non audiat Deus; sed omnia ad ejus nutum, ac voluntatem referre oportet, existimantes, id utile, id esse salutare, quod Deo placet, ut ita sit, non autem id, quod secus nobis videatur.

Cum a malis non liberamur, ea nobis patienter ferenda sunt.

12. *Quot, & quanta commoda ex tribulationibus ad nos proveniant.*

D. Aug. ser. 85. de temp. Dam l. 2. de orth fide c. 4. a 2. Tim. 3. 12. b Act. 14. 21. c Luc. 24. 25.

Docendi etiam sunt pii Auditores, dum in hoc vitæ curriculo versantur, eos ad omne incommodorum, & calamitatum genus non solum æquo, sed etiam gaudenti animo ferendum paratos esse debere. *a Omnes enim*, inquit, *qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur.* Item: *b Per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei.* Rursum: *c Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Non enim æquum est, *d* servum esse majorem Domino suo; sicut turpe est, e sententia S. Bernardi, membra esse delicata sub spinoso capite. Præclarum illud est exemplum Uriæ propositum ad imitandum, qui adhortante David,

d Mat. 10. 24. Luca 6. 40. Joan. 12. 16. & 15. 20. Bern. serm. 5. de omnibus Sanctis.

de,

de, domi ut se contineret, inquit: *a Arca Dei, & Israel, & Juda habitant in papilionibus, & ego ingrediar domum meam?* His instructi rationibus, ac meditationibus si ad orandum veniemus, illud assequemur, ut, si minus undique cincti, malisque circumdati, *b* quemadmodum tres illi pueri intacti ab igne, sic nos inviolati servemur; certe, ut *c* Machabæi, casus adversos constanter, ac fortiter feramus. In contumeliis, & cruciatibus sacros imitabimur Apostolos, *d* qui cæsi verberibus vehementer lætabantur: quod digni habiti essent, qui pro Christo JESU contumelias paterentur. sic nos ita comparati canemus illa summa cum animi voluptate: *e Principes persecuti sunt me gratis, & a verbis tuis formidavit cor meum: lætabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa.*

a 2. Reg. 11. 11.

b Dan. 3. 49.

c 1. Mach. 2.

d Act. 5. 41.

e Psal. 118.

De extrema Orationis Dominicæ Particula, quæ est, *Amen*.

CAPUT XVII.

1. *Quis usus, & fructus sit hujus particulæ.*

HAnc vocem, sicuti est, signaculum Orationis Dominicæ appellat Sanctus Hieronymus *in Commentariis* in Matthæum: Quare, ut admonuimus antea Fideles de præparatione, quæ adhibenda sit prius, quam aggrediantur ad divinam precationem: sic nunc faciendum duximus, ut clausulæ, ac finis ipsius precationis causam, rationemque cognoscant. Non enim *f* pluris est divinas preces diligenter o diri, quam religiose absolvere. Sciat igitur fidelis populus, multos esse, & eos uberes fructus, quos ex Orationis Dominicæ fine percipimus; sed omnium uberrimus, ac lætissimus fructus est eorum impetratio, quæ postulavimus; de quo supra satis dictum est. Non solum autem consequimur postrema hac parte precationis, ut nostræ preces audiantur, sed quædam etiam majora, ac præclariora, quam ut verbis explicari possint.

S. Hier. in c. 6. Matt. Curandum est, ut preces & recte incheentur, & recte absolvantur.

f Immo melior est Orationis finis, quam principium. Eccl. 7. 9.

2. Quan-

2. *Quanta bona ex oratione ad homines promanent.*

Orationis virtus & utilitas, Cypr. circa fin. ſerm. de Ord. Do. & Chryſ. hom. 1. de orando Deo.

Nam, cum orando homines cum Deo colloquantur, ut Sanctus Cyprianus ait, *fit quodam inexplicabilis modo oranti Divinæ Majeſtas propior, quam cæteris*: quem præterea ſingularibus ornat muneribus; ut qui pie Deum orant, quodammodo cum iis, qui ad ignem accedunt, comparari poſſint; qui, ſi algent, caleſcunt, ſi calent, æſtuant: ſic illi aſſiſtentes ad Deum, pro modo pietatis, ac ſi dei ardentiores evadunt, inflammatur enim eorum animus ad Dei gloriam, mens illuſtratur admirabilem in modum, omnino cumulantur divinis muneribus, eſt enim illud proditum ſanctis Litteris: [a] *Prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis*. Exemplo eſt omnibus magnus ille Moyſes, [b] qui a Dei congreſſu, & colloquio digrediens, divino quodam fulgore colluebat, ſic, ut [c] Iſraelitæ ejus oculos, & os intueri non poſſent. Omnino qui vehementi illo ſtudio preces faciunt, Dei benignitate, ac majeſtate admirabiliter perfruuntur. [d] *Mane aſtabo*, inquit Propheta, *& videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es*. Hæc quo magis noſcunt homines, eo Deum vehementiori cultu, ac pietate veneratur: eo etiam ſentiunt jucundius, [e] quam ſuavis ſit Dominus, & quam vere beati ſint omnes qui ſperant in eo: tum vero clariſſima illa luce circumfuſi, quanta ſit eorum humilitas, quanta ſit Dei majeſtas, conſiderant. Eſt enim illa ſancti Auguſtini regula, *Noverim te, noverim me*, Itaque fit, ut ſuis viribus diffidentes, totos ſe committant Dei benignitati, minime dubitantes, quin is ipſos paterna illa ſua, & admirabili charitate complexus, abundanter iis omnia ſuppeditet, quæ ſint ad vitam, & ſalutem neceſſaria: hinc ſe ad agendas Deo gratias convertant, quantas animo maximas capere poſſunt, quantas oratione complecti; quod magnum Davidem feciſſe legimus, qui, cum ita precationem inſtituiſſet, [f] *Salvum me fac ex omnibus perſequentibus me*, ſic eam abſolvit [g] *Confitebor Domino ſecundum juſtitiam ejus, & pſallam nomini Domini altiſſimi*.

a Pſal. 20. 4.
b Exo. 34. 35
c Cor. 3. 13.
d Pſal. 5. 5.
e Pſal. 33. 9.
D. Aug. l. 2. Soliloq. c. 2. Pſal. 138. Mirabilis, &c.
f Pſal. 7. 1.
g Ibid. 18.

3. *Qua ratione fiat, ut Sanctorum preces a timore inchoatæ, lætitia concludantur.*

Sunt

Sunt ejuſmodi ſanctorum preces innumerabiles, quarum exordium eſt timoris plenum, clauſula ſpei bonæ, lætitiæque referta: ſed mirabile eſt, quam eo in genere eniteant Davidis ipſius precationes. Nam, cum metu perturbatus ſic orare eſſet exorſus: *a Multi inſurgunt adverſum me, multi dicunt animæ meæ: Non eſt ſalus ipſi in Deo ejus*: confirmatus aliquando, gaudioque perfuſus ſubjunxit paulo poſt: *b Non timebo millia populi circumdantis me.* Alio etiam *c* Pſalmo ſuum cum deploraſſet miſeriam, ad extremum Deo confiſus, incredibiliter lætatur ſpe ſempiternæ beatitudinis, *d In pace in idipſum*; inquit, *dormiam, & requieſcam.* Quid illa? *e Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me*: quanto cum tremore, & pallore Prophetam dixiſſe credendum eſt? Contra, quæ deinceps ſequuntur, quam fidenti, ac lætanti animo? *f Diſcedite a me*, inquit, *omnes, qui operamini iniquitatem, quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.* Cum vero Saulis iram, furoremque pertimeſceret, quam humiliter, ac demiſſe Dei opem imp orabat? *g Deus, in nomine tuo ſalvum me fac, & in virtute tua judica me*, & tamen hilare, ac fidenter in eodem Pſalmo ſubjecit: *h Ecce enim Deus adjuvat me, & Dominus ſuſceptor eſt animæ meæ.* Quare qui ſe confert ad ſacras preces fide, ſpeque munitus, parentem adeat Deum, ut ſe id conſequi poſſe, quod ei opus ſit, nullo modo diffidat.

Fiducia, & ſpei virtute efficitur, ut Sanctorum preces a timore inchoata lætitia concludantur.

a Pſal. 3. 3.
b Ibid. 7.
c Pſal. 4.
d Pſal. 4. 9.
e Pſal. 6. 2.
f Ibid. 9.
g Pſal. 53. 8.
h Ibid. 7.

4. *Qui ſenſu illa vocula*, Amen, *in fine hic uſurpetur, & in Miſſa Sacerdoti pronuncianda reſervetur.*

Sunt autem in extremo hoc divinæ precationis verbo, *Amen*, multa quaſi ſemina quædam earum rationum, cogitationumque, quas diximus, & quidem adeo, frequens fuit hæc Hebræa vox in ore Salvatoris, ut Spiritui ſancto placuerit, ut in Eccleſia Dei retineretur, cui voci illa quodam modo ſubjecta ſententia eſt: *Scito, tuas auditas eſſe preces:* habet enim vim reſpondentis, & illum qui precibus, quod velit, impetrarit, cum dona gratia dimittentis Dei. Hanc ſententiam perpetua Eccleſiæ Dei conſuetudo comprobavit, quæ in Sacrificio Miſſæ, cum pronunciatur oratio Dominica, non rei ſacræ Miniſtris, quorum partes ſunt illa dicere, *Sed libe-*

Quanta ſit virtus, & dignitas vocis Amen.

Amen in ore Chriſti Salvatoris fuit frequentiſſima.

Cur in Miſſa peculiariter pronunciatio particulæ Amen.

Saltem minister, ut sit in aliis orationibus, reservatur.

libera nos a malo, attribuit hanc vocem, *Amen*; sed ipsi sacerdoti accommodatam reservavit, qui, cum Dei & hominem sit interpres, Deum exoratum esse populo respondet.

5. *Cur in aliis precationibus minister, in hac vero Sacerdos, Amen, respondeat.*

Nec tamen hic ritus communis est omnium precationum; quippe cum in cæteris ministrorum sit munus respondendi, *Amen*: sed propriùs Dominicæ orationis. Nam in aliis precibus consensum modo, desideriumque significat, in hac responsio est, Deum orantis postulationi consensisse.

6. *Quomodo dictio*, Amen, *variè exponatur.*

Non una est interpretatio vocis, Amen. Septuaginta reddiderunt γένοιτο, id est fiat, ut Psal. 40. 14. Aquila vero πιστόν μοι, id est, fideliter. Isa. vero 65. 16. ubi nos habemus, Jurabit in Deo Amen. LXX legunt ἀμὴν τὸν θεὸν τὸν ἀληθινόν.

Ac varie quidem a multis est interpretatum hoc verbum, *Amen*. Septuaginta Interpretes verterunt, *fiat*; alii reddiderunt, *vere*; Aquila, *fideliter*, convertit, sed parvi refert, hoc, an illo modo sit redditum, modo habere intelligamus eam vim, quam diximus, confirmantis sacerdotis, concessum id esse, quod petebatur. cujus sententiæ testis est Apostolus in epistola ad Corinthios. *a Quotquot enim*, inquit, *promissiones Dei sunt, in illo Est, ideo & per ipsum dicimus Amen Deo ad gloriam per nos*. Est etiam hæc nobis accommodata vox, in qua inest confirmatio quædam earum petitionum, quas adhuc adhibuimus quæ etiam eos reddit attentos, qui dant operam sacris precibus. fit enim sæpe, ut in precatione distracti homines variis cogitationibus alio trahantur. Imo vero summo studio petimus hac ipsa voce, ut omnia fiant, ideſt concedantur, quæ antea petivimus: vel potius intelligentes, nos jam impetrasse omnia, ac sentientes præsentem vim divini auxilii; illud una cum Propheta canimus: *b Ecce enim Deus adjuvat me, & Dominus susceptor est animæ meæ*. Nec est quod quisquam dubitet, quin & nomine Filii sui, & verbo, quo sæpissime is usus est, moveatur Deus, qui semper, ut ait Apostolus: *c Exauditus est pro sua reverentia*, cujus est *Regnum, & potestas, & imperium in sæcula sæculorum*.

Vide Hier. ep. 274. ad Mar. & in Isa. 22. Cor. 1. 20.

b Psal. 53 6.

Amen, attentionem etiam excitat.

c Heb. 5. 7.

FINIS.

BUL-

BULLA SS. D. N. D. PII

Divina Providentia Papæ Quarti

Super forma Juramenti Profeſſionis Fidei.

PIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI,

ad perpetuam rei memoriam.

INjunctum nobis Apoſtolicæ ſervitutis officium requirit, ut ea, quæ Dominus omnipotens, ad providam Eccleſiæ ſuæ directionem, ſanctis Patribus, in nomine ſuo congregatis, divinitus inſpirare dignatus eſt, ad ejus laudem, & gloriam incunctanter exequi properemus. Cum itaque juxta Concilii Tridentini diſpoſitionem omnes, quos deinceps Cathedralibus, & ſuperioribus Eccleſiis præfici, vel quibus de illarum dignitatibus, canonicatibus, & aliis quibuſcunque beneficiis Eccleſiaſticis curam animarum habentibus provideri continget, publicam orthodoxæ Fidei profeſſionem facere ſeque in Romanæ Eccleſiæ obedientia permanſuros ſpondere, & jurare teneantur; Nos volentes, etiam per quoſcunque, quibus de Monaſteriis, Conventibus, Domibus, & aliis quibuſcunque locis Regularium, quorumcunque Ordinum, etiam Militarium, quocunque nomine, vel titulo providebitur, idem ſervari, & ad hoc, ut unius, & ejuſdem Fidei profeſſio uniformiter ab omnibus exhibeatur, unicaque, & certa illius forma cunctis innoteſcat, noſtræ ſolicitudinis partes in hoc alicui minime deſiderari, formam ipſam præſentibus annotatam publicari, & ubique gentium per eos, ad quos ex decretis ipſius Concilii, & alios prædictos ſpectat, recipi, & obſervari, ac ſub pœnis per Concilium ipſum in contravenientes latis juxta hanc, & non aliam formam, profeſſionem prædictam ſolemniter fieri, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium diſtricte præcipiendo mandamus, hujuſmodi ſub tenore. Ego N. firma

fide

fide credo, & profiteor omnia, & singula, quæ continentur in Symbolo Fidei, quo Sancta Romana Ecclesia utitur, videlicet: Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli, & terræ, visibilium omnium, & invisibilium, & in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei unigenitum, & ex Patre natum ante omnia sæcula: Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt: qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, & sepultus est, & resurrexit tertia die secundum Scripturas, & ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris, & iterum venturus est cum gloria judicare vivos, & mortuos; cujus regni non erit finis: & in Spiritum sanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit: qui cum Patre, & Filio simul adoratur, & conglorificatur: qui locutus est per Prophetas: & unam sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum, & expecto Resurrectionem mortuorum, & vitam venturi sæculi. Amen. Apostolicas, & Ecclesiasticas traditiones, reliquasque ejusdem Ecclesiæ observationes, & constitutiones firmissime admitto, & amplector. Item sacram Scripturam juxta eum sensum quem tenuit, & tenet sancta mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione sacrarum Scripturarum, admitto, nec eam unquam, nisi juxta unanimem consensum Patrum accipiam, & interpretabor. Profiteor quoque, septem esse vere, & proprie Sacramenta novæ Legis a Jesu Christo Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis, necessaria, scilicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium, illaque gratiam conferre, & ex his Baptismum, Confirmationem, & Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse. Receptos quoque, & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus, in supradictorum omnium Sacramentorum solemni administratione recipio, & admitto. Omnia, & singula, quæ de Peccato originali, & de Justificatione in sacrosancta

Tri-

Tridentina Synodo definita, & declarata fuerunt, amplector, & recipio. Profiteor pariter, in Missa offerri Deo plector, proprium, & propitiatorium Sacrificium pro vivis, & defunctis; atque in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento esse vere, realiter, & substantialiter Corpus, & Sanguinem, una cum Anima, & Divinitate Domini nostri Jesu Christi, fierique conversionem totius substantiæ panis in Corpus, & totius substantiæ vini in Sanguinem; quam conversionem Catholica Ecclesia Transubstantiationem appellat. Fateor etiam, sub altera tantum specie totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi. Constanter teneo, Purgatorium esse, Animasque ibi detentas Fidelium suffragiis juvari. Similiter & Sanctos una cum Christo regnantes venerandos, atque invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias esse venerandas. Firmissime assero, Imagines Christi, ac Deiparæ semper Virginis, nec non aliorum Sanctorum habendas, & retinendas esse, atque eis debitum honorem, ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatem a Christo in Ecclesia relictam fuisse, illarumque usum Christiano populo maxime salutarem esse affirmo. Sanctam Catholicam, & Apostolicam Romanam Ecclesiam, omnium Ecclesiarum matrem, & magistram agnosco; Romanoque Pontifici, beati Petri Apostolorum Principis successori, ac Jesu Christi Vicario veram obedientiam spondeo, ac juro. Cætera item omnia a sacris Canonibus, & Oecumenicis Conciliis, ac præcipue a sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atque profiteor: simulque contraria omnia, atque hæreses quascunque ab Ecclesia damnatas, rejectas, & anathematizatas, ego pariter damno, rejicio, & anathematizo. Hanc veram Catholicam Fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in præsenti sponte profiteor, & veraciter teneo, eandem integram, & inviolatam, usque ad extremum vitæ spiritum, constantissime (Deo adjuvante) retinere, & confiteri, atque a meis subditis, vel illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri, & prædicari, quantum in me erit, curaturum. Ego idem N spondeo, voveo, ac juro: Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia. Volumus autem, quod præsen-

sentes Litteræ in Cancellaria nostra Apostolica de more legantur: & ; ut omnibus facilius pateant, in ejus Quinterno describantur, ac etiam imprimantur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ voluntatis, & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDLXIV. Id. Novemb. Pontificatus nostri anno V.

Fed. Card. Cæsius.

Cæs. Glorierius.

Lectæ, & publicatæ fuerunt suprascriptæ Litteræ Romæ in Cancell. Apostol. Anno Incarnat. Dominicæ MDLXIV. Die vero Sabbati, 9. Mensis Decemb. Pontificatus Sanctiss. in Christo Patris, & D. N. D. Pii Papæ IV. Anno V.

A. Lomellius Custos.

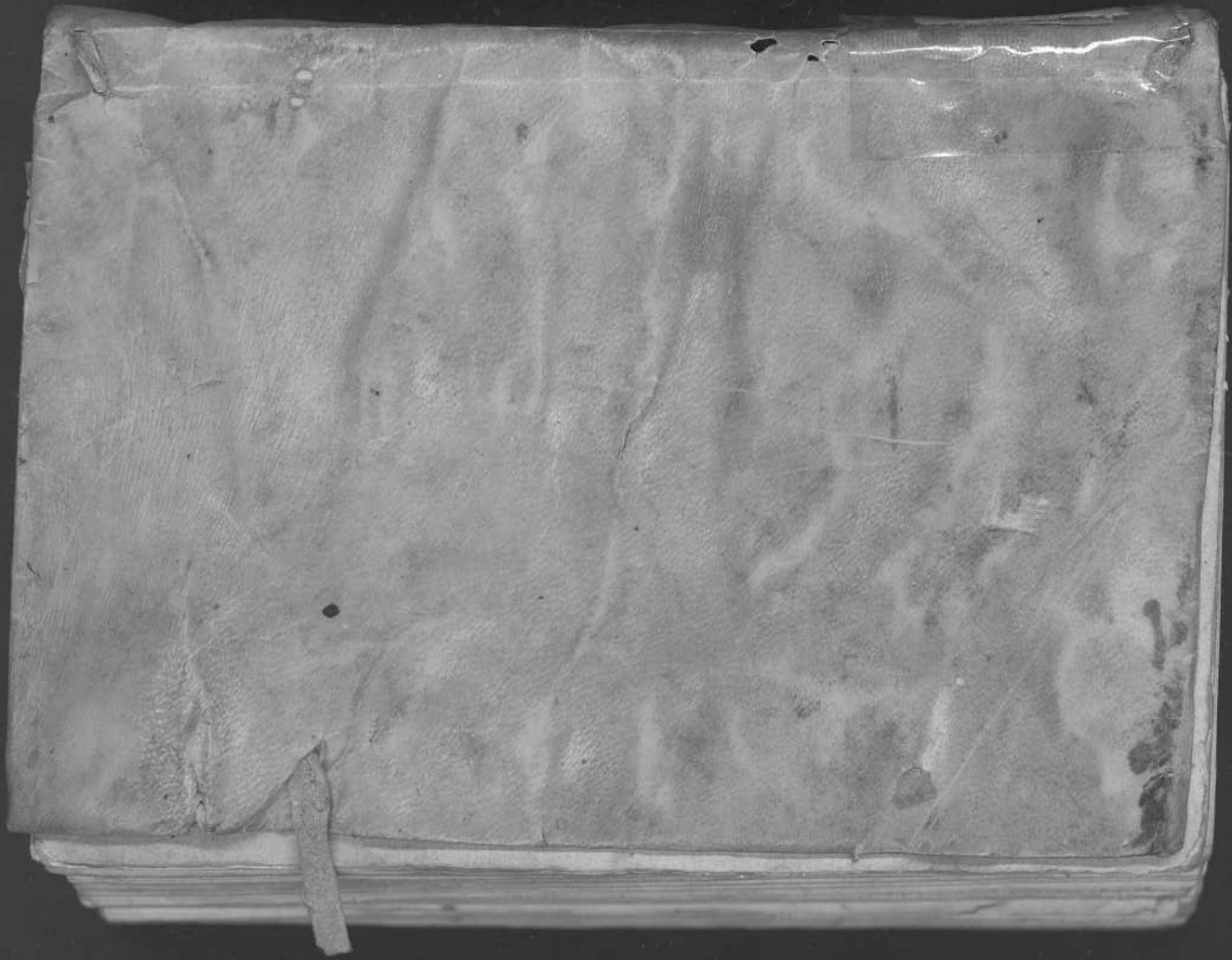

Gemeinschaft

101